

**BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ JOGOK
BIZTOSÁNAK ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2022**

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ JOGOK
BIZTOSÁNAK ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2022

B/3378

BESZÁMOLÓ AZ ALAPVETŐ
JOGOK BIZTOSÁNAK
ÉS HELYETTESEINEK
TEVÉKENYSÉGÉRŐL 2022

Tartalom

ELŐSZÓ	7
Miért készül a biztosi beszámoló?	9
1. Az alapvető jogok biztosának tevékenysége és eredményei 2022-ben	11
1.1. Az ombudsmani jogvédelem fókuszai a humanitárius válsághelyzetben	11
1.2. A Hivatal hat Területi Irodája kezdte meg a működését	15
1.3. Ismét gyermekvédelmi intézmények újultak meg a biztos közreműködésével	17
1.4. Az ombudsman nemzetközi szerepvállalása	17
1.5. Kiemelt ügyek, vizsgálatok és jelentések	19
1.6. A nemzetiségi biztoshelyettes tevékenységének fókuszai	21
1.7. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes tevékenységének fókuszai	21
1.8. A biztos és a biztoshelyettesek által fenntartott jogalkotási javaslatok	23
1.9. A Hivatal működésével kapcsolatos adatok	24
2. Az ombudsman a nemzetközi szinten és a nyilvánosságban	33
2.1. Nemzetközi kapcsolatok	33
2.1.1. Az ENSZ által elismert Nemzeti Emberi Jogi Intézményként végzett tevékenység	33
2.1.2. Együttműködés az Európa Tanáccsal	34
2.1.3. Az Európai Unió és az európai hálózatok	35
2.1.4. További kiemelt nemzetközi események 2022-ben	36
2.1.5. Az együttműködés egyéb formái	38
2.2. Sajtóelemzés	40
3. Hatásköri és eljárási alapkérdések	43
4. Az alapvető jogok biztosának alaphatáskörben végzett tevékenysége	45
4.1. A gyermekek jogainak védelmével kapcsolatos ügyek és vizsgálatok	45
4.1.1. A gyermekek jogainak érvényesülésével kapcsolatos átfogó ombudsmani vizsgálatok	45
4.1.2. A gyermekek jogainak védelme az oktatás és a felsőoktatás területén	51
4.1.3. A gyámhatósági eljárást érintő ügyek vizsgálata	58
4.1.4. A gyermekvédelmi intézmények működésének vizsgálata	61
4.2. A fogyatékossgal élő személyek jogaival kapcsolatos vizsgálatok	62
4.2.1. A bentlakásos intézményekkel kapcsolatos ombudsmani vizsgálatok	63
4.2.2. A fogyatékossgal élők jogaival összefüggő további kiemelt biztosi vizsgálatok	67
4.3. A leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak védelme	72
4.3.1. A hajléktalan és más, egzisztenciálisan rászoruló személyek jogainak védelme	72
4.3.2. Az idősek jogainak védelme az idősügy intézményi oldala kapcsán	74
4.3.3. A betegek jogainak érvényesülése és az egészségügyi ellátórendszer	77
4.4. További kiemelt ombudsmani ügyek és vizsgálatok	83
5. Az alapvető jogok biztosának külön hatásköreiben végzett tevékenysége	89
5.1. Az ombudsman rendőrségi panaszok vizsgálatával kapcsolatos hatásköre	89
5.1.1. A Rendészeti Igazgatóság 2022. évi tevékenységének rövid bemutatása	89
5.1.2. A Rendészeti Igazgatóság által folytatott vizsgálatok rövid ismertetése	91
5.1.3. Az iskolaőrseg működésével kapcsolatos vizsgálatok sorozat 2022-es megállapításai	92
5.1.4. Szabálysértési eljárásokkal kapcsolatos jelentések	93
5.1.5. Visszásság megállapításával és ajánlás megfogalmazásával záruló jelentések	95
5.1.6. Érdemi vizsgálat után kiadott, visszásság megállapítása nélkül zárult jelentések	99
5.2. Az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésének vizsgálatával összefüggő hatásköre	105
5.2.1. Az ombudsman egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos feladatai	105
5.2.2. Az egyenlő bánásmód érvényesülésének ombudsmani vizsgálatával kapcsolatos szakmai tevékenység bemutatása	106
5.2.3. Az egyenlő bánásmód érvényesülésével kapcsolatos 2022. évi jogesetek	108
5.3. Az ombudsman OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmusként végzett tevékenysége	118
5.3.1. Az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus látogatásai	118
5.3.2. Az OPCAT NMM-tevékenység keretében kiadott jelentések	119
5.3.3. Az OPCAT NMM tevékenységéhez kapcsolódó szakmai rendezvények	125

Minden jog fenntartva

ISSN 2064-1125

Kiadó: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

1055 Bp., Falk Miksa u. 9–11.

Telefon: 475-7100, Fax: 269-1615

Internet: www.ajbh.hu

Felelős kiadó: Dr. Kozma Ákos

Szerkesztő: Dr. Láposy Attila

Tördelés: ProduCom Kft.

Készült a Vareg Hungary Kft. nyomdában

5.4. A közérdekű bejelentők jogainak ombudsmani védelmével kapcsolatos tevékenység	125
5.4.1. A közérdekű bejelentések megtételére és nyilvántartására szolgáló elektronikus rendszer üzemeltetése a számok tükrében	125
5.4.2. Közérdekű bejelentések jellemző esetei	126
5.4.3. A közérdekű bejelentések megfelelő intézésének ombudsmani felülvizsgálata	129
5.4.4. A közérdekű bejelentéseket kivizsgáló szervek eljárásának felülvizsgálata során jelentésben megállapított visszasságok	129
5.5. A jogszabályok véleményezése, illetve a jogalkotást érintő ombudsmani tevékenység	134
5.5.1. A jogszabálytervezetek ombudsmani véleményezése	134
5.5.2. Az ombudsman jogalkotást érintő javaslatai	135
5.6. Az alapvető jogok biztosának normakontrollt indítványozó jogköréről	136
5.7. A nemzetbiztonsági ellenőrzések felülvizsgálatai eljárása	136

6. Beszámoló a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes 2022. évi tevékenységéről

6.1. A nemzetiségi jogok magyarországi helyzete és a biztoshelyettes tevékenységének általános keretei	139
6.2. Ügystatisztikák és tendenciák	140
6.2.1. A nemzetiségi biztoshelyettes 2022. évi tevékenységének legfontosabb mutatói	140
6.2. Az Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság főbb nemzetiségi ügyforgalmi adatai	143
6.3. Az év kihívásai: kiemelt szakmai témák	143
6.3.1. Az Ukrajnából menekülő ukrán és roma személyek helyzete	143
6.3.2. Országgyűlési választások	144
6.3.3. Népszámlálás	144
6.3.4. Egyéni nemzetiségi nyelvhasználat	144
6.3.5. Gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés	145
6.3.6. A következő jogászgenerációk oktatása	145
6.4. Közös jelentések és elvi állásfoglalások	145
6.5. Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen	146
6.5.1. Nemzetiségi nevelés-oktatás és gyermekvédelem	147
6.5.2. Nemzetiségi önkormányzati jogok	149
6.5.3. Egyéni és közösségi nemzetiségi jogok	151
6.5.4. Lakhatás, megélhetés és szociális jogok	154
6.5.5. Hadigondozás, társadalombiztosítási ellátások, közszolgáltatások	156
6.5.6. Büntető- és szabálysértési ügyek, büntetés-végrehajtás	157
6.6. A nemzetiségi biztoshelyettes szakmai kapcsolattartásának keretei	159

7. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes beszámolója

7.1. A szószóló eszköztárának bemutatása	164
7.2. A természet védelme	167
7.3. A táj és az épített környezet védelme	171
7.4. Levegőtisztaság-védelem	173
7.5. Vízvédelem	174
7.6. Körforgásos gazdaság	175
7.7. Klímaváltozás	177
7.8. A közigazgatás, gazdaság és az önszabályozás eszközei a környezetvédelem területén	178
7.9. Hazai szakmai, valamint társadalmi kapcsolatrendszer	179
7.10. Nemzetközi jelenlét és szakmai tevékenység	191
7.11. Környezetvédelmi panaszok, esetjog, vizsgálatok	193

8. Alapjogvédő szervezetek összesített statisztikája

ELŐSZÓ

Mandátumom felén is túl kijelenthetem, hogy rendkívüli időkből látom el alkotmányos feladatokat. 2020 tavaszától a Covid-világjárvány, az azzal járó intézkedések, következmények, majd – most már több mint egy esztendeje – a határaink mellett dúló háború, az azzal összefüggő humanitárius veszélyhelyzet, a rendkívüli gazdasági helyzet állította és állítja szünni nem akaró kihívások, feladatok elé a magyar ombudsmani intézményt.

Hivatalba lépésem óta számtalanszor hangsúlyoztam, hogy ombudsmanként az aktív jogvédelemben hiszek, vagyis abban, hogy a tettnek, a cselekvésnek, a személyes jelenlétnek, az elérhetőségnek, a közvetlen segítségnyújtásnak kiemelt szerep jut az emberi jogi üzeneteink hitelessé tételében. Mindez nyilvánvalóan felértékelődik olyan, az egész társadalmat érintő traumatikus helyzetekben, mint egy katasztrófahelyzet, egy járvány, vagy egy háború, egy elhúzódó gazdasági válság. A támogatás, a segítség, a különböző rendkívüli állami-közösségi szolgáltatások soha nem az alapvető jogok védelmének alternatívái, hanem eszközei.

Az Emberi Jogok Nyilatkozatának bevezetője rögzíti, hogy a szabadság, igazság és béke alapja az emberiség minden egyes tagjának méltósága, valamint egyenlő és elidegeníthetetlen jogainak elismerése. A békéhez való jogot kétféle módon is értelmezhetjük, beszélhetünk róla szűkebben, egyfajta passzív békeként, az erőszak tilalmaként, amely az államok azon kötelessége, hogy egymással szemben ne lépjenek fel támadólag. A másik, tágabb értelemben vett fogalom, az aktív béke koncepciója, ami az emberi jogi szemléleten és az államok közti együttműködés elvén alapul Európában és az egész világon. Eszerint nem elég a direkt és indirekt erőszakformák megszüntetése, szükség van a jog- és esélyegyenlőségre, a pártatlan és független igazságszolgáltatásra és a jog uralmának biztosítására is. Egyértelműen az utóbbi az a dimenzió, amelyben az egyes alapjogvédő intézmények, köztük az ombudsmanok, hazai és nemzetközi partnereikkel közösen együttműködve érdemben tevékenykedni tudnak. Ez a világ, a viták békés, partnerségen alapuló rendezése a szemünk láttára alapjaiban rendült meg az elmúlt hónapokban, miközben kézzelfoghatóvá vált, hogy mennyi értéket hordoz a béke, amelyet gyakran észre sem veszünk, természetesnek gondolunk. A cselekvés alapja annak a világos kimondása, hogy bármely állam vagy entitás részéről az emberi jogok bármely okból vagy érdekből való negligálása, az azokat megalapozó béke, a biztonság és az emberség zárójelbe tétele, emberek dehumanizálása megbotránkoztatónak és elfogadhatatlannak.

Néhány nappal a háború kitörése után nyilatkozatban arra hívtam fel a figyelmet, hogy „Az Ukrajnában jelenleg folyó háborús események traumatikusak és megrázóak minden jóérzésű ember számára Európában és az egész világon. Mindez azonban nem szülhet tehetetlenséget: elkötelezettnek kell lennünk most is az emberi jogok védelme iránt. Aktív szolidaritást kell vállalnunk, egyénileg és közösségként is segítenünk és támo-

gatnunk kell a háború minden áldozatát, a menekülő embereket.” A 2022-es, történelmi évről készített beszámolómnak vissza kívánja adni azt a munkát, amit Hivatalom munkatársai munkaidéjükben és önkéntesen azon túl is végeztek a közvetlen segítségnyújtás terén 2022 márciusától kezdve folyamatosan. Amint arról majd részletesen is olvashatnak, 2022 márciusában két ideiglenes irodát is nyitottunk az események középpontjában, az ukrán-magyar határnál, először a záhonyi vasútállomáson, majd a beregsurányi gyűjtőponton, a hónap végén pedig a budapesti BOK Sportcsarnokban hoztunk létre információs pontot. A magyar intézményekkel, nemzetközi szervezetekkel folyamatos párbeszédet folytatva dolgoztunk erőn felül azon, hogy az alkotmányos feladatainkat ellátva tudjunk érdemi segítséget nyújtani az Ukrajnából menekülő emberek, családok megsegítésében, jogvédelmének erősítésében. Munkatársaink folyamatosan részt vettek az ügyintézésben, jogi tanácsadásban, emellett a Hivatalunk honlapján rendszeresen frissülő információkat osztottunk meg ukránul és angolul.

Munkánkat nemcsak itthon, hanem nemzetközi szinten is elismerték és elismerik, így a Nemzetközi Ombudsmani Intézet elnöke, valamint regionális európai elnöke is egyértelművé tették 2022-es látogatásaik során, hogy Hivatalunk tevékenysége nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő, különös tekintettel az Ukrajnából menekülőket megsegítése kapcsán hozott intézkedésekre.

Örömmel szolgál, hogy Hivatalunk továbbra is képes összekapcsolni embereket és helyzeteket: büszkék vagyunk arra, hogy 2022-ben is folytatódott az a közös kezdeményezés, amelynek jegyében a büntetés-végrehajtási szervezet országos vezetőinek, valamint az állami erdőgazdaságok támogatásának köszönhetően, fogvatartotti munkáltatás keretében újabb két vidéki gyermekotthon, illetve lakásotthon helyiségei újulhattak meg a karácsonyi ünnepekre.

Arról is örömmel számolhatok be, hogy 2022-ben Hivatalunk komoly előkészületeket követően nagyot lépett előre az említett állampolgári elérhetőség, hozzáférhetőség láthatóság területén: hat vidéki nagyvárosban létrejöttek ugyanis a Területi Irodáink. A Hivatallal egyidős fővárosi ügyfélszolgálat mellett lehetőséget kívántunk biztosítani az állampolgárok számára a személyes ügyintézésre, a jogaik érvényesítésére, az ombudsmani eljárások szélesebb körben való elérésére. A panaszosok 2022 tavaszától az ombudsmani eljárást személyesen hat régióközponti nagyvárosban, Szegeden, Debrecenben, Győrben, Székesfehérváron, Miskolcon és Pécsen is kezdeményezhetik, itt várják munkatársaink azokat, akik ombudsmani segítséget kérnek. A Miskolci és Debreceni Területi Irodáink a menekülőknek való segítségnyújtás koordinálásában is közreműködtek.

Az ombudsmant hagyományosan nagy mozgástér illeti meg abban, hogy az alapjogok védelme érdekében konstruktív, segítő javaslatokat adjon az általa feltárt ügyekben, élethelyzetekben: ezeket általában vizsgálat és jelentés formájában tárja

a szélesebb és a szűkebb, szakmai nyilvánosság elé. A biztos célja mindig a problémafelvetés és a megoldási javaslatok, irányok megfogalmazása, a párbeszéd elindítása. A tárgyévire is igaz volt, hogy az általunk megfogalmazott kéréseknek – még akkor is, ha legtöbbször a jövőre nézve szólnak orvoslással – az ajánlással érintett szervek túlnyomó többsége részben vagy egészben, de eleget tett, így például a jogalkotó számos módosítási javaslatunkat komolyan vette és lépéseket is tett.

A nép ügyvédje szerep azzal jár, hogy törvényi és egyben morális, intézményi kötelezettségünk is, hogy minden évben kiemelt figyelmet szenteljünk a kiszolgáltatottak, így a gyermekek, a fogyatékosokkal élők, az idősek, a betegek vagy éppen a hajléktalanok jogai védelmének. A beszámolóinkban számos olyan ügrről, jelentésről, illetve az azok nyomán született válszokról, intézkedésekről olvashatnak, amelyek kézzelfoghatóvá teszik a munkánkat az oktatástól az egészségügyig, a klasszikus ombudsmani hatásköröktől egészen a külön

feladatkörökig. Ezek adják a valódi jogvédelem sava-borsát, az eredményeinkre pedig 2022-ben is büszkék vagyunk, ezek helyezik el Hivatalunkat a nemzetközi fórumrendszer koordináta-tengelyén.

Hiszünk Márai Sándor igazságában, aki így ír:

„Lényeges dolgokat az emberek között soha nem a szavak, mindig csak a magatartás és cselekedetek intéznek el.”

Igyekezni fogunk a továbbiakban is a felénk megfogalmazott magas elvárásoknak és az aktuális kihívásoknak megfelelni, a hivatalunkba vetett bizalmat megszolgálni az idej esztendőben is.

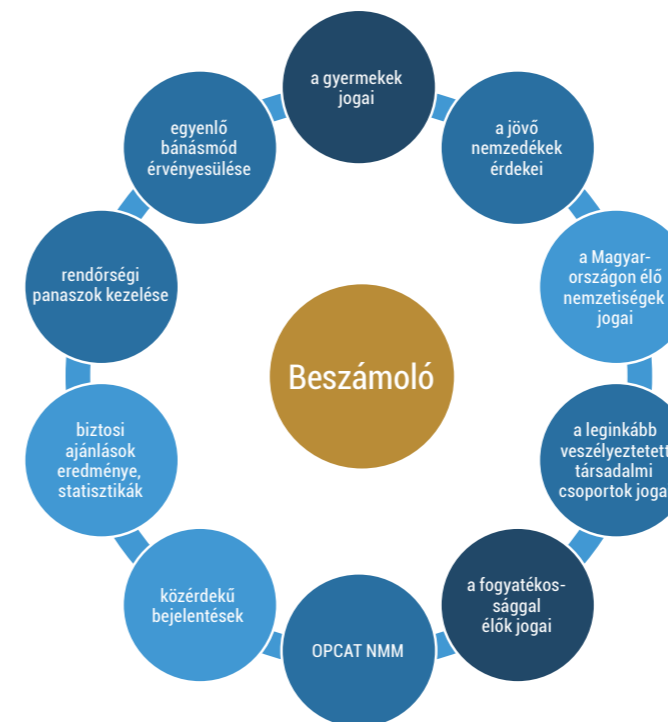
Budapest, 2023 februárjában

Dr. Kozma Ákos
az alapvető jogok biztosa

MIÉRT KÉSZÜL A BIZTOSI BESZÁMOLÓ?

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (ombudsmantörvény) rendelkezik az alapvető jogok biztosának parlamenti beszámolási kötelezettségéről.

A biztos minden évben tájékoztatja az Országgyűlést az alapjogvédelmi tevékenységéről, önállóan bemutatva az alábbi területekkel kapcsolatos intézkedéseit:

Az ombudsman eljárása a magyar alapjogi gyakorlatra, elsősorban az Alkotmánybíróság gyakorlatára építkezik. Az alapvető jogok biztosa *autentikus alkotmányértelmezői szereppel* bír, ennek keretében pedig az alkotmányos funkciójához igazodó alapjogi érvelésre van lehetősége. Hatáskörének értelmezésekor is jelentős mozgástérrel rendelkezik, például abban a kérdésben is, hogy mely csoportokat tekint a leginkább veszélyeztetettnek a felsoroltakon túl.

MIT TARTALMAZ A 2022. ÉVI BESZÁMOLÓ?

- A 2022. évben lezárt vizsgálatokat;
- a vizsgált ügyekben kiadott jelentéseket, állásfoglalásokat, megszólalásokat;
- az alapjogok érvényesülésével kapcsolatos tendenciákat, tapasztalatokat.

A vizsgálatok akár több alapjogi jogsérelmet is feltárhatnak, a jelentésekben pedig több kiemelt alapjogi szempont is megjelenhet. Ennek nyomán vannak olyan átfogó és összetett jelentések, amelyek alapjogi aspektusai – eltérő hangsúlyokkal – a beszámoló több fejezetében is megjelenhetnek.

BEVEZETÉS

Az ombudsmani előszót követően az **1. fejezet** rövid összegző áttekintést nyújt a biztos 2022. évi tevékenységéről, a tapasztalt tendenciákról, az elért eredményekről. A fejezet hangsúlyt helyez a 2022-ben kialakult humanitárius veszélyhelyzet okozta kihívások következtében újonnan felmerült, azonnali és hatékony ombudsmani intézkedést igénylő alapjogvédelmi feladatok bemutatására. A bevezetés kitér a 2022. év legfontosabb eseményeire, ügyeire, a biztos hatáskörének változására, illetve a Hivatal munkájára vonatkozó statisztikákra.

MEGJELENÉS A NEMZETKÖZI SZÍNTÉREN ÉS A NYILVÁNOSSÁGBAN

A biztos elősegíti az emberi jogok érvényesülését és védelmét, ennek során társadalmi tudatformáló, felvilágosító tevékenységet is végez, és együttműködik azon civil szervezetekkel és intézményekkel, amelyek célja az alapjogok védelmének előmozdítása.

A biztosi intézmény működésének szinte egésze a szakmai és társadalmi közvélemény előtt zajlik: valamennyi jelentés, indítvány, biztosi megszólalás *a nyilvánosságnak és a nyilvánosságról szól*. Az ombudsman számára a meggyőző alapjogi-alkotmányjogi érvelés mellett a nyilvános kritika ereje biztosítja az eredményes működést.

A **2. fejezet** ennek jegyében foglalkozik az ombudsmani tevékenység sajtóvisszhangjával, a tárgyév lényeges nemzetközi rendezvényeivel, eseményeivel, amelyek a külföldi partnerekkel, nemzetközi szervezetekkel való hatékony együttműködést szolgálják.

HATÁSKÖRI ÉS ELJÁRÁSI ALAPVETÉS

A **3. fejezet** átfogó képet ad az ombudsman hatáskörébe tartozó területekről, a biztosi vizsgálat alapvető feltételeiről.

KIEMELT VIZSGÁLATI TERÜLETEK

A **4. fejezet** a *fokozottan védendő csoportok* jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatokra összpontosít, önállóan tárgyalva:

- a gyermekek;
- a fogyatékos-sággal élő személyek;
- valamint a különösen védendő csoportok – így különösen a hajléktalanok, a betegek, az idősek és a fogvartartottak – jogait;
- továbbá e fejezet foglalkozik az alapjogok érvényesülését feltáró, további kiemelt vizsgálatok és ügyek bemutatásával is.

KÜLÖN OMBUDSMANI HATÁSKÖRÖK

Az **5. fejezet** bemutatja az alapvető jogok biztosának:

- a benyújtott *rendőrségi panaszok* vizsgálatát érintő tárgyévi munkáját;

- az *egyenlő bánásmód érvényesülésének* vizsgálatával összefüggő hatósági hatáskörét;
- az *OPCAT* Nemzeti Megelőző Mechanizmusaként végzett tárgyévi tevékenységét;
- a *közérdekű bejelentők* védelmével összefüggő munka és vizsgálatok tárgyévi tapasztalatait;
- a *jogalkotással összefüggő* tevékenysége lényeges elemeit, ezen belül a számára előzetesen megküldött egyes jogszabály-tervezetek és előterjesztések véleményezésének eredményeit;
- a *normakontroll-eljárás* kezdeményezését érintő tevékenységét: az ombudsmannak ugyanis lehetősége van arra, hogy az Alkotmánybíróság vagy a Kúria előtt a jogszabályi rendelkezés felülvizsgálatát kezdeményezze.

A BIZTOSHELYETTESEK BESZÁMOLÓJA

A biztoshelyettesi tevékenységről külön-külön fejezetben adunk alapos, teljes körű áttekintést. A **6. fejezetben** és a **7. fejezetben** olvashatnak

a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak,

illetve

a jövő nemzedékek érdekeinek

védelmével kapcsolatos vizsgálatokról, a széles értelemben vett jogvédő tevékenységről, a biztos és a biztoshelyettesek közötti szakmai együttműködés legfontosabb tapasztalatairól.

STATISZTIKA

A **8. fejezet** az alapjogvédő szervezetek összesített statisztikáját mutatja be.

A Beszámolóban említett, kiemelt törvények és a rövidítésük

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (ombudsmantörvény)

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (alkotmánybírósági törvény)

A jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (jogalkotási törvény)

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (rendőrségi törvény)

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (egyenlő bánásmód törvény)

A panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló 2013. évi CLXV. törvény (panasztörvény)

A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (nemzetbiztonsági törvény)

1. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK TEVÉKENYSÉGE ÉS EREDMÉNYEI 2022-BEN

1.1. AZ OMBUDSMANI JOGVÉDELEM FÓKUSZAI A HUMANITÁRIUS VÁLSÁGHELYZETBEN

Az Ukrajna elleni orosz agresszió következtében 2022. február 24-étől kezdődő háború, az azzal járó pusztítás és emberi szenvedés, az annak nyomán kialakult humanitárius válsághelyzet traumatikus és megrázó minden jóérezsű ember számára Európában és az egész világon. A kezdetektől fogva cselekvésre volt szükség, elkötelezettnek lenni az emberi jogok védelme iránt, aktív szolidaritást kell vállalni, egyénileg és közösségként is segíteni és támogatni kell a háború minden áldozatát, a menekülő embereket, családokat. A biztos kiemelten fontosnak tartotta, hogy e rendkívüli időkben is személyesen kövesse nyomon az aktuális helyzetet, egyúttal folyamatosan azon dolgozott munkatársaival, hogy minél több embernek közvetlenül is jogi és humanitárius segítséget nyújthasson. A Hivatal már március elejétől ideiglenes területi irodát nyitott az érintett határszakasz közelében, ahol a biztos munkatársai személyesen működnek közre az azonnali segítségnyújtásban, például az ügyintézésben, jogi tanácsadásban, emellett a Hivatal honlapján, illetve közösségi oldalán rendszeresen frissülő információkkal biztosítják a háború elől menekülők tájékozódását magyar, ukrán és angol nyelven.

A biztos a háború elől Magyarországra menekülő emberek támogatására irányuló **aktív szerepvállalása** részeként tehát több **ideiglenes területi irodát, illetve információs pontot is fenntart** a háború kirobbanásának kezdetétől a magyar–ukrán határszakasz közelében, a leginkább érintett régiókban. A Hivatal munkatársai az ideiglenes területi irodák mellett (**Záhony, Beregsurány településeken**) később a fővárosban, a menekülők ellátása érdekében nyitott befogadóközpontban is folyamatosan segítséget nyújtanak a **BOK Csarnokban**. A Hivatal munkatársai jogi segítségnyújtás mellett magyar, ukrán és angol nyelvű tájékoztatókat osztanak, lehetőséget biztosítanak a hatóságok eljárásával szembeni panaszok benyújtására. A biztos ezen kívül a Hivatal hivatalos honlapján is közzétett tájékoztatót, amelyben nem csupán a menekültek jogairól nyújt információt, de a saját tevékenységéről, a Hivatal elérhetőségéről is informál, továbbá különböző szervezetek elérhetőségét és hatáskörét is bemutatja. 2022 márciusában a biztos és munkatársai számos alkalommal látogattak el a magyar–ukrán határra, az ott található településekre, egyeztettek a helyi szervekkel, szervezetekkel. A magyar–ukrán határon a közvetlen jogi és humanitárius segítségnyújtás mellett a biztos a me-

nekülők számára **információs pontként a Debreceni és a Miskolci Területi Irodát** jelölte ki (a Területi Irodák felállításáról részletesen a beszámoló 1.2. pontja szól).

Az ombudsman 2022. március 1-jén Nyíregyházán, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányságon személyesen tájékozódott az Ukrajnából, a háború elől menekülő emberek fogadásának körülményeiről, és még hatékonyabb támogatásuk további lehetőségeiről. A megyei rendőr-főkapitányságon folytatott egyeztetésen a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Védelmi Bizottság elnöke, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kormányhivatal vezetője, a megyei rendőr-főkapitányság rendészeti főkapitány-helyettese, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatója és igazgatóhelyettese, valamint a térség országgyűlési képviselője is részt vett. A biztos, a Hivatal főtitkára és a Hivatal rendészeti igazgatója a megbeszélés során tájékoztatást kaptak az Ukrajnából menekülők fogadásának, továbbá a szolgálatot teljesítő állomány munkájának körülményeiről. A Hivatal mindezzel egyidejűleg adománygyűjtést indított az Ukrajnából, a háború elől menekülők megsegítésére.

A **záhonyi vasútállomáson 2022. március 3-án állt fel az első ideiglenes területi iroda**, a menekülők közvetlen jogi és humanitárius támogatásának megteremtése érdekében. Az ideiglenes területi iroda megnyitását követően a biztos és munkatársai átadták karitatív szervezetek részére azokat az adományokat, amelyeket a Hivatal dolgozói ajánlottak fel az Ukrajnából, a háború elől menekülők megsegítésére. **A biztos ezután a fehérgyarmati gyűjtőpontra tett látogatást 2022. március 11-én az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Észak-alföldi Regionális Igazgatóságának igazgatója kíséretében.** Az ombudsman tájékozódott az aktuális helyzetről, az Ukrajnából a háború elől Magyarországra menekülő emberek fogadásának körülményeiről, a még hatékonyabb segítségük érdekében tett intézkedésekről és azok végrehajtásáról, továbbá az ott szolgálatot teljesítő állomány, köztük az egészségügyi munkacsoport addigi tapasztalatairól. A látogatás során a biztos átadta a fehérgyarmati gyűjtőpontra részére azokat az adományokat – egyebek mellett pelenkákat, tisztálkodási eszközöket és tartós élelmiszereket –, amelyeket a Hivatal dolgozói ajánlottak fel az Ukrajnából érkező menekültek megsegítésére. A biztos ezt követően **a beregsurányi határátelőkölőhelyhez látogatott el a Hivatal rendészeti igazgatója kíséretében, és tájékozódott a határszakaszon tapasztalható helyzetről, a gyorsabb határátlépés érdekében tett intézkedésekről,**

az Ukrajnából Beregsurányon keresztül hazánkba menekülők fogadásának körülményeiről, valamint az ott szolgálatot teljesítő állomány addigi tapasztalatairól.

2022. március 3.
Záhonyi Vasútállomás

2022. március 3.
Záhonyi Vasútállomás

A második ideiglenes területi iroda felállítására a beregsurányi gyűjtőponton került sor 2022. március 17-én, ahol – a záhonyi ideiglenes irodához hasonlóan – az Ukrajnából, a háború elől menekülők közvetlen támogatása érdekében a Hivatal munkatársai az ügyintézésben, illetve a jogi tanácsadásban segítik a hozzájuk fordulókat, és a humanitárius segítségnyújtásban is közreműködnek. Az ombudsman 2022. március 22-én a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság igazgatója kíséretében a lónyai segítségpont, valamint a határátkelőhelyen tett látogatást, ahol tájékozódott az aktuális helyzetről, az Ukrajnából, a háború elől Magyarországra menekülő emberek fogadásának körülményeiről, a segítségük érdekében tett intézkedésekről és azok végrehajtásáról, továbbá az ott szolgálatot teljesítőket, köztük a Magyar Vöröskereszt önkénteseinek addigi tapasztalatairól, valamint átadta a Magyar Vöröskereszt önkéntesei részére a Hivatal dolgozói által gyűjtött adományokat.

2022. március 29-én a BOK Sportcsarnokban is információs pontot nyitott a Hivatal, ahol a munkatársak a Kormány

által létesített humanitárius tranzitponton is folyamatosan segíteni tudják az ügyintézésben, jogi tanácsadásban a hozzájuk fordulókat, illetve ezen a helyszínen is közreműködnek a humanitárius segítségnyújtásban. 2022 márciusától kezdve a záhonyi, illetve a beregsurányi ideiglenes irodákat, valamint a BOK Sportcsarnokban található információs pontot rendre felkeresték a biztos kíséretében a hazánkba az ombudsman meghívására, vagy más okból Magyarországra érkező nemzetközi delegációk, külföldi ombudsmanok, szakértők (az ombudsman nemzetközi szerepvállalásáról részletesen a beszámoló 1.4. pontja szól).

2022. március 29.
BOK Sportcsarnok

A biztos és a Hivatal munkatársai az Ukrajna felől a háború miatt a határon átlépő menekülők számára nyitva álló szolgálati rendszer intézményeit érintő vizsgálatok keretében 2022 márciusában számos helyszínt kerestek fel a határ közelében. Így Tiszabecs és Beregsurány helyszíneken az iskolák szerepéről tájékozódottak a menekültek ellátását illetően, ahol jellemzően a tornatermet jelölték átmeneti befogadó pontnak a látogatás idején, és mindent megtettek, hogy segítsék az átmenetileg náluk tartózkodó érkezőket. Barabás községben az egészségügyi ellátás volt a fókuszban, ahol a biztos munkatársai az első megoldások és az önkéntes orvosok munkája kapcsán tájékozódottak. Lónya és Vásárosnamény intézményeiben az idős és fogyatékossgal élő emberek ellátása mellett a menekülők átmeneti ellátásáról kaptak információkat. Itt a művelődési házban, a szociális intézmény dolgozói látták el az érkezőket és nyújtottak segítséget számukra önkéntesen, a munkájuk befejeztével. Nyíregyházán az egyetem gyors reagálásáról kaptak képet a munkatársak a menekülők és köztük az egyetemisták tekintetében a rektor segítségével, illetve két, fogyatékossgal élő személyeket ellátó otthon működését tekintették meg, ugyancsak a menekülők ellátásának terveivel. Mándokon szintén fogyatékossgal élő emberek voltak a fókuszban, akiknek nem okozott gondot, ha menekülőkkel találkoznak. A biztos munkatársai a magyar–ukrán határ melletti Uszka, Tiszakóród, Milota településeken gyűjtöttek tapasztalatokat a védelmi bizottságok, illetve az általános

menekültügyi feladatok tekintetében. Ezek olyan hátrányos helyzetű, határ menti kistelepülések, ahol nem volt külön civil, egyházi, állami segítőpont, viszont vannak menekültek, akiket el kellett látniuk. Mátészalkán egy gyermekotthon látogatása állt a fókuszban, itt a biztos munkatársai menekülő családok elhelyezési körülményeiről és arról tájékozódottak, hogy a kísérő nélküli kiskorú gyermekek befogadására az intézményben milyen körülmények között kerülhet sor.

2022. március 17.
Beregsurány

Közlemények

Az egyes vizsgálatokról, azok eredményeiről, illetve az ombudsmani tevékenységről, kiemelt eseményekről kiadott tárgyszerű tájékoztatáson túl a biztos 2022-ben is számos, az emberi jogok szempontjából meghatározó világnapról közleményben emlékezett meg.

Az idősök világnapja (október 1.) alkalmából az ombudsman arra hívta fel a figyelmet, hogy rendkívüli időkben, súlyos gazdasági és szociális válságok idején különösen fontos, hogy szem előtt tartsuk a társadalmi szolidaritást, a legkiszolgáltatottabb csoportok, így az idősök jogainak védelmét. A kinyújtott kéz, a segítség és a támogatás mellett az idősök méltóságának tiszteletben tartása, a megoldáskeresésbe való bevonásuk kulcskérdés ma is. A biztos arra is rámutatott, hogy továbbra sem feledkezhetünk meg arról, hogy egyetlen társadalom sem képes egészséges fejlődésre az egyre jelentősebb számú idős-korú generációja nélkül. A közlemény kiemelte, hogy 1991-ben fogadta el az ENSZ Közgyűlés az idősokorúakra vonatkozó irányelveit. Ezek között kiemelten szerepelt a függetlenség, a részvétel, az életfeltételek és a szociálpolitika szempontjából kulcsfontosságú gondozás, önmegvalósítás és méltóság. Ezért nyilvánította a Közgyűlés 1990. december 14-én minden év október 1-jét az idős emberek világnapjává. Ekkor a méltóságteljes és aktív idősokor fontosságára, az idős emberek a közösségben és a családokban betöltött szerepére, illetve a gazdaságba történő visszaintegrálásának kérdésére lehet felhívni a figyelmet. A sérülékeny társadalmi csoportok jogainak védelmére kapott külön törvényi felhatalmazása alapján az ombudsman az idős

emberek ügyeit, problémáit, kérdéseit kiemelten kezeli függetlenül attól, hogy azok milyen területet érintenek, egészségügyi, szociális vagy más hatósági, közszolgáltatói tevékenységet panasznak bennük. A közvetlen jogvédelem túl ugyanakkor minden évben szükséges arra felhívni a figyelmet, hogy nem mások, az állam, az általában vett társadalom absztrakt ügye, hanem mindannyiunk közös konkrét felelőssége a méltó, aktív, önálló és egészséges idősokor megteremtése.

A biztos a **gyermek jogainak világnapján (november 20.)** emlékeztetett arra, hogy „egyszerre nehéz és fontos ünnepelni a gyermeki jogokat, amikor hozzánk közel háború zajlik, amelynek az áldozatai nemcsak az érintett gyermekek, hanem maga a gyermekkor”. A biztos szerint a világválság, az azt követő gazdasági problémák és a háborús helyzet, a folyamatos klímaválság egyenként is óriási kihívás az államok és a családok számára, de eközben nem szabad megfeledkezni arról, hogy gyermekeinknek megadjuk nemcsak a biztonságot, hanem az igazi gyermekkort. November 20-a az a nap, amikor a gyermeki jogokat, és ennek kapcsán a gyermekeket ünnepljük. Az apropó éppen annak a Gyermekjogi Egyezménynek az elfogadása, amely a nemzetközi jogvédelem egyik legfontosabb és legsikeresebb, ikonikussá vált sarokpontja. Nem rontották le azok a szükséges kompromisszumok, amelyekre az elfogadásához szükség volt, ellenkezőleg: a mai napig a legjobb példa egy olyan emberi jogi dokumentumra, amelyet minden ember a magáénak érezhet. Sokat kell persze tenni azért, hogy az Egyezmény valóban mindenkihez eljusson, azt mindenki meg is ismerhesse.

Az ombudsman kiemelte azt is, hogy a Gyermekjogi Egyezmény olyan mérce és viszonyítási pont, amely nem egyszerűen a jogrendszereket, a jogi szabályozást és a gyakorlatot formálta, hanem hatással volt arra, hogy ma hogyan gondolkodunk a gyermekről, a szülőkről, a jogokról és a felelősségről. Nehéz időkben, sok bizonytalanság között felértékelődnek ezek a közös emberi jogi pontok, a közös nyelv államok és társadalmak, ember és ember között. Ma már nem lehet vitássá tenni azt, hogy minden gyermek ember, aki a születésétől kezdve valódi, kikényszeríthető általános és speciális jogokkal bír, ahogyan azt sem, hogy a gyermek nem lehet pusztán eszköze, szenvedő alanya valamilyen döntésnek. Közös pont, hogy a gyermekek önálló jogokkal, méltósággal, akarattal, egyéniséggel bíró emberek, akiket megillet a mindenki másnak, a felnőtteknek is járó tisztelet, az odafigyelés és a megbecsülés.

A közlemény kitért arra, hogy Magyarországon az alapvető jogok biztosa mint gyermekjogi biztos örökdió a gyermekek jogainak védelme felett. Az ombudsman feladata, hogy folyamatosan nyomon kövesse a gyermekek jogaival kapcsolatos nemzetközi kötelezettség teljesítését, emellett maga is elősegíti a gyermeki jogokkal kapcsolatos szakmai párbeszédet, konstruktív módon közreműködik a válaszkeresésben. Az ombudsman 2022-ben is kiemelt figyelmet fordított és fordít a gyermekek jogainak védelmére, legyen szó akár családban, akár gyermekvédelmi gondoskodásban nevelkedő gyermekekről,

oktatási, egészségügyi kérdésekről, vagy épp fogyatékossgal élő, háború elől menekülő gyermekekről. Több jelentés is foglalkozott a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatásának, nevelésének helyzetével, átfogó vizsgálatot zárt le emellett a digitális gyermekvédelmi rendszer működése, illetve a külön élő szülők tájékoztatáshoz való jogának érvényesülése kapcsán. Továbbra is rendszeresek az ombudsmani helyszíni vizsgálatok és látogatások az ország egész területén a gyermekvédelmi intézményekben. A biztos személyesen, és munkatársai révén is folyamatosan nyomon követi az Ukrajnából Magyarországra menekülő emberek helyzetét, jogvédelmét. A közvetlen jogi, humanitárius segítségnyújtás mellett hivatalbóli vizsgálat keretében tekintette át a menekülő gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseivel, integrációjával kapcsolatos helyzetet, adatokat, illetve ajánlásokat is megfogalmazott.

A biztos a fogyatékossgal élő emberek világnapja (december 3.) alkalmából kiadott közleményében arra emlékeztetett, hogy nehéz időkben, gazdasági, szociális krízisek, humanitárius válságok idején sem lehet megfelekedni arról, hogy az államnak alapvető, tevéleges kötelezettségei vannak a fogyatékossgal élők jogainak biztosításában. A jogvédelemben a visszalépés tilalma és az előrelépés megteremtése pedig nem egyszerűen „csak” a fogyatékossgal élő személyek jogos elvárása, hanem nyilvánvaló össztársadalmi érdek. Az ombudsman szerint az államnak az érintettek érdemi bevonásával kell megoldást keresnie arra, hogy a jelenleg rendelkezésre álló források és lehetőségek hogyan használhatóak ki és fel a leghatékonyabban. Rámutatott, hogy az ENSZ 1992-ben nyilvánította december 3-át a fogyatékossgal élő emberek nemzetközi napjává. A világon közel 650 millió a fogyatékossgal élő emberek száma, Magyarországon csaknem 600 ezren élnek tartós egészségkárosodással vagy fogyatékossgal. A Föld fogyatékossgal élő emberei számára óriási előrelépés volt, hogy 2006. december 13-án az ENSZ elfogadta a majdnem tíz esztendőn át formálódó Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményt (CRPD), amelyhez hazánk az elsők között csatlakozott, így Magyarország számára 2008-tól kötelező erővel bír.

Minden alkalommal rá kell mutatni arra, hogy a CRPD nem egyszerűen „csak” egy fontos nemzetközi egyezmény, hanem egy cezúra, emberi jogi alapú szemléletváltás, mérföldkő a nemzetközi, és így a hazai fogyatékossgügy történetében, másfél évtizedes vívmányai – így az egyenlő bánásmód követelménye érvényesítése és az önálló életvitel előmozdítása, az észszerű alkalmazkodás – mind e körbe sorolhatóak. A CRPD szerint fogyatékossgal élő személynek minősül minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.

Kiemelte, hogy a magyar ombudsmani intézmény kötelező feladatai között mindig is ott volt a fogyatékossgal élő emberek ügyének előmozdítása, akkor is, amikor ezt a törvény

tételesen még nem írta külön elő. Az ombudsmani jogvédelem magában foglalja az egyedi és átfogó, tematikus hivatalbóli vizsgálatok lefolytatását, a fogyatékossgal élő embereket ellátó intézmények rendszeres felkeresését, a fogyatékossgal élők jogait és érdekeit védő civil-szakmai szervezetek jelzéseinek nyomon követését, a jogvédelem mélyítése érdekében szükséges jogalkotási és jogalkalmazói lépések megkezdését is. 2023. január 1-jétől a Hivatal keretei között létrejön a Fogyatékossgügyi Főigazgatóság, így a CRPD előírásainak megfelelően Magyarországon megalakulhat az a független mechanizmus, amely a fogyatékossgal élők alapvető jogainak érvényesülését közvetlenül segíti, védi és ellenőrzi.

Az ombudsman jelezte a közleményében azt is, hogy ugyanakkor nem csak a specifikusan fogyatékossgügyi panaszokkal és vizsgálatokkal foglalkozik. A biztos 2022-ben más területek, így különösen az oktatás és az egészségügy monitorozása során is szembesült azokkal a kérdésekkel és problémákkal, amelyek e sérülékeny társadalmi csoportot, a fogyatékossgal élő személyeket és családjaikat érintették. Így elsődlegesen azzal, hogy ténylegesen, a mindennapokban hozzáférnek, illetve hozzájutnak-e azokhoz a szolgáltatásokhoz, amelyekre „papíron”, azaz jogszabályok szerint jogosultak, milyen jogi és nem jogi akadályok befolyásolják ezt. Az elmúlt évekhez hasonlóan 2022-ben is több, fogyatékossgal élő embereket ellátó intézményt is vizsgált átfogó módon az ombudsman, vizsgálatai alapján pedig konkrét és rendszerszintű ajánlásokat fogalmazott meg.

Az **emberi jogok világnapja (december 10.)** alkalmából kiadott közös közleményükben a biztos és helyettesei hangsúlyozták, hogy a határainktól nem messze zajló háború, az emberi szenvedés, a humanitárius válság, a megélhetési nehézségek, a fokozódó környezeti és klímaválság mindennapjaink részévé váltak, felértékelik azt az emberi jogi ideát, amelynek része a béke, az egyenlőség, a mások iránti szolidaritás és az emberi méltóság tiszteletben tartása. Egyben azt is világosan megmutatják, hogy mindenkor van célja és értelme a saját és mások emberi jogaiért való küzdelemnek, a kiállásnak, a példamutatásnak és a bátor felelősségvállalásnak. Kiemelték, hogy az ENSZ 1948. december 10-én fogadta el az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, e napot pedig 1950 óta az emberi jogok napjaként ünnepeljük világszerte. A Nyilatkozat az egyik elindítója, vagy ha úgy tetszik, akkor a második világháború utáni folytatója volt annak a folyamatnak, amely nyomán az egyes számonkérhető emberi jogok és alapvető elvek nemzetközi standarddá, ezzel párhuzamosan a világ egyre több államában valódi kikényszeríthető jogosultságokká váltak. A Nyilatkozat közös nyelv és közös minimum, bármely okból vagy érdekből való figyelmen kívül hagyása, a béke, a biztonság és az emberség zárójelbe tétele megbocsáthatatlan és elfogadhatatlan. Miközben az egyes jogok tartalma, gyakorlásának korlátai mindig vitaképesek, e jogok létének nincsen alternatívája.

A Nyilatkozat szövege számos emberi jogot deklaráll, köztük a szociális biztonsághoz való jogot. Úgy fogalmaz, hogy min-

den személynek mint a társadalom tagjának joga van a szociális biztonsághoz és jogosult arra, hogy – az államok erőfeszítései és a nemzetközi együttműködés révén, és az egyes országok szervezetével és gazdasági erőforrásaival összhangban – a méltóságához és személyiségének szabadon való kifejlődéséhez szükséges gazdasági, szociális és kulturális jogai érvényesüljenek. Az Egyezményt azt is kiemeli az oktatáshoz való jog kapcsán, hogy annak és a nevelésnek az emberi személyiség teljes kibontakoztatására, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásának megerősítésére kell irányulnia. Mindez arra tanít mindenkit, hogy egy minimális biztonság, szociális fogódzó megléte nélkül nincsen valódi autonóm joggyakorlás, megfelelő oktatás és nevelés hiányában pedig e jogok valódi tartalom és jelentés nélkül maradnak, szabadon kiüresíthetőek.

Mióta csak léteznek, az ombudsmanok kulcsfontosságú feladatot látnak el az alapjogok védelmében, valamennyi hozzánk forduló polgár számára információt, segítséget, ha az eljárás indokolt, akkor pedig jogorvoslatot, elégtételt igyekeznek nyújtani. A magyar ombudsmani intézmény, az alapvető jogok biztosa és helyettesei ennek megfelelő, rendelkezésükre álló jogi és nem jogi eszközökkel segítik a panaszosokat, minden helyzetben az egyes sérülékeny csoportok, a gyermekek, a fogyatékossgal élő személyek, a betegek, az idősek, a szociálisan rászoruló emberek, a nemzetiségek jogainak és a jövő nemzedékek érdekeinek őrei, szószólói, a mindenkori közhatalom alkotmányos ellenőrei. A jelen feszült társadalmi, politikai és gazdasági problémái között az emberi jogok napja mai világunk téren és időn kívüli mozzanata.

A Civil Konzultációs Testület ülései

Az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus (NMM) feladatainak ellátását segítő Civil Konzultációs Testület (CKT) **2022. szeptember 16-án** tartotta a tárgyaló évi első ülését, amelyen az alapvető jogok biztosa is részt vett. A tizenöt tagú Civil Konzultációs Testület mandátuma három évre szól, tagjai javaslatot tehetnek az OPCAT NMM éves látogatási tervének tartalmára, a vizsgálati prioritásokra, indítványozhatják egyes fogvatartási helyek meglátogatását. A CKT második ülésére **2022. december 16-án** került sor.

1.2. A HIVATAL HAT TERÜLETI IRODÁJA KEZDTE MEG A MŰKÖDÉSÉT

Az alapvető jogok biztosának alkotmányos feladatellátása alapjogvédelmi tekintetében meghatározó szempont, hogy azt a társadalom széles körét felölelve lássa el. Az ombudsmani jogvédelemben kiemelten fontos a **hozzáférés, panasztétel lehetőségének biztosítása** azok számára, akik alapjogaik védelmében fel kívánnak lépni, illetve azokról tájékozódni kívánnak.

2022 februárjáig a Hivatal **kizárólag budapesti székhellyel működött**, ezért az ügyfeleknek a személyes ügyintézéshez fel kellett utazniuk Budapestre. A biztos célul tűzte ki azt, hogy az ügyfelek személyesen, de a lakóhelyük közelében kezdeményezhessék az ombudsmani eljárást. A fővárosi ügyfélszolgálat mellett több lehetőséget kívánt biztosítani az állampolgárok számára a jogaik érvényesítésére, az ombudsmani eljárások szélesebb körben való elérésére, az ügy- és eljárástípusok megismerésére, tekintettel a biztos alapjogvédelmi tevékenységének utóbbi három évben történt bővülésére is. **Mindezekre figyelemmel, az ügyfélszolgálati és az alapjogvédelmi feladatok ellátásának fejlesztésére a Hivatal Területi Irodákat nyitott.**

2022. február 1.
Debrecen

2022. február 1.
Győr

2022. április 1.
Székesfehérvár

2022. április 1.
Miskolc

2022. április 1.
Pécs

A panaszosok az ombudsmani eljárást személyesen Budapest mellett hat vidéki, régióközponti nagyvárosban, megyeszékhelyen is kezdeményezhetik. A Hivatal területi referensei 2022. február 1-jétől Szegeden, Debrecenben és Győrben, 2022. április 1-jétől pedig Székesfehérváron, Miskolcon és Pécsen is várják azokat, akik ombudsmani segítséget kérnek.

A területi irodákban lehetőségük van az állampolgároknak az alapvető jogokat érintő, valamint a rendőri intézkedésekkel összefüggő panaszok, közérdekű bejelentések megtételére, továbbá diszkriminációval kapcsolatos hatósági eljárások kezdeményezésére.

A Területi Irodákat a régióközpontokban alakította ki a Hivatal, ennek megfelelően a hat Területi Iroda egyenként 3-3 megyéből fogadja az ügyfeleket. A Területi Irodákban személyes ügyintézésre előzetes időpontfoglalás esetén hetente két alka-

lommal van lehetőség, további két napon a munkatársak telefonon fogadják az ombudsmani segítséget kérők megkeresését.

A magyar–ukrán határon a közvetlen humanitárius segítségnyújtás mellett a Hivatal a menekülők számára **információs pontként a Debreceni, valamint a Miskolci Területi Irodát** jelölte ki. E két Területi Iroda főként telefonos megkeresésekre általános tájékoztatás mellett jogi tanácsadásban, ügyintézésben, a legfontosabb információkkal segíti az Ukrajnából menekülő embereket, akiket tájékoztatnak az alapjogokat érintő panasz kezdeményezésének a lehetőségéről is. Az Ukrajnából menekülők jobbra úti okmányokkal, illetve magyarországi munkavállalással összefüggő kérdésekben és egyéb jogi jellegű ügyekben kértek segítséget.

A Területi Irodák nyitása a nemzetközi gyakorlatban is újdonságnak számít. Az ukrajnai háború elől hazánkba érkező menekültek fogadásáról és a segítségük érdekében tett intézkedésekről való tájékozódás mellett Andreasz Pottakis, Görögország ombudsmanja, az IOI európai regionális elnöke, Peter Svetina, a szlovén ombudsman és helyettese, továbbá Şeref Malkoç, Törökország vezető ombudsmanja és Celile Özlem Tunçak, a nők és gyermekek jogaiért felelős török ombudsman is ellátogatott a Debreceni Területi Irodába.

1.3. ISMÉT GYERMEKVÉDELMI INTÉZMÉNYEK ÚJULTAK MEG A BIZTOS KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

2021-ben a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (BVOP) szerepet vállalt a Vas megyei Rumi Különleges Gyermekotthon, valamint a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató által fenntartott bajai speciális lakásotthon felújításában. A közreműködésről a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka és az alapvető jogok biztosa egy közös egyeztetésen állapodtak meg. 2022-ben az együttműködésen alapuló gyermekotthon- és lakásotthon-felújítási projekt tovább folytatódott, ennek keretében a biztos kezdeményezésére a BVOP és az állami erdőgazdaságok, köztük a VERGA Veszprémi Erdőgazdaság Zrt., a Mecsekerdő Zrt., szerepet vállaltak két vidéki gyermekvédelmi intézmény, a Veszprém-gyulaifiratói Gyermekotthon, illetve a Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató szentlőrinci lakásotthonának felújításában. A szentlőrinci lakásotthonban négy szobában kicserélték a laminált padlót, elvégezték az intézmény utcafronti kerítésének festését, és az épület teljes körű belső, tisztasági festését. Az otthon lakói számára egy kerti pavilont is építettek az udvaron. A Veszprém-gyulaifiratói Gyermekotthonnak a kerítése újult meg és két kerti pavilonnal is gazdagodott az intézmény, belső felújítási munkálatok elvégzésére is sor került.

2022. december 22-én a korszerűsítés eredményeinek megtekintése mellett a két érintett intézményben az ombudsman egyúttal játékokat és ajándékokat is átadott, amelyeket a Hivatal dolgozói gyűjtöttek össze és adományoztak az ott élő gyermekek számára.

1.4. AZ OMBUDSMAN NEMZETKÖZI SZEREPVÁLLALÁSA

Chris Field, az IOI elnöke az alapvető jogok biztosa meghívására, 2022 szeptemberében többnapos látogatást tett Magyarországon

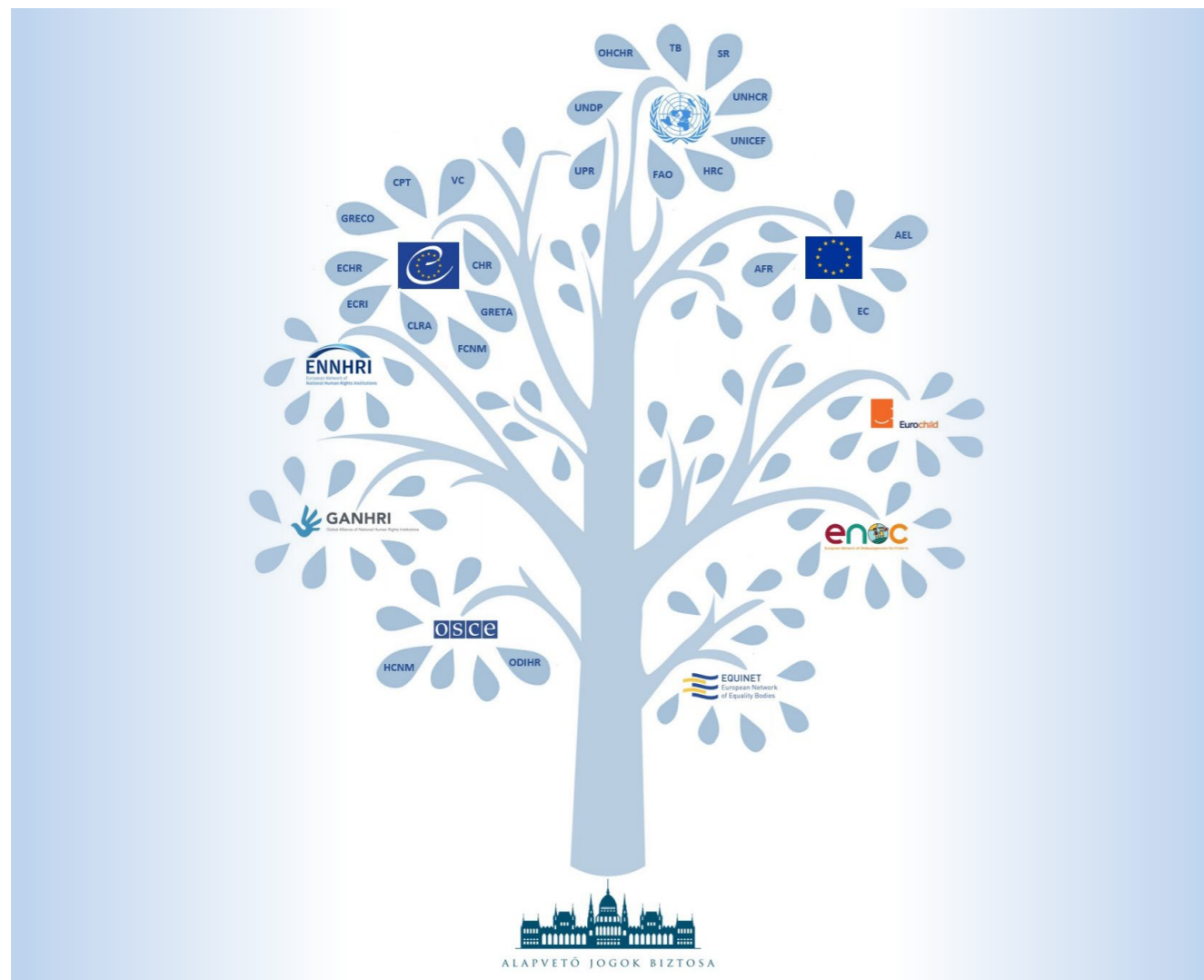

2022. március 31. Şeref Malkoçot, Törökország vezető ombudsmanját, valamint Celile Özlem Tunçakot, a nők és gyermekek jogaiért felelős török ombudsman fogadta Hivatalában dr. Kozma Ákos

2022. március 17. Andreasz Pottakis görög ombudsman, a Nemzetközi Ombudsmani Intézet (International Ombudsman Institute, IOI) európai regionális elnöke és Peter Svetina szlovén ombudsman Záhonyban

Az Ukrajnában zajló háború miatt kialakult humanitárius veszélyhelyzet nyomán a tárgyévben számos hazai és külföldi rendkívüli találkozóra, látogatásra került sor. Így 2022. március 16-án az ombudsman Hivatalában fogadta Afshan Khant, az UNICEF európai és közép-ázsiai regionális igazgatóját. A biztos a találkozó során tájékoztatást adott az Ukrajnából hazánkba menekülő emberek, különösképpen a gyermekek fogadásának körülményeiről és a megsegítésük érdekében tett intézkedésekről. A biztos kezdeményezésére

több nemzetközi delegáció is Magyarországra látogatott. 2022. március 17-én a biztos kezdeményezésére és kíséretében **Andreas Pottakis görög ombudsman, a Nemzetközi Ombudsmani Intézet (International Ombudsman Institute, IOI) európai regionális elnöke, valamint Peter Svetina szlovén ombudsman látogatást tett a fehérgyarmati, valamint a beregsurányi gyűjtőponton**, ahol a magyar ombudsman egyúttal megnyitotta a Hivatal ideiglenes információs pontját. 2022. március 31-én **Şeref Malkoçot, Törökország vezető ombudsmanját, valamint Celile Özlem Tunçakot, a nők és gyermekek jogaiért felelős török ombudsman fogadta Hivatalában** a biztos. 2022. május 31-én a biztos **Roland Schillinget, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) közép-európai vezetőjét** fogadta a Hivatalában és tájékoztatta az ombudsmani jogvédelem eszközeiről.

2022. április 26-án **Leyla Kayacikkal, az Európa Tanács főtitkárának migrációs és menekültügyi különleges képviselőjével** folytatott kétoldalú megbeszélést az ombudsman Strasbourgban, majd **Robert Spano, az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) elnöke** fogadta hivatalában a biztost. A biztos emellett bilaterális egyeztetéseket folytatott **Reinier van Zutphen holland ombudsman, Niels Fenger dán ombudsman, valamint Jérôme Aass és David Baele belga ombudsmanokkal** Strasbourgban.

Az alapvető jogok biztosa részt vett a **V4-ek ombudsmanjainak csúcstalálkozóján** a tárgyévi során is, a csehországi Kroměřížben. A csúcstalálkozó során a felek a többi között áttekintették az ombudsmani intézmények szerepét az ukrajnai háború elől menekülők befogadása és integrációja tekintetében, hogy megosszák egymással tapasztalataikat.

A biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a Fogyatékosokkal élő személyek jogairól szóló egyezmény, a **CRPD végrehajtásának** segítésére, védelmére és ellenőrzésére. Magyarország 2007-ben ratifikálta az Egyezményt, amelynek 35. cikke értelmében a részes államoknak **időszakonkénti jelentéstételi kötelezettségük** van. Az ombudsman több alkalommal szakmai anyagok küldésével segítette az ENSZ Emberi Jogi Tanács 35/6. számú határozatával meghosszabbított mandátumú, a fogyatékosokkal élő személyek jogairól foglalkozó **ENSZ különleges jelentéstevő munkáját** és a **CRPD-monitoring** égisze alatt tájékozódni kívánó bizottságokat, illetve jelentéstevőket. Az év során a **CRPD nemzetközi végrehajtását monitorozó bizottság online ülésén** szólalt fel a biztos.

A gyermekek helyzete és a gyermekek jogainak védelme szintén kiemelten fontos az alapvető jogok biztosa számára. A többi között az ombudsman részt vett Rómában az **Európa Tanács magas szintű nemzetközi gyermekjogi konferenciáján**,

amelyet „Beyond the Horizon: a New Era for the Rights of the Child” címmel rendeztek meg. A kétnapos találkozón ismertették az Európa Tanács új, mérföldkönek számító **Gyermekjogi Stratégiáját**, amelyet a tagállamok a gyermekek jogainak védelmében és előmozdítása érdekében dolgoztak ki. A 2022–2027 közötti időszakra vonatkozó, úgynevezett Római Stratégiát 2022. február 23-án fogadta el az ET Miniszteri Bizottsága. Az ukrajnai háború okán „A gyermekjogok védelme válság- és vészhelyzetekben” – a Római Stratégia hatodik fő pontja – volt a tanácskozás egyik kiemelt témája. Az **Európai Gyermekjogi Ombudsmanok Hálózata (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) éves közgyűlésén, valamint gyermekjogi konferenciáján**, Reykjavíkban, az alapvető jogok biztosa a Hivatal főtitkárának kíséretében vett részt. A konferencián szó esett a klímaváltozásról, a gyermekek jogairól az európai szervezeteknél és az oktatás általános színvonaláról, valamint gyermekek is felszóltak.

A delegációk személyesen tekinthették meg a magyar–ukrán határszakaszon folytatott alapjogvédelmi munkálatokat. Így Chris Field, az **IOI elnöke** az alapvető jogok biztosa meghívására, 2022 szeptemberében többnapos látogatást tett Magyarországon. Az IOI elnöke megtekintette a 2022-ben újonnan létrehozott Területi Irodák működését, a magyar–ukrán és magyar–román határszakaszon folyó munkát, továbbá az ideiglenes területi irodákat, illetve több megyei büntetés-végrehajtási intézetben is látogatást tett. Az IOI elnöke látogatása során hangsúlyozta, hogy a biztosnak és Hivatalának tevékenysége nemzetközi viszonylatban az egyik legjobbnak minősül, különös tekintettel az ukrajnai menekültek megsegítése érdekében hozott döntésekre és intézkedésekre. Az elnök látogatása végén a biztos **Justitia Regnorum Fundamentum díjat** adott át számára. Különösen felértékelődik az ombudsmani szerepkör és az országok közötti aktív kooperáció, amikor rendkívüli, több országot is érintő alapjogvédelmi feladatok merülnek fel. A hatékony jogvédelem érdekében kiemelt szempont volt, hogy több ország is tudomást szerezzen a rendkívüli helyzetről. A biztos ezért kéthetente angol nyelvű hírlevelet adott ki a háborúval kapcsolatos alapjogvédelmi helyzetről, amit a Nemzetközi Ombudsmani Intézetnek (IOI) és tagszervezeteinek küldött meg. Az IOI több mint 100 ország 200 független ombudsmani intézményét fogja össze, így az irányába történő tájékoztatás nyújtása kiemelt szereppel bírt a biztos tevékenysége során.

1.5. KIEMELT ÜGYEK, VIZSGÁLATOK ÉS JELENTÉSEK

Az ombudsman törvény előírásaival összhangban, a tárgyévi során is **kiemelt figyelmet szentelt** a biztos a **kiszolgáltatottak**, a gyermekek, a fogyatékosokkal élők, az idősek, a betegek, a hajléktalanok jogai védelmének. 2022-ben is több olyan, nagy visszhangot kiváltott átfogó jelentés is született, amely kifejezetten ehhez az **alapjogvédelmi fókuszhoz** kapcsolódott.

A tárgyévi során is számos olyan jelentés kiadására került sor, amelynek fókuszában a **gyermekek jogainak védelme** volt. Így 2022-ben zárult le a biztos átfogó vizsgálata, amelyben **a szülői felügyeleti joggal rendelkező, külön élő szülők tájékoztatáshoz való jogának tartalmát és annak gyakorlati érvényesülését** tekintette át a köznevelésben és az egészségügyben. Az ombudsmani jelentés az egyedi ügyekben tett konkrét megállapítások mellett rendszerszintű, a hatályos szabályozás egyértelműsítését, a joggyakorlat egységességét és a szülői joggyakorlást segítő kezdeményezések sorával fordult a területtel érintett szaktárcákhoz, amelynek jelentős részével a megszólított intézmények egyetértettek, annak nyomán megtették a szükséges lépéseket. A gyermeki jogok védelme kapcsán kiemelendő, hogy ugyancsak a tárgyévi során adta ki a biztos **a digitális gyermekvédelem rendszerét átfogóan áttekinthető** jelentését, ebben megállapította, hogy a gyermekek jogait, a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvét tükröző szabályozás gyakorlati érvényre juttatása jelenleg akadályozott. Az ombudsman aggályosnak találta a kiemelt jogvédelmi feladatot ellátó, szolgáltatást nyújtó intézmények működésében a szerteágazó jogi hátteret, a mechanizmusok párhuzamosságát, töredékességét, az átláthatóságot, a tényleges hozzáférhetőséget, a monitoring hiányát, az egyes eszközök alacsony ismertségét, a funkcióját veszített, kiüresedett hatásköröket. Az ombudsman a helyzet javítására az érintett szaktárcák, intézmények és a médiahatóság számára ajánlásokat fogalmazott meg. Jelentős eredmény volt, hogy a biztosnak a **külön élő szülők által időszakonként felváltva gondozott gyermek utáni 50-50%-os arányú családpótlék-igénylés módjára** vonatkozó szabályozást érintő jelentése nyomán a szaktárca egyetértett a módosítással.

2022-ben is több jelentés kitért a szülői panaszok iskolai, fenntartói kezelésének és érdemi vizsgálatának hiányosságaira, a törvényi garanciák figyelmen kívül hagyására, az egyedi mulasztásoktól egészen a rendszerszintű szabályozási problémákig. Az ombudsman a többi között vizsgálta az iskolai hiányzás miatt elrendelt családi pótlék szüneteltetésére vonatkozó, illetve tanuló tudásának független vizsgabizottság előtti számadása kapcsán lefolytatott eljárást, valamint sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai együttnevelési gyakorlatát, a felsőoktatás területén pedig a felvételi eljárás során a többletpontszámítás rendszerét érintő módosítások hatályba lépését. A biztos a januári újpesti tragédia nyomán indított hivatalbóli vizsgálatot annak feltárására, hogy az óvodákban és iskolákban jelenleg **milyen szabályozás és gyakorlat működik az életveszélyes allergiás reakciók felismerésére, illetve az azonnali kezelésére**. A kiadott jelentésében megállapította, hogy az adrenalintartalmú injekciók jelenleg nem állnak kötelezően rendelkezésre az intézményekben, illetve nem megoldott a dolgozók megfelelő felkészítése sem azok használatára, ezért több ajánlást is megfogalmazott.

2022-ben több olyan ügy is volt, amelyben a panaszos beadványa nyomán a biztos az egyes **gyámhivatalok** elhúzódo-

eljárását és annak okait, összefüggéseit, illetve hátterét vizsgálta, számos ügy kapcsán ugyanakkor átfogóbb jellegű rendszerproblémákra is fény derült. A biztos a panaszos édesanya beadványa nyomán súlyos és ismétlődő, alapjogi visszasságot okozó mulasztásokat tárt fel a **gyermekével való kapcsolat-tartás** biztosítása tekintetében. A jelentés szerint ezzel a mulasztással a jogerős szabadságvesztés büntetését töltő, gondnokság alatt álló szülőt az eljáró gyermekvédelmi intézmények lényegében automatikusan megfosztották a gyermekével való kapcsolattartástól, így a visszasságok orvoslására a biztos több ajánlást is tett. Egy másik ügyben azt vizsgálta a biztos, hogy az irányadó jogi szabályozásra figyelemmel összeegyeztethető volt-e a **nevelt gyermeke gondozási helyének azonnali megváltoztatása** az érintett gyermek jogaival és legjobb érdeke elvével. Az ombudsman megállapította, hogy a gyámhatóság az eljárása során több ízben mulasztott, figyelmen kívül hagyta a garanciális szabályokat, kezdeményezte ezért, hogy a jövőben a gondozási hely azonnali megváltoztatásáról csak akkor döntsön, ha a gyermek érdekét a gondozási helye bizonyítottan súlyosan veszélyezteti.

2022-ben is több olyan jelentés kiadására került sor, amelyben a biztos **fogyatékossgal élő személyeket ellátó intézménynek vagy magának a rendszernek a működésére** fókuszált. Az ombudsman vizsgálta a Heves Megyei Harmónia Szociális Intézményben a fogyatékossgal élő tanköteles gyermekek fejlesztő nevelés-oktatását, illetve ugyancsak vizsgálatot folytatott egy támogatott lakhatásban élő fogyatékossgal élő személy bántalmazásával kapcsolatos eljárás nyomán. A tárgyévben is rendszeresen felhívta a figyelmet arra, hogy az intézményi férőhely kiváltás folyamata **a jelen aktuális és sürgető feladata**, az intézményekben élő több ezer ellátott személy részére pedig – a minden embert egyenlő mértékben megillető, veleszületett emberi méltóság alapján – az esély a méltó emberi létre. A biztos az intézményi működés monitorozásán túl változatos területeken, a szabályozásra, jogalkalmazási gyakorlatra egyaránt fókuszálva vizsgálta a fogyatékossgal élők jogainak, az egyenlő bánásmód követelményének, az esélyegyenlőség elvének, a CRPD követelményrendszerének érvényesülését.

Jelentésben fejtette ki az álláspontját a gyógyászati segéd-eszközökkel való ellátás, a munkajogi szabályozás, a fogyatékossgal élő nők várandósgondozása, a hallássérült személyek maszkviselési kötelezettsége kapcsán. Kiemelendő, hogy a kiszolgáltattott **rokkantsági ellátásban részesülő személyeknél alkalmazott alacsonyabb szintű munkajogi garanciákat** rögzítő törvényi szabályokat vizsgáló jelentésben foglalt ombudsmani kezdeményezéssel a szaktárca egyetértett, a módosítás 2023. január 1-jétől hatályba is lépett. A biztos egy 2022-ben kiadott másik jelentésében elemezte alapjogi szempontból a **társadalombiztosítási támogatással igénybe vehető gyógyászati segéd-eszközök ellátási rendszerének** működését. Az ombudsman jelentésében a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelmét biztosító hazai és nemzetköz-

zi garanciák mentén egyeztetett jelentésében előmozdítani az összes releváns szempontra tekintettel lévő megoldás kialakítását, illetve a jelenlegi rendszer javítását. Így az ombudsman többek mellett egy szakmai munkacsoport felállítására is javaslatot tett.

A **leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogvédelme** területén a biztos ismét hivatalból vizsgálta a **fővárosi hajléktalanellátás helyzetét, felmerülő problémáit a 2021–22-es téli krízisidőszakban**, amely egy nagyon sajátos dupla kihívással, a járványhelyzettel és a háború miatti humanitárius veszélyhelyzettel is szembesült. A figyelemfelhívó céllal készített jelentésben a biztos azt állapította meg, hogy az ellátórendszer a nehéz helyzetben jól vizsgázott a szakemberek és az egyes intézmények erőfeszítéseinek köszönhetően, ezzel együtt továbbra is sok a megoldandó feladat. A biztos javasolta a szaktárca számára a munkát segítő normák egységesítését, a szociálisan rászoruló, hátrányos helyzetű hajléktalan emberek csoportját érintő programok kidolgozása, valamint az ellátórendszer fejlesztése során.

Az ombudsman 2022-ben is több olyan vizsgálatot zárt le, amely az **idős emberek intézményi ellátását, az egyes otthonok működését vagy annak valamely aspektusát** érintette. Kiemelendő az az átfogó jelentés e körben, amelyben a biztos egy egyedi ügy kapcsán tekintette át a polgári jogi alapon működtetett nyugdíjasházakra vonatkozó szabályozás hiányosságait és arra jutott, hogy az érintett idős emberek megtéveszthetők abban, hogy az ilyen típusú intézményekben garanciális szabályok szerint biztosított idősothtoni szociális ellátáshoz jutnak. Az ombudsman mindezek alapján – a megkeresett szociális tárca álláspontjával egyetértve – javasolta az átlátható, elkülönült jogi szabályozás mielőbbi megteremtését.

Az alapjogi biztos 2022-ben **két konkrét panaszügyben is vizsgálta a pszichiátriai betegek jogainak biztosítását érintő kérdéseket**, intézményi gyakorlatot az alapjogi szempontból aggályos, megfelelő dokumentáció nélküli pszichiátriai ellátás, sürgősségi pszichiátriai gyógykezelés, ennek garanciális szabályai, a házirend és a panaszmechanizmus kapcsán. A betegjogok területén a biztos jelentésben tekintette át átfogóan a gyermek **gyermek-gerincdeformitása esetén helyreállító műtét, az egészségügyi ellátás igénybevételének hazai intézményi gyakorlatát és helyzetét**, illetve annak hátterét. Megállapította, hogy az ellátásforma ugyan biztosított, de a rendelkezésre álló egyetlen ellátóhely és a szűkös szakorvosi kapacitás – a járvány hatásaival súlyosbítva – nem mindig teszi lehetővé, hogy az egészségügyi ellátás hozzáférhető legyen. A biztos így számos kezdeményezéssel élt a szaktárca és a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő vezetői felé. A biztos egy másik ügyben azt tárta fel, hogy hosszú ideig nem megoldott a **helyi fogászati alapellátás biztosítása**, a lakosok ellátása abban az esetben, hogy ha az önkormányzat azt nem tudja biztosítani. Az ombudsman az egyedi ügy kapcsán általános jelleggel javasolta a szaktárcanak a hatályos szabályozás kiegészítését a hasonló helyzetek megelőzése érdekében.

Mindezen ügyekről, jelentésekről részletesebben a beszámoló 4. fejezetében olvashatnak.

1.6. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK FÓKUSZAI

A 2021-es reményteli időszakot követően **2022 ismét a válságok éve** lett. A **pandémia utóhatásai** mellett a február végén kitört ukrajnai háború szörnyűségei és a **nagyszámú, traumatizált menekült** új kihívások elé állította hazánk lakosságát, köztük a nemzetiségi közösségeket is. A gyors és nagylelkű segítségnyújtás sokat jelentett a háború első hónapjaiban, de a tartósan hazánkban maradó menekültek életfeltételeinek – így különösen a lakhatásuk, munkalehetőségeik, egészségügyi ellátásuk, valamint a gyermekek nevelésének-oktatásának – biztosítása kifejezetten nehéz, összetett feladat elé állította az ellátásuk megszervezésében részt vevő minden szereplőt. Ezzel párhuzamosan a **szociális válsághelyzet** általános, gyors és elkerülhetetlen súlyosbodása minden társadalmi réteget érintett: az energiaárak jelentősen növekedtek, amelyet infláció és gazdasági válság követett. Mindezeknek ma már a mindennapi életet is megnehezítő következményei vannak, amelyek legsúlyosabban a hátrányos helyzetű lakosokat, kiemelten a roma nemzetiségű állampolgárokat érintik. 2022-ben a nemzetiségi közösségek mindennapjaira az **országgyűlési választások és a népszámlálás** is jelentős hatást gyakorolt.

A nemzetiségi biztoshelyettes 2022. évi tevékenységének átfogó bemutatását a beszámoló 6. fejezete tartalmazza. Ennek keretében a nemzetiségek jogairól szóló törvényben biztosított **„klasszikus” nemzetiségi jogok érvényesítésével** összefüggésben mutatja be többek között a nemzetiségi nevelés-oktatás, a nemzetiségi önkormányzatok, valamint az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok területeit érintő legfontosabb jellemzőket, tendenciákat és változásokat. A főként roma nemzetiségi közösség tagjait érintő – nevelési-oktatási diszkriminációval, szociális és lakhatási problémákkal összefüggő, a büntető- és szabálysértési, valamint büntetés-végrehajtási – ügycsoportok az **egyenlő bánásmód követelménye érvényesítésének** akadályai, illetve a leszakadás, kirekesztettség, a megfordíthatatlannak tűnő esélyegyenlőtlenség és a járványhelyzet következményeivel voltak kapcsolatosak.

2022-ben a nemzetiségi jogterületen **tizenhat stratégiai jelentőségű** szakmai dokumentum került nyilvánosságra: **hat közös jelentés** és **két elvi állásfoglalás** született, **nyolc ügyben** pedig **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** adott ki a biztoshelyettes.

Az online is hozzáférhető dokumentumok mellett a beszámoló rész **Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen** című fejezete – az elmúlt évekhez hasonlóan – külön is bemutatja az egyes specifikus témakör tendenciáit és a kapcsolódó esetjogi környezetet is. A **hat elemzett ügycsoport** a nemzetiségi nevelés-oktatás és gyermekvédelem; nemzetiségi önkormányzati jogok; egyéni és közösségi nemzetiségi jogok; lakhatás, megélhetés és szociális jogok; hadigondozás, társa-

dalombiztosítási ellátások, közszolgáltatások; büntető- és szabálysértési ügyek, büntetés-végrehajtás.

Az egyedi ügyek mellett a biztoshelyettes több olyan témát is **kiemelt figyelemmel kísért**, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a hazai nemzetiségi közösségekre. A korábbi évektől eltérően ezeknek csak egy része volt előre tervezhető, többségük aktuális társadalmi folyamatokra és strukturális problémákra való azonnali és szükségszerű szakmai válaszlépés volt. Ilyen volt az **Ukrajnából menekülő ukrán és roma személyek helyzete, az országgyűlési választások, a népszámlálás, az egyéni nemzetiségi névhasználat, a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés** és a következő **jogász-generációk oktatása**.

2022-ben is kiemelten fontos volt a biztoshelyettes számára a **dinamikus partneri együttműködés** az Országgyűlés **nemzetiségi képviselőjével, a szószólókkal, az országos önkormányzati elnökökkel és képviselőkkel**, valamint a hazai és nemzetközi szakértőkkel, illetve szakmai szervezetekkel. Mindezek mellett a biztoshelyettes szakmai párbeszédet kezdeményezett az újonnan megalakult Országgyűlés **négy, váltalan roma származású képviselőjével**. A konstruktív szakmai beszélgetések elősegítették a roma közösség érdekében végzendő együttműködés kialakítását, erősítését. A szakmai partnerekkel együtt szervezett **két konferencia** – a névviseletről és a gyűlölet-bűncselekményekről – kiemelt szakmai figyelem mellett zajlottak és jelentős számú érdeklődőt vonzottak.

A **nemzetiségi jogterületen folytatott munka részleteit a beszámoló 6. fejezete tartalmazza**. Az aktuális eseményekről, szakmai anyagokról a biztoshelyettes a www.nemzetisegijogok.hu honlapon és a www.facebook.com/ombudsmanhelyettes oldalon is folyamatosan beszámol.

1.7. A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME ÉLLÁTÓ BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK FÓKUSZAI

A jövő nemzedékek érdekeinek védelme szempontjából kiemelendő, hogy az **ENSZ Közgyűlése** 2022 nyarán a **tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jogot emberi jogként ismerte el**. Ez történelmi lépés a nemzetközi jogban, így ehhez kapcsolódóan érdemes rámutatni a klímaváltozás és az emberi jogok szövevényes kapcsolatára. A környezeti, de kiváltképpen a változó klímával járó hatások egyre növekvő mértékben jelentenek nehézséget számos alapjog biztosításának vonatkozásában, különösen a sérülékeny csoportok, illetve a jövő nemzedékek jogai tekintetében. A **klímaváltozás, klímadaptáció és -mitigáció emberi jogi tényezőivel**, a felnövő generációk jogainak korlátozásával, a generációk közötti igazságosság koncepciójával is foglalkozott a biztoshelyettes és szakértő csapata a tárgyévben több rendezvényen, nemzetközi vetületben egyes európai országokban indított klímaperek vonatkozásában. A biztoshelyettes klímaváltozás és emberi jogok területéhez kapcsolódó tapasztalataira az ENSZ Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Európai, illetve Globális Há-

lózata (ENNHRI és GANHRI) is felfigyelt, azt jó gyakorlatként jelenítve meg. Nemzetközi szinten is egyedülálló a jövő nemzedékek érdekeinek a magyar biztos rendszerben intézményesített jogvédelme, ezért jelentős nemzetközi figyelem övezi a biztoshelyettes tevékenységét.

A klímaváltozás melletti másik ökológiai válságtényező – a jelenlegi és a jövő generációk jogait is veszélyeztetve – a biológiai sokféleség csökkenése, amelyhez az emberi tevékenységek területfoglalásának és intenzitásának növekedése, a természeti erőforrások nem fenntartható hasznosítása jelentős mértékben hozzájárul. Az ENSZ 2022. decemberi biológiai sokféleség konferenciája történelmi célt tűzött ki a természettel való kapcsolatunk helyreállításáért. E fórumon a világ országai elfogadták a globális biodiverzitás-megőrzési keretstratégiát és meghatározták az emberiséget fenyegető ökológiai válság kezelésére szolgáló cselekvési irányokat. **Az ENSZ hangsúlyozta, hogy a környezetvédelem és a biodiverzitás megőrzése fontosabb a rövid távú gazdasági haszonszerzésnél, sőt a környezetvédelem nem gátja, sokkal inkább alapfeltétele a gazdasági fejlődésnek és a jólét fenntartásának.** A természet ételmezt, gyógyszert, nyersanyagot, oxigént, élhető éghajlatot és még sok minden mást ad nekünk. Valódi értékét azonban gyakran nem vesszük figyelembe a döntéshozatal során, holott a természet védelme a Fenntartható Fejlesztési Célok eléréséhez is elengedhetetlen.

A fenti cselekvési irányokkal összhangban a biztoshelyettes tevékenységének egyik fókuszterülete 2022-ben a **természetvédelem** volt. A biológiai sokféleség – ami a nemzet közös örökségének az Alaptörvényben külön nevesített egyik összetevője – védelme szempontjából **különösen fontos az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelése, hiszen az ökológiai rendszerek ezeken keresztül biztosítják azokat a javakat (termékeket és szolgáltatásokat), amelyek elengedhetetlenek a társadalom és tagjainak jólétéhez.** A biztoshelyettes ennek kapcsán folytatta 2021-ben megkezdett munkáját, több szakmai és tudományos kerekasztalt, egyeztetést követően az év során **jogalkotást és jogalkalmazást segítő javaslatot adott ki az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének jogrendszerbe való beépítéséhez.** Ebben rámutatott arra, hogy az Alaptörvény által előírt biodiverzitás-védelmi, illetve a nemzet közös örökségének jövő nemzedékek számára történő megőrzése érdekében előírt rendelkezések teljesítéséhez további lépésekre van szükség. A természetvédelmi törvényben megjelenő kötelezettség, hogy az ökoszisztémák és ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének eredményét az egyes stratégiai tervdokumentumok megvalósítása során figyelembe kell venni, valamint a környezeti hatásvizsgálatnak magába kell foglalnia a többi között az ökoszisztéma-szolgáltatás felmérésének eredményét is. Mindezeknek csak úgy lehet eleget tenni, ha az erre vonatkozó részletszabályok pontosításra kerülnek, illetve jogalkalmazást segítő gyakorlati útmutató készül, hogy élni és ne visszaélni tudjunk a természet adta lehetőségeinkkel.

Fentiek szellemiségében a 2022. évi **jeles napok alkalmából kiadott közleményeiben a biztoshelyettes külön hangsúlyozta, hogy a biológiai sokféleség védelme nem szűkíthető le egyes veszélyeztetett fajok megőrzésére,** sokkal inkább az emberiség létalapját jelentő természeti rendszerek stabilitásának, működőképességének feltételeit kell megteremteni. Az Alaptörvény P) cikke értelmében a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok (függetlenül attól, hogy egyébként védettnek minősülnek-e) a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelezettsége.

Az utóbbi években a Hivatalhoz növekvő számban érkeztek beadványok olyan tervekről és fejlesztésekről, amelyek települési szinten védetté nyilvánított helyi értékeket – védett természeti (kulturális) örökséget – érintettek. **A biztoshelyettes 2022-ben elvi állásfoglalást adott ki ezért a helyi védett természeti területekkel kapcsolatban,** amelyben áttekinthette és összegezte a helyi védelem alatt álló területekkel, értékekkel kapcsolatos előírásokat és az Alaptörvényből eredő alapjogi kereteket. Ennek során érintette az önkormányzati döntésekben – mint a védetté nyilvánítási eljárások és az oltalom esetleges feloldása – kötelezően figyelembe veendő és mérlegelendő szempontokat, a nemzet közös örökségének védelmére, fenntartására, illetve a jövő nemzedékek számára történő megőrzésére irányuló egyetemes kötelezettségeket és az általános követelményeket.

A biztoshelyettes a nemzeti park igazgatóságok szerepének erősítése érdekében a természetkárosítással kapcsolatos büntetőjogi ügyekben sikeres együttműködést folytatott a Legfőbb Ügyészséggel 2022-ben. Mindennek eredményeként a Legfőbb Ügyészség javaslatot adott ki az összes ügyészségnek arról, hogy ezen eljárások során a nyomozási, ügyészi és bírósági szakban a nemzeti park igazgatóságok bevonása szélesebb körben, nagyobb intenzitással valósuljon meg, így szaktudásuk, speciális ismereteik rendelkezésre bocsátásával érdemben elősegíthetik a büntetőeljárások sikerét. **Fentiekén túl a biztoshelyettes jogi összefoglalót és jogalkalmazási útmutatót adott ki a Natura 2000 területeket érintő tevékenységek kapcsán,** hogy a tervezők, beruházók, hatóságok és önkormányzatok tisztában legyenek a Natura 2000 területekre hatást gyakorló tevékenységek elfogadásának, engedélyezésének egész rendszerével, menetével, legfontosabb alapelveivel.

A területeinkkel mint szűkösön rendelkezésünkre álló erőforrásunkkal való gazdálkodás alapjaiban határozza meg a környezet és a természeti rendszerek állapotát, védelmét. A biztoshelyettes a **területhasználatok települési szintű szabályozásának átalakításával kapcsolatos alapjogi összefoglalóban** fejtette ki a területhasználatokra és az épített környezet alakítására, védelmére vonatkozó jogalkotásnak és joggyakorlatnak a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével összefüggő vetületeit. A biztoshelyettes a témakörhöz kapcsolódó többéves munkásságát is összegezte, valamint a részletes alapjogi elemzés alapján a jogalkotást és a jogalkalmazást tá-

mogató javaslatokat fogalmazott meg, különös tekintettel az önkormányzatokra háruló feladatokra.

A **körforgásos gazdaságra való átállás,** mint az európai zöld fordulat egyik sarokpontja, 2022-ben is kiemelt figyelmet kapott. Az egészséges környezethez, illetve a testi és lelki egészséghez való jog biztosítása, a nemzet közös örökségének védelme nem képzelhető el az ipar, a termelői szektor modellváltása, a fenntarthatatlan anyaghasználatról és fogyasztói szokásokról való elmozdulás nélkül. A biztoshelyettes folytatta a 2021-ben megkezdett tudományos és szakmai kerekasztal-beszélgetés-sorozatát, 2022-ben a **fenntartható fogyasztást** véve górcső alá, hangsúlyozva, hogy a gazdasági szereplőknek, a fogyasztóknak és a szabályozóknak egyaránt jelentős szerepük van egy fenntarthatóbb, a körforgás felé való elmozdulás elősegítése terén.

Az elmúlt években gyakorlattá vált a veszélyhelyzeti kormányzás, amelynek kapcsán a biztoshelyettes jelezte, hogy az Alaptörvény és a jogszabályok veszélyhelyzet idején sem adnak lehetőséget korlátlan hatalomgyakorlásra. Bár a rendkívüli helyzet rendkívüli intézkedések meghozatalát teszi lehetővé, az intézkedéseknek a veszélyhelyzet leküzdése érdekében szükségesnek és az elérni kívánt céllal arányosnak kell lenniük.

A szószóló tevékenységéről részletesen a beszámoló 7. fejezetében olvashatnak.

1.8. A BIZTOS ÉS A BIZTOSHELYETTESEK ÁLTAL FENNTARTOTT JOGALKOTÁSI JAVASLATOK

Az ombudsmantörvény feljogosítja az alapvető jogok biztosát, hogy ha a vizsgált hatóság vagy felügyeleti szerve az érdemi állásfoglalás kialakítását és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az alapjogi biztos az állásfoglalással, illetve a megtett intézkedéssel nem ért egyet, **az ügyet az éves beszámoló keretében az Országgyűlés elé terjeszthesse.** Az ombudsman – élve ezzel a jogosultságával – az elmúlt években megfogalmazott **azon jogalkotási javaslatok** közül, amelyek esetében az érdemi állásfoglalás kialakítását, és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy a megvalósítását érintett minisztérium nem támogatta, e beszámolóban az alábbiakat terjeszti az Országgyűlés elé.

1. A biztos felkérte az emberi erőforrások miniszterét, hogy fontolja meg **a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló kormányrendelet kiegészítését** azzal, hogy a nevelésbe vételi határozat tartalmazza a kirendelt gyermekvédelmi gyám, valamint helyettes gyermekvédelmi gyám telefonszámát és elektronikus postacímét is. A szakárca válaszában egyetértett a javaslattal a tekintetben, hogy a gyámhivatal a nevelésbe vételt elrendelő határozatban szerepeltesse a gyermekvédelmi gyámként (helyettes gyermekvédelmi gyámként) kirendelt személy elektronikus postacímét. Egyben arról tájékoztatta a biztost, hogy erre a vonatkozó jogi szabályozás

szóron következő módosításakor figyelemmel lesznek, elősegítve ezzel a gyermekvédelmi gyám (helyettes gyermekvédelmi gyám) és a gyámolt közötti kapcsolatfelvétel, illetve kapcsolattartás lehetőségét. A biztos a választ elfogadta, a jelzett módosítás azonban még nem történt meg. *(AJB-745/2020.)*

2. A biztos a hatósági árverésen vásárolt ingatlanok víziközmű-szolgáltatásának korlátozása ügyében kiadott jelentésében kezdeményezte az innovációért és technológiáért felelős, valamint az igazságügyért felelős miniszternél, hogy tekintsék át a **víziközművekre, illetve a vízszolgáltatásra vonatkozó ágazati szabályozást,** és fontolják meg a vonatkozó rendelkezéseknek a jogbiztonság elvének minél teljesebb körű érvényesülése érdekében történő módosítását. Az innovációért és technológiáért felelős miniszter arról tájékoztatta a biztost, hogy a víziközmű-szolgáltatásra vonatkozó ágazati szabályozás szorin következő átfogó módosításakor figyelembe veszik és megvizsgálják a jelentésben foglaltakat a probléma rendezése érdekében. A szabályozás módosítása ugyanakkor az érintett területen még nem történt meg. *(AJB-656/2021.)*
3. Az ombudsman a közterületi pórázhasználat szabályozásával összefüggésben kiadott jelentésében felkérte az agrárminisztert, hogy **kezdeményezze a kedvtelésből tartott állatok tartására vonatkozó rendeleti szintű szabályok** megalkotására felhatalmazó törvényi rendelkezések módosítását, kiegészítését a jogalkotási keretek beazonosíthatósága, az indokolatlan párhuzamosságot kizáró garanciális követelmény biztosítása érdekében. Az agrárminiszter a válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy kezdeményezi a felhatalmazó rendelkezések oly módon történő kiegészítő módosítását, hogy az önkormányzatoknak szóló jogalkotási felhatalmazás a kormányrendeletben nem szabályozott állatvédelmi szabályok meghozatalára vonatkozzon. Az állatvédelmi törvény módosítása azonban e tekintetben még nem valósult meg. *(AJB-192/2021.)*
4. A biztos felkérte az emberi erőforrásokért felelős minisztert, hogy tekintse át a titkos menedékház szolgáltatást nyújtó intézményeknek a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülője közötti kapcsolattartására vonatkozó gyakorlatát, ennek nyomán pedig kezdeményezze a hatályos **jogszabályi rendelkezések kiegészítését a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a távollévő szülő közti kapcsolattartás rendezésére.** A miniszter válaszlevelében azt a tájékoztatást adta, hogy a titkos menedékházban tartózkodó gyermek és a tőle távollévő, kapcsolattartásra jogosult szülője közötti kapcsolattartással összefüggő tapasztalatok összegyűjtése érdekében írásban tájékoztatást kért valamennyi krízisközpontként, titkos menedékházként, illetőleg félutas házként működő családok átmeneti otthona szolgáltatást nyújtó szolgáltatótól. A szolgáltatóktól beérkezett informá-

cióktól függően lesz lehetőség a felmerülő dilemmák konkrét megfogalmazására és feloldására, továbbá a szükséges jogszabályi rendelkezések, illetve szakmai szabályozók kiegészítésének kezdeményezésére, amellyel összefüggésben tett intézkedéseiről írásban tájékoztatni fogja a biztost. E tájékoztatás azonban nem érkezett meg. (AJB-4636/2021.)

E korábbi években megfogalmazott javaslatokat a biztos továbbra is fenntartja, egyben kéri az Országgyűlést, hogy segítse elő a megvalósításuk érdekében szükséges jogalkotást.

1.9. A HIVATAL MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS ADATOK

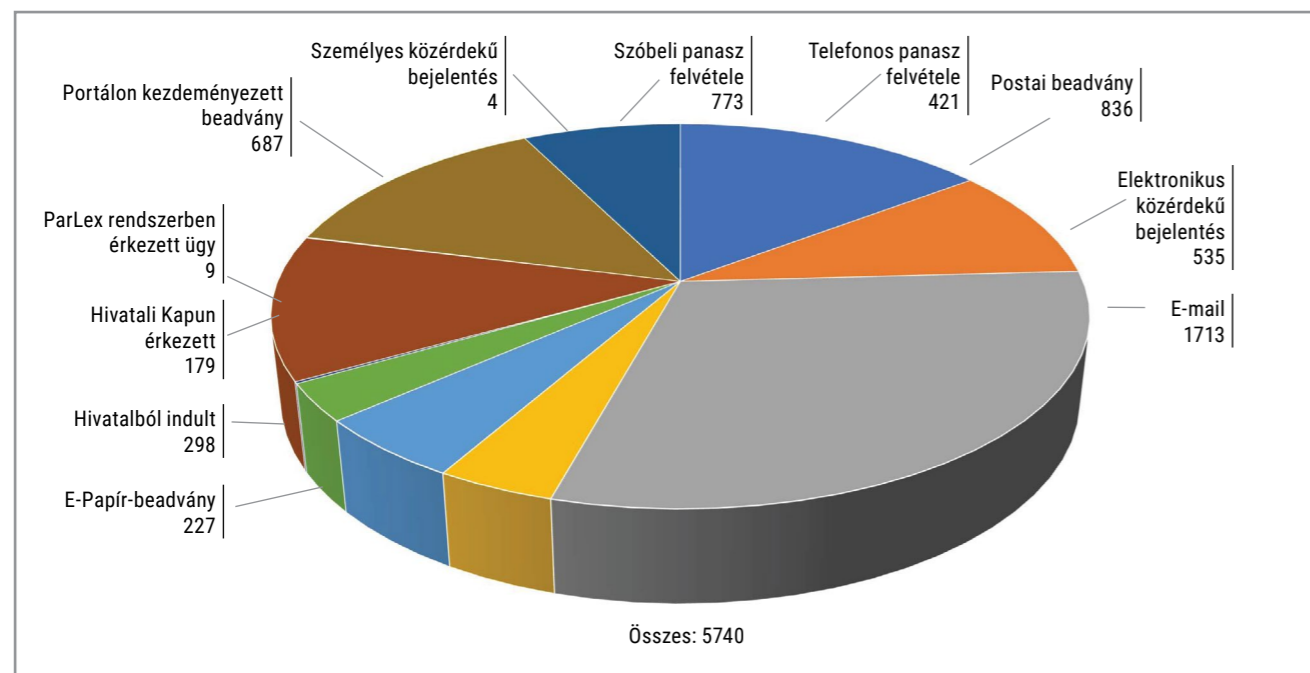
A panaszosok 2022-ben 5740 beadvánnyal keresték fel az alapvető jogok biztosát. Az előző évből 1887 ügy intézése húzódott át 2022-re. Ebben az évben a Hivatal 4951 ügyet fejezett be, így az év végén 1676 folyamatban lévő ügyet tartott nyilván.

Beérkezett ügyek	
Ikttatott ügyek	5740
Befejezett ügyek	4951
Évzáráskor folyamatban lévő ügyek	1676

Az ombudsmanhoz fordulásra vonatkozóan – az egyenlő bánásmód hatósági, illetve a közérdekű bejelentővédelmi tevékenységet kivéve – a beadványozók számára **nincsen semmilyen formakényszer**, így az **adatok helyes értelmezése érdekében az alábbi szempontok mérlegelendők**. A beadványokat minden esetben meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy azzal a beadványozó új panaszt kíván előterjeszteni, vagy egy korábbi panaszát kívánja kiegészíteni, esetleg új hatósággal

szemben vagy újabb körülményre hivatkozva kívánja azt kiegészíteni. Egy beadvány tehát lehet egy panasz és egy ügy, de lehet akár több panasz és több ügy is. Egy beadványban általában egy panaszt fogalmaznak meg, amely alapvetően egy visszasság gyanúját veti fel, de egy beadványozónak több panaszát vagy több panaszos azonos visszasság gyanúját felvető beadványát is lehet egy vagy több ügyként kezelni, attól függően, hogy annak kezelésére – előreláthatóan – egy ombudsmani eljárásban vagy több eljárásban kerülhet-e sor. A továbbiakban tehát **nem lehet azonosnak tekinteni a beadványok, a panaszok, illetve az ügyek számát**, ezeket minden esetben csak önmagukkal lehet összevetni. Előrebocsátandó, hogy ugyancsak meg kell különböztetni egymástól a jelentések számát, a jelentéssel lezárt ügyek számát, illetve az azokban megfogalmazott ajánlások számát.

A korábbi évek tendenciáinak megfelelően egyre inkább elterjed a panaszosok körében is az **elektronikus kommunikációs rendszerek használata**. Évről évre nő azok aránya, akik az ombudsman valamelyik elektronikus „elérhetőségét” választották beadványuk eljuttatásához. 2022-ben elektronikus úton, azaz e-mailben, a portálunkon, vagy a közérdekű bejelentések fogadására létrehozott rendszeren, illetve az Országgyűlés elektronikus rendszerén keresztül, illetve a Hivatali Kapu használatával összesen **3350 beadványt** küldtek. A járvány miatt elrendelt veszélyhelyzet okán a Panasziroda a személyes meghallgatás helyett 2020 óta biztosítja a panasz **telefonon történő felvételét** is. Ezt azzal a kikötéssel fogadta be, ha a felvett jegyzőkönyvet az ügyfelek aláírva elektronikus, postai úton visszaküldték a Hivatal címére.

Az ügyek keletkezésének módja*

*ezen adatok csak az ügy kezdő beadványára vonatkoznak

Az elektronikus úton benyújtott panaszok esetén legtöbbször nem állapítható meg, hogy azt milyen településtípusról küldték, vagy esetleg külföldről érkezett-e, így a községi és városi lakosság közötti aktivitásbeli különbség nem mérhető. A megyék közötti aktivitáskülönbség is csak ennek függvényében vizsgálható.

Az ügyek területi megoszlása	
Budapest	1121
Bács-Kiskun megye	161
Baranya megye	165
Békés megye	100
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	243
Csongrád-Csanád megye	160
Fejér megye	176
Győr-Moson-Sopron megye	228
Hajdú-Bihar megye	281
Heves megye	132
Jász-Nagykun-Szolnok megye	82
Komárom-Esztergom megye	83
Nógrád megye	49
Pest megye	618
Somogy megye	130
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	156
Tolna megye	47
Vas megye	85
Veszprém megye	101
Zala megye	82
A hely nem azonosítható (e-mail)	1540
Összesen	5740

A 2022-ben befejezett **4951 ügyet 123 ügytípusba kellett sorolni**, de az átláthatóság érdekében azokat csoportosítva adjuk meg. A beadványok megfelelő **ügycsoportba sorolása** beérkezésükkor megtörténik, de a megfelelő ügytípus kiválasztására az eljárás folyamán – a beérkező újabb információk alapján azok átminősítésére – is van lehetőség, ezért itt a már befejezett ügyek egyes ügytípusokba sorolásáról készült táblázata látható:

A tárgyévben az ügyek jelentős hányadát, 609 ügyet a büntetőeljárás, büntetés-végrehajtás és a rendőrség eljárását érintő

beadványokat kezelő **Rendészeti Igazgatóság**, illetve a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzését célzó **OPCAT NMM Főosztály** intézett. Szám szerint a második legnagyobb csoportot 2022-ben a közérdekű bejelentésekkel kapcsolatos **571 ügy** jelentette. Az összesen **545 önkormányzati és hatósági ügy** keretében a Hivatal alapvetően az önkormányzati eljárásokat és más hatósági ügyintézkést érintő panaszokat kezelte. A Hivatal emellett **517 polgári jogi jellegű panaszt** kezel, amelyek között a szerződésen alapuló nyugdíj- és egészségbiztosítási ügyeket, valamint a bírósági és végrehajtási panaszokat vizsgálta. A **szociális, munkaügyi, oktatási és egészségügyi panaszok** száma a tárgyévben **490** volt, míg az **Egyenlő Bánásmód Főigazgatóság 378 ügyet** zárt le.

Befejezett ügyek típusok szerint	
Rendészeti és OPCAT-ügyek	609
Közérdekű bejelentések	571
Önkormányzati és hatósági ügyek	545
Polgári jogi ügyek, nyugdíj és egészségbiztosítás, végrehajtás	517
Szociális, munkaügyi, egészségügyi és oktatási ügyek	490
Egyenlő bánásmód hatósági ügyek	378
Környezetvédelmi ügyek	337
Nemzetiségi jogi ügyek	315
Gyermek- és családjogi ügyek, gondnokság, gyámügy	240
Jogszabály-veleményezés, alkotmányossági jogszabálykritika	199
Közszolgáltatási ügyek	124
Pénzügyi, adó- és illetékügyek	101
Egyéb ügyek	525
Összesen	4951

Gyermekjogi, családjogi, gyámügyi panaszok vizsgálatát 240 beadvány kapcsán zárt le a Hivatal. Alkotmányossági jogszabálykritika és jogszabály-veleményezés alapján keletkezett **ügy 199 volt. 124 ügyben a közszolgáltatásokat érintő panaszokat** vizsgálta meg a Hivatal. Pénzügyi, adó- és illetékügyeket érintő panaszok 101 esetben kerültek a biztos elé. A fő ügytípusok közé nem sorolható 346 esetet az egyéb ügytípusba osztottuk.

A jövő nemzedékek szószólója és munkatársai **337 környezetvédelmi is érintő ügyben** jártak el, a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes pedig 315 ügyben intézkedett, mindezekről részletesen a beszámoló 6. és 7. fejezete ad számot.

Az ombudsmanhoz intézett beadványokat az alábbiakban a befejezés módja szerint rendeztük.

A befejezés módja			
	Esetszám	Összesen	
1	„Kivételes vizsgálat” nem indokolt	5	
	1989. október 23-ánál régebbi ügy	1	
	A bejelentés nem minősül közérdekű bejelentésnek	158	
	A sérelem alkotmányos jogot nem érint, vagy nyilvánvalóan alaptalan	499	
	Ismételt, új adatot nem tartalmazó beadvány	92	
	Jogerőtől több mint 1 év telt el	36	
	Jogorvoslat kimerítésének elmulasztása (hatáskörelvonás tilalma)	816	
	Megindított bírósági eljárás	193	
	Nem hatóság, e minőségében folytatott eljárása elleni panasz	716	
	Nem jogosulttól származó beadvány	39	
	A panasz nem vizsgálható a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	13	
	A panasz tárgyában már végleges hatósági döntés született a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	2	
	A panaszos nevének elhallgatását kérte a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	2	
	A panaszt az előterjesztő aláírásával nem erősítette meg a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	23	
	Nem a jogosulttól származó beadvány a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	5	
Sikertelen azonosítás	36		
Összesen		2636	
2	Áttétel – hatáskör hiányában – a hatáskörrel rendelkező szervhez	81	
	Beadvány továbbítása eljárás megfontolása céljából	2	
	Beadvány továbbítása figyelemfelhívással	7	
	KBV-áttétel	13	
Összesen		103	
3	Alkotmánybírósági indítvány kezdeményezésének elutasítása	11	
	Állásfoglalással	68	
	Eljárás közben rendeződött panasz	95	
	Jogszabály alkotmányellenességének megállapítása iránti kérelem elutasítása	20	
	KBV eljáró szerv válaszána megküldésével	284	
	Lezárt ügy utóélete, ha új ügyet nem keletkezett	19	
	Nem értékelhető beadvány	75	
	Névtelen beadvány (e-mail esetében a teljes név vagy a postai cím ismeretének hiánya is)	16	
	Panaszos halála miatt (tértivevény, hatóság, hozzátartozó közlése nyomán)	1	
	Panaszos kérelmére (a hiánypótlás elmaradása, a diszkrét adatkezeléssel kapcsolatos kérés)	173	
	Panaszos kérésére írásbeli tájékoztatással	145	
Panaszos szóbeli tájékoztatását követően (panaszirodai, telefonos vagy közvetlen e-mail)	109		

3	A panaszos panaszát visszavonta a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	4	
	A sérelmes rendőri intézkedés nem beazonosítható a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	4	
	Tájékoztatás alkotmánybírósági indítvány kezdeményezéséről	4	
	Tájékoztatás az Alkotmánybíróság döntéséről	22	
	Tájékoztatás ellenére többször megismételt panasz	2	
	Technikai zárás (pl. ügyek egyesítése, hivatalból indított ügy lezárása)	172	
Összesen		1224	
4	Alkotmányos visszasság hiányának megállapítása	181	
	Csekély jelentőség miatt	4	
	Felek közötti egyezség kezdeményezésére figyelemmel	4	
	Más ügyben készült jelentéssel lezárva	15	
	Vizsgálat megkezdése utáni elutasítás (megkeresett szerv válasza alapján)	175	
Összesen		379	
5	Jelentés figyelemfelhívással	90	
	Jelentés visszasság megállapítása nélkül (pl. utóvizsgálat esetén)	5	
	Jelentés, intézkedéssel, ajánlással	87	
	Érdemi elutasítás a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	74	
	Jelentés intézkedéssel a rendőrségi törvény szerinti eljárásban	8	
Összesen		264	
6	Jogszabály-veleményezésnél – érdemi észrevételt nem tettünk	9	
	Jogszabály-veleményezésnél – érdemi észrevételt tettünk	21	
	Jogszabály-veleményezéssel – egyetértettünk	1	
Összesen		31	
7	EBF ügyek	378	
Összesen		378	
Mindösszesen		4951	

A panaszok legnagyobb részét, **2636 beadványt el kellett utasítani a biztosnak** – ezek az 1-essel jelzett befejezési kategóriák – mert ezek esetében a törvény kizárta vagy korlátozta a vizsgálati lehetőségét. A **leggyakoribb elutasítási okok** a következők voltak: 816 ügyfél nem merítette ki a rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőséget, 716 panaszos nem valamelyik hatóság eljárását kifogásolta. 499 panasz esetén, a további esetleges jogorvoslati lehetőségeken túl, arról tájékoztatta a biztos a hozzá fordulót, hogy a jelzett probléma nem érintett alkotmányos alapjogot. 193 ügyben a megindított bírósági eljárás zárta ki a vizsgálati lehetőségét.

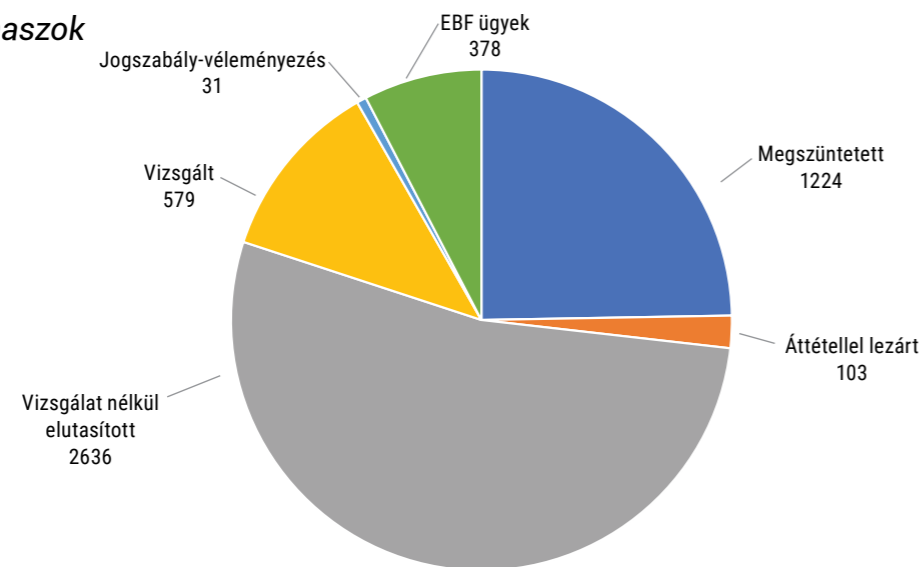
Ha egy beadványból egyértelműen megállapítható, hogy az valamely hatóság hatáskörébe tartozik és a beadványozó

nem kérte nevének diszkrét kezelését, akkor az ügyet a Hivatal áttette az eljárásra jogosult hatósághoz – ezek a 2-essel jelzett befejezési kategóriák. Erre a tárgyévben 103 esetben került sor. A 3-as befejezési kategóriát az 1224 megszüntetett beadvány képezte.

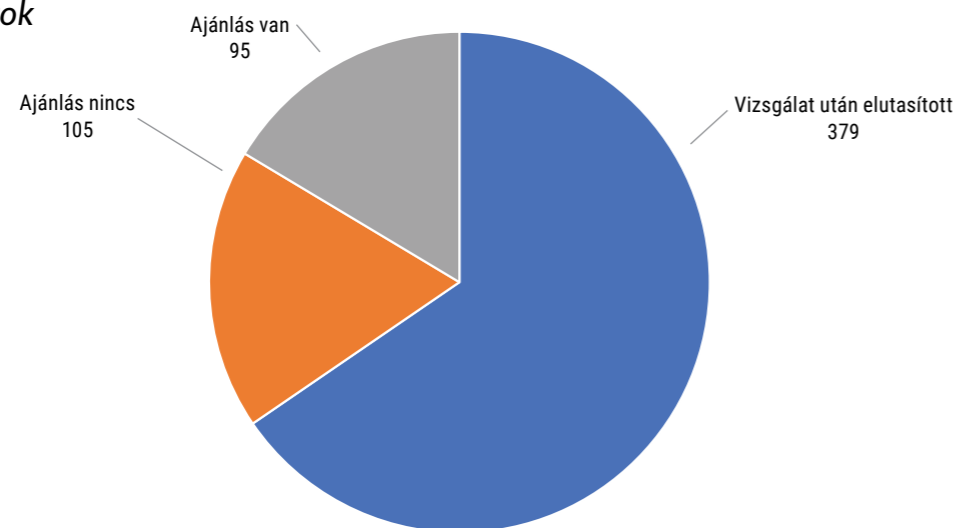
A 4-es típusú befejezések körébe az a 379 beadvány tartozott, amelyekben a vizsgálatot követően – pl. mert a megkeresett szervek válasza tisztázta a visszasság gyanúját – utasította el a biztos a panaszokat. A Hivatal 226 kiadott jelentéssel 264 ügyet zárt le. Több ügy összevonásával is készülhet egy-egy jelentés. A tárgyévben **31 jogszabály-veleményezésre** kérték fel az alapvető jogok biztosát.

Befejezett panaszok

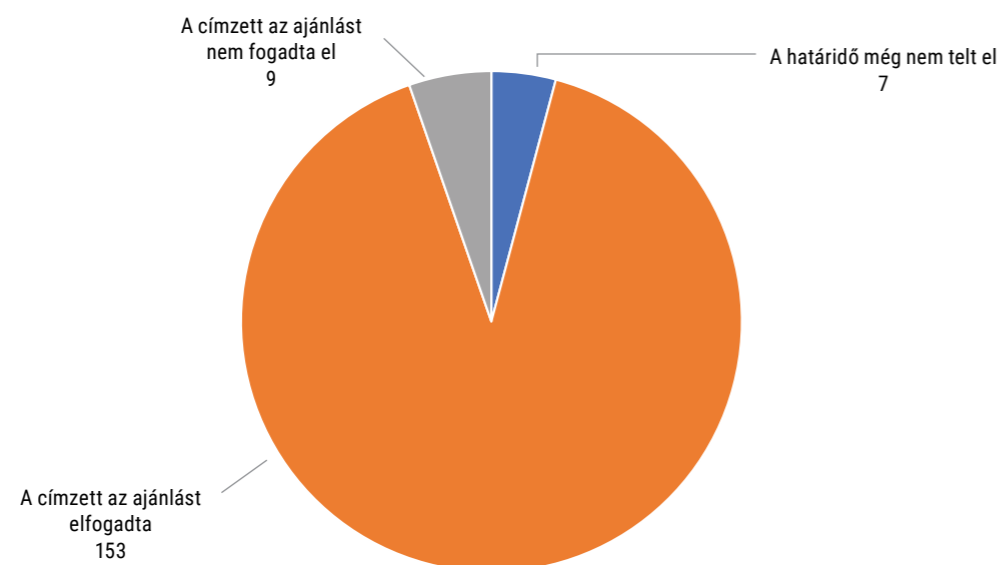
Összesen: 4951

Vizsgált panaszok

Összesen: 579

A 169 ajánlás eredménye

Összesen: 169

A **226 kiadott jelentésben** az ombudsman összesen **169 ajánlást** fogalmazott meg, egy-egy esetben akár több címzettnek is. Ezek közül 153 esetben az ajánlás címzettjei a kezdemé-

nyezéseket elfogadták, 9 esetben pedig elutasították. A beszámoló adatainak zárásakor 60 ügyben még szakmai egyeztetés, véleménycsere volt folyamatban.

Ajánlások a címzett válasza szerint		
Ajánlás típusa	Címzett válasza	Összesen
Ajánlás a felügyeleti szervnek	az ajánlást a címzett elfogadta	37
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	4
	Összesen	41
Ajánlás a vizsgált szervnek	a határidő még nem telt le	1
	az ajánlást a címzett elfogadta	74
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	3
	Összesen	78
Javaslat kormányrendelet módosítására	az ajánlást a címzett elfogadta	3
	Összesen	3
Javaslat miniszteri rendelet módosítására	a határidő még nem telt le	2
	az ajánlást a címzett elfogadta	6
	Összesen	8
Javaslat önálló szabályozó szerv vezetője rendeletének módosítására	az ajánlást a címzett elfogadta	1
	Összesen	1
Javaslat települési önkormányzat rendeletének módosítására	az ajánlást a címzett elfogadta	4
	Összesen	4
Javaslat törvény módosítására	az ajánlást a címzett elfogadta	8
	az ajánlást a címzett nem fogadta el	2
	Összesen	10
Kezdeményezés jövőbeni helyes jogértelmezésre, jogalkalmazásra	a határidő még nem telt le	4
	az ajánlást a címzett elfogadta	20
	Összesen	24
Mindösszesen		169

Az Ügyfélszolgálat és a Területi Irodák statisztikája

A Hivatal ügyfélszolgálati feladatainak ellátásában a budapesti székhelyen működő Információs Szolgálat és Panasziroda mellett 2022 februárjától a régióközpontokban kialakított Területi Irodák is részt vesznek. **A Hivatal ügyfélfogadó egységei 15 190 állampolgári érdeklődést fogadtak 2022-ben.** A Panaszirodát és a Területi Irodákat **személyesen 2297 alkalommal** keresték fel az állampolgárok és **12 893 alkalommal kértek telefonon tájékoztatást**, segítséget. A Hivatal ügyfélszolgálati munkatársai az Ukrajnából menekülők jogvédelme érdekében a záhonyi vasútállomáson megnyitott ideiglenes területi irodában, 2022 márciusától a beregsurányi gyűjtőponton létesített ombudsmani információs ponton, illetve

a BOK Sportcsarnokban létesített humanitárius tranzitponton is részt vettek a segítségnyújtásban. A magyar–ukrán határon a közvetlen segítségnyújtás mellett a Hivatal a menekülők számára **információs pontként** a Debreceni, valamint a Miskolci Területi Irodát jelölte ki.

Ügyfélszolgálati statisztika

Az Ügyfélszolgálat **2022-ben telefonon 9499 állampolgári érdeklődést** fogadott, a Panaszirodán pedig előre egyeztetett időpontban 926 olyan ügyfelet hallgattak meg, akik konkrét panaszuk ügyében kérték személyes meghallgatásukat. **Az elmúlt évhez képest 12 százalékkal többen keresték meg Hivatalt.**

Telefonos			Személyes				Összes
Időpont vagy tájékoztatás kérés	Beadványa ügyében	Telefonos jegyző-könyvezés	Személyes jegyző-könyvezés	Beadványa ügyében	Iratleadás, irat-betekintés	Időpont vagy tájékoztatás kérés	
Általános alapjogi panaszok							
4799	4700	348	578	247	155	277	11104
Nemzetiségi joggal kapcsolatos panaszok							
125	119	14	12	17	3	7	297
Egészséges környezethez való joggal kapcsolatos panaszok							
98	101	12	9	7	2	11	240
Rendészeti panaszok							
178	159	29	27	18	7	16	434
EBF kérelem							
89	86	27	25	25	0	19	271
Közérdekű bejelentés							
91	78	0	4	0	0	21	194

A Területi Irodák statisztikája

Az állampolgárok különösen **nagy érdeklődést** mutatnak a Területi Irodák iránt, amelyet jelez az is, hogy a nyitás óta eltelt időben **3548 alkalommal fordultak a Hivatalhoz az ügy-**

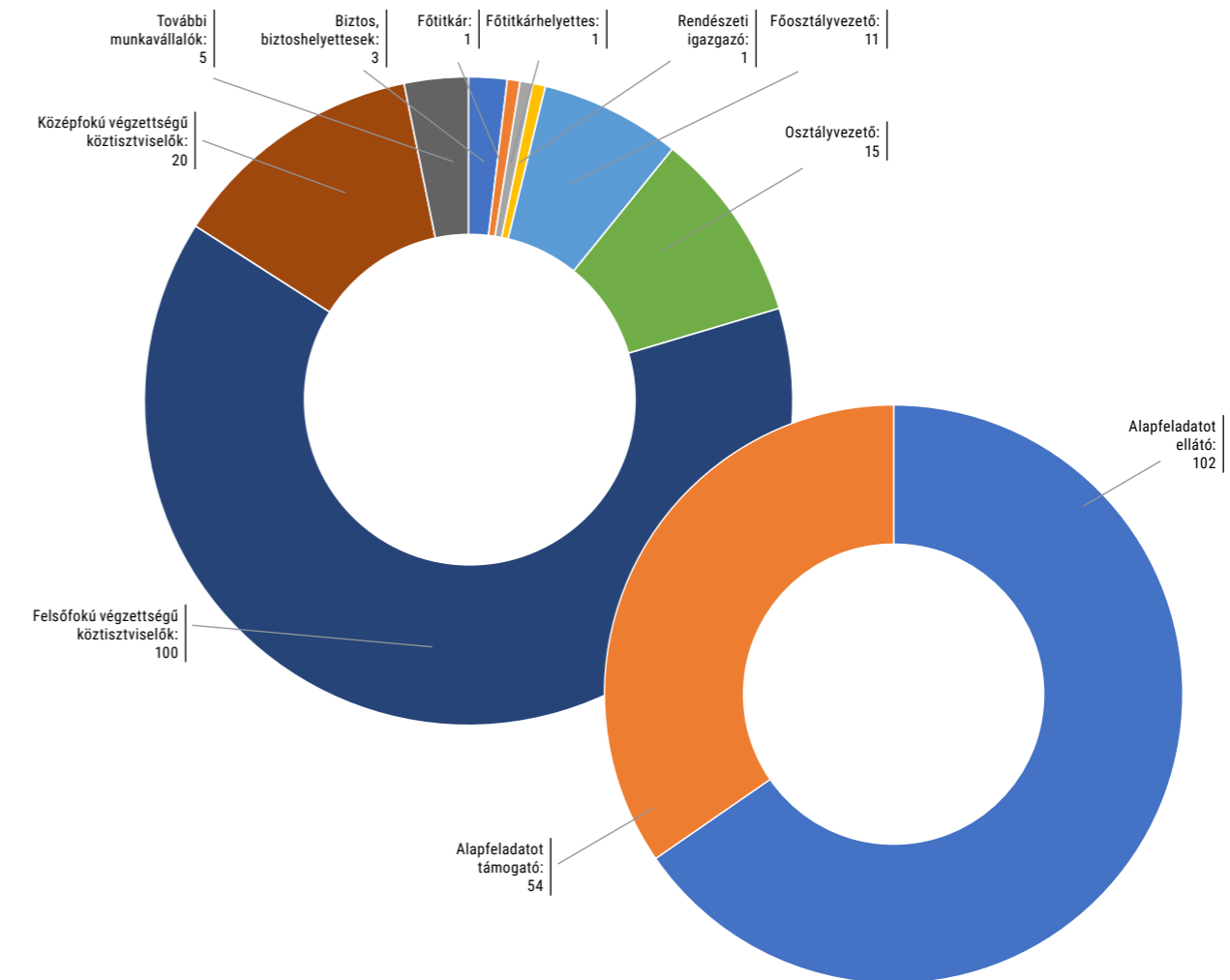
felek. A Területi Irodákban előre egyeztetett időpontban az ügyfelek összesen **899 esetben személyes meghallgatásukat kérték** a konkrét panaszuk ügyében.

Telefonos			Személyes				Összes
Időpont vagy tájékoztatás kérés	Beadványa ügyében	Telefonos jegyző-könyvezés	Személyes jegyző-könyvezés	Beadványa ügyében	Iratleadás, irat-betekintés	Időpont vagy tájékoztatás kérés	
Általános alapjogi panaszok							
1348	606	143	517	59	93	127	2893
Egészséges környezethez való joggal kapcsolatos panaszok							
38	15	6	23	0	7	8	97
Rendészeti panaszok							
130	33	9	91	0	12	4	279
EBF kérelem							
54	37	12	40	0	8	0	151
Közérdekű bejelentés							
32	7	0	32	0	0	0	71

A Hivatal szervezetének adatai

A Hivatal feladatai közé tartozik – az ombudsmantörvényben meghatározott alapjogvédelmi funkcióján, feladatain túl – az intézmény gazdálkodásának, pénzügyi, számviteli, informatikai, humánpolitikai, műszaki üzemeltetési és adminisztrációs feladatainak ellátása is.

A Hivatal 2022. évi záró statisztikai létszáma **156 fő**, amelyet az alábbi grafikon tagoltan mutat. A 2022. évi záró munkajogi létszám **165 fő**. A két létszámadat közötti különbség a tartósan távollévő munkatársak számából fakad.

2. AZ OMBUDSMAN A NEMZETKÖZI SZÍNTÉREN ÉS A NYILVÁNOSSÁGBAN

2.1. NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK

Az Ukrajnában 2022. február 24-én kirobbant háború okozta humanitárius vészhelyzet egész Európát, ezen belül Magyarországot is közvetlenül érintette. Az Ukrajnából menekülő személyek ellátása és mielőbbi megsegítése olyan kiemelt kérdéssé vált, amelyre tekintettel az alapvető jogok biztosa 2022. évi tevékenysége során szorosabb kapcsolatot tartott a nemzetközi emberi jog védelmének területén működő valamennyi intézménnyel.

Az ombudsman álláspontja az ukrajnai háború kitörésének pillanatától egyértelmű, hiszen a traumatikus és megrázó eseményekre a Hivatal az emberi jogok védelme érdekében elkötelezetten és aktívan lépett fel, hogy humanitárius segítségnyújtásban részesüljenek az érintettek. A biztos a háború elől Magyarországra menekülő emberek támogatására irányuló **aktív szerepvállalása** részeként ezekben a rendkívüli időkben is személyesen követte nyomon az aktuális helyzetet, és folyamatosan azon dolgozott munkatársaival, hogy az Ukrajnából menekülők számára közvetlen jogi és humanitárius segítséget nyújtson.

Az intézmény hivatalos weboldalán, a közösségi oldalán rendszeresen frissülő, ukrán nyelven is elérhető információkkal segítette az Ukrajnából hazánkba menekülők tájékozódását. A biztos a korábban már említett angol nyelvű hírlevelek mellett személyesen, több nemzetközi fórumon is felszólalt az Ukrajnából menekülő személyek, családok segítségének ügyében, a biztos kezdeményezésére több nemzetközi delegáció is Magyarországra látogatott.

Az ombudsman a Hivatalát megkereső nemzetközi emberi jogi intézmények, hálózatok és szervezetek munkáját rendszeresen állásfoglalásaival, szakmai anyagaival, szükség szerint pedig konzultációk tartásával is segítette. Az ombudsman nemzetközi kapcsolatainak 2022. évi összefoglalója az emberi jogok védelmének nemzetközi szervezeti struktúráját követve elsőként az ENSZ intézményeivel, szerveivel, majd az Európa Tanács és az Európai Unió intézményeivel való kapcsolatokat, együttműködési formákat és alkalmakat tekinti át.

2.1.1. AZ ENSZ ÁLTAL ELISMERT NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYKÉNT VÉGZETT TEVÉKENYSÉG

Az alapvető jogok biztosa – mint az ENSZ nemzeti emberi jogi intézménye – tagja az ENSZ Emberi Jogi Főbiztossága (UN OHCHR) mellett tevékenykedő, a nemzeti emberi jogi intézményeket tömörítő, munkájukat segítő Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Globális Szövetségének (GANHRI).

Részt vesz a hálózat európai regionális szervezetének, a 2013-ban életre hívott Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Európai Hálózatának (European Network of National Human Rights Institutions, ENNHRI) tevékenységében.

Az ENNHRI 2022 márciusában is elkészítette az európai jogállamiság helyzetével foglalkozó jelentését, amely alapján az ENNHRI tagintézményei lehetőséget kapnak arra, hogy egy közös módszertan alapján áttekinthessék saját országukban a jogállamiság különböző aspektusait, így például a fékek és ellensúlyok működését, az emberi jogvédők és a civil szféra helyzetét, a médiapluralizmust és a korrupciót és megállapításait megküldjék az Intézmény részére. A biztos 2022-ben is bekapcsolódott ebbe a munkába, és egy több mint húszoldalas jelentésben vizsgálta meg a jogállamisággal kapcsolatos fejleményeket Magyarországon, amelyet megküldött az ENNHRI számára az év elején.

A biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a Fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló egyezmény, a **CRPD végrehajtásának** segítésére, védelmére és ellenőrzésére. Magyarország 2007-ben ratifikálta az Egyezményt, amelynek 35. cikke értelmében a részes államoknak **időszakonkénti jelentéstételi kötelezettségük** van. Az ombudsman több alkalommal szakmai anyagok küldésével segítette az ENSZ Emberi Jogi Tanács 35/6. számú határozatával meghosszabbított mandátumú, a fogyatékosággal élő személyek jogaival foglalkozó **ENSZ különleges jelentéstevő munkáját** és a **CRPD-monitoring** égisze alatt tájékozódni kívánó bizottságokat, illetve jelentéstevőket. 2022. március 8-án a **CRPD nemzetközi végrehajtását monitorozó bizottság online ülésén** (26th session - Committee on the Rights of Persons with Disabilities) pedig felszólalt az alapvető jogok biztosa.

Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa hivatalában fogadta Afshan Khant, az UNICEF európai és közép-ázsiai regionális igazgatóját 2022. március 16-án

2022. március 16-án az ombudsman Hivatalában fogadta **Afshan Khant**, az UNICEF európai és közép-ázsiai regionális igazgatóját. A biztos a találkozó során tájékoztatást adott az Ukrajnából hazánkba menekülő emberek, különösképpen a gyermekek fogadásának körülményeiről és a segítségük érdekében tett intézkedésekről.

2022. május 31-én az alapvető jogok biztosa **Roland Schillinget**, az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának (UNHCR) közép-európai vezetőjét fogadta a Hivatalában. A megbeszélés keretében tájékoztatást adott az ukrajnai háború elől Magyarországra menekülők közvetlen támogatása érdekében Záhonyban, Beregsurányban, a budapesti BOK Sportsarnokban létrehozott ideiglenes ombudsmani területi iroda, illetve információs pontok működéséről.

A Hivatal az ENNHRI több munkacsoportjában, így a CRPD-vel foglalkozó munkacsoportban (CRPD Working Group), a jogi munkacsoportban (Legal Working Group), valamint az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljainak eléréséért és az emberi jogok érvényesüléséért végzett tevékenységek összehangolására létrehozott munkacsoportjában (SDG Working Group) vállal szakmai konzultációs szerepet.

2022. augusztus 29. és 30. között az ENSZ időügyi munkacsoportjának ülésén vett részt személyesen az ombudsman. A „Multi-stakeholder meeting on human rights of older persons” című tanácskozás az idősek emberi jogainak védelméről, és annak előmozdításáról szólt, középpontjában a nemzetközi tapasztalatok, az elért eredmények és a kihívások megvitatása állt.

2022. szeptember 22-én a Hivatal főtitkára felszólalt az ENNHRI magas szintű ülésén, amelynek témája az Ukrajnából érkező menekültek emberi jogi helyzete volt. A főtitkár számot adott a biztos munkáról Magyarországon, továbbá jelentést tett a hazánkba menekülő emberek körülményeiről.

2022. októberében a Hivatal beszámolt a GANHRI-nak egy jelentésben a pozitív joggyakorlatról, amelyet az emberi jogok védelmében alkalmaznak. A GANHRI ezt egy későbbi jelentésében használta fel (Questionnaire for National Human Rights Institutions (NHRIs), by the UN Special Rapporteur on the situation of human rights defenders).

2022. november 22. és 23. között az ENNHRI éves közgyűlésén vett részt a Hivatal részéről az alapvető jogok biztosa, a főtitkár, valamint a rendészeti igazgató.

2022. novemberében és decemberében a Hivatal szakértő munkatársai révén részt vett az ENSZ idősekkel foglalkozó NGO Bizottsága (UN The NGO Committee on Ageing) több ülésén, amelyek témája az idősek, különösen az időse nők védelme volt.

2.1.2. EGYÜTTMŰKÖDÉS AZ EURÓPA TANÁCCSAL

Az Európa Tanács (ET) az emberi jogok védelme tekintetében kiemelt partner az európai alapjogvédők számára. A szervezet egyik legjelentősebb vívmánya az Emberi Jogok

Európai Egyezménye. Az Egyezményben foglalt jogok megsértése esetén az Emberi Jogok Európai Bíróságához lehet fordulni: ennek ítélkezési gyakorlatát a Hivatal is figyelemmel kíséri. Az Európa Tanács számos, az emberi jogi jogvédők számára jelentős egyezményt, illetve az egyezmények betartását segítő, monitorozó mechanizmust hozott létre.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény végrehajtásának monitorozása érdekében az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága Tanácsadói Bizottságot állított fel, amely országlátogatásokkal és jelentések készítésével segíti az Európa Tanács munkáját a kisebbségvédelem területén. A Tanácsadói Bizottság tagjai elismert szakértelemmel rendelkeznek a nemzeti kisebbségek védelme területén. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a nemzetiségi ombudsmanhelyettest megválasztotta a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény Tanácsadói Bizottságának állandó tagjai közé – mandátuma 2016. június 1-jétől négy évre szól, majd a következő aktív mandátumig póttagnak választották meg.

A Hivatal rendszeresen együttműködik az ET fő szerveivel, bizottságaival, jelentéstevőivel – többek között az Európai Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusával, az Emberi Jogok Biztosával, valamint a Velencei Bizottsággal.

2022. április 7. és 8. között a biztos részt vett Rómában az Európa Tanács magas szintű nemzetközi gyermekjogi konferenciáján, amelyet „Beyond the Horizon: a New Era for the Rights of the Child” címmel rendeztek meg. A kétnapos találkozón ismertették az Európa Tanács új, mérföldkőnek számító Gyermekjogi Stratégiáját, amelyet a tagállamok a gyermekek jogainak védelmében és előmozdítása érdekében dolgoztak ki. A 2022–2027 közötti időszakra vonatkozó, úgynevezett Római Stratégiát 2022. február 23-án fogadta el az ET Miniszteri Bizottsága. Az ukrajnai háború okán „A gyermekjogok védelme válság- és vészhelyzetekben” – a Római Stratégia hatodik fő pontja – volt a tanácskozás egyik kiemelt témája.

2022. április 26-án Leyla Kayacikkal, az Európa Tanács főtitkárának migrációs és menekültügyi különleges képviselőjével folytatott kétoldali megbeszélést az alapvető jogok biztosa Strasbourgban. Szintén 2022. április 26-án Robert Spano, az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) korábbi elnöke fogadta hivatalában az alapvető jogok biztosát. A találkozó keretében a biztos tájékoztatást adott a magyar-ukrán határszakaszon, továbbá a Záhonyban létrehozott ideiglenes területi irodában, valamint a Beregsurányban és a budapesti BOK Sportsarnokban létesített információs pontokon szerzett tapasztalatokról.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága az Európa Tanács által elfogadott egyik legfontosabb, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezmény – az Emberi Jogok Európai Egyezménye – betartásának felügyeletére 1959-ben létrehozott nemzetközi bíróság, amely 1998 óta állandó jelleggel működik. Az EJEB elnökét a testület plenáris ülésén választja meg, mandátuma három évre szól. A Bíróság jelenlegi elnöke Siofra O’Leary, aki 2022. november 1-jétől tölti be ezt a pozíciót.

róság jelenlegi elnöke Siofra O’Leary, aki 2022. november 1-jétől tölti be ezt a pozíciót.

2022. június 14-én a magyar ombudsman Hivatalában fogadta Jórgosz Papandrú görög és Eerik-Niiles Kross észt képviselőt, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése Monitoring Bizottságának tagjait, időszakos felülvizsgálat végett, amely minden olyan ET-tagállam esetében esedékes, amely nem áll monitoring- vagy posztmonitoring-eljárás alatt.

2022. szeptemberében a Hivatal összefoglalót szolgáltatott az ECRI Titkárságának (Rasszizmus és Intolerancia Elleni Európai Bizottság), amely az ECRI Magyarországgal kapcsolatos aktuális jelentésében szerepelt.

2.1.3. AZ EURÓPAI UNIÓ ÉS AZ EURÓPAI HÁLÓZATOK

A Hivatalt régi, jól kiépített kapcsolat fűzi az Európai Unió Alapjogi Ügynökségéhez (European Union Agency for Fundamental Rights, FRA), amely 2007. március 1-jén jött létre a Tanács 168/2007/EK rendelete alapján. Az Európai Unió Alapjogi Chartája meghatározza az Európai Unióban élő személyek személyes, állampolgári, politikai, gazdasági és szociális jogait. Az Alapjogi Ügynökség az EU e területre szakosodott független szerve, amelynek megbízatása kiterjed a Chartában meghatározott jogok teljes körére.

A tárgyaló év során a Hivatal újra hozzájárulásokkal és hozzászólásokkal segítette az FRA munkáját; a 2022-es kérdőíves konzultáció a többi között a jövőben prioritásként kezelendő témák kiválasztására irányult és a Hivatal ebben tett észrevételt.

2022. november 17. és 18. között a Hivatal főtitkára részt vett az FRA Európai Unió alapjogi szakértői értekezletén, amelyet az FRA független nemzeti határellenőrzési mechanizmusok létrehozásáról szóló 2022-es iránymutatásának végrehajtásával kapcsolatban hívtak össze, és az ülésen felszólalt a magyar gyakorlattal kapcsolatban.

A Hivatal 2019-ben csatlakozott a Network of European Integrity and Whistleblowing Authoritieshez (NEIWA), amely egy újonnan létrejött nemzetközi antikorrupciós, bejelentővédelmi témájú hálózat. A Hivatal szakértő munkatársai részt vettek a Hágában tartott alakuló ülést követően a hálózathoz csatlakozó, a közérdekű bejelentők védelmét el látó nemzeti szervezetek találkozásánál Párizsban. 2022. június 16. és 17. között rendezték meg a NEIWA ülést Barcelonában, amelyen a Hivatalt ez alkalommal is annak szakértő munkatársa képviselte.

A Hivatal legrégebbi múltra visszatekintő nemzetközi kapcsolata az Egyenlő Bánásmód Szervezetek Európai Hálózatával (European Network of Equality Bodies, EQUINET) való együttműködés. A 2002-ben alapított együttműködési fórum 2007-től vált önálló jogi személyiséggel rendelkező nemzetközi szervezetté, és jelenleg is a diszkrimináció különböző formái ellen lép fel. A 36 európai országban működő 48 tagszervezet sok helyütt eltérő felhatalmazásokkal, jog-

körökkel, eszközökkel küzd a hátrányos megkülönböztetés különböző formái ellen. Az EQUINET a Hivatal egyik legfontosabb nemzetközi partnere, amelynek több munkacsoportjában, szakmai konzultációiban és konferenciáin aktívan és rendszeresen vesznek részt a Hivatal munkatársai.

Az EQUINET 2022. október 4. és 5. között rendezte meg éves közgyűlését Brüsszelben, amelyen ezúttal a Hivatal főtitkára vett részt. A közgyűlésen a tagok megvitatták a 2023-as munkatervet és az elnökségi választás is a napirenden szerepelt.

2022. október 20-án a Hivatalt szakértő munkatársa képviselte az EQUINET Nemi Egyenlőség Munkacsoportjának ülésén Brüsszelben, amelyen lehetőség nyílt párbeszédre az Európai Bizottság képviselőivel, továbbá a többi között a fizetések átláthatóságáról szóló irányelvtervezetet és a nők elleni erőszakkal foglalkozó munkacsoport tevékenységét tárgyalták.

2022. november 29. és 30. között az EQUINET a munkabérek átláthatóságáról rendezte meg esedékes szemináriumát Brüsszelben, amelyen a Hivatal szakértő munkatársa vett részt. A kétnapos konferencián szó esett az egyenlő bér elvéről az Európai Unióban, a bértranszparenciáról szóló EU-rendeletéről, valamint az esélyegyenlőségi szervek szerepéről.

A Hivatal főtitkára és munkatársai 2022-ben is részt vettek az EQUINET több webináriumán, amelyek témáit leginkább az ukrajnai háború és a humanitárius helyzet határozta meg. A tagok megoszthatták egymással a tapasztalataikat, és több konkrét esetről is beszéltek.

Az Ombudsmanok Európai Hálózatát (European Network of Ombudsmen, ENO) 1996-ban hozták létre. Az ombudsmanok és hasonló szervek informális hálózatának feladata az európai uniós joggal és politikával kapcsolatos információk cseréje és a bevált gyakorlatok megosztása. A szervezet koordinálásáért az európai ombudsman felel, tagjai közé tartoznak az EU-tagállamok, az uniós tagjelölt országok és az EGT-országok nemzeti és regionális ombudsmanjai, valamint az európai ombudsman és az Európai Parlament Petíciós Bizottsága.

2022. április 27-én az alapvető jogok biztosa előadást tartott az Ombudsmanok Európai Hálózatának konferenciáján

2022. április 27-én az alapvető jogok biztosa strasbourgi látogatása során előadást tartott és kerekasztal-beszélgetésen vett részt az Ombudsmanok Európai Hálózatának

„Az ombudsmanok szerepe válság idején, a jó gyakorlatok megosztása az Ukrajnából menekülők megsegítése vonatkozásában” címmel megrendezett **konferenciáján**. A tanácskozáson a többi között az ukrainai háború elől Európába menekülő emberek fogadásának körülményeit, továbbá a még hatékonyabb segítségük érdekében tett intézkedéseket vitatták meg.

Az 1997-ben alapított Európai Gyermekjogi Ombudsmanok Hálózata (European Network of Ombudspersons for Children, ENOC) fő feladata a CRC által rögzített gyermeki jogok védelmének előmozdítása.

Az ENOC 2022. szeptember 19. és 21. között tartotta meg **éves közgyűlését, valamint gyermekjogi konferenciáját** Reykjavíkban. Az alapvető jogok biztosa a Hivatal főtitkárának kíséretében vett részt az eseményeken. A konferencián szó esett a klímaváltozásról, a gyermekek jogairól az európai szervezeteknél és az oktatás általános színvonaláról, valamint gyermekek is felszólaltak. A tagok 2022. szeptember 20-án röviden beszámoltak az eddigi munkájukról.

A 2004-ben, az Európai Gyermekjóléti Fórumból (European Forum for Child Welfare, EFCW) alakult, 35 európai országban mintegy 200 gyermekjogi tagszervezetet tömörítő ernyőszervezet, a Eurochild kiemelt szerepet szán a gyermekek éhezése elleni, valamint a gyermekekkel való rosszbánásmóddal szembeni fellépésnek.

A Eurochild kiemelt témája a tárgyalat esztendőben az ukrán gyermekek helyzete volt, különös tekintettel a háborúra. A Hivatal többször szolgáltatott információt, és 2022. március 7-én kijelölt szakértő munkatársai részt vettek az **Open Space for Solidarity elnevezésű online Eurochild-találkozón**. Az eseményt 2022. március 24-én és április 4-én megismételték, amelyeken szintén jelen voltak a Hivatal szakértő munkatársai.

2.1.4. TOVÁBBI KIEMELT NEMZETKÖZI ESEMÉNYEK 2022-BEN

2022. március 10-én az alapvető jogok biztosa az Ukrajnából, a háború elől Magyarországra menekülő emberek ügyében online megbeszélést folytatott **Michelle Macleoddal, Skócia rendőrségi nyomozási és felülvizsgálati biztosával** (Police Investigations and Review Commissioner, PIRC).

2022. március 23-án a Hivatal főtitkára **Jessica Chillemit, a Nemzetközi Vöröskereszt regionális migrációkutatóját és Frédéric Boyer-t, a Nemzetközi Vöröskereszt Magyarországon tartózkodó delegációjának vezetőjét** fogadta. A főtitkár a megbeszélés keretében tájékoztatást adott a menekülthelyzettel kapcsolatos jogi szabályozásról, a magyar–ukrán határszakaszon fennálló helyzetről, az ott létrehozott ideiglenes ombudsmani területi iroda, illetve információs pont működéséről, valamint a Hivatal munkatársainak addigi helyszíni tapasztalatairól.

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ – Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE) földrajzi értelemben a legkiterjedtebb, legátfogóbb európai biztonsági szervezet, amely összesen 57 államot tömörít

magába. A részt vevő államok között találjuk az Egyesült Államokat és Kanadát, az Európai Unió 27 tagállamát, a volt FÁK-térség utódállamait, a nyugat-balkáni országokat, és 2012 óta Mongóliát is. A bécsi székhelyű nemzetközi szervezet fő funkciója – az ENSZ Alapokmánya VIII. fejezetében foglaltak értelmében – az európai biztonság és stabilitás megőrzése, azaz a korai előrejelzés, a konfliktuskezelés, a válságkezelés és a válságok megoldását követő rehabilitáció.

Az alapvető jogok biztosa 2022. január 10-én a Hivatalban fogadta a Magyarországon hivatalos látogatást tévő **Matteo Mecaccit, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (EBESZ ODIHR) igazgatóját**. A megbeszélésen a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes is részt vett. A biztos tájékoztatta az EBESZ ODIHR igazgatóját a Hivatal feladatairól és hatásköreinek bővüléséről. A találkozó keretében szóba került a Magyarországon élő nemzeti kisebbségek jogainak – köztük a roma nemzetiséget érintő emberi jogok – érvényesülése, a rendőri intézkedésekkel szembeni panaszok vizsgálatának részletes bemutatása, valamint a felek közötti együttműködés további területeinek áttekintése.

Dr. Kozma Ákos 2022. január 10-én a Hivatalban fogadta a Magyarországon hivatalos látogatást tévő Matteo Mecaccit, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (EBESZ ODIHR) igazgatóját

2022. február 23-án a biztos az **EBESZ, valamint az üzbég ombudsmani intézmény által szervezett „Ensuring Human Rights and Freedoms as the Highest Value and an Important Criterion of the Reforms Carried Out in the Country” című**

konferencián tartott előadást a fogyatékossgal élők jogainak védelmével kapcsolatos ombudsmani szerepvállalásról.

2022. március 16-án **Jillian Stirkot, az EBESZ ODIHR magyarországi Választási Megfigyelési Missziójának vezetőjét** fogadta Hivatalában az alapvető jogok biztosa.

2022. március 28-án az ombudsman részt vett Bécsben az **EBESZ ODIHR által szervezett, a humanitárius és az emberi jogok megsértésének a kezelésére irányuló nemzetközi együttműködés első találkozásán** (First Supplementary Human Dimension Meeting).

2022. május 23-án magas szintű elismerésben részesült a magyar ombudsman az ukrainai menekültekért végzett tevékenységéért. **Az európai uniós nagykövetek egyeztetésén Valiant Richey, az EBESZ ODIHR emberkereskedelem elleni küzdelemmel foglalkozó különleges képviselője elismerését fejezte ki mindazon kiemelkedő munkáért**, amelyet az alapvető jogok biztosa és Hivatala határ menti jelenlétével az Ukrajnából a háború elől menekülők közvetlen segítése érdekében végez.

2022. július 18-án és 19-én az ombudsman részt vett az **EBESZ ODIHR által szervezett, a humanitárius és az emberi jogok megsértésének a kezelésére irányuló nemzetközi együttműködés harmadik találkozásán** (Third Supplementary Human Dimension Meeting) Bécsben. A kétnapos esemény annak megvitatására biztosított fórumot, hogyan lehet hatékonyabban megvédeni az emberkereskedelem áldozatait.

2022. szeptember 5-én az alapvető jogok biztosa részt vett Varsóban az EBESZ ODIHR által az **emberi jogok és szabadságjogok tárgykörében szervezett konferencián**. Szintén jelen volt az EBESZ ODIHR az **emberi jogok és alapvető szabadságjogok tárgykörében** 2022. szeptember 28-án Varsóban **szervezett konferenciáján**. A tanácskozáson többek között az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet 57 tagállama, az EBESZ-intézmények és végrehajtó szervezetek, a nemzeti emberi jogi intézmények, valamint civil szervezetek képviselői és a témában releváns tapasztalattal rendelkező kutatók folytattak eszmecsereket.

Az 1989-ben alapított Hajléktalanokkal Foglalkozó Nemzeti Szervezetek Európai Szövetsége (European Federation of National Organisations Working with the Homeless, FEANTSA) az egyetlen olyan európai civil szervezet, amely kizárólag a hajléktalanság elleni küzdelemre összpontosít. Végző célja a hajléktalanság megszüntetése Európában. Több mint 120 tagszervezetük van 30 országból, köztük 27 európai uniós tagállamból. Hivatalunk 2008 óta dolgozik szoros együttműködésben a szervezettel.

2022. június 2. és 3. között az ombudsman részt vett a **FEANTSA Dublinban megrendezett konferenciáján**, amelynek kiemelt témája a hajléktalanság megszüntetése volt, de szó esett a menedékkérők lakhatásának kérdéséről, valamint a klímaváltozásról is. A tanácskozás keretében az alapvető jogok biztosa tájékoztatást adott az Ukrajnából, a háború elől menekülő emberek közvetlen támogatása érdekében a magyar–uk-

rán határszakaszon zajló ombudsmani munkáról, az ideiglenes területi irodák, illetve információs pontok működéséről.

A DCAF (Democratic Control of Armed Forces) tevékenységének fókuszában a jogállamiságon alapuló demokratikus ellenőrzés, az emberi jogok védelme, a helyi szerepvállalás, továbbá a pártatlanság – a demokrácia elősegítése politikai állásfoglalás nélkül – áll. 2000-es alapítása óta több mint 80 országban támogatott projekteket, valamint nyújtott tanácsadást nemzeti és nemzetközi partnerek számára a svájci székhelyű szervezet, amelyhez Magyarország 2000-ben csatlakozott.

2022. augusztus 29-én az **alapvető jogok biztosa a DCAF vezetőivel találkozott Genfben**. A bilaterális egyeztetésen a felek tájékoztatták egymást intézményeik működéséről és megvitaták a jövőbeni együttműködés lehetőségeit.

2022. október 3-án az ombudsman részt vett a **DCAF 14. ICOAF – International Conference of Ombuds Institutions for the Armed Forces – konferenciáján** Oslóban a Hivatal rendészeti igazgatójának kíséretében. Az alapvető jogok biztosa a tanácskozás során tájékoztatást adott a Hivatalának az ukrainai háború elől Magyarországra érkező menekültekkel kapcsolatos tevékenységéről, a magyar–ukrán határon felállított ideiglenes irodák működési tapasztalatairól, különös tekintettel a határon szolgálatot teljesítő rendvédelmi szervek tevékenységének monitorozásáról.

A Hivatal főtitkára részt vett a **magas szintű, „The role of Ombudsmen and NHRIs on business and human rights” című konferencián Azerbajdzsánban 2022. október 18-án**. A többnapos eseményre **Sabina Aliyeva** ombudsman hívta meg a biztost és munkatársait. A tanácskozás időpontja egybeesett az azeri ombudsmani hivatal megalakulásának 20. évfordulójával. A programon a jelenlévők különböző előadásokat hallgathattak meg emberi jogi témában többek között az ENSZ emberi jogi szakértőjétől és más országok ombudsmanjaitól.

2022. november 10-én az alapvető jogok biztosa a „Knowledge and Experience Sharing Conference on Human Rights and Migration” címmel szervezett nemzetközi ombudsmani konferencián tartott előadást Isztambulban

2022. november 10-én az alapvető jogok biztosa a **„Knowledge and Experience Sharing Conference on Human Rights and Migration”** címmel szervezett nemzetközi ombudsmani konferencián tartott előadást Isztambulban. A biztos felszólalásában az Ukrajnában folyó háború miatt bekövetkezett menekültválság kapcsán felmerülő ombudsmani kihívások-

ról beszélt, kiemelve a Hivatalának a magyar–ukrán határon végzett munkáját. A látogatás keretében a biztos **bilaterális egyeztetést folytatott Şeref Malkoç török vezető ombudsmannal** az intézményeik közötti együttműködés további lehetőségeinek áttekintésére.

2022. november 17-én az alapvető jogok biztosa az Üzbegisztánban „**Ensuring Children’s Rights to a Healthy Environment**” címmel megrendezett nemzetközi fórumon online előadás megtartásával szólalt fel.

2.1.5. AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS EGYÉB FORMÁI

Az alapvető jogok biztosa tevékenysége során törekszik **minél szélesebb körben kapcsolatot ápolni a nemzetközi emberi jogi védelem területén működő intézményekkel** Európán belül és kívül is. A nemzetközi szervezetek, intézmények, más országok ombudsmani intézményei, a civil szervezetek, az NGO-k munkáját az ombudsman állásfoglalásaival, szakmai anyagaival, illetve konferenciákon, szemináriumokon, webináriumokon, workshopokon való részvétellel, szükség szerint konzultációk, képzések tartásával segíti.

Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala munkatársai a Hivatal együttműködő partnereinek felkérésére rendszeresen segítik szakmai hozzájárulásokkal a biztost megkereső szervezeteket, írásbeli válaszok vagy szakmai kérdőívek formájában. Az ombudsmani intézményekkel, nemzetközi szervezetekkel folytatott **bilaterális és multilaterális együttműködési lehetőségek** bővítése magában foglalja e szervezetek vezetőinek és munkatársainak fogadását a Hivatalban, illetve az általuk rendezett konferenciákon való részvételt, valamint a Hivatal bekapcsolódását az e szervezetek által indított projektek megvalósításába.

Dr. Kozma Ákos, az alapvető jogok biztosa bilaterális egyeztetéseket folytatott Reinier van Zutphen holland ombudsmannal

A Hivatal által nyújtott adatszolgáltatások közül 2022-ben jellemzőek voltak az ukrajnai háború okozta menekültválság nyomán tett intézkedések alapjogi aspektusait vizsgáló kérdőívek, valamint a fő ernyőszervezeteink (EQUINET-, GANHRI-, ENOC-adatgyűjtések), illetve a Hivatal fő partnereinek (ENSZ Emberi Jogi Főbiztosának Hivatala, különleges jelentéstevők) tájékozódását és a jó gyakorlatok feltérképezését célzó kérdőívek, amelyekkel ezen szervezetek munkáját segítettük.

Az ombudsmanokkal folytatott párbeszéd 2022-ben is kiemelten fontos volt a biztos számára. A felek a rendszeres egyeztetések és bilaterális találkozók során kölcsönösen megosztották egymással az ukrajnai háború által kiváltott menekültválság kezelésével kapcsolatos tapasztalatokat és jó gyakorlatokat.

2022. március 17-én az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére és kíséretében **Andreasz Pottakisz görög ombudsman, a Nemzetközi Ombudsmani Intézet, az IOI európai regionális elnöke, valamint Peter Svetina szlovén ombudsman látogatást tett a fehérgyarmati, valamint a beregsurányi gyűjtőponton**, ahol a magyar ombudsman egyúttal megnyitotta a Hivatal ideiglenes információs pontját. Az ombudsmanok tájékoztatták a gyűjtőpontok működéséről, az egyes helyszíneken szolgálatot teljesítők, köztük az egészségügyi munkacsoport, valamint a Katolikus Karitás az önkénteseinek addigi tapasztalatairól. A nemzetközi delegáció tagjai ezután a **magyar–ukrán határszakaszhoz látogattak**, hogy személyesen tájékozódhassanak az aktuális helyzetről.

2022. március 24-én a biztos **Peter Boshier új-zélandi főombudsmannal** folytatott **online egyeztetést** az Ukrajnából, a háború elől Magyarországra menekülő emberek ügyében.

2022. március 31-én **Şeref Malkoçot, Törökország vezető ombudsmanját, valamint Celile Özlem Tunçakot, a nők és gyermekek jogaiért felelős török ombudsmant fogadta Hivatalában** az alapvető jogok biztosa. A magyar ombudsman a megbeszélés keretében tájékoztatást adott a magyar–ukrán határszakaszon fennálló aktuális helyzetről, majd a felek megtekintették a Hivatal által a **BOK Sportsarnokban** megnyitott ideiglenes információs pontot. Ezt követően a török küldöttség a Hivatal **Miskolci Területi Irodájában** tett látogatást, ahol a **főtitkár beszámolt az ombudsmani területi irodák működéséről** és az addigi tapasztalatokról, majd a török delegáció a **magyar–ukrán határszakaszhoz, a záhonyi ideiglenes területi irodába és a beregsurányi információs ponthoz**, továbbá a **magyar–román határszakaszhoz** látogatott el.

2022 áprilisában az alapvető jogok biztosa bilaterális egyeztetéseket folytatott **Reinier van Zutphen holland ombudsmannal, Niels Fenger dán ombudsmannal, valamint Jérôme Aass és David Baele belga ombudsmanokkal** Strasbourgban. A megbeszéléseken a felek tájékoztatták egymást intézményeik működéséről, valamint a járvány kapcsán kialakított jó gyakorlatokról, továbbá az ukrajnai háború kitörését követően tett intézkedésekről.

2022. május 24-én a biztos **kétoldalú megbeszélést folytatott Tena Šimonović Einwalter horvát ombudsmannal** Nagykanizsán. Az egyeztetésen szóba került a két ország állami alapjogvédelmi intézményeinek, valamint a biztosok mandátumainak és hatásköreinek a bemutatása, az ukrajnai menekültek megsegítése érdekében tett intézkedések kérdésköre is.

2022. június 2-án **Ger Deering ír ombudsman fogadta Hivatalában** az alapvető jogok biztosát Dublinban. A megbeszélés során a felek tájékoztatták egymást intézményeik működéséről, valamint a magyar ombudsman megosztotta a többi között az ukrajnai menekültek közvetlen jogi és humanitárius támogatása során szerzett helyszíni tapasztalatokat.

2022 augusztusa és szeptembere között négy hetet töltött el **Sema Masatli és Murat Soy, a török ombudsmani hivatal két munkatársa a Hivatalban. A Hivatal munkatársai bemutatták a magyar ombudsman tevékenységének jogi, működési kereteit, továbbá az alapvető jogok biztosának jóvoltából a területi irodák működését és a határ menti munkát is lehetősége volt megtekinteni a küldöttségnek.**

2022. október 19. és 21. között a V4-ek ombudsmanjainak csúcstalálkozóján vett részt az alapvető jogok biztosa a csehországi Kroměřížben

2022. október 19. és 21. között a **V4-ek ombudsmanjainak csúcstalálkozóján** vett részt az alapvető jogok biztosa a csehországi Kroměřížben. A tanácskozás során a felek a többi között áttekintették az ombudsmani intézmények szerepét az ukrajnai háború elől menekülők befogadása és integrációja tekintetében.

2022. november 24-én a Hivatal a **török ombudsmani delegációt** fogadta, amelyet **Yahya Akman ombudsman** vezetett.

2022. november 29-én a **National Academy of Politics (HCMA) vietnámi küldöttség** érkezett a Hivatalba, akik számára a Hivatal főtitkára ismertette a magyar ombudsmani intézmény működését, továbbá beszámolt a hazánkba érkező ukrán menekültek helyzetéről is.

A Nemzetközi Ombudsmani Intézet (International Ombudsman Institute, IOI) egy 1978-ban létrehozott hálózat, amely az ombudsmani intézmények egyik legfontosabb konzultációs és együttműködési fóruma. Az IOI több mint 100 ország több mint 200 független nemzeti és regionális ombudsmani intézményét fogja össze.

2022. március 3-án a biztos **online egyeztetést** folytatott **Andreasz Pottakisz görög ombudsmannal, az IOI európai regionális elnökével** az Ukrajnából, a háború elől Magyarországra érkező menekültek ügyében. Az online egyeztetés eredményeképpen március 17-én személyesen látogatott el Magyarországra. Andreasz Pottakisz az IOI további támogatásáról biztosította az ombudsmant, egyúttal felajánlotta, hogy a számára az alapvető jogok biztosa által kéthetente megküldött, angol nyelvű hírlevél és információk alapján folyamatosan tájékoztatja az IOI tagszervezeteit az ukrajnai háború elől hazánkba menekülőket érintő kérdésekről.

2022. március 28-án a biztos Bécsbe látogatott, ahol **Werner Amon, az Osztrák Ombudsmani Testület tagja, az IOI főtitkára** fogadta az osztrák hivatal székházában. A találkozó során a magyar ombudsman tájékoztatást adott a menekülthelyzettel kapcsolatos intézkedésekről.

2022. április 5-én a biztos **online megbeszélést folytatott Chris Fielddel, az IOI elnökével**, Nyugat-Ausztrália ombudsmanjával az ukrajnai menekültek ügyében.

Az **IOI 2022. május 27-én a görögországi Szunionban** rendezte meg **éves közgyűlést és konferenciáját, amelyen előadást tartott az ombudsman.** Az alapvető jogok biztosa ismertette a magyar ombudsmani intézmény működését, a hat régióközpontban 2022 első negyedévében megnyitott területi irodák tapasztalatait, bemutatta továbbá a Záhonyban, Beregsurányban, valamint a budapesti BOK Sportsarnokban létesített ideiglenes területi iroda, illetve információs pontok tevékenységét. Az IOI európai regionális elnöke, Andreasz Pottakisz görög ombudsman az IOI Europe éves közgyűlésén elismerését fejezte ki mindazon kiemelkedő munkáért, amelyet az alapvető jogok biztosa és Hivatala határ menti jelenlétével az ukrajnai menekültek közvetlen segítése érdekében végez. Az IOI európai regionális elnöke a nemzetközi közösség teljes támogatásáról biztosította az alapvető jogok biztosát.

2022. június 7-én a **Nemzetközi Ombudsmani Intézet ünnepi rendezvényén vett részt** a biztos Bécsben. Az eseményen beszédet tartott **Chris Field, az IOI elnöke**, Nyugat-Ausztrália ombudsmanja és **Werner Amon, az IOI főtitkára**, az Osztrák Ombudsmani Testület tagja.

2022 szeptemberében a biztos meghívására **többnapos látogatást tett Magyarországon Chris Field, a Nemzetközi Ombudsmani Intézet elnöke, aki ez idő alatt személyesen tájékozódott arról a közvetlen jogi és humanitárius támogatásról, amelyet a Hivatal nyújt az ukrajnai háború elől menekülő emberek számára, a többi között Záhonyban és Beregsurányban.**

2022. szeptember 12-én az IOI elnöke és az alapvető jogok biztosa megtekintette a **Hivatal Debreceni Területi Irodáját**, majd **az IOI elnöke látogatásának alkalmából rendezett** ünnepélyes **faültetésen** vettek részt az ombudsmanok Kisgyőrben, az **ÉSZAKERDŐ Erdőgazdasági Zrt. területén**, ahol a vezérigazgató fogadta a küldöttséget.

2022. szeptember 13-án az ukrainai menekültek közvetlen megsegítése érdekében létrehozott **ombudsmani információs pontokon tett látogatást a biztos kíséretében az IOI elnöke**, majd a **Beregsurány és Acireh közötti határátkelőhelyet kereste fel** a delegáció. Itt tájékoztatást kaptak az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság a határszakaszon ellátott feladatairól.

2022. szeptember 14-én a **büntetés-végrehajtás országos parancsnokának biztonsági és fogvatartási helyettesével folytatott megbeszélést** az IOI elnöke a biztos kíséretében. A biztos egyúttal tájékoztatta Chris Fieldet az elmúlt években az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében a hazai büntetés-végrehajtási intézetekben tett látogatásainak tapasztalatairól, a vizsgálataival kapcsolatban korábban kiadott ombudsmani jelentések legfontosabb következtetéseiről, az azokban foglalt megállapításokról és elvárásokról. Ezt követően a delegáció a **Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe** is ellátogatott. A nap végén az alapvető jogok biztosa ünnepélyes keretek között az ombudsmanok által 2007-ben alapított Justitia Regnorum Fundamentum díjat adott át az IOI elnökének.

Első hivatalos magyarországi látogatása keretében Chris Field találkozott **az Alkotmánybíróság elnökével is, aki hivatalában** fogadta az IOI elnökét és az alapvető jogok biztosát, és tájékoztatást adott az Alkotmánybíróság működéséről, funkcióiról és feladatairól.

A Nemzetközi Ombudsmani Intézet elnöke egyúttal **rendőrségi vezetőkkel**, így Hajdú-Bihar megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye és Somogy megye rendőrfőkapitányával is egyeztetett, ezeken a megbeszéléseken a Hivatal rendészeti igazgatója is részt vett.

Az IOI elnöke látogatása során hangsúlyozta, hogy az alapvető jogok biztosának és Hivatalának tevékenysége nemzetközi viszonylatban az egyik legjobbnak minősül, különös tekintettel az ukrainai menekültek megsegítése érdekében hozott döntésekre és intézkedésekre.

2.2. SAJTÓELEMLÉS

Az alapvető jogok biztosa kiemelten fontosnak tartja az állampolgárokkal való kapcsolattartást, ennek részeként a **közvélemény és a sajtó folyamatos tájékoztatását** az alapvető jogokat érintő aktuális kérdésekről, valamint az ombudsmani tevékenységről. Ennek érdekében hivatalba lépésekor, 2019 őszén a magyar ombudsmani intézmény hivatalos weboldalát – www.ajbh.hu – tette a Hivatal kommunikációjának első számú felületévé. 2022-ben a lefolytatott vizsgálatokról készített 226 jelentés mellett a magyar ombudsmani intézmény össze-

sen 141 közleményt jelentetett meg online felületén, valamint juttatott el az MTI Országos Sajtószolgálathoz (MTI OS). Ezenfelül a Hivatal a tárgyalts esztendőben szintén külön hangsúlyt helyezett a közösségi médiában való jelenlétére is: összesen 406 megjelenést generált Facebook-platfórajain, amelyeken ezzel tovább növelte aktivitását. A Hivatal által végzett sajtófigyelés alapján a magyarországi online médiaplatformokon 11 700 híradás kapcsolódott az alapvető jogok biztosa és helyettesi tevékenységéhez, továbbá a Hivatalt érintő ügyekhez.

A magyar ombudsmani intézmény kommunikációjának a középpontjában 2022-ben az alapvető jogok biztosa és helyettesei által kiadott jelentések és közlemények, valamint az ombudsman belföldi hivatali tevékenységének bemutatása, a többi között a Területi Irodák megnyitása mellett az ukrainai háború okozta rendkívüli helyzetnek és intézkedéseknek az alapvető jogok érvényesülését érintő kihívásai álltak.

A Hivatal így a vizsgált évben is **folyamatosan tájékoztatta a közvéleményt megállapításairól és cselekményeiről, a biztos 2022-ben is folytatódott országos látogatássorozatról, az ukrainai menekültek ügyében folytatott aktív hazai és nemzetközi szerepvállalásáról, valamint a járvánnyal, illetve az ukrán válsággal összefüggő problémák, jogsérelmek nyomán indított vizsgálatairól, üzeneteiről.**

A fent említett közlemények között a Hivatal a tárgyalts esztendőben is beszámolt weboldalán és online felületein a – február végétől immár az ukrainai menekültek ügyével összefüggésben is zajlott – **belföldi ombudsmani látogatássorozat valamennyi helyszínéről**, illetve az egyes állomásokon több alkalommal tett látogatásokról is. Így 2022-ben is hírt adott a biztosnak az OPCAT NMM keretében a többi között a büntetés-végrehajtási intézetekben, a fogyatékossgal élő emberek számára fenntartott otthonokban, a gyermekvédelmi, illetve szociális intézményekben tett látogatásairól, ezen felül mindazokról, amelyek az iskolaőrök tevékenységének a monitorozását célozták. Emellett szintén tájékoztatt az ombudsman minden eddiginél aktívabban folytatott hazai és külföldi szakmai tevékenységéről: további bel- és külföldi útjairól és hivatalos egyeztetéseiről, valamint a nemzetközi – köztük ombudsmani – konferenciákon és megbeszéléseken való részvételéről, előadásairól és felszólalásairól is.

A 2022. január 1. és december 31. közötti időszakban a havi bontásra vonatkozó összegzés alapján az online felületeken, a nyomtatott sajtóban (print), valamint a rádiós vagy televíziós szegmensben (RTV) a Hivatal tevékenysége e tekintetben a tárgyév szeptemberében érte el a legnagyobb lefedettséget. E hónapnak a kiugró adatai minden bizonnyal összefüggésben állnak azzal, hogy a magyar ombudsmani intézmény szeptember 12-én weboldalán, egyúttal az MTI OS-ben közleményt bocsátott ki, amelyet a Magyar Távirati Iroda (MTI) is átvett, miszerint az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére hazánkba érkezett Chris Field, a Nemzetközi Ombudsmani Intézet elnöke. Továbbá azzal, hogy e szeptember 12. és 14. között zajlott, kiemelt jelentőségű látogatás valamennyi állomásáról, illetve

eseményéről tájékoztatta a közvéleményt a Hivatal online felületein és a sajtó képviselői útján.

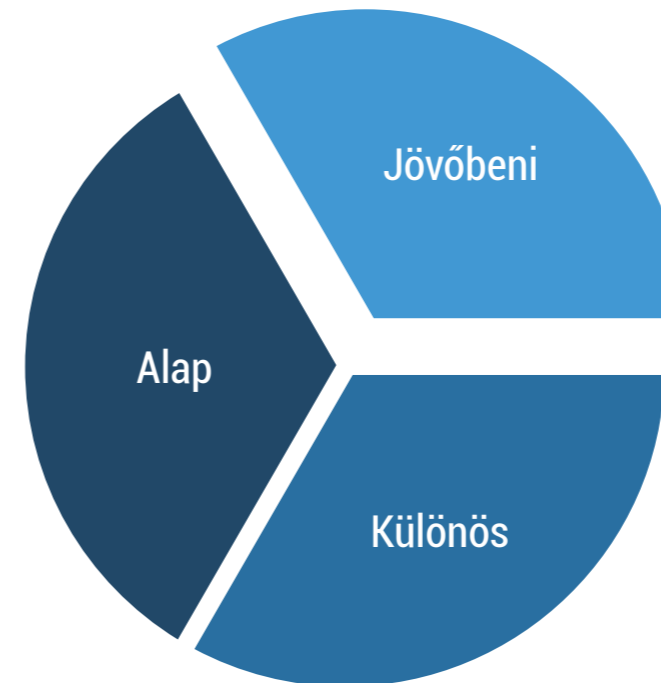
A megjelenésszámok tekintetében a második helyen 2022 októberre, a harmadik helyen a tárgyalts esztendő februárja, illetve márciusa áll. E szignifikáns érdeklődés az ombudsman jelentős aktivitása, valamint országos látogatássorozata – így a Területi Irodák megnyitása, az Ukrajnából Magyarországra menekülő emberek közvetlen jogi és humanitárius támogatása érdekében tett intézkedések, egyebek mellett a Záhonyban, Beregsurányban és a BOK Sportcsarnokban létesített ideiglenes területi irodák, illetve információs pontok átadása, az ukrainai menekültek ügyével összefüggésben a biztos kezdeményezésére hazánkba érkezett nemzetközi ombudsmani delegációk látogatásai kapcsán a Hivatalnak a www.ajbh.hu weboldalon és az MTI OS-ben megjelentetett közleményeire vezethető vissza. Továbbá ugyanakkor a többi között annak is köszönhető, hogy októberben vitatta meg és fogadta el az Országgyűlés az alap-

vető jogok biztosának és helyetteseinek a 2021. évi tevékenységéről szóló beszámolóját, illetve március 1-jén az ombudsman – ugyancsak a Hivatal online felületén és az MTI OS-ben – felhívást bocsátott ki a gyermekek oktatáshoz való jogának a pedagógussztrájk alatti érvényesülése érdekében, amelyet szintén közzétett az MTI.

A 2022-es esztendő egészét tekintve **Az ukrainai menekültek támogatása** gyűjtőcím alá sorolt témát kísérte a legnagyobb médiaérdeklődés, összesen 133 közvetlen megjelenéssel (online, print és RTV). Az összegyűjtött adatok szerint ezt sorrendben a következő tárgykörök követték: **Területi Irodák megnyitása** (72 megjelenés), **Chris Field magyarországi látogatása** (56 megjelenés), **pedagógussztrájkok** (32 megjelenés), **Bándi Gyula újraválasztása** (24 megjelenés), **gyermekotthonok ombudsmani felújítási programja** (21 megjelenés), a Hivatal nemzetközi leminősítéséről szóló értesülések (20 megjelenés).

3. HATÁSKÖRI ÉS ELJÁRÁSI ALAPKÉRDÉSEK

MIRE TERJED KI AZ OMBUDSMAN HATÁSKÖRE?

Az ombudsman alaphatásköre a tág értelemben vett hatósági jogalkalmazás alapjogi szempontú vizsgálatára terjed ki.

A cél:

annak feltárása, hogy a jogalkalmazási tevékenység vagy az azt szabályozó joganyag miatt fennáll-e alapjogsérelem vagy annak közvetlen veszélye, azaz

alapjogi visszáság.

A jogszabályi háttér:

az Alaptörvény 30. cikk (1)-(2) bekezdése szerint

a biztos alapjogvédelmi tevékenységet lát el, amelynek keretében

a tudomására jutott visszáságokat kivizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében

általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Ehhez kapcsolódóan a konkrét alapjogsérelem és az ezen alapuló panaszok megelőzése érdekében áttekinti a releváns jogi szabályozást, feltérképezi és jelzi a jogalkotásért felelős szerveknek a felmerülő aggályokat.

Az ombudsman külön hatáskörei:

- véleményezi a hatáskörét érintő jogszabály-tervezeteket és javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, a nemzetközi szerződések kötelező hatályának elismerésére;
- vizsgálja a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényben foglaltak alapján előterjesztett rendőrségi panaszokat;
- ellátja a 2011. évi CXLIII. törvénnyel kihirdetett, a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyve szerinti nemzeti megelőző mechanizmus feladatait;
- vizsgálja a panaszokról és a közérdekű bejelentésekről szóló törvény szerinti közérdekű bejelentések hatósági kezelésének gyakorlatát, valamint kérelemre az egyes közérdekű bejelentések megfelelő intézését;
- a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározottak szerint vizsgálja a nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárása elrendelését és lefolytatását az alapvető jogokkal összefüggő visszáság megállapítása érdekében;
- ellátja a közigazgatási hatósági eljárás keretében az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben meghatározott feladatokat.

MI ALAPJÁN INDULHAT BIZTOSI VIZSGÁLAT?

Kérelemre

- Ki és miért fordulhat a biztoshoz?
- Milyen feltételekkel kérhető a biztos vizsgálat?

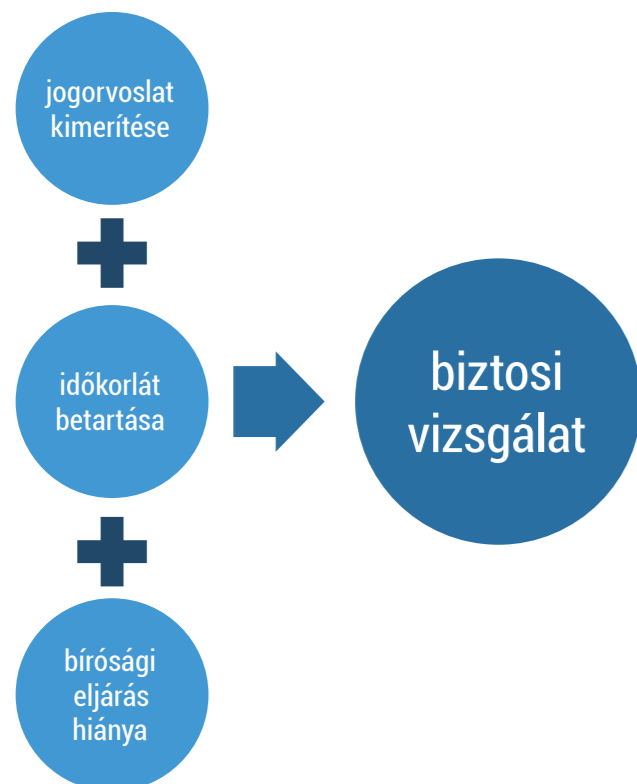
Hivatalból

- Alapjogokkal kapcsolatos visszáság megszüntetése érdekében a biztos hivatalból is eljárhat,
- akár egy jelzés, bejelentés vagy sajtóhír alapján.

KI ÉS MIÉRT FORDULHAT A BIZTOSHOZ?

- *Bárki* (minden magyar, külföldi vagy hontalan, természetes vagy jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet),
- ha megítélése szerint valamely *hatóság*, illetve *közszolgáltatást végző szerv* a tevékenysége során
- a beadványt benyújtó személy
- *alapvető* jogaival összefüggésben
- visszásságot okozott.

MILYEN FELTÉTELEKKEL KÉRHETŐ A BIZTOSI VIZSGÁLAT?

Jogorvoslat kimerítése:

Az ombudsman vizsgálatának kezdeményezéséhez a *rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati* lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – ki kell meríteni. E szabály alól kivétel, ha jogorvoslati lehetőség nincs biztosítva.

Időkorlát betartása:

- Ha a sérelmezett ügyben jogerős vagy véglegessé vált közigazgatási határozat született, az alapvető jogok biztosához ennek közlésétől számított *1 éven* belül lehet beadvánnyal fordulni.
- A biztos vizsgálati lehetősége az *1989. október 23-át követően* indult eljárásokra terjed ki.

Bíróági eljárás hiánya:

A biztos nem járhat el olyan ügyben, amelyben a sérelmezett közigazgatási határozat ellen *közigazgatási per* indult, vagy amelyben *jogerős bírósági* határozat született.

MI MINŐSÜL HATÓSÁGNAK A BIZTOS VIZSGÁLATA SZEMPONTJÁBÓL?

- Közigazgatási szerv;
- helyi önkormányzat;
- nemzetiségi önkormányzat;
- kötelező tagság alapján működő köztestület;
- a Magyar Honvédség;
- rendvédelmi szerv;
- közigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv e jogkörében;
- nyomozó hatóság vagy az ügyészség nyomozást végző szerve;
- közjegyző;
- önálló bírósági végrehajtó;
- közszolgáltatást végző szerv.

A *közszolgáltatást végző szerv* fogalmát az évtizedes ombudsmani gyakorlat alakította ki. Közszolgáltatások alapvetően három formában teljesíthetők: elláthatják azt a közigazgatási, a közintézmények, vagy ellátásukkal megbízhatóak a versenyszférában működő vállalkozások is. A közszolgáltatás tömeges jellegű, általában valamely alapszükségletet elégíti ki, nem tartoznak ide a luxusjellegű szolgáltatások. Az ombudsmani gyakorlat közszolgáltatónak tekinti azokat a hatóságoknak nem minősülő, állami vagy önkormányzati feladatot, szolgáltatást ellátó szerveket, amelyek esetében a kérelmezőnek nincs lehetősége annak megválasztására, hogy a szolgáltatás igénybevételére kivel szerződjön, mivel az csak korlátozott számú vagy kizárólag egyetlen szervtől vehető igénybe.

Az ombudsmani gyakorlat **közszolgáltatást végző szervnek** tekinti:

- az önkormányzati törvényben meghatározott feladatot ellátó szervezeteket;
- az állami támogatások lebonyolításában részt vevő szervezeteket;
- az egészségügyi intézményeket;
- a helyközi (távolsági) tömegközlekedési társaságokat;
- az egyetemes elektronikus szolgáltatókat;
- az egyetemes postai szolgáltatót;
- a közszolgálati műsorszolgáltatókat;
- a felsőoktatási intézményeket;
- a kötelező felelősségbiztosítási szolgáltatást nyújtó biztosítókat;
- a közüzemi szolgáltatókat;
- az autópálya-üzemeltetőket.

4. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK ALAPHATÁSKÖRBE VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

Az alapvető jogok biztosának alkotmányos **alapeladata**, hogy a beérkezett panaszbeadványok alapján, illetve jelzés vagy más információk nyomán hivatalból vizsgálja a hatóságok tevékenységét, alapjogi visszásság fennállása esetén pedig jelentésében intézkedést fogalmazzon meg. Az ombudsmantörvény a biztos számára több **kiemelt jogvédelmi területet, fókusz** határoz meg, ilyenek a gyermeki jogok, a fogyatékosokkal élő személyek jogai, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogai.

4.1. A GYERMEKEK JOGAINAK VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS ÜGYEK ÉS VIZSGÁLATOK

A gyermeki jogok ombudsmani védelme körében a biztoshoz forduló panaszosok – jellemzően a szülők vagy más törvényes képviselők, ritkábban maguk a gyermekek – elsődlegesen a **gyámhatóságok eljárását**, az eljárás elhúzódsát, a döntések tartalmát kifogásolták, ezen belül domináltak a szülői, nagyszülői **kapcsolattartást** érintő, valamint az **örökbeadási, védelembe vételi, illetve nevelésbe vételi eljárásokat** sérelmező ügyek. Az ombudsman ugyanakkor nemcsak panaszbeadványok alapján jár el, hanem – a törvényi felhívással összhangban – a hozzá érkező jelzések és más információk alapján **hivatalból** is átfogó vizsgálatokat folytat. A fejezet ezeket a kiemelt ügyeket, a vizsgálatokat, az azok nyomán kiadott jelentéseket, a biztos intézkedéseket, az azokra adott válaszokat, az eredményeket, azaz az ügyek utóéletét tekinti át.

A gyermekek jogainak védelme területén ez az általános jellegű **jogtudatformáló, információs és koordinációs feladat** külön értelmet nyer: a biztosnak meg kell tudnia szólítani az összes érintettet, mindenekelőtt a gyermekeket – lehetőleg minél fiatalabb korban –, de éppen úgy a **szülőket, az iskolákat, a pedagógusokat, a szakmai-civil jogvédelmi szférát**, illetve egyéb, gyermeki jogokkal, gyermekvédelemmel foglalkozó szakembereket képző felsőoktatási intézményeket. A Hivatal munkatársai a tárgyévben is résztvevői voltak a **gyermeki jogok területét érintő szakmai konferenciáknak**, a biztos képviselőjében **rendszeresen részt vettek az Emberi Jogi Munkacsoport Gyermekek Jogaiért Felelős Tematikus Munkacsoportjának**, a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságának ülésein. Az együttműködés körében az ombudsman meghívott, tanácskozási jogkörrel rendelkező tagja a legnagyobb civil gyermekjogi ernyőszervezetnek, a **Gyermekjogi Civil Koalíciónak** is.

A **biztos a gyermekek jogainak világnapja alkalmából kiadott közleményében 2022-ben arra hívta fel a figyelmet**,

hogy egyszerre nehéz és fontos ünnepelni a gyermeki jogokat, amikor hozzánk közel olyan háború zajlik, amelynek az áldozata valamilyen formában minden érintett gyermek és gyermekkor. A közlemény szerint a világjárvány, az azt követő gazdasági problémák és a háborús helyzet, a folyamatos klímaválság egyenként is óriási kihívás az államok és a családok számára, de eközben nem szabad megfeledkezni arról, hogy a gyermekeinknek megadjuk nemcsak a biztonságot, hanem az igazi gyermekkort.

4.1.1. A GYERMEKEK JOGAINAK ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS ÁTFOGÓ OMBUDSMANI VIZSGÁLATOK

A különélő szülők jogainak gyakorlása a gyermekük iskoláztatását érintő, illetve egészségügyi adatainak megismerése kapcsán

AJB-108/2022. Az alapjogi biztos számos szülői panaszbeadvány alapján átfogó módon vizsgálta a szülői felügyeleti joggal rendelkező, különélő szülők tájékoztatáshoz való jogának tartalmát és annak gyakorlati érvényesülését a köznevelésben és az egészségügyben. Az ombudsman jelentésében az egyedi ügyekben tett megállapítások mellett **rendszerszintű, a szabályozás egyértelműségét, a gyakorlat egységességét és a szülői joggyakorlást segítő kezdeményezések sorával fordult a területtel érintett szaktárcákhoz.**

Az alapvető jogok biztos hat egyedi panaszügyből kiindulva átfogó módon hivatalból folytatott vizsgálatot, hogy áttekinthesse, a **köznevelési intézmények gyakorlatuk során miként biztosítják a különélő szülők számára a gyermekeik tekintetében megillető szülői jogosultságokat, tájékoztatást.** Az átfogó vizsgálat fel kívánta tárni a közös szülői felügyeletet gyakorló, különélő szülők gyermekei esetében a köznevelési intézmények és iskolafenntartók által tapasztalt problémákat és az egyedi esetekben alkalmazott megoldásait.

A biztos jelentésében hangsúlyozta: éljenek bár a szülők akár együtt vagy külön, **ha a szülői felügyeletet közösen gyakorolják**, akkor a gyermek nevelését érintő valamennyi kérdés tekintetében – a gyermek érdekeire figyelemmel – **közösen kell dönteniük.** Ha a szülők külön élnek és a szülői felügyeletet csak az egyik szülő gyakorolja, a **gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben** akkor is közös döntést kell hozniuk, így a gyermek iskolájának, életpályájának megválasztásakor

is. A szülők között felmerülő vitákban a gyámhatóság dönt, ha azonban a különélő szülő felügyeleti jogát a bíróság az adott kérdés tekintetében korlátozta vagy megvonta, akkor a szülői felügyeletet gyakorló szülő egyedül hozhat döntést.

A biztos utalt arra, hogy ha a különélő szülőt a lényeges kérdésekben illeti meg a szülői felügyelet gyakorlása, akkor **ide tartozik az életpálya és iskola megválasztásáról szóló megalapozott szülői döntéshez a félévi és az év végi osztályzat, valamint a magatartás és a szorgalom értékelésének a megismerése. Vagyis** ez az a lényeges információ, amelyet az iskola a különélő szülőnek is – a döntés megalapozása érdekében – köteles megadni. Ennek alapján egyaránt aggályos az a „végletes” iskolai és fenntartói gyakorlat, amikor a kötelező adatokat sem adták meg, továbbá az is, amikor valamennyi tanulmányi adatot hozzáférhetővé tettek.

A vizsgálat igazolta, hogy a köznevelés intézményrendszerében **az ágazati jogszabályok fogalomhasználata nem egyértelmű, ezért a „szülői felügyelet” fogalmának értelmezése eltérő és bizonytalan.** Az egyes köznevelési intézmények jelenleg a gyakorlatban maguk döntenek arról, hogy a különélő szülőt mely körben és adattartalommal tájékoztatják gyermeke fejlődéséről, a tanuló felvételekor kéri-e mindkét szülő nyilatkozatát, és a szülőtől az adatok nyilvántartása érdekében milyen iratokat kérnek és azokat milyen formában kezelik. A jelentés rámutatott arra is, hogy a gyermek állapotának vizsgálatát végző **szakértői bizottság eljárása** során – az időközbeni jogszabály-módosítás dacára – továbbra is előfordul, hogy a különélő, de szülői felügyelettel rendelkező szülő egyáltalán nem, vagy jelentős késedelemmel értesül a vizsgálat időpontjáról, adott esetben annak eredményéről, megállapításairól.

A jelentésben az ombudsman hangsúlyozta, hogy a hatályos polgári jogi előírások a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve a gyermekétől különélő szülő számára **együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget** írnak elő, annak **elmulasztását azonban külön nem szankcionálják.** Épp a nehézkes, időigényes, a gyámhatóságok munkaterhét tovább növelő kikényszeríthetőség helyett – különösen az együttműködésre képtelen szülők esetében – a biztos szerint indokolt lenne a szülők saját jogon történő tájékoztatáshoz való jogának, az intézmények által megadható információ körének ágazati szintű pontos és egyértelmű szabályozása.

A biztos vizsgálata során egyértelművé vált, hogy a **szülői felügyelet gyakorlására vonatkozó egységes, hiteles nyilvántartás hiánya** jelentősen hátráltatja a gyermek ügyében érdekében eljáró egyes intézmények és hatóságok munkáját. A jelentés felhívja a figyelmet, hogy – osztrák mintára – az **Elektronikus Anyakönyvi Rendszer (EAK) továbbfejlesztésével** egy olyan hiánypótló nyilvántartás hozható létre, amelyet valamennyi olyan eljárásban használni kellene, amelyben gyermek az érintett. A szülői felügyeleti jog az EAK-ban a gyermek születésének bejegyzésekor rögzíthető lenne, majd a szülői felügyeleti jogban történő változások is.

A **gyermek egészségügyi adatainak megismerhetősége kapcsán** az ombudsman rámutatott: az egészségügyi szolgáltató közös szülői felügyelet esetén bármely szülő tájékoztatásával eleget tesz tájékoztatási kötelezettségének, kizárólagos szülői felügyelet esetén pedig az egészségügyi szolgáltató csakis a szülői felügyeletet gyakorló szülőt köteles és jogosult tájékoztatni. A biztos szerint a szülők közötti együttműködés hiányát az egészségügyi szolgáltató pótolni nem képes: nem aggályos alapjogi oldalról, hogy mindezt a hatályos jogszabályok nem írják elő. Ez esetben a polgári jogi szabályok által **a szülők részére előírt kölcsönös együttműködési és tájékoztatási kötelezettséggel** az állam eleget tesz az intézményvédelmi kötelezettségének.

A biztos kezdeményezte a **belügyminiszternél**, hogy a **köznevelési joganyag módosításával** egyértelműen határozzák meg, hogy kit kell tekinteni a tanuló törvényes képviselőjének a köznevelésben, kit és milyen körben illet meg a tájékoztatáshoz való jog, az iskoláknak a felvételi döntésüket megelőzően vizsgálniuk kell-e a törvényes képviselőt ellátó személyek nyilatkozatainak meglétét, a felvételi eljárás során a külön élő szülő aláírási jogosultságait. Kezdeményezte, hogy a szakértői bizottságok vizsgálata kapcsán a külön élő szülő számára is biztosítsák a szülői felügyelet jogának gyakorlásával összefüggő megfelelő tájékoztatást.

Az ombudsman a **Miniszterelnökséget vezető miniszertől** kérte, hogy vizsgálja meg a szülői felügyeleti jog gyakorlása kapcsán egy egységes nyilvántartás kidolgozásának lehetőségét. Bejelentéssel fordult a **Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) elnökéhez**, hogy vizsgálja meg a köznevelési intézmények által szülői felügyelet megismerése érdekében beszerzett, különböző formában őrzött adatok kezelését. A vizsgált egyedi ügyekben az ombudsman az érintett gyámhatóságokhoz, iskolákhoz és azok fenntartóihoz fordult a jogszerű eljárások lefolytatása, illetve a jövőbeni helyes gyakorlat megteremtése érdekében.

A jelentés utóélete

A jelentésre adott válaszában a *belügyminiszter* egyetértett azzal a felvetéssel, amely szerint az élet valamennyi területén nagy segítséget jelentene a szülői felügyeleti joggal kapcsolatos egységes nyilvántartás. A *Miniszterelnökséget vezető miniszter* bevonásával megállapították, hogy egy ilyen, az elektronikus anyakönyvre épülő nyilvántartás bevezetésének a feltételei azonban jelenleg nem állnak fenn. A Belügyminisztérium az érintett minisztériumokkal megvizsgálta annak lehetőségét, hogy kizárólag a szülői felügyeleti jognak bármilyen megszűnése, illetve megszüntetése eseteire vonatkozóan létrehozható-e külön nyilvántartás (azaz a nyilvántartás kizárólag azt tartalmazza, kinek szűnt meg a szülői felügyeleti joga). A válasz szerint e kérdés kapcsán részletesebb hatásvizsgálat készül az érintett minisztériumok bevonásával, várhatóan 2023 első negyedévében.

A *szakértarca* a köznevelési törvényt érintő ajánlások, így a gyermek, a tanuló törvényes képviselőjének fogalma, annak iskolák általi igazolhatóságának vizsgálata kapcsán pedig arról tájékoztatott, hogy egyeztet az Igazságügyi Minisztériummal és a Kulturális és Innovációs Minisztériummal, és várhatóan 2023 első negyedévében készül el a szabályozási javaslat. A szakértarca a középiskolai felvételi jelentkezési lapok szülői aláírására vonatkozó rendelkezések pontosítására irányuló ombudsmani kezdeményezést ugyanakkor nem látta indokoltnak.

A *NAIH elnöke* a biztos intézkedéseit üdvözölte és felkérte a Klebelsberg Központ elnökét, hogy ossza meg ilyen irányú tapasztalatait, hogy a köznevelési intézményekben a szülői felügyeletre vonatkozó adatot tartalmazó dokumentum (bíró-sági, gyámhatósági döntés vagy egyéb irat) kezelését milyen tartalommal és módon szabályozzák, és mindezzel összefüggésben a releváns iratok megküldését is kérte. A jelentésben foglaltakat *az ügyben érintett iskolák és fenntartók, illetve a kormányhivatalok* valamennyien üdvözölték. Véleményük szerint jelentős mértékben támogatja a köznevelési intézményekben folyó munkát, illetve a felmerült problémák kivizsgálását szakmailag is előremutatónak ítélték meg. A Közép-Budai Tankerületi Központ azonban egyet nem értését fejtette ki a jelentésben foglalt megállapításokkal összefüggésben.

Az online gyermekvédelmi rendszer működésének átfogó ombudsmani vizsgálata

AJB-686/2022. Az alapjogi biztos a digitális gyermekvédelem rendszerét átfogóan áttekintő jelentésében megállapította: a gyermekek jogait, a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvét tükröző szabályozás gyakorlati érvényre juttatása jelenleg akadályozott. Aggályos a kiemelt jogvédelmi feladatot ellátó, szolgáltatást nyújtó intézmények működésében a szabályozás szerteágazó jogi háttere, a mechanizmusok párhuzamossága, töredékessége, az átláthatóság, a tényleges hozzáférhetőség, a monitoring hiánya, az egyes eszközök alacsony ismertsége, az egyes funkciójukat veszített, kiüresedett hatáskörök. Az ombudsman a helyzet javítására az érintettek számára ajánláscsomagot fogalmazott meg.

A hivatalbóli ombudsmani vizsgálat **az online tartalmak által okozott jogsértések orvoslását biztosító jogvédelmi és szankciórendszer** elemeit tekintette át, a működési hatékonyságot elemezte. A vizsgálat egy olyan **összkép alapjogi áttekintésére** vállalkozott, amely a széles értelemben vett online gyermekjogvédelem **valamennyi állami-közhatalmi eszkö-zét, fórumát, mechanizmusát, szolgáltatását és intézményét** számításba veszi. Mindezek célja ugyanis közös: a gyermekeket az online térben ért jogsérelmek orvoslása, a jövőbeli jogsértések generális vagy speciális megelőzése. A jelentés a köznevelési intézmények vitarendezési eljárását, a gyerme-

kek sérelmére elkövetett bűncselekményekkel szembeni fellépés eszközeit, az értesítési-eltávolítási eljárást, az internet hotline-ok működését vizsgálta. Számításba vette a gyermek személyiségfejlődését súlyosan károsító tartalmakkal szembeni védelemben a hatósági fellépés, az ön- és társszabályozás intézményeit és a további támogató jogvédelmi eszközöket.

A biztos megállapította, hogy a **gyermekek online térben való védelmét** szolgáló rendszerben elkülöníthetők azok az eljárások, amelyekhez hatósági jogkörök kapcsolódnak. Ilyen például az adatvédelmi hatóság eljárása, illetve a Médiatanács felügyeleti eljárása. Vannak továbbá azok a mechanizmusok, amelyek érvényesüléséhez nem fűződik állami kényszer, így a kiskorúak jogait sértő tartalmak esetén alkalmazandó értesítési-eltávolítási eljárás, ön- és társszabályozás, a klasszifikációk és a szűrőszoftver-alkalmazások. A szabályozási kör (büntetőjog, polgári jog) és jogi forma (jogszabály, önszabályozás, etikai kódex) együtt is igen szerteágazó képet mutat.

A biztos kiemelte, hogy az **igénybe vehető eljárások körét befolyásolja** az is, hogy maga a **sérelemzett tartalom** melyik szabályozás hatálya alá tartozik. Ez a fajta összetett, szerteágazó jogi háttér a gyermekek érdekében alkalmazható eszközök igénybevételének hatékonyságát csökkentheti. A differenciált fórumválasztási lehetőség önmagában üdvözlendő, a gyakorlati jogérvényesítés szempontjából azonban problémás: a laikus felhasználók, a szülők, gyermekek számára **komoly nehézséget jelent a fórumválasztás**, annak a megállapítása, hogy a gyermeket az online térben ért jogsérelem esetén melyik szerv mely eljárását kérheti, és az milyen kimenetelű lehet, melyik a leghatékonyabb. Az online gyermekvédelmi rendszer működése nemcsak összességében, hanem egyes elemeire bontva sem kellően átlátható.

A vizsgálat által feltártak szerint a **nem hatósági jellegű eljárások, szolgáltatások** működéséről nincsen kellő információ, adat, kevés a benyújtott panasz, így a védelem hatékonysága nehezen átlátható. Mindez azért is probléma, mert nehezebb a jogalkotónak beazonosítania, hogy a kidolgozott stratégiák mentén, mely területeken szükséges hatékonyabb fellépés, a meglévő erőforrások bővítése, intenzívebb használata akár az állam részéről, akár az egyes iparági szereplők bevonásával. **Visszatérő elem, általános tapasztalat** a panaszok és ezek nyomán az eljárások és vizsgálatok hiánya: ez arra utal, hogy az érintett jogvédelmi szereplők közül sokan nem járnak el preventív, proaktív módon. A jelentés részletesen ismerteti, hogy az ön- és társszabályozás mechanizmusa még mindig alig ismert, a társszabályozás hatálya alatt álló szolgáltatók száma alacsony. Kevesen veszik igénybe a szolgáltatók belső, etikai normáin alapuló eljárásait, a gyermekek védelmét szolgáló egyéb eszközök elterjedtsége is alacsony.

Kérdéseket vetnek fel továbbá párhuzamos feladatkörök, így különösen az egymás mellett létező hotline szolgáltatások működése. Külön említendő az is, hogy a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal kiskorúak számára káros tartalmakkal szembeni védelmet biztosító eszközökre vonatkozó

eljárási lehetőségeinek ismertsége is rendkívül alacsony. A biztos szerint nyilvánvaló az óriási látencia: az olyan ügyek jó része sem generál eljárást, ahol a jogsérelmet szenvedő szeretne jogorvoslati eszközt igénybe venni. Az eljárásokat lefolytató szervek **tapasztalatai nem érnek össze, visszacsatolás hiányában** pedig a rendszer működésének hatékonyabbá tétele is akadályozott. Miközben ezen a területen óriási szerepe lenne a társadalom különböző szereplői közötti tapasztalatcserének, a tudásmegosztásnak.

A gyermekek online térben történő védelmét képező rendszer működése kapcsán nehézséget jelent, hogy **az iskolákban** – anyagi és szemléletbeli akadályok miatt – a gyermekek érdekét szolgáló **alternatív, resztoratív vitarendezési eljárásoknak** továbbra is viszonylag kicsi a súlya. Pedig ezen eljárások a gyermekek érdekeit helyezik előtérbe, akár az elkövető, akár a sérelmet elszenvedő pozíciójában vannak. Hatékonyan tudják rendezni a felmerült problémás, vitás helyzeteket, így az iskolában (is) jelentkező online zaklatás, megfélemlítés kezelésének pedig az elérhető leghatékonyabb eszközei lehetnek. Mind megelőző, mind pedig a bekövetkezett sérelmek káros következményeit enyhítő szerepe is lenne az alternatív sérelemkezelésnek.

Az ombudsman felhívta a figyelmet, hogy az elmúlt években – a járványhelyzet hatására különösen – a digitális platformok, az online tér egyre fontosabb szerepet játszik a társadalom életében nemcsak a szórakozás, hanem a mindennapi élet, a munka és a tanulás tekintetében is, az online jogsértések száma pedig ezzel párhuzamosan növekszik. **A gyermekek jelenleg törvényszerűen digitális**, a gyermekek és a képviselőükben fellépő szülők jogvédelemhez való hozzásegítése kiemelt állami feladat. A területért felelős állami szereplők együttműködésében áttekintésre és felülvizsgálatra van szükség a hatékonyabb működés érdekében.

A biztos felkérte a köznevelésért felelős belügyminisztert, hogy intézkedjen a köznevelési intézményekben az alternatív sérelemkezelő, resztoratív eljárások, a rendelkezésre álló ajánlás ismertségének, hozzáférhetőségének növelése, azok intézményi, helyi adaptálása, a megfelelő személyi és tárgyi feltételek rendelkezésre állása, és így tényleges alkalmazása érdekében. Az ombudsman **felkérte a szaktárcát és a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH)** elnökét, hogy – a szakmai-civil szervezetek bevonásával, munkacsoport felállításával – tekintsék át az online gyermekvédelem rendszerére vonatkozó szabályokat. Kezdeményezte azt is, hogy tegyenek lépéseket a védelmi mechanizmusok párhuzamosságának, diszfunkcionalitásának megszüntetése, az eljárások ismertsége, hozzáférhetősége érdekében.

A biztos intézkedést kért a **gyermekbarát tartalomfejlesztés, minősítési rendszer** megvalósítása, a jogszabályi követelményeknek megfelelő, ingyenesen hozzáférhető **szűrőszoftver** népszerűsítése érdekében. Kezdeményezte továbbá, hogy hozzanak létre egy központi, hivatalos információs felületet, amely az érintettek, a szülők, a pedagógusok és a gyermekek

számára érthető módon és aktualizálva foglalja össze a digitális gyermekvédelem területén igénybe vehető egyes eljárásokra, jogvédelmi eszközökre és jogérvényesítési lehetőségekre vonatkozó információkat. Az ombudsman kérte végül, hogy vizsgálják felül a Médiatanács és a társszabályozó szakmai szervezetek közötti megállapodást, tegyenek lépéseket az ön- és társszabályozás szerepének erősítésére a piaci szereplők részvételének támogatásával.

Az ombudsman továbbá jelentésében felkérte **az igazságügyi minisztert**, hogy – az az innovációs és technológiai miniszterrel együttműködésben, az Országos Bírósi Hivatal elnökének és az NMHH elnökének bevonásával – **az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele kényszerintézkedés végrehajtására vonatkozó előírások** tényleges érvényesülése kapcsán tegye meg a szükséges intézkedéseket.

A jelentés utóélete

Az *NMHH elnöke* jelentésre adott válaszában a jelentés részét képező adatokat és az abból levont megállapításokat érintő megállapításaihoz számos kiegészítő kapcsolódó észrevételt tett és adatot szolgáltatott. Az elnök a hazai hotline-ok működésével, gyakorlatával összefüggésben tett megállapításokhoz kapcsolódóan jelezte, hogy a hazai hotline szolgáltatás egységesítése, a hatékony együttműködés és a párhuzamosságok elkerülése érdekében 2022 márciusában az NMHH együttműködési megállapodást kötött a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálattal (NGYSZ). E megállapodás pedig egyebek mellett kitér az NMHH és az NGYSZ által üzemeltetett hotline-ok feladatellátásának összehangolására, illetve arra is, hogy bármelyik hazai hotline a feladatellátásának szünetelése, akadályozottsága esetén a másik, működő hotline-t haladéktalanul értesíti, és bejelentőit a másik, működő hotline-hoz irányítja annak elérhetőségei megadásával. Az elnök szerint ugyan a két hazai hotline humán és infrastrukturális erőforrások tekintetében, szervezetenként különül egymástól, az együttműködés és a jogszabályi környezet garantálni tudja az ellátásbiztonságot és a hotline szolgáltatások zavartalan működését.

A nem hatósági eszközrendszerrel eljáró Internet Hotline lényege, a jogvédelmet szolgáló alapvető előnye, hogy ez a működési keret rugalmas, és a magyar joghatóság alá nem tartozó tárhely-szolgáltató tárhelyén elhelyezett tartalmak esetén is lehetőséget biztosít a hatékony fellépésre. A széles körben elérhető Internet Hotline Szabályzat részletesen tájékoztat az Internet Hotline eljárásáról, illetve az Internet Hotline működésével kapcsolatos hatékony panaszkezelési mechanizmus működése is garantált az elnök álláspontja szerint.

A jelentés gyermekek káros tartalmakkal szembeni védelmét szolgáló további eszközökkel összefüggésben tett megállapításaihoz kapcsolódóan az elnök jelezte, hogy az elkövetkezendő időszak célkitűzése elsősorban a Gyermekvédelmi Internet-kerekasztal aktivitásának növelése, működésének, tevékenységének láthatóbbá tétele. Ennek jegyében

tájékoztatta a biztost, hogy 2023-ban elkészül a Kerekasztal honlapja, amely részletesen ismerteti a Kerekasztal működési, eljárási kereteit, valamint megkönnyíti a Kerekasztalhoz történő közvetlen bejelentéstételt is. A kiskorúak online védelme szempontjából megemlítendő továbbá, hogy az NMHH ajánlást tehet közzé a törvényi kötelezettségek, köztük a kiskorúvédelmi intézkedések alkalmazására vonatkozó kötelezettség betartása érdekében a szolgáltatók intézkedéseire és hatékony műszaki megoldásokra vonatkozó legjobb gyakorlatokról. Az elnök mindezekkel összefüggésben arról tájékoztatta az alapjogi biztost, hogy ezen ajánlás kidolgozása folyamatban van.

Az NMHH elnöke a gyermekvédelmi szűrőszoftverek kapcsán hangsúlyozta, hogy minden gyermekvédelmi szűrőszoftver telepítéséhez és a megfelelő beállítások elvégzéséhez szükséges bizonyos szintű informatikai jártasság. Mindez az elnök álláspontja szerint is valóban gátja lehet a szűrőszoftverek elterjedésének, ami felveti a szülők megfelelő számítástechnikai edukációjának a kérdését. A szűrőszoftverek használatának széles körű elterjedését éppen ezért elsősorban nem a hozzáférhetőség hiánya akadályozza, hanem az, hogy a szülők sokszor nem rendelkeznek a telepítéshez és a megfelelő beállítások elvégzéséhez szükséges ismeretekkel. A tájékoztatás szerint az NMHH egyeztetést fog kezdeményezni a Belügyminisztériummal annak érdekében, hogy sikerüljön közösen megtalálni azt a kommunikációs módot, amellyel az érintett korosztályba tartozó gyermekek szüleit a leghatékonyabb módon el lehet érni, és meg lehet ismertetni a szűrőszoftverek alkalmazásának lehetőségével, annak előnyeivel.

Az elnök osztotta a biztos álláspontját, hogy szükséges azon eljárások széles körű ismertségének, hozzáférhetőségének növelése, amelyekhez nem kapcsolódik hatósági jogkör gyakorlása (pl. értesítési-eltávolítási eljárás, hotline szolgáltatások). Az értesítési-eltávolítási eljárás kapcsán az elnök kiemelte, hogy az eljárás a szolgáltató és az érintett kiskorú közötti vitarendezést szolgálja, és a Kerekasztalhoz való fordulás lehetőségét egy további fórumként, kiegészítő lehetőségként iktatta be a jogalkotó a mechanizmusba. Az elnök továbbá egyetértett a gyermekbarát honlap minősítési rendszer kidolgozásának szükségességével, jelezte, hogy ennek kapcsán nyitott az érintettekkel való szakmai egyeztetésre.

A biztos jelentésében javasolta egy olyan központi, hivatalos információs felület létrehozását, amely az érintett szülők, pedagógusok és gyermekek számára érthető módon, aktualizálva foglalja össze a digitális gyermekvédelem területén igénybe vehető eljárásokra, jogvédelmi eszközökre és jogérvényesítési lehetőségekre vonatkozó információkat. Az elnök kitért arra is, hogy az NMHH 2020. március 1-je óta működteti a Gyerekane-ten.hu weboldalt, amelyen keresztül a Hatóság Internet Hotline internetes tanácsadó és segítségnyújtó szolgálatának munkatársai és a gyermekvédelmi terület munkatársai, továbbá külsős szakértők tájékoztatják, tanácsokkal segítik a szülőket és a gyermekeket a tudatos és biztonságos internethasználatban. Az elnök szerint a weboldalt struktúrája, valamint moduláris

felépítése alkalmassá teszi arra, hogy a gyermekjogi jogvédelemmel kapcsolatos hivatalos információk megjelenítésének gyűjtőfelülete legyen. Az erre vonatkozó fejlesztési lehetőségek áttekintését, és a jelenlegi honlapok tartalmának ilyen irányú vizsgálatát a Hatóság a 2023-as évben tervezi elvégezni.

Mindezekon túl az elnök arról is tájékoztatta a biztost, hogy az NMHH a szervezetfejlesztése és a munkaterve során kiemelt szempontként vette figyelembe a társszabályozó szervezetekkel való együttműködés hatékonyságának fejlesztését. 2022-ben kiemelt feladatként határozta meg a társszabályozási együttműködési lehetőségek bővítését, ennek megfelelően folyamatosan végzi a társszabályozási szerződések felülvizsgálatát, folyamatosan egyeztet a társszabályozó szervezetekkel. A társszabályozói szerződések kapcsán eddig több javaslatot is megfogalmazott az NMHH, így azt, hogy az önszabályozó szakmai szervezetek a társszabályozói szerződésben vállaljanak kötelezettséget tagjaik ösztönzésére, gyermekbarát megoldások végrehajtására, valamint hogy ezek alkalmazásáról rendszeres időközönként számoljanak be. Javaslatként fogja megfogalmazni az NMHH, hogy a társszabályozó szervezetek magatartási kódexben írják elő a jogszabályi követelményeknek megfelelő, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető szűrőszoftver alkalmazását, illetve népszerűsítését. Az NMHH elnöke végül kiemelte azt is, hogy a koordinációt igénylő kérdések tekintetében – a gyermekek érdekeit messzemenő-kig szem előtt tartva – az NMHH további egyeztetést folytat az érintett szervezetekkel.

Az *igazságügyi miniszter* az Országos Bírósi Hivatal és az NMHH egyetértésével kialakított álláspontja nyomán az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele kényszerintézkedés végrehajtására vonatkozó előírások tényleges érvényesülése kapcsán arról tájékoztatta a biztost, hogy megkereste a jogalkalmazó szerveket, amelyek a jelentésben foglaltak alapján célvizsgálatot folytatnak le az esetleges akadályok felderítése érdekében, hogy meg lehessen határozni a szükséges beavatkozási pontokat. A miniszter utalt arra, hogy mindazonáltal jogalkalmazói jelzés nem érkezett a miniszterhez a kényszerintézkedés végrehajtása kapcsán.

A gyermekvédelmi rendszer működése kapcsán folytatott átfogó vizsgálat

AJB-1066/2022. Az alapjogi biztos hivatalbóli eljárás során feltárta, hogy az általa vizsgálható hatóságok részéről az ügyben nem történt mulasztás, ugyanakkor a jogszabályi környezet egyes hiányosságai is közrejátszottak a győri tragédia bekövetkezésében. Az ombudsman szerint a tragédia után számos előrelépés történt az irányadó jogszabályi rendelkezések módosításával, és ajánlásait is ezek figyelembevételével fogalmazta meg.

Az alapvető jogok biztosa hivatalból indított vizsgálatot annak a feltárása érdekében, hogy **megelőzhető lett volna-e a két kisgyermek halálával járó győri családi tragédia, hibáztak-e, illetve mulasztottak-e a gyermekvédelmi szervek**. A vizsgálat keretében az alapjogi biztos ezért tájékoztatást kért az igazságügyi minisztertől, a Kúria és az Országos Bírósági Hivatal elnökétől, a Vas Megyei Kormányhivatal Szombathelyi Járási Hivatala vezetőjétől, a Szombathelyi Törvényszéktől és a Vas Megyei Főügyészségtől. A biztos a vizsgálattal párhuzamosan folyamatosan nyomon követte az ügy kapcsán elindult más vizsgálatokat, illetve a tapasztalatokra és eredményekre támaszkodó szakmai-kodifikációs munkát. Így meghívott tagként aktívan közreműködött a 2020 februárjában az Igazságügyi Minisztérium által létrehozott **Családjogi Szakértői Munkacsoport** munkájában is.

A biztos jelentésében rámutatott, hogy a vizsgált ügyben az apa feltételes szabadságra bocsátása kapcsán meghozott **bírói döntés idején hatályos, vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján a feltételes szabadlábra bocsátás lehetősége bírói mérlegelés tárgyát képezte**. A bíróság a szülők együttes kérésére tekintettel a kapcsolattartást nem tiltotta meg, annak módját és formáját a felek megegyezésére bízta, amire a vonatkozó jogszabályi rendelkezések szerint ugyancsak egyedi mérlegelés alapján volt lehetőség.

A jelentés rögzíti, hogy az apa feltételes szabadságra bocsátásáról **az illetékes gyámhatóság nem értesült, a vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján pedig nem is terhelte az eljáró szerveket értesítési kötelezettség az apa szabadulása kapcsán**. A gyámhatóság látókörébe így eleve nem került be a család, a gyermekeket esetlegesen fenyegető veszélyről így nem is szerezhetett tudomást. Mindezek alapján az ombudsman megállapította, hogy – miközben a tragédiát számos ok közrehatása okozta – **a vizsgált ügy idején a kapcsolattartás felügyelt formájára vonatkozó jogszabályi rendelkezés, valamint a gyámhatóság a szabadságra bocsátásról szóló kötelező értesítésre vonatkozó szabályozás hiánya** alkalmas volt arra, hogy a gyermek védelméhez és gondoskodáshoz fűződő jogával összefüggő visszásságot okozzon. A biztos hozzátette, hogy a hasonló tragédiák megelőzése szempontjából is lényeges **a felügyelt kapcsolattartás intézménye** esetében az elrendelés és annak jogi szabályozása mellett nagy jelentősége van a személyi és tárgyi feltételek rendelkezésére állásának is.

A biztos jelentésében rámutatott arra is, hogy **az igazságügyi szakértői névjegyzék tartalma** továbbra sem nyújt kellő információt a jogalkalmazók számára az adott ügyben megfelelő kompetenciájú szakértő kiválasztásához, ami hatásában alkalmas arra, hogy a jogállamiság elvével és a jogbiztonság követelményével, illetve a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszásságot okozzon, valamint az igazságügyi pszichiátria területén továbbra is kiemelten jelentkezik a szakértőhiány. 2020. december 3-án a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara ugyanakkor kiadta **módszertani levelét** az igazságügyi klinikai és mentálhigiéniai felnőtt és gyermek-szakpszichológia egyes szak-

értői vizsgálatairól, ami egyértelmű szakmai előrelépést jelent az igazságügyi szakértői munka minőségbiztosítása tekintetében.

A biztos **arra kérte fel az igazságügyi minisztert**, hogy tekintse át az igazságügyi szakértőkről szóló törvényben foglaltakat és annak nyomán tegye meg a szükséges intézkedéseket az igazságügyi szakértői névjegyzék kötelező adattartalmának további kiegészítésére. Az ombudsman felkérte a **belügyminisztert**, hogy adjon tájékoztatást arról, hogy – különös tekintettel a járványhelyzet okozta korlátozások miatti rendkívüli helyzetre – milyen lépések és intézkedések történtek a felügyelt kapcsolattartás, ezen belül a kapcsolattartási ügyelet személyi és tárgyi feltételeinek rendelkezésre állásának biztosítása kapcsán.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* válaszában a felügyelt kapcsolattartás, ezen belül a kapcsolattartási ügyelet személyi és tárgyi feltételei rendelkezésre állásának biztosítása kapcsán tett intézkedéseit ismertette. Ennek keretében a szociális szakterület a 2021–2027-es európai források tervezése során kiemelt célként határozta meg a gyermekjóléti alapellátás megerősítését, a szolgáltatások hozzáférhetőségének javítását, a szükséges feltételek javítását. Az előzőeket segíti a család- és gyermekjóléti szolgálatok, család- és gyermekjóléti központok munkanapokra eső hosszított, illetve hétvégi nyitvatartásának ösztönzése, az Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program Plusz tervezetének céljai, illetve a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program Plusz – 3.3.2-21 Helyi egészségügyi és szociális infrastruktúra fejlesztése című felhívás.

Az *igazságügyi miniszter* válaszában kifejezte elkötelezettségét a gyermekvédelem iránt, hivatkozott a Családjogi Szakértői Munkacsoportra. Tájékoztatta a biztost, hogy a jelentésben foglalt ajánlást – vagyis az igazságügyi szakértőkről szóló törvény mellékletének áttekintését és annak alapján a szükséges intézkedések megtételét – becsatornázzák a Munkacsoport működésébe, felülvizsgálják a megoldási lehetőségeket.

A külön élő szülők által időszakonként felváltva gondozott gyermek után járó családi pótlék igénylésével összefüggő vizsgálat

AJB-2627/2022. Az alapjogi biztos egy panaszos szülő beadványa alapján vizsgálta a különélő szülők által időszakonként felváltva gondozott gyermek utáni 50-50%-os arányú családipótlék-igénylés módjára vonatkozó szabályozással kapcsolatos jogalkalmazási problémákat. Az ombudsman jelentésében megállapította, hogy a **családvédelmi törvény hatályos rendelkezései miatt az érintett szülők közötti együttműködés hiányában a közös igénylés ellehetetlenülhet, annak kapcsán pedig nincsen lehetőség eljárást indítani, ezért a törvény módosítását kezdeményezte a szaktárcánál.**

Egy magánszemély panaszos a **különélő szülők által időszakonként felváltva gondozott gyermek utáni 50-50%-os arányú családipótlék-igénylés módjára** vonatkozó szabályozással összefüggő panasszal fordult a biztoshoz. A panaszbeadvány közvetlen érintettje egy szülői felügyeleti joggal rendelkező, válófélben lévő édesapa, aki három kiskorú gyermeküket az édesanyával felváltva heti váltásban gondozza. A családi pótlék teljes összegét az anya kapja, az apa azonban nem tudja igénybe venni a számára jogszabály alapján járó családi pótlék 50%-át, mivel azt a szülők csak közösen igényelhetik, azonban az anya nem együttműködő.

A **családtámogatási törvénynek a panaszos által kifogásolt rendelkezése** szerint, ha a szülők időszakonként felváltva gondozzák gyermeküket és a szülői felügyeleti jog mindkét szülő esetében fennáll, a családi pótlékre – közös kérelmükre, 50-50%-os arányban – mindkét szülő jogosult. A kérelemhez csatolni kell a szülők arról szóló közös nyilatkozatát, hogy a gyermek gondozásáról, neveléséről saját háztartásaikban felváltva gondoskodnak. A szabályozás kapcsán a biztos **megkereste a kulturális és innovációs minisztert** és az **illetékes kormányhivatalt**.

Jelentésében a biztos felhívta a figyelmet arra, hogy a családtámogatás és kifejezetten a családi pótlék esetén is alapelv, hogy azt a gyermeket nevelőt illeti meg, aki a saját háztartásában neveli a gyermeket. A családtámogatási törvény kifogásolt előírása azonban azzal a gyakorlati problémával járt a konkrét esetben, hogy a gyermekeiket felváltva, heti váltásban gondozó szülő nem tudja igénybe venni a számára járó családi pótlék 50%-át, azt ugyanis **a szülők közös kérelmére, a kérelemhez csatolandó közös nyilatkozattal** kell kezdeményezni. A másik szülő együttműködése hiányában azonban nincs lehetőség a szülőnek érvényesíteni a jogosultságát.

A szaktárca szerint, ha a közös nyilatkozat tekintetében nem tudnak megállapodni a szülők, akkor a **Polgári Törvénykönyv azon szabálya lehet irányadó**, amely szerint ilyenkor a gyámhatóság jogosult dönteni. A Kormányhivatal vezetője szerint ezzel szemben ezen esetre nem alkalmazható az előírás, hasonlóan az általános közigazgatási rendtartási törvény a hatósághoz fordulást lehetővé tevő rendelkezéséhez. A válaszok alapján a biztos arra jutott, hogy a jogalkalmazói gyakorlatban sem a Polgári Törvénykönyv hivatkozott rendelkezése, sem az általános közigazgatási rendtartási törvény általános szabályai **nem nyújtanak megoldási lehetőséget a hasonló, a gyakorlatban minden bizonnyal előforduló ügyekre**.

Az ombudsman megállapította, hogy **a szülők által időszakonként felváltva gondozott gyermek utáni 50-50%-os arányú családi pótlék közös igénylésére vonatkozó szabályozás** a gyermekek védelméhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszásságot idézett elő, amely az érintett gyermekek ellátásának veszélyével járhat. A szabályozás a jogbiztonság elvét is sérti azzal, hogy a családi pótlékhoz egyébként a családtámogatási törvény szerint anyagi jogi jogosultsággal rendelkező szülő **az igénylés eljárási rendje miatt nem tud hozzájutni**.

A biztos felkérte a **családtámogatásokért felelős minisztert**, hogy készítse elő és kezdeményezze a családtámogatási törvény által szabályozott eljárás olyan tartalmú módosítását, amely lehetővé teszi, hogy valamennyi arra jogosult szülőnek legyen lehetősége a családi pótlék igénylésére.

A jelentés utóélete

A *kulturális és innovációs miniszter* a válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy egyetért és szükségesnek tartja a családtámogatási törvény kifogásolt rendelkezésének módosítását, amelyet az intézkedésnek megfelelően a 2023. tavaszi jogalkotási időszakban kezdeményezni fog.

4.1.2. A GYERMEKEK JOGAINAK VÉDELME AZ OKTATÁS ÉS A FELSŐOKTATÁS TERÜLETÉN

Az oktatás területe az egyik legjellemzőbb ombudsmani vizsgálati terület, a biztoshoz érkező **panaszbeadványok az óvodától a felsőoktatásig bezárólag minden intézménytípust érintenek**. Jellemzőek a pedagógusok munkáját sérelmező ügyek, jelentősek a tanulók egymás közötti bántalmazásával kapcsolatos beadványok is. A szülők, tanulók az iskolák, illetve fenntartóik fellépésének módját, annak hiányát sérelmezik. Kiemelkedő számban érkeznek a biztoshoz szülői beadványok **a sajátos nevelési igényű, és beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek** esetében **a megfelelő pedagógiai szakszolgáltatásokhoz** (pl. logopédus, pszichológus) vagy **a szakértői bizottság által előírt fejlesztőfoglalkozásokhoz való hozzáférés hiánya**, illetve adott esetben **a nem megfelelő iskola kijelölése** miatt.

A korábbi évekhez hasonlóan 2022-ben is több jelentés kitért a szülői panaszok iskolai, illetve fenntartói kezelésének és érdemi vizsgálatának hiányosságaira, a törvényi garanciák figyelmen kívül hagyására, az egyedi mulasztásoktól egészen a rendszerszintű szabályozási problémákig.

Az Ukrajnából menekülő óvoda- és tanköteles korú gyermekek magyarországi nevelésének, oktatásának biztosítása

AJB-1827/2022. Az alapvető jogok biztosa személyesen és munkatársai révén folyamatosan nyomon követi az Ukrajnából Magyarországra menekülő emberek helyzetét, jogvédelmét. A közvetlen jogi, humanitárius segítségnyújtás mellett az ombudsman hivatalbóli vizsgálat keretében tekintette át a menekülő gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseivel, illetve integrációjával kapcsolatos helyzetet, adatokat, jelentése ajánlásokat is megfogalmazott.

Az alapjogi biztos 2022. február végétől az ukrajnai háborús helyzet miatt Magyarországra érkező menekülőknek nyújtott segítség és jogvédelem elősegítése, folyamatos monitorozása terén **kiemelt figyelmet fordított az óvoda- és tanköteles korú menekülő gyermekek jogának érvényesülésére.** Az ombudsman **helyszíni látogatásai nyomán** pedig vizsgálatot indított a menekülő gyermekek oktatáshoz való hozzáféréseinek biztosításával összefüggő körülmények áttekintésére, és ennek keretében részletes tájékoztatást kért a szaktárcától. A biztosnak nem jutott a tudomására a szüleikkel vagy anélkül menekülni kényszerülő, a magyar jog szerint – állampolgárságtól függetlenül – tanköteles korú gyermekek hazai oktatási rendszerbe való felvételének elutasítása, e tanulók oktatása kapcsán felmerült jogsérelem. Az ombudsman így vizsgálata keretében a hazai oktatásban részt vevő menekülő gyermekek oktatására vonatkozó **adatok**, az oktatásban való részvétel **támogatását érintő intézkedések áttekintését** végezte el.

A **szaktárca tájékoztatása szerint** 2022. április 25-én a köznevelés rendszerében 422 fő – köztük 147 fő magyar állampolgársággal rendelkező – gyermeket láttak el óvodák és 1319 fő – köztük 547 fő magyar állampolgársággal rendelkező – tanulót fogadtak be iskolák. A gyermekek ellátásában összesen 787 feladatellátási hely vesz részt. 14 iskola biztosított 10 fő vagy afeletti létszámú iskolás menekülő számára oktatást. 57 iskola 5–9 fő közötti menekülő tanulót fogadott be, míg a többi feladatellátási helyen 5 fő alatti létszám jelent meg. Óvodák esetén 7 intézmény vett fel 5 vagy több menekülő gyermeket. **Összeségében megállapítható volt, hogy menekülő óvodások és iskolások befogadása a teljes országot érintette.**

A jelentés hivatkozott a külföldi állampolgárságú, de Magyarországon tartózkodó gyermekek oktatáshoz, valamint védelemhez és gondoskodáshoz való joga sérelmével összefüggésben 2016-ban kiadott jelentésben megfogalmazott ajánlásokra. Így arra a kezdeményezésre, amely szerint a miniszter fontolja meg a **nem magyar állampolgárságú, de Magyarországon tartózkodó tanköteles életkorú gyermek tekintetében – külön törvényi feltételek meghatározása nélkül – az ingyenes oktatáshoz való hozzáférés biztosítását.** A hivatkozott jelentés arra kérte a szaktárcát, hogy aktualizálja a 2004-ben kiadott szakmai irányelvet, a hazai és az uniós jogban a kiadás óta bekövetkezett változások, az új módszerek, tapasztalatok, jó gyakorlatok nyomán.

A 2022. évi jelentés rögzíti, hogy a nem magyar állampolgárságú gyermekek óvodai neveléséhez, iskolai oktatásához szükséges program nem került kiadásra. A biztos álláspontja szerint nem pótolják egy kifejezetten és célzottan interkulturális program kiadását, illetve annak aktualizálását a szaktárca válaszában felhívott, más fókuszú és funkciójú programok, irányelvek. Megállapította ezért azt, hogy **e hosszú ideje fennálló mulasztás a jogbiztonság követelményét sérti,** továbbá nem egyeztethető össze a Gyermekjogi Egyezményben vállalt kötelezettségekkel. A mulasztás a menekülő gyermekek befogadását biztosító nevelési-oktatási intézményekben nevel-

kedő, tanuló valamennyi gyermek megfelelő szintű oktatáshoz való jogával összefüggő visszásságot okoz, a jogsérelem veszélyét veti fel.

Az alapjogi biztos kiemelte, hogy **a háború elől menekülő, hazánkban tartósan letelepedni kívánó családok, illetve gyermekeik magyarországi beilleszkedése** alapot ad a 2004-es program felülvizsgálatának, egy új program kiadásának. Egy ilyen célzott program nagyban elő tudja segíteni a háborús helyzet elől menekülő gyermekeket ért traumák feldolgozását, a magyar tanulók, pedagógusok támogatását a menekülő gyermekek számára nyújtandó megsegítésben. A biztos **kezdeményezte a belügyminiszternél,** hogy a szakmai szervezetekkel együttműködve intézkedjen az interkulturális program kiadására vonatkozó feladatának teljesítése érdekében.

Az ombudsman a helyszíni vizsgálati tapasztalatai alapján rámutatott: **rendkívüli körülmények között az alapfokú oktatás más helyszínen vagy épületben, végső esetben más településen való átmeneti biztosítása** önmagában nem okoz az oktatáshoz való joggal összefüggő visszásságot. A jövőre nézve ugyanakkor hangsúlyozta, hogy **az iskolaépületek kijelölése ne legyen automatikus** olyan esetekben, amikor egy természeti, humanitárius katasztrófa miatt jelentősen nagy létszámú személy azonnali elhelyezése szükséges. A biztos szerint a döntés során ugyanis mérlegelni kell azt, hogy a gyermekek megfelelő oktatásának biztosítása mellett van-e akár átmeneti megoldást jelentő alternatíva menekülő vagy védelmet kereső emberek elhelyezésére. A biztos a jövőre nézve megfontolásra javasolta egy olyan gyakorlat kialakítását, amely nagyobb számú menekülő, vagy más módon védelmet kereső személy vagy család átmeneti elhelyezése érdekében **kötelezően mérlegeli a gyermekek oktatáshoz való jogának biztosítása kapcsán a befogadó helyek kijelölésekor az alternatív lehetőségeket.**

Az anafilaxia ellátásáról és az adrenalin-hatóanyagú injekció nevelési-oktatási intézményekben történő használatáról

AJB-783/2022. Az alapjogi biztos a januári úpesti tragédia nyomán indított hivatalbóli vizsgálatot annak feltárására, hogy az óvodákban és iskolákban jelenleg milyen szabályozás és gyakorlat működik az életveszélyes allergiás reakciók felismerésére, azonnali kezelésére. Az ombudsman megállapította, hogy az adrenalin tartalmú injekciók jelenleg nem állnak kötelezően rendelkezésre az intézményekben, illetve nem megoldott a dolgozók megfelelő felkészítése sem azok használatára, ezért több ajánlást is megfogalmazott.

Sajtóhírek alapján értesült a biztos, hogy 2022 elején elhunyt egy hétéves gyermek az iskolai születésnap tortázást követően. A körülmények alapján feltételezhető volt, hogy

a tragédiát súlyos ételallergia, mogyoróérzékenység okozta. Az ombudsman **hivatalból** indított vizsgálatot, tájékoztatást kért a szaktárcától, a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelőtől, az Egészségügyi Szakmai Kollégiumtól, a Magyar Allergológiai és Klinikai Immunológiai Társaságtól. A vizsgálat kiterjedt a gyermek egészségügyi adatainak kapcsán a szülői adat-szolgáltatással és az iskola általi nyilvántartással összefüggő szabályozásra, ezek kapcsán azonban alapjoggal összefüggő visszásság gyanúja nem merült fel. Az ombudsman üdvözölte, hogy a kapott válasz szerint **2022. július 1-től két adrenalin-tartalmú injekció (autoinjektor), az EpiPen és EpiPen Junior felkerült a társadalombiztosítás által kiemelten támogatott készítmények listájára.**

A jelentés által hivatkozott szakirodalom szerint az anafilaxia a legsúlyosabb allergiás reakció, az allergénnel való találkozás után akár percek, órákon belül kialakuló életveszélyes állapot, amelynek sürgősségi gyógyszere az adrenalininjekció. Amerikai kutatások szerint az anafilaxia előfordulási gyakorisága az általános népességben legalább 1,6%, de valószínűleg magasabb.

A biztos felhívta a figyelmet arra, hogy az egészségügyi problémákkal küszködő gyermekek óvodai, iskolai ellátása **a pedagógusok számára többletfeladatokkal** is járhat, de ezek **nem mutatnak túl a kompetenciájukon.** Az egészségügyi ellátásban való közreműködés jelenleg sem példanélküli a köznevelésben, így például 1-es típusú diabétesszel élő gyermek, tanuló egészségügyi ellátásában való közreműködés feltételeit és szabályait jogszabály rögzíti.

A jelentés rámutatott: **az injekció beadása az anafilaxia ellátásának leghatékonyabb, életmentő eszköze, segíthet a súlyos allergiás reakciók azonnali ellátásában.** Az iskolákban és óvodákban ennek ellenére nem kell kötelezően előírt módon rendelkezésre állnia. A biztos szerint **önmagában azonban az eszközök megléte nem elég,** azok **biztonságos használatára** is figyelmet kell fordítani, ami jelenleg ugyancsak nem megoldott: nincs képzés az intézmények dolgozói számára az anafilaxia tüneteinek felismerésére és az autoinjektor használatára. Az ombudsman összességében megállapította, hogy a **szabályozás hiányosságai** a jogbiztonság követelményével, és a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz, testi és lelki egészséghez való jogát érintő objektív állami alapjogvédelmi kötelezettséggel összefüggő visszásságot okoznak, mivel a jogsérelem bekövetkeztének közvetlen veszélyét hordozzák magukban.

Az alapjogi biztos **a köznevelésért és az egészségügyért felelős minisztertől kérte,** hogy kezdeményezze az iskola-egészségügyi ellátásról szóló rendelet kiegészítését, az iskolaorvosi rendelő minimális alapfelszerelésének adrenalin-autoinjektorral való kibővítését. Felkérte a minisztert, hogy biztosítsa az intézmények autoinjektorral való ellátását, annak rendszeres ellenőrzését. Kezdeményezte, hogy teremtsék meg az intézmények dolgozói oktatásának lehetőségeit az anafilaxia tüneteinek felismerése és az autoinjektor használatának tekintetében.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* válasza szerint a jelentést, valamint a Magyar Allergológiai és Klinikai Immunológiai Társaság és az Anafilaxiás Allergiásokért Egyesület által elkészített „Ételallergia az iskolában – Útmutató iskolák/óvodák számára az Allergia Képzett Iskola kialakításához” című dokumentumot megküldték minden köznevelési intézmény számára. A miniszter jelezte, hogy jelenleg is kialakítás alatt áll a pedagógusoknak és a nevelő-oktató munkát segítő alkalmazottaknak a legszükségesebb egészségügyi jellegű feladatok ellátására vonatkozó képzésének, továbbképzésének rendszere. A válasz kitért arra is, hogy a köznevelési intézményekben a fokozott kockázatú allergiás betegséggel diagnosztizált gyermekekre vonatkozó adatkezelési szabályok felülvizsgálata érdekében a szaktárca egyeztetni fog majd az Igazságügyi Minisztériummal és a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósággal. A belügyminiszter jelezte azt is, hogy szükséges kialakítani az érintett kör azonosíthatósága mellett – az egészségügyi protokollok mentén – annak jogszabályon alapuló rendszerét, hogy mely intézményeknél elengedhetetlen az adrenalin-hatóanyagú autoinjektorok biztosítása, mely intézmények esetén biztosítható ezen eszköz elérhetősége másként. Az e célok elérése érdekében szükséges jogszabály-módosítások egyeztetésére 2023 első negyedévében kerül sor.

Iskolai hiányzás miatt elrendelt családi pótlék szüneteltetésére vonatkozó eljárás vizsgálata

AJB-492/2022. Az alapjogi biztos szülői panaszbeadvány alapján folytatott vizsgálata feltárta, hogy az iskola mulasztásai, illetve téves jogértelmezése, a gyámhatóság és a családtámogatási hatóság hibái vezettek ahhoz, hogy iskolai hiányzás miatt a családi pótlék szüneteltetésére került sor. A jelentés részletesen elemezte az egyedi ügy kapcsán felmerült egyes konkrét jogalkalmazási, illetve a jogi szabályozásra visszavezethető problémákat és ezek nyomán a szaktárca, illetve az iskola és a hatóságok vezetőinek intézkedését kérte.

A szülők beadványukban sérelmezték, hogy az édesapa számára nem folyósítják a gyermekeik után járó családi pótlék teljes összegét, ennek okáról pedig a hatóságok semmilyen módon nem értesítették őket. Az ügy előzményeként előadták, hogy **két gyermekük közül az egyik** 2018 januárjától júniusig **egy Magyarországon működő külföldi, de magyar OM-azonosítóval nem rendelkező iskola tanulója volt.** Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a budapesti XV. kerületi gimnázium és általános iskola **a tanulói jogviszony szüneteltetésére** vonatkozó 2018. januárban benyújtott szülői kérelemről csak májusban hozott elutasító döntést.

Az ombudsman az ügyben vizsgálatot indított és a feltárt tényállás szerint a szülő a gyermeke **tanulói jogviszonyának szüneteltetését jelentette be** az akkori iskolájánál, mivel úgy gondolta, hogy megtalálta gyermeke számára a megfelelő Magyarországon működő külföldi iskolát. Az Iskola igazgatója a szülőnek adott válaszában jelezte, hogy **a szüneteltetés helyett csak megszüntetni tudja a tanuló jogviszonyát**, ha a kérelmet mindkét szülő benyújtja és csatolják a másik iskola hiteles befogadó nyilatkozatát, addig ugyanis az Iskola a tanuló hiányzását igazolatlanként tartja nyilván. Az új kérelmükben a szülők gyermekük tanulói jogviszonyának megszüntetését kérték, amelyre az igazgató nem adott semmiféle választ, csak 2018 májusában döntött arról, hogy nem engedélyezi a tanuló jogviszonyának megszüntetését.

A biztos megállapította, hogy **az Iskola** – az igazgató válaszában foglaltak szerint – **abban a tévedésben volt**, miszerint **a gyermek már nem a tanulója**, noha az igazgató még nem szüntette meg a tanuló jogviszonyát. Az Iskola csak 2018. márciusban észlelte egy társhatóság jelzése alapján, hogy a gyermek mégis a tanulójuk: ekkorra azonban **a gyermeknek már 166 óra mulasztása gyűlt össze**. Az Iskola ennek észlelése után értesítette a gyámhatóságot, a gyermekjóléti szolgálatot és a szabálysértési hatóságot, az ügyben különösen érintett szülőt azonban még ekkor sem tájékoztatta.

A vizsgálat az Iskola eljárásával kapcsolatosan feltárta, hogy az Iskolához benyújtott szülői kérelemben foglaltakról az igazgató döntése jelentősen az észszerű határidőn túl született meg. Mindehhez az is hozzájárult, hogy az Iskola belső szabályzatai nem tartalmaznak olyan előírást, amely a szülői kérelmekre adandó iskolai válaszok, döntések meghozatalát rögzítené.

A vizsgálat szerint **az eljárásban érintett további hatóságok tevékenysége is közrehatott** a visszasságok kialakulásában: a **gyámhatóság** ugyan a védelemben vételi eljárást megindította, arról azonban csak késedelmesen értesítette a családtámogatási hatóságot. A **családtámogatási hatóság** hivatalból megindított eljárása során pedig szintén mulasztott: döntését nyolc napon túl hozta meg, miközben eljárásáról elmulasztotta értesíteni az érintett ügyfelet. A családtámogatási hatóság továbbá a panaszos laciadatai tekintetében nem tárta fel teljeskörűen a tényállást, így a panaszos már csak akkor értesült a döntésről, amikor a csökkentett összegű családi pótlékot utalták a számlájára. A családtámogatási hatóság később az ügyfél által bejelentett laciadat változásakor egy lejárt, megszűnt laci cím bejelentését fogadta el. Az egyedi ügyben nemcsak a jogalkalmazás szintjén jelentkeztek problémák, a vizsgálat rámutatott, hogy a családtámogatási hatóságok eljárását meghatározó végrehajtási kormányrendelet ellentmondásos.

A biztos **felkérte a kultúráért és innovációért felelős minisztert**, hogy – a pénzügyminiszterrel együttműködésben – kezdeményezze a családtámogatási törvény végrehajtási rendeletének a laciadat bejelentési kötelezettségére és a laci cím megállapítása szempontjából a laci nyilvántartás adatainak figyelembevételére vonatkozó rendelkezések módosítását, az-

zal a kollízió feloldását, a szabályozás világossá és egyértelművé tételét. A biztos továbbá **kezdeményezte az Iskola igazgatójánál**, hogy a hozzá benyújtott szülői kérelmek elbírálásának, a döntések meghozatalának határidejét az Iskola belső szabályzata határozza meg, és a jövőben a tanulói hiányzásokkal kapcsolatos jogszabályban meghatározott intézkedési, illetve értesítési kötelezettségének határidőben, minden érintett felé teljeskörűen tegyen eleget. Felhívta végül a **Kormányhivatal vezetőjét** a jövőre nézve a gyámhatóság és családtámogatási hatóság a jogszabályoknak megfelelő, az ügyféli jogokat tiszteletben tartó eljárásának szükségességére.

Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai együttnevelési gyakorlatának vizsgálata

AJB-1340/2022. A biztos jelzés alapján hivatalból indított vizsgálata visszasságokat, mulasztásokat tárt fel egy óvoda sajátos nevelési igényű gyermekeknek a szakértői bizottsági véleménytől eltérő, szegregált nevelési gyakorlata kapcsán. Az ombudsman jelentése az egyenlő bánásmód, a jogbiztonság követelményét sértő megoldás megszüntetése érdekében fogalmazta meg ajánlásait a fenntartó önkormányzat polgármestere felé.

Az alapjogi biztoshoz érkezett jelzés szerint **az egyik debreceni óvodában kis létszámú csoport működik**, amely **csak sajátos nevelési igényű, beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő kisgyermekeket lát el** és a csoportban folyó gyógypedagógiai munkával a gyermekek nem fejlődnek megfelelően. A jelzésben foglaltak alapján felmerült a gyermekek és a fogyatékkal élő személyek jogainak, az egyenlő bánásmód követelményének sérelme, ezért a biztos hivatalból vizsgálatot indított és ennek során részletes tájékoztatást kért az Óvodát fenntartó Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatának polgármesterétől.

A jelentés hangsúlyozta: a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulóknak joga, hogy különleges bánásmód keretében állapotának megfelelő pedagógiai, gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai ellátásban részesüljön attól kezdve, hogy jogosultságát megállapították. A különleges bánásmódnak megfelelő ellátást **a szakértői bizottság véleményében foglaltak szerint kell biztosítani**. A köznevelési szabályok a sajátos nevelési igényű gyermekek óvodáztatási módja tekintetében **két ellátási formát tesznek lehetővé** a szakértői bizottság döntésétől függően. Az egyik lehetőség, hogy a sajátos nevelési igényű gyermekek a többi gyermekkel **részben vagy teljesen együtt**, azonos óvodai csoportban veszik igénybe az óvodai szolgáltatásokat. A másik lehetőség szerint **a többi gyermektől elkülönülve** (a fogyatékoság típusa szerint) **az e célra létrehozott intézményben, csoportban**. A jelentés kiemelte azt, hogy bármilyen szervezési formában kerüljön sor a különleges bánásmódra jogosult óvodás gyermekek ellátására, abban mindig

csak olyan intézmény működhet közre, amely biztosítani tudja a gyermek állapotát feltáró szakértői véleményben meghatározott feltételeket.

A jelentés rögzíti, hogy a többi gyermekkel együtt nevelhető, oktatható sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének biztosítása **egyértelműen önkormányzati feladat**. Ezentúl az **állam feladata** biztosítani a sajátos nevelési igényű gyermekek külön nevelésének feltételeit. Ez utóbbi köznevelési feladatot az államon kívül más, így az önkormányzat is elláthatja.

A vizsgálat feltárta, hogy az Óvoda az alapító okirata és a belső szabályzatai szerint a sajátos nevelési igényű gyermekek *integrált óvodai nevelését* biztosítja, ennek keretében kifejezetten az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő gyermekek együttes óvodai nevelése tartozik a feladatkörébe. Az **Óvoda vizsgált kis létszámú fejlesztőcsoportjában azonban csak egyéb pszichés fejlődési zavarral diagnosztizált gyermekeket nevelnek**: vagyis azonos csoportban az adott fogyatékossgal élő gyermekeknek a többségi gyermektől elkülönített – szegregált – nevelése történik. E nevelési forma pedig **ellentétes az Óvoda tekintetében a fenntartó által meghatározott feladatellátással**. A biztos szerint a csoportban nevelkedő együttnevelésre jogosult gyermekek esetében pedig nem egyeztethető össze a köznevelési törvény garanciális előírásával: **nem biztosítja ugyanis a szakértői véleményben rögzített nevelési formát sem**.

A szakértői bizottság által különnevelésre jogosult kisgyermek esetében jelezte a biztos, hogy az Óvoda vizsgált csoportjában a feltárt körülmények alapján **a gyakorlatban különnevelés valósul meg**, azonban **e feladat ellátásának a jogi megalapozottsága az óvodai feladatellátás tekintetében nem áll fenn**. A szakértői vélemény alapján további gyermekek esetén az sem volt eldönthető, hogy állapotuknak az együttnevelés vagy a különnevelés a megfelelő. Az erre vonatkozó javaslatot a szakértői bizottságnak kell megtennie, **a nevelés formájára való javaslattétel a vélemény kötelező tartalmi eleme**. Az intézmény pedig csak olyan gyermeket vehet fel, akinek a neveléséhez a szükséges tárgyi és személyi feltételekkel rendelkezik, ezért a gyermekek felvételét megelőzően tisztázni kell, hogy a felvételt kérő sajátos nevelési igényű gyermek számára milyen feltételeket szükséges biztosítani, ha pedig e feltételeket teljesíteni nem tudja, akkor a sajátos nevelési igényű gyermek felvételére sem kerülhet sor.

Az ombudsman megállapította, hogy **az Óvoda garanciális jogszabályi előírásokat figyelmen kívül hagyó gyakorlata, mulasztásai** sértik a jogbiztonság követelményét, az esélyegyenlőség elvét, illetve az érintett sajátos nevelési igényű, fogyatékossgal élő kisgyermek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő súlyos visszasságot okoznak.

Az ombudsman a feltárt visszasságok orvoslása érdekében **több intézkedésre kérte fel az Önkormányzat polgármesterét**. Így az Óvodában biztosítsa a sajátos nevelési igényű gyermekek számára a szakértői véleményben foglaltak szerint az óvodai csoportokon belül a többségi és sajátos neve-

lési igényű gyermekek együttnevelését; és egyben tegye meg a szükséges intézkedéseket a különnevelésre jogosult gyermek megfelelő intézményi ellátása érdekében. Kezdeményezze soron kívül a szakértői bizottsági vélemények felülvizsgálatát azon gyermekek tekintetében, ahol a bizottság nem fogalmazott meg javaslatot a gyermek együtt- vagy különnevelésének formájára. Kezdeményezte a polgármesternél, hogy vizsgálja meg az Önkormányzat által fenntartott óvodákban a sajátos nevelési igényű gyermekek tekintetében, hogy azokban az együttnevelés a jelentésben rögzített formájában biztosított-e, és ennek nyomán, amennyiben szükséges, tegye meg a megfelelő intézkedéseket.

A jelentés utóélete

Az Önkormányzat *polgármestere* a jelentésre adott válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy a sajátos nevelési igényű óvodáskorú gyermekek integrált, illetve különnevelésének feltételei jogszerű megteremtése érdekében az Önkormányzat által fenntartott óvodákban vizsgálat lefolytatásáról döntött, továbbá egyeztetéseket kezdeményezett a Tankerületi Központtal, valamint a nevelés formáját megállapító szakértői bizottsággal.

Egy tanuló tudásának független vizsgabizottság előtti számadása kapcsán lefolytatott eljárásról

AJB-2571/2022. Az alapvető jogok biztosa egy szülői panasz nyomán vizsgálta a tankerület, valamint a járási hivatal eljárását egy tanuló független bizottság előtti vizsgájának biztosítása kapcsán, és arra jutott, hogy a tankerület hatásköre hiányában tévesen járt el az ügyben. Az ombudsman – a kormányhivatal álláspontját osztva – kezdeményezte az ügyben a vizsga későbbi biztosítását, felhívta a figyelmet a jövőbeli helyes jogértelmezésre.

A panaszos szülő beadványában **a tankerület eljárását sérelmezve** fordult az alapjogi biztoshoz: előadta, hogy az általános iskola igazgatójánál kezdeményezte a **gyermeke független vizsgabizottság előtti vizsgáztatását a tanítási év lezárása előtt a megjelölt tantárgyakból**. A kérelmét azonban a tankerület fenntartói jogkörében arra hivatkozva utasította el, hogy a vizsga feltételei nem állnak fenn, így a többi között a tanuló nem hiányzott az iskolából, és osztályozóvizsgára sem kötelezett. A panaszos kifogásolta a tankerület döntését, szerinte ugyanis a gyermekének jogában áll, hogy tudásáról független vizsgabizottság előtt adjon számot. A biztos az ügyben vizsgálatot indított és a pontos körülmények tisztázása érdekében tájékoztatást kért a Tankerület igazgatójától, illetve a Kormányhivatal vezetőjétől.

A jelentés rögzíti, hogy a tanulók teljesítményének az értékelésére, minősítésére a pedagógus jogosult, emellett az iskola nevelőtestülete számára van mód az értékelésbe való beavatkozásra. A tanuló teljesítményét kifejező értékelés (érdemjegy, osztályzat) felülvizsgálatát a szülő nem kérheti. Ha azonban a megítélése szerint a pedagógus elfogultan, vagy nem a tanuló tudásának megfelelően értékelte a tanulót, **a független vizsgálóbizottság előtti megméréstetés biztosítja, hogy a tanuló teljesítményét az iskolától független szerv állapítsa meg.** A tanuló tudásáról való független bizottság előtti számadás lehetőségét a köznevelési törvény egyértelműen rögzíti.

A biztos hangsúlyozta, hogy a független vizsga megszervezéséhez **nincs szükség az iskola vagy más szerv hozzájárulására,** az arra vonatkozó bejelentés megérkezésével az iskolának egyetlen intézkedési kötelezettsége keletkezik, a bejelentésnek a vizsgát szervező kormányhivatalhoz való határidőben történő továbbítása. A biztos rámutatott, hogy ha a szülő él a független vizsgára vonatkozó bejelentéssel, vagy ha a hiányzások miatt a tantestület dönt az osztályozóvizsga letételének engedélyezéséről és a tanuló az osztályozóvizsgát független bizottság előtt kívánja letenni, akkor **az iskolának megszűnik az osztályzat megállapítására vonatkozó joga.**

A jelentés feltárta, hogy a panaszos szülő határidőben bejelentette az Iskolához a független bizottság előtti vizsga igényét, az Iskola igazgatója azonban **a bejelentést nem a hatáskörrel rendelkező Kormányhivatalhoz, hanem tévesen a Járási Hivatalhoz küldte meg.** A Járási Hivatal ügyintézője felismerte ugyan hatáskörének hiányát, de a bejelentést továbbra sem a Kormányhivatalhoz, hanem az eljárásra jogosultnak vélt Tankerülethez küldte meg, amely ugyancsak nem észlelte hatásköre hiányát. Az ügyben eljáró szervek sorozatos tévedései lehetetlenné tették, hogy a tanuló a törvényben biztosított jogával a meghatározott időpontban tudásáról számot adhasson. A biztos az eljárásban közreműködő szervek tekintetében a hatáskör gyakorlásával összefüggő téves jogértelmezés, az irányadó jogszabályi előírások figyelmen kívül hagyása miatt megállapította a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot.

Az ombudsman **jelentésében elfogadta a Kormányhivatal javaslatát,** miszerint ha a szülő fenntartja, hogy gyermeke független bizottság előtt adjon számot tudásáról, akkor az Iskolán keresztül benyújtott szülői bejelentés alapján a vizsgát a Kormányhivatal egy későbbi időpontban biztosítja. A biztos **a Tankerület igazgatójánál kezdeményezte** a hatáskör hiányában hozott, így jogszabálysértő döntésének soron kívüli visszavonását, továbbá a Járási Hivatal és az Iskola figyelmét felhívta a jövőbeli helyes jogalkalmazásra, az Iskolánál kezdeményezte a kérelem újbóli benyújtása érdekében a szülővel való kapcsolatfelvételt.

A jelentés utóélete

A *Járási Hivatal vezetője* válaszában a biztost arról tájékoztatta, hogy a jelentés ismeretében a jövőre nézve a vonatkozó eljárásrendet az érintett munkatársakkal részletesen áttekin-tették. A *Tankerületi Központ vezetője* válaszában hivatkozott arra, hogy a hatáskör hiányában hozott döntését visszavonta, a jövőre nézve pedig felhívta az Iskola vezetőjének a figyelmét a jogszerű eljárásra és egyeztetett a szülővel a kérelem újbóli benyújtásának lehetőségéről.

Egy sajátos nevelési igényű, beszéd fogyatékossgal élő tanuló oktatásával, fejlesztésével kapcsolatos iskolai és fenntartói eljárás vizsgálata

AJB-2877/2022. Az alapjogi biztos szülői panaszbeadvány alapján vizsgálta egy beszéd fogyatékossgal élő tanuló megfelelő oktatáshoz és fejlesztéshez való hozzáférése kapcsán a tanuló iskolája és az iskola fenntartójának az eljárását, valamint az ügy hátterét. Az ombudsman a szakértői véleményben foglalt különleges bánásmód hiányának tartós fennállása, a jogszabályi garanciák figyelmen kívül hagyása, a szülői kérelem fenntartói vizsgálata kapcsán állapított meg visszásságot, fogalmazott meg ajánlásokat.

Az egyedi ügy érintettje egy **beszéd fogyatékossga okán sajátos nevelési igényű gyermek** volt, aki az iskolájában **nem juthatott hozzá mindazokhoz az előnyben részesítési jogosultságokhoz,** amelyek a fogyatékossgából eredő hátrányainak csökkentését jelenthették volna. A jelentésében a biztos azt járta körül az egyedi panaszügy kapcsán, hogy mi vezethetett ahhoz, hogy egy tanuló az öt körülvevő **„segítő attitűd” ellenére sem jutott hozzá az öt megillető jogosultságokhoz,** miközben az Iskola és az Iskola Fenntartójának állítása szerint a gyermek iskoláztatása során nem történt tényleges „jogszabálysértés”.

A vizsgálat során feltárt körülmények szerint a család a nagyobb gyermekek után a kisebb gyermekük iskoláztatását is az Iskolában képzelte el. A gyermek beszéd fogyatékossga okán külön gyógypedagógust fogadtak gyermekük mellé a fejlesztések biztosítására, az Iskola pedig ennek ismeretében adott befogadó nyilatkozatot a sajátos nevelési igényű gyermek számára, miközben a gyermek ellátásához **nem rendelkezett a szükséges tárgyi, személyi feltételekkel.** E befogadó nyilatkozat alapján a szakértői bizottság – nem megkérdőjelezve a befogadás jogszerűségét – kijelölte az Iskolát a gyermek oktatásának helyszínéül, emellett a szakértői bizottság kedvezményeket, mentességeket állapított meg a szakértői véleményében.

A gyermeket a szülők ezt követően – tankötelezettségének teljesítése érdekében és oktatáshoz való jogának érvényesítése

érdekében – beíratták az Iskolába. Egy idő után a gyermeknél azonban azt észlelték, hogy nem úgy halad a tanulásban, mint a többiek, végül a gyermek oktatásában fellépő hiányosságok évfolyamismétléshez vezettek. A szülők az Iskolát tették felelőssé gyermekük sikertelensége miatt, amit a Fenntartóhoz benyújtott kérelmükben meg is fogalmaztak. Az Iskola és a Fenntartó pedig válaszában arra hivatkozott, hogy a panaszos szülő pontosan tudta, hogy az Iskola eleve nem rendelkezik megfelelő feltételekkel, éppen ezért a gyermekük magánúton való fejlesztéséről nyilatkoztak.

Az esettel összefüggésben a biztos hangsúlyozta, hogy **a sajátos nevelési igényű gyermek oktatásának alapja a szakértői vélemény,** amely meghatározza mindazon feltételeket, amelyeket a gyermek oktatása során biztosítani kell. A biztos vizsgálata az erre vonatkozó panasz hiányában nem térhetett ki a szakértői bizottságnak az Iskola kijelölésére vonatkozó eljárására, ugyanakkor rámutatott arra, hogy a szakértői bizottság **csak a gyermek állapotának megfelelő iskolát jelölhet ki, ahol a feltételek rendelkezésre állnak.** A szakértői bizottság véleményében foglaltakat a kijelölt iskolának biztosítani kell, ez garantálja ugyanis az érintett gyermek esélyegyenlőségét és azt, hogy állapotának megfelelő oktatásban részesülhessen.

A jelentés rögzíti, hogy **az egyenlő esélyű hozzáférés elve** azt jelenti, hogy a fogyatékossgal élő emberek a többségi társadalom tagjaival azonos minőségben, illetve mennyiségben tudják igénybe venni a közszolgáltatásokat. Ehhez a közszolgáltatásokat a fogyatékossgal élő személyek különböző csoportjai eltérő szükségleteire figyelemmel kell megszervezni. Az oktatás-nevelés területén emellett ezt követeli meg hangsúlyosan a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elve. Az irányadó jogszabályi rendelkezések teljes körű betartása nem fakultatív feladat, hanem kötelezettség, az ezzel ellentétes gyakorlat sérti a jogbiztonság követelményét.

A biztos álláspontja szerint a gyermek oktatásának, fejlesztésének hiányosságai, az irányadó jogszabályok figyelmen kívül hagyása, a szakértői véleményben foglalt különleges bánásmód hiánya és annak tartós fennállása akadályozta a gyermek állapotának megfelelő oktatáshoz való hozzájutását, ami a jogbiztonság követelményével és az oktatáshoz való joggal összefüggő súlyos visszásságot okozott. Nem egyeztethető össze továbbá a fogyatékossgal élő gyermek előnyben részesítési követelményével és a gyermek legjobb érdekének megfelelő eljárás elvével sem. A biztos a Fenntartónak a szülői kérelemmel összefüggő eljárásával a tisztességes eljáráshoz és a jogorvoslathoz való jog, valamint a jogbiztonság követelményének sérelmét állapította meg a szülői panasz nem jogszerű elbírálása és a döntés hiánya miatt.

A biztos **a Fenntartónál kezdeményezte,** hogy a jövőben valamennyi hozzá érkező szülői kérelmet a vonatkozó jogszabályok szerint, annak alaki és tartalmi vonatkozásában bírálja el és hozzon döntést. Kérte azt is, hogy tegyen intézkedéseket az Iskolában a panaszos gyermeke neveléséhez-oktatásához szükséges, a szakértői bizottság szakértői véleményében rögzített javaslatok érvényesüléséhez szükséges feltételek haldéktalan megteremtéséért. Az ombudsman az **Iskolánál pedig kezdeményezte,** hogy a panaszos gyermeke számára – a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásával kapcsolatos Irányelvben rögzítettek nyomán – biztosítsák a szakértői véleményben foglaltak szerinti kedvezményeket, valamint a gyógypedagógus közreműködésével a szakértői véleményben meghatározott fejlesztéseket a megfelelő óraszámban. A biztos azt is kérte végül az Iskolától, hogy kezdeményezzék a panaszos gyermekének 2022/2023-as tanévben esedékes szakértői véleményének felülvizsgálatát.

Az *Iskola* a jelentésben foglaltakat elfogadva az abban foglalt iránymutatás szerint megkezdte a sajátos nevelési igényű tanuló megfelelő ellátását biztosító feltételrendszer megteremtését.

A jelentés utóélete

Az *Iskola* a jelentésben foglaltakat elfogadva az abban foglalt iránymutatás szerint megkezdte a sajátos nevelési igényű tanuló megfelelő ellátását biztosító feltételrendszer megteremtését.

AJB-609/2022. Az alapjogi biztos átfogó vizsgálata feltárta, hogy a kellő felkészülési idő biztosítása hiányában a jogbiztonság követelményét sértette az a megoldás, ahogyan 2021 tavaszán az OKJ-képzés elvégzése után a felsőoktatási felvételi eljárás során járó többletpontokat eltörölték. Az ombudsman szerint a jogsérelmeket utólag már nem lehet orvosolni, ezért a jövőre nézve kérte a felsőoktatásért felelős minisztertől, hogy a felvételi követelmények átalakításakor legyenek figyelemmel a jogállami követelményekre.

A **2021. évi felsőoktatási felvételi eljárásban részt vevő felvételizők szakképzési tanulmányaik alapján járó többletpontok érvényesíthetőségének kizárása** kapcsán több beadvánnyal fordultak a biztoshoz. A panaszosok sérelmezték, hogy a gyakorló csecsemő- és kisgyermekápoló, a pedagógiai és családsegítő munkatárs OKJ-s szakképesítés, továbbá egyéb, művészeti szakképzetségük alapján többletpont iránti igényüket a bölcsészettudományi képzési területen nem tudják érvényesíteni a felsőoktatási felvételi eljárásról szóló kormányrendelet módosítása miatt, mivel a többletpontokra vonatkozó feltételek a felvételi eljárás közben megváltoztak. A biztos vizsgálata során tájékoztatást kért a felsőoktatásért felelős minisztertől.

A jelentés rögzíti, hogy **a megszerzett OKJ-s szakmai végzettségek, bizonyítványok a felsőoktatási felvételi eljárásban többletpontra jogosítják a felvételizőt.** A biztos áttekintette a 2021. évi felsőoktatási felvételi eljáráskor hatályos jogszabályi rendelkezéseket: a **2020. február 7-én kihirdetett módosítás helyezte hatályon kívül** a kormányrendelet mellékletét. Ez határozta meg, hogy a szakképesítések, szakmacsoportok alapján pontosan melyek a szakiránynak megfelelő továbbtanulásnak minősülő képzési területek, ahol a felvételiző többletpontra jogosult. A többletpontok közlésére vonatkozó követelményektől elválaszthatatlan a választott területeken, szakokon meghatá-

rozott szakképesítések beszámíthatóságára vonatkozó hiteles információ kellő időben történő közlése. A felvételizők ugyanis csak ezen információ birtokában kalkulálhatnak ténylegesen a választott szakon kapható többletpontokkal.

A biztos szerint **az érintettek megalapozottan gondolhatják, hogy a kormányrendelet szabályai a 2021. évi általános felsőoktatási felvételi eljárás során is alkalmazandók lesznek.** Annak hatályon kívül helyezését ugyanis a jogalkotó 2020. február 7-én fogadta el és a felvételi kérelmek február 15-ei beadási határidejét követően, március 1-jén léptette azt hatályba. Így a felvételi követelményeket befolyásoló lényeges információk a felsőoktatási felvételi kérelmek beadását megelőző évben változtak meg. A megalapozott választás, a felsőoktatási felvételi stratégia körültekintő kialakításának lehetősége az érintettek számára elnehezült, **a szabályozás módosítása nem felelt meg a felmenő rendszer követelményének.** A biztos hangsúlyozta, hogy a szakmai oktatás időtartama számos szakképzésnél e kétéves felkészülési idővel egybeesik, így belátható, hogy **a képzésben részt vevők az ennél szűkebb időtartamú változáshoz nem tudnak alkalmazkodni** a befektetett idő és energia jelentős vesztesége nélkül. A felvételi eljárásban megállapított többletpontokra való jogosultság nem szerzett jog, a jogalkotónak megvan a joga arra, hogy az oktatási szakmapolitikai döntéseknek megfelelően alakítsa ennek rendszerét. A **követelményeket módosító, szigorító döntés kihirdetése és hatálybalépése közötti időtartamot** úgy kell meghatározni, hogy az új követelményeket a hallgatók számára előreláthatóan vezessék be, a hallgatóknak lehetőségük legyen azok teljesítésére felkészülni.

A biztos hangsúlyozta, hogy **a kellő felkészülési idő alkotmányos követelményének** biztosítása a felsőoktatási felvételi eljárás esetében szigorúbb megítélés alá esik: a felsőoktatásba való bekerülés feltételrendszere, a felvételi eljárásra vonatkozó szabályok esetében nyilvánvalóan jelentősebb felkészülési idő szükséges. Mindennek az az alapja, hogy a felvételi követelmények számbavétele, az arra való felkészülés többnyire nem a felvételi kérelem beadásának évében kezdődik meg, a legtöbb esetben már azt évekkal megelőzően alakítják ki a felvételizők a jelentkezési stratégiát és kezdenek el, végeznek el meghatározott képzést, képzéseket, amelyek után a vágyott szakon, szakokon adott esetben többletpontot remélnek.

A biztos megállapította, hogy **az új többletpontok rendszerét közvetetten érintő felvételi követelmény kapcsán a jogalkotó nem biztosította a kellő felkészülési időt**, amely a jogállamiság elvével és a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozott. A módosítás hatásában alkalmas volt arra, hogy a felsőoktatásban való részvételhez való joggal összefüggő visszásságot okozzon: orvosolhatatlan azon jelentkezők számára, akik elkezdték vagy elvégezték az adott szakképzést a többletpontok reményében. A felvételi eljárás esetében a sérelmek **a jelentkezők nagyobb csoportját érintették:** az érintett jelentkezők számadatát tekintve a korábbi évek jelentkezései alapján hozzávetőleg több száz felvételizőt

érintett a módosítás. Az alapjogi biztos **felkérte a felsőoktatásért felelős minisztert**, hogy a jogbiztonság követelményének maradéktalan figyelembevételével járjon el a jövőben a felsőoktatási felvételi követelmények, így a többletpontok rendszerét érintő módosítása során.

A jelentés utóélete

A *felsőoktatásért felelős államtitkár* jelentésre adott válaszában kifejtette, hogy a felsőoktatási felvételi rendszernek nem lehet az a célja, hogy különböző képzések, bármilyen szinten vagy minőségben történő elvégzésével a jelentkező „hozzá-sárolhasson” többletpontot a felvételi pontszámához úgy, hogy olyan szakképesítést szerez, amelyet később sohasem szeretne a munkaerőpiacon hasznosítani. A szakképzésben tanulók közismereti tárgyak mellett szakmai tárgyakat is tanulnak, így a közismereti tárgyak érettségi vizsgájára való felkészülésre értelemszerűen kevesebb idejük jut. A szakképzésben tanulók gyakran kevésbé privilegizált környezetből érkeznek az iskola világába, szemben a gimnáziumban tanulókkal, így a szakképesítésért járó többletpontnak alapvetően esélyegyenlőségi célokat kell szolgálnia.

Az államtitkár ugyanakkor utalt arra is, hogy maga is úgy látja: a megszerzett szakképesítések tekintetében nem lehet különbséget tenni aszerint, hogy azt nappali tagozatos képzésben vagy más módon szereztek, a szakképzést az általános iskolát követően vagy esetleg gimnáziumi érettségi vizsga után kezdik meg. Felhívta a figyelmet arra, hogy további esélyegyenlőségi célt érvényre juttató fontos célcsoport a szakképesítés szerinti munkakörben foglalkoztatottak csoportja, mivel őket indokolt a felsőoktatási bejutás során előnyben részesíteni, és nem a már eleve kedvező helyzetben lévő jelentkezők további előnyben részesítését támogatni.

Az államtitkár végül jelezte azt is, hogy maradéktalanul egyetért a biztos intézkedésével, amelyben felkérte a minisztert, hogy fordítson kiemelt figyelmet a kellő felkészülési idő biztosítására a felvételi követelményekre vonatkozó szabályok módosításának előkészítése során. Maga is úgy látja, hogy a jelentkezők, a felsőoktatási intézmények és az ágazatirányító érdeke, hogy megfelelő idő álljon rendelkezésre ahhoz, hogy fel lehessen készülni a változó környezet miatt szükségessé váló, a felsőoktatási felvételi eljárást érintő módosításokra.

4.1.3. A GYÁMHATÓSÁGI ELJÁRÁST ÉRINTŐ ÜGYEK VIZSGÁLATA

2022-ben több olyan ügy is volt, amelyben a panaszos beadványa nyomán a biztos az egyes gyámhivatalok elhúzódo eljárását és annak okait, összefüggéseit, illetve háttérét vizsgálta, számos ügyből ugyanakkor átfogóbb jellegű rendszerproblémákra is fény derült. Számos esetben nemcsak pusztá hatósági mulasztásról, klasszikus közigazgatási hibáról van szó, hanem a gyermekek és a szülők jogait tar-

talmi értelemben is érintő visszásságokról. Ilyen területek, kérdések a szülőnek a gyermekével való kapcsolattartása, a nevelésbe vétel vagy annak kötelező felülvizsgálata, vagy éppen a gondozási hely azonnali megváltoztatása.

Egy nevelőszülőnél nevelkedő kisgyermeknek a jogerős szabadságvesztés büntetését töltő, gondnokság alatt álló édesanyjával való kapcsolattartásáról

AJB-856/2022. Az alapvető jogok biztosa a panaszos édesanya beadványa nyomán súlyos és ismétlődő, alapjogi visszásságot okozó mulasztásokat tárt fel a gyermekével való kapcsolattartás biztosítása tekintetében. Az ombudsman megállapította jelentésében, hogy ezzel a jogerős szabadságvesztés büntetését töltő, gondnokság alatt álló szülőt az eljáró gyermekvédelmi intézmények lényegében automatikusan megfosztották a gyermekével való kapcsolattartástól, így a visszásságok orvoslására több kezdeményezést is tett.

A jogerős szabadságvesztés büntetését töltő édesanya a gyermekével való kapcsolattartása miatt fordult a biztoshoz. Tájékoztatása szerint **a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában, Tökölön korábban született gyermekét néhány napos korában ideiglenes hatállyal nevelőszülői gondoskodásba helyezték, majd nevelésbe vették.** A panaszos a gyermekvédelmi gyámnak több alkalommal írt, a gyermek részére csokoládét, rajzokat, díszhímzéseket küldött. Sérelmezte, hogy mindössze egy alkalommal kapott tájékoztatást a gyermekéről.

A gyámhivatali eljárás vizsgálata kapcsán a biztos megállapította, hogy visszásságot okozott az az **indokolatlan, indokolhatatlan mulasztás, amely a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésének felülvizsgálata** tárgyában indult eljárás elhúzódoását eredményezte. A Gyámhivatal ugyanis az újszülött kora óta nevelőszülőnél nevelkedő gyermek nevelésbe vételéről és nagyszülői kapcsolattartásáról az eljárás megindulását követő közel másfél év múlva döntött.

Az ombudsman arra jutott, hogy visszásságot okozott azzal is a Gyámhivatal, **hogy az anyai kapcsolattartást** pusztán a gyermek életkora és a panaszos büntetés-végrehajtási intézetben való tartózkodása miatt eleve kizárta, **lehetőséget sem adott arra**, hogy a kapcsolattartási jogával például levelezés, ajándékozás, csomagküldés útján éljen a panaszos. A gyermekvédelmi törvény kötelezi a gyámhivatalokat, hogy meghatározott időközökben felülvizsgálják a nevelésbe vétel fenntartásának szükségességét. A rendelkezésre álló iratok között azonban nem volt nyoma annak, hogy a felülvizsgálat tárgyában eljárást folytattak volna, az időközben illetékessé vált Gyámhivatal is csak az ombudsmani megkeresés után kezdte meg az eljárást.

A vizsgálat feltárta azt is, hogy **a Szakszolgálat és a gyermekvédelmi gyámok eljárása is súlyosan visszás volt.** A születésétől kezdve gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyermek nevelésbe vételi eljárása során a Szakszolgálat eleve nem javasolta a gyermek és a panaszos kapcsolattartását. A gyermek törvényes képviselőjét ellátó **gyermekvédelmi gyámok nem vették fel a kapcsolatot a panaszos édesanyjával**, nem kértek szakmai javaslatot arról, hogy a gyermek életkorára, helyzetére tekintettel tarthat-e vele kapcsolatot, ha igen, milyen formában. A gyermek jelenlegi gyámja a panaszos kapcsolattartás szabályozására irányuló kérelmének értelmezhető levelét pedig nem továbbította a Gyámhivatalnak.

A jelentés kitért arra, hogy a Polgári Törvénykönyv szerint a gyámhatóság a nevelésbe vett gyermeket legfeljebb négy évre akkor nyilvánítja örökbe fogadhatónak, ha a szülőjének szülői felügyeleti joga nem szűnt meg és a szülő önhibájából gyermekével nyolc hónapja nem tart rendszeres kapcsolatot vagy három hónapon át semmilyen formában nem tart kapcsolatot. A biztos megállapította, hogy a nevelőszülői tanácsadó és a nevelőszülő a gyermek **örökbe fogadhatóvá nyilvánításának kezdeményezését** a jogszabályi feltételek hiányában is indokoltan tartotta, amivel a jogbiztonság követelményét sértve visszásságot okozott.

A jelentés rögzíti, hogy a gyermek ügyében a panaszos beadványa nyomán már korábban is folyt ombudsmani vizsgálat, a kiadott jelentés hangsúlyozta, hogy **a kapcsolattartás szabályozását önmagában nem zárja ki sem az a tény, hogy a gyermek édesanyja a szabadságvesztés büntetését tölti**, sem pedig az, hogy a cselekvőképességet érintő gondnokság alatt áll. Az ügy kapcsán feltárt körülmények alapján a gyermek védelmére hivatott és köteles szolgáltatók és hatóságok sorozatos mulasztása, a jogszabályokban foglalt garanciális követelmények semmibevétele vezetett ahhoz a tényhez, hogy lényegében figyelmen kívül hagyták, hogy a gyermeknek van édesanyja. Az ombudsman szerint a gyermek védelméért felelős állami szervek annak következményeit sem mérték fel, hogy **az időmúlás miatt a gyermek fejlődésében milyen törést okozhat az édesanyja személyéről való késői tudás-szerzés**, valamint hogy sorsrendezésre legjobb megoldásként az örökbe fogadhatóvá nyilvánítását tartják.

A biztos hangsúlyozta: a panaszos édesanya cselekvőképeségét teljes mértékben korlátozó, majd később meghatározott ügcsoportokra korlátozó gondnokság alatt állt, mindez pedig eleve olyan körülmény, ami **fokozott figyelmet igényel minden vele kapcsolatba kerülő hatóságtól.** A biztos utalt arra, hogy a csaknem négy éve tartó meglehetősen sajátos gyámügyi „ügyintézés” vélhetően e tény teljes figyelmen kívül hagyásának következménye. Az ombudsman **számos konkrét ajánlást fogalmazott meg**, átfogó jelleggel pedig a szaktárcát kérte fel arra, hogy hívja fel a gyámhivatalok figyelmét: a vér szerinti szülő büntetés-végrehajtási intézetben való tartózkodása és a gyermek életkora nem kizáró oka a kapcsolattartás szabálya-

zásának, arról minden esetben a gyermek legjobb érdekének figyelembevételével szükséges döntést hozni.

Egy nevelésbe vett gyermek gondozási helyének azonnali megváltoztatása tárgyában folytatott gyámügyi eljárás vizsgálata

AJB-3134/2022. Egy nevelőszülői panaszbeadvány nyomán vizsgálta a biztos, hogy az irányadó jogi szabályozásra figyelemmel összeegyeztethető volt-e a nevelt gyermeke gondozási helyének azonnali megváltoztatása az érintett gyermek alapjogaival és legjobb érdeke elvével. Az ombudsman megállapította, hogy a gyámhatóság az eljárása során több ízben mulasztott, figyelmen kívül hagyta a garanciális szabályokat, kezdeményezte ezért, hogy a jövőben a gondozási hely azonnali megváltoztatásáról csak akkor döntsön, ha a gyermek érdekét a gondozási helye bizonyítottan súlyosan veszélyezteti.

A panaszos nevelőszülő **a nevelt gyermeke gondozási helyének azonnali megváltoztatását sérelmezve** kérte a biztos segítségét. A feltárt körülmények szerint a Gyámhivatal a pár napja született kislányt határozatával – ideiglenes hatállyal – a panaszos gondozásába helyezte. A nevelőszülő foglalkoztató Gyermekvédelmi Központ vezetője fél év múlva írásban tájékoztatta a panaszost, hogy tudomása szerint 2021. december 1-jén, a folyamatban lévő örökbe adás alatt a gyermek és az édesanyja között kapcsolattartás valósult meg. Az intézményvezető felhívta a nevelőszülő figyelmét, hogy az örökbe fogadó családnál való elhelyezés a gyermek hosszú távú érdeke. A nevelőszülő feladata ennek elősegítése, ezért – az azonnali gondozási helyváltoztatás kezdeményezésének kilátásba helyezésével – nyomatékosan felhívta a figyelmét erre. A panaszos szerint a gyermek édesanyja 2021 novemberében élt először a kapcsolattartási jogával, tovább nem fedti a valóságot a 2021. december 1-jei kapcsolattartás és az, hogy nem segítette elő az örökbefogadást. A Gyámhivatal 2022. július 20-ai határozatával elrendelte a gondozási hely azonnali megváltoztatását. A panaszos sérelmezte, hogy egy hat hónappal korábbi esemény miatt változtatta meg a nevelt gyermeke gondozási helyét a Gyámhivatal.

A biztos az ügyben vizsgálatot indított és jelentésében utalt arra, hogy a gyermekvédelmi törvény a **gyámhatóságot a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésére vonatkozó döntés felülvizsgálatára kötelezi**. A gyámhatóságot a törvény továbbá felhatalmazza a gyermek nevelésbe vételére és az ideiglenes hatályú elhelyezés fenntartása mellett a szülői felügyeleti jog megszüntetése tárgyában perindításra, de lehetősége nyílik a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánítására is. A feltárt tényállás szerint a Gyámhivatal a jogszabályi lehetőségek közül a **perindítást** választotta. A biztos álláspontja szerint alapvető követelmény, egyben a gyermek jogait védő garancia, hogy

az adott gyámhivatalnak minden esetben érdemben vizsgálnia és mérlegelnie kell, hogy a gyermekvédelmi jogszabályban rögzített lehetőségek közül, az eset körülményeit figyelembe véve, melyik felel meg az érintett gyermek legjobb érdekének.

Az ügyben a Gyámhivatal érdemben nem vizsgálta azt, hogy a jogszabályi lehetőségek közül a szülői felügyeleti jog megszüntetése iránti perindítással, vagy a gyermek örökbe fogadhatóvá nyilvánításával rendezhető-e mielőbb a gyermek sorsa. A biztos megállapította, hogy **az érdemi mérlegelés elmaradása** alkalmas volt arra, hogy a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével és – a döntés következtében – a védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okozzon, a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

A feltárt tényállás szerint a nevelőszülő az anya és az anyai nagyszülő számára egy alkalommal, 2021. december 1-jén tette lehetővé a szabályozástól eltérő kapcsolattartást. A nevelőszülő a meg nem engedett magatartása következményeire a Gyámhivatal és a munkáltatója akkor egyaránt figyelmeztette. Az anya a kapcsolattartási jogával 2022 februárjától már nem élt, a nagyszülőnek kapcsolattartási joga eleve nem volt. Az alapjogi biztos rendelkezésére álló információk alapján a panaszos – kétséget kizáró módon – gyámhivatali felhatalmazás hiányában tartott kapcsolatot a nagyszülővel és a kapcsolattartást szabályozó határozat nélkül küldött neki fényképeket a gyermekről. A biztos álláspontja szerint **a panaszos nevelőszülő ezen eljárása ugyan nem felelt meg a jogszabályoknak, azonban még nem minősíthető a gyermek érdekét súlyosan veszélyeztető magatartásnak**, ebből következően pedig jogi oldalról nem adhatott alapot utólagosan a gondozási hely azonnali megváltoztatására.

Mindezek alapján a biztos megállapította, hogy a Gyámhivatal **a törvényi követelményeket figyelmen kívül hagyó, a gyermek gondozási helyét azonnal megváltoztató döntése** sértette a jogbiztonság követelményét. Emellett alkalmas volt arra is, hogy a panaszos nevelőszülő tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszasságot okozzon. Megállapította azt is, hogy a döntés az érintett gyermeknek a védelemhez és gondoskodáshoz való jogát sértette, továbbá nem volt összeegyeztethető a gyermek legjobb érdekét képviselő eljárás elvével sem.

A biztos **a Gyámhivatal vezetőjét felkérte** arra, hogy a jövőben a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését követő eljárása során fordítson fokozott figyelmet az érintett gyermek legjobb érdekének érdemi figyelembevételével, mérlegelésével történő döntéshozatalra. A gyermek azonnali gondozási helyének megváltoztatásáról pedig kizárólag akkor hozzon döntést, ha az adott gyermek érdekét a gondozási helye bizonyítottan súlyosan veszélyezteti, és adjon tájékoztatást a gyermek örökbefogadásának tárgyában folytatott eljárás eredményéről. Az ombudsman **kezdeményezte a belügyminiszternél**, hogy a kormányhivatalok útján – a gyermekvédelmi szakellátásában élő gyermekek jogainak mind teljesebb körű érvényesü-

lése érdekében – jelentése tartalmát ismertesse valamennyi gyámhivatal vezetőjével.

A jelentés utóélete

Az ombudsman ajánlását *mind a belügyminiszter, mind a Gyámhivatal vezetője elfogadta*.

A gyámhatóság elhúzódo nevelésbe vételi felülvizsgálati eljárásának vizsgálata

AJB-2451/2022. Az alapjogi biztos szülői panaszbeadvány vizsgálata nyomán állapította meg azt, hogy a nevelésbe vétel felülvizsgálata ügyében eljáró gyámhatóság nem hozott érdemi döntést az eljárási határidő többszörösének eltelte után sem. Az ombudsman a gyámhivatalnál kezdeményezte, hogy soron kívül hozzon döntést a sérelmezett ügyben.

A panaszos édesanyja a gyermeke nevelésbe vételének felülvizsgálata ügyében eljáró Gyámhivatal elhúzódo eljárását sérelmezte. Jelezte, hogy 2021. október 12-én kelt beadványában kérte a gyermeke nevelésbe vételének megszüntetését. A Gyámhivatal ennek nyomán a tárgyalást 2021 decemberére kitűzte, az azonban a járványhelyzetre tekintettel elmaradt. A panaszos 2022. február 15-ei levelében a Gyámhivaltól részletes tájékoztatást kért az ügy állásáról, különös tekintettel arra, hogy mikor várható újabb tárgyalási időpont, érdemi előrelépés és ismételten kérte a gyermeke nevelésbe vételének megszüntetését. Sérelmezte, hogy a Gyámhivaltól választ, a panaszbeadványának benyújtásáig nem kapott.

A biztos vizsgálatot indított az ügyben és megkereste a panaszos ügyében eljáró járási hivatal vezetőjét, akinek a tájékoztatása szerint a válaszadáskor **a nevelésbe vétel felülvizsgálata tárgyában bekért javaslatok, vélemények nem álltak teljesen a Gyámhivatal rendelkezésére**. A felülvizsgálat ügyében a Gyámhivatal így nem tudott döntést hozni. Az ügyben tárgyalás tartására, érdemi döntéshozatalra az iratok beérkezése után nyílt lehetőség. A hivatalvezető válaszában nem tájékoztatta a biztost arról, hogy milyen okból nem informálták a panaszost az újabb tárgyalás várható időpontjáról, az ügy bármilyen érdemi előrelépéséről. A válaszhoz csak a gyermek nevelésbe vételi határozatát, az iratátételről rendelkező végzést, a gyermek nevelésbe vételének felülvizsgálata kapcsán a korábbi felülvizsgálat során hozott határozatot csatolta.

A feltárt tényállás alapján a gyermek nevelésbe vételének felülvizsgálata tárgyában indult eljárás során **a Gyámhivatal érdemi döntést a közigazgatási rendtartásról szóló törvény által meghatározott határidőt többszörösen túllépve sem hozott**. A biztos álláspontja szerint az eljárás elhúzódoását, valamint a hatóság ilyen jelentősen hosszú hallgatását járványhelyzet alatt elrendelt korlátozások nem indokolták. Az

ombudsman megállapította, hogy a Gyámhivatal eljárása sérti a jogbiztonság követelményét és egyben a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszasságot okozott. A biztos **felkérte a hivatalvezetőt**, hogy intézkedjen annak érdekében, hogy a Gyámhivatal az érintett gyermek nevelésbe vételének felülvizsgálata tárgyában mielőbb hozzon döntést. Javasolta továbbá, hogy a Gyámhivatal az eljárást befejező döntésében állapítsa meg a határidő túllépését és tegyen eleget az általános közigazgatási rendtartási törvényben meghatározott, a határidő túllépése miatti pénzfizetési kötelezettségének.

A jelentés utóélete

A hivatalvezető az ombudsmani ajánlást elfogadta, és annak eleget tett.

4.1.4. A GYERMEKVEDELMI INTÉZMÉNYEK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA

A biztos kiemelt figyelmet szentel a gyermekotthonok, speciális gyermekotthonok működési körülményei vizsgálatának, mind a hozzá érkező panaszok és jelzések nyomán, mind hivatalból eljárva. Az átmenetileg vagy tartósan intézményi ellátásba kerülő, családjukból korábban kiemelt vagy család nélkül maradt gyermekek jogai ugyanis különösen sérülékenyek, hétköznapi érvényesülésük pedig nehézkes. A tárgyévben nem zárult le átfogó intézményi működést érintő vizsgálat, két látogatási jelentés kiadására került sor.

Speciális fókuszú ombudsmani intézménylátogatások a gyermekvédelmi intézményekben

Az ombudsman tevékenysége során, különösen **hivatalból indított eljárások** lefolytatásával megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak védelmére. Az alapjogi biztos minderre figyelemmel – akár panaszbeadvány, illetve konkrét előzmény nélkül is – kiemelten fontosnak tartja **a bentlakásos intézményekben élők helyzetének, körülményeinek monitorozását**.

A vizsgálatokról készült jelentések a látogatáson jelen lévő vezetők által elmondottakat, az ott élő gyermekek körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket, megállapításokat tartalmazzák. Ezen helyszíni látogatások során szerzett tapasztalatok alapján a biztos visszasságot kivételesen szokott megállapítani, így 2022-ben a két gyermekvédelmi intézmény látogatásával összefüggésben is csak jelzésekre került sor, a jelentéseit a biztos figyelemfelhívásnak szánta, megköszönve az intézmények munkáját is.

AJB-3444/2022. Az alapjogi biztos munkatársaival 2022. augusztus 31-én személyesen tett látogatást a Heves Megyei Gyermekvédelmi Központ Mónosbéli Gyermekotthonában.

a rendelkezésre álló személyi feltételekhez igazítják a gyermekek számára megállapított foglalkozások számát, amelyek így nem kizárólag a gyermekek szükségletei szerint, állapotukra tekintettel rendelkeznek a fejlesztőórák számáról, hanem egyéb, a szolgáltatás tartalmától független szempontok szerint.

Az alapjogi biztos a **miniszternél ismét kezdeményezte**, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket – különös tekintettel az egyenlő bánásmód követelményére – a súlyos és halmozott fogyatékossgal élő tanulók oktatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférése vonatkozásában, a számukra a tényleges oktatás feltételeinek biztosítása érdekében. A biztos kezdeményezte olyan országos intézkedés megtételét, amellyel a jövőben biztosítható a pedagógiai szakszolgálatok szakértői bizottságainál, hogy a súlyos és halmozott fogyatékossgal élő tanulók vizsgálatát követően kiadott bizottsági véleményben megállapított fejlesztőfoglalkozások száma valóban csak kivételesen, szülői kérelem esetén térhessen el a jogszabályban a tanulók számára megállapított heti 20 fejlesztőfoglalkozás megállapításától. E kivételes esetben is csak akkor, ha ezt a gyermek szükségletei igénylik, amit részletesen indokolnak a kiadott véleményben. Az ombudsman emellett **konkrét ajánlásokat fogalmazott meg a Tankerület igazgatója** felé.

A jelentés utóélete

A jelentés intézkedéseivel *a címzettek egyetértettek*, előremutató érdemi intézkedéseik mellett jövőbeni együttműködésük-ről tájékoztatták az alapvető jogok biztosát.

A Fejér Megyei Integrált Szociális Intézmény Polgárdiban működő, fogyatékossgal élő személyek ápoló-gondozó otthona működése

AJB-1495/2022. Az alapjogi biztos a Polgárdiban hosszabb ideje határozott idejű, ideiglenes engedéllyel működő Intézmény működését vizsgálta szülői panaszbeadvány alapján, és az ellátás tárgyi-személyi feltételei kapcsán súlyos hiányosságokat tárt fel. Az ombudsman a visszasságok orvoslása érdekében kezdeményezte, hogy az intézményi férőhely kiváltás megvalósulásáig az ellátást az Intézményben élők jogainak sérelme nélkül biztosítsák.

Nevének elhallgatását kérő panaszos a Fejér Megyei Integrált Szociális Intézménynek a polgárdi telephelyén működő, fogyatékossgal élő személyek ápoló-gondozó otthona működése kapcsán kérte a biztos vizsgálatát. A panaszos szülő sérelmezte, hogy **az Intézményben nem megfelelő körülmények között élnek a fogyatékossgal élő gyermekek**, a szobák zsúfoltak, a gyermeke három másik fiatallal él együtt egy kicsi szobában. A fürdőszobát, amelyben fürdetik a lakókat, a panaszos szerint

mintha raktárnak használták volna, ráadásul kellemetlen szag is terjengett a helyiségben. A gyermekek elhanyagoltak, nem vágják a hajukat, körmüket, és meglátása szerint az ellátott személyek számához viszonyítva kevés a gondozó. A panaszos mindezek alapján aggódik mind a saját, mind a többi gyermek állapotáért, hiányolja a méltó elhelyezési körülményeket.

A biztos vizsgálatot indított és **tájékoztatót kért az illetékes Kormányhivatal vezetőjétől** mint az Intézmény működését engedélyező szervtől. A Kormányhivatal célellenőrzése keretében azt állapította meg, hogy az Intézményben a személyi és a tárgyi feltételek hiányosak, a vonatkozó szakmai jogi előírásoknak nem felelnek meg, megsértve így az érintett fogyatékossgal élő személyek jogait. **A feltárt hiányosságokat, az elhanyagolt tárgyi körülményeket** a Kormányhivatal már korábban is észlelte, és jelezte azokat a Fenntartó felé. A működési engedély határozott időre szóló hatálya a Kormányhivatal vezetőjének hivatkozása szerint – tekintettel az ellátás iránt megnövekedett igényre – ugyanakkor egyedüli kvázi „öszönző”, szankcionáló eszköz. A válasz szerint a minőségi ellátást elősegítő további lehetőségek azonban nem állnak a Kormányhivatal rendelkezésére. Az Intézmény a **férőhely-kiváltási program** megvalósítását tervezi, de költséghiány miatt a megvalósítás határidejét több alkalommal meghosszabbították.

A biztos felhívta a figyelmet, hogy az Intézményben a **férőhelykiváltás megvalósulásáig is biztosítani kell az Intézményben élő ellátott személyek méltó lakhatási körülményeit**. Az ombudsman hangsúlyozta, hogy az alapvető jogok gyakorlati érvényesülése és védelme értelmében a nagy létszámú intézmények létjogosultsága a továbbiakban nem igazolható: minden fogyatékossgal élő személy alapvető joga és jogos érdeke az önálló életvitel, a közösségi életben való aktív részvétel. A CRPD által meghatározott felelősségrendszer is ezt támasztja alá, amikor állami kötelezettségként rögzítik azon szolgáltatások egyenlő esélyű hozzáférését, amelyek a fogyatékossgal élő személyek számára alternatívát jelentenek a „zárt” intézményi léttel szemben. Az intézményi férőhely kiváltás folyamata **a jelen aktuális és sürgető feladata**, az intézményekben élő több ezer ellátott személy részére pedig – a minden embert egyenlő mértékben megillető, veleszületett emberi méltóság alapján – az esély a méltó emberi létre.

A biztos megállapította, hogy a **személyi és tárgyi feltételek tartós hiánya miatt többször meghosszabbított ideiglenes hatályú bejegyzés alapján működő Intézménynek** a vizsgálat során feltárt hiányosságokkal való működése, az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével összefüggő vizszasságot okoz. A gyakorlat továbbá nem felel meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem, illetve nem egyeztethető össze az érintett személyeknek a CRPD 28. cikkében rögzített megfelelő életszínvonalhoz és szociális védelemhez való jogával sem.

A **biztos felkérte a Szociális és Gyermekevédelmi Főigazgatóság (SZGYF) főigazgatóját**, hogy támogassa az Intézményben a férőhely-kiváltási folyamat mielőbbi végrehajtását, illetve az intézményi férőhely kiváltás megvalósulásáig támogassa az Intézmény munkatársait abban, hogy az ellátást az Intézményben élő ellátott személyek alapjogainak a jelentésben is rögzített sérelme nélkül tudják biztosítani. Kezdeményezte továbbá **az Intézmény vezetőjénél**, hogy fordítson kiemelt figyelmet arra, hogy az intézményi férőhely kiváltás megvalósulásáig az ellátást az Intézményben élő ellátott személyek jogainak sérelme nélkül biztosítsák.

A jelentés utóélete

A jelentés intézkedéseivel *a címzettek egyetértettek*, előremutató érdemi intézkedéseik mellett jövőbeni együttműködésük-ről tájékoztatták az alapvető jogok biztosát.

Egy támogatott lakhatásban élő fogyatékos személy bántalmazását érintő vizsgálat

AJB-1306/2022. Az alapjogi biztos a gondnoki feladatot ellátó testvér beadványa alapján vizsgálta a támogatott lakhatásban élő fogyatékos személlyel szembeni bánásmódot, bántalmazást, munkabüntetés alkalmazását, a Lakóotthon épülete leromlott állapotát, a panaszosi jelzés elhúzódozó kivizsgálását. Az ombudsman a feltárt visszasságok, aggályok miatt a Szociális és Gyermekevédelmi Főigazgatóság és az Intézmény intézkedését kérte.

A beadványozó a Bács-Kiskun Megyei „Bárka” Integrált Szociális Intézmény Csillagfürt Lakócentrumában élő testvére, egyben gondnokoltja ügyében fordult a biztoshoz beadvánnyal, amelyben **a Lakóotthon munkatársainak a testvérével való bánásmódja** vizsgálatát kérte. A biztos eljárása keretében vizsgálta a támogatott lakhatás szolgáltatás keretében lakóotthonban élő fogyatékos személyt ért **verbális bántalmazás** megtörténtét. Az ombudsmani vizsgálat kiterjedt továbbá a panaszos testvérével szembeni munkabüntetés alkalmazására, illetve a támogatott lakhatás lakóépületének állagmegóvását jelentő helyreállítás elhúzódozására, valamint a panaszos ezekre vonatkozó **jelzései kivizsgálása jelentős elhúzódozásának** okára.

Az ombudsmani vizsgálat az Intézménytől kapott tájékoztatás alapján feltárta, hogy a panaszos testvérét **egyes munkatársak ismétlődően bántalmazták szóban, és a táncfoglalkozás idején az állandó, körültekintő felügyeletét nem biztosították**. A biztos ennek nyomán megállapította, hogy ez a bánásmód önmagában alkalmas volt arra, hogy az érintett fogyatékossgal élő személy emberi méltósága vonatkozásában alapvető joggal összefüggő visszasságot okozott. A kerti munka (gyomlálás) büntetésként való alkalmazásával kapcsolatos nyilatkozatok közötti ellentmondás vonatkozásában a biztos-

nak nem volt módja alakszerű bizonyítási eljárás lefolytatására, így az esetleges alapjogi visszasságra vonatkozó megállapítást nem tehetett. Felhívta ugyanakkor a figyelmet arra, hogy a panaszos fogyatékossgal élő testvére az ismétlődő verbális bántalmazások következtében a gyomlálást büntetésként is megélhette, függetlenül a foglalkoztatást tartó munkatársak szándékától. Javasolta ezért, hogy a munkatársak az aktuális foglalkoztatások megválasztásánál valamennyi körülmény figyelembevételével járjanak el.

A jelentés rögzíti, hogy a vezető a **15 napos határidőt jelentősen túllépve** több mint három hónap alatt **vizsgálta ki a panaszos testvérének** a verbális bántalmazásával, a munkabüntetéssel kapcsolatos jelzéseit, ami a jogbiztonság követelményét sértette. Az ombudsman hangsúlyozta: el kell ismerni a szociális szférában dolgozók helyzetét a járványhelyzetben megnövekedett többletfeladataik vonatkozásában. Az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában az egyes jog- és érdekvédelmi mechanizmusok – így a panaszok törvényi határidőn belüli intézményvezetői vizsgálata – ugyanakkor a pandémia indukálta rendkívüli helyzetben **még nagyobb jelentőséggel** bírnak. A biztos szerint az ügyben érintett károsodott lakóépület állagának helyreállítása, mint a támogatott lakhatás szolgáltatás tárgyi feltételének biztosítása, a fenntartói kötelezettség körébe tartozik, annak többéves elhúzódoása az érintett fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában ugyancsak alapvető joggal összefüggő visszasságot okozott.

Az ombudsman **felkérte az SZGYF főigazgatóját**, hogy támogassa az ügyben érintett Lakóotthon épülete leromlott állapotának mielőbbi helyreállítását, különösen a fogyatékossgal élő lakók és a Lakóotthon munkatársai egészségi állapotának védelmére. Kezdeményezte az **Intézmény vezetőjénél**, hogy fordítson kiemelt figyelmet szakmai protokollok és eljárásrend kidolgozásával, belső szakmai továbbképzések tartásával arra, hogy a bántalmazás bármely formája az Intézményben a jövőben ne fordulhasson elő, ezzel lehetővé téve az Intézmény munkatársai számára egy esetleges bántalmazás felismerését, adekvát szakmai megítélhetőségét.

A jelentés utóélete

A jelentés intézkedéseivel *a címzettek egyetértettek*, előremutató érdemi intézkedéseik mellett jövőbeni együttműködésük-ről tájékoztatták az alapvető jogok biztosát.

Speciális fókuszú ombudsmani intézménylátogatások a bentlakásos intézményekben

A biztos tevékenysége során megkülönböztetett figyelmet fordít a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, ellenőrzésére. Mindezek alapján a bentlakásos intézményekben élő fogyatékos személyek helyzetének figyelemmel kísérése ér-

dekében két, az alapvető jogok biztosának személyes részvételével zajló, ugyanakkor szűkebb jogvédelmi fókuszú látogatásra is sor került 2022-ben.

AJB-4202/2022. Az alapjogi biztos munkatársaival 2022. november 16-án helyszíni látogatást tett a Somogy megyei Balatonmárfafürdőn található Regens Wagner Otthon fogyatékossgal élő személyeket ellátó intézményében.

Az Otthonban ellátott fogyatékossgal élő személyek helyzetének figyelemmel kísérésén, jogaik érvényesülése szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú ombudsmani látogatásról készült jelentés az intézmény vezetője által elmondottakat, továbbá az Otthonban élők körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza.

A Balatonmárfafürdő központjában létrehozott, illetve működtetett Otthonban középsúlyos és halmozott fogyatékossgal élő személyeknek nyújtanak bentlakásos és átmeneti ellátást, tartós elhelyezésre 26, míg átmeneti elhelyezésre 5 férőhellyel rendelkeznek. Az Alapítvány a fogyatékossgal élő személyek otthona mellett maximum 30 fő részére nappali ellátást nyújt, és legfeljebb 42 fő részére fejlesztő és akkreditált rehabilitációs foglalkoztatás biztosít. A 2017 óta Balatonkeresztúron működő Támogatott lakhatás házában 7 főt tudnak fogadni.

Az ellátottak számára fejlesztő foglalkoztatást, valamint a megváltozott munkaképességű személyek számára akkreditált munkahelyi foglalkoztatást biztosítanak. A bentlakásos intézményben és a házban élők közül mindenki dolgozik. Az Alapítvány vendégházat működtet az intézmény területén, ahol a lakókat akkreditált rehabilitációs foglalkoztatásban tudják alkalmazni. A vendégház bevételeiből egészíti ki az Otthon a tevékenysége végzéséhez szükséges forrásokat. Az ellátottak szobaasszonyi feladatokat, általános takarítást, közel 4 hektáron parkgondozást és konyhai feladatokat végeznek, mivel a szobákat reggelivel lehet igénybe venni. Akkreditált foglalkoztatásban lehetőség van bér munkát – pl. elektromotorok szétbontása – végezni, és kreatív tárgyakat készíteni a kerámia-, valamint a szövőműhelyben.

A fejlesztő foglalkoztatás keretében azok dolgoznak, akiknek nem olyan jó a munkabíró képességük, nem tudnak komplex feladatokat elvégezni. E tevékenység keretében végzik például a használt csomagolóanyagok, nejlonszakok válogatását és összehajtogatását. A járvány idején az intézmény lakóit és személyzetét érintő komolyabb megbetegedés nem volt. A fertőzött személyeket az Otthonban külön szobában minden esetben el tudták különíteni.

Az Otthon működési alapelvei, az alapítók szándéka, az intézmény mérete (26 személyt lát el), személyi és tárgyi feltételei segítik a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének, méltó életkörülményeinek megvalósulását. Megállapítható, hogy az Otthon működésével és feladatellátásával

kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszasság gyanúja nem merült fel. Az intézmény a fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelét magas szinten figyelembe véve működik, a lakók mentálhigiénés foglalkoztatása és szociális gondozása egyaránt biztosított. Tekintettel az intézményben tett látogatás tapasztalataira és a rendelkezésére álló információkra az Otthon működésével kapcsolatosan intézkedést a biztos nem tett.

AJB-4360/2022. Az alapjogi biztos munkatársaival 2022. december 1-jén látogatást tett a Gödöllőn található Patrónus Ház Közhasznú Nonprofit Kft. Támogatott Lakhatás intézményben.

A Patrónus Házban összesen 12 fő középsúlyos értelmi fogyatékossgal élő, 10 fő autizmus spektrum zavarban is súlyosan érintett fiatal részére biztosítanak személyes gondoskodást nyújtó ellátást. A Patrónus Házban ellátott fogyatékossgal élő személyek helyzetének figyelemmel kísérésén, és jogaiknak érvényesülése szempontjain alapuló, szűkebb fókuszú ombudsmani látogatásról készült jelentés az intézményfenntartó ügyvezetője és az intézmény szakmai vezetője által elmondottakat, továbbá az Otthonban élő lakók körülményeinek megtekintése alapján levont következtetéseket és megállapításokat tartalmazza.

A Patrónus Házat alapító magánszemélyek az intézmény létrehozásával, működtetésével kívánták tovább gazdagítani annak lehetőségét, hogy a fogyatékossgal élő és autizmusban érintett fiatalok, felnőttek a szüleiktől, családjaiktól külön, ugyanakkor állapotuknak és szükségleteiknek megfelelő, méltósággal élt életet élhessenek. Az otthon a támogatott lakhatás keretében a lakhatási szolgáltatást e célra épített, funkcionálisan és szakszerűen kialakított, otthonos hangulatú kétszintes épületben biztosítja. Minden lakónak van privát élettere, ahová igénye szerint – a pihenőidőn túl is – bármikor visszavonulhat. A napközbeni tevékenységekhez külön helyiségek állnak rendelkezésre. A tágas, áttekinthető nappali és az udvarra néző nagy ablakok segítik, hogy a munkatársak mindenkor figyelemmel kísérhessék a közösségi használatú belső és külső térben igénye szerint félrevonuló fiatal is. A lakók számára kialakított egyéni napirend és a folyamatos képzéssel támogatott szakmai munka együtt eredményezi a magas támogatási szükségletű autizmussal élő fiatalok emberi méltóságát tiszteletben tartó ellátást.

A magas színvonalú ellátáshoz elengedhetetlen a magas dolgozói létszám, a 12 fő ellátottra 12 fő munkatárs áll rendelkezésre. A vezetőség nagy hangsúlyt fektet a szakemberek folyamatos továbbképzésére, szakmai kompetenciáik fejlesztésére. Az intézményben folytatott segítő tevékenység megfogalmazott alapelvei az egyén képességeinek és szükségleteinek középpontba állítása, a szükségleteknek és akaratnak megfelelő támogatás, a magas színvonalú gondoskodás biztosítása, olyan programok, tevékenységek, szolgáltatások szervezése, nyújtása, amelyek segítik, tá-

mogatják a lakókat és mellette a szülőket, az ellátottak jogainak tiszteletben tartása, partneri együttműködés a családokkal.

Az Élettér Foglalkoztató- és Fejlesztő Központ tervezett megvalósításával a szolgáltatások fejlesztése várhatóan értékelhető mértékben hozzájárul az intézményi költségvetés bevételeinek növekedéséhez, és ezáltal a Patrónus Ház által nyújtott támogatott lakhatás fenntarthatóságának biztosításához. Ez azért is lényeges, mert az összkiadások közel 80%-át kitevő bér- és járulékfizetés mellett az energia- és élelmiszerárak drasztikus változása a dologi kiadások tekintetében komoly emelkedést eredményez. Az intézményvezető meglátása szerint az ellátás ellenértékéért fizetendő térítési díj a lakók és a családok anyagi teherbíró képességére figyelemmel tovább nem emelhető, emiatt is különösen jelentős kormányzati intézkedés volt a szociális és gyermekvédelmi szolgáltatást nyújtó civil fenntartók – igaz korlátozott, a 2022. október 1-jétől 2022. december 31-ig tartó időszakra – pályázati úton történő támogatása a megemelkedett energiaköltségek viseléséhez.

Az intézménylátogatás során a Patrónus Ház működésével és feladatellátásával kapcsolatban alapvető joggal összefüggő visszasság gyanúja nem merült fel. A tapasztalatok alapján az otthon a fogyatékossgal élő és autizmus spektrum zavarban érintett fiatalok, illetve felnőttek számára magas színvonalú szolgáltatást nyújt, amelynek során figyelemmel vannak a fogyatékossgal élő személyeket megillető alapvető jogok érvényesítésére.

4.2.2. A FOGYATÉKOSSGAL ÉLŐK JOGAIVAL ÖSSZEFÜGGŐ TOVÁBBI KIEMELT BIZTOSI VIZSGÁLATOK

2022-ben az intézményi működés monitorozásán túl az alapvető jogok biztosa változatos területeken, a szabályozásra, jogalkalmazási gyakorlatra egyaránt fókuszálva vizsgálta a fogyatékossgal élő emberek jogainak, az egyenlő bánásmód követelményének, valamint az esélyegyenlőség elvének, a CRPD követelményrendszerének az érvényesülését. Ennek keretében jelentésben fejtette ki az álláspontját a gyógyászati segédeszközökkel való ellátás, a munkajogi szabályozás, a fogyatékossgal élő nők várandósgondozása, a hallássérült személyek maszkviselési kötelezettsége kapcsán, továbbá egyedi eljárásokat is vizsgált.

A rokkantsági ellátásban részesülő személyekre vonatkozó munkajogi szabályozás vizsgálata

AJB-2640/2022. Az alapjogi biztos konkrét panaszügy nyomán vizsgálta a kiszolgáltatott rokkantsági ellátásban részesülő személyeknél alkalmazott alacsonyabb szintű munkajogi garanciákat rögzítő törvényi szabályokat. Az ombudsman megállapította, hogy a vizsgált rendelkezés sérti az egyenlő bánásmód követelményét, annak módosítását kezdeményezte.

A panaszos **a rokkantsági ellátásban részesülő személyekre vonatkozó munkajogi szabályokat sérelmezve** fordult a biztoshoz. Álláspontja szerint ugyanis a rokkantsági ellátásban részesülő személyeket rendkívül hátrányosan érinti az a rendelkezés, miszerint munkajogi szempontból nyugdíjasnak minősülnek. A munkaviszonyuknak a munkáltató részéről történő felmondását – a nyugdíjasokkal azonos módon – pedig így nem kell indokolással ellátni, továbbá végkielégítés sem illeti meg őket. A beadvány alapján felmerült az egyenlő bánásmód követelményének sérelme, ezért az alapjogi biztos vizsgálatot indított és a szabályozás indokairól tájékoztatást kért a foglalkoztatáspolitikáért, valamint a szociális ügyekért felelős szaktárcáktól.

A jelentés rámutatott, hogy munkajogi szempontból a rokkantsági ellátásban részesülő munkavállaló életkorától függetlenül **annak ellenére minősül nyugdíjasnak, hogy a rokkantsági ellátás társadalombiztosítási szempontból nem nyugdíj, hanem egészségbiztosítási ellátás.** Az ombudsman a szabályozás elemzése, valamint a megküldött válaszok áttanulmányozását követően kiemelte, hogy a hatályos szabályozás e tekintetben nem vette át a korábbi Munka Törvénykönyvének koncepcióját, így az öregségi nyugdíjkorhatárt még el nem érő rokkantsági ellátásban részesülő munkavállalóra nem az általános felmondási és végkielégítési szabályok vonatkoznak. A jogalkotó így **eltérő élethelyzetű (öregségi korhatárt betöltött és nem betöltött) személyeket azonos módon kezel,** vagyis mindkét személyi kör esetében csökkentett munkajogi garanciákat biztosít. A biztos jelezte a jelentésében azt is, hogy az öregségi nyugdíjasok esetében az általános szabályokhoz képest alacsonyabb szintű garanciákat tartalmazó munkajogi rendelkezéseket az Alkotmánybíróság alkotmányosnak találta.

A biztos szerint **nem adott a jogalkotó kielégítő magyarázatot** arra, hogy alkotmányossági szempontból indokolható-e a rendelkezések alkalmazása a valójában eltérő helyzetben lévő rokkantsági ellátásban részesülő személyekre. Nem tért ki arra, hogy mi indokolja a munkajogi garanciáknak az érintett két személyi körhöz tartozók (öregségi nyugdíjban, illetve rokkantsági ellátásban részesülők) vonatkozásában az életkori határtól független, azonos jellegű és mértékű megvonását. Ilyen **kimentés hiányában a jogi szabályozás a rokkantsági ellátásban részesülő személyek tekintetében felveti az egyenlő bánásmód követelményének sérelmét.**

A jelentés más megközelítésben rögzítette azt is, hogy a munkajogi garanciák hiánya, így a felmondás indokolása és a végkielégítés megvonása a rokkantsági járulékból részesülő személyek esetében **az egészségügyi állapotukkal, fogyatékossgukkal összefüggő hátrányos megkülönböztetésként is értékelhető.** A hatályos Munka Törvénykönyvének a jelentésben vizsgált szabálya nem áll összhangban a CRPD kapcsolódó garanciális előírásaival sem.

A biztos megállapította, hogy nem egyeztethető össze az egyenlő bánásmód követelményével a vizsgált munkajogi szabályozás, amely szerint a rokkantsági ellátásban részesülő,

így az öregségi nyugdíjkorhatárt még be nem töltött személyek nyugdíjas munkavállalónak minősülnek, és ennek következtében munkaviszonyuk felmentéssel indokolás nélkül megszüntethető, valamint nem jár számukra végkielégítés sem. Az ombudsman a szaktárcák által adott válaszokra is figyelemmel ezért jelentésében **felkérte a foglalkoztatáspolitikáért felelős minisztert**, hogy – a szociálpolitikáért felelős miniszterrel együttműködésben – **készítse elő és kezdeményezze a Munka Törvénykönyve vizsgált rendelkezéseinek megfelelő tartalmú módosítását** az egyenlő bánásmód követelményének biztosítása érdekében.

A jelentés utóélete

A *kapott válaszok értelmében* az ombudsmani ajánlás nyomán elindult a jogalkotó szakmai felülvizsgálata, amelynek eredményeként, a biztosi jelentés hatására megfelelően módosították a Munka Törvénykönyvét. Az egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról szóló törvényjavaslatot az Országgyűlés 2022. december 7-én fogadta el, az 2023. január 1-jén lépett hatályba. A törvényjavaslat indokolása külön is rögzítette, hogy a módosítás célja, hogy elhárítsa az alapvető jogok biztosának a rokkantsági ellátásban részesülő személyekre vonatkozó munkajogi szabályozással összefüggésben készített jelentésében feltárt visszasságot. A módosítás nyomán a rokkantsági ellátásban részesülő munkavállaló nem fog nyugdíjasnak minősülni, ugyanis e jogalanyok számára akkor lehet esélyegyenlőséget teremteni a munkaviszony fenntartása körében, ha e munkavállalókra – a rendes felmondás indokolása és a végkielégítés szempontjából – a Munka Törvénykönyvének általános szabályai alkalmazandóak.

A gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatási rendszerének működése

AJB-2294/2022. Az alapjogi biztos egy fogyatékossgal élő személyek jog- és érdekvédelmét ellátó civil-szakmai szervezet beadványa alapján tekintette át és elemezte alapjogi szempontból a társadalombiztosítási támogatással igénybe vehető gyógyászati segédeszközök ellátási rendszerének működését. A hatásköre adta keretek és jogi eszközök figyelembevételével az ombudsman a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelmét biztosító hazai és nemzetközi garanciák mentén igyekezett jelentésében előmozdítani az összes releváns szempontra tekintettel lévő megoldás kialakítását, a rendszer javítását.

A Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségének (MEOSZ) elnöke a biztoshoz benyújtott beadványában **a társadalombiztosítási támogatással igénybe vehető gyógyászati segédeszközök ellátási rendszerének**

vizsgálatát kérelmezte. A beadványozó MEOSZ számos rendszerszintű problémát rögzített a hozzá beérkező egyedi, érintetti panaszokra alapozottan.

A biztos vizsgálatot indított és a kiadott jelentésében rögzítette kiindulópontként, hogy a társadalombiztosítás által támogatott gyógyászati segédeszköz ellátási rendszer feladata, hogy **a fogyatékossgal élő emberek társadalmi részvételét, az önálló életvitelhez, a személyes mobilitáshoz, az egészségügyi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést**, és a személyes rehabilitációhoz való jogot biztosítsa a fogyatékossgal élő személyek egyedi igényeinek és szükségleteinek figyelembevételével. Mindezzel összefüggésben mind a hazai tételes jogi szabályozás, mind a nemzetközi emberi jogi standardok egyaránt **állami kötelezettségként** írják elő a fogyatékossgai állapotból eredő következmények enyhítési kötelezettségét.

A jelentés hangsúlyozta, hogy kiemelt állami feladat a költségvetési forrásoknak a felelős gazdálkodás elvei szerinti védelme, ugyanakkor a gyógyászati segédeszköz ellátási rendszer és társadalombiztosítási támogatási rendszere az államnak azon eszköze, amellyel az igénylők, közöttük kiemelten a fogyatékossgal élő személyek mint sérülékeny társadalmi csoport jogainak érvényesülését szolgálja. A biztos szerint e célzott támogatási rendszernek a hazai és nemzetközi jogszabályi kötelezettségekből fakadó rendeltetését **pusztán a költségvetési források védelmét célzó szabályok nem írhatják felül**. Mindezekre figyelemmel a jelentés kiemelte, hogy az egészségnyereséget és az emberi méltóságot fókuszba állító, de a költségvetés mozgásterét is figyelembe vevő, rugalmas rendszer kialakítására van szükség.

A jelentés tartalmazza, hogy a forgalmazók és a gyártók szakmai érdekképiseleti szervezetei egyetértettek abban, hogy **a támogatási rendszer átfogó felülvizsgálatára és megújítására van szükség** a jelenlegi merev szabályozás újragondolása útján, az ellenőrzési mechanizmusok megerősítésével, új, minőségi követelményjegyzék kidolgozásával, figyelemmel ugyanakkor a költségvetési forrásokra is. A Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) főigazgatója válaszában ugyancsak nélkülözhetetlennek tartja a felülvizsgálatban a fogyatékossgal élő személyek, illetve betegek érdekképiseleti szervezeteinek a közreműködését.

A piacgazdasági változások által is érintett gyógyászati segédeszközök társadalombiztosítási támogatási rendszerének átfogó, több ágazatot is érintő **szakmai felülvizsgálata** meghaladja az ombudsman vizsgálati lehetőségeit. Mindezen korlátokra figyelemmel a biztos jelentése azon szempontokat kívánta rögzíteni, amelyek figyelembevétele nélkülözhetetlen egy olyan ellátási rendszer kialakításánál, amely tiszteletben tartja valamennyi érintett emberi méltóságát, biztosítva számukra az alapjogaik másokkal azonos alapon való gyakorlásának lehetőségét.

Az ombudsman megállapította, hogy a gyógyászati segédeszköz ellátási rendszernek feltárt diszfunkciói az érintettek vonatkozásában a minden embert egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód

követelményével, a fogyatékossgal élő személyek kiemelt védelmének állami kötelezettségével összefüggő visszasságot okoznak és nem felelnek meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

A biztos **felkérte a belügyminisztert**, hogy biztosítsa és támogassa a szaktárca által felállított munkacsoport feladatának ütemterv szerinti működését, valamint a munkacsoport által, a hazai gyógyászati segédeszköz ellátási rendszer javítását célzó javaslatok megvalósulását.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* arról tájékoztatta a biztost, hogy a gyógyászati segédeszközök ellátási, támogatási rendszerét a Belügyminisztérium rendszeresen felülvizsgálja. A szaktárca ennek érdekében a téma kapcsán folyamatosan egyeztet az orvosi szakma, valamint a civil szervezetek képviselőivel. A válasz kitért arra is, hogy az elmúlt időszakban számos olyan intézkedést kezdeményeztek, amely a gyógyászati segédeszközök támogatási paramétereit javítja.

Házi segítségnyújtási szolgáltatás és a halmozott fogyatékos személy kísérésének biztosítása

AJB-457/2022. Az alapjogi biztos a törvényes képviselő szülő panaszbeadványa nyomán vizsgálta azt, hogy **összeegyeztethető-e a hatályos jogszabályokkal, illetve az alapjogi garanciákkal, hogy ha a házi segítségnyújtási szolgáltatást végző intézmény a megállapodás ellenére megtagadja egy halmozott fogyatékossgal élő személy kísérésének biztosítását. Az ombudsman megállapította, hogy az önkormányzati szolgáltató eljárása aggályos volt, tévesen értelmezte az irányadó jogi szabályozást, így a visszasság orvoslását kérte.**

A Gárdony Város Önkormányzatának fenntartásában működő Fókusz Szociális Szolgálat Alapszolgálati Központ **házi segítségnyújtás szolgáltatását igénybe vevő, gondnokság alatt álló ellátott személy nevében** a törvényes képviselő **édesanyja** fordult a biztoshoz. A szülő azt sérelmezte, hogy nagykorú, halmozott fogyatékossgal élő gyermeke esetében a továbbiakban a személyi gondozás részeként nem látják el a kísérés tevékenységet, amely biztosította számára a Tóparti Rehabilitációs Központ Fogyatékos Személyek Nappali Intézményébe való eljutást. A panaszbeadvány szerint a halmozott fogyatékossgal élő gyermeke számára a Rehabilitációs Központ heti háromszor nyújt ellátást, gyógytornát, mozgásterápiát, gyógymasszázst, a gyógypedagógiai eszközökkel történő személyes, csoportos fejlesztést, valamint szabadidős programokat, lehetőség van a társas kapcsolatok építésére, közösségi élményekre.

Az ombudsman vizsgálatot indított az ügyben és megkeresette az Önkormányzat polgármesterét. A jelentés rögzíti, **hogy a házi segítségnyújtás** a szociális alapszolgáltatások körébe tartozó ellátás, olyan gondozási forma, amelyet a szolgáltatást igénylő, gondozási szükséglettel rendelkező személy részére köteles a települési önkormányzat biztosítani annak érdekében, hogy az ellátott személy saját otthonában, lakókörnyezetében fenntarhassa önálló életvitelét, ezzel megelőzve, illetve késleltetve a fokozottabb, intézményi gondozásra való rászorultságot. A **szociális törvény** két szolgáltatási altípusba rendszerezi a házi segítségnyújtás keretében végezhető tevékenységeket: személyi gondozás és szociális segítség. Ha a megállapodást személyi gondozásra kötötték, a segítségnyújtás magában foglalja a szociális segítség keretében végezhető tevékenységeket is. A személyi gondozás részei a kísérés, bevásárlás, gyógyszerkiváltás. A **kísérés fogalmát** jogszabály nem határozza meg, a szakmai útmutató szerint az ellátott önálló életvitelét erősítve, a szociális segítség tevékenységet végző az igénybe vevőt fizikális jelenlétével segítve vezeti, támogatja valamely közszolgáltatás igénybevételéhez való eljutásban, hogy a lehető legrövidebb úton, és időben megkapja az általa igényelt szolgáltatást.

A biztos megállapította, hogy alapjogi szempontból visszaszá a megállapodás keretében nyújtott személyi gondozás során **az ellátotti szükséglethez igazodó kísérés résztvevénység további ellátásának megtagadása**, a személyi gondozás szolgáltatási altípus és a kíséresi tevékenység fogalmának, illetve értelmezésének a jogi és szakmai szabályoktól eltérő alkalmazása.

Az ombudsman ezért **felkérte a Központ vezetőjét**, hogy a házi segítségnyújtás szolgáltatásra való jogosultság fennállása esetén a személyi gondozás során a gondozás szolgáltatási elemen túl – az igénybe vevő szükségleteinek megfelelően – biztosítsa a szociális segítség keretében végezhető résztvevénységek igénybevételét. **Kezdeményezte emellett a polgármesternél**, hogy az intézmény fenntartói ellenőrzése eredményeként segítse elő a Központ jogszabályoknak, szakmai-módszertani szabályoknak, ajánlásoknak megfelelő működését, feladatellátását.

Egy értelmi fogyatékossgal élő várandós nő szülészeti ellátásáról és gyermekével való kapcsolattartásáról

AJB-2878/2022. Az alapjogi biztos egyedi panasz alapján vizsgálta a fogyatékossgal élő várandós nők várandósgondozása, azon belül a szülésre és a csecsemőgondozásra való felkészítésének gyakorlatát, illetve a gyermek édesanyjától való elválasztása kapcsán a gyámhatóság eljárását is. Az ombudsman a jelenlegi gyakorlat kapcsán alapjogi visszasságot állapított meg, ezért kezdeményezéssel fordult az egészségügyért felelős szaktárcához és egy szakmai munkacsoport felállítását kérte.

Az Értelmi Fogyatékosokkal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (ÉFOÉSZ) elnöke beadványában jelezte, hogy **egy alacsony támogatási szükségletű, cselekvőképességét részlegesen korlátozó gondnokság alatt álló értelmi fogyatékos édesanyát** és gyermekét orvosszakmai indok és gyámhatósági döntés nélkül választottak el a szülést követően a klinikán.

A biztos vizsgálata során megkereste a szülészeti klinikát, a gyermekkórházat, a gyámhatóságot. A vizsgálat feltárta, hogy a klinika szakorvosa és az újszülött osztály ápoló nővéreinek tapasztalatai, valamint a védőnő környezettanulmánya alapján az édesanya nem volt alkalmas az újszülött önálló, biztonságos ellátására, ezért kezdeményezték a gyámhatóság eljárását családfogadó gyám kijelölése céljából. A gyámhatósági döntésig az újszülött gyermeket a kórházban látták el, biztosították az édesanya számára a gyermekkel való együtt tartózkodás lehetőségét, támogatták az újszülött ellátásával kapcsolatos tevékenységek elsajátításában.

Az édesanya a kórházi ellátása során és a gyámhatósági eljárás ideje alatt nem részesült olyan egyéniesített, az igényeihez és szükségleteihez igazodó tájékoztatásban, amely az édesanya által megélt rendkívüli események során **számára támogató segítséget jelentett volna**. A fogyatékossgal élő édesanya számára nem hozzáférhető információ és kommunikáció következtében a viselkedése a kórház munkatársai szerint a gyermek veszélyeztetettségét megalapozta, ami miatt jelzést tettek a gyámhatóság felé, kezdeményezve a családfogadó gyám kijelölését. A biztos megállapította, hogy az **egészségügyi intézmények eljárása visszásságot okozott**, mivel – főként az időhiányra hivatkozva – nem tettek célzott, az egyedi igényekhez, szükségletekhez igazodó intézkedéseket a súlyos érzelmi, mentális terhelésen, így sürgősségi császármetszésen átesett, értelmi fogyatékossgal élő édesanyával való érthető, a **pszichés állapotát is figyelembe vevő kommunikáció** érdekében.

Az alapjogi biztos jelentése felhívta a figyelmet arra, hogy a **CRPD** egyik meghatározó eleme, hogy hangsúlyosan a **fogyatékossgal élő személyek képességeire, azok fejlesztésére koncentráll**. A várandósgondozás hónapjai alatt a várandós személy és a magzat egészségi állapotának, fejlődésének nyomon követése mellett a védőnő feladatai között nevesíti a várandós személy felkészítését a szülésre és az újszülött fogadására. A jelentés hangsúlyozta: a fogyatékossgal élő várandós nők esetében különösen nagy jelentősége van annak, hogy a személyre szabott, szükséglet-specifikus információkat általuk érthető módon adják át. A konkrét ügyben nem volt nyoma annak, hogy a **fogyatékossgal élő édesanya várandósgondozása során mindez az egyéni szükségletfelmérés megtörtént-e**, illetve hangsúlyt fektettek-e a csecsemőgondozási feladatokra való képessé tételére. Mindez a biztos szerint azt a kérdést is felveti, hogy általánosságban, gyakorlatban erre a minden szereplő számára kiemelten fontos kérdésre,

egyben a gyermek családból való kiemelésének megelőzésére mekkora figyelem jut.

A biztos mindezekre figyelemmel a **belügyminiszterhez fordult** és – a fogyatékossgal élő személyek érdekképviselői szervezeteinek bevonása mellett – egy **szakmai munkacsoport létrehozását** kérte. Olyan munkacsoportét, amely a fogyatékossgal élő nők várandósgondozásával összefüggésben áttekinti olyan megoldások, eszközök, mechanizmusok kidolgozásának a lehetőségét, amelyek – a CRPD előírásaival összhangban – a várandósokat a személyi szükségleteik szerinti módon készítik fel a szülésre, a szülői szerepre és szükség esetén a lehetőségekhez mérten képessé teszik őket a csecsemőgondozási feladatok ellátására.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* az ombudsman javaslatával egyetértett, és a szaktárca fogyatékossgügyi szakterületének koordinációja mellett, az egészségügyi és a gondoskodáspolitikáért felelős ágazat együttműködésével és az érdekvédelmi szervezetek bevonásával munkacsoportot tervez létrehozni azzal a céllal, hogy a jelentésben foglaltak részletes áttekintése mentén megfelelő válaszok szülessenek a fogyatékos nők gyermekvállalása, gyermekgondozása kapcsán felvetett hiányosságokra. A tájékoztatás szerint a 2021-2027-es európai uniós programozási időszak egészségügyi fejlesztéseire vonatkozó javaslatokat összefogó egészségügyi ágazatfejlesztési terv figyelmet fordít a fogyatékossgal élő személyek egészségügyi ellátásának javítására is.

A lakás-akadálymentesítési támogatással kapcsolatos elutasító vélemény kifogásolása

AJB-2784/2022. Az alapjogi biztos szülői panaszbeadvány nyomán vizsgálta egy lakás-akadálymentesítési támogatási kérelem elbírálása, a támogatás folyósítása kapcsán a Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetsége (MEOSZ) elutasító állásfoglalás kiadásával összefüggő eljárását. Az ombudsman megállapította, hogy a MEOSZ véleményezési eljárása során eljárásjogi mulasztásokra került sor a hiánypótlás, az adekvát tájékoztatás és az egyeztetés kezdeményezésének elmaradása vonatkozásában, ezért a visszas helyzet orvoslása érdekében a MEOSZ főtítkárának intézkedését kérte.

Egy súlyos mozgáskorlátozott fiát évtizedek óta gondozó édesapa a **lakás-akadálymentesítési támogatás kapcsán** kérte a biztos vizsgálatát. A panaszbeadványában sérelmezte a MEOSZ által kiadott, a támogatás folyósításához szükséges elutasító véleményt. Az ombudsman vizsgálatot indított és megkereste a MEOSZ elnökét, aki tájékoztatása alapján alakította ki az álláspontját.

A biztos a vizsgálata során figyelemmel volt a hazai jogi szabályozási garanciákra és a nemzetközi emberi jogi standardok előírásaira, így különösen a CRPD és a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló törvény szabályaira, a vonatkozó alkotmánybírósi gyakorlatra és a korábbi ombudsmani jelentésekre is. Mindezek alapján **állami kötelezettség a fizikai környezet hozzáférhetőségének biztosítása olyan intézkedésekkel**, amelyek eredményeként a mozgásában korlátozott személyek alapvető jogait a nem fogyatékossgal élő személyekkel azonos alapon gyakorolhatják. A lakás-akadálymentesítési támogatás, mint az államnak az esélyegyenlőség előmozdítását célzó intézkedése, e nehéz életkörülményekben nyújthat segítséget az érintett fogyatékossgal élő személyeknek, közvetve pedig az őket támogató hozzátartozóiknak. A biztos jelezte, hogy az **Alkotmánybírósg** az irányadó határozatában leszögezte: a kormányrendelet a lakástámogatásokat az általános állami szociálpolitika részeként, de nem rászorultsági alapon nyújtja; a kormányrendeletben meghatározott feltételek fennállása esetén ugyanis – az abban foglalt alanyi körben – a támogatás és a szociális ellátás a jogosultakat alanyi jogon illeti meg. A támogatási kérelmeket a hitelintézet fogadja be, majd továbbítja a MEOSZ munkatársának véleményezésre. A kérelemmel összefüggésben a MEOSZ véleményét köteles kikérni a hitelintézet, az azonban nem köti semmilyen módon a döntésében.

Az ombudsmani vizsgálat a **MEOSZ véleményezési eljárása során eljárásjogi mulasztásokat tárt fel a hiánypótlás, valamint egyeztetés kezdeményezésének elmaradása** nyomán. A biztos megállapította, hogy a tájékoztatás hiánya az időmúlás vonatkozásában, a támogatási igényt elutasító állásfoglalás jogalapja (súlyos mozgáskorlátozott személyt segítő „előnszerzése” az akadálymentesítés kapcsán, az állami vagyon védelme), a szakorvosi véleményekkel igazolt egészségi állapot figyelmen kívül hagyása a jogbiztonság követelményével, az emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével összefüggő visszásságot okozott, nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem.

Az alapjogi biztos **felkérte ezek nyomán a MEOSZ főtítkárá**t, hogy intézkedjen afelől, hogy a támogatási kérelmek véleményezése során a MEOSZ munkatársai figyelemmel legyenek a jelentésben rögzített alapjogokkal összefüggő szempontokra. Kezdeményezte, hogy a panaszos támogatási kérelme vonatkozásában a MEOSZ állásfoglalás kialakítása során érdemben értékelje a releváns tényeket, különös figyelemmel a jelentésben rögzített szempontokra.

A jelentés utóélete

A MEOSZ nem értett egyet a jelentés megállapításaival a konkrét ügy tekintetében, azonban az akadálymentesítési támogatás hátterét feltáró, az ügy kapcsán kifejtett ok-okozati elvekkel általánosságban igen.

A hallássérült személyek kommunikációját, társadalmi részvételét akadályozó maszkviselési kötelezettség

AJB-1092/2022. Az alapjogi biztos a hozzá forduló hallássérült személyek beadványai nyomán vizsgálta a járványhelyzet során előírt maszkviselési kötelezettséggel járó kommunikációs akadály, a sajról olvasás ellehetetlenülése jelentette problémát alapjogi oldalról. Az ombudsman jelentésében az érintettek nagy száma miatt kérte a saztárcától a siket, nagyothalló személyek egyedi szempontjait figyelembe vevő intézkedés megtételét.

A biztos felé hallássérült beadványozók jelezték a járványhelyzetben elrendelt maszkviselési kötelezettség problémáját, a maszkok ugyanis akadályozzák őket a mindennapi ügyeik intézése és a kommunikáció során. A siket, nagyothalló és hallássérült emberek ugyanis **nagymértékben támaszkodnak a sajról olvasásra, a maszkhasználat ellehetetleníti számukra az információhoz való egyenlő esélyű hozzáférést**. Az érintettek számos megalázó kommunikációs helyzetet élnek át, és az egyes közszolgáltatások (vásárlás, egészségügyi ellátás, hivatali ügyintézés) igénybevétele is jelentősen akadályozott, illetve nem is tudják azokat igénybe venni. Az egyik panaszos **beadványban nevesítette**, hogy a fogorvosi vizsgálata alkalmával gyermeke segítette a fogorvossal való kommunikációt, a fogorvos viszont megtagadta az ellátást és kiutasította őket a fogorvosi szobából, mert a gyermeke levette a maszkot a kommunikáció során. A panaszos számára ez az orvosi viselkedés megalázó volt, kiszolgáltatottnak érezte magát.

Az alapjogi biztos vizsgálatot indított az ügyben, és annak eredményes befejezése érdekében tájékoztatást kért az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kartól, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségétől, a Magyar Orvosi Kamarától, valamint a saztárcától is.

Az ombudsman jelentésében hangsúlyozta, hogy mind a hallássérült érintettek, mind pedig a vizsgálat során megkeresett szervek egyetértettek a **maszkhasználat járványügyi és egészségvédelmi jelentőségével**. Az ombudsman emellett azt is jelezte, hogy a megkeresettek olyan differenciált és a hallássérült személyek egyedi igényeit és szükségleteit is figyelembe vevő alternatív intézkedések, szolgáltatások elérhetőségét tartanak indokoltnak, amelyek a hallássérült személyek információhoz, kommunikációhoz, illetve a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést garantálni tudják. A biztos felhívta a figyelmet arra, hogy a vizsgált probléma körülbelül 60 000 siket és 300 000 nagyothalló személyt érint. A jelentés szerint a hallássérült személyek egyedi szempontjaira is reagáló intézkedések szükségesek, amelyek biztosítják számukra az egyenlő esélyű hozzáférést az infor-

máció, a kommunikáció és az egyes közszolgáltatások tekintetében, biztosítva az önálló, aktív társadalmi részvételüket.

A biztos jelentésében megállapította, hogy az általános jellegű maszkviselési kötelezettséggel összefüggésben az egyéb alternatív intézkedések differenciált, **vagyis a siket és hallássérült személyek egyedi szempontjait figyelembe vevő, kötelező és kiszámítható biztosításának hiánya** a siket és nagyothalló személyek tekintetében az emberi méltósághoz való joggal, az egyenlő bánásmód követelményével összefüggő visszasságot okozott, a sérelmezett gyakorlat továbbá nem felelt meg a CRPD 4. cikkéből eredeztethető nemzetközi kötelezettségeknek sem. A biztos a **belügyminisztert kérte fel** arra, hogy támogassa a siket és nagyothalló személyek egyedi szempontjait figyelembe vevő, kötelező és kiszámítható intézkedések biztosítását.

4.3. A LEGINKÁBB VESZÉLYEZTETETT TÁRSADALMI CSOPORTOK JOGAINAK VÉDELME

A sérülékeny társadalmi csoportok körébe sorolt személyek eltérő okok miatt minősülhetnek veszélyeztetettnek. Az **egzisztenciális helyzet**, az **életkor**, az **egészségi, mentális állapot** gyakran jelent **kiszolgáltatottságot** a közhatalmi beavatkozással szemben. Esetükben súlyos és közvetlen következményekkel járhat az is, ha az állam – valamely intézményén keresztül – nem tesz eleget alkotmányos feladatainak a speciális, rászorultakat segítő szabályozás, gyakorlat kialakításával, hiszen **az érintettek jog- és érdekérvényesítő képessége alacsony**.

4.3.1. A HAJLÉKTALAN ÉS MÁS, EGZISZTENCIÁLISAN RÁSZORULÓ SZEMÉLYEK JOGAINAK VÉDELME

A **hajléktalanság társadalmi, jogi megítélése** meglehetősen vegyes, ugyanakkor továbbra is szinte minden esetben a kiszolgáltatott léttel azonosítható. A szegénység legégetőbb formáival panaszok nyomán találkozott ezúttal is a biztos. A fedél megtartása a létfenntartás egyik lényeges szempontja, ám a mélyszegénységben élők számára a kiszolgáltatottság fokozatai beláthatatlanok. A hajléktalanok a társadalom peremén élő, rendkívül kiszolgáltatott emberek, akik számára létkérdés a fokozott állami védelem. Az állam számára nem mindig egyértelmű a helyzetük, a megfelelő intézményi ellátásuk tekintetében a fokozott – de a lehető legkevesebb jogkorlátozással járó – beavatkozás a kivezető utat is jelentő megoldási alternatíva. Az **állam életvédelmi kötelezettsége** arra ad lehetőséget, hogy a közvetlen életveszélybe került hajléktalan ember önrendelkezési jogát korlátozza olyan mértékben, amilyen mértékben a veszély indokolja. A hajléktalanok jogérvényesítési képességgel szinte alig rendelkező emberek, akik bármilyen jogkorlátozással szemben kiszolgáltatottak. A **haj-**

léktalanság alapjogi értelmezésében az emberi méltósághoz való jog, a szociális biztonsághoz való jog és a normarendszer jogállami követelményei, garanciái szerint mérlegelte a biztos az ombudsmani eszközök lehetőségeit.

A beszámolási évben több, a hajléktalanszállók működésével, az ott dolgozó szakemberekkel kapcsolatos, elsősorban a bánásmódot sérelmező beadvány érkezett a biztoshoz. Ezekben az esetekben jellemzően a hiányos kommunikáció vagy a hibás kríziskezelés volt a panasz alapja, amelyek intézményen belül kezelhetők voltak. Ugyancsak több beadványozó kifogásolta a hajléktalan emberek jelenlétét a fővárosi közterületeken. Minden esetben tájékoztatta a biztos a beadványozókat a főváros és kerületei feladatköréről és egyéb támogatási lehetőségekről.

A járvány terjedésével szemben a fővárosi hajléktalan-ellátásban alkalmazott intézkedésekről a 2021–22-es téli krízisidőszakban, illetve azon túl

AJB-430/2022. Az alapjogi biztos ismét hivatalból vizsgálta a fővárosi hajléktalan-ellátás helyzetét, felmerülő problémáit a 2021–22-es téli krízisidőszakban, amely egy sajátos dupla kihívással, a járványhelyzettel, majd pedig a háború miatti humanitárius veszélyhelyzettel szembesült. Az ombudsman a figyelemfelhívó céllal készített jelentésében azt állapította meg, hogy az ellátórendszer a nehéz helyzetben jól vizsgázott a szakemberek és az egyes intézmények erőfeszítéseinek köszönhetően, de továbbra is sok a megoldandó feladat.

A biztos átfogó, hivatalbóli vizsgálati jelentésében jelezte, hogy – a korábbi évhez hasonlóan – a 2021–22-es év téli időszakában nem kizárólag a fedél nélkül élő rászorulókat veszélyeztető téli időjárási körülmények jelentettek kihívást a hajléktalanellátó rendszer számára, hanem a **járvány miatt fennálló veszélyhelyzet** is új feladatok elé állította a szociális szakembereket.

A járványhelyzet folyamatos kihívást jelentett a hajléktalanellátó szervezetek számára, mivel a járvány első hulláma a 2019–2020-as év téli krízisidőszakára esett, a következő évben fellépő második, majd a harmadik és negyedik járványhullám kezdetekor az érintett szociális szakemberek a **korábbi tapasztalatok birtokában gyorsabban reagáltak az ellátással összefüggő változásokra, illetve új feladatokra**. A hajléktalanellátó szervezetek szakmai feladatellátásához szükséges finanszírozási háttér kapcsán kiemelt fontosságú volt, hogy a pályázati lehetőségeket koordináló **Hajléktalanokért Köz-alapítvány önálló pályázati kiírással** támogatta azon szervezetek tevékenységét, amelyek a járvány elleni óvintézkedések megvalósítására igényeltek további forrást az éves költségvetési keretükön felül.

A hajléktalan személyek többsége idős (50 év fölötti), rossz egészségi állapotú, illetve körükben gyakoriak a krónikus megbetegedések, így számukra a **2021. januári vakcinázás** rendkívül nagy jelentőséggel bírt. Az oltás megszervezése során az egészségügyi és szociális ellátást végző szakemberek együttműködése gördülékeny volt, így a szállást nyújtó intézmények hajléktalan ügyfeleinek védettsége jelentősen emelkedett. A vizsgálat során valamennyi megkeresett szervezet beszámolt arról, hogy a fertőtlenítő- és tisztítószerek beszerzése mellett oltási programmal törekedtek a munkatársaik védelmére, továbbá az is a hajléktalanellátó szervezetek elkötelezettségét tükrözi, hogy intézményre szabott működési protokollokat dolgoztak ki a fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében. Mindezek eredményeként a jelenlegi krízisidőszaki vizsgálat lezárásáig **sem érkezett hajléktalanellátó intézményben észlelt jelentős megbetegedéssel kapcsolatos információ, jelzés vagy panasz**.

A jelentésben az ombudsman hangsúlyozta, hogy ugyanakkor továbbra is problémát jelent, hogy a forgalmas közterületeken, illetve a főváros kevésbé látogatott településrészein jelen vannak azok a **speciális szükségletű – és a felkinált szálláslehetőségeket igénybe nem vevő – hajléktalan csoportok**, amelyek a szociális szakemberek további fokozott együttműködését igénylik. A hajléktalan személyek **növekvő számú idős generációja** is megoldandó feladat, mivel az életkoruk és rossz egészségi állapotuk miatt gondoskodást igénylő személyek mind a szociális, mind az egészségügyi ellátórendszerben megjelennek.

A jelentés megállapította, hogy a hajléktalanellátó rendszer intézményei a járvány első hullámának tapasztalatai birtokában **megfelelően reagáltak a megváltozott intézményi feladatokra**. Az ellátások igénybevételéhez valamennyi szervezet részletes eljárásrendet dolgozott ki és léptetett életbe, amelyek elsődleges célja a járvány terjedésének lassítása, a rossz egészségi állapotuk miatt fokozott gondoskodásra szoruló ügyfelek életének védelme, a fertőzések megelőzése volt. Az intézményi protokollok minden esetben kiterjedtek az intézményekben dolgozó munkatársak egészségével kapcsolatos intézkedésekre is.

A jelentés rögzíti, hogy a rossz egészségi állapotuk vagy idős koruk miatt speciális elhelyezési szükségletekkel rendelkező ügyfelek ellátása továbbra is **nehézséget jelent a hajléktalan-ellátásban dolgozó szakemberek** számára. A járvány miatt elrendelt intézményi protokollok ugyanis számos többletfeladatot írtak elő annak érdekében, hogy a sérülékeny ügyfeleket megóvják a fertőzésveszélytől. Az intézményi infrastruktúra működéséhez szükséges keretösszegek a krízisidőszak során ugyan megfelelő ütemezésben az ellátók rendelkezésére álltak, az egyes ügyfélcsoportok további kiemelt gondoskodást igényelnek. Például fokozott szakmai támogatást igényelnek azon ellátottak, akik magas ápolási szükséglettel járó, hosszú kórházi tartózkodást megkövetelő egészségügyi beavatkozás után, vagy krónikus alapbetegségekkel válnak valamely hajléktalan-ellátó intézmény ügyfelévé. Növekszik az igény emellett az idős

személyek számára szállást nyújtó hajléktalanok otthonában elérhető férőhellyel kapcsolatban is. Az egészségügyi támogatást igénylő ügyfelek szakszerű segítése szintén olyan intézményi háttérrel igényel, amelyre az alapszintű szociális ellátást nyújtó intézmények – például egy nappali melegedő – nincsenek minden esetben felkészülve és az elérhető intézmények száma, illetve befogadóképessége is korlátozott.

Az ombudsmani vizsgálat kereteit a járványhelyzetet követően komoly mértékben átrajzolta a 2022. február végén kitört háború. A főpolgármester beszámolója tartalmazza, hogy gyors intézkedésekkel, intézményi struktúraátalakítással lehetővé vált a főváros területén ideiglenes jelleggel a menekülő emberek számára szállást, illetve ellátást biztosítani. Jelentős erőforrásokat igényelt a március elejétől Ukrajnából érkező menekülők támogatása.

A Fővárosi Önkormányzat, illetve a fenntartásában működő BMSZKI a lehetőségei határain belül **próbált és próbál segítséget nyújtani az Ukrajna területéről jelentős számban érkező, háború elől menekülő családok, nők, gyermekek számára**, akik közül sokan Budapestre érkeztek. A Bánya utcai elkülönítő férőhelyek és a Gyáli úti „Életmentő Pont” az időjárási körülményeket tekintve enyhébb időszak miatt alacsonyabb kihasználtsággal működtek, ezért úgy döntöttek, hogy átmeneti jelleggel a menekülő emberek befogadására teszik alkalmassá a férőhelyeket, ehhez mérten kerültek átrendezésre, illetve berendezésre a szállók.

A Gyáli úti új telephely a jövőben éjjeli menedékhelyként funkcionáló épületrésze 100 férőhelyre kapott működési engedélyt az engedélyező hatóságtól. A 25 férőhelyen működtetett „Életmentő Pont” megszüntetése után az egység teljes kapacitását erre szánva, 100 férőhelyen kezdte el fogadni a menekülteket. A Bánya utcai ingatlanrészen is kiemelten a menekülő emberek fogadására álltak át a szakemberek. A fokozott igényt érzékelve ezzel együtt a rászorulókat megsegítése szempontjából lényeges, hogy egy budapesti idősoththoni telephelyen is, illetve két vidéki táborhelyen is fogadnak nagyobb számban menekülő személyeket.

Az alapjogi biztos a jelentését, ahogyan minden évben elsődlegesen – az alapjogi érvrendszer kiemelésével – **öszszegésnek és figyelemfelhívásnak szánta, ezért konkrét intézkedést nem fogalmazott meg**. A vizsgálat speciális tárgyköréből fakadó kiemelt kötelezettségére tekintettel ugyanakkor javasolta a szaktárca számára, hogy fontolja meg a járványügyi veszélyhelyzetben kialakított, hatékony protokollok továbbfejlesztését, a munkát segítő normák egységesítését a szociálisan rászoruló, hátrányos helyzetű hajléktalan emberek csoportját érintő programok kidolgozása, valamint az ellátórendszer fejlesztése során. Kiemelte, hogy e vizsgálat keretében évről évre alkalom nyílik arra, hogy egy ombudsmani jelentés keretein belül összegezze azt a munkát, amelyet az állam, az önkormányzatok és a társadalmi szervezetek együtt végeznek – ki-ki a meghatározott, illetve vállalt feladatain belül – azokért az emberekért, akik számos hátrányuk mellett

a legjellemzőbb módon: otthon nélkül élnek. A kiszolgáltattóság elsősorban anyagi természetű, ami számos egyéb testi és lelki deficittel együtt az ellátórendszer különböző fokain jelenik meg. Először az utcán, majd az éjjeli menedékhelyeken, végül az átmeneti szállásokon. Ezzel együtt az életkor is súlyos tényezővé vált, így jellemzően a több éve hajlék nélküli élő emberek a bentlakásos szociális intézményrendszert is már évek óta elérték.

A biztos szerint mindezekre figyelemmel **az állam alkotmányos intézményvédelmi feladatainak ellátásához** nélkülözhetetlen a területen dolgozó szakemberek munkája, komplex tudása, ami lehetővé teszi, hogy a sérülékeny társadalmi csoportok egyik leginkább marginalizált közössége mindenkor alanya maradhasson egy demokratikus jogállam szociális, jóléti támogatásainak, és a mindenkit egyenlő mértékben megillető emberi méltósághoz való jognak.

A jelentés utóélete

A jelentés elsősorban figyelemfelhívást fogalmazott meg a **belügyminiszter** hatáskörébe tartozó hajléktalan-ellátás tekintetében, így a kapott válasz a mindenkori együttműködésről számolt be. A kapott válasz szerint a járványhelyzet teljes időszak alatt rendszeres kapcsolat és kétoldalú kommunikáció alakult ki a szaktárca és az érintett szervezetek és intézmények között. Ennek eredményeként pedig a 2022-es, a hajléktalan személyek téli ellátásának és egyéb programtámogatásának finanszírozását biztosító, a Hajléktalanokért Közalapítvány által kiírt pályázat programelemei és prioritásai figyelembe vették a járványügyi veszélyhelyzetből fakadó nehézségek megoldására irányuló mechanizmusok megvalósítását.

4.3.2. AZ IDŐSEK JOGAINAK VÉDELME AZ IDŐSÜGY INTÉZMÉNYI OLDALA KAPCSÁN

Az **időskor** a rászorultságot, a kiszolgáltattott helyzetet előidéző körülményként különös módon érinti a társadalom érzékenységét. Az **idősgügy** kapcsán lényeges arra rámutatni, hogy nem tisztán alapjogi, hanem elsősorban társadalomtudományi kérdéssről van szó, a vizsgálatok így főleg az intézményi ellátásra reflektáltak. Alapkérdés, hogy pontosan ki számít idősnak, ennek kapcsán ugyanis nincsen teljes konszenzus, különösen a várható élettartamban mutatkozó eltérésekre: az idősödés a 60. életévben kezdődhet, az időskort 75 éves kortól szokták számítani. Lényeges azonban azt is kiemelni, hogy nincsen tipikus időskorú ember. Egyes 75 évesek fizikai és szellemi képességei hasonlóak sok 50 éveséhez, míg mások 75 évnél már sokkal fiatalabb korukban tapasztalják a jelentős csökkenést e képességeikben. Minden országnak, így hazánkban is nagy kihívásokkal kell szembenéznie annak érdekében, hogy egészségügyi és szociális rendszere készen álljon arra, hogy a lehető legtöbbet hozza ki a demográfiai változásból.

A 2022-es év kapcsán is kiemelendő, hogy az alapjogi biztos munkatársai útján állandó meghívott résztvevője a Nemzeti Szociálpolitikai Intézet kiemelt projektjének, a **Demencia Munkacsoportnak**, amelynek alapvető célja a korunk egyik legnagyobb kihívását jelentő időskori demencia szakszerű kezelése, az intézményekben dolgozó szaktanácsadók képzése.

A biztos az idősök világnapján kiadott közleményében felhívta a figyelmet arra, hogy rendkívüli időkben, súlyos gazdasági és szociális válságok, az ellátórendszer működési nehézségei idején különösen fontos, hogy szem előtt tartsuk a társadalmi szolidaritást, a legkiszolgáltattabb csoportok, így az idősök jogainak védelmét. A kinyújtott kéz, a segítség, illetve a támogatás mellett az idősök méltóságának tiszteletben tartása, a megoldáskeresésbe való bevonásuk kulcskérdés ma is. Az ombudsman szerint továbbra sem feledkezhetünk meg arról, hogy legyen bármennyire is nehéz, egyetlen társadalom sem képes egészséges fejlődésre az egyre jelentősebb számú időskorú generációja nélkül.

A nyugdíjasházakra vonatkozó jogi szabályozással kapcsolatos átfogó vizsgálat

AJB-518/2022. Az alapjogi biztos egy egyedi ügy kapcsán tekintette át a polgári jogi alapon működtetett nyugdíjasházakra vonatkozó szabályozás hiányosságait és arra jutott, hogy az érintett idős emberek megtéveszthetők abban, hogy az ilyen típusú intézményekben garanciális szabályok szerint biztosított idősotthoni szociális ellátáshoz jutnak. Az ombudsman mindezek alapján – a megkeresett szociális tárca álláspontjával egyetértve – javasolta az átlátható, elkülönült jogi szabályozás mielőbbi megteremtését.

Egy szolgáltató által működtetett **nyugdíjsház névtelenséget kérő lakói** a lakóközösségét érintő fenntartói intézkedések, illetve a **működési problémák kapcsán** fordultak a biztoshoz. A nyugdíjsház szolgáltatóként nem minősül közszolgáltatónak, de az idős személyek jogainak védelmére fordított megkülönböztetett figyelemre tekintettel a biztos korábban is foglalkozott a piaci alapon, továbbá az engedély nélkül nyújtott szociális szolgáltatások kérdéskörével. Az ombudsman ezért tájékoztatást kért a szolgáltató ügyvezetőjétől és a szaktárcától. Az ügyvezető leírta, hogy a vállalkozás apartmanos nyugdíjsház működtetése mellett – annak címével megegyező épületben – működési engedéllyel idősök otthona, idősök nappali ellátása szolgáltatást biztosít, valamint egészségügyi szolgáltató tevékenységet is végeznek.

A **szociális ügyekért felelős államtitkár** válaszában jelezte: panasz nyomán a kormányhivatal ellenőrzést végzett a szolgáltató által fenntartott idősök otthonában és a nyugdíjsházban. Kiderült, hogy a nyugdíjsház gyakorlata megtévesztő: az üzemeltető a nyugdíjsházat úgy működtette, hogy a dolgozók, az alkalmazott dokumentumok, a szerződésben használt elnevezések, a tevé-

kenység **nem volt elkülöníthető az idősök otthona működésétől**. A nyugdíjsház működtetője a lakók számára a szolgáltatói nyilvántartásba való bejegyzés nélkül nyújtott szociális szolgáltatást. A hatóság kötelezte a fenntartót a szakmai szabályoknak megfelelő működésre, továbbá bírság megállapítása mellett kötelezte a nyugdíjsház működtetőjét az engedély nélkül nyújtott szociális szolgáltatással való felhagyásra.

Az államtitkár szerint **az érintett idős emberek gyakran nincsenek tisztában a polgári jogi alapú lakhatás és szolgáltatás mibenlétével és az idősök otthonától való eltéréssel**, így kiszolgáltattott helyzetbe kerülhetnek. Az üzemeltetők pedig kihasználják a létrehozás könnyebb feltételeit: megkerülve a szociális ágazati szabályozást, nyugdíjsházi formát választanak, de valójában szociális ellátást nyújtanak. Mindez növeli az **illegális szolgáltatásnyújtás körét**, hosszadalmas hatósági eljárást von maga után. Az államtitkár válaszában jelezte, hogy az átláthatóság érdekében szükséges a szabályozási alternatívák átgondolása, 2022 második felében így napirendre veszik a kérdéskör átfogó vizsgálatát a kormányhivatalok bevonásával.

A jelentés rögzíti, hogy a nyugdíjsház nem tartozik a szociális szolgáltatások körébe, nem azonos az idősök otthonával, amely tartós bentlakásos szociális intézmény, a személyes gondoskodást nyújtó szociális szakosított ellátás egyik formája, ahol az ellátottak az intézményi jogviszony keretében teljes körű ellátásban részesülnek. Az idősök otthona létesítéséhez és működtetéséhez szükséges személyi, tárgyi feltételeket, az intézménybe kerülés feltételeit, az intézményi jogviszony keletkezését, megszűnését, az ellátottaktól a szolgáltatásért kérhető térítési díj mértékét és kiszámításának módját, valamint az ellátottak jogait, a jogosultak érdekvédelmét a szociális ágazati jogszabályok részletesen meghatározzák.

A nyugdíjsház ezzel szemben lakhatást biztosító szolgáltatás, amelyet polgári jogi jogviszonyt keletkeztető **magánjogi szerződés alapon meg, jelentős számban működnek piaci alapon**: vállalkozásként, gazdasági társaságok tevékenységeként nyújtanak lakhatást biztosító szolgáltatást. Nincs jogszabályi előírás arra vonatkozóan, hogy a lakhatást biztosító szolgáltatás keretében mit kell kötelezően nyújtani a nyugdíjsháznak és ezt milyen általános tárgyi, működési, személyi, szakmai feltétel teljesítése mellett. Kérdésként merül fel a nyugdíjsházak és a lakók felkészültsége arra a helyzetre, ha az egészségi állapot jelentős romlása esetén az addig önmagáról gondoskodni képes személy állandó ápolást és gondozást igényel.

Az ombudsman hangsúlyozta, hogy **az öngondoskodáson alapuló idősotthoni ellátás szabályainak bevezetése** jelentős előrelépés a piaci alapú szolgáltatások nyújtására vonatkozó korábbi szabályozási hiányosság felszámolása terén. A nyugdíjsházak létesítése, működése, illetve működtetése kapcsán jelenleg meglévő, „szétaprózott” és hiányos jogi szabályozás nem nyújt kellő, gyors és hatékony védelmet, biztosítékot az életkoruk, egészségi állapotuk és helyzetük miatt kiszolgáltattott idős lakóknak. A lakhatást biztosító polgári jogi jogviszony a lakók számára a szociális törvény szerinti intézményi jogviszonyhoz képest kevesebb, **csupán polgári jogi garanciát biztosít, bírósági előtti érvényesíthető-**

séggel. A biztos az államtitkárral egyetértett abban, hogy a jelenlegi szabályozási környezet lehetővé teszi, hogy az üzemeltetők az ápolást, gondozást nyújtó intézményekre vonatkozó, garanciális szabályozás megkerülésével nyújtsanak **„nyugdíjsház” megnevezés alatt valójában engedély nélküli szociális ellátást**.

Az alapjogi biztos megállapította, hogy a piaci alapú szolgáltatások körében a nyugdíjas, illetve öregségi nyugdíjkorhatárt elért személyeknek lakhatást és életkorukhoz, egészségi állapotukhoz kapcsolódó egyéb szolgáltatást nyújtó nyugdíjsház létesítésére és működésére vonatkozó szabályozás **akut hiányosságai a jogbiztonság követelményét súlyosan sértik**. Az ombudsman felkérte a belügyminisztert, hogy vizsgálja felül a nyugdíjsházak létesítésével és működésével kapcsolatos rendelkezéseket, és annak eredménye alapján kezdeményezze a jelzett hiányosságok megszüntetését. Kezdeményezte emellett, hogy a szociális szolgáltatásoktól való egyértelmű megkülönböztetést célzó **szabályozás előkészítésén túl** vizsgálják meg a nyugdíjsházakra vonatkozó önálló jogi, magánjogi garanciális szabályozás megalkotásának lehetőségét.

A jelentés utóélete

A **belügyminiszter** a jelentésre adott válaszában jelezte, hogy álláspontja szerint a szociális törvény szabályozásában a szociális gondoskodás rendszere leválasztható a lakhatást biztosító nyugdíjsházak rendszerétől. Elismerte ugyanakkor, hogy a nyugdíjsházak működtetőinek az idősöket az ellátás tekintetében gyakran megtévesztő gyakorlata valós probléma. Intézkedést ígért arra vonatkozóan, hogy a szaktárca részvétele mellett készüljön egy olyan jogi, fogyasztóvédelmi, illetve szociális vonatkozású tájékoztató anyag, amely alkalmas az ismeretek hiányosságának pótlására. A vizsgált nyugdíjsháznál fenntartóváltás történt, a továbbiakban az Olajág Otthonok idősotthon-hálózatának részeként, a működési nyilvántartásba bejegyzett szociális intézményként működik tovább, és immár a szociális törvény hatálya alá tartozó szolgáltatóként megfelelő garanciát jelent a lakók érdekeinek és jogainak védelmére. Az Olajág Otthonok főigazgatója egyetértését fejezte ki a biztosnak a nyugdíjsházakra vonatkozó szabályozási hiányosságok felszámolása érdekében kezdeményezett intézkedése kapcsán.

A Fővárosi Önkormányzat Szombathelyi Idősök Otthona ellátotti pénzkezelésre vonatkozó intézményi szabályozásának vizsgálata

AJB-1327/2022. Az alapjogi biztos egy idősotthon lakója által benyújtott panaszbeadvány alapján vizsgálta az intézmény járványhelyzeti működésével, a kapcsolattartással összefüggő, valamint a lakók pénzkezelését érintő gyakorlatát. A hatósági vizsgálat nyomán a biztos megállapította, hogy az Otthon házirendjében a pénzkezelési szabályok nem felelnek meg a jogszabályi rendelkezéseknek és kezdeményezte azok megfelelő módosítását.

A Fővárosi Önkormányzat **Szombathelyi Idősek Otthonának lakója az Otthon működésével összefüggésben** fordult panaszbeadvánnyal a biztoshoz. A beadvány szerint az Otthon lakói nem kapják meg a teljes nyugdíjukat, mert az adott hónapra mindenkitől „eltesz” az Otthon 5 ezer forintot. Az összeggel később sem gazdálkodhatnak szabadon, az intézményvezető dönti el ugyanis, hogy abból mire költhetnek. A megmaradt kevés pénzükből nem tudnak vásárolni az egyéni igényeknek, szükségleteknek megfelelően a lakók. A beadvány kitért arra, hogy a járvány miatt elrendelt intézményelhagyási tilalom 2021. májusi megszüntetésével végre lehetővé vált az eltávozás, de a kimenők alkalmával a gondozottak nem vehetik magukhoz a személyi igazolványt és a védettségi igazolványt. Az Otthon lakói nem mernek szólni, kérdezni érdeklik érvényesítése érdekében, mert annak valamilyen büntetés – például kilépőmegvonás, karanténba helyezés, átköltöztetés – a következménye. A panaszos kifogásolta továbbá az idősokkal szemben megnyilvánuló méltatlan kommunikációt, illetve bánásmódot.

Az alapjogi biztos a panaszbeadvány nyomán a **Vas Megyei Kormányhivatalt kérte fel az Otthon működésének vizsgálatára**, a panaszos által jelzett aggályokra figyelemmel. A Kormányhivatal ennek alapján felhívta az Önkormányzatot mint az Otthon fenntartóját, hogy vizsgálja meg a panaszban foglaltakat és felkérte a területileg illetékes ellátottjogi képviselőt, hogy a kifogásolt körülményekkel összefüggésben nyújtson tájékoztatást az intézményben tapasztaltokról. A Kormányhivatal továbbá soron kívüli ellenőrzést végzett az érintett intézményben. A Kormányhivatal a beadványban kifogásolt körülmények feltárása érdekében a helyszíni vizsgálat folyamán megkérdezett 10 fő gondozott személyt és ugyanennyi szakdolgozót is, az e célból önként jelentkező, közülük véletlenszerűen kiválasztottak köréből. A Kormányhivatal által lefolytatott vizsgálat szerint nem bizonyultak megalapozottnak a panaszbeadványban foglaltak az ellátottanként 5000,- Ft pénzösszeg elkülönítésén felül.

A biztos **az ellátotti pénzkezelés keretében megvalósuló kötelező pénztartalék képzése** kapcsán megállapította, hogy az intézmény házirendjének erre irányuló szabályozása nem megfelelő, illetve hiányos, ami a jogbiztonság követelményével, valamint az ellátottak tulajdonhoz való jogával összefüggő visszasságot okoz. A biztos **felkérte az Önkormányzatot** mint fenntartót és az **Otthon vezetőjét**, hogy vizsgálják felül az Otthon Házirendjének, az érték- és vagyonmegőrzésre, pénzkezelésre vonatkozó további dokumentumok ellátotti pénzkezelésre vonatkozó rendelkezéseit, ennek nyomán tegyék meg a szükséges módosításokat, illetve pótolják a jelzett hiányosságokat. Az ombudsman **felkérte a Kormányhivatal vezetőjét**, hogy a jövőben is kísérelje figyelemmel, illetve segítse az Otthon jogszabályoknak megfelelő működését, ennek érdekében tegye meg az esetlegesen szükséges intézkedéseket.

A jelentés utóélete

A Kormányhivatal, a Fenntartó Önkormányzat, továbbá az Otthon intézményvezetője egyetértett a jelentésben foglaltakkal, amelynek eredményeként sor került az Otthon Házirendje érintett rendelkezéseinek felülvizsgálatára és módosítására.

A családi kapcsolatok fenntartását szolgáló időszotthoni látogatási rend és a hozzátartozók felé fennálló intézményi kötelezettségek

AJB-1704/2022. Az alapjogi biztos az egyik időszotthon lakójának közeli hozzátartozója által benyújtott panaszbeadvány nyomán folytatott eljárást, az intézmény járványidőszaki működését érintő hatósági vizsgálatra is figyelemmel. Az ombudsman megállapította, hogy az egyes, országos, helyi járványügyi helyzet által nem indokolt látogatási korlátozásokkal sérültek az Otthonban lakók alapjogai, valamint a megfelelő tájékoztatás és az intézményi panaszkezelés gyakorlata is aggályokat vetett fel, így azok orvoslására tett intézkedést.

A Harmónia-Gondviselés Szociális Gondozó Nonprofit Köhasznú Kft. fenntartásában működő Harmónia Gondoskodás Boróka Otthona egy lakójának hozzátartozója fordult panaszszal az alapvető jogok biztosához. A beadványozó sérelmezte a járvány miatt az Otthonban meghatározott kapcsolattartást szolgáló látogatási rendet, valamint az ott gondozott rokona állapotát, az ellátás körülményeit érintő részletes tájékoztatás hiányát. Kifogásolta, hogy az intézmény nem nyújt megfelelő tájékoztatást számára az életkora és egészségi problémái miatt folyamatos ápolásra és gondozásra szoruló családtagja állapotáról, valamint ellátásának körülményeiről, feltételeiről. Sérelmezte, hogy a korlátozó intézkedések enyhítése, majd visszavonása után is csak intézményvezetői engedéllyel, előzetes telefonos jelentkezés alapján lehetséges a gondozottak látogatása. A kapcsolattartások tapasztalatai alapján a beadványozó nehezményezte a körülményeket is. A személyes találkozásra ugyanis az Otthon udvarán, a mentőbejáró felőli nyitott, fedetlen, asztal, kellő számú szék és víz nélküli helyen volt mód.

A panaszos a problémákat, hiányosságokat eredménytelenül jelezte az Otthon munkatársainak, majd panasszal fordult a fenntartóhoz is. Válasz, illetve kedvező irányú változás hiányában kérte a Kormányhivatal közbenjárását „a látogatás körülményeinek emberibbé tételében”. A Kormányhivatal a bejelentés nyomán vizsgálatot végzett, azonban további eljárásra okot adó jogszabálysértést nem tárt fel. A beadványban foglaltakra tekintettel elrendelt ellenőrzés keretében a Kormányhivatal mint működést engedélyező szerv a jelzett kifogások köréből a látogatás rendjét és körülményeit vizsgálta, nem tért ki a központi rendelkezéstől eltérő, korlátozásokat tartalmazó intézményi látogatási rend indokoltságára, az engedélyezé-

séhez előírt előzetes telefonos bejelentkezés hozzáférhetőségére, a hozzátartozók irányában fennálló tájékoztatási kötelezettség megvalósulására, a fenntartónál tett írásos panasz elintézésére sem.

A biztos vizsgálatot indított az Intézmény működésével kapcsolatban: áttanulmányozta a panaszbeadványt és a hozzá mellékelt dokumentumokat. Az alapjogok érvényesülése vonatkozásában a biztos vizsgálata elsősorban azt tárta fel, hogy az egyik legkiszolgáltatottabb társadalmi csoport, a bentlakásos intézményekben élők számára milyen jelentősége van az önálló életvitel megszűnését követően a hozzátartozókkal való kapcsolattartás szerepének.

Az ombudsman megállapította, hogy az országos és a helyi járványügyi helyzet által nem indokolt látogatási korlátozás az Otthonban akadályozta az ellátottak kapcsolattartáshoz való jogának érvényesülését, a kialakított látogatási rend kifogásolt elemei pedig megnehezítették a hozzátartozók számára a családtagjaikkal történő személyes találkozást. A vizsgálat feltárta, hogy a kapcsolattartás elősegítését, a családi kötelek fenntartását érintő körülmények, a hozzátartozók irányába fennálló tájékoztatás, a panaszkezelés hiányosságai összességében alkalmasak voltak arra, hogy az Otthonban élő ellátott idős emberek emberi méltósághoz való jogával, a panaszos szempontjából a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszasságot okozzanak.

Az ombudsman felkérte az Otthon fenntartóját, intézményvezetőjét, hogy a szolgáltatásnyújtás során fordítson fokozott figyelmet az igénybevevőket megillető alkotmányos és ellátotti jogok, valamint a hozzátartozók irányába fennálló intézményi kötelezettségek – különös tekintettel a megfelelő tájékoztatásra és a panasz elintézésére – maradéktalan érvényesülésére.

4.3.3. A BETEGEK JOGAINAK ÉRVÉNYESÜLÉSE ÉS AZ EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÓRENDSZER

A betegek, a páciensek jogainak tényleges érvényesülése továbbra is jelentős és érzékeny probléma az egészségügy aktuális helyzetében. Kiemelt fókuszban voltak ezúttal is a szülő nők, a pszichiátriai betegek és velük összefüggésben a kórházak intézkedései. A **betegjogok érvényesülésének változásai**, az elfogadottság dinamikája szempontjából meglehetősen lassú az adaptáció az ellátások specializálódása miatt is, mindez pedig jól tapasztalhatóan eleve növeli a kiszolgáltatottságot, különösen a járványhelyzet miatti rendkívüli időszakban. Az egészségügyi szolgáltatók működését érintő gyakori jogszabályi változások, az egészségügyi dolgozók, az orvosok, de a vezetők számára is rendkívüli kihívást jelentett az elmúlt beszámolási időszakban.

A pszichiátriai betegek jogainak védelme és a pszichiátriai ellátás ombudsmani vizsgálata

Az alapjogi biztos 2022-ben két konkrét panaszügyben is vizsgálta a pszichiátriai betegek jogainak biztosítását érintő kérdéseket, intézményi gyakorlatot az alapjogi szempontból aggályos, megfelelő dokumentáció nélküli pszichiátriai ellátás, sürgősségi pszichiátriai gyógykezelés, ennek garanciális szabályai, a házirend és a panaszmechanizmus kapcsán.

AJB-66/2022. Az alapjogi biztos panaszbeadvány alapján egy sérelmezett, önkéntesnek induló pszichiátriai ellátást, az annak során alkalmazott korlátozó intézkedéseket vizsgálta az annak elrendelésére, alkalmazására vonatkozó garanciális szabályok szempontjából. Az ombudsman megállapította, hogy a Kórház eljárása, a gyógykezelés dokumentálása, a tájékoztatás elmaradása, a követett gyakorlat nyomán sérült a személyes szabadsághoz való és az egészségügyi önrendelkezési jog, így jelentése részletes ajánlásokat fogalmazott meg.

Egy civil szervezet fordult a biztoshoz a panaszos képviselőtében a Csongrád-Csanád Megyei Dr. Bugyi István Kórház Pszichiátriai Osztályán történt ellátását sérelmezve. A beadvány szerint a **panaszos jogellenesen került a Kórház pszichiátriai osztályának zárt részlegére**, ahol pedig **bántalmazták, elkülönítették, illetve lekötötték és elvették a telefonját**.

A jelentés rögzíti, hogy a pszichiátriai ellátásban részt vevő páciensek esetében alapvető fontosságú, hogy a kezelés kezdetét megelőzően **helyesen határozzák meg a kezelés formáját**. Az intézeti gyógykezelésbe vétel **három formában** történhet meg: önkéntes gyógykezelésként, sürgősségi gyógykezelésként vagy kötelező gyógykezelésként. A kezelési forma alapjaiban határozza meg a páciens jogainak érvényesíthetőségét, az önkéntes kezelésben részesülő pszichiátriai páciensek bármely más beteghez hasonlóan gyakorolhatják betegjogaikat, várhatják el azok érvényesülésének támogatását, ugyanakkor a sürgősségi és kötelező gyógykezelésben résztvevők egyes jogai (pl. szabad mozgás) a feltétlenül szükséges mértékben és ideig korlátozhatóak, amíg veszélyeztető, közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsítanak.

A **panaszossal önkéntes felvételi nyilatkozatot írtak alá** (amely nem a jogszabály által előírt tartalommal került megismerésre), bár felvételének oka és körülményei (öngyilkossági szándék) alapján **ez már önmagában kérdéseket vet fel**, ugyanakkor ennek megítélése nem ombudsmani hatáskörbe tartozó feladat. Az ombudsman rámutatott, hogy **ez esetben nem alkalmazhattak volna vele szemben korlátozó intézkedést**, amelyet a jogszabály csak a veszélyeztető, közvetlen veszélyeztető magatartású betegek esetében tesz lehetővé. Ha az önkéntes alapon kezelt páciens veszélyeztető vagy közvetlen

veszélyeztető magatartást tanúsít, akkor **kezelését a sürgősségi gyógykezelésre vonatkozó szabályok szerint kell folytatni**. A beteget és a törvényben meghatározott személyeket e körülményről tájékoztatni, illetve értesíteni, és az állapotváltozást dokumentálni kell. A vizsgálat feltárta, hogy a **panaszos tájékoztatása elmaradt**: nem kérdezték meg tőle azt sem, hogy kíván-e értesíteni valakit arról, hogy a kezelése a továbbiakban nem önkéntes alapon folytatódik, korlátozó intézkedéseket alkalmaznak, e körülményt a panaszos utóbb kifejezetten sérelmezte beadványában.

Az önkéntes alapon kezelt páciens magatartásának veszélyeztetővé, közvetlen veszélyeztetővé válása esetén emellett 24 órán belül értesíteni kellett volna a bíróságot, amely azonban elmaradt. A biztos megállapította, hogy **e gyakorlat a jogállamiság elvével összefüggő visszásságot okoz**, és alkalmas arra, hogy a személyes szabadsághoz való joggal, valamint az egészségügyi önrendelkezési joggal összefüggésben a jogsérelem közvetlen veszélyét idézze elő.

A vizsgálat feltárta, hogy a **Kórház az egészségügyi dokumentáció vezetésére vonatkozó szabályokat is megsértette**. E hiányosságok miatt nem derült ki, hogy hogyan kívánták az elkülönített, lekötözött és kémiai korlátozással is érintett beteg esetében annak fizikai, higiénés, pszichikai és egyéb szükségleteit felmérni, és hogy ezek kielégítése valóban megtörtént-e. Az ombudsman megállapította, hogy a Kórház korlátozó intézkedésekről szóló eljárásrendje tartalma alapján megfelel a jogszabályi előírásoknak, így betartása a minőségi betegellátás garanciájaként szolgálhat. Felhívta azonban a figyelmet arra is, hogy a dokumentációból azonban nem nyomon követhető e szabályok betartása, így a Kórház konkrét betegellátási ügyben folytatott gyakorlata kapcsán nem igazolható az embertelen, megalázó bánásmód tilalmának érvényesítése sem.

A Kórház első biztosi megkeresésére adott válaszából **kimaradt a bántalmazásra, a nem megfelelő bánásmódra vonatkozó kifogásokra történő reagálás**. A második megkeresésre adott válaszban az igazgató a „főnövérrel folytatott újabb megbeszélésre” hivatkozással adott tájékoztatást. A válasz szerint az ápolók nem bántalmazták a panaszost, a zuhanyozást követően maradhatott vizes, épp a panaszos volt az, aki bántalmazta az ápolót. A dokumentáció rögzíti, hogy a panaszos megrúgta az egyik ápolót, ami 8 napon belül gyógyuló sérülést okozott.

A jelentés hangsúlyozta, hogy a **megfelelő panaszmechanizmus** egy olyan garanciarendszer része, amely nemcsak a panasszal kapcsolatos sérelmek kivizsgálására és orvoslására nyújt lehetőséget, de a rossz bánásmód kialakulásának, felismerésének prevencióját is elősegíti. Ilyen eset felmerülésekor elengedhetetlenül fontos, hogy az intézmény megfelelő módon vizsgálja az esetleges nem megfelelő bánásmódot. Ennek keretében át kell tekinteni, hogy érkeztek-e az érintett dolgozókkal összefüggésben hasonló panaszok, akár az intézményhez, akár a betegjogi képviselőhöz. A zárt részlegén ápolott betegeknel rá lehet kérdezni az ellátásukkal, ápolásukkal összefüggő tapasztalataikra. Érdemes áttekinteni továbbá, hogy

a **belső eljárásrendek** kitérnek-e a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalmára, megelőzésére. Egy-egy ilyen eset jó alkalom lehet arra, hogy a dolgozókkal áttekintsék a megfelelő eljárás, bánásmód szabályait.

Az ombudsmani jelentés rögzíti, hogy **mindezek megtörténteére vonatkozó tájékoztatást nem kapott a biztos** a Kórházról: nem derült ki tehát a válaszból az, hogy pontosan milyen eljárást folytattak le a panasz kivizsgálása kapcsán. A biztos jelezte, hogy a Pszichiátriai Osztálynak **külön „házirendje” van**, amely nem áll összhangban az intézményi házirendek megalkotására irányadó törvényi szabályokkal, tartalma pedig alkalmas arra, hogy a betegek emberi méltóságához való jogával összefüggő visszásságot idézzon elő, és tartson fenn.

A biztos jelentésében **felkérte a Kórház főigazgatóját**, hogy a betegekről vezetett egészségügyi dokumentáció naprakész és pontos legyen, valamint a pszichiátriai gyógykezelésre történő felvétel, nyilatkozat dokumentálása a vonatkozó jogszabályi előírásoknak és a tényeknek megfelelően történjen, illetve a Kórházban az emberi méltóságot és a betegek önrendelkezési jogát is tiszteletben tartó módon alakuljon a gyógyszerbeadási gyakorlat. Javasolta a dolgozók képzését és továbbképzését azért, hogy egyértelműen különbséget tudjanak tenni a betegnek a veszélyeztető és közvetlen veszélyeztető magatartása között, és az eljárási lehetőségeiket ennek megfelelően mérlegeljék. Kezdeményezte, hogy a betegek gyógyintézet-elhagyásához való jogát a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően mindenkor tartsák tiszteletben és annak feltételeiről világosan tájékoztassák a pácienseket, illetve a korlátozó intézkedések dokumentálásához használt adatlapok tartalmazzák a teljes körű dokumentációra vonatkozó adatigényt, a korlátozó intézkedések elrendeléséről pedig a betegjogi képviselőt, a törvényes, meghatalmazott képviselőt, a beteg által megjelölt személyt megfelelő időben tájékoztassák.

A biztos mindezek mellett jelentésében több **ajánlással is fordult a Kórház fenntartójához, az Integrált Jogvédelmi Szolgálat vezetőjéhez és az országos tisztifőorvoshoz**, utóbbitól külön is kérte az ombudsman, hogy a Kórház működési engedélyének kiállítójaként ellenőrizze a Pszichiátriai Osztály tekintetében a tárgyi és személyi minimumfeltételek teljesülését.

A jelentés utóélete

A *Kórház főigazgatója* minden ajánlásnak eleget tett határidőben, utasítást adott ki a jelentés megállapításainak megvalósítása érdekében, a felvételi kérelmet és beleegyező nyilatkozatot is módosították, ami a Pszichiátriai Osztály Működési Rendjének mellékletét képezi, emellett a betegek számára biztosítandó zárható szekrény (rész) elérhetőségét is felmérték.

Az *Integrált Jogvédelmi Szolgálatot (IJSZ) vezető jogvédelmi biztos* a válaszában azt jelezte, hogy indokoltnak látja a korlátozó intézkedéseknek az intézmények általi alkalmazására, a dokumentáció vezetésére, és a tájékoztatási, értesítési kötelezettiségre vonatkozó szabályozási környezet felülvizsgálatát az

egészségügyi törvény és a kapcsolódó miniszteri rendelet egyetemes jogértelmezése céljából.

Az *Országos Kórházi Főigazgatóság (OKFŐ)* válaszában az intézmény házirendjének felülvizsgálatával összefüggésben tájékoztatta a biztost arról, hogy az egészségügyi intézmények fenntartására és irányítására vonatkozó szabályok közelmúltbeli változása okán az ajánlására adandó válasz elkészítése érdekében továbbították a megkeresést a Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Klinikai Központnak (SZTE SZAKK). A tájékoztatás szerint a panasszal érintett Kórház megkezdte az intézkedések kivizsgálását és a dokumentumok kijavítását. 2022. április 20-án kelt levelében jelezte, hogy a fenntartó SZTE SZAKK a házirendnek a hatályos működési rendelet előírásainak megfelelő jóváhagyása több időt vesz igénybe, így a válaszadási határidő meghosszabbítását kérte. Ezt követően a két hosszabbítás elfogadását követően 2022. június 1-jén megérkezett a biztoshoz a Kórház új, a fenntartó által jóváhagyott házirendje.

Az *országos tisztifőorvos válaszában* jelezte, hogy a lefolytatott helyszíni ellenőrzés során megállapították, hogy a Kórház Pszichiátriai Osztálya tárgyi minimumfeltételei hiányosak. A Kórház pavilonrendszerű, az Aktív Pszichiátriai Osztály mellett a Pszichiátriai Rehabilitációs Osztály és az Addiktológiai Rehabilitációs Osztály is ugyanazon épületben kapott helyet, mindhárom szervezeti egység ugyanazokat a tárgyi eszközöket használja, ezek elkülönítése nem lehetséges. Az épületépítészeti adottságai sem felelnek meg a rendeletben foglaltaknak, nincsenek kialakítva főorvosi, orvosi szobák. A műszakba beosztott orvosok a kezelőben tudják ellátni adminisztratív feladataikat. A hiányosságok kiküszöbölése fenntartói feladat, az ellenőrzés megállapításairól ennek megfelelően tájékoztatták a megyei irányító kórházat (SZTE SZAKK), amely a beruházás tulajdonosi jóváhagyásához kötöttségére tekintettel az OKFŐ-t jelölte meg. Így az OKFŐ-t hívták fel az arra vonatkozó nyilatkozatának megtételére. A nyilatkozatról annak beérkezése után a Nemzeti Népegészségügyi Központ (NNK) tájékoztatást ígért.

AJB-2134/2022. Az alapjogi biztos a hozzá forduló panasza alapján vizsgált egy sérelmezett sürgősségi gyógykezelést, a megyei kórház pszichiátriai osztályának eljárását, ennek során számos súlyos, alapjogsértő mulasztást, illetve szabálytalanságot tárt fel. Az ombudsman jelentésében ezért felhívta a figyelmet a pszichiátriai kezeléssel kapcsolatos alapvető garanciák érvényesülésére és számos konkrét ajánlást fogalmazott meg.

Egy civil szervezet fordult a biztoshoz a panaszos nevében, képviselőjében egy megyei kórház **pszichiátriai osztályán történt ellátást sérelmezve**: álláspontjuk szerint a panaszos jogellenesen került a Kórház pszichiátriai osztályának zárt részlegére. A panaszost egy napig bent tartották az osztályon, ahol fizikai és kémiai korlátozó intézkedést alkal-

maztak vele szemben, emellett nem kapott sem enni, sem inni, illetve állítása szerint a dolgozók részéről zaklatás is érte.

Az ombudsman jelentésében kiemelte, hogy a pszichiátriai ellátásban részt vevő páciensek esetében alapvető fontosságú, hogy **a kezelés kezdetét megelőzően helyesen határozzák meg a kezelés formáját**. Az intézeti gyógykezelésbe vétel három formában történhet meg: önkéntes gyógykezelésként, sürgősségi gyógykezelésként vagy kötelező gyógykezelésként. A kezelési forma kifejezett meghatározása azért nélkülözhetetlen, mert alapjaiban meghatározza a páciens jogainak érvényesülését. A sürgősségi és kötelező gyógykezelésben egyes jogok, így különösen a szabad mozgás, az egészségügyi önrendelkezés joga korlátozhatóak a feltétlenül szükséges mértékben és ideig, amíg a páciens veszélyeztető, közvetlen veszélyeztető magatartást tanúsít.

A jelentés rögzíti, hogy az egészségügyi törvény alapján **személyes szabadságában fizikai, kémiai, biológiai vagy pszichikai módszerrel csak a veszélyeztető vagy közvetlen veszélyeztető magatartású beteg korlátozható**. A betegdokumentáció alapján a panaszost öngyilkossági kísérlete után, gyógyszer-intoxikáció miatt szállították a Kórházba, amely kimeríti a közvetlen veszélyeztető magatartás fogalmát, így fel is vették a pszichiátriai osztályra. Az esetre tehát a sürgősségi gyógykezelésre vonatkozó törvényi szabályokat kellett volna alkalmazni, ennek megfelelően a bíróság értesítésének 24 órán belül meg kellett volna történnie.

A biztos kiemelte, hogy a **pszichiátriai ellátás garanciarendszerének legfontosabb elemei a rendszeres és hatékony felülvizsgálat, a megfelelő dokumentáltság**, és a betegjogi képviselő időben és kellő részletességgel történő tájékoztatása, valamint a **hatékony panaszmechanizmus** működtetése. Az ombudsmani vizsgálat feltárta, hogy a panaszos esetében maga a bírói kontroll sem valósult meg, a Kórház ugyanis **elmulasztotta a bíróság értesítését**, noha a panaszost az akarata ellenére tartották az intézetben közvetlen veszélyeztető magatartása miatt.

A biztos megállapította, hogy a Kórház megsértette **az egészségügyi dokumentációvezetésre vonatkozó szabályokat, továbbá a panaszos tájékoztatására sem került sor igazolható módon**. Az egészségügyi dokumentációban ugyanis semmilyen, a panaszosnak adott tájékoztatás nem található meg, sem a felvételével párhuzamosan, sem pedig a közvetlen veszélyeztető magatartása elmúltával, hazaengedésekor. A jelentés rögzíti: mind a jogszabályi előírások szerint, mind a Kórház belső korlátozási szabályzata szerint a pszichikai korlátozásnak meg kellene előznie az egyéb, esetleg szükséges korlátozásokat. Ennek ellenére a dokumentáció nem tesz említést a panaszosnak az osztályra kerülésétől a fizikai-kémiai korlátozások alkalmazásának megkezdéséig tájékoztatásról, a beteg nyugtatásáról, pszichikai korlátozásról, mindez pedig felveti a korlátozás szükségtelenségét és aránytalanságát.

A jelentés rámutatott, hogy egy ilyen eset felmerülésekor elengedhetetlenül fontos, hogy az **intézmény megfelelő módon vizsgálja az esetleges nem megfelelő bánásmódot**. Elvárható, hogy áttekintse, érkeztek-e az érintett dolgozók kapcsán hasonló panaszok az intézményhez vagy a betegjogi képviselőhöz. A Kórház tájékoztatásából azonban nem derült ki az sem, hogy pontosan milyen eljárást folytattak le a bánásmódra vonatkozó panasz kivizsgálása kapcsán.

A jelentés nyomán az alapjogi biztos **részletes ajánlás-csomaggal fordult a Kórház igazgatójához, az Integrált Jogvédelmi Szolgálat jogvédelmi biztosához, az országos tisztifőorvoshoz, valamint a Kórház fenntartójához** is. Az ombudsman az intézmény vezetésétől így a többi közt kérte, hogy a betegekről vezetett egészségügyi dokumentáció naprakész és pontos legyen, tartalmazza a betegnek adott tájékoztatás lényegét, a pszichiátriai gyógykezelésbe vétel a vonatkozó jogszabályi előírásoknak és a tényeknek megfelelően történjen, a Kórházban pedig az emberi méltóságot és a betegek önrendelkezési jogát is tiszteletben tartó módon alakuljon a tájékoztatási és gyógyszerbeadási gyakorlat.

A jelentés utóélete

A Kórház főigazgatója intézményvezetői körlevélben tájékoztatást adott ki a jelentésben foglaltakról, majd az eset megvitatását követően a tájékoztatással és annak dokumentálásával összefüggő, a betegjogi képviselő korlátozó intézkedésekről történő értesítésével összefüggő, megfelelő ruhanemű biztosítására vonatkozó, dolgozói képzés, kiegészítő támogatás fenntartására irányuló, illetve a korlátozó intézkedések alkalmazására vonatkozó eljárásrend követésére felhívó rendelkezéseket tett.

Az *Integrált Jogvédelmi Szolgálat jogvédelmi biztosa* válaszában e jelentés kapcsán is a korábban, az AJB-66/2022. számú jelentés nyomán már kifejtett javaslatot fogalmazta meg.

A *Fejér Megyei Szent György Egyetemi Oktató Kórháznak mint vélelmezett illetékes irányító megyei intézménynek tett ajánlás* címzettje módosult, mivel az OKFŐ munkatársa arról tájékoztatta a biztost, hogy az érintett intézmény ugyan nem megyei irányító intézmény, azonban kivételként a „megyei intézmény” kategóriába tartozik, ezért pedig a működését szabályozó dokumentumok jóváhagyására jogosult szerv az OKFŐ. Az OKFŐ válasza alapján a Házirend módosításával és a Pszichiátriára vonatkozó Egységsszintű Működési Szabályzat átdolgozásával összefüggésben megtették a szükséges intézkedéseit, ezt a választ pedig a biztos elfogadta.

Az *országos tisztifőorvos* válasza alapján a szakmai minimumfeltételek biztosításával, valamint a betegek kapcsolattartási jogának érvényesülésével, így a honlap látogatási renddel kapcsolatos tartalmának aktualizálásával, az egészségügyi szolgáltató házirendjének korrigálásával összefüggésben tett intézkedéseket.

A gyermek-gerincdeformitással összefüggő egészségügyi ellátás és annak hozzáférhetősége

AJB-1599/2022. Az alapjogi biztos a panaszos szülő beadványa alapján tekintette át átfogóan a gyermek gyermek-gerincdeformitása esetén helyreállító műtét, az egészségügyi ellátás igénybevételének hazai intézményi gyakorlatát, helyzetét, illetve annak hátterét. Az ombudsman megállapította, hogy az ellátásforma ugyan biztosított, de a rendelkezésre álló egyetlen ellátóhely és a szűkös szakorvosi kapacitás – a járvány hatásaival súlyosbítva – nem mindig teszi lehetővé azt, hogy az adott egészségügyi ellátás valóban hozzáférhető legyen. A biztos ezért a jelentésében számos kezdeményezéssel és ajánlással élt a szaktárca és a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) vezetői felé.

Egy panaszos édesapa beadványában kifogásolta azt, hogy **nem kapnak pontos és megbízható tájékoztatást arról, hogy mikor kerülhet sor a gerincdeformitás miatt gyermekük műtétjére**. Jelezte, hogy várhatóan egy évet meghaladó várakozási idő után kerülhet csak sor a beavatkozásra, miközben a gyógykezelés elhalasztása komoly kockázati következményekkel jár. Sérelmezte, hogy speciális gyógytorna (Schroth-terápia) az állami finanszírozás keretein belül elérhetetlen, és arra is szeretett volna választ kapni, hogy ha a hazai állami egészségügyi ellátórendszer nem tud megfelelő kapacitást garantálni, úgy igénybe vehetnek-e társadalombiztosítási támogatás mellett más, külföldi vagy magánszolgáltatókat. Mindezek alapján kérte a gyermek-gerincdeformitás kezelési lehetőségei elérhetőségének vizsgálatát.

A biztos az ügyben vizsgálatot indított és a jelentése rögzítette, hogy hazánkban a vizsgálatkor egy helyen, az **OGK Budai Egészségközpontban** végzik a gyermek-gerincdeformitást helyreállító műtétet. Az egész országban **4, önálló műtét végzésére képes szakember** dolgozott, ebből 1 fő dolgozott az állami ellátásban. A magánellátásban dolgozó 3 szakember teljes egészében, további 3 fő, külföldön dolgozó tapasztalt gerincsebész pedig havi néhány műtét elvégzésére nyerhető meg az állami ellátás számára.

A biztos kiemelte, hogy az **Országos Intézményi Várólista Rendszerben** kötelezően vezetett várólisták esetében a cél az volt, hogy nagyobb műtétek esetén ne haladjon meg a várakozási idő a 150 napot, kisebb műtétek esetén pedig a 60 napot. A NEAK akkori tájékoztatása szerint az átlagos tényleges várakozási idő hivatalosan **a panaszos gyermekének korosztályában (0–14 éves) 119 nap volt**. A panaszolt konkrét esetben azonban már meghaladta az 1 évet, a panasz tárgyát képező beavatkozásra pedig 350-370 fő várt 2021 őszén. Az akkor egyedüli szolgáltató jelezte, hogy a rendelkezésre álló műtét- és szakorvos-kapacitások maximális kihasználtsága mellett is vannak további humán erőforrás-problémáik, hiszen

a beavatkozáshoz számos további szakember együttes rendelkezésre állása szükséges. **Így pedig még a teljesítményvolumen-korlátok eltörlése mellett sem voltak képesek több műtét kivitelezésére**.

A várólista-vezetés szabályai szerint a beteg várólistára történő felvételét a számára szükséges ellátás indikációjának szakorvos általi megállapításakor kell kezdeményezni. A jelentés alapjául szolgáló esetben mindez azonban csak hónapokkal később történt meg. Az ambulancia a műtét indikáció rögzítése után mintegy 3 és fél hónappal, 2021. január 5-én vette fel a műtét várólistára a gyermeket. A biztos megállapította: jogszabálysértő és visszásságot okoz az Egészségközpont azon gyakorlata, hogy nem a szakorvosi javaslattal párhuzamosan rögzítik a beteget az intézményi várólistára, torzító hatást gyakorol a várólistákkal összefüggő nyilvántartások tartalmára, megakadályozva a valós várakozási idők megállapítását. Az ombudsman utalt arra is, hogy a járvány miatt elrendelt ellátáshalasztás óta több alkalommal került sor az elektív, halasztható ellátások elnapolására, ennek, illetve a pécsi és a debreceni ellátóhelyek megszűnésének következtében az akkor egyetlen megmaradt szolgáltató várólistája jelentősen megnövekedett, 350-370 fő várakozott az Egészségközpontnál gerincstabilizáló műtétre 2021 őszén. A szakma javasolta az egészségügyi szaktárca számára, hogy a járványhelyzetben a gerincstabilizáló műtétek képezzenek kivételt az általános elektív beavatkozások halasztása alól.

A jelentés kitért arra, hogy a nyugat-európai ellátóhelyeken a műtét indikáció felállításától számított 6-8 hónapos várakozási idő mondható általánosnak a hazai akár több mint 1 évhez képest. Így mindenképpen indokolt az adott ellátásforma tekintetében megfelelő módon mérlegelni az érintett betegek külföldi ellátás igénybevételének ajánlását és engedélyezését.

Az ombudsmani jelentés hangsúlyozta, hogy az egészséghez való jog elsődlegesen **az állam intézményvédelmi kötelezettségeként jelenik meg, azt az állam alapvetően az ellátórendszer hozzáférhetővé tételével biztosítja**. A **gyermek-gerincdeformitást helyreállító műtétek** vonatkozásában a rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy ezen ellátásforma ugyan hozzáférhető a gyermekek számára, azonban a rendelkezésre álló egyetlen ellátóhely és a szűkös szakorvosi kapacitás – a pandémia hatásaival súlyosbítva – nem minden esetben teszi lehetővé azt, hogy az adott egészségügyi ellátást a beteg gyermek számára az aktuális egészségi állapotát tekintve a legmegfelelőbb időpontban nyújtsák. Az alapjogi biztos megállapította, hogy a kialakult helyzet az érintett gyermekek gondoskodáshoz, valamint az egészséghez fűződő jogát veszélyezteti, e jogokkal összefüggő visszásságot okoz.

A jelentés szerint a vizsgálat során kapott válaszok alapján kérdésként merül fel, hogy a társadalombiztosítási támogatások körébe jelenleg befogadott **konzervatív kezelési módszerek** hatékonyan meg tudják-e előzni a műtét beavatkozásokat. A tapasztalatok alapján a jelenleg a társadalombiztosítás által

finanszírozott eszközök használata mellett a műtételkerülési arányok rosszak. Talán ebből adódhat, hogy **a rendelkezésre álló kapacitások nincsenek kihasználva**. A beadványozó konkrét esetében is gyógytornaként Schroth-terápiát javasoltak a gyermek kezelőorvosai, amely azonban nem támogatott, annak felkutatása, megfizetése teljes mértékben a szülők lehetőségeitől függ. A biztos álláspontja szerint pedig – a válaszok alapján – **kérdéses, hogy a társadalombiztosítás által támogatott kezelési módszerek az érintett gyermekek tekintetében valós, hatékony alternatívát jelentenek-e**.

Az ombudsman **felkérte az Egészségközpont főigazgatóját**, hogy ha azt orvosi szempontból indokoltnak találják, tájékoztassák betegeiket, szülőiket a külföldi gyógykezelés lehetőségéről a határon átnyúló egészségügyi ellátásra vonatkozó betegjogok érvényesítéséről szóló uniós irányelvnek megfelelően, illetve segítsék őket megfelelő közfinanszírozott uniós szolgáltató ajánlásával. A biztos azt is kérte, hogy a betegeket a számukra szükséges ellátás indikációjának szakorvos általi megállapításával párhuzamosan rögzítsék az intézményi várólistára.

Az **ombudsman kezdeményezte az egészségügyért felelős miniszternél**, hogy szakértők bevonása mellett határozzák meg a hazánk kedvezőtlen gyermekgerinc-stabilizáló műtét elkerülési arányát okozó tényezőket és számolják fel a beazonosított problémákat megfelelő cselekvési terv kialakítása mellett, ideértve a korszerű és hatékony mozgásterápiák (pl. Schroth-terápia) társadalombiztosításba történő befogadását. Kérte azt is a minisztertől, hogy tekintsék át a terület humán erőforrás-ellátottságát és tegyék meg a szükséges intézkedéseket. Javasolta, hogy tájékozódjanak az uniós országok érintett beavatkozás tekintetében vezetett várólistáinak hosszáról, hogy e műtétek határokon átnyúló elvégzésének mérlegeléséhez azok rendelkezésre álljanak. A biztos **felkérte a NEAK főigazgatóját**, hogy a tervezett külföldi gyógykezelések engedélyezése során az orvosi szempontból indokolt, megfelelő idő meghatározásakor komplex módon legyenek figyelemmel a beteg egészségi állapota, kórelőzménye, a betegség valószínűsíthető lefolyása, a beteg fájdalmainak intenzitása, a beteg fogyatékoságának jellegére.

A jelentés utóélete

Az egészségügyért felelős miniszter az ajánlásokra adott válaszában a műtételkerülést szolgáló módszerek és eszközök rendelkezésre állásának és korszerűségének, alkalmasságának áttekintéséről, valamint a humán erőforrás-helyzet feltárásáról, új képzési struktúra bevezetéséről tájékoztatta a biztost.

Az *OGK Budai Egészségközpont főigazgatója* válaszában részletesen ismertette az ellátásforma jelenlegi helyzetét, számaadatait. **Jelezte, hogy a biztosi ajánlásokat teljes mértékben elfogadták, az annak megfelelő napi gyakorlatot kialakították és bevezették**. A főigazgató válaszát az alapjogi biztos a viszontválaszában elfogadta.

A NEAK főigazgatója a külföldi gyógykezelések során az orvosi szempontból indokolt, megfelelő idő meghatározása során történő komplex szempontrendszer alkalmazására tett ajánlás kapcsán jelezte, hogy a tervezett külföldi gyógykezelések részletes szabályairól szóló kormányrendelet alapján valamennyi, a beteg állapotára vonatkozó, a kérelmező által a NEAK-hoz benyújtott összes dokumentációt megküldenek az orvosszakmai véleményt kialakító orvosszakértő vagy illetékes Tagozat részére. Így a bíráló szakmai grémium véleményének kialakítása során figyelembe tudja venni a hivatkozott uniós esetjogban részletezett körülményeket, amennyiben a csatolt dokumentumok erre vonatkozóan releváns tény tartalmaznak. Az így kialakított, illetve a hatósági eljárás keretében megküldött orvosszakmai véleményhez a NEAK a határozathozatala során kötve van, a szakértők által szakmailag indokolt és reális egészségnyereséggel járó beavatkozásokat a NEAK az Egészségbiztosítási Alapból 100%-ban téríti.

A fogászati alapellátás biztosításának hiányával kapcsolatos vizsgálat

AJB-1630/2022. Az alapvető jogok biztosa egy konkrét panaszbeadvány vizsgálata során azt tárta fel, hogy akár hosszú ideig sem megoldott a helyi fogászati alapellátás biztosítása, a lakosok ellátása abban az esetben, hogy ha az Önkormányzat azt nem tudja biztosítani. Az ombudsman az egyedi ügy kapcsán általános jelleggel javasolta a szaktárcaának a hatályos szabályozás kiegészítését a hasonló helyzetek megelőzése érdekében.

A biztoshoz forduló panaszos azt sérelmezte, hogy Tardona község lakosai számára **2020 tavasza, a fogorvos nyugdíjba vonulása óta nem elérhető a fogászati alapellátás**, így kénytelenek a **magánellátás igénybevételére**. A panaszos beadványában jelezte továbbá, hogy több környező fogorvosnál próbáltak a község lakói ellátást kérni, azonban még akut esetben is csak több hetet, vagy akár egy hónapot követő időpontra tudtak volna időpontot adni számukra. A panaszos kifogásolta végül az ügyvel kapcsolatban az Önkormányzat eljárásának elhúzódsát.

A biztos vizsgálatot indított, amely feltárta, a községben a 2019. december 19-ei döntést követően megszűnt a fogorvosi alapellátás, amit az Önkormányzat szerződészerűen **csak 2022. február 1-jétől tudott ismét biztosítani**. A fogorvosi alapellátás ismételt biztosításáig eltelt több mint két évben tehát nem tudta megszervezni az Önkormányzat – minden kísérlete ellenére – a Község lakosságának fogorvosi alapellátását. Az ombudsman megállapította, hogy a kialakult helyzet alkalmas volt arra, hogy az egészséghez való joggal összefüggő visszasságot okozzon.

A vizsgált ügyben az egészségügyi szolgáltató a tevékenységét nem szüneteltette, hanem az **egészségügyi államigazgatási szerv visszavonta a működési engedélyt**, mivel az

egészségügyi alapellátás körében kötött **feladatellátási szerződés megszűnt**. A járási tisztifőorvosnak pedig jogszabályi előírás hiányában **más egészségügyi szolgáltató kijelölése nem állt módjában**. Az ombudsman szerint az ügy nyomán általános jelleggel merült fel tehát kérdésként, hogy amennyiben a fogorvosi alapellátás biztosításáért felelős önkormányzat nem tudja biztosítani a település lakosainak az ellátást, akkor miért nincsen olyan szerv, amely jogosult lenne ilyenkor – hasonlóan a szüneteltetés esetéhez – az egészségügyi szolgáltató kijelölésére.

A jelentés kiemelte, hogy az egyedi ügy körülményei rámutatnak: bár a helyi önkormányzatok törvényességi felügyelete a kormányhivatalok útján biztosított, **a felmerült problémát a kormányhivatal jogkörében eljárva nem tudta megoldani**, így a fogorvosi alapellátás folyamatos biztosításának hiányával kapcsolatban az adekvát megoldás hiánya általában a jogbiztonság követelményével és az egészséghez való joggal összefüggő visszasságot okoz.

A biztos kiemelte: a visszasság feloldása érdekében megoldást jelenthetne **a járási tisztifőorvos hatáskörének bővítése**, hogy szükség esetén ki tudjon jelölni egy ideiglenes egészségügyi szolgáltatót annak érdekében, hogy a területi betegek ne maradjanak ellátatlanul a helyzet végleges rendeződéséig. Ennek hiányában ugyanis, ahogyan azt a konkrét ügy is alátámasztotta, előfordulhatott, hogy több mint két évig nem biztosították a tardonai lakosok fogászati alapellátását. Az alapjogi biztos jelentésében **felkérte az egészségügyért felelős minisztert**, hogy kezdeményezze az alapellátás biztosítása kapcsán a járási tisztifőorvos intézkedési jogkörére vonatkozó kormányrendeleti szabályozás bővítését annak érdekében, hogy a visszavont szolgáltatási engedély miatt átmenetileg alapellátás nélkül maradt települések lakossága ellátásának biztosítására ideiglenes jelleggel egészségügyi szolgáltatót jelölhessen ki.

A jelentés utóélete

Az *egészségügyért felelős államtitkár* válaszában egyetértett a jelentésben megfogalmazott azon javaslattal, miszerint az alapellátás biztosítása kapcsán megfontolandó az egészségügyi szolgáltatás gyakorlásának általános feltételeiről, valamint a működési engedélyezési eljárásról szóló kormányrendeletnek a járási tisztifőorvos intézkedési jogkörére vonatkozó bővítése. Válaszában jelezte, hogy álláspontja szerint garanciális szabályok beépítésére is szükség lenne az önkormányzatok érdekeltségének előmozdítására az alapellátás biztosításával kapcsolatos kötelezettségük teljesítésének érdekében. E garanciális szabályok kidolgozása ugyanakkor a háttérintézmények közreműködésével történhet majd meg. Az egészségügyért felelős államtitkár a jelentés kapcsán hangsúlyozta az önkormányzatok együttműködésének fontosságát és kiemelte, hogy álláspontja szerint a helyzet általános megoldása elsődlegesen a körzetkialakítás során rendszerszintű áttekintést és stratégiai döntést igényel.

4.4. TOVÁBBI KIEMELT OMBUDSMANI ÜGYEK ÉS VIZSGÁLATOK

Az alapvető jogok biztosa 2022-ben a fent bemutatott, egyes kiemelt vizsgálati területeken kiadott jelentésein túl **több olyan ügyben folytatott vizsgálatot**, amelyekről érdemes a beszámoló keretében is áttekintést adni. A biztos hatósági eljárásokat vizsgáló gyakorlatában jellemzőek a **végrehajtási, a pénzügyi, adóhatósági eljárásokkal** kapcsolatos ügyek, ezek közül a tárgyévben is több olyan eset volt, amelynek nyomán – jellemzően a tisztességes hatósági eljárás jogával összefüggésben – jelentés kiadására került sor. Egyes esetekben a feltárt visszasságok nem vagy nem kizárólagosan az eljáró szervek gyakorlatát érintették, hanem a **jogi szabályozással összefüggő alapjogi-alkotmányossági kérdéseket** is felvetettek.

AJB-1960/2022. Egy panaszbeadvány vizsgálata nyomán az alapjogi biztos a lakás-előtakarékossági szerződésekkel kapcsolatos jogi szabályozás egyértelműségét tekintette át, a feltárt aggályok és hiányosság rendezése érdekében a szaktárcahoz fordult ajánlásával.

Egy magánszemély fordult a biztoshoz, aki a lakás-előtakarékossági szerződések alapján kifizetendő megtakarítások kiutalásával kapcsolatban fejtette ki aggályait. A panaszos előadta, hogy a családjá két lakás-előtakarékossági szerződést kötött kiskorú gyermekek javára. A **kiskorúakat érintő szerződések** esetében azonban – kiutalási kérelmük ellenére – a kiskorúakat illető összegek tényleges utalását a lakás-takarékpénztár megtagadta. Arra hivatkoztak ugyanis, hogy a gyámhivatal hozzájárulása szükséges az adott kiutaláshoz, mivel az érintett összeg túllépi azt a határt, amely alatt a törvényes képviselő rendelkezhet a kiskorú vagyonával.

A beadvány által felvetett jogi kérdés az volt, hogy a kiskorú nevében, törvényes képviselő által (vagy ilyen személyek mint kedvezményezettek javára) kötött lakás-előtakarékossági szerződések esetében, a megtakarítási összegek feletti törvényes képviselők általi rendelkezéshez **szükséges-e gyámhatóság jóváhagyásának beszerzése**. A panaszos ezt vitatta, miközben a lakás-takarékpénztár a jóváhagyást megkövetelő jogi álláspontját fenntartotta.

Az alapjogi biztos megkeresésére a **belügyminiszter** a gyámhatósági jóváhagyás szükségessége mellett foglalt állást, a **gazdaságfejlesztési miniszter** azonban ezzel ellentétes jogértelmezést adott. A **Magyar Nemzeti Bank elnöke** pedig részben kérdésesnek tekintette a szabályozás értelmezését, valamint jelezte azt is, hogy az egyes pénzügyi gyakorlatok sem tekinthető egységesnek. A jelentés rögzíti ennek nyomán, hogy az alkalmazandó normatartalom sem a jogalkotói szándék tekintetében rendelkezésre álló adatokból, sem a jogszabályi rendelkezések grammatikai, illet-

ve rendszertani értelmezése alapján nem volt egyértelműen megállapítható.

Az előzőek alapján a biztos megállapította, hogy **nem határozható meg kellő egyértelműséggel, hogy a gyámhatóság jóváhagyása szükséges-e a kiskorúnak a szülő, mint törvényes képviselő útján tett, lakás-előtakarékossági szerződéssel kapcsolatos rendelkezéseire**. Ez a helyzet azzal a következménnyel is jár, hogy nem kellően tisztázott az ügyfelek eljárási kötelezettségeinek terjedelme: milyen eljárási követelményeket kell teljesíteniük, nevezetesen kell-e gyámhatóság előtti eljárást indítaniuk, illetve azt a lakás-takarék-pénztár felé igazolniuk. **A szabályozás kellő egyértelműségének hiányában nem érvényesül kellőképpen az eljárás jognak való alávettessége**, ez potenciálisan teret enged az önkényes jogalkalmazásnak.

A biztos a fentiek alapján megállapította, hogy a probléma az érintett gyermekek és szüleik **tisztességes hatósági eljárás-hoz való jogának érvényesülésével**, valamint a jogállamiság értékéből levezethető **jogbiztonság követelményével összefüggésben álló visszasságot okoz**. A biztos jelentésében rögzítette, hogy a visszasság az alkalmazandó jogszabályok (különösen a lakás-takarékpénztári törvény) **nem egyértelmű vagy nem megfelelő rendelkezéseire**, illetve az adott kérdés **jogi szabályozásának hiányosságára** vezethető vissza.

Az alapjogi **biztos felkérte** ezért a **gazdaságfejlesztési minisztert és a belügyminisztert**, hogy – együttműködve az igazságügyi miniszterrel – kezdeményezzék a **kifogásolt jogi szabályozás megfelelő módosítását, illetve kiegészítését**.

A jelentés utóélete

A *belügyminiszter* visszajelzésében rögzítette, hogy az intézkedéshez szükséges válaszadáshoz a minisztériumi véleményről a gazdaságfejlesztési miniszter munkaszervezetét tájékoztatták. A *gazdaságfejlesztési miniszter* válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy a belügyminiszter által felvetett, kompromisszumos megoldásnak tekinthető javaslatok fényében vizsgálják a szabályozás módosításának lehetőségét. A miniszter megítélése szerint ennek alapján előzetesen célszerűnek tűnik a jogszabályban annak a rögzítése, hogy amennyiben a kedvezményezett nem cselekvőképességű, a megtakarítás felett törvényes képviselője rendelkezhet. Ezen túl vizsgálандó ugyanakkor egyes speciális esetekre a gyámhatósági jóváhagyás szükségességének előírása.

AJB-1980/2022. Egy kormányhivatali panaszkezelési eljárás kapcsán az alapjogi biztos a petíciós joggal és a tisztességes hatósági eljáráshoz fűződő joggal összefüggő visszasságot állapított meg egy hozzá forduló civil szervezet panaszbeadványa nyomán.

Az ügyben az általa képviselt szervezet képviseletében eljárva fordult a biztoshoz egy civil szervezet elnöke. A beadványozó a civil szervezet képviseletében eljárva a panasztörvény szerinti panaszt nyújtott be a Budapest Főváros Kormányhivatalánál. A panaszos kifogásolta, hogy **a panaszra a Kormányhivatal csak hat hónap elteltével adott választ**; ezzel túllépve a panasztörvényben megállapított ügyintézési határidőt. A vizsgálat során a Kormányhivatal nem vitatta, hogy a panaszos 2021 februárjában beérkezett beadványára 2021. július végén adta meg válaszáat. A Kormányhivatal álláspontja szerint ugyanakkor a beadvány nem a panasztörvény szerinti panasznak vagy közérdekű bejelentésnek, hanem a helyi önkormányzatok törvényességi felügyeletének részletes szabályairól szóló kormányrendelet szerinti „bejelentésnek”, azaz felülvizsgálati kérelemnek minősült. E kormányrendelet viszont az akár bejelentés alapján, akár hivatalból indult törvényességi felülvizsgálat lebonyolítására határidőt nem határoz meg.

A biztos jelentésében rámutatott: *a konkrét esetben* a kormányhivatalhoz benyújtott beadvány a panasztörvény szerinti **panasznak és egyben** a kormányrendelet szerinti **„bejelentésnek” is minősült**, ezt a vonatkozó jogszabályi rendelkezések nem zárják ki. Ehhez hasonló esetben az a megfelelő eljárás, hogy ha a panasz vizsgálata során a kormányhivatal arra jut, hogy – az eset összes körülményeinek figyelembevételével – az adott panasszal érintett sérelem orvoslása ténylegesen törvényességi felügyeleti eljárás lefolytatását teszi indokolttá. **Ilyenkor azonban az eljáró kormányhivaltat a panasztörvény szerinti eljárási kötelezettségek is terhelik.**

A jelen esetben **e kötelezettségeket a Kormányhivatal nem teljesítette: mulasztott** akkor, amikor a törvényességi felügyeleti eljárás megindításáról a panasztörvény szerinti határidőben nem tájékoztatta a panaszost, illetve nem bocsátott ki a részére közbenső tájékoztatást sem az előzetes vizsgálat elhúzódsáról és annak indokairól, továbbá nem került sor a panasz áttételére sem a hatáskörrel rendelkező szervhez a beérkezéstől számított 8 napon belül.

Annak következtében, hogy a Kormányhivatal a benyújtott kérelmet nem tekintette panasznak és elmulasztotta a fenti intézkedések valamelyikének megtételét, **a petíciós joggal és a tisztességes hatósági eljáráshoz fűződő joggal összefüggésben visszásságot okozott.** Az alapvető jogok biztosa erre tekintettel felkérte a Kormányhivatal vezetőjét, hogy a panaszok intézése során a jövőben fokozottan ügyeljen a vonatkozó előírások maradéktalan betartására.

A jelentés utóélete

A Kormányhivatal vezetője a válaszában – korábban kifejtett jogi álláspontjának fenntartása mellett – rögzítette, hogy a hasonló esetek elkerülése érdekében bevezetik **a kötelező közbenső tájékoztatást** (az eddig is alkalmazott felügyeleti eljárás eredményéről szóló tájékoztatás mellett). A közbenső tájékoztatásból a bejelentő értesülhet arról, hogy a beadványát miként minősítet-

ték, az eljárást megkezdték, annak lezárása – figyelemmel arra, hogy elintézési határidőt a vonatkozó jogszabályok nem határoznak meg számára – megközelítőleg mikorra várható.

AJB-487/2022. Egy magánszemély panaszbeadványa alapján vizsgálta átfogóan az alapjogi biztos az elektronikus kapcsolattartási módról írásbeli kapcsolattartásra történő áttérésre vonatkozó jogi szabályozást és adóhivatali gyakorlatot.

Egy magánszemély elektronikus kapcsolattartási módról írásbeli kapcsolattartásra történő áttéréssel összefüggő panasszal fordult a biztoshoz. A panaszos azt sérelmezte, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) **a tárhelyére küldi leveleit, amiről ügyfélkapuján keresztül kap tájékoztatást, azonban nem tudja megnyitni tárhelyre küldött leveleit**, ezért két éve hiába kéri a NAV-tól, hogy e-mail-címére vagy postai címére írjon levelet részére. A panaszos a vizsgálat időtartama alatt megszüntette ügyfélkapuját. Ezt követően azzal szembesült, hogy ennek ellenére a tárhelye továbbra sem szűnt meg, így a NAV továbbra is küldhet számára a tárhelyére iratot. Ezt követően a panaszos megkísérelte tárhelyét megszüntetni, amire azonban nem volt jogszabályi lehetősége, tekintettel arra, hogy érvényes tároló elemet tartalmazó személyazonosító igazolvánnyal rendelkezik. A fentiek okán a panaszos a Rendelkezési Nyilvántartásban tett „Az ügyfél nem választott kapcsolattartást” szövegű rendelkezést, amivel kizárta, hogy a NAV részére elektronikus úton küldjön iratot.

Az ügyben a biztos megkereste a Nemzeti Adó- és Vámhivatal vezető államtitkárát, a Belügyminisztériumot, az illetékes járási hivatal és a NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. vezetőjét. A vizsgálat megállapította, hogy a NAV a 2019. és 2020. években számos levélben tájékoztatta a panaszost arról, hogy az elektronikus ügyintézésre nem kötelezett személyek a Rendelkezési Nyilvántartásban tett **ügyintézési rendelkezéssel kizárhatják az elektronikus kapcsolattartást**, amely esetben a NAV egyáltalán nem küld a panaszos tárhelyére iratot. A NAV tájékoztatta a panaszost arról, hogy **ügyintézési rendelkezést** tehet az ország valamennyi kormányablak- és okmányirodai ügyfélszolgálatán. A biztos vizsgálata feltárta, hogy **a NAV tájékoztatása nem tért ki azonban arra**, hogy ügyintézési rendelkezést a panaszos a NAV kiemelt ügyfélszolgálatain is tehet, annak ellenére, hogy a hatályos jogszabályok alapján a panaszosnak a NAV-nál is lett volna lehetősége rendelkezni.

Az ombudsman szerint a NAV tájékoztatása **nem felelt meg** teljes mértékben az adóigazgatási rendtartásról szóló törvényben meghatározott **tájékoztatási kötelezettség**, valamint *az adózói jogok gyakorlásának előmozdítása alapelvének* és az e-ügyintézési törvényben szabályozott **jóhiszeműség, tisztesség és kölcsönös együttműködés követelményének**, amivel a **tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő sérelmet okozott.**

A vizsgálat ugyancsak feltárta, hogy szintén nem felel meg a hatályos jogszabályi előírásoknak a Központi Ügyfél-regisztrációs Nyilvántartás regisztrációs szervei által használt, az Ügyfélkapu-regisztrációs eljárást támogató UKAPU informatikai rendszerből nyomtatott **adatlap**, amely szerint az ügyfélkapus regisztráció megszüntetésével az Ügyfélkapuhoz kapcsolódó tárhely tartalma helyreállíthatatlan módon törlődik. A **Belügyminisztérium** a biztos megkeresésére adott válaszában jelezte, hogy már **intézkedett annak érdekében**, hogy a programban található nyomtatványok egyértelműen tartalmazzák, hogy a tárhely csak akkor szűnhet meg, ha az ügyfél nem rendelkezik egyéb, a Kormány által biztosított elektronikus azonosítási szolgáltatással, továbbá ugyanennek a tájékoztatásnak a Tudástárba történő beépítéséről is intézkedett, így ezzel kapcsolatban további ombudsmani intézkedés nem volt szükséges.

A vizsgálat feltárta továbbá, hogy az adózás rendjéről szóló törvényben foglalt, az elektronikus azonosítási szolgáltatás igénybevétele érdekében regisztráló vagy a regisztrációjukat megszüntető személyekre, a tárhely létrehozására vonatkozó elektronikus úton történő **napi adatszolgáltatás** a Központi Ügyfél-regisztrációs Nyilvántartás vezetéséért felelős szerv és a NAV között nem működik, helyette havi adatszolgáltatás történik a NAV nyilvántartási rendszerébe, ami **a jogbiztonság követelménye sérelmének veszélyét vetette fel.** Az ennek orvoslását szolgáló automatizált adatátadást célzó fejlesztés a Belügyminisztérium oldalán már ekkor elkészült, a NAV oldalán történő fejlesztés befejezését követően indulhatott meg az automatikus adatátadás.

Megállapítható volt továbbá, hogy a panaszos által a Rendelkezési Nyilvántartásban tett (két választható érték közül kiválasztott) **ügyintézési rendelkezés szövege nem volt egyértelmű** sem a NAV, sem pedig a biztos számára. **A jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot, a jogsérelem veszélyét** veti fel a Rendelkezési Nyilvántartásban tehető ügyintézési rendelkezések tárgyköreinek különböző szintű jogszabályokban egymással nem teljesen összhangban lévő szabályozása, másrészt az eltérő jogértelmezésekre lehetőséget adó értékek megfogalmazása a Rendelkezési Nyilvántartásban választható „Kapcsolattartási forma” esetén.

Az ügyintézési rendelkezések az e-ügyintézési törvény rendelkezése értelmében **személyes megjelenés útján** és **elektronikus úton** tehetők. Az ügyféli jogok teljesebb körű biztosítása érdekében a biztos a jelentésében **javaslatot** tett annak megfontolására, hogy e rendelkezésben írt módok mellett **a jogalkotó tegye lehetővé a papíralapon történő nyilatkozattételt.**

A vizsgálat feltárta, hogy a tárhely felfüggesztése, megszüntetése eljárására vonatkozó szabályozás és gyakorlat nincsen összhangban egymással, ami jelentős **jogalkalmazói bizonytalanságot** okozott, továbbá **megnehezítette az ügyfelek jogkövető magatartását.**

Az alapjogi biztos a jelentésében mindezekre figyelemmel a NAV-ot vezető államtitkár és – egyes intézkedések vonatkozásában a belügyminiszterrel, illetve a NISZ Zrt.-vel együttműködve – a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter **intézkedéseit kezdeményezte.**

A jelentés utóélete

A *NAV vezetője* tájékoztatása szerint a biztos jelentésben megfogalmazott ajánlásokat haladéktalanul végrehajtotta. A NAV Központi Irányítása felhívást intézett valamennyi igazgatóságához, amelyben kérte, hogy az ügyfelekkel való személyes, telefonos és írásbeli kommunikáció során a Rendelkezési Nyilvántartással kapcsolatos ügyintézés helyszínéként jelöljék meg a NAV kiemelt ügyfélszolgálatait is, továbbá honlapján kiegészítette az egyes központi ügyfélszolgálatoknál intézhető ügyek listáját a Rendelkezési Nyilvántartással kapcsolatos ügyintézéssel. A tájékoztatás alapján a NAV ugyancsak elkészült a napi adatátadást lehetővé tevő informatikai fejlesztéssel, a program 2022 októberében bevezetésre került.

AJB-1927/2022. A biztos egy magánszemély beadványa alapján a termőföldre vonatkozó árverési vételi ajánlatra vonatkozó előírásokkal kapcsolatban állapított meg visszásságot.

A beadványozó azt kifogásolta a panaszbeadványában, hogy egy végrehajtás alá vont termőföldre vonatkozó, álláspontja szerint szabályos, minden szükséges adatot tartalmazó, saját kezűleg írt és aláírt, az ügyben eljáró végrehajtóhoz postai úton eljuttatott vételi ajánlatát a végrehajtó arra hivatkozással utasította el, hogy az ajánlatot nem a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar (MBVK) honlapján elérhető formanyomtatványon nyújtotta be.

A vizsgálat folyamán **a végrehajtó** arról tájékoztatta a biztost, hogy az MBVK kapcsolódó körlevele **kötelező**, az Elektronikus Árverési Rendszerre (EÁR) mutató **formai előírásokat, regisztrációt**, és az EÁR használatával történő **formanyomtatvány-generálást** tartalmaz a földárverési vételi ajánlat befogadhatóságával kapcsolatban. Előadta azt is, hogy a körlevél alapján a jogszerűségi vizsgálat szempontjából a vételi ajánlat részeként értelmezendők az ajánlathoz kötelezően csatolandó, jogszabályban meghatározott dokumentumok/igazolások is. **Az MBVK** ezzel szemben azt adta elő a tájékoztatásában, hogy a körlevél a vételi ajánlat előterjesztését **megkönnyítő** és esetlegesen **kötelezőnek látszó** formanyomtatványról szól.

A biztos a körlevelet elemezve megállapította, hogy az a végrehajtó értelmezésének feleltethető meg, ezzel összefüggésben pedig rámutatott arra, hogy az MBVK ezen iránymutatása a hatályos jogszabályi szabályozást sérti, mivel az az EÁR használatát írja elő, illetve olyan hatáskört is tulajdonít a vételi ajánlatot befogadó végrehajtónak, amelyre más szerv jogosult.

A jelentés rögzítette: a földárveréssel kapcsolatos szabályokat a bírósági végrehajtási törvény, a földforgalmi törvény, valamint a földárverési kormányrendelet tartalmazza, és az ezekben foglalt szabályozásnak **a körlevél több szempontból sem felel meg**. A jogszabályi rendelkezések összevetésével a biztos rámutatott, hogy nemcsak az EÁR-be történő, díjfizetéshez kötött előzetes regisztráció nem írható elő a földvételei ajánlat kapcsán, hanem a földárverésekre általánosságban sem vonatkoztatható az EÁR, így az elektronikus árverési felület kötelező használata még formanyomtatvány-generálási céllal sem írható elő. A törvényszöveg „nem lehet alkalmazni” megfogalmazása értelemszerűen tiltást jelent, azt a jogalkalmazó szervek nem írhatják felül.

A jelentésben a biztos rámutatott arra is, hogy a körlevél azon része sem felel meg a hatályos szabályozásnak, amely szerint a végrehajtói jogszerűségi vizsgálat szempontjából a vételi ajánlat részeként értelmezendők az ajánlathoz kötelezően csatolandó, jogszabályban meghatározott dokumentumok/igazolások is. Ezek vizsgálatára ugyanis más hatóság, a mezőgazdasági igazgatási szerv jogosult a földforgalmi törvény rendelkezései értelmében.

A feltárt, **a jogállamiság elvét és a tisztességes eljáráshoz való jogot érintő visszasságok orvoslása érdekében az ombudsman kezdeményezéssel élt** a végrehajtási ügyben eljáró végrehajtó, az ügyben jelenleg, jogutódként eljáró végrehajtó és az MBVK irányában, továbbá a jelentését megküldve tájékoztatta a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságát.

AJB-2377/2022. Az alapjogi biztos a végrehajtási eljárás során beérkezett összegek felosztását érintő aggályokra világított rá a végrehajtó eljárása kapcsán egy magánszemély panaszbeadványának vizsgálata nyomán.

A panaszos az általa mint végrehajtást kérő által kezdeményezett végrehajtási eljárást érintően fejtette ki aggályait. A beadványában kifogásolta egy meghatározott ingatlan értékesítését, a beérkezett vételár felosztását, a megfelelő tájékoztatás hiányát, az ügyben eljáró önálló bírósági végrehajtó ezzel kapcsolatos **mulasztásait**. A vizsgálat előkészítése során megállapítható volt, hogy az eredetileg eljáró végrehajtót időközben nyugdíjazták, helyette az állandó helyettese jár el, így – az MBVK mellett – a helyettes bírósági végrehajtót kereste meg az ügyben a biztos.

A helyettes bírósági végrehajtó nyilatkozata, valamint a végrehajtási ügy iratanyaga alapján megállapítható volt, hogy **az eredetileg eljáró végrehajtó az ingatlan értékesítése során befolyt vételár összegét a végrehajtási eljárás tekintetében nem megfelelően osztotta fel**, részben alaptalanul érvényesített végrehajtónak járó összeget. Emellett a biztos rámutatott, hogy az ingatlan értékesítéséhez kapcsolódó felosztási tervet a végrehajtó nem kellő körültekintéssel, az értelmezést és ellenőrzést megfelelően lehetővé tévő módon fogalmazta meg,

aminek eredményeként **a felosztási terv szövege** sem önmagában, sem a végrehajtási eljárás során keletkezett egyéb iratokkal összevetve **nem volt kellően egyértelmű**. A végrehajtó eljárása és mulasztásai így **a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő sérelmet** okoztak.

A végrehajtó nyugdíjazása miatt őt érintően intézkedést sem lehetett alkalmazni. A helyettes bírósági végrehajtó tevékenységével szemben panasz nem merült fel, általa okozott visszasság a jelen eljárás során nem volt megállapítható. Ezen megfontolásokra tekintettel a biztos az ügyben az **intézkedés alkalmazását mellőzte**. Az ombudsman ugyanakkor **figyelemfelhívással élt az MBVK felé**, ebben rámutatva az ingatlanok értékesítése során befolyt bevételek megfelelő elszámolásának alapvető követelményére, valamint a felosztási tervek megfogalmazása tekintetében az egyértelműség, átláthatóság, összevethetőség követelményeire.

A jelentés utóélete

Válaszában az *MBVK hivatalvezetője* rögzítette, hogy a jelentésben felvetett problémák megoldása érdekében folyamatban van a felosztási tervről rendelkező dokumentum módosítása, egy kifejezetten erre a célra létrehozott projekt keretében. Az MBVK hivatalvezetője válaszában azt is hangsúlyozta, hogy a módosítás során az ombudsmani jelentésben megfogalmazott kritériumok is figyelembevételre kerülnek.

AJB-27/2022. Az ombudsman egy magánszemély beadványa nyomán egy önálló bírósági végrehajtó ügyviteli gyakorlatát vizsgálva állapított meg alapjogi visszasságot.

Egy magánszemély az önálló bírósági végrehajtó irányában kívánta teljesíteni lakcímbeljelentési kötelezettségét, ennek során azonban akadályba ütközött, ezt sérelmezve fordult a biztoshoz. Előadta, hogy miután elköltözött korábbi lakóhelyéről, egy végrehajtói iroda által feladott, könyvelt postai küldeményről kapott értesítőt. A panaszos a küldeményi értesítőt a küldemény rendelkezésre tartását követően vette kézhez, ezért megkísérelte közvetlenül felvenni a kapcsolatot az értesítőn megnevezett végrehajtóval, először e-mailben, majd telefonon. Miután a panaszos kapcsolatfelvétellel irányuló kísérletei huzamosabb ideig eredménytelenek voltak, úgy döntött, hogy személyesen keresi fel a végrehajtói irodát. Előadása szerint ottjártakor égtek az irodában a lámpák, azonban csengetésére senki sem nyitott ajtót.

A biztos az ügyben vizsgálatot indított és részletes tájékoztatást kért a végrehajtótól az ügyben. A **végrehajtói tájékoztatás** szerint a telefonvonal túlterheltsége miatt előfordulhatott, hogy az iroda felfogadási időben nem volt elérhető, e-mailben elérhetőséget kizárólag a digitális aláírással ellátott iratok fogadására biztosítanak, személyes felfogadásra pedig a pandémia miatt csak előzetes időpont-egyeztetést követően van lehetőség.

A bírósági végrehajtási törvény szerint **a fél köteles** a személyazonosító adataiban, **a lakóhelyében bekövetkezett változást haladéktalanul bejelenteni**. E törvényi előírásnak a teljesíthetőségét gátolta, hogy a végrehajtói iroda a rövid úton történő kapcsolatfelvétellel csak telefonos elérhetőséget biztosít a fél számára, az e-mail útján való bejelentés lehetőségét csak korlátozottan, elektronikus aláírással, valamint időbélyegzővel ellátott pdf-formátumban érkező elektronikus levelek esetében ismeri el. E követelmények azonban a magánszemélyek számára jellemzően nem, vagy csak aránytalan nehézséggel lennének teljesíthetők.

Az alapjogi biztos így megállapította, hogy a végrehajtói irodával történő időpont-egyeztetés, az adatváltozás-bejelentés, az ügyviteli tájékoztatás célját szolgáló elektronikus kapcsolatfelvétel lehetőségének kizártsága a tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése által megkívánt eljárási minőség, az ügyféli jogok érvényesülése szempontjából kifogásolható. Az irodával való kapcsolatfelvételi lehetőség szűkítettége, korlátozottsága a végrehajtói iroda felfogadási gyakorlatában **a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszasságot okozott**. Ez az eljárási gyakorlat a panaszos esetében **a jogorvoslathoz való jogot is sértette**, hiszen a végrehajtói irodával való kapcsolatfelvétel lehetőségének korlátozottsága a panaszost elzárta attól is, hogy az eljárás iratait megismerhesse és jogorvoslati lehetőségével időben élhessen.

Az ügyféli jogok megfelelő érvényesülése érdekében **a biztos felkérte a végrehajtót**, hogy tegye lehetővé a felek számára, hogy a felfogadás időpontját e-mail útján is egyeztethessék a végrehajtói irodával. A tisztességes eljáráshoz való jog érvényesülése érdekében a biztos indokoltnak látta az **MBVK intézkedését** is kérni, abban, hogy tekintse át, milyen esetekben, ügykörökben indokolt biztosítani a végrehajtóval való e-mailben történő kapcsolatfelvétel lehetőségét, ez ugyanis jelentősen megkönnyítené a felfogadással kapcsolatos időpont-egyeztetést, a bejelentési kötelezettségek teljesítését, és gyorsítaná az ügyviteli tájékoztatást.

A jelentés utóélete

A *végrehajtó* válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy bár a jelentés egyes megállapításait vitatja, a javasolt intézkedésnek a jövőre nézve eleget fog tenni. Az *MBVK tájékoztatása* értelmében a jelentésben felvetett problémák mielőbbi megoldását illetően a végrehajtói érdekképviselettel együtt szakmai egyeztetést folytatnak, amelynek keretében javaslatot dolgoznak ki az ügyfélközponitú megoldás mielőbbi megvalósítása érdekében.

AJB-2995/2022. Az alapjogi biztos egy egyedi ügyből kiindulva a végrehajtási eljárásban a kérelemre megállapítható részletfizetéssel összefüggő gyakorlat alapján állapított meg visszasságot és a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága elnökéhez fordult.

A konkrét ügyben a panaszos kérelmét a végrehajtó – saját hatáskörének hiányát megállapítva – továbbította a végrehajtást kérő felé. A továbbítás okaként a végrehajtó arra hivatkozott, hogy az adós részletfizetési kérelme meghaladta a végrehajtó által adható **12 havi részletfizetés lehetőségét**. A végrehajtó azt követően kívánta tájékoztatni a panaszost a lehetőségeiről, hogy a végrehajtást kérő részletfizetési kérelemre vonatkozó válasza megérkezett – erre azonban a biztos megkeresésre adott válasz időpontjáig még nem került sor.

A biztos **a végrehajtó által kérelemre megállapítható részletfizetés törvényi szabályai** alapján rámutatott arra, hogy a természetes személy adós kérelmére a végrehajtó megállapíthatja a pénztartozás részletekben történő teljesítésének feltételeit, ha az adós vagyontárgyainak felkutatása és lefoglalása iránt intézkedett, és az adós a végrehajtandó követelés egy részét már megfizette. Az eljárás e pontján a végrehajtó szakmai megfontolások alapján, **diszkrecionális jogkörben jogosult dönteni** az adós kérelme tárgyában. Ha azonban a jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet **végrehajtást kérő arról nyilatkozik**, hogy nem ért egyet a részletfizetés tartalmával és a nyilatkozata az időtartam korlátozásával függ össze, akkor a végrehajtó legfeljebb egyéves időtartamra korlátozva módosítja azt. A biztos álláspontja **szerint az egyéves abszolút korlát a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet végrehajtást kérő nyilatkozata függvényében az eredetileg a végrehajtó által megállapított időtartam módosításaként alkalmazandó**, az a természetes személy adós részletfizetési kérelmének végrehajtói hatáskörben való mérlegelésénél **nem automatikus szempont**.

A jogszabályi előírások tükrében értékelve a konkrét ügyben eljáró végrehajtó 12 hónapos korlátra hivatkozó elutasítását az ombudsman megállapította, hogy **az adott végrehajtó az általa megállapítható részletfizetés mérlegelési kereteit a végrehajtási törvény előírásainál szűkebben határozta meg**. A konkrét ügyben, tekintettel a panaszos által kérelmezett időtartam rendkívüli hosszára, csaknem húsz évre, a helyes jogértelmezés alapján végzett észszerű végrehajtói mérlegelés nagy bizonyossággal nem vezethetett volna a részletfizetés végrehajtói hatáskörben való megállapításához, az továbbra is a végrehajtást kérő döntési hatáskörébe tartozó kérdés maradt volna. Összességében tehát az **adott ügyben** eljáró végrehajtó az általa megállapítható részletfizetés mérlegelési kereteit ugyan a törvényi előírásoknál szűkebben határozta meg, azonban annak a konkrét ügyre érdemi kihatása nem volt, ezért **a részletfizetés végrehajtói megállapításának elmaradása alapjogi visszasságot nem okozott**.

A biztos az eljárás kapcsán szűrőpróbaszerűen áttekintette más végrehajtók honlapjain a végrehajtó által megállapítható részletfizetésre vonatkozó tájékoztatásokat, és azt tapasztalta, hogy **a konkrét ügyben érintett végrehajtó által alkalmazott jogértelmezés a végrehajtói szakma több képviselőjét is érinti**. A biztos leszögezte, hogy a kérelmezett részletfizetés lehetőségének automatikusan, a végrehajtást kérő időtartamot

kifogásoló nyilatkozata hiánya ellenére is 12 hónapban maximumált időtartama álláspontja szerint a végrehajtási törvény által biztosított adósvédelmi garancia felhatalmazás nélküli szűkítését jelenti. Az ilyen szempontot alkalmazó végrehajtói gyakorlat a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog sérelmének közvetlen veszélyét hordozza magában, tehát alapjogi visszásságot okoz, állapította meg az ombudsman.

A biztos **felkérte az ügyben eljáró végrehajtót**, hogy a jövőben a részletfizetési kérelmek elbírálása során fordítson kiemelt figyelmet a jelentésben rögzített szempontokra. A vizsgálat során tapasztalt, több végrehajtót is érintő gyakorlatra tekintettel a biztos **felkérte a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága elnökét**, hogy felügyeleti jogkörében tegyen intézkedést annak érdekében, hogy az egyes végrehajtók honlapján a végrehajtási eljárásban kérelmezhető részletfizetéssel összefüggésben elérhető információk megfelelő tartalommal, következetesen és egyértelműen juthassanak az ügyfelek tudomására, aminek érdekében hívja fel a végrehajtói állomány figyelmét a törvény által előírt eljárásrendnek megfelelő korlátok alkalmazására.

Az alapjogi biztos továbbá arra is felkérte a Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatósága elnökét, hogy fontolja meg az MBVK hivatali szerve éves ellenőrzési tervének összeállításakor a végrehajtókhoz benyújtott részletfizetési kérelmek ügyintézésének **célvizsgálat** keretében történő ellenőrzésére vonatkozó javaslat tételét, kiemelt figyelemmel az egy éven túlmutató időszak vonatkozásában benyújtott kérelmekre.

A jelentés utóélete

A *végrehajtó* a válaszában arról tájékoztatta a biztost, hogy a jövőben a jogszabályok biztosította keretek között, azok maximális betartásával fog minden végrehajtási eljárást kezelni. A *Szabályozott Tevékenységek Felügyeleti Hatóságának elnöke* a válaszában jelezte, hogy az MBVK 2023. évi ellenőrzési tervének összeállításához kapcsolódóan, a célvizsgálati témakörök meghatározására tett javaslatai között szerepelt a végrehajtókhoz benyújtott részletfizetési kérelmek ügyintézésének ellenőrzése, különös figyelemmel az egy éven túlmutató kérelmek esetében a végrehajtási törvény szerinti eljárásrend alkalmazására, az ügyfelek tájékoztatására, az ellenőrzött végrehajtók honlapján feltüntetett részletfizetési információk megfelelőségére.

5. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK KÜLÖN HATÁSKÖREIBEN VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

Az előző fejezet bemutatta az alapvető jogok biztosának alaphatáskörében, a hatóságok eljárásának, illetve döntéseinek alapjogi kontrollja körében végzett tevékenységét. E fejezet pedig a biztosnak a tárgyévben a további, külön törvényi hatáskörei keretében zajlott munkáját, vizsgálatait és eredményeit foglalja össze röviden.

5.1. AZ OMBUDSMAN RENDŐRSÉGI PANASZOK VIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATOS HATÁSKÖRE

A 2020-ban létrehozott önálló szervezeti egység, a **Rendészeti Igazgatóság** feladatkörébe tartozik a kifejezetten a Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ, a Nemzeti Védelmi Szolgálat és az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság intézkedéseivel, valamint a szabálysértési, a büntetőeljárás, illetve a büntetés-végrehajtási szervek cselekményeivel szembeni panaszok vizsgálata. A Rendészeti Igazgatóságot a **rendészeti igazgató** vezeti, tevékenységét közvetlenül irányítja. A Rendészeti Igazgatóság vezetése alatt működik a **Rendészeti Főosztály**, amely két osztályból áll. A **Rendészeti Területi Osztály I.** végzi a rendőrségi törvény szerinti panaszeljárásokhoz, míg a **Rendészeti Területi Osztály II.** az általános eljárás körébe tartozó rendészeti, a büntetőeljárással és a büntetés-végrehajtással összefüggő beadványok és panaszok vizsgálatához kapcsolódó feladatokat.

Mindezek kapcsán kiemelendő, hogy 2022. november 22-én az Országgyűlés elfogadta Magyarország biztonságát szolgáló egyes törvények módosításáról szóló törvényjavaslatot, amely a többi között módosította az ombudsmantörvényt. A 2023. január 1-jétől hatályos módosítás nyomán a Hivatal eddigi Rendészeti Igazgatósága **Rendészeti Főigazgatóságként**, mint elkülönült szervezeti egységként végzi tovább a tevékenységét, amelynek vezetését rendészeti igazgató helyett immár **rendészeti főigazgató** látja el.

A rendőrségi panaszeljárás sajátosságai

A rendőrségi törvény szerinti **panaszeljárás körében** jogorvoslattal lehet élni a **kifejezetten intézkedésként nevesített rendőri cselekményekkel** (pl. az igazoltatás, az elfogás és előállítás, az elővezetés), valamint a **kényszerítő eszközök** (pl. testi kényszer, bilincs) **alkalmazásával** szemben. Jogorvoslat kérhető a rendőri tevékenységet meghatározó **alapvető elvek és kötelezettségek** (pl. az intézkedési kötelezettség, az arányosság elve, a segítségnyújtási kötelezettség) **esetleges**

megsértése esetén. A rendőrségi intézkedésekhez kapcsolódó egyéb eljárások cselekményei (pl. szabálysértési, büntető-, végrehajtási eljárások) viszont nem tartoznak e körbe: szabályozási keretük, illetve jogorvoslati rendjük is eltérő.

A **biztos rendőrségi panaszeljárásban való szerepe sajátos**: a rendőrségi törvény magát a rendőrség hatósági eljárását egészíti ki az ombudsmani vizsgálat lehetőségével. Alaphatáskörben az ombudsman vizsgálatának előfeltétele, hogy a vizsgálatot kérő kimerítse a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket, míg rendőrségi panaszeljárás esetén az **ombudsmani vizsgálat megelőzi a hatósági panaszeljárásban hozott döntést, közvetlen hatást gyakorolva a rendőrség jogalkalmazói gyakorlatára**. Különösen jelentős lehet az ombudsman hatása annak fényében, hogy a jelentések címzettjei kifejezetten a **legfőbb rendőrségi vezetők – például az országos rendőrfőkapitány –**, akiknek a jelentésben foglaltakra reagálva kell **végleges hatósági döntést hozniuk** a panaszos ügyében.

Az ombudsman vizsgálata nem automatikus, a panaszosnak minden esetben választania kell, hogy közvetlenül az intézkedést foganatosító rendőri szervhez fordul, vagy kéri, hogy panaszát – az ombudsman vizsgálatát követően – a vizsgált rendőri szerv kiletének megfelelő legfőbb rendőrségi vezető bírálja el. A **párhuzamos döntés lehetősége így tehát kizárt**.

5.1.1. A RENDÉSZETI IGAZGATÓSÁG 2022. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK RÖVID BEMUTATÁSA

A Rendészeti Igazgatóság a hatékony szakmai együttműködés fenntartása érdekében **formális keretek között rendszeres konzultációkat folytatott** 2022-ben is az Országos Rendőr-főkapitányság felső vezetőivel, az Ellenőrzési Szolgálat vezetőivel, a Megyei Rendőr-főkapitányságok vezetőivel, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság vezetőivel, valamint a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával, az érintett rendőrségi szervek vezetőivel.

2022-ben a biztos és a rendészeti igazgató megyei rendőr-főkapitányságoknál, illetve rendőrkapitányságoknál tett látogatást. A látogatások során részletes tájékoztatást kaptak a kapitányságok működéséről és fő feladatairól, a megyék közbiztonsági és bűnügyi helyzetéről, valamint a rendőri intézkedésekkel szemben benyújtott panaszokról, valamint – a 2020 nyarán létrehozott – a megyékben szolgálatot teljesítő iskolaőrök munkájáról.

Határszemlék

2022. február 24-én Oroszország és Ukrajna között fegyveres konfliktus, háború robbant ki. A határon átlépő személyek fogadása során kifejezetten fontos szerepet töltek és töltenek be a **határvédelmi, idegenrendészeti, valamint általános rendőrségi feladatot ellátó szervek**. E szervek tevékenysége alapvetően határozza meg a menekülő személyek humanitárius és menekültügyi ellátáshoz való hozzáférését, markánsan érinti az alapvető jogaikat, a fentiek alapján – különös tekintettel a gyermekek és a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak a védelmére – az alapvető jogok biztosa **teljes körű, átfogó vizsgálatot** rendelt el.

Az ombudsmani vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy az **Ukrajnából érkező menekülő személyek fogadásában részt vevő rendvédelmi szervek tevékenysége**, esetleges mulasztása összességében (nem konkrét esetekben) okozott-e viszásságot az érintett rendkívül magas számban és hirtelen érkező személyek számára, különös figyelemmel az érintettekkel való bánásmódra, valamint a lefolytatandó idegenrendészeti eljárások hozzáférhetőségére.

E vizsgálat fókuszba kifejezetten a menekülő személyekkel közvetlenül kapcsolatba kerülő rendészeti szervek intézkedéseire, illetve eljárásaira helyeződött, mivel a menekülő személyek az alapvető jogaikat legközvetlenebbül érintő módon először e szervekkel kerültek kapcsolatba a határátlépés során. Az alapvető jogok biztosa által elrendelt eljárásban a **Rendészeti Igazgatóság** működött közre.

A Rendészeti Igazgatóság munkatársai a vizsgálat során számos alkalommal célzott helyszíni látogatásokat tettek az érintett határátkelőknél, idegenrendészeti regisztrációs pontokon, valamint minden olyan egyéb helyszínen, ahol a menekülő személyek szervezett formában rendészeti szervekkel érintkeznek. A látogatások során minden olyan helyszínt, épületet, helyiséget megtekintettek, ahol menekülő személyek

megfordulnak, megfordultak, információt kértek a rendészeti szerv állományának tagjaitól, megtekintették az intézkedések, eljárások menetét. A látogatások célja az volt, hogy közvetlen információkat gyűjtsenek az Ukrajnából menekülő személyekkel szemben lefolytatott eljárás minőségéről, az alkalmazott bánásmódról, a menekülők – így különösen a sérülékeny társadalmi csoportok tagjainak – helyzetéről.

A fentiek mellett a Hivatal, így a Rendészeti Igazgatóság munkatársai is a háború kezdetétől **folyamatosan jelen voltak a záhonyi vasútállomáson, a menekülő személyek számára kialakított beregsurányi segítőponton, valamint a BOK Csarnokban kialakított befogadó-központban**. Rendelkezésre álltak és segítséget nyújtottak az Ukrajnából menekülők számára abban, hogy minden szükséges információhoz hozzájussanak, valamint lehetőséget biztosítottak a magyar hatóságok tevékenységével szembeni panaszok benyújtására; közvetlenül figyelemmel kísérhették az Ukrajnából menekülők fogadásában és ellátásában részt vevők munkáját.

A vizsgálat kapcsán kiemelendő, hogy 2022-ben a Rendészeti Igazgatósághoz kifejezetten az Ukrajnából menekülőkkel kapcsolatos bánásmóddal összefüggően panasz nem érkezett.

Határvadász Ezred

A Magyarország schengeni külső határszakaszán jogellenesen belépők vagy azt megkísérlők száma 2015-től folyamatosan emelkedik a magyar–szerb, illetve a magyar–szerb–román határ térségében, amit intenzív embercsempész tevékenység támogat. Növekedett azon esetek száma, amikor az illegális határátlépők embercsempészek közreműködésével, szervezeten, nagyobb csoportokban, felfegyverkezve, egy időben több helyszínen próbáltak bejutni Magyarország területére, aminek során a személyek és a tárgyak elleni erőszaktól sem riadtak vissza.

Az előbbieket indokolták a Rendőrség személyi állományának egy speciális, az államhatár őrzésére és a jogellenes migráció megakadályozására irányuló feladatokat ellátó új állománycsoporttal történő megerősítését, a **Határvadász Ezred** létrehozását. A Készenléti Rendőrség állományához tartozó Határvadász Ezred monitorozását is a Rendészeti Igazgatóság látta el.

Az alapjogi jogtudatosító tevékenység körében kiemelendő, hogy az alapvető jogok biztosa a szerződéses határvadászok képzésén az alapjogok érvényesüléséről tartott előadást 2022. augusztus 31-én Nyírbátorban, majd 2022. szeptember 1-jén Szegeden.

Nemzetközi kapcsolatok, konferenciák és látogatások

Az alapvető jogok biztosa és a rendészeti igazgató 2022. augusztus 29. és 30. között részt vett Genfben az ENSZ „Multi-stakeholder meeting on human rights of older persons” című tanácskozásán. Az idősek emberi jogainak védelméről, és annak előmozdításáról szóló megbeszélés középpontjában a nemzetközi tapasztalatok, az elért eredmények és a kihívások megvitatása állt. 2022. augusztus 29-én egyúttal a svájci székhelyű DCAF – Democratic Control of Armed Forces – vezetőivel találkozott az ombudsman Genfben.

2022. október 3-án a DCAF **14. ICOAF** – International Conference of Ombuds Institutions for the Armed Forces – **Konferenciáján vett részt Oslóban** az alapvető jogok biztosa és a rendészeti igazgató. A tanácskozáson a résztvevők áttekintették a különböző ombudsmani intézmények alapjogvédelmi tevékenységét a fegyveres testületek vonatkozásában, továbbá megvitatották az együttműködési lehetőségeket a rendvédelmi szervezetekkel is foglalkozó ombudsmanok körében.

Az alapvető jogok biztosa és a rendészeti igazgató részt vettek a **V4-ek ombudsmanjainak csúcstalálkozóján 2022. október 19. és 21. között** a csehországi Kroměřížben. A csúcstalálkozó során a felek a többi között áttekintették az ombudsmani intézmények szerepét az ukrajnai háború elől menekülő személyek befogadása és integrációja tekintetében.

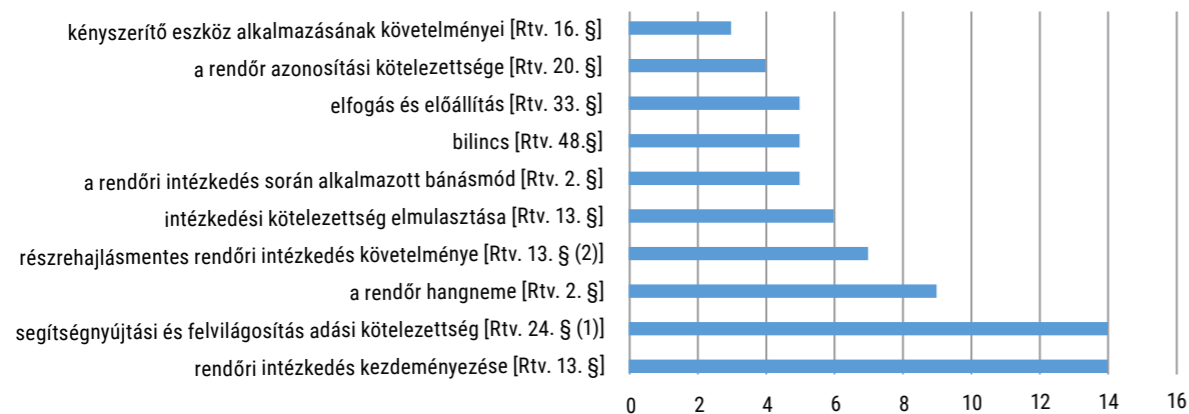

2022. november 22. és 23. között az ombudsman és a rendészeti igazgató a Nemzeti Emberi Jogi Intézmények Európai Hálózata **(ENNHRI) éves közgyűlésén** vett részt **Brüsszelben**.

5.1.2. A RENDÉSZETI IGAZGATÓSÁG ÁLTAL FOLYTATOTT VIZSGÁLATOK RÖVID ISMERTETÉSE

2022-ben **689 ügy keletkezett** a Rendészeti Igazgatóságon. Rendőri intézkedéssel szemben **124 panasz**, szabálysértési, büntetőeljárás és büntetés-végrehajtási cselekmények kapcsán **477 beadvány** érkezett. Ezen felül **79 ügyben hivatalból indult eljárás**, míg 9 belső tevékenységet szabályozó, adminisztratív jellegű ügy keletkezett. 2020-ból áthúzódó ügyek

Az érdemben kivizsgált ügyekben a rendőrségi törvény rendelkezései tekintetében leggyakrabban sérelmezett rendőri intézkedések (darab)

tekintetében 75 darab ügyet, míg a 2021. évben keletkezett ügyekből 399 ügyet, a 2022-ben keletkezett ügyekből **427 ügyet**, összesen **901 ügyet** zárt le az Igazgatóság. Az alapvető jogok biztos a tárgyévben rendőri intézkedéssel szembeni panasz tárgyában **29 jelentést adott ki**. A jelentéssel érintett rendőri intézkedések **24 esetében az országos rendőrfőkapitány** – az alapvető jogok biztosának megállapításaira figyelemmel – **lefolytatta a hatósági eljárást. 20 esetben** a biztosi döntéssel teljesen megegyező, **1 esetben** pedig az alapvető jogok biztosának állásfoglalásával ellentétes döntést hozott, míg **3 esetben** eljárási akadályokra hivatkozva a panaszt visszautasította az országos rendőrfőkapitány.

Az érdemben vizsgált ügyek áttekintése alapján megállapítható, hogy a panaszolt rendőri intézkedések közül **kimagasló számúak az intézkedési kötelezettséghez kapcsolódó kifogások**, valamint a **rendőri hangnem és bánásmód**, az **arányosság követelményéhez** kapcsolódó, továbbá a rendőr **felvilágosítási kötelezettségével** összefüggő sérelmek.

5.1.3. AZ ISKOLAŐRSÉG MŰKÖDÉSÉVEL KAPCSOLATOS VIZSGÁLTASOROZAT 2022-ES MEGÁLLAPÍTÁSAI

A Rendészeti Igazgatóság munkatársai a még **2020-ban megkezdett és 2021-ben** (elsősorban **Borsod-Abaúj-Zemplén megyére** fókuszálva) **folytatott vizsgálat sorozat keretében rendszeres helyszíni látogatásokat** tettek az ország olyan nevelési-oktatási intézményeiben, ahol a vezetés kérésére **iskolaőrség működik**. E látogatások során az Igazgatóság munkatársai az adott intézmény igazgatóját, igazgatóhelyettesét és az iskolaórt meghallgatták az iskolaőrség igénybevételé-

nek okairól, valamint részletesen kikérdezték a megszerzett tapasztalataikról, különös tekintettel az intézkedések fogantatásának, kényszerítő eszközök alkalmazásának körülményeiről, vagyis a teljes gyakorlatról igyekeztek **komplex képet** kialakítani.

A Rendészeti Igazgatóság az iskolaóri tevékenység monitorozását 2022-ben is folytatta. A rendészeti igazgató vezetésével a Rendészeti Igazgatóság 2022. február, június, szeptember és december hónapokban tett látogatást az érintett **Somogy megyei, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, Zala megyei**, illetve **Vas megyei tanintézményeknél**, az egyes vizsgálatokról pedig egyedi jelentés készült.

A vizsgálat menete

A Rendészeti Igazgatóság munkatársai **2022-ben 79 tanintézményt látogattak meg**, az **iskolaóri intézmény létrejötté óta összesen 154 intézményt**. Az egyes látogatások keretében meghallgatták a szolgálatot teljesítő iskolaőröket, megvizsgálták az iskolaóri tevékenységhez szükséges tárgyi feltételeket, valamint meghallgatták az intézményvezetőket. Felmérték az iskolaőrök személyi körülményeit, szakmai felkészültségét, az adott tanintézményhez való személyes kötődéseit, a napi szolgálat menetét és körülményeit, továbbá külön felvilágosítást kértek az eddigi tapasztalatokról, a végrehajtott intézkedésekről (és azok körülményeiről), a kapott visszajelzésekről, panaszokról, valamint az iskolai közösséggel, különösen pedig a tanulókkal való kapcsolatáról. A meghallgatások keretében minden intézményvezetőtől felvilágosítást kapott a Rendészeti Igazgatóság az iskolaóri jelenlét szükségességét megalapozó indokokról, a tényleges jelenlét hatásairól, valamint az iskolai közösségben (tanárok, szülők és diákok) tapasztalható reakciókról, a közösségből érkező visszajelzésekről, panaszokról.

A vizsgálat tapasztalatai

A vizsgálatok általános tapasztalata és valamennyi meglátogatott intézmény vonatkozásában kiemelendő, hogy a tanulók jelentős része hátrányos, valamint halmozottan hátrányos körülmények között élő családból érkezik, akik között magas a sajátos nevelési igényű, illetve beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek aránya.

A meghallgatott intézményvezetők többsége arról számolt be, hogy az iskolaőrséghez való csatlakozást megelőzően valós probléma volt a tanulók egy részének fegyelmezése, illetve sok esetben problémát jelentett az egyes, vélt vagy valós sérelmek miatt dühös szülők kezelése is. Az intézményvezetői értékelés alapján az iskolaóri jelenlét csökkentette a magatartási problémákat, visszaszorította a diákok egymás közötti konfliktusait, valamint a diákok és a tanárok közötti konfliktusokat, hozzájárult a szülői közösséggel való jobb kommunikáció kialakításához. Az intézményvezetők sikeresnek értékelték az iskolaóri rendszert, megállapították, hogy az intézménybe járók bizton-

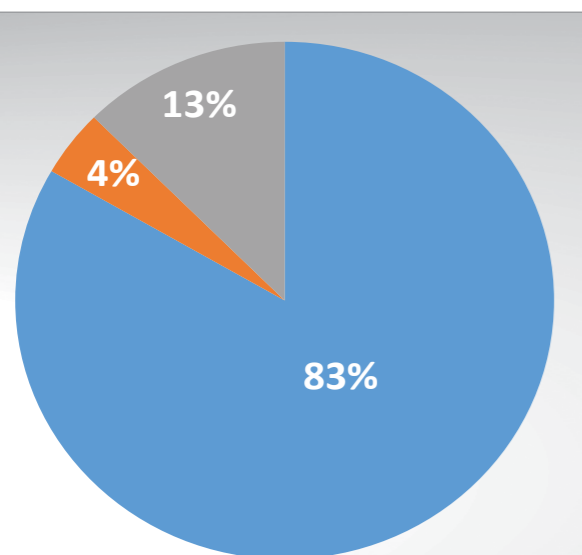
ságérzete javult. Az is általános tapasztalat volt, hogy az iskolai közösségek – rövidebb vagy hosszabb idő után – elfogadták az iskolaóri jelenlétét, elismerték tekintélyét. Kiemelendő az is, hogy az iskolaőrök a speciális járványvédelmi szabályok megtartásában (pl. maszkhasználatra, kézfertőtlenítésre felszólítás, testhőmérséklet-mérés, étkeztetés lebonyolításában való közreműködés) is komoly segítséget nyújtottak.

A látogatások során tapasztaltak alapján elmondható, hogy a szolgálatot teljesítő iskolaőrök rendelkeznek a szolgálatteljesítéshez szükséges ismeretekkel, tisztában vannak az intézkedési lehetőségeikkel, azok korlátaival. Az intézményvezetői és iskolaóri beszámolók alapján kifejezetten ritkán fordult elő, hogy felszólításon túl egyéb intézkedésre lett volna szükség a vizsgált időszakban. Általában önmagában az iskolaóri jelenlét elegendő visszatartó erővel bír a problémás diákok, az indulatos szülők számára. Az iskolaóri beszámolókból az szűrhető le, hogy a diákok megbarátkoztak az iskolaóri jelenléttel, fordulnak kérdéseikkel, kéréseikkel az iskolaőrökhöz, akik – a tölük elvárható szinten – rendelkezésre is állnak. Az iskolaőrök az iskolai közösség szerves részévé váltak, munkájuk kapcsán leginkább pozitív visszajelzések érkeztek. Az intézményvezetői beszámolók szerint a sajátos nevelési igényű tanulók esetében sem jelentkeztek pszichológiai, magatartásbeli problémák az iskolaóri jelenlét miatt.

Összességében megállapítható, hogy a meghallgatott iskolaőrök egyöntetűen a hivatásgyakorlás preventív jellegét emelték ki, céljuk az intézményekben a nyugalom fenntartása, a konfliktusos helyzetek kialakulásának megelőzése, a tanulók és a tantestület biztonságának, a tanórák rendjének garantálása. E célokat mindenekelőtt pedagógiai, pszichológiai, békés módszerekkel kívánják elérni, lehetőség szerint úgy, hogy intézkedésre, kényszerítő eszköz használatára ne kerülhessen sor. A vizsgálatok azt is igazolták, hogy a meghallgatott iskolaőrök ismerik az intézkedési lehetőségeiket, az azokkal szembeni jogorvoslati lehetőségeket, fórumokat.

5.1.4. SZABÁLYSÉRTÉSI ELJÁRÁSOKKAL KAPCSOLATOS JELENTÉSEK

Az alapvető jogok biztos a **2022-ben szabálysértési eljárással összefüggő panasz tárgyában két esetben adott ki jelentést**, amelyek kapcsán ajánlásokat fogalmazott meg. Megemlítenő továbbá, hogy a biztos és a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes közös jelentésben vizsgálta a lakókörnyezetben működő gyáli Gemini Lóter zajhatásai és – a lóterről kirepülő lőszermaradványok miatt – közveszélyes működése kapcsán a hatóságok, így a szabálysértési hatóságként eljáró rendőrség intézkedésének elmaradását (**AJB-1373-27/2022.**). A vizsgálatban közreműködött a szabálysértési eljárás vizsgálatával összefüggésben a Rendészeti Igazgatóság, e jelentés megállapításait részletesen a Beszámoló 7. fejezete tartalmazza.

- egyező
- ellentétes
- panaszt visszautasító

Az Országos Rendőr-főkapitányság döntése a biztosi döntéshez képest a rendőri intézkedéssel szembeni panaszok tárgyában hozott jelentések esetében (%)

AJBH-1373-28/2022. A panaszos sérelmezte, hogy közben kerékpárjával szabályosan közlekedett egy táblával védett főúton, egy mellékutcaából szabálytalanul kikanyarodó gépjármű elütötte.

A baleset következtében a panaszos megsérült, és a kerékpárjában is jelentős anyagi kár keletkezett. A kérkező rendőr ennek ellenére csak szóbeli figyelmeztetést alkalmazott a gépjárművezetővel szemben, amiről a panaszos csak hónapokkal a balesetet követően szerzett tudomást.

A biztos jelentésében kiemelte, hogy a **szóbeli figyelmeztetés** kizárólag helyszíni eljárás során alkalmazható olyan **szabálysértési szankció**, amellyel a helyszíni bírság kiszabására jogosult szerv vagy személy – a tényállás tisztázására irányuló bizonyítási eljárást magában foglaló szabálysértési eljárás megindítása nélkül – erkölcsi-nevelő, figyelemfelhívó célzattal a rosszállását fejezi ki a szabálysértés elkövetése miatt. Alkalmazási feltételként a szabálysértési törvény két kritérium együttes meglétét írja elő: a szabálysértést elkövető személy részéről a felelősség elismerését, valamint az elkövetett cselekmény társadalomra való veszélyességének oly csekély mértékét, hogy emiatt még a helyszíni bírság kiszabása is szükségtelen legyen.

A jelentés rögzíti, hogy a szóbeli figyelmeztetéssel kapcsolatban további eljárási szabályokat sem a szabálysértési törvény, sem a végrehajtási rendelet nem tartalmaz. Kiderült, hogy jelenleg csupán egy közjogi szervezetszabályozó eszköz, **egy ORFK-utasítás mondja ki, hogy szóbeli figyelmeztetést alkalmazni vagy helyszíni bírságot kiszabni csak akkor lehet, ha a közlekedési baleset személysérülést nem eredményezett.**

A biztos szerint a vizsgált ügy is azt mutatja, az ORFK-utasítás – noha annak betartása az utasítással érintett rendőri állomány számára elvileg kötelező – a szabálysértési eljárásban nem kényszeríthető ki, és **semmilyen garanciát nem tartalmaz** arra, hogy az eljáró rendőr ténylegesen kövesse is az abban foglaltakat. Az ORFK-utasítás megsértése emellett legfeljebb az eljáró rendőr fegyelmi felelősségét vetheti fel, ami a konkrét ügyben bekövetkezett sérelem orvoslására nyilvánvalóan nem alkalmas. A jelentés emlékeztet arra, hogy a helyszíni eljárás értelemszerűen a szabálysértési eljárások lefolytatásának meggyorsítását célozza, ugyanakkor ez **nem vezethet önkényes jogalkalmazáshoz:** ezért a kiszabható szankciók alkalmazásának garanciális feltételeit, illetve korlátait mindenre nézve kötelező és megismerhető jogszabályban, nem pedig közjogi szervezetszabályozó eszközben kell szabályozni.

A biztos megállapította, hogy a személyi sérüléssel járó közúti közlekedési baleset miatt helyszíni eljárásban **szóbeli figyelmeztetést alkalmazó és a szabálysértési feljelentés megtételét elmulasztó rendőr eljárása** – a nyilvánvalóan önkényes jogalkalmazás miatt – a jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot okozott. A megfelelő jogi szabályozás hiányossága kapcsán **az ombudsman a belügyminiszternél**

kezdemenyvezte, hogy jogszabályi szinten szabályozza a helyszíni eljárásban kiszabható szankciók (szóbeli figyelmeztetés, helyszíni bírság) alkalmazásának kizártságát a személyi sérüléssel járó közlekedési balesetek esetén, és – a sértetti jogok érvényesülését biztosítandó – **vizsgálja meg esetleges további jogszabályi feltételek meghatározásának szükségességét.** Felkérte az országos rendőrfőkapitányt arra, hogy a jelentés ismertetésével hívja fel a rendőri állomány figyelmét a szóbeli figyelmeztetés alkalmazhatóságának az ORFK-utasításban előírt feltételére.

AJBH-1373-26/2022. A panaszos sérelmezte, hogy **egy elévült szabálysértési ügy miatt elfogták, előállították és személyes szabadságát jogellenesen több mint 22 óráig korlátozták.** A panasz alapján felmerült a jogbiztonság követelményével, a személyes szabadsághoz és a tisztességes eljáráshoz fűződő joggal összefüggő visszásság gyanúja, ezért az ombudsman vizsgálatot indított.

A jelentésben a biztos kiemelte, hogy a személyes szabadság korlátozására csak törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján kerülhet sor. Az eljáró rendőrség a rendelkezésre álló adatok alapján mulasztott, ugyanis **a személykörözés elrendelésekor – a végrehajtási elévülés eredményeként – már nem volt olyan törvényes ok,** amelynek alapján abban az időpontban a panaszossal szemben körözést lehetett volna elrendelni. Az alapjogi biztos mindezek alapján megállapította: **a rendőrség indokolatlanul, jogalap nélkül fosztotta meg személyes szabadságától a panaszost,** mert a körözésére törvényes ok nélkül került sor. Mindez pedig alkalmas volt arra az ombudsman szerint, hogy a panaszos személyes szabadsághoz való jogával összefüggő súlyos visszásságot okozott, nem volt továbbá összeegyeztethető a jogbiztonság követelményével, valamint a panaszos tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszásságot is eredményezett.

Az ombudsman jelentésében felkérte a megyei rendőr-főkapitányság vezetőjét, hogy a panaszos kárának kompenzálása érdekében segítse elő **egyezség létrehozását** a szabálysértési hatóság és a panaszos között. Kezdeményezte azt is, hogy a jelentés ismertetésével hívja fel az érintett szabálysértési ügyintézők figyelmét a körözés elrendeléséhez szükséges törvényi feltételek fennállásának garanciális jelentőségére. Kérte továbbá, hogy a megyei rendőrfőkapitány tegye meg a szükséges intézkedéseket **a szabálysértési előadók túlterheltségének csökkentésére, illetve a túlterheltségből fakadó hibák kiküszöbölése érdekében.** Végül kezdeményezte, hogy hívja fel az érintett állomány vezetőjének figyelmét a személyes szabadság korlátozásával járó intézkedések elrendelése során szükséges **fokozottabb ellenőrzés biztosítására.**

5.1.5. VISSZÁSSÁG MEGÁLLAPÍTÁSÁVAL ÉS AJÁNLÁS MEGFOGALMAZÁSÁVAL ZÁRULÓ JELENTÉSEK

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Budapesti Rendőr-főkapitányság Tevékenység-irányítási Központja	2022. február 28.	AJB-1373-1/2022.
2.	II. Kerületi Rendőrkapitányság, valamint Készenléti Rendőrség	2022. április 13.	AJB-1373-4/2022.
3.	Mohácsi Rendőrkapitányság	2022. május 11.	AJB-1373-10/2022.
4.	Budaörsi Rendőrkapitányság	2022. május 11.	AJB-1373-11/2022.
5.	Debreceni Rendőrkapitányság	2022. május 27.	AJB-1373-16/2022.
6.	Monori Rendőrkapitányság	2022. május 30.	AJB-1373-19/2022.
7.	XI. Kerületi Rendőrkapitányság	2022. december 20.	AJB-1373-29/2022.
8.	Egri Rendőrkapitányság	2022. december 31.	AJB-1373-34/2022.

AJB-1373-1/2022. A panasz szerint a panaszos rendőri intézkedést kért a 112-es segélyhívó számon keresztül, mivel megtámadták őt egy pajszerrel, ennek ellenére a Tevékenység-irányítási Központ (TIK) ügyeletes nem irányított rendőrt a helyszínre.

A panaszos külön sérelmezte, hogy az őt visszahívó rendőr fölényes hangon beszélt vele, **nem hitte el neki, hogy őt megtámadták.** A rendelkezésre álló hangfelvétel tanúsága szerint a panaszossal kommunikáló rendőr trágár kifejezést ugyan nem használt, stílusa azonban kioktató jellegű volt, valamint – szemben a TIK tájékoztatásával – érezte a panaszossal, hogy nem hiszi el a bejelentésben foglaltakat.

A rendőr nem az Etikai Kódexben foglaltaknak megfelelően kommunikált a panaszossal, nem volt megfontolt és mérték-tartó, kikezdve ezzel a rendőrségbe vetett állampolgári bizalmat. Rá kell mutatni azonban arra, hogy önmagában egy, az **Etikai Kódexben** foglaltak megsértésével járó kommunikációs megnyilvánulás nem okoz alapjoggal összefüggő visszásságot. Annak a megállapításához ugyanis elengedhetetlen, hogy ez a megnyilvánulás valamilyen formában kifejezetten lealacsonyító, illetve megalázó jellegű legyen. Jelen esetben a biztos álláspontja szerint a sérelmezett ügyben nem teljesült, így a panaszossal kommunikáló rendőr egyébként kifogásolható stílusa önmagában nem tekinthető alapjogsérelem okozására alkalmasnak.

A biztos visszásnak értékelte ugyanakkor az ügyben a rendőri intézkedés elmulasztását. A rendelkezésre álló információk alapján a panaszos bejelentése olyan erőszakos magatartásra utalt, amely – a körülményektől és az eredménytől függően – akár bűncselekményt is megvalósíthatott, hiszen az a panaszos ellen irányuló erőszakos magatartásról számolt be. A bejelentés szerint ugyan a panaszos nem sérült meg, mindez önmagában még nem tette szükségtelenné, hogy az ügyeletes a tényállás tisztázása érdekében további kérdéseket tegyen fel, illetve rendőrt küldjön a helyszínre. A TIK ügyeletes azonban **figyelmen kívül hagyta az erőszakos cselekményre utaló körülményt, nem tett eleget intézkedési kötelezettségéből eredő feladatainak,** alapvető joggal összefüggő visszásságot okozva ezzel.

A rendőrségi tájékoztatás szerint az érintett rendőr feljebbvalója megállapította, hogy a panaszos bejelentéséről érkező adatlap tartalmaz rendőri intézkedésre okot adó cselekményt, valamint hogy az érintett rendőr mulasztása alkalmas fegyelmi eljárás megindítására és lefolytatására. Figyelemmel arra, hogy e visszássággal összefüggésben a vizsgált rendőri szerv már megfelelő intézkedéseket tett, a biztos az ügyben külön intézkedési javaslatot nem fogalmazott meg. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott az ombudsmani jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-4/2022. A panasz szerint a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Irodája előtt várakozott a panaszos, amikor felbontott egy üveg pezsgőt. Körülbelül fél óra elteltével a helyszínen rendőrök jelentek meg. A panaszos állítása szerint nem vett részt gépjárművel a közúti forgalomban az intézkedés idején, ennek ellenére „ittas vezetés” miatt vérmintavételre került sor vele szemben és elvették a jogosítványát.

A rendelkezésre álló információk szerint a Készenléti Rendőrség rendőrei észlelték, hogy a panaszos ittas állapotban vezette járművét, pezsgő is volt nála. Mindezt jelezték a szolgálatirányító felé, aki kezdeményezte, hogy intézkedjenek a panaszossal szemben. Felvételek hiányában annak tisztázására nem volt lehetőség, hogy valóban ittasnak látszott-e a panaszos járművezetés, illetve járműből való kiszállás idején, pezsgőjét a kiszállást követően bontotta-e meg, de meglehetősen szokatlannak, hogy valaki a gépjárműből való kiszállást követően közterületen egymagában pezsgőt bont. A rendőri észlelés felvetette a járművezetés ittas állapotban bűncselekmény intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúját, így kellő jogalap birtokában intézkedtek – a Készenléti Rendőrség kezdeményezésére – a rendőrök. A panaszossal szemben a járművezetés ittas állapotban bűncselekmény gyanúja merült fel, így a rendőrnek mérlegelési lehetősége nem volt, a vezetői engedélyét a helyszínen el kellett vennie.

A biztos visszásnak értékelte ugyanakkor az ügyben a vérmintavétel körülményeit. A rendelkezésre álló információk

alapján a panaszost hiteles mérőeszkővel tesztelték a helyszínen (a mérőeszköz 0,76 mg/l értéket mutatott), amelynek alkalmazását a panaszos nem tagadta meg, eredményét nem vonta kétségbe. Olyan körülmény pedig nem volt ismert, amely hiteles mérőeszköz – Szolgálati Szabályzat szerinti – alkalmazását ellehetetlenítette volna, eredményét kétségbe vonta volna. A panaszossal szemben tehát úgy intézkedtek a vérminta és a vizeletminta vétele érdekében, hogy eközben a Szolgálati Szabályzatban foglalt taxatív feltételek nem álltak fenn. A járművezetés bódult állapotban bűncselekmény gyanúja sem merült fel a helyszínen. **A biztos szerint a mintavétel – mivel annak lehetséges jogszabályi feltételeinek egyike sem állt fenn – a panaszos személyi szabadságát, valamint testi integritását érintő visszásságot okozott.** Az ombudsman a vizsgálata eredményeként **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára.

Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyben az ajánlásban foglaltakkal ellentétes tartalmú döntést hozott. A határozat szerint a helyszínen alkalmazott alkoholteszt kalibrált, de nem hiteles mérőeszköz volt, mivel pedig a cselekményt követő 30 percen belül hiteles mérőeszkővel történő ellenőrzés végrehajtására nem volt mód, a későbbi bizonyítás érdekében kötelezően intézkedni kellett a vér- és vizeletminta vételére.

AJB-1373-10/2022. A panaszos sérelmezte, hogy a Rendőrkapitányság ugyanazon rendőrei két alkalommal is indokolatlanul erőszakosan léptek fel vele szemben, megalázó módon bántak vele, illetve bántalmazták.

A panasz szerint 2020 szeptemberében a városi autóbusz-megállóban éppen étkező hajléktalan panaszossal szemben két rendőr intézkedett: elvették az étkezéshez használt biciskáját, majd elektromos sokkolót is alkalmazva eltávolították a pályaudvarról. A panaszossal szemben többször is törvényes indok nélkül alkalmaztak vegyi eszközöket, kifejezetten abból a célból is, hogy őt megalázzák. A panasz szerint a panaszossal a következő módon bántak: több alkalommal törvényes indok nélkül alkalmaztak vegyi eszközöket, vegyi eszközzel befújt ételt etettek vele, fenyegették, bántalmazták.

A rendelkezésre álló információk alapján a panaszos által sérelmezett egyes esetek vonatkozásában a Rendőrkapitányságon nem volt bejelentés, továbbá jelentés, feljelentés, illetve egyéb dokumentum sem készült, a nyilvántartásokban sem szerepel adat, így e körben – lévén az eseteket nem sikerült beazonosítani – nem volt lehetősége a biztosnak vizsgálatot folytatni.

A Rendőrkapitányság ugyanakkor a biztos számára arról adott tájékoztatást, hogy a Regionális Nyomozó Ügyészség hivatalos eljárásban elkövetett bántalmazás gyanúja miatt folytatott eljárást a Rendőrkapitányság állományába tartozó két rendőrrel szemben, akik megalapozottan gyanúsíthatók azzal, hogy a panaszost a beadványban leírt módon bántalmazták. A tájékoztatás szerint a panaszossal szemben indok nélkül al-

kalmaztak vegyi eszközt (gázspray) az érintett rendőri intézkedések során. A Főügyészség kiemelte továbbá, hogy az érintett rendőrök több alkalommal bántalmazták, megalázták a panaszost és egy másik hajléktalan személyt.

Az alapvető jogok biztosa alapjogi szempontból is súlyosan visszásnak értékelte a panaszossal szembeni bánásmódot. A rendelkezésre álló információk alapján ugyan nem volt rekonstruálható, hogy pontosan mikor és hogyan zajlottak a sérelmezett rendőri intézkedések, így az sem, hogy a rendőrök mely cselekményei értékelhetőek a rendőrségi törvény szerinti rendőri intézkedés keretében. A Főügyészség tájékoztatása alapján annyi azonban elmondható, hogy **a panaszossal szembeni sérelmezett intézkedés jellemzője volt a rendőrök bántalmazó, megalázó fellépése, az intézkedő rendőrök olyan módon bántak a panaszossal, amely a megalázó bánásmód tilalmába ütközött, az emberi méltóságot sértő volt.**

Figyelemmel arra, hogy a megállapított visszásságokkal összefüggésben folyamatban vannak az intézkedő rendőrök felelősségre vonását célzó szükséges eljárások, amelyek egyúttal megfelelő visszatartó erőt jelenthetnek a jövőben a szolgálati állomány számára, így külön ajánlást, illetve intézkedési javaslatot nem fogalmazott meg az alapvető jogok biztosa.

AJB-1373-11/2022. A panasz szerint a panaszos rendőri segítséget kért, mivel a megbeszélthelyen és időben nem kapta vissza gyermekeit a gyermekek apjától. A panaszos beadványában kiemelte, hogy az apával szemben jelenleg is büntetőeljárás van folyamatban súlyos testi sértés miatt.

Az alapvető jogok biztosa visszásnak értékelte a panaszossal szembeni intézkedés tényét.

A rendelkezésre álló információk szerint a kikerülő rendőr a helyszínen meghallgatta a feleket, a panaszos mostohaapját, értékelte a helyszínen tapasztalt körülményeket. Az intézkedő rendőr jelentése szerint az apa úgy nyilatkozott, hogy nem fenyegette meg a panaszost, közös gyermekeik pedig bármikor visszamehettek volna a panaszoshoz. Az intézkedő rendőr az apát higgadtan és kiegyensúlyozottan írta le. Mindezek alapján az intézkedő rendőr úgy értékelte, **hogy jogellenes cselekmény nem történt, tehát a panaszos bejelentése valótlan volt.**

Kiderült a vizsgálat során, hogy a panaszos bejelentésében nem azt állította, hogy a gyermeke apja megfenyegette volna, elmondta, hogy fél tőle, mivel – elmondása szerint – korábban többször bántalmazta. Rendőri segítséget azért kért, mert az apa nem a megbeszélthelyen és időben, hanem a – panaszos elmondása szerinti – bántalmazások helyszínén kívánta átadni a gyermekeket. Az apával szemben kapcsolati erőszak büntetőeljárás gyanúja miatt büntetőeljárás volt folyamatban az intézkedés idején, amely tényről az intézkedő rendőrnek is tudomása volt. A helyszínen a panaszos mellett meghallgatottak, így az apa, valamint a panaszos mostohaapja mind olyan személyek voltak, akik a panaszossal rossz viszonyban voltak,

és ennek ténye pedig az intézkedő rendőr számára is ismert volt az intézkedés során.

Az intézkedés idején a panaszos kapcsolati erőszak lehetséges bántalmazottja volt, az apa pedig annak a lehetséges elkövetője. E körülményből kellett volna az intézkedő rendőrnek kiindulnia: a panaszost olyan kiszolgáltatott helyzetű személyként kellett volna kezelni, aki alappal félhet lehetséges bántalmazójától. Mindezen nem változtatott az, hogy az apa a rendőrök jelenlétében nem volt erőszakos vagy fenyegető, a gyermekek átadásától sem ózdkodott, sem pedig az, hogy a panaszossal rossz viszonyban lévő személyek nem közöltek olyan információt, amely a panaszos álláspontját erősítette volna. A jelentés szerint egy lehetséges jogellenes helyzet megelőzése miatti bejelentés alapján kezdeményezett rendőri intézkedés vonatkozásában önmagában nem értékelhető valótlannak e bejelentés azért, mert a rendőrök jelenlétében nem valósul meg a jogellenes helyzet. A helyszínen tapasztalt körülmények alapján legfeljebb arra lehetett következtetni, hogy az apának nem állt szándékában a gyermekek visszatartása, illetve erőszakos vagy fenyegető, megfélemlítő magatartás tanúsítása, arra azonban semmiképpen, hogy a panaszos ezt a bejelentéskor tudta vagy erről tudnia kellett.

A biztos megállapította, hogy a panaszos bejelentése, a helyszínen tapasztalt körülmények **nem vetették fel a valótlan bejelentés szabálysértésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúját, így a panaszossal szembeni intézkedés ténye visszásságot eredményezett.** A vizsgálat eredményeként **két ajánlást** fogalmazott meg az alapvető jogok biztosa az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma korrelál a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-16/2022. A panasz szerint a panaszos volt férje megjelent a panaszos lakásánál. A panaszos nem kívánta beengedni a volt férjét, így nem sokkal később a volt férj rendőrrel jelent meg a helyszínen, ekkor a panaszos beengedte a rendőröket és a volt férjét.

A rendőrök jelenlétében a volt férj lemérte a panaszos kiskorú lányának szobáját, majd távozáskor közölte, hogy 8 hónap belül üresen szeretné látni a szobát. A panaszos az érintett lakást volt férjével közösen bérelte ugyan, ám a volt férj soha nem lakott ott. A panaszos sérelmezte, hogy hiába jelezte a rendőröknek, hogy nem látja szívesen a volt férjét, a rendőrök közölték, hogy a panaszos lesz számonkérhető, ha nem együttműködő. A panaszos sérelmezte továbbá, hogy egészségi állapotát az intézkedés során nem vették figyelembe, továbbá megfelelő védőeszközöket sem viseltek a rendőrök.

A jelentés szerint a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett feloldani azon sérelmek tekintetében, amelyek a rendőrök azonosítási kötelezettségének teljesítésére, vala-

mint a járványvédelmi protokollra vonatkoztak. Így tehát ezek nyomán nem állt módjában állást foglalnia az ombudsmannak, az ügyben ugyanakkor **visszásnak értékelte a rendőrségi intézkedés eredményét.**

A rendelkezésre álló információk alapján az érintett lakás tényleges használója a panaszos és kiskorú lánya, nem pedig a panaszos volt férje volt. A felek beszámolóit, valamint a helyszínen tapasztalt körülmények egyértelműen ezt támasztották alá, a panaszos lakáshasználatának jogszerűsége nem volt kérdéses. A helyszínen tapasztaltak így tehát **nem vethették volna fel magánlaksértés gyanúját.** Mindez nem jelenti azt, hogy a volt férjnek ne lett volna joga a lakás bírósági végzés szerinti használatára, csupán azt, hogy a fennálló esetleges jogvitának kérdése semmiképp sem a magánlaksértés körében volt értékelendő.

A biztos szerint az intézkedő rendőrök felvilágosítása **egyaránt volt téves és hiányos.** A jogi helyzet megfelelő szintű ismeretének hiányában, a helyszínen tapasztalt körülmények ellenére egyértelműen kijelentették, hogy a panaszos magánlaksértést követ el, ha a volt férjét nem engedi be a lakásba. Miközben a rendőrök arra vonatkozó információt nem szolgáltatottak, hogy milyen módon rendezhetik a felek birtokvitájukat, **lényegében „eldöntötték” a jogvitát.** A rendőri intézkedés tehát sértette a panaszos tisztességes hatósági eljáráshoz való jogát, valamint a magánélethez való jogát, annak eredményét tekintve pedig részrehajló volt.

A vizsgálat eredményeként az alapvető jogok biztosa **két ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-19/2022. A panasz szerint rendőrök jelentek meg a panaszos otthonánál, aki ekkor már a munkahelyére tartott. Ezt követően a panaszos és a rendőrség egyeztetett arról, hogy másnap reggel be kell mennie a Rendőrkapitányságra. Mindezek ellenére másnap a rendőrök ismét megjelentek a panaszos otthonánál és előállították.

A biztos jelentésében **visszásnak értékelte a panaszos előállításának tényét.** A rendelkezésre álló információk alapján a panaszost az idézésben megjelölt időpontot megelőzően állították elő otthonából, miközben a panaszos biztosította megjelenségéről az őt idéző nyomozót, és nem merült fel olyan információ, amely alapján arra lehetett volna következtetni, hogy a panaszos az idézésnek nem fog eleget tenni. Ennek megfelelően **a panaszos idézés határidejét megelőző előállítására nem volt szükség,** így alapjogsértő módon korlátozták a panaszos személyi szabadságát. A vizsgálat eredményeként az alapvető jogok biztosa **egy ajánlást** fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-29/2022. A panasz szerint a panaszos annak ellenére nem tudott élni gyermekével való kapcsolattartási jogával, hogy azt kapcsolattartásra vonatkozó jegyzőkönyv biztosította számára, továbbá a kapcsolattartás akadályozása miatt marasztaló gyámhatósági végzés született a másik szülővel szemben. A panaszos sérelmezte, hogy hiába kért rendőri segítséget a 112-es segélyhívón keresztül, nem érkeztek rendőrök a helyszínre, csupán telefonon közölte vele egy rendőr, hogy forduljon a gyámhatósághoz. A Rendőr-főkapitányság álláspontja szerint azon körülmények keletkeztetnek intézkedési kötelezettséget csak, amelyek veszélyhelyzetként értékelhetők.

A biztos jelentésében válasznak értékelte az intézkedési, a segítségnyújtási és felvilágosítási, továbbá az azonosítási kötelezettség teljesítésének elmulasztását. Felhívta a figyelmet arra, hogy a rendőrségnek lényegében minden jogsértő vagy annak veszélyét felvető helyzetre reagálnia kell valamilyen intézkedés formájában. Kiemelte, hogy sem a rendőrségi törvény, sem a Szolgálati Szabályzat nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely az intézkedési kötelezettséget megalapozó körülményeket valamiféle azonnali és halaszthatatlan beavatkozást igénylő veszélyhelyzetre szűkítené. A „vészhelyzetnek”, illetve „egyéb veszélyes körülménynek” minősülő helyzetekben a rendőrségnek valóban haladéktalanul intézkedést kell kezdeményeznie, ugyanakkor minden más jogellenes helyzetre is a bejelentés tárgya, jellege alapján, a rendelkezésre álló kapacitásnak megfelelően reagálnia kell, legalább a tényállás tisztázásának erejéig. Ehhez olyan konkrétan nevesített rendőri intézkedések kapcsolódhatnak, mint az igazoltatás és felvilágosításkérés. A panaszost visszahívó rendőr a tényállás tisztázásához elengedhetetlen tényállásemre nem kérdezett rá, amivel egyértelműen elmulasztotta teljesíteni a tényállás tisztázásának kötelezettségét. Mindemellett a jogérvényesítést elősegítő elégséges tájékoztatást sem adta meg a panaszos számára, miközben kifejezetten megtagadta az azonosítási kötelezettsége teljesítését is.

A fentiek mellett továbbá a biztos felhívta a figyelmet arra, hogy minden olyan esetben fennállhat a gyermeki jogok sérelmének közvetlen veszélye, amikor gyermekek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődését érintő lehetséges jogellenes helyzetekben a rendőr nem tesz eleget maradéktalanul az intézkedési, illetve segítségnyújtási és felvilágosítási kötelezettségeinek. A vizsgálat eredményeként három ajánlást fogalmazott meg az alapvető jogok biztosa az országos rendőrfőkapitány számára.

AJB-1373-34/2022. A panasz szerint a reggeli órákban rendőrök jelentek meg a panaszosok otthonánál, és az I. r. panaszost keresték, arra hivatkozva, hogy idézés ellenére nem jelent meg a bíróságon.

Az I. r. panaszos a reggeli intézkedés miatt felhívta a rendőrséget, ahol arról tájékoztatták, hogy nem történt rendőri intézkedés a panaszosok otthonánál, de küldenek járőrt és kivizsgálják az esetet. A kikerülő járőrök nem találták otthon az I. r. panaszost, így a II. r. panaszostól kérték, hogy hívja őt a helyszínre, mert alá kell írnia bizonyos iratokat. Az I. r. panaszos telefonon jelezte, hogy dolga van, de a rendőrök ragaszkodtak ahhoz, hogy a helyszínre menjen. Az I. r. panaszos sérelmezte, hogy miután a helyszínre ért, vele szele szemben – figyelmeztetés nélkül – testi kényszert, majd bilincset alkalmaztak (mivel kés volt nála), telefonját és készpénzét kidobták a zsebéből, elfogták és előállították. Az I. r. panaszos sérelmezte továbbá az elfogása jogalapját, valamint a fogva tartás körülményeit. A II. r. panaszos külön sérelmezte, hogy az intézkedő rendőrök figyelmen kívül hagyták egészségi állapotát és megalázó módon bántak vele.

A vizsgálat nyomán a rendelkezésre álló információk alapján nem történt alapjogsértés, vagy annak tárgyában nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak, két sérelem vonatkozásában ugyanakkor figyelemfelhívással élt. Az I. r. panaszos elfogására kellő jogalap birtokában került sor, mivel a helyszínen maradéktalanul tisztázódott, hogy járásbíró által kibocsátott elfogatóparancs van érvényben, amelyben az elfogását és előállítását rendelték el. A fogva tartásból azonban másfél óra időtartam elismerten nem volt visszavezethető a panaszos ügyével összefüggő feladatokra. A panaszost büntetőeljárás keretében őrizetbe vették, így a rendőrségi törvény szerinti előállítás időtartama alapjogsérelmet nem okozott. A biztos felhívta ugyanakkor a figyelmet arra, hogy minden olyan helyzet, amikor a szabadságkorlátozás időtartama az intézkedés alá vont személy ügyével össze nem függő okok miatt húzódik, magában hordozza az alapjogsérelem okozásának közvetlen veszélyét.

Az értesítési kötelezettséggel összefüggő sérelem vonatkozásában nem tisztázható, hogy kinek vagy kiknek az értesítését kérte az I. r. panaszos, valamint az sem, hogy ha a rendőrség nem az általa megjelölt személyt értesítette, az számára milyen hátrányt okozott, az alapvető jogok biztosa felhívta a figyelmet ugyanakkor arra, hogy minden olyan esetben, amikor az intézkedő rendőrök nem a törvény rendelkezéseinek megfelelően járnak el, fennáll az alapjogsérelem okozásának közvetlen veszélye. Az alapvető jogok biztosa a vizsgálat eredményeként egy ajánlást fogalmazott meg az országos rendőrfőkapitány számára.

5.1.6. ÉRDEMI VIZSGÁLAT UTÁN KIADOTT, VISSZÁSSÁG MEGÁLLAPÍTÁSA NÉLKÜL ZÁRULT JELENTÉSEK

	Érintett szervek	A jelentés dátuma	Ügyszám
1.	Székesfehérvári Rendőrkapitányság	2022. április 12.	AJB-1373-2/2022.
2.	Szolnoki Rendőrkapitányság	2022. április 12.	AJB-1373-3/2022.
3.	Tiszaújvárosi Rendőrkapitányság	2022. május 9.	AJB-1373-5/2022.
4.	Szigetszentmiklósi Rendőrkapitányság	2022. május 9.	AJB-1373-6/2022.
5.	III. Kerületi Rendőrkapitányság	2022. május 9.	AJB-1373-7/2022.
6.	Hajdúhadházi Rendőrkapitányság	2022. május 9.	AJB-1373-8/2022.
7.	Salgótarjáni Rendőrkapitányság	2022. május 9.	AJB-1373-9/2022.
8.	Ceglédi Rendőrkapitányság	2022. május 26.	AJB-1373-12/2022.
9.	III. Kerületi Rendőrkapitányság	2022. május 26.	AJB-1373-13/2022.
10.	Miskolci Rendőrkapitányság	2022. május 26.	AJB-1373-14/2022.
11.	Pécsi Rendőrkapitányság	2022. május 26.	AJB-1373-15/2022.
12.	Kalocsai Rendőrkapitányság	2022. május 27.	AJB-1373-17/2022.
13.	Sárospataki Rendőrkapitányság	2022. május 27.	AJB-1373-18/2022.
14.	VIII. Kerületi Rendőrkapitányság	2022. június 7.	AJB-1373-21/2022.
15.	Szigetszentmiklósi Rendőrkapitányság	2022. június 7.	AJB-1373-22/2022.
16.	Szegedi Rendőrkapitányság	2022. június 21.	AJB-1373-23/2022.
17.	Edelényi Rendőrkapitányság	2022. június 21.	AJB-1373-24/2022.
18.	VIII. Kerületi Rendőrkapitányság	2022. december 30.	AJB-1373-30/2022.
19.	Edelényi Rendőrkapitányság	2022. december 30.	AJB-1373-31/2022.
20.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Rendőr-főkapitányság Beregsurányi Határrendészeti Kirendeltsége	2022. december 30.	AJB-1373-32/2022.
21.	Tatai Rendőrkapitányság	2022. december 31.	AJB-1373-33/2022.

AJB-1373-2/2022. A panasz szerint a panaszos bejelentésében elmondta, hogy a szomszédban tetőfelújítási munkálatokat végeznek, miközben hangos zene szól, és hiába kérte a munkásokat, hogy ne zavarják.

A panaszos sérelmezte, hogy egyik rendőr sem szállt ki az autóból, és a szolgálati gépjármű motorját sem állították le az intézkedés alatt. A panaszos úgy érezte, hogy a rendőrök nem tárták fel megfelelően a körülményeket a helyszínen, és nem intézkedtek megfelelően. A beadvány szerint a rendőrök nem adtak megfelelő felvilágosítást a csendháborításra vonatkozó szabályokról sem, a rendőr emelt hangon, lekezelő stílusban beszélt a panaszossal. A panaszos „megszégyenítettnek” érezte magát, emellett a rendőrök viselkedése félelmet keltett benne. A panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így a panaszban megfogalmazott sérelmek tekintetében nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-3/2022. A panaszos beadványában sérelmezte a vele szembeni rendőri intézkedés tényét, jogalapját, továbbá azt is, hogy az intézkedő rendőrök őt bántalmazták, öltözékében kárt tettek.

A panaszos külön kiemelte, hogy a rendőrök nem voltak szolgálatképes állapotban. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok szerint a panaszossal szemben foganatosított rendőri intézkedés célja egyrészt a személyazonosságának, továbbá annak megállapítása volt, hogy a kijárási tilalom hatálya alá eső időpontban milyen indokkal tartózkodik közterületen. A kijárási korlátozásra vonatkozó előírásokat a panaszos egyértelműen megszegte, ami már önmagában intézkedési kötelezettséget keletkeztetett a rendőrök számára, így az intézkedés kezdeményezése visszásságot nem okozott. A rendőrségi állomány szolgálatképességét rendszeresen ellenőrizni kell, amelynek a Rendőrkapitányság a jogszabályi követelményeknek megfelelően eleget is tesz. Nem állt rendelkezésre olyan dokumentum, amely minden kétséget kizáróan igazolná, hogy az érintett rendőrök szolgálatképes állapotban voltak az intézkedés idején, azonban a panaszos álláspontja volt nem életszerű, és olyan körülmény sem ismert, amely bármilyen formában a panaszos álláspontját erősítené vagy támasztaná alá. Azon sérelmek tekintetében, amelyek a bántalmazásra vonatkoztak, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-5/2022. A panasz szerint a helyszíni bírság kiszabása során az intézkedő rendőr nem tájékoztatta megfelelően a bírságolás körülményeiről.

A panaszos azt gondolta, hogy csupán a gyermekülesről vesznek fel jegyzőkönyvet, ám miután azt aláírta, a rendőr kitöltötte a bírságról szóló csekket. A panaszos sérelmezte, hogy az intézkedő rendőr fenyegető módon és hangosan lépett fel, illetve a hároméves gyermekére sem volt tekintettel. A panaszos feljelentést szeretett volna tenni a Rendőrkapitányságon az intézkedő rendőrrel szemben, de ezt nem tették számára lehetővé. A rendelkezésre álló információk alapján megállapítható, hogy a panaszos a helyszíni bírság kiszabásáról szóló nyomtatványt aláírta. A panaszos ráadásul nem most találkozott először a helyszíni bírság intézményével sem. Nem életszerű tehát az a feltételezés, hogy a panaszos a rendőrnek felróható mulasztás miatt azt hitte az érintett nyomtatványról, hogy az csak egy jegyzőkönyv. A beadványban szereplő azon állítás, miszerint a rendőr azt közölte a panaszos számára, hogy ha nem írja alá a helyszíni bírságról szóló nyomtatványt, magasabb pénzbüntetést fognak kiszabni rá, önmagában nem értékelhető fenyegetésként, hiszen a törvényi rendelkezésekkel összhangban van. A fentiek alapján a biztos a rendőrség álláspontját kellően megalapozottnak tartotta, így úgy foglalt állást, hogy a panaszos alapvető jogát érintő visszasság e tekintetben nem történt. A panaszos szándéka nem egy közzéadásra üldözendő bűncselekmény miatti feljelentés, hanem a rendőri intézkedéssel összefüggő sérelmek miatti panasztétel volt, így az, hogy ennek megfelelően adtak tájékoztatást a Rendőrkapitányságon. Az intézkedő rendőr hangnemére vonatkozó sérelem tekintetében a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így a panaszban megfogalmazott sérelmek tekintetében nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-6/2022. A panaszos beadványában sérelmezte, hogy a rendőrök – minden előzetes figyelmeztetés nélkül – erőszakkal megbilincseltek és elszállították őt a Kórházba, ahol aztán 31 napig fogva tartották.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a rendőri közreműködésre azért volt szükség, mert a panaszos háziorvosa beutalta őt a pszichiátriára, mivel ön- és közveszélyes, valamint pszichésen dekompenzált állapotban volt. A panaszos orvosa és az Országos Mentőszolgálat (OMSZ) is rendőri közreműködést kért. A rendőri közreműködésre utóbbi kérés alapján került sor, azt egyébként a panaszos állapota és intézkedés közben tanúsított magatartása is indokolta. A rendőrség tehát a panaszost

a kellő jogszabályi felhatalmazás birtokában vonta intézkedés alá és korlátozta személyi szabadságát. A Rendőrkapitányság által megküldött dokumentumok szerint a panaszos az OMSZ munkatársaival nem működött együtt, agresszívan viselkedett velük. A panaszos orvosi vélemény alapján ön- és közveszélyes volta olyan előzetes információ, amely önmagában is felvetette annak a kockázatát, reális és jelenvaló veszélyét, hogy a panaszos meg fogja támadni az intézkedő rendőröket, illetve az intézkedés során jelen lévő egyéb személyeket, akár önkárosító magatartást is tanúsíthat, így a panaszos bilincselésének ténye, időtartama alapjogi visszasságot nem okozott. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-7/2022. A panasz szerint este két rendőr és egy harmadik személy jelent meg a panaszos lakásánál, akik erőteljesen ütni kezdték a lakás bejárati ajtaját, miközben azt „kiabálták” a panaszosnak, hogy be kell engednie őket.

A panaszos szerint az intézkedés oka az volt, hogy a bérleti díjat nem fizető egyik bérlője kihívta a rendőröket. A panaszos álláspontja szerint a rendőrök részrehajló módon jártak el, a rendőrök bebocsátás vagy hatósági határozat nélkül be sem léphetnének az ingatlanába. A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott iratok szerint a panaszos egy bérlője bejelentést tett, miszerint a panaszos ki akarta tenni a bérelt szobából egy bérleti vita miatt, és meg is fenyegette. A kikerülő rendőrök nem tapasztaltak olyan körülményt, amely számukra további intézkedési kötelezettséget keletkeztetett volna, így az intézkedés a szükséges felvilágosítás megadásával zárult. A jelentés szerint a bérlő bejelentése olyan cselekményre utalt, amely felvetette az önbíráskodás elkövetésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúját. A helyszínen az intézkedő rendőrök végül nem tapasztaltak olyan körülményeket, amelyek akár önbíráskodásra, akár más – szabálysértésnek vagy bűncselekménynek minősülő – cselekményre utaltak volna, de a tényállás teljes körű tisztázása igényelte, hogy felvilágosítást kérjenek a panaszostól. Nem okozott tehát visszasságot az, hogy az intézkedő rendőrök megjelentek a panaszos otthonánál, és megkísérelték vele felvenni a kapcsolatot. Azon sérelmek tekintetében, amelyek a bejelentővel szembeni intézkedési kötelezettségre, a magánlakásba való belépésre, az intézkedő rendőrök hangnemére, továbbá az intézkedés részrehajló voltára vonatkoztak, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-8/2022. A panasz szerint a panaszost előállították, és személyi szabadságát 18 óra 30 perctől 23 óra 30 percig korlátozták.

A panaszos álláspontja szerint az érintett családi vitában ő és testvére nem volt hibás, mégis „rájuk hívták a rendőrséget”. A beadvány szerint a panaszost az előállítás során odabilincseltek a radiátorhoz. A rendőrség által rendelkezésre bocsátott iratok szerint a panaszos rendőri felszólítás ellenére sem hagyott fel csendháborító magatartásával, továbbá személyazonosságát sem igazolta, így előállították, majd személyi szabadságát 19 óra 45 perctől 22 óra 40 percig korlátozták. A panaszos előállítására mindezek nyomán kellő jogalap birtokában, az arányosság követelményének megfelelően került sor. A panasz nem tér ki arra, hogy a panaszos miként értékelte saját viselkedését az intézkedést megelőzően, valamint annak során, így arra vonatkozóan csupán a rendőri jelentések és a szabálysértési feljelentés tartalmazznak információkat. Az előállítás okáról szóló tájékoztatásra vonatkozó nyilatkozatot a panaszos aláírta, annak tartalmát utóbb sem vonta kétségbe, továbbá azt a szabálysértési eljárás során sem vitatta. A panaszossal szembeni intézkedéssel összefüggő eljárási és egyéb adminisztratív cselekmények indokolták a panaszos személyi szabadsága korlátozásának időtartamát, amely nem haladta meg a szükséges időtartamot, így e tekintetben alapjogi visszasság nem történt. A bilincselés körülményei tekintetében a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1737-9/2022. A panasz szerint a panaszos a salgótarjáni buszpályaudvaron várta a buszt élettársával, amellyel szerettek volna hazamenni, amikor a rendőrök igazoltatták őt.

A buszpályaudvar biztonsági őrre jelezte a rendőröknek, hogy „izléstelen módon viselkedő”, a védelmi intézkedéseket figyelmen kívül hagyó személyek tartózkodnak a váróteremben. Mindebből nem lehet megállapítani, hogy pontosan milyen cselekményre utalt a biztonsági őr, a rendőröknek pedig tisztázniuk kellett a tényállást. A panaszossal szemben végül – a helyszínen tapasztalt körülmények mérlegelését követően – sem szabálysértési, sem más eljárást nem kezdeményeztek. A biztos kiemelte, hogy a rendőrt intézkedéseivel összefüggésben – legalább szóbeli – jelentéstételi kötelezettség terheli, továbbá bizonyos információk ismerete elengedhetetlen ahhoz is, hogy egy esetleges panasz eljárás során az intézkedés beazonosítható legyen. A panaszos igazoltatására a közrend védelme érdekében kezdeményezett intézkedés keretében került sor,

így visszasság nem történt. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-12/2022. A panasz szerint a panaszos 2020. november 4-én levélben panaszt tett a Rendőrkapitányságon, ám arra 2021. augusztus 9-ig sem kapott választ.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott dokumentumok tanúsága szerint a panaszos elektronikus úton küldött egy bejelentést a Rendőrkapitányság funkcionális e-mail-címére, amelyben a szomszédjai ebtartásával kapcsolatos problémákat írta le. A jelentés rögzíti, hogy a rendőrök kivizsgálták a bejelentést. A 2020. október 22-ei bejelentés kivizsgálásáról a panaszos válaszlevet kapott, amelyet a rendelkezésre álló adatok alapján 2020. december 3-án kézhez vett. A panaszos később, 2020. november 4-én, postai úton ismét bejelentést tett a Rendőrkapitányságon, annak tartalma azonban megegyezett a 2020. október 22-én tett – és már kivizsgált – bejelentéssel. A panaszos 2020. október 22-ei, valamint 2020. november 4-ei levelei tartalmilag közérdekű bejelentésnek minősültek, amelyet a Rendőrkapitányság – a rendelkezésre álló információk szerint – ennek megfelelően bíralt el, eredményéről pedig a panaszost mint bejelentőt megfelelően tájékoztatta. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelyben a panaszt – elkésztésre hivatkozva – visszautasította.*

AJB-1373-13/2022. A panasz szerint egy ismeretlen személy nekihajtott a panaszos gépjárművének, kárt okozva ezzel. A kikerülő rendőr arról tájékoztatta a panaszost, hogy amikor „aktuális és elérhető” lesz a kamerafelvétel, akkor joga lesz megtekinteni azt.

A panaszos sérelmezte, hogy miután sikerült elérnie a Rendőrkapitányságot, azt közölték, hogy nincs joga megtekinteni a felvételeket. Ha a panaszos valóban két ellentétes tartalmú tájékoztatást kapott az érintett felvételek megtekintésének lehetőségéről, akkor az valóban visszas helyzetet teremtett, különösen, ha mindez gátolta a panaszost eljárási jogainak gyakorlásában. A panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így a panaszban megfogalmazott sérelmek tekintetében nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott végzést, amelyben a panaszt visszautasította, mivel – álláspontja szerint – annak tárgya szabálysértési eljárás körébe tartozik, így az rendőrségi panasz eljárásban nem vizsgálható.*

AJB-1373-14/2022. A panasz szerint a panaszos szervezőként gyűlést jelentett be a Rendőrkapitányságon. A rendőrség a bejelentést követően nem kezdeményezett egyeztető tárgyalást, a rendezvényt nem is tiltotta meg.

A panaszos kiemelte, hogy őt „felismerhető módon” telefonon nem hívták, e-mailben nem keresték. A panaszos sérelmezte, hogy annak ellenére vonták intézkedés alá, majd állították elő a Rendőrkapitányságra, hogy bejelentett gyűléssel szemben tiltó határozat nem született, a gyűlés végig a bejelentésben foglaltak szerint zajlott. A panaszos hiába közölte a rendőrökkel, hogy nem célja az intézményben zajló munka zavarása. A beadvány szerint a rendőrség lényegében feloszlatta a gyűlést. A panaszos külön sérelmezte továbbá az előállító helyiség mellékhelyiségének állapotát („tisztítatlan”), valamint a WC-papír hiányát.

A panaszos elzárkózott a megfelelő együttműködéstől, nem fogadta a Rendőrkapitányság hívásait, visszautasította az elektronikus úton nyújtott tájékoztatását a bejelentésre vonatkozó formai követelményekről, az egyeztető tárgyalástól is elzárkózott. A panaszos által eljuttatott bejelentések egyike sem felelt meg a gyülekezési törvényben rögzített határidőszabálynak, és nem merült fel olyan információ, amely sürgős vagy spontán gyűlés lehetőségét vetette volna fel, így a cselekmény felvetette a gyülekezési joggal visszaélés szabálysértésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúját. A jelentés szerint az a körülmény, hogy a panaszossal szemben intézkedést kezdeményeztek, valamint igazoltatták, visszásságot nem okozott.

A rendelkezésre álló információk alapján a panaszos cselekménye megzavarta, sőt ideiglenesen meggátolta a bíróság munkáját. A rendelkezésre álló felvételek tanúsága szerint a panaszos kifejezetten provokatív, öntörvényű módon kívánta kifejezni bírákkal kapcsolatos álláspontját. A bíróságon dolgozó bírák, egyéb személyek mint célközönség mindezt nem tudták elkerülni. A panaszos cselekményét annak ellenére ismételte meg, hogy a helyszínen tartózkodó rendőrök az első alkalommal felhívták a figyelmét cselekménye jogsértő, bűncselekményként is értékelhető jellegére. A panaszos cselekménye egyértelműen felvetette a hatósági eljárás megzavarása bűncselekmény szándékos elkövetésének gyanúját, a rendőrségnek tehát intézkedési kötelezettsége keletkezett, a panaszost el kellett fogniuk, így az a körülmény, hogy a panaszost ismét intézkedés alá vonták, majd elfogták, alapvető jogot érintő visszásságot nem okozott.

A rendelkezésre álló dokumentumok és felvételek alapján a gyűlés résztvevőivel szemben a rendőrök nem intézkedtek, a gyülekezéshez való joguk gyakorlásában nem akadályozták őket. Olyan információ nem állt rendelkezésre, amely arra utalna, hogy a rendőrök intézkedése a gyűlés feloszlását célozta volna. Megállapítható volt, hogy a panaszos által szervezett gyűlés résztvevői számára észszerűen nem merülhetett fel, hogy a gyűlés a rendőrök intézkedésének eredményeként,

annak következtében véget ért, így a panaszos gyülekezési jogát érintő visszásság nem történt. A panaszos fogva tartásának körülményei tekintetében a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így a panaszban megfogalmazott sérelmek tekintetében nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-15/2022. A panasz szerint két rendőr igazoltatta a panaszost, majd felszólította, hogy ne fogyasszon közterületen alkoholt, és tájékoztatta, hogy szóbeli figyelmeztetésben részesült.

A panaszos sérelmezte, hogy később szerzett tudomást arról, hogy szabálysértési eljárás indult vele szemben és bírságot szabtak ki rá, miközben az intézkedéssel kapcsolatban jegyzőkönyv nem készült, a feljelentésről és eljárásról tájékoztatást nem kapott. A rendelkezésre álló információk szerint a panaszossal szemben maszkviselés szabályainak megszegése miatt a rendőrségnek intézkedési kötelezettsége keletkezett, így annak kezdeményezése visszásságot nem okozott. A vonatkozó jogszabályi rendelkezések szerint, ha a feljelentést az intézkedő rendőr teszi, akkor írásbeli feljelentés alapján indul meg a szabálysértési eljárás, így jegyzőkönyv felvételére nincs szükség. Abban a tekintetben, hogy a rendőrség megfelelő felvilágosítást adott-e az intézkedés és a vele szembeni szabálysértési eljárás körülményeiről, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-17/2022. A panasz szerint hiába kértek rendőri segítséget a panaszosok, amikor a szomszédjuk – akivel régóta rossz viszonyban vannak – elvágta a kerítésükhöz tartozó szögesdrótot.

A panaszosok sérelmezték, hogy a kitérő rendőrök nem vizsgálták meg a körülményeket, sőt őket büntették meg valótlan bejelentés miatt, a büntetésről pedig csupán egy későbbi bírói végzésből szereztek tudomást. A bejelentés tulajdon elleni szabálysértés elkövetésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúját felvetette, így a rendőröknek ki kellett menniük a helyszínre, hogy feltárják a bejelentés alapjául szolgáló körülményeket. Az intézkedő rendőrök többet tettek a tényállás tisztázása érdekében, mint az a panaszból kitűnt, és ha a jelentésekben foglaltak megfelelnek a valóságnak, a végrehajtott

cselekmények alapján a tényállás maradéktalanul tisztázható volt. A panaszos többször tett már valótlan tartalmú bejelentést, továbbá azonos tényállás mellett szintén idegenkezűség hiányát állapították meg az intézkedő rendőrök, így a biztos a rendőrség álláspontját fogadta el. Az a körülmény, hogy a panaszos bejelentése dolog megrongálását eredményező cselekményre utalt, amely – értékhatártól függően – szabálysértés vagy bűncselekmény elkövetésének lehetőségét vetette fel, és ennek következtében rendőröket kellett küldeni a helyszínre, felvetette a valótlan bejelentés elkövetésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúját. A valótlan bejelentés miatti rendőri intézkedés visszásságot nem okozott. A tekintetben, hogy az intézkedő rendőrök megfelelő tájékoztatást adtak-e a kiszabott helyszíni bírsággal összefüggésben, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-18/2022. A panasz szerint egy benzinkútnál közlekedésrendészeti intézkedést kezdeményeztek a panaszossal szemben, amit sérelmezett. Kifogásolta azt is, hogy előállítással és jogosítvány elvételével fenyegették meg annak érdekében, hogy aláírjon bizonyos dokumentumokat.

A Rendőrkapitányság által rendelkezésre bocsátott iratok szerint a civil szolgálati gépjárművel szolgálatot teljesítő rendőrök észlelték, hogy a panaszos biztonsági öv használata nélkül vezeti gépjárművét. A panaszos a szabályszegés tényét nem tagadta, beszámolója pedig nem mond ellent a rendőrségi jelentésekben foglaltaknak, így a biztos a Rendőrkapitányság álláspontját fogadta el. A panaszossal szemben kellő jogalappal kezdeményeztek intézkedést, e tekintetben visszásság nem történt. A tekintetben, hogy a rendőrök fenyegető módon léptek-e fel a panaszossal szemben, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-21/2022. A panasz szerint két ízben is rendőri intézkedést kért a panaszos egy kormányhivatalhoz, abból a célból, hogy személyek igazoltatását kérje, továbbá hogy jelentés készüljön a kormányhivatal területén történt „valószínűsíthető bűncselekmény” miatt.

A panaszos sérelmezte, hogy a kitérő rendőrök többszöri kérése ellenére sem igazoltatták a kért személyeket, szóban tett

„feljelentését” ignorálták, valamint tiszteletlenül bántak vele, emellett egyik alkalommal sem kapott megfelelő tájékoztatást a panasztételi lehetőségeiről. A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy a rendőrök minden érintett személyt igazoltattak, vagyis nem tagadták meg az erre irányuló kérést, így pedig visszásság sem történt. A panaszos számtalan alkalommal élt már panasszal rendőri intézkedésekkel szemben, pontosan tisztában van a panasztételi lehetőségeivel és az előterjesztésre nyitva álló határidőkkel, és ez a tény a rendőrség számára is ismert. Így abban az esetben sem történt visszásság e tekintetben, ha a panaszos állítása maradéktalanul megfelel a valóságnak. Megállapítható volt, hogy az intézkedő rendőrök mindkét intézkedés során eleget tettek a tényállástisztázási kötelezettségüknek, részrehajló intézkedésre utaló körülmény nem merült fel. Az intézkedő rendőrök hangnemére vonatkozó sérelem tekintetében a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-22/2022. A panasz szerint a panaszost két rendőr igazoltatta, majd megbüntette a maszkviselési szabályok megszegése miatt.

A panaszos sérelmezte az intézkedés tényét, részrehajló módját, a rendőrök hangnemét és azt, hogy a rendőrök a kérése ellenére sem azonosították magukat. A rendelkezésre bocsátott iratok szerint a rendőrök észlelték, hogy a kerékpárját az úttesten toló panaszos megszegte a maszkviselésre vonatkozó szabályokat. Ha tehát a panaszos valóban az előírtaktól eltérő módon viselte maszkját, felmerült szabálysértés elkövetésének gyanúja, amely a rendőrség oldalán intézkedési kötelezettséget keletkeztetett. Azon sérelmek tekintetében, amelyek a rendőrök azonosítási kötelezettségére, a panaszossal szemben alkalmazott hangnemre, az intézkedés részrehajló voltára vonatkoztak, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-23/2022. A panasz szerint a hajnali órákban két rendőr jelent meg az otthonánál, mivel csendháborítás miatt érkezett bejelentés, ekkor a panaszos közölte, hogy nem követett el csendháborítást, mivel aludt.

A panasz szerint miután az egyik rendőr fenyegető módon lépett fel, a panaszos rosszul lett és rövid időre az eszméletét is elvesztette, ám mindez a rendőröket nem érdekelte. A panaszos sérelmezte a rendőri intézkedés jogalapját, a vele szemben alkalmazott bánásmódot. A rendelkezésre álló információk szerint a bejelentés kifejezetten a panaszos lakásából származó olyan, nyugalmat panaszra okot adó éjszakai zajkeltésre utalt, amely vélelmezhetően nem indokolt, így a panaszossal szemben felmerült a csendháborítás szabálysértés intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúja. A rendelkezésre álló információk alapján nem tisztázható, hogy a panaszos valóban aludt-e, amikor a rendőrök megjelentek a lakásánál, ugyanakkor még a panasz alapján is arra lehet következtetni, hogy a rendőrök csupán kopogtattak, más módon nem próbálták jelezni ottlétüket. A biztos álláspontja szerint elfogadható az a mód, ahogy a rendőrök felvették a panaszossal a kapcsolatot és vele szemben intézkedést kezdeményeztek. A rendőrség a panaszost a kellő jogszabályi felhatalmazás birtokában vonta intézkedés alá, így e tekintetben visszásság nem történt. A tekintetben, hogy a rendőrök megfelelően kezelték-e a panaszos rosszulletét, továbbá hogy milyen hangnemet és bánásmódot alkalmaztak az intézkedés során, a panaszosi és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-24/2022. A panasz szerint szóváltásba keveredett a panaszos a szomszédjával, amely miatt mindkettő rendőri segítséget kértek.

A panaszos közölte, hogy a személyes iratai a lakásban vannak, mire a rendőrök azonnal megbilincseltek, beültették a szolgálati gépjárműbe, majd előállították a Rendőrkapitányságra. A panaszos sérelmezte, hogy közel három órán át korlátozták a személyi szabadságát, amelyről jegyzőkönyvet nem kapott, ügyvédet sem biztosítottak a számára, majd úgy bocsátották szabadon késő este, hogy nem nyújtottak segítséget a hazajutásában, annak ellenére, hogy nem volt nála pénz, a busz pedig hajnalig nem járt. A panaszos meghallgatásáról jegyzőkönyv nem készült, számára az előállítás időtartamáról szóló igazolást kiadták, egyéb más iratot vagy annak másolati példányát a rendőrségi törvény és a Szolgálati Szabályzat értelmében a panaszos számára kiadni nem kellett, így e tekintetben visszásság nem történt. A rendelkezésre álló információk alapján a panaszos jogi képviselő értesítését nem kérte, így e tekintetben sem történt visszásság. A tekintetben, hogy jogszerű volt-e a panaszos bilincselése, személyi szabadságának korlátozása, megfelelő volt-e a panaszos intézkedés körülményeivel összefüggő tájékoztatása, keletkezett-e a rendőrségnek segítségnyújtási kötelezettsége a panaszos hazajutásában, a pana-

szos és rendőrségi álláspontok közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így nem állt módjában állást foglalnia a biztosnak. *Az országos rendőrfőkapitány válaszával megküldte az ügyben hozott határozatot, amelynek tartalma egybevágott a jelentésben foglaltakkal.*

AJB-1373-30/2022. A panaszos sérelmezte, hogy hiába kért rendőri intézkedést, a kiérkező rendőrök nem nyújtottak segítséget, szóban tett „feljelentését” ignorálták. Kifogásolta továbbá, hogy a rendőrök lekezelő módon bántak vele, továbbá nem tájékoztatták a panasztételi lehetőségeiről.

A rendelkezésre álló információk alapján a kiérkező rendőrök meghallgatták a feleket, amely alapján kiderült, hogy a panaszos az ügyfelfogadási rend figyelmen kívül hagyásával kívánt ügyet intézni, annak ellenére, hogy tájékoztatták a korlátozott ügyfelfogadás okáról, annak lehetséges menetéről. A gyámhivatal ügyintézője tehát nem szegte meg hivatali kötelezettségeit, nem akadályozta a panaszos ügyintézését, jogellenes cselekmény gyanúja nem merült fel. A rendelkezésre álló információk alapján nem volt tisztázható, hogy pontosan milyen hangnemben zajlott a kommunikáció, mint ahogy az sem, hogy pontosan milyen tartalommal adtak tájékoztatást a panaszos számára az intézkedés körülményeiről, illetve miként reagáltak a panaszos kérdéseire, aggályaira, esetleges feljelentési szándékára. Nem tisztázható, hogy kérte-e a panaszos bárkinek az igazoltatását, de a rendőrök minden érintettet igazoltattak, a gyámhivatal ügyintézőjének nevét pedig később – tájékoztató levél formájában – megadták a panaszos számára, így nem fedi a valóságot a panaszos azon állítása, hogy a rendőrök megtagadták az erre irányuló kérését.

AJB-1373-31/2022. A panasz szerint egy házi karantén ellenőrzése során a rendőrök rasszista megjegyzéseket tettek és fenyegető módon kommunikáltak.

Ha az intézkedő rendőrök valóban részrehajló és fenyegető módon jártak el, valamint a panaszos és családja védett etnikai hovatartozására vonatkozó vulgáris megjegyzéseket tettek, akkor az intézkedés sértette a panaszos emberi méltóságát. A Rendőrkapitányság álláspontja szerint az intézkedést nem befolyásolta a panaszos és családjának származása, a rendőrök pedig nem kiabáltak, nem fenyegették meg az érintetteket, nem tettek rasszista megjegyzéseket; a kommunikáció kulturált, nyugodt, de határozott hangnemben zajlott. A panaszos és a rendőrség álláspontja közötti ellentmondást a rendelkezésre álló információk alapján feloldani nem lehetett, így a panaszban megfogalmazott sérelmek tárgyában nem állt módjában állást foglalnia az alapjogi biztosnak.

5.2. AZ OMBUDSMAN EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK VIZSGÁLATÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ HATÁSKÖRE

Az alapvető jogok biztosa 2021. január 1-jétől látja el az egyenlő bánásmód törvényben meghatározott feladatokat. Ez tehát már a második év volt, amikor a Hivatal erre kijelölt elkülönült szervezeti egysége, az **Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság** végezte e feladatokat. Más hagyományos, illetve külön hatáskörökkel szemben az alapvető jogok biztosa az egyenlő bánásmód törvény alapján lefolytatott eljárásaiban az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének megállapítása esetén **nemcsak javaslatot tehet a feltárt jogsértés orvoslására, hanem kötelező erővel bírő közigazgatási határozatot hozhat, amelyben szankciót is megállapíthat.** Így elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését, megtilthatja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, elrendelheti a jogsértést megállapító határozat nyilvános közzétételét és bírságot is kiszabhat.

5.2.1. AZ OMBUDSMAN EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS FELADATAI

A biztosnak az egyenlő bánásmód törvény szerinti elsődleges feladata **az egyenlő bánásmód követelményének megsértése (diszkrimináció) tárgyában benyújtott kérelmek kivizsgálása.** A törvényben meghatározott esetekben a biztos hivatalból is eljárást indíthat. Az eljárások lefolytatása mellett a másik legfontosabb feladat **az érintettek folyamatos tájékoztatása az egyenlő bánásmód megsértése elleni fellépés lehetőségéről.**

A törvény értelmében akkor sérül az egyenlő bánásmód követelménye, ha egy személyt vagy csoportot a törvényben felsorolt úgynevezett védett tulajdonsága miatt **másoknál kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek.**

Az egyenlő bánásmód törvény szerinti **védett tulajdonságnak minősül** a nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási vagy világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság (terhesség) vagy apaság, szexuális irányultság, nemi identitás, életkor, társadalmi származás, vagyoni helyzet, foglalkoztatási jogviszony, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, érdekképviselőhez való tartozás, egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző.

Az egyenlő bánásmód törvény általában **olyan tulajdonságokat részesít védelemben, amelyek jellemzően veleszületett, állandó, az egyén által megváltoztathatatlan vagy nehezen megváltoztatható, nem az egyén szabad döntésén múló tulajdonságok, helyzetek.** A törvénnyel védelmezett tulajdonságok jellemzően **a személyiség lényegi vonásai,** csoportképzésre alkalmasak és előítéletek alapjául szolgálnak.

AJB-1373-32/2022. A panaszos sérelmezte, hogy indokolatlanul hosszan és elfogadhatatlan körülmények között kellett várakoznia a beregsurányi határátkelőnél, miközben nem tájékoztatták megfelelően a várakozókat az intézkedés terjedelmével kapcsolatban. A panaszos kifogásolta, hogy lekezelő és fenyegető módon kommunikáltak vele a rendőrök.

Az ellenőrzések terjedelme a járvány miatt az egyébként irányadó normarendben foglaltakhoz képest kiterjedt a szűrésekre, a járvány terjedésének fékezésére irányuló intézkedésekre is. Az ellenőrzés könnyítésére lehetőség nem volt, mindez pedig az ellenőrzések időtartamának növekedését eredményezte. Önmagában az, hogy egy közhatalmat gyakorló szerv saját belső nehézségeire hivatkozva indokolja egy eljárás elhúzódsát, nem lenne elfogadható, a vizsgált határátlépés idején azonban olyan körülmények okozták a határellenőrzés elhúzódsát, amelyekre a Határrendészeti Kirendeltségen szolgálatot teljesítőknek nem volt ráhatásuk, amelyek nekik felrhatóak nem voltak. A jelentés rögzítette, hogy a rendelkezésre álló információk alapján nem lehetett tisztázni, hogy pontosan milyen körülmények között kellett várakoznia a panaszosnak, illetve hogy megfelelő tájékoztatást adtak-e számára a határátkeléssel összefüggő cselekmények időtartalmáról, mint ahogy azt sem, hogy milyen hangnemben zajlott a panaszos és a rendőrök közötti kommunikáció.

AJB-1373-33/2022. A panasz szerint a panaszos konfliktusba keveredett a társasházi közösség néhány tagjával, akik lefújták egy gázspray-vel.

A panaszos sérelmezte, hogy a rendőrök részrehajló módon, illetve elfogadhatatlan hangnemben jártak el vele szemben. A panasz szerint a panaszos megkérdezte az egyik rendőrt, hogy legálisan tartható-e olyan gázspray, amivel lefújták, amire a rendőr azt válaszolta, hogy az használható olyan emberekkel szemben, mint a panaszos. A rendelkezésre álló információk szerint a bejelentő a segélyhívása során, valamint a helyszínen azt közölte, hogy a panaszos nyugalmat zavaró módon tombolt a lépcsőházban, hangosan és trágár szavakkal kiabált, ordibált, toporzékol, az ajtón megállás nélkül kopogott, azt leköpte, majd a lakásába támadó szándékkal belépett. Mindezek alapján felmerült a magánlaksértés, a garázdaság, a csendháborítás szabálysértésének intézkedési kötelezettséget keletkeztető gyanúja. A rendelkezésre álló információk alapján nem tisztázható maradéktalanul a tényállás, annyi azonban igen, hogy a rendőrök és az érintett lakók valóban ismerték egymást. A biztos figyelemmel volt a panaszos múltjára, a bejelentő – felvételen hallható – zaklatott állapotára, valamint arra, hogy a panaszban leírtak nem életszerűek. E körülmények mind arra utaltak, hogy az intézkedést a panaszossal szembeni esetleges elfogultság nem befolyásolta.

A törvényi felsorolás nem zárt, a felsorolás utolsó helyén az egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző szerepel. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a törvény egy személy vagy csoport bármilyen egyéb tulajdonsága, jellemzője alapján való megkülönböztetését diszkriminációnak tekintené. Az **egyéb helyzet fogalmát szűken kell értelmezni**, ebben a körben is csak a felsoroltakhoz hasonló jellegű tulajdonságok, helyzetek vehetők figyelembe védett tulajdonságként. A tág értelmezés a nevesített védett tulajdonságok esetére nyújtott jogvédelem devalválódását eredményezné.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti a törvény alapján a **közvetlen hátrányos megkülönböztetés**, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés (szegregáció) és a megtorlás.

5.2.2. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK OMBUDSMANI VIZSGÁLATÁVAL KAPCSOLATOS SZAKMAI TEVÉKENYSÉG BEMUTATÁSA

A 2022. évi tevékenység a számok tükrében, a jogsértések legjellemzőbb területei

2022-ben a Főigazgatóság **összesen 463 ügygel foglalkozott**. Ebből **265 volt a hatósági ügy**, ideértve a többi között a korábbi évekről áthúzódó hatósági ügyeket, a bírósági felülvizsgálati és a végrehajtási szakban lévő ügyeket is. Továbbá **198 volt a nem hatósági ügy**, amelyekben a biztos a Főigazgatóság útján tájékoztatta a jellemzően egyedi ügyekben hozzá forduló ügyfeleket az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetére a jogérvényesítés lehetőségéről, illetve egyébként tájékoztatta a hozzá fordulókat a Főigazgatóság tevékenységével kapcsolatban.

2022-ben a Főigazgatóságon **180 eljárást lezáró döntés született**: 96 kérelmet visszautasító vagy eljárást megszüntető végzés, 77 az ügy érdemében hozott határozat, és 7 egyezséget jóváhagyó határozat. Az érdemi határozatokat tekintve 54 kérelmet elutasító és 23 jogsértést megállapító határozat született. Szankcióként 4 esetben került sor bírság kiszabására.

A **jogsértést megállapító határozatok terület alapján a következők voltak**: 10 a szociális biztonság és egészségügy, 4 a szolgáltatások igénybevétele, 4 a foglalkoztatás, 3 az oktatás és képzés és 2 egyéb területet érintett. A **jogsértést megállapító határozatok védett tulajdonság alapján** a következők voltak: a biztos 18 esetben a fogyatékossgal, 3 esetben az anyasággal (terhességgel), 2 esetben az egészségi állapottal és 1 esetben a nemzetiséghez való tartozással összefüggésben állapította meg a jogsértést. 2022-ben **18 esetben került sor közigazgatási eljárás keretében tárgyalás tartására**.

2022-ben ebből láthatóan a legnagyobb metszet az egészségügy területén a fogyatékossgal összefüggésben megvalósult jogsértés. A fogyatékossgal mint védett tulajdonsággal összefüggésben nem csak azáltal valósulhat meg jogsértés, ha valakit a fogyatékossga miatt másoknál ténylegesen kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek. Ha

a fogyatékossga tekintettel előírt kötelező esélykiegyenlítő jogszabályi előírást kell betartani, annak elmulasztása, nem megfelelő teljesítése is sértheti az egyenlő bánásmód követelményét. A védett tulajdonsággal nem rendelkezőkhöz képest az egyenlő bánásmód ugyanis csak az esélykiegyenlítő intézkedés megfelelő megvalósulása révén biztosítható. **Ennek tipikus esete a jogszabályok által előírt akadálymentesítési kötelezettség elmulasztása**. A közszolgáltatások akadálymentesítésére vonatkozó határidők jellemzően már évekkal ezelőtt lejártak, azonban továbbra is számos olyan panasz érkezik a biztoshoz, amelyben fogyatékossgal élő ügyfelek azt panaszolják, hogy nem biztosított számukra a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés, mert az erre kötelezettek az akadálymentesítési kötelezettségüknek nem tettek, illetve nem tesznek eleget.

A biztos a közszolgáltatások széles skáláját áttekintve kiemelkedően fontosnak ítélte meg a **fogyatékossgal élő személyek háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést**, ezért **hivatalból történő eljárások indításáról határozott**, amelyekben azt vizsgálta, hogy a megyei jogú városokban a fogyatékossgal élő személyek számára egyenlő eséllyel hozzáférhető-e a felnőtt háziiorvosi ellátás. Az egészségügyi alapellátás tekintetében az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósításának határideje 2008. december 31-én lejárt, vagyis azóta a háziiorvosi ellátásnak valamennyi háziiorvosi rendelőt tekintve akadálymentesnek kellene lennie. Az ombudsman még **2021 végén tíz megyei jogú város önkormányzatával szemben indított e tárgyban hivatalból eljárást**. Az eljárások 2022-ben zárultak le, és – bár különböző mértékben – **valamennyi eljárás alá vont önkormányzat esetében az volt megállapítható, hogy a háziiorvosi rendelők nem felelnek meg teljeskörűen a komplex akadálymentesség jogszabályi követelményeinek**. Tehát számos helyen több mint 10 évvel a határidő lejárta után sem biztosított teljeskörűen a fogyatékossgal élő személyek számára a háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést. A biztos valamennyi esetben **figyelmeztetésben** részesítette az önkormányzatot, és megfelelő határidővel elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, vagyis kötelezte az önkormányzatot, hogy a jogszabályoknak megfelelő módon teljeskörűen biztosítsa a fogyatékossgal élő személyek számára a felnőtt háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést, és ennek teljesítését rehabilitációs szakmérnök által kiállított okirattal igazolja. A biztos a jövőben is tervezi hasonló eljárások hivatalból történő indítását.

Bírósági ügyek és tapasztalatok

A Főigazgatóság munkáját ismertetve szükséges külön említést tenni a **bírósági ügyekről**, mert ez fontos szegmense a szakmai tevékenységnek. A biztos közigazgatási döntéseit (végzéseit és határozatait) és tevékenységét – az eljárásban érintettek keresete alapján – a **Fővárosi Törvényszék** közigazgatási perben vizsgálja. A bíróság jogerős határozatával

szemben a **Kúriához** lehet felülvizsgálati kérelmet benyújtani **rendkívüli perorvoslat** keretében. **2022-ben** a biztosnak az egyenlő bánásmód törvényben meghatározott tevékenysége kapcsán **28 ügyben összesen 31 közigazgatási per, illetve kúriai felülvizsgálat** volt folyamatban (ideértve a Kúria döntése alapján megismételt bírósági eljárásokat is). E pereknek, különösen a kúriai felülvizsgálat során hozott döntéseknek stratégiai jelentőségük van: ezek kimenetele határozhatja meg ugyanis a joggyakorlat jövőbeni alakulását.

A biztos **2021-ben** meghozott **161 eljárást lezáró döntéséből** (ideértve a kérelmet visszautasító és az eljárást megszüntető végzéseket, valamint az érdemi döntéseket, nem számítva azonban az egyezséget jóváhagyó határozatokat) **10 döntéssel szemben nyújtottak be keresetet**. E perekben a Törvényszék 5 esetben elutasította vagy visszautasította a keresetet, 5 esetben pedig a keresetnek helyt adott, a döntést megsemmisítette és az ombudsmant új eljárás lefolytatására kötelezte. A biztos **2022-ben** meghozott **173 eljárást lezáró döntéséből** (az egyezséget jóváhagyó határozatokat ide nem értve) **17 döntéssel szemben nyújtottak be keresetet**, e perekben a Törvényszék a tárgyvégéig mindössze két ügyben hozott ítéletet, egyikben a keresetet elutasította, a másikban annak helyt adott, a döntést megsemmisítette és a biztost új eljárás lefolytatására kötelezte.

A két év döntéseit tekintve a **Törvényszék** tehát összesen 6 esetben semmisítette meg a biztos döntését, ebből azonban **5 esetben valamely eljárási szabálysértésre** hivatkozva tette ezt, tehát az ügy érdemét csak egy esetben vizsgálta. A biztos által meghozott határozatok tekintetében tehát egy olyan törvényszéki ítélet született, amely az ombudsmannak az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének tárgyában hozott érdemi döntésével nem értett egyet.

A **Fővárosi Törvényszék több ítéletében is súlyos eljárási szabálysértésként értékelte azt, amikor a biztos (illetve a jogelőd Egyenlő Bánásmód Hatóság, EBH) anélkül hozott a kérelmet érdemben elutasító határozatot, hogy az ügyben előzetesen a bepanaszolt nyilatkozatát beszerezte volna**. Az ombudsman gyakorlata szerint (ami megegyezik a jogelőd EBH joggyakorlatával) akkor, ha **már a kérelem** (a csatolt okiratok, egyéb rendelkezésre álló bizonyítékok) **alapján egyértelműen megállapítható, hogy hiányzik a diszkrimináció valamely tényállási eleme** (a védett tulajdonság, hátrány vagy az okozati összefüggés), a biztos – **anélkül, hogy a bepanaszoltat nyilatkozattételre, bizonyításra hívna fel – a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján a kérelmet érdemben elutasítja**. A biztos jogelődje is számos alkalommal hozott ilyen döntést, amit korábban a bíróság nem kifogásolt.

2021-ben azonban a **Fővárosi Törvényszék** több ilyen ügyben megsemmisítette az ombudsman határozatát és új eljárás lefolytatására, a bepanaszolt nyilatkozattételre történő felhívására kötelezte. Jogi érvelése szerint az egyenlő bánásmód törvény speciális bizonyítási szabályokat állapít meg az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt indított köz-

igazgatási eljárásokban, és az alapján a **bizonyítás három szakaszra tagolóódik, amely alól a törvény nem ad felmentést**. A bizonyítás első szakaszában a sérelmet szenvedett félnek kell valószínűsítetnie, hogy hátrány érte, valamint hogy rendelkezett valamely, a törvényben meghatározott védett tulajdonsággal. Mindennek sikeressége esetén megindul a bizonyítás második szakasza, ahol az eljárás alá vont személyt terheli a kimentésének bizonyítása. Az eljárás harmadik szakaszában a sérelmet szenvedett félnek szükséges a kimentési bizonyításban előadottakat cáfolni. A Törvényszék az új eljárások lefolytatására adott iránymutatása alapján a **hatóság a bizonyítás második és harmadik szakaszát nem hagyhatja figyelmen kívül, vagyis mindenképpen fel kell hívnia a bepanaszoltat a kimentésre**, majd a felperest a kimentési bizonyításban előadottakat cáfolatára. A bíróság álláspontja szerint a bizonyítási szabályok fentiek szerinti megsértése miatt a döntés érdemi vizsgálatra nem alkalmas.

Az ombudsman nem értett egyet a Törvényszék álláspontjával, nem kívánt e joggyakorlatán változtatni, így ezen ügyekben – a joggyakorlat egységének fontosságára, a felvetett jogkérdés különleges súlyára, társadalmi jelentőségére hivatkozva – rendkívüli perorvoslatot kezdeményezett és a **Kúriához fordult** a Törvényszék ítéleteinek felülvizsgálata érdekében.

A **Kúria** osztva az ombudsman álláspontját – döntése elvi tartalmaként – kimondta, hogy *„ha a kérelem és az ahhoz csatolt bizonyítékok alapján megállapítható, hogy a diszkriminációs tényállás egyik tényállási eleme hiányzik, akkor az alperes kérelmet a törvényben foglaltak szerinti bizonyítás lefolytatása nélkül elutasíthatja”*. (Kfv.VI.37.036/2022/6. számú ítélet)

Egy másik ügyben a Kúria ugyancsak kimondta, hogy *„ha a védett tulajdonság, az ebből eredő hátrányok és a kettő közötti ok-okozati összefüggés nem megállapítható, az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt a hatóságnak nem kell felhívnia az alperesi érdekelteket a kimentésre, majd a felperest a kimentési bizonyításban előadottakat cáfolatára. Ha ugyanis az ok-okozati összefüggés nem áll fenn, nincs mi alól kimentse magát az alperesi érdekelteket”*. (Kfv.III.37.888/2021/5. számú ítélet)

A Kúria egy további ítéletében ugyancsak a döntés elvi tartalmaként fogalmazza meg, hogy *„ha a kérelem tartalma és az ahhoz csatolt bizonyítékok alapján egyértelműen megállapítható, hogy a kérelmezőt ért hátrány nem a védett tulajdonságával van okozati összefüggésben, az alperesnek a törvényben foglalt bizonyítási szabályt nem kell alkalmaznia”*. (Kfv.37.989/2021/7. számú ítélet)

Előfordult ugyan, hogy a konkrét ügyben a Kúria is indokoltan tartotta a bepanaszolt nyilatkozattételre történő felhívását, elviekben a **Kúria mindhárom (egymástól különböző) tanácsa az ombudsmannal azonos álláspontra helyezkedett, és megerősítette az eddigi gyakorlata helyességét**.

Egy másik ügyben a Törvényszék azért semmisítette meg a biztos döntését, minősítette érdemi elbírálásra alkalmatlannak és kötelezte őt új eljárás lefolytatására, mivel meglátása **szerint nem tett eleget tényállásfeltárási kötelezettségének**, mert nem vizsgálta meg teljeskörűen, hogy a **bepanaszoltak**

az egyenlő bánásmód törvény személyi hatálya alá tartoznak-e, nem szerezte be erre vonatkozó nyilatkozataikat. Az ombudsman az ítélet felülvizsgálatát kérte.

A Kúria osztotta a biztos álláspontját, miszerint „ha a bíróságban aggály merül fel abban a kérdésben, hogy a kérelmezettekre kiterjed-e az Ebktv. személyi hatálya, illetve, hogy az alperes rendelkezik-e hatáskörrel, valamint, hogy a kérelmezettek beilleszthetők-e az Ebktv. 4. §-a valamely pontja alá eső zárt felsorolásba, nem az alperes tényállás-tisztázási kötelezettsége körében kérhető számon, [...] Tévedett ezért az elsőfokú bíróság, amikor az Ebktv. 4. §-a szerinti személyi hatály és ezáltal az alperes hatáskörét megalapozó jogszabályi rendelkezések teljes körű vizsgálatát az alperestől a tényállás tisztázási kötelezettsége keretében kérte számon. [...] A közigazgatási jogvitában annak eldöntése, hogy az alperes a hatáskörében eljárva, az Ebktv. személyi és tárgyi hatálya alá tartozó ügyben és személy/szervezet ellen jogszerűen járt-e el, a bíróság feladata megítélni”. (Kfv.V.37.075/2022/8. számú végzés)

Egy következő ügyben a Törvényszék azért semmisítette meg az ombudsman határozatát, mert az a **bepanaszoltak egyike vonatkozásában hatáskörének hiányát állapította meg, a másik bepanaszolt vonatkozásában pedig érdemben bírálta el** az ügyet, amit a Törvényszék olyan ellentmondás-ként értékelt, ami a döntést érdemi felülvizsgálatra alkalmatlanná teszi. A biztos a Törvényszék ítéletének felülvizsgálatát kérte a Kúriától. A Kúria a Törvényszék ítéletét hatályon kívül helyezte, és a bíróságot új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasította. **A Kúria az ombudsmannal egyetértve kimondta, hogy** „...az e körben előterjesztett kereseti kérelem hiányában az elsőfokú bíróság jogszabálysértő módon állapította meg azt, hogy a határozat rendelkező része és indokolása nem áll összhangban egymással. A Kúria megjegyzi, hogy az elsőfokú bíróság e jogszabálysértő megállapításait jogszabályi hivatkozás és a jogszabályokból való levezetés, jogi indokolás nélkül tette meg. Utal arra is a Kúria, hogy amennyiben a felperes keresettel támadta volna e körben az alperesi határozatot, ez esetben is alapos lenne a felülvizsgálati kérelem hivatkozása, miszerint az Ákr. 80. § (1) bekezdés alapján nem teszi jogszabálysértővé az ügyben hozott érdemi döntést, azaz a határozatot, ha a hatóság a határozatában állapítja meg a hatáskör hiányát és arról nem hoz külön végzést”. (Kfv.V.37.295/2022/8. számú végzés)

Végrehajtási ügyek és egyéb feladatok

A Főigazgatóság munkájának másik, ugyancsak munkadíjigényes szegmense a **közigazgatási döntések végrehajtása**, a végrehajtási eljárások elrendelése és azok során a végrehajtást kérővel, a kötelezettel és az adóhatósággal való együttműködés. Különösen problematikus e körben a valamely konkrét tevékenység elvégzésére (pl. egy épület vagy egy online felület akadálymentesítésére) kötelező határozatok végrehajtása. A Főigazgatóságnál jelentkezik további feladatként a biztosnak az egyenlő bánásmód törvény szerinti tevékenységével össze-

függésben keletkezett **pénzkövetelések** (pl. perköltség, eljárási bírság) érvényesítése.

A Főigazgatóság a fenti tevékenységein túl közvetlenül, vagy a Hivatal más szervezeti egységeivel **együttműködve** részt vesz az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését érintő tervezetek véleményezésében, a javaslatlattelben, a tájékoztatásban. A Főigazgatóság együttműködik a civil szervezetekkel, az állami szervekkel, közreműködik a nemzetközi szervezetek számára készülő jelentések elkészítésében, a hazai és nemzetközi szervezetektől érkező adatigénylések, kérdőívek megválaszolásában, valamint a saját tevékenységét érintő adatszolgáltatásban. A tárgyévet tekintve mindezek közül érdemes kiemelni a nőkkal szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló **ENSZ-egyezmény (CEDAW) végrehajtásáról szóló 9. időszakos országjelentés** megvédésére történő felkészülésben való aktív részvételt. Említést érdemel az is, hogy 2022-ben a Főigazgatóság részt vett az **EQUINET nemek közötti egyenlőséggel foglalkozó munkacsoportjában**.

Az ombudsman 2022-ben „Tájékoztató a fogyatékossgal élő személyek számára” címmel kiadványt állított össze, ebben összefoglalta a fogyatékossgal élő személyek védelme, jogérvényesítése kapcsán a különféle hatáskörökben ellátott tevékenységét. A kiadvány – amelynek elkészítésében a Főigazgatóság is közreműködött – különös hangsúlyt fektet az ombudsman hatósági eljárás keretében, a Főigazgatóság útján végzett tevékenységének ismertetésére.

5.2.3. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓD ÉRVÉNYESÜLÉSÉVEL KAPCSOLATOS 2022. ÉVI JOGESETEK

A következőkben a 2022-ben az alapvető jogok biztosa (jelen fejezetben a **továbbiakban: hatóság**) jogsértést megállapító vagy egyezséget jóváhagyó határozatával véglegesen lezárult, az adott évre jellemző ügyekről olvashatnak. Néhány olyan eset is bemutatásra kerül, amikor a hatóság hathatós tevékenységére tekintettel a felek **az eljárás keretein kívül kötöttek egyezséget, és ezért kérték az eljárás megszüntetését**.

Szociális biztonság és egészségügy

EBF-AJBH-79/2022. A felnőtt háziiorvosi rendelők kialakítása nem felel meg teljeskörűen a komplex akadálymentesség jogszabályi követelményeinek.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. szeptember

Az ombudsman tíz megyei jogú város önkormányzatával szemben indított hivatalból eljárást, amelyekben azt vizsgálta, hogy a megyei jogú városokban a fogyatékossgal élő személyek számára egyenlő eséllyel hozzáférhető-e a felnőtt háziiorvosi ellátás. Az eljárások 2022-ben zárultak le, és valamennyi eljárás alá vont önkormányzat esetében az volt megállapítható, hogy a háziiorvosi rendelők nem felelnek meg teljeskörűen a komplex akadálymentesség jogszabályi követelményeinek. Az alábbiakban ezen ügyek egyikének összefoglalója olvasható.

A hatóság 2021-ben hivatalból indított eljárást a megyei jogú város önkormányzatával szemben, amely során azt vizsgálta, hogy az önkormányzat által biztosított felnőtt háziiorvosi ellátás egyenlő eséllyel, akadálymentesen hozzáférhető-e a fogyatékossgal élők számára, figyelemmel a fogyatékossgal élő személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény, az épített környezet alakításáról és védelméről szóló törvény és az országos településrendezési és építési követelményekről szóló kormányrendelet rendelkezéseire. A hatóság az ügyben nyilatkozat tételére hívta fel az önkormányzatot. Az önkormányzat nyilatkozatában leírta, hogy a területén néhány háziiorvosi rendelő nem felel meg teljeskörűen az egyenlő esélyű hozzáférés követelményének, amit forráshiánnyal indokolt.

A hatóság döntésében megállapította, hogy az önkormányzat a hivatkozott jogszabályok alapján köteles biztosítani a fogyatékossgal élő személyek számára a felnőtt háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést. Az önkormányzat a fogyatékossgal élő személyek vonatkozásában azzal tesz eleget az egyenlő bánásmód követelményének, ha teljesíti az egyenlő esélyű hozzáférés biztosítására vonatkozó jogszabályi kötelezettségét. Az önkormányzat nyilatkozata alapján megállapítható volt, hogy e kötelezettségének nem tett teljeskörűen eleget. Az önkormányzat e mulasztása következtében a fogyatékossgal élő személyeket a fogyatékossgal összefüggésben hátrány érte a velük összehasonlítható helyzetben lévő, ilyen védett tulajdonsággal nem rendelkező személyekhez képest.

A hatóság megállapította azt is, hogy az önkormányzat nem tudta kimenteni magát, mivel a forráshiányra hivatkozás nem szolgálhat kimentésül számára a törvényi kötelezettség teljesítése alól, a jogszabály ugyanis nem ad e tekintetben mentesülési lehetőséget. Az egyenlő esélyű hozzáférés megvalósítására előírt jogszabályi határidőket továbbá a korábbiakban több ízben meghosszabbították, és ezek a meghosszabbított határidők is már évekkal ezelőtt lejártak. A hatóság kiemelte, hogy a fogyatékossgal élő személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény 2014. január 1-jétől hatályos szövege már egyáltalán nem tartalmaz a mentesülésre vonatkozó határidőt, ettől kezdve már minden közszolgáltatás, így a felnőtt háziiorvosi ellátás tekintetében is feltétlenül biztosítani kell az egyenlő esélyű hozzáférést.

A fentiekre tekintettel a hatóság megállapította, hogy az önkormányzat – azáltal, hogy nem biztosította teljeskörűen a fogyatékossgal élő személyek számára a felnőtt háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést – a fogyatékossgal élő

személyekkel szemben közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. A hatóság szankcióként az önkormányzatot figyelmeztetésben részesítette, és elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését, kötelezte az önkormányzatot, hogy 2025. szeptember 15-ig teljeskörűen biztosítsa a fogyatékossgal élő személyek számára a felnőtt háziiorvosi ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést, és ennek teljesítését ugyanezen határidőn belül rehabilitációs szakmérnök által kiállított okirattal igazolja a hatóság felé.

Szolgáltatás és közszolgáltatás

EBF-AJBH-5/2022. A bevásárlóközpontban a mozgáskorlátozottak számára kialakított WC-t zárva tartották, így azt a kerekesszékekkel közlekedő, mozgásfogyatékossgal élő kérelmező csak különféle nehézségek árán tudta igénybe venni.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. március

A mozgásszervi fogyatékossgal élő, kerekesszékekkel közlekedő kérelmező azt panaszolta a hatóságnál, hogy vásárlási célú látogatása során 2021 decemberében nem használhatta egy általa gyakran látogatott bevásárlóközpontban a mosdót a fogyatékossgal nem élő személyekkel egyenlő eséllyel, mivel a mozgáskorlátozottak számára kialakított mosdó be volt zárva és azt csak az illemhely ajtajára kihelyezett tájékoztatón szereplő (díjköteles) telefonszám felhívása után nyitotta ki számára egy biztonsági őr. A kérelmező szerint ez a megoldás rendkívül kellemetlen, hátrányos és megalázó helyzetbe hozza a mozgássérült embereket, emellett a velük szembeni előítéletek megszüntetését sem segíti elő a zárva tartott illemhely ki nyitásával járó tortúra.

A hatóság eljárást indított a létesítmény üzemeltetőjével szemben, aki elismerte, hogy az általa üzemeltetett bevásárlóközpontban a mozgáskorlátozottak számára kialakított mosdókat több mint 10 éve zárva tartják, ugyanakkor vitatta, hogy ezzel megsértenék az egyenlő bánásmód követelményét, amelyet szerinte az is alátámaszt, hogy a kérelmező által sérelmezett gyakorlattal kapcsolatban ez idő alatt mindössze három esetben érkezett hozzájuk panasz. Ismertette, hogy a mozgáskorlátozott illemhelyek zárva tartását a korábban tapasztalt problémák kiküszöbölésére vezették be, azért, hogy biztosítani tudják az emberhez méltó, higiénikus és biztonságos körülmények között történő használatot. Álláspontja szerint gyakorlattal nem sérti sem az emberi méltóságot vagy szemérmét, azzal a mozgáskorlátozott személyeket hátrány nem éri, ellenkezőleg, pozitív megkülönböztetésben részesülnek azzal, hogy eként magasabb szintű szolgáltatást tudnak nyújtani számukra,

mint egészséges embertársaiknak, bármiféle ellenszolgáltatás vagy elvárás nélkül. Leírta, hogy a zárva tartott akadálymentes illemhelyet a rendeltetészerű használatára jogosult személy kérésére nyitja ki a biztonsági őr, amely tájékoztatás az épület minden szintjén kialakított akadálymentes illemhely ajtaján jól olvasható. Amennyiben az őr nincs az illemhely közelében, a tájékoztatón megjelölt telefonszámon elérhető a 0–24 órás órsgolgot vezetője, aki rádióon keresztül utasítja az ört a mosdó megnyitására, amely folyamat maximálisan 2 percet vesz igénybe.

Az eljárás alá vont a bevásárlóközpont látogatói számára fenntartott női és férfimosdókat nyitva tartja, azok használatához tehát további feltétel, procedúra nem szükséges, míg a mozgáskorlátozottak számára rendelkezésre álló akadálymentes illemhely használata minden esetben más személy vagy személyek közreműködését és esetenként díjköteles hívás indítását igényli. A hatóság mindezt tekintettel megállapította, hogy a mozgáskorlátozott kérelmezőt az illemhelyhasználat tekintetében hátrány érte a mozgásukban nem korlátozott személyekhez képest, és e hátrány okozati összefüggésben állt fogyatékoságával.

A hatóság megvizsgálta, hogy az eljárás alá vont által előadottak alkalmasak-e a kimentésre, azaz tudta-e megfelelően bizonyítani azt, hogy intézkedésével nem sértette meg az egyenlő bánásmód követelményét. A hatóság nem vitatta, hogy az eljárás alá vont által előadottak olyan valós problémát jelentenek, ami többletintézkedéseket kíván, hogy a fogyatékosággal élő személyek számára kialakított mosdók használatát valóban akadálymentesen, higiénikusan, biztonságosan, a fogyatékosággal nem élő személyekkel egyenlő eséllyel hozzáférhető módon biztosítsa, ami az eljárás alá vontnak törvényi kötelezettsége.

A hatóság azonban nem fogadta el az eljárás alá vont kimentését, mivel egyfelől a higiénikus, biztonságos illemhelyhasználat nem sorolható az alapvető jog gyakorlása körébe, tehát az adott esetben nem beszélhetünk az egyenlő bánásmóddal való joggal konkuráló más alapjogról, amelynek érvényesülése érdekében az egyenlő bánásmóddal való jogot korlátozni kellene. Emellett az eljárás alá vont által alkalmazott korlátozó intézkedés nem elkerülhetetlen, hiszen az illemhely zárva tartása nyilvánvalóan nem tekinthető egyedüli megoldásnak a higiénikus, biztonságos illemhelyhasználat biztosítására, amint azt számos közismert példa is mutatja.

Másfelől az eljárás alá vontnak nem sikerült bizonyítania azt sem, hogy a mozgáskorlátozott illemhely zárva tartásának észszerű indoka volna. A hatóság álláspontja szerint egyszerűen életszerűtlen, hogy e nehézségek kizárólag az akadálymentes mosdókat érintenék, bár nagyobb alapterületük miatt vonzóbbak lehetnek az ismertetett problémák okozói számára, az eljárás alá vont által körülírt rendeltetésellenes használat a többi nyitva tartott illemhelyiségben ugyanúgy előfordulhat. Nem tekinthető észszerű megoldásnak, hogy kizárólag a mozgáskorlátozottak számára kialakított mosdókat óvják ily módon a rendeltetésellenes használatól, hiszen az eljárás alá

vontnak nemcsak a fogyatékosággal élő személyek, hanem mindenki számára biztosítania kell a higiénikus, biztonságos használatot, amelyre köztudottan a bevásárlóközpontok is alkalmaznak más megoldásokat. Nem tekinthető észszerű megoldásnak, hogy a mozgáskorlátozott személyek számára neheztik meg ily módon az alapvető szükségleteik kielégítését, akiknek az életvitele a védett tulajdonságuk miatt egyébként is jelentősen nehezített. Az eljárás alá vontnak az a hivatkozása, hogy az intézkedés bevezetése óta eltelt 10 évben mindössze három alkalommal éltek kifogással az akadálymentes mosdó zárva tartásával kapcsolatban, a hatóság szerint ugyancsak nem adott okot a jogszabályi kötelezettség alóli mentesülésre. A hatóság tehát nem fogadta el az eljárás alá vont kimentését és megállapította, hogy az eljárás alá vont a kérelmezővel szemben fogyatékoságával összefüggésben az illemhelyhasználat tekintetében megsértette az egyenlő bánásmód követelményét közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában.

A jogkövetkezmények megállapítása során a hatóság mérlegelte az eset összes körülményeit, azt, hogy a jogsértés – az eljárás alá vont által is elismerten – mintegy 10 éve fennáll és a kérelmezőn kívül a védett tulajdonsággal rendelkező személyek szélesebb körét is érintheti. A hatóság ugyanakkor figyelembe vette azt is, hogy az eljárás alá vont az eljárásban együttműködően járt el és nyitottak mutatkozott arra, hogy a mozgáskorlátozottak szervezeteivel közösen keressen új megoldásokat a sérelmezett problémára. A hatóság szankcióként az eljárás alá vontnak megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását; elrendelte a végleges határozatának – a jogsértő közérdekből nyilvános adatainak kivételével személyazonosításra alkalmatlan módon – 30 napra történő nyilvános közzétételét a hatóság honlapján, valamint bírságot szabott ki. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslással.*

EBF-AJBH-86/2022. A gyógyszertár nem volt akadálymentesen megközelíthető, ezért a mozgásfogyatékosággal élő, kerekesszékekkel közlekedő kérelmező az ott nyújtott szolgáltatást nem tudta egyenlő eséllyel igénybe venni.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. január

A mozgásszervi fogyatékosággal élő kérelmező azt panaszolta, hogy a lakóhelyén működő gyógyszertárat üzemeltető cég – amelyet a hatóság jogelődje 2016-ban a gyógyszertár akadálymentesítésére kötelezett – másfél éve elbontotta a 2016-ban elkészült rámpát a településen épült kerékpárút miatt, és a gyógyszertár azóta nem akadálymentes.

A hatóság eljárást indított a gyógyszertár üzemeltetőjével szemben, aki elismerte, hogy a korábban kihelyezett rámpát a kérelmező által is hivatkozott beruházás miatt elbontotta,

ezért a patika bejárata nem akadálymentes. Hangsúlyozta azonban, hogy a gyógyszerek kiadására gyógyszerkiadó ablakkal rendelkeznek, így a gyógyszerellátás a fogyatékosággal élők számára is biztosított. Nyilatkozott arról, hogy a beruházás látszólagos befejezését követően a rámpa visszahelyezésének érdekében megkereste az önkormányzat jegyzőjét, de a rámpa visszahelyezhetőségét illetően választ nem kapott. Ismertette, hogy a gyógyszertár átépítés alatt áll, amely kiterjed a belső tér korszerűsítésére is, emiatt a gyógyszerkiadás a munkálatok alatt mindenki számára a gyógyszerkiadó ablakon keresztül történik, egyebekben pedig a felújításnak részét képezi a rámpa visszaépítése is, amelyre tekintettel vállalta, hogy a felújítás 2022. tavaszi befejezésével egyidejűleg biztosítani fogja a gyógyszertárba való akadálymentes bejutást és e körben kinyilvánította egyezségkötési szándékát.

A kérelmező nem fogadta el az eljárás alá vont egyezési ajánlatát, mivel az abban megjelölt határidőt túlzottan hosszúnak tartotta, ezért a hatóság az eljárásban érdemi döntést hozott, amelyet a felek nyilatkozataira és a vonatkozó jogszabályi előírásokra alapított. A hatóságnak az ügy megítélése során abból kellett kiindulnia, hogy a vonatkozó jogszabályok alapján az eljárás alá vont köteles biztosítani az általa nyújtott szolgáltatás mint közszolgáltatás akadálymentes és biztonságos igénybevételét a kérelmező számára az állapotának megfelelő önállósággal.

A felek nyilatkozatai alapján a hatóság megállapította, hogy a gyógyszertár bejárata nem akadálymentes, ezáltal az eljárás alá vont a mozgásszervi fogyatékosággal élő, kerekesszékekkel közlekedő kérelmező számára nem biztosítja az általa nyújtott gyógyszerügyi szolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést, amelyre tekintettel megállapítható volt, hogy a kérelmezőt fogyatékosága miatt hátrány éri. Ezt követően a hatóság azt vizsgálta, hogy az eljárás alá vontnak az eljárásban sikerült-e bizonyítania, hogy tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogvisztonnyal közvetlenül összefüggő, észszerű indoka volt annak, hogy az általa nyújtott gyógyszerügyi szolgáltatás – az épület akadálymentességi hiányossága miatt – nem egyenlő eséllyel hozzáférhető a mozgásszervi fogyatékosággal élő kérelmező számára.

A gyógyszertárak akadálymentesítésének kötelezettségére vonatkozó ágazati jogszabályi rendelkezés 2010. január 29-e óta hatályos, ebből következően az eljárás alá vontnak a kérelmező számára nem a jogszabályban az ügyelet és készenlét esetére, kivételként szabályozott gyógyszerkiadó ablakot, hanem az ügyféltérbe történő, a szolgáltatást igénybe vevő fogyatékosággal élő személy állapotához mérten önálló, biztonságos bejutást kell biztosítania. Az eljárás alá vontnak ez a kötelezettsége akkor is fennáll, ha egy tőle független beruházás miatt a korábban az akadálymentesítés érdekében kiépített rámpát el kellett bontania. Az, hogy az eljárás alatt folyamatban lévő felújítás a gyógyszertár akadálymentesítését is célozza, továbbá hogy bizonyos munkálatok időtartama alatt a gyógyszerkiadás mindenki számára a gyógyszerkiadó

ablakon keresztül történik, illetve hogy a rámpa visszahelyezhetősége érdekében megkereste az önkormányzat jegyzőjét, nem menti fel az eljárás alá vontat azon felelőssége alól, hogy a rámpa mintegy másfél évvel ezelőtt történt elbontását követően hosszú ideig nem tett eleget az akadálymentesítésre vonatkozó kötelezettségének.

Mindezek alapján a hatóság az eljárás alá vont által előadottakat kimentésként elfogadni nem tudta és megállapította, hogy az eljárás alá vont megsértette az egyenlő bánásmód követelményét azzal, hogy a gyógyszertár bejáraatára vonatkozó akadálymentesítési kötelezettsége elmulasztásával nem biztosította a mozgási fogyatékosággal élő kérelmező számára az általa nyújtott közszolgáltatáshoz való egyenlő esélyű hozzáférést.

A jogkövetkezmények megállapítása során a hatóság mérlegelte az eset összes körülményeit, azt, hogy a jogsértés a kérelmezőn kívül más mozgáskorlátozott személyt is érinthet, ugyanakkor azt is, hogy a rámpa elbontására nem az eljárás alá vont döntése alapján került sor, és a visszahelyezés érdekében – bár eredménytelenül – tett intézkedéseket. Figyelembe vette továbbá a hatóság azt is, hogy az eljárás alá vont az eljárásban együttműködően, egyezsége törekedve járt el és arról nyilatkozott, hogy az épület akadálymentesítését is célzó felújítása folyamatban van. Mindezekre tekintettel a hatóság elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését 2022. május 31-ig, valamint az eljárás alá vontat figyelmeztetésben részesítette.

A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslással, az eljárás alá vont az akadálymentesítési kötelezettségének határidőben eleget tett.

EBF-AJBH-106/2022. A mozgáskorlátozott, elektromos kerekesszékekkel közlekedő kérelmező a gyermekével nem tudott felszállni a menetrend szerint közlekedő helyi buszjáratra.

Védett tulajdonság	Fogyatékoság
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2022. március

A civil és érdekképviseleti szervezet által képviselt mozgáskorlátozott, kerekesszéket használó kérelmező azt sérelmezte, hogy a gyermekével nem tudott felszállni a menetrend szerint közlekedő autóbusszra, mivel az autóbussz nagyon távol állt meg a járdától, és a rámpa nem működött. A kérelmező kérte a járművezető segítségét a felszállásban, aki azt visszautasította.

A hatóság eljárást indított a busztársasággal szemben, amely során a felek egyezséget kötöttek.

A busztársaság elnézést kért a kérelmezőnek okozott sérelem és kellemetlenség miatt, valamint kötelezettséget vállalt arra, hogy valamennyi autóbusszán áttekinthető lehajtható rámpák állapotát, és elvégzi a szükséges javításokat, továbbá a rámpákat a jövőben is rendszeresen, folyamatosan ellenőrzi és karbantartja. Vállalta, hogy a járművezetők és az ügyfélszolgálati munkatársak részt vesznek a hatóság munkatársa által

tartott képzésen, és megkapják a civil és érdekképviseleti szervezet által készített tájékoztató anyagot az egyenlő bánásmód követelménye megtartásának kötelezettségéről. A busztársaság vállalta még, hogy az üzletszabályzatát kiegészíti azzal, hogy a járművet kerekesszékekkel használó utas fel- és leszállásához szükséges rámpa működtetése a járművezető feladata. *A hatóság az egyezséget határozattal jóváhagyta, és a busztársaság alkalmazottai részére az egyenlő bánásmód követelményéről és a fogatékossággal élő emberekkel szembeni diszkrimináció tilalmáról szóló képzést megtartotta.*

EBF-AJBH-374/2022. Egy roma nemzetiségű férfi szeretett volna bejelentkezni a fodrászhoz, aki azonban nem tudott neki időpontot adni.

Védett tulajdonság	Nemzetiséghez való tartozás
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2022. december

A kérelmező (civil szervezet) azzal a panasszal fordult a hatóságához, hogy több jelzés érkezett hozzájuk, miszerint egy fodrászszalonban roma nemzetiségű vendégeket nem szolgálnak ki. Ezért egy roma nemzetiséghez tartozó kollégájuk tesztelés céljából felkereste a fent említett fodrászszalont, ahol arról érdeklődött, mikor tudnak őt fogadni. Érdeklődésére azt a választ kapta, hogy nem tudnak számára időpontot biztosítani. Utóbb jellegzetes roma néven bejelentkezve telefonon is próbáltak időpontot kérni, és ebben az esetben is elutasító választ kaptak.

A hatóság az ügyben eljárást indított és eljárás alá vonta a bepanaszolt fodrászszület üzemeltetőjét, aki egyéni vállalkozóként vezeti az üzletet. Az eljárás alá vont érdemi nyilatkozatában határozottan visszautasította, hogy diszkriminatív módon járt volna el, kifejtette, az időpontfoglalási kérések visszautasításának nem volt köze sem a bejelentkező nemzetiségéhez, sem pedig az egyenlő bánásmód törvényben felsorolt valamely más tulajdonságához. Hangsúlyozta, hogy a bejelentkezések visszautasításának oka kizárólag a már több éve meglévő széles és állandó ügyfélkör volt, amelyre tekintettel időhiány miatt nem állt módjában időpontot adni. Az állandó vendégei által befoglalt időpontok lefednek legalább 3-4 hetet, de akár egy-másfél hónappal előre rögzített időpontok is szerepelnek az előjegyzési naptárban. Nyilatkozott, hogy állandó ügyfelei között több roma származású személy is szerepel, akiknek megadta nevét és elérhetőségét, és kérte tanúként történő meghallgatásukat.

A hatóság az ügyben tárgyalást tartott, ahol a tanúként megidézt személyek megerősítették az eljárás alá vont által előadottakat. A tárgyaláson az eljárás alá vont egyezségi ajánlatot tett, amelyet a kérelmező elfogadott. Az egyezés szerint az eljárás alá vont elnézést kért a kérelmezőtől azért, hogy nem indokolta meg kellőképpen a fodrászszületbe bejelentkezők szá-

mára a szolgáltatás visszautasításának okát. Az eljárás alá vont bocsánatkérését a kérelmező elfogadta, és nyilatkozott arról, hogy ezzel az ügyet lezártnak tekinti. *A hatóság a felek egybehangzó szándéknyilatkozata alapján létrejött egyezséget határozattal jóváhagyta.*

EBF-AJBH-345/2022. A bank megtagadta a 80 éves férfi hitelkártya-igénylését.

Védett tulajdonság	Életkor
Döntés	Eljárást megszüntető végzés
Döntés időpontja	2022. december

A kérelmező a hatóságnál előterjesztett 2022. augusztusi panaszában azt sérelmezte, hogy az egyik hazai pénzintézet székesfehérvári bankfiókjában megtagadták hitelkártya-igénylését. A kérelmező meggyőződése szerint igénylésének elutasítására életkora (80 éves) alapján történő hátrányos megkülönböztetés miatt került sor. A hatóság az ügyben eljárást indított és eljárás alá vonta a bepanaszolt pénzintézetet. Az eljárás alá vont érdemi nyilatkozatában tagadta, hogy diszkriminatív módon járt volna el. Hangsúlyozta, hogy nem utasította el a kérelmezővel történő szerződéskötést. Kifejtette, főszabály szerint a hitelkártyák valóban 20 és 65 éves életkor között igényelhetők, ugyanakkor az életkori alapszabály figyelmen kívül hagyható és hitelbírálat eredményétől függően a 65 éves kor feletti ügyfél további fedezet bevonásával vagy anélkül is igénybe veheti a szolgáltatást. A hatóság a tényállás tisztázása érdekében tárgyalást tűzött ki, amelyre idézte a feleket és tanúként az eljárás alá vont egy alkalmazottját. A kérelmező a tárgyalást követően értesítette a hatóságot, hogy a tárgyaláson megfogalmazott egyezségi ajánlatát az eljárás alá vont elfogadta, így eljárásán kívül egyezséget kötöttek, ezért az eljárást meg kívánják szüntetni. *Az eljárásban a kérelmező az eljárás megszüntetésére irányuló hozzájáruló nyilatkozatot tartalmazó okiratot terjesztett elő, ezért a hatóság az eljárást megszüntette.*

Foglalkoztatás

EBF-AJBH-268/2022. A várandós munkavállaló munkaviszonyát a próbaidő lejárta előtt három nappal megszüntették.

Védett tulajdonság	Terhesség
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. október

A kérelmező azt sérelmezte, hogy munkáltatója 2022. májusban azonnali hatállyal megszüntette munkaviszonyát a próbaidője alatt, annak lejárta előtt három nappal, amelynek oka álláspontra szerint terhessége volt. Ismertette, hogy alkalmazását megelőzően szakmai gyakorlatát is a bepanaszoltnál töltötte, munkájára panasz nem volt. Terhességét annak bizonyossá válását követően 2022. áprilisában közölte munkáltatójával, jelezve azt is, hogy ameddig orvosa engedi, szeretné munkáját végezni, ekkor munkáltatója megnyugtatta, hogy terhessége nem fogja hátrányosan érinteni a próbaidőjét. Pár nappal később azonban vírusos megbetegedés miatt táppénzes állományba került, amelynek tizedik napján, a próbaidő lejárta előtt három nappal munkáltatója azzal hívta fel, hogy várandóssága miatt nem alkalmazza őt tovább, mivel nem bírná így a munkát és orvosa amúgy sem engedné őt vissza dolgozni, emellett a munkahelyet érintő ellenőrzésekre és anyagi nehézségekre hivatkozott, a kérelmező által végzett munkával kapcsolatban azonban sem ekkor, sem korábban nem jelzett panaszt.

A hatóság eljárást indított a bepanaszolt munkáltatóval szemben, aki érdemi nyilatkozatában a felmondás okaként a kérelmező romló munkamorálját és munkatempóját jelölte meg, amelyen a kérelmező a munkáltatói jelzés ellenére sem változtatott. A felmondás közlésével kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy azt azért telefonon közölte a kérelmezővel, mert munkába állásának napját a kérelmező sem tudta megmondani, illetve hogy a felmondás időpontja azért esett a próbaidő végéhez közeli időpontra, mert a kérelmező betegszabadságon volt.

A felek az eljárásban nem kötöttek egyezséget, ezért a hatóság az eljárásban a felek nyilatkozatai és a vonatkozó jogszabályi előírások figyelembevételével hozta meg döntését. Az eljárásban nem volt vitatott az, hogy a kérelmező a felmondás idején terhes volt, amelyről a munkáltató is tudomással bírt, továbbá az sem, hogy felmondásával hátrány érte, ezért a hatóság azt vizsgálta, hogy a munkáltatónak sikerült-e bizonyítania, hogy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta, vagyis az adott esetben azt, hogy nem állt fenn okozati összefüggés a kérelmező terhessége és munkaviszonya megszüntetése között.

Az eljárás alá vont érdemi nyilatkozatában nem vitatta a kérelmező által előadottakat, azokra nyilatkozatában ki sem tért. A felmondás okaként a kérelmező munkamorálját és munkatempóját jelölte meg, azzal kapcsolatban azonban semmilyen konkrétumot nem adott elő, azt sem jelölte meg, hogy pontosan mit ért a munkamorál és a munkatempó romlása alatt, milyen elvárása volt a kérelmezővel szemben, amit az nem teljesített. A kérelmezőnek felrótt magatartás alátámasztására semmilyen bizonyítékot nem csatolt, bizonyítási indítványt nem tett, annak ellenére, hogy az eljárás indításáról szóló értesítésben a hatóság felhívta arra, hogy a sérelemmel kapcsolatos álláspontra teljeskörűen, és bizonyítékokkal alátámasztva kell előadnia. Bizonyítékot mindössze a kérelmező távollétére vonatkozóan csatolt be, amely azonban a felmondás általa hivatkozott okát semmilyen módon nem támasztotta alá.

A hatóság a fentiek alapján a kérelmező által előadott életszerű – és az eljárás alá vont által sem vitatott vagy cáfolt – körülményeket elfogadta, figyelemmel arra is, hogy a kérelmező alkalmazása előtt az eljárás alá vontnál töltött szakmai gyakorlata alatt bizonyítható alkalmasságát, a munkához való hozzáállását, amelyet a határozatlan idejű munkaszerződés megkötésekor a munkáltató bizonyára figyelembe vett.

A munkáltató nem tudta bizonyítani, hogy nem a kérelmező terhessége volt a felmondás oka. Az eljárás során semmilyen más tény vagy körülmény nem merült fel, amely a kérelmező munkaviszonyának megszüntetését indokolta volna, a fentiek kivül az eljárás alá vont sem hivatkozott ilyenre, erre vonatkozó bizonyítási indítványt sem tett. A hatóság így az ismertett körülmények alapján arra a következtetésre jutott, hogy az eljárás alá vont a kérelmező munkaviszonyát a terhessége miatt szüntette meg, és ezzel vele szemben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét. A jogkövetkezmények megállapítása során a hatóság mérlegelte az eset körülményeit, amelyekre tekintettel a munkáltatónak megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását és bírságot szabott ki. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-40/2022. A munkáltató a próbaidő alatt megszüntette a várandós munkavállaló munkaviszonyát, amint a veszélyeztetett terhességét megállapították.

Védett tulajdonság	Terhesség
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. március

A kérelmező azzal a panasszal fordult a hatóságához, hogy munkáltatója megsértette vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét terhességével összefüggésben, amikor 2021. október 8-tól fennálló határozatlan idejű munkaviszonyát a terhesség bejelentését követően 2021. november 20-ával, a próbaidő alatt megszüntette.

A hatóság az ügyben eljárást indított és eljárás alá vonta a bepanaszolt munkáltatót. Mivel a munkáltató a hatóság által kibocsátott nyilatkozattételi felhívásokra az eljárásban nem nyilatkozott, a határidő meghosszabbítását sem kérte, valamint az ismételt nyilatkozattételre vonatkozó felhívást tartalmazó dokumentumot már nem is vette át, a hatóságnak az eljárás alá vont munkáltató nyilatkozata nélkül kellett döntenie az ügyben. A csatolt iratokból megállapítható volt, hogy – ahogyan azt a kérelmező is állította – az eljárás alá vont munkáltató a kérelmezőt 2021. október 8-tól bolti eladói munkakörben alkalmazta határozatlan idejű munkaszerződéssel 90 napos próbaidő kikötésével. Az orvosi igazolás alapján megállapítható volt az is, hogy a kérelmezőt háziorvosa 2021. november 20-tól veszélyeztetett terhesként keresőképtelen állományba vette. Az iratok alapján a kérelmezőt ért hátrány is megállapítható volt:

a munkáltató 2021. november 20-án – próbaidő alatt – megszüntette a munkaviszonyt.

A hatóság a védett tulajdonság és a hátrány fennállásának megállapítását követően azt vizsgálta, hogy a munkáltató bizonyította-e, hogy a kérelmezővel szemben megtartotta az egyenlő bánásmód követelményét, illetve azt, hogy az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani. Az eljárás alá vont munkáltató az eljárás során semmilyen nyilatkozatot nem tett, a hatóság felhívásaira nem reagált, így a fentiek bizonyítására nem kerülhetett sor. Az eljárás alá vont munkáltató nem tudta bizonyítani, hogy a jogsérelmet szenvedett fél által valószínűsített körülmények nem álltak fenn, vagy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta, az adott jogviszony tekintetében nem volt köteles megtartani. Nem bizonyította azt sem, hogy nem a kérelmező anyasága miatt szüntette meg a munkaviszonyt és azt sem, hogy a munka vagy a munkakörülmények természete alapján indokolt, tényleges és meghatározó szakmai feltétellel alapított, jogszerű célt követő, azzal arányos megkülönböztetést valósított meg.

Mindezek alapján – tekintettel az eljárásban érvényesülő speciális bizonyítási szabályokra – a hatóság megállapította, hogy a munkáltató a kérelmezővel szemben terhességével összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában. Szankcióként a hatóság megtiltotta a munkáltatónak jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, emellett a hasonló esetek megelőzése érdekében elrendelte a határozat 30 napra történő nyilvános közzétételét, továbbá 200.000,- Ft bírságot is kiszabott a munkáltatóval szemben. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-16/2022. A munkáltató próbaidő alatt a terhesség bejelentését követően megszüntette a terhes munkavállaló munkaviszonyát. A felek az eljárásban egyezséget kötöttek, ami alapján a munkáltató ismét foglalkoztatta a kérelmezőt.

Védett tulajdonság	Terhesség
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2022. április

A kérelmező azzal a panasszal fordult a hatósághoz, hogy munkáltatója megsértette vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét terhességével összefüggésben, amikor 2021. szeptember 1-jétől fennálló határozatlan idejű munkaviszonyát – amelynek keretében terepen végzett munkát – a terhesség bejelentését követően 2021. november 29-ével, a próbaidő alatt megszüntette. A hatóság az ügyben tárgyalást tartott, ahol az eljárás alá vont munkáltató a kérelmező számára egyezségi ajánlatot tett, amelyet a kérelmező elfogadott. Az egyezség szerint az eljárás alá vont munkáltató vállalta a kérelmező az egyezségben meghatározott időponttól, határozatlan idejű munkajogviszony keretében, teljes munkaidőben, próbaidő

kikötése nélkül, irodai adminisztratív munkakörben történő foglalkoztatását, az egyezségben meghatározott munkabérral. Az eljárás alá vont munkáltató ajánlatát a kérelmező elfogadta, nyilatkozott arról, hogy ezzel a panaszát megfelelően orvosoltnak tekinti, és azzal kapcsolatosan további igénnyel az eljárás alá vont munkáltatóval szemben nem lép fel. *A hatóság a felek egybehangzó szándéknyilatkozata alapján létrejött egyezséget határozatával jóváhagyta.* A hatóság hatásköre nem terjed ki arra, hogy a munkáltatót a jogviszony helyreállítására, vagy anyagi jellegű kompenzáció megfizetésére kötelezze. Az eljárás keretében, vagy akár azon kívül létrejött egyezség esetében azonban erre is lehetőség nyílhat.

EBF-AJBH-249/2022. A munkáltató próbaidő alatt megszüntette a terhes munkavállaló munkaviszonyát. A felek az eljárásán kívül egyezsége jutottak és kérték az eljárás megszüntetését.

Védett tulajdonság	Terhesség
Döntés	Eljárást megszüntető végzés
Döntés időpontja	2022. július

A kérelmező a hatóságnál előterjesztett 2022. májusi panaszában azt sérelmezte, hogy munkáltatója 2022. áprilisban azonnali hatállyal felmondta munkaviszonyát a próbaideje alatt. A kérelmező meggyőződése szerint a felmondás oka a felmondást megelőzően a munkáltatójával közölt terhessége, mivel munkájára panasz korábban nem volt. A hatóság eljárást indított a bepanaszolt munkáltatóval szemben, aki a kérelmező munkaviszonyának megszüntetését a munkavégzés során tapasztalt hiányosságokkal indokolta és eleinte elzárkózott a kérelmezővel való egyezségkötéstől. A hatóság az eljárásban a tényállás tisztázása érdekében tárgyalást tűzött ki, amelyre idézte a feleket és tanúként az eljárás alá vont több alkalmazottját. A felek a tárgyalást megelőzően arról értesítették a hatóságot, hogy időközben az eljárásán kívül – a kérelmezőnek fizetendő anyagi kompenzációról rendelkező – egyezséget kötöttek, amelyben rögzítették, hogy az eljárást meg kívánják szüntetni. Az eljárásban a kérelmező az eljárás megszüntetése iránti kérelmet, valamint a felek eljárás megszüntetésére irányuló megállapodását tartalmazó okiratot terjesztett elő, így *a hatóság – a tartalom szerinti elbírálás elvére is figyelemmel – az eljárását megszüntette.*

Oktatás és képzés

EBF-AJBH-69/2022. A halmozott fogyatékossgal élő gyermek a szakértő által számára kijelölt intézményben nem kapta meg a megfelelő ellátást, majd miután emiatt panasszal fordult az oktatási jogok biztosához, megbuktatták.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés, megtorlás
Döntés	Jogsértést részben megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. április

A civil és érdekképviseleti szervezet a – sajátos nevelési igényű, halmozott fogyatékossgal élő, gondnokság alatt álló – kérelmező képviselőjeként azzal a panasszal fordult a hatósághoz, hogy a készségfejlesztő iskola, amelynek a kérelmező a tanulója, nem látta el a kérelmező alapvető higiénés szükségleteit, így azt a törvényes képviselők végezték el az iskolában. A következő tanév kezdete előtt az osztályfőnök arról tájékoztatta a törvényes képviselőket, hogy a járványügyi helyzet miatt nem mehetnek be az iskolába tisztába tenni a kérelmezőt, hanem ebéd után haza kell vinniük, így a kérelmező a csoportos rehabilitációs fejlesztéseken sem vehetett részt, a fejlesztést egyénileg, testnevelésóra alatt kapta meg az osztályfőnöktől. A törvényes képviselők ezért az Oktatási Jogok Biztosának Hivatalához fordultak. Az oktatási jogok biztosa megállapította, hogy az iskola megsértette a kérelmező oktatási jogait, kezdeményezéssel fordult az iskola vezetőjéhez, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a kérelmező különleges bánásmódra való jogosultsága maradéktalanul érvényesüljön.

A kérelmező panaszolta még, hogy miután a digitális oktatást követően visszatért a tanuló az iskolába jelenléti oktatásba, az iskola ugyan már biztosította számára az alapvető higiénés szükségleteket, és részt vehetett a csoportos fejlesztéseken is, de az év végi bizonyítványban a teljesítményét egy gyakorlati modulból „nem értékelhetőnek” minősítették, és a 11. évfolyam megismétlésére kötelezték. Ezért a törvényes képviselő a tanke-reülethez fordult jogorvoslatért, amely azonban elutasította a kérelmet azzal az indoklással, hogy az iskola a szakértői vélemény felülvizsgálatát kérte. A szakértői vélemény azonban ismét az eljárás alá vont iskolát jelölte ki a kérelmező számára, amiről a törvényes képviselő értesítette az iskolát. A kérelmező azonban nem folytathatta tovább a tanévet a régi osztályában, hanem egy másik osztályba került át. A kérelmezőt ezért hátrány érte az évismétlés miatt, mivel a régi osztályát nagyon szerette, az új osztályában pedig nem érezte jól magát. A képviselő álláspontja szerint az iskola azért kötelezte évismétlésre a kérelmezőt, mert a törvényes képviselő eljárást indított az iskolával szemben az oktatási jogok biztosánál, tehát megtorlást alkalmazott a kérelmezővel szemben.

Az eljárásban az iskola nyilatkozott arról, hogy a kérelmező sem a gyakorlati, sem az elméleti követelményeket nem tudta teljesíteni az iskolában, így nem tudta teljesíteni a moduláris követelményeket egyetlen modulból sem. Leírta, hogy korábban – amikor még nem moduláris képzés folyt – a kérelmezőt a pedagógusok felülértékelték. Hivatkozott arra, hogy a pedagógusok kezdetben még nagy nehézségek árán meg tudták oldani a kérelmező tisztába tételét, azonban a kérelmező növekedésével és az állapota miatt a későbbiekben már fizikálisan nem tudták elvégezni, és ezért kérték meg a törvényes képviselőket, hogy

segítsenek a folyamat elvégzésében. A járványügyi szabályok miatt már nem volt megoldható az iskolában a kérelmező tisztába tétel, ezért az iskola megbeszélte a törvényes képviselővel, hogy ideiglenesen ebéd után elviszük a kérelmezőt az iskolából, amit ők szóban elfogadtak, majd ezt követően fordultak az oktatási jogok biztosához.

A hatóság az ügyben tárgyalást tartott, amelyen a feleken kívül két tanút is meghallgatott. A hatóság megállapította, hogy a kérelem részben megalapozott. A hatóság a szakértői bizottság által elkészített szakértői véleményekből megállapította, hogy a kérelmező rendelkezik az egyenlő bánásmód törvény szerinti védett tulajdonsággal (fogyatékossg). Az is megállapítható volt, hogy a kérelmezőt a vele összehasonlítható helyzetben lévő személyekhez képest hátrány érte, illetve a védett tulajdonság és a hátrány közötti okozati összefüggés is megállapítható volt.

Megállapítható volt, hogy a köznevelési törvény alapján a szakértői bizottság a szakértői véleményben olyan köznevelési intézményt jelölt ki a kérelmező számára, amelynek rendelkeznie kell a sajátos nevelési igényének ellátásához szükséges személyi és tárgyi feltételekkel. A kijelölt iskolának a köznevelési törvény alapján tehát biztosítania kell a kérelmező ellátásához szükséges személyi és tárgyi feltételeket.

A hatóság ezért nem fogadta el kimentésként az iskola által előadottakat, mivel nem sikerült bizonyítania azt, hogy annak, hogy a kérelmező a sérelmezett időszakban délutánonként nem járhatott iskolába, tárgyilagosszerű mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, észszerű indoka lett volna. A hatóság megállapította, hogy az eljárás alá vontnak a kérelmező teljes körű ellátását biztosítania kellett volna az iskolában, amelybe a kérelmező tisztába tétel, egész napos nevelése, oktatása és a csoportos rehabilitációs foglalkozásokon való részvétel biztosítása is beletartozik. A hatóság tehát megállapította, hogy az iskola megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és a kérelmezővel szemben a fogyatékossgával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg.

A megtorlás tekintetében a hatóság a többi között azt vizsgálta, hogy a kérelmezőt ért sérelem (az évismétlésre kötelezés) okozati összefüggésben áll-e a törvényes képviselők diszkriminációs panasztételével (azzal, hogy az oktatási jogok biztosához fordultak). A hatóság megállapította, hogy míg a diszkriminációs panasztételt megelőző hat évben a kérelmező mind az elméleti, mind a gyakorlati tantárgyakból jó értékelést kapott, addig a panasztételt követően az iskola a kérelmező értékelésével kapcsolatos gyakorlatát – az egyik gyakorlati modul esetében – a kérelmező számára hátrányosan megváltoztatta, aminek nem tudta észszerű indokát adni. A hatóság ezért megállapította, hogy az eljárás alá vont megvalósította az egyenlő bánásmód törvény szerinti megtorlás tényállását a kérelmezővel szemben. A hatóság megtiltotta az eljárás alá vontnak a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, valamint figyelmeztetésben részesítette, és elrendelte a végleges határozat 30 napra történő nyilvános közzétételét a saját honlapján. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-210/2022. Nem biztosították az óvodában a gyermek számára a szakorvos által előírt diétás étrendet.

Védett tulajdonság	Egészségi állapot
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. augusztus

A kérelmező 2020 szeptemberében kezdte az óvodát, ekkor állapították meg, hogy cöliakiás, ezért gluténmentesen kell étkeznie. Az édesanyja jelezte az intézményben a diétás étkeztetés iránti igényt, leadta a tartós betegségről szóló igazolást, de azt a tájékoztatást kapta, hogy nem tudják biztosítani a diétás étrendet, így ő hordta be az ételt a gyermek részére. Az édesanya többször megkereste a polgármestert az ügyben. Az óvodavezető előkészített egy nyilatkozatot, amely szerint a szülő vállalja, hogy biztosítja a kérelmező diétás étkeztetését, ő azonban ezt többszöri felhívás ellenére sem írta alá, csak a hatósági eljárás alatt, mivel attól félt, hogy ha nem teszi meg, nem engedik meg, hogy bevigye az intézménybe az ételt, illetve a gyermekét.

A hatóság eljárást indított az óvodát fenntartó társulással, az óvodával és a kérelmező lakóhelye szerinti önkormányzattal szemben. A társulás előadta, hogy nem tudják biztosítani közétkeztetés keretein belül a gluténmentes diétás étkeztetés feltételeit a szolgáltatást nyújtó kft. tárgyi feltételeinek hiánya miatt; a helyi rendelet nem tartalmaz diétás étkezésre vonatkozó díjtételt; nincs szabad pénzügyi forrásuk, amely a pluszkiadás fedezetéül szolgálna; az óvodában nincs főzőkonyha és nincs szállító jármű, amellyel diétás ételt tudnának szállítani. Álláspontja szerint a kérelmező nem részesült kedvezőtlenebb bánásmódban a többi gyermekhez képest, mivel a közétkeztetésre vonatkozó táplálkozás-egészségügyi előírásokról szóló EMMI-rendelet szerint lehetőség van a diétás étrend közétkeztetésén kívül történő biztosítására.

Az óvoda úgy nyilatkozott, hogy a tárgyi feltételek nem biztosítottak a főzőkonyhán a gluténmentes étkeztetéshez; a napi háromszori étkezéstről a törvényes képviselő gondoskodik; intézményük biztosítja az étkeztetés feltételeit, a hűtést, melegítést. Jelezte a problémát a társulásnak, ajánlatot kért diétás étel elkészítésére, azonban a szállításához szükséges gépjárművel nem rendelkeznek, a költségvetésük korlátozott. A kérelmező lakóhelye szerinti önkormányzat előadta, hogy a törvényes képviselő nem adott le a kérelmező számára közétkeztetés iránti igényt a szolgáltató számára, valamint hogy tudomása szerint a törvényes képviselőnek nincs arra irányuló szándéka, hogy olyan intézménybe írassa be a gyermekét, ahol megoldott a gluténmentes étkeztetés, amiből az következik, hogy a törvényes képviselő elfogadja azokat a feltételeket, amelyeket az intézmény biztosít.

A felek az eljárásban nem kötöttek egyezséget, ezért a hatóság a nyilatkozataik és a vonatkozó jogszabályi előírások figye-

lembevételével hozta meg döntését. A hatóság megállapította, hogy a kérelmezőt hátrány érte azáltal, hogy míg a többi gyermek számára biztosított volt az óvodában a közétkeztetés, az a kérelmező részére nem volt megoldott. Megállapítható volt az is, hogy a kérelmezőt ért hátrány ok-okozati összefüggésben állt a védett tulajdonságával, hiszen a gluténérzékenysége miatt nem részesült közétkeztetésben.

A hatóság álláspontja szerint a társulásnak mint az intézmény fenntartójának jogszabályi kötelezettsége a gyermekétkeztetés és ennek körében a szakorvos által igazolt diétás étrend biztosítása, így az ehhez szükséges feltételek biztosítása, kialakítása a társulás feladata. Az ezzel járó anyagi, technikai nehézségek nem mentesítik a társulást e jogszabályi kötelezettsége teljesítése alól. A társulás által hivatkozott EMMI rendeletben foglalt rendelkezés csupán egy – a törvényes képviselő nyilatkozatához kötött – lehetőségként értelmezhető, az nem mentesíti a fenntartót a kötelezettség teljesítése alól. A jogsértést a társulás valósította meg, abban az önkormányzat és az óvoda felelőssége nem volt megállapítható, így a hatóság az óvodával és az önkormányzattal szemben a kérelmet elutasította. A hatóság megállapította, hogy a társulás a kérelmezővel szemben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg vele szemben egészségi állapotával összefüggésben azáltal, hogy nem biztosította számára a szakorvos által igazolt diétás étkeztetést. A hatóság a társulást figyelmeztetésben részesítette, megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását és kötelezte arra, hogy a törvényes képviselő erre irányuló igényének bejelentése esetén, az igény bejelentésétől számított 30 napos határidőn belül biztosítsa a kérelmező számára a szakorvos által igazolt diétás étkeztetést. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-363/2022. A tankerületi központ csak heti egy alkalommal biztosította a halmozott fogyatékossgal élő gyermeknek a szakértő által kijelölt iskolába való szállítását.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. október

A halmozott (mozgásszervi, súlyos értelmi) fogyatékossgal élő, sajátos nevelési igényű kiskorú kérelmező panasza 2022. augusztusban érkezett a hatóságához. Sérelmezte, hogy a tankerületi központ csak heti egy napon biztosítja a szakértői véleményben kijelölt (és a tartózkodási helyétől különböző településen lévő) iskolába való szállítását. A hatóság eljárást indított a tankerületi központtal szemben, amely leírta, hogy fenntartóként heti egy alkalommal szállítja az általa bérelt gépjárművel a kiskorú kérelmezőt a lakóhelyéről a kijelölt iskolába. Hivat-

kozott arra, hogy az iskola szakembereinek álláspontja szerint a kiskorú kérelmező közlekedési eszközön biztonságosan szállítható, és a további iskolai napokon a törvényes képviselő közreműködése szükséges a gyermek intézménybe utaztatásához. Utalt arra, hogy a kiskorú kérelmező szállításának ügyében jelenleg is egyeztetés zajlik. A hatóság döntésében megállapította, hogy a kérelem megalapozott. A felek között nem volt vitatott, a tankerületi központ is elismerte, hogy csak heti egy alkalommal biztosította a kiskorú kérelmező iskolába szállítását. Az eljárás alá vont azzal védekezett, hogy a kiskorú kérelmező közlekedési eszközön biztonságosan szállítható. A hatóság nem fogadta el az eljárás alá vont védekezését, a köznevelési törvény alapján ugyanis a fenntartó, azaz a tankerületi központ kötelezettsége, hogy feltétel nélkül gondoskodik a kiskorú kérelmezőnek a számára kijelölt, kötelező felvételt biztosító iskolába való utaztatásáról. A hatóság ezért megállapította, hogy a tankerületi központ nem bizonyította, hogy a kiskorú kérelmezővel szemben megtartotta volna a törvényben előírt kötelező esélykiegyenlítő intézkedést. Megállapította ezért, hogy a tankerületi központ megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, és a kiskorú kérelmezővel szemben a fogyatékossgával összefüggésben közvetlen hátrányos megkülönböztetést valósított meg. A hatóság szankcióként a tankerületi központot figyelmeztetésben részesítette, megtiltotta a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását, és kötelezte, hogy 30 napos határidőn belül biztosítsa a kiskorú kérelmező iskolába szállítását. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-65/2022. A pedagógiai szakszolgálat emeleti vizsgálóhelyisége nem volt akadálymentesen megközelíthető, így a mozgáskorlátozott, kerekesszékekkel közlekedő kérelmező csak különös nehézségek árán tudta felkísérni gyermekét a vizsgálatra.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Döntés	Egyezséget jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2022. június

A kerekesszéket használó mozgáskorlátozott kérelmező azzal a panasszal fordult a hatóságához, hogy amikor kiskorú gyermekét kísérte egy pedagógiai szakszolgálat emeleten található irodájába vizsgálatra, nem tudta azt akadálymentesen megközelíteni, mivel – meghibásodásra hivatkozva – nem tették lehetővé számára a lift használatát. Ezt követően a kérelmezőt a házastársa a hátra vette és úgy vitte fel, majd lefelé a kerekesszékekkel együtt „ledöcögötte”. A kérelmező az eljárás során azt is kifogásolta, hogy magába az épületbe is csak lépcsőn keresztül lehet bejutni, továbbá hogy az utóbb a földszinten kialakított új terápiás szoba felszereltsége hiányos. A hatóság a kérelmező kérelmére eljárást indított a pedagógiai szakszolgálattal, illetve az illetékes tankerületi központtal szemben, amelynek eredményeképp a felek egyezséget kötöttek. Az egyezségben az eljárás

alá vontak elnézést kértek a kérelmezőtől, és kijelentették, hogy az illetékes tankerületi központ közbeszerzési ajánlattételi felhívást tett közzé, amely tartalmazza az épület tekintetében az utcafront felől az akadálymentes bejutás, valamint az épületen belüli akadálymentes mosdó kialakításának tervezetét, amelyek kapcsán a tankerületi központ vállalta, hogy átadja a tervezet a kivitelezés érdekében a város önkormányzatának. Az eljárás alá vontak továbbá kötelezettséget vállaltak arra, hogy egy másik köznevelési intézményben biztosítják a fogyatékossgal élő mozgáskorlátozott emberek számára egyenlő eséllyel hozzáférhető vizsgálóhelyiséget mindaddig, amíg nem biztosított a pedagógiai szakszolgálat közszolgáltatásához történő egyenlő esélyű hozzáférés. A pedagógiai szakszolgálat arra is kötelezettséget vállalt, hogy az eljárás során az épület földszintjén kialakított vizsgálóhelyiséget folyamatosan működteti, és megvizsgálja annak a lehetőségét, hogy kialakítható-e az épületben további vizsgálóhelyiség. Ha az megvalósítható, azt az egyezségben rögzített időpontig kialakítja és működteti. *A hatóság az egyezséget határozattal jóváhagyta.*

Egyéb ügyek

EBF-AJBH-191/2022. A polgármesteri hivatal előtti buszmegálló nem volt akadálymentes, ezért a kerekesszékekkel közlekedő kérelmező azt nem tudta használni.

Védett tulajdonság	Fogyatékossg
Diszkrimináció típusa	Közvetlen hátrányos megkülönböztetés
Döntés	Jogsértést megállapító határozat
Döntés időpontja	2022. június

A mozgásszervi fogyatékossgal élő, elektromos kerekesszéket használó kérelmező azzal a panasszal fordult a hatóságához, hogy a polgármesteri hivatal előtti buszmegállóban nem tud felhajtani kerekesszékekkel a járdaszigetre, így a buszra sem tud felszállni. Emiatt csak taxival tud utazni, ami jóval költségesebb számára. Kérte az önkormányzattól a járdasziget átalakítását oly módon, hogy arra elektromos kerekesszékekkel fel lehessen hajtani, de az önkormányzat nem tett eleget a kérésnek. Az eljárásban az önkormányzat nyilatkozott arról, hogy a kérelemmel érintett járdasziget a kezelésében van. Elismerte, hogy a járdaszigetre nem vezet rámpa, ezért a buszmegálló nem akadálymentes. Hivatkozott arra, hogy a településen 14 buszmegállóból 11 akadálymentes, mindössze 3 nem. Erre tekintettel korábban a kérelmező figyelmébe ajánlotta, hogy a többi buszmegállót tudja használni, illetve azt is, hogy amint a költségvetés lehetővé teszi, foglalkozni fognak az igényével, ám ezt a kérelmező nem fogadta el.

A hatóság megállapította, hogy az autóbussz-megállóhely – tekintve, hogy az utasok fel- és leszállásához szükséges járdasziget akadálymentes megközelítése, használata a kerekesszéket használók számára nem biztosított – a kérelmező számára nem egyenlő eséllyel hozzáférhető. Megállapítható volt tehát

az, hogy a kérelmezőt fogyatékosága miatt hátrány éri. A hatóság nem fogadta el kimentésként az önkormányzat azon hivatkozását, hogy más megállók akadálymentesek, illetve azt sem, hogy a költségvetési források függvényében tudja elvégezni az akadálymentesítést. A hatóság tehát megállapította, hogy az önkormányzat a kérelmezővel szemben fogyatékoságával összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, közvetlen hátrányos megkülönböztetés formájában. Jogkövetkezményként elrendelte a jogsértő állapot megszüntetését a határozatban rögzített időpontig és figyelmeztetést alkalmazott. A szankció meghatározásánál figyelemmel volt arra a hatóság, hogy a buszmegálló többsége akadálymentes a településen. *A döntéssel szemben egyik fél sem élt jogorvoslattal.*

EBF-AJBH-34/2022. A polgármesteri hivatalban túlterheltségre hivatkozva nem adtak időpontot a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése iránt érdeklődő személynek.

Védett tulajdonság	Szexuális irányultság
Döntés	Egyezsége jóváhagyó határozat
Döntés időpontja	2022. április

A kérelmező azzal a panasszal fordult a hatóságához, hogy a polgármesteri hivatal megsértette vele szemben az egyenlő bánásmód követelményét szexuális irányultságával összefüggésben, amikor 2022. január 10-én bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése iránt telefonon érdeklődött és az erre irányuló szándékának bejelentését – túlterheltségre hivatkozva – elutasították. A hatóság az ügyben eljárást indított és eljárás alá vonta a bepanaszolt polgármesteri hivalt. A polgármesteri hivatal érdemi nyilatkozatában tagadta, hogy diszkriminatív módon járt volna el, kifejtette, eljárásai és az ügyintézés során minden esetben pártatlanul, az egyenlő bánásmód követelményét megtartva legjobb tudásuk szerint folytatják tevékenységüket. Hangsúlyozta, a sérelmes eset időpontjában rendkívül nagy munkateher mellett végezték munkájukat. A telefonhívás során az ügyintéző utalt arra, hogy az ügyek rendkívül feltorlódtak, ezért javasolta a kérelmezőnek más polgármesteri hivatal megkeresését az ügyben. A polgármesteri hivatal álláspontja szerint a nem megfelelő kommunikációból adódhatott a félreértés. Az eljárás alá vont polgármesteri hivatal az ügyben tartott tárgyaláson a kérelmező számára egyezségi ajánlatot tett, amelyet a kérelmező elfogadott. Az egyezség szerint a polgármesteri hivatal elnézést kért a kérelmezőtől az eljárásban sérelmezett telefonbeszélgetés során kommunikációs félreértés által okozott kellemetlenségért. A polgármesteri hivatal bocsánatkérését a kérelmező elfogadta, és nyilatkozott arról, hogy ezzel a panaszát megfelelően orvosoltnak tekinti, és azzal kapcsolatosan további igénnyel az eljárás alá vonttal szemben nem lép fel. *A hatóság a felek egybehangzó szándéknyilatkozata alapján létrejött egyezsége határozatával jóváhagyta.*

5.3. AZ OMBUDSMAN OPCAT NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUSKÉNT VÉGZETT TEVÉKENYSÉGE

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvének – Optional Protocol to the Convention Against Torture, OPCAT – kihirdetéséről szóló 2011. évi CXLI. törvény értelmében Magyarországon 2015. január 1-jétől Nemzeti Megelőző Mechanizmusként (továbbiakban: NMM) személyesen vagy munkatársai közreműködésével az alapvető jogok biztosa jár el.

5.3.1. AZ OPCAT NEMZETI MEGELŐZŐ MECHANIZMUS LÁTOGATÁSAI

A 27/2021. (I. 29.) Korm. rendelet 2021. február 8-tól kezdődően az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó járvány következményeinek elhárítása, a magyar állampolgárok egészségének és életének megóvása érdekében veszélyhelyzetet hirdetett ki. A járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet 2022. május 31. napjáig folyamatosan fennállt. A 180/2022. (V. 24.) Korm. rendelet 2022. május 25-ei hatállyal az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében Magyarország egész területére veszélyhelyzetet hirdetett ki. A 424/2022. (X. 28.) Korm. rendelet 2022. november 1-jei hatállyal ugyanezen okból újabb veszélyhelyzetet hirdetett ki, amely a 2022. évben végig fennállt.

Az NMM 2022-ben részben folytatta a koronavírus-járvány miatt a fogvatartási helyeken annak ellenőrzését, hogy a járvány terjedésének megelőzése érdekében alkalmazott intézkedések mennyiben érintették a fogvatartottak alapvető jogait. Az NMM vizsgálatának további szempontja volt, hogy a fogvatartási helyek hogyan biztosítják a fertőzés megelőzésének, illetve az esetleges fertőzés terjedése megakadályozásának feltételeit. Az NMM az orosz–ukrán háború kitörését követően, 2022 márciusától a magyar–ukrán határ közelében lévő fogvatartási helyek látogatását vette napirendre. E látogatások célja az orosz–ukrán konfliktus szociális intézményekre gyakorolt hatásáról való tájékozódás volt, valamint a nemzeti megelőző mechanizmus feladatkörében eljárva a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzése érdekében az intézményekben ellátott személyek elhelyezési körülményei és a velük való bánásmód vizsgálata.

	A látogatás helyszíne	Időpontja
1.	Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthon	2022. március 2–3.
2.	Bereg-Nyírség Integrált Szociális Társulás Idősek Otthona (Lónya)	2022. március 10.
3.	Vásárosnaményi Humán Szolgáltató Központ Idősek Otthona	2022. március 10.
4.	Baktalórántházai Kistérségi Szociális Központ Idősek Otthona	2022. március 10.
5.	Veszprém Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2022. március 23.
6.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális Intézmény Ápoló-Gondozó Otthona, Mándok	2022. március 24.
7.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Gyermekvédelmi Központ Gyermekotthona, Mátészalka	2022. március 30.
8.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális Intézmény Ápoló-Gondozó Otthona, Fülöpösdaróc	2022. április 5.
9.	Kiskunhalasi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, utóvizsgálat	2022. május 17.
10.	Reménysugár Rehabilitációs Intézet (Budapest)	2022. május 30.
11.	Büntetés-végrehajtás Egészségügyi Központ és Gróf Tisza István Kórház (Berettyóújfalú)	2022. október 19–20.
12.	Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet, Székesfehérvári Objektum	2022. november 16.
13.	Pálhalmi Országos Büntetés-végrehajtási Intézet (Pálhalma és Mélykút)	2022. november 17.
14.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (Szolnok)	2022. december 1.
15.	Somogy Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (Kaposvár)	2022. december 7.
16.	Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (Pécs)	2022. december 15.

Az NMM 2022-ben összesen 16 fogvatartási helyszínt látogatott meg.

5.3.2. AZ OPCAT NMM-TEVÉKENYSÉG KERETÉBEN KIADOTT JELENTÉSEK

Az NMM 2022-ben 8 jelentést adott ki. A látogatási helyszínek és a jelentések száma közötti eltérés részben abból adódik, hogy több telephely helyszíni vizsgálatainak megállapításait egy-egy közös jelentés tartalmazza, részben abból, hogy a korábbi évekhez hasonlóan egyes látogatások esetében a tapasztalatok feldolgozása nem fejeződött be a látogatás évében.

	A jelentés tárgya	A jelentés kiadásának dátuma
1.	Fonyódi Rendőrkapitányság	2022. február 28.
2.	Tatai Rendőrkapitányság	2022. március 22.
3.	Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat székhelyén működő gyermekotthonok	2022. április 1.
4.	Zala Megyei Szívárvány Egyesített Szociális Intézmény Napsugár Otthona (Pölskefő)	2022. szeptember 16.
5.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Gyermekvédelmi Központ Gyermekotthona (Mátészalka)	2022. szeptember 16.
6.	Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2022. december 13.
7.	Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet	2022. december 30.
8.	Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Egyesített Szociális Intézmény Ápoló-Gondozó Otthona (Mándok, Fülöpösdaróc), Fülöpösdaróc 6. Számú Támogatott Lakhatás Ház	2022. december 31.

A büntetés-végrehajtási intézetek látogatásával összefüggésben kiadott jelentések

A büntetés-végrehajtási intézetek látogatása során tapasztalt pozitív fejlemény, hogy a BVOP férőhelybővítési intézkedéseinek köszönhetően a 2012. és 2014. évi ombudsmani vizsgálatok során tapasztalható **kritikus túlszűfoltás megszűnt**. Szintén általános kedvező tapasztalat volt, hogy a járvánnyal szemben a büntetés-végrehajtás intézményei hatékonyan védekeztek.

AJB-443/2022. Az NMM 2021. január 26-án látogatott a Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe. A látogatás napján az Intézetben 159 fogvatartott tartózkodott, a telítettség 89%-os volt.

Az Intézetben korábban lehetőség volt fiatalok fogvatartottak elhelyezésére, de a látogatás idején az Intézet már nem fogadott fiatalok fogvatartottakat. A jelentés szerint a jogbiztonság követelményével összefüggő visszasszámot okozott, hogy

a jogszabályok lehetőséget biztosítottak erre. Az NMM felkérte a belügyminisztert, hogy módosítsa a jogszabályokat, hogy azok ne jelöljék ki az Intézetet fiatalok fogvatartottak elhelyezésére.

A látogatás idejéig összesen 8 fő fogvatartott és a személyi állomány tagjai közül 23 fő fertőződött meg. Az Intézet saját intézkedési tervvel rendelkezett a járvánnyal összefüggő feladatok végrehajtására, amit maradéktalanul végrehajtott. Az Intézet megfelelő mennyiségű védőfelszereléssel rendelkezett, rendszeres volt a körletek és a zárak takarítása, a berendezési tárgyak fertőtlenítése. A fogvatartottak elmondása szerint az Intézetben nem volt mindig meleg víz, valamint néhány zárka rácsozata sűrű volt, és emiatt kevés természetes fény jutott a zárkába. A látogatáskor voltak olyan leromlott állapotú zárak, ahol OSB-lapokkal volt leválasztva a mellékhelyiség és a zárka falai koszosak voltak, de ezekben a zárkáknak nem volt fogvatartott a látogatás idején. A parancsnok tájékoztatása szerint a zárak felújítása folyamatban volt.

A fogvatartottak költségvetési munkáltatás keretében a körleteken, az Intézet raktárában, a házi műhelyben és a konyhán dolgozhattak. Az Intézetben elérhető volt középiskolai oktatás és különböző szakképzések. A kiétezőből szerény kínálatával és magas áraival kapcsolatban több fogvatartott is panasszal élt. Többben is tapasztalták, hogy aznap (vagy rövidesen) lejárat után az örök kidobatták a termékeket. A fogvatartottak megalázónak érezték, hogy a rövid lejáratú termékeket teljes áron kapták meg és ezeket ki kellett dobniuk. A fogvatartottak nagy része használta a skype-os kapcsolattartási lehetőséget. Számos fogvatartott azonban úgy érezte, hogy ez a kapcsolattartási mód nem tudja helyettesíteni a személyes látogatófogadást.

AJB-464/2022. Az NMM munkatársai 2021. július 14-én látogattak el a **Hajdú-Bihar Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetbe**. A 182 fő befogadóképességű Intézetben 173 fő fogvatartott (157 férfi, 16 nő) tartózkodott a látogatás napján, amelyből 12 fő külföldi állampolgárságú volt. Az Intézet telítettségi mutatója 95%-os volt.

Az NMM látogatásakor nem volt fertőzött személy az Intézetben. Az első védőoltást 173 fogvatartott és 74 személyi állományi tag kapta meg. A második oltást a fogvatartottak közül 118 fő, a személyi állományból 71 fő vette fel. A fogvatartottak választhattak, hogy melyik típusú védőoltást kérik. A fogvatartottnak szájmascot kellett viselniük a zárkán kívül, valamint a fogvatartottakkal közvetlen kontaktusba kerülő személyi állományi tagokra is vonatkozott e kötelezettség. A 65 év feletti krónikus betegségben szenvedő fogvatartottakat elkülönítve helyezték el a járványidőszak alatt. A fogvatartottak telefonálási időtartamát egységesen 15 perccel megnövelte az Intézet. Azon fogvatartottak, akik nem rendelkeztek letéti pénzzel, az Intézet költségére havonta 3 x 5 percben használhatták a telefont.

Az Intézetben számos fejlesztés zajlott a látogatás idején, a fejlesztési program keretében megújultak a reintegrációs tisztai irodák és a körletfelügyelők szolgálati helyei, e munkálatokat az Intézet házi műhelyében foglalkoztatott fogvatartottak végezték el. A fogvatartottakat 1-11 fő befogadóképességű zárkákban helyezték el. Az NMM megállapította, hogy a zárkák mérete megfelelt a jogszabályoknak. Az örök bánásmódja kapcsán a megkérdezett fogvatartottak nem éltek panasszal. A megtekintett zárkák némelyikében hiányzott a csap tekerőgombja és a kifolyócső. A kifolyócső hiányát egy fogvatartott egy műanyag zacskóval orvosolta, hogy ne legyen minden vizes a csap körül. 2021. július 1-jétől újra lehetővé vált a látogatófogadás a fogvatartottak számára. 2021. júliusban 6 fő fogvatartott, 2021. augusztusban 8 fő kért látogatófogadást. A látogatót fogadó fogvatartottak havonta 2 alkalommal kezdeményezhettek Skype-hívást (a havi 4 alkalom helyett). A látogatófogadás időtartama 30 perc volt. Az Intézet vezetősége szerint a fogvatartottak a Skype-ot részesítették előnyben a látogatófogadás-

sal szemben. A megkérdezett fogvatartottak többsége szerint a Skype-hívás volt a jobb kapcsolattartási forma, de volt olyan is, aki a személyes látogatófogadást preferálta.

Egy női fogvatartott kifogásolta, hogy kevés programon vehettek részt. Nehezítette a helyzetüket, hogy az Intézetben folyó felújítási munkálatok miatt a dolgozó férfi fogvatartottakat a női fogvatartottaktól el kellett különíteni, emiatt a női fogvatartottak mozgatója több szervezést igényelt. A női fogvatartottak emiatt kevesebb foglalkozáson vehettek részt, ami az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését veszélyeztette. Az Intézetben mindennap elérhető volt az egészségügyi alapszolgáltatás, a fogorvos heti két alkalommal rendelt. Az Intézetben egy pszichológus dolgozott, akit hétfőtől péntekig kereshettek fel a fogvatartottak. A járvány miatt a csoportfoglalkozások szüneteltek.

A parancsnok tájékoztatta a biztost, hogy gondoskodott a hibás csapok cseréjéről, felülvizsgálta a női fogvatartottak szabadidős programjait. A női fogvatartottak EFOP-, egyházi programokon és kertész szakkörön vehettek részt. Az NMM elfogadta a parancsnok intézkedéseit.

Az NMM által rendőrséget érintő vizsgálatokkal kapcsolatban kiadott jelentések

Az NMM munkatársai 2020. szeptember 25-én a Fonyódi Rendőrkapitányságra, 2020. október 2-án a Tatai Rendőrkapitányságra látogattak. A látogatások célja az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető tömeges megbetegedést okozó járvány megelőzése, következményeinek elhárítása érdekében tett intézkedések ellenőrzése volt, továbbá annak vizsgálata, hogy a rendőrségi fogvatartottak jogait a járványügyi készültség miatt fenntartott korlátozások hogyan érintették. Mindkét rendőrkapitányság vezetőjének tájékoztatása szerint a védekezési készültség korábbi szintjét fenntartották a járványügyi készültség elrendelését követően is.

AJB-1108/2022. Az NMM munkatársai megtekintették a **Fonyódi Rendőrkapitányság** előállító egységét, hivatali helyiségeit, és interjúkat készítettek a személyi állomány 3 tagjával és a vezetővel. A koronavírus elleni védekezést az Objektum bejáratánál felszerelt szenzoros kézfertőtlenítő készülék, a kötelező testhőmérséklet-mérést, illetve a maszkviselés ellenőrzését rendszeresítő beléptetési rend biztosította. A fogvatartottak számára kialakított WC és mosdóhelyiség, valamint a tusoló higiénés állapota megfelelő volt, a szolgálati gépkocsi csomagtartójában egyéni védőfelszerelések és fertőtlenítőeszközök álltak rendelkezésre.

A látogatáskor fogvatartott nem tartózkodott az épületben. A rendőrök a veszélyhelyzet elrendelését követően fogatosított rendőri intézkedések során fertőzést gyanús személyt nem szállítottak az Objektumba. A Rendőrkapitányság veze-

tése a járványhelyzetre reagálva az előállítás végrehajtásával érintett helyiségekben a fogvatartottak, a személyi állomány védelmét célzó előírásokat kiemelt figyelemmel teljesítette, és az előállítottak jogainak érvényesülését biztosító feltételeket a válsághelyzet körülményei közt is megfelelően biztosította.

Az NMM az előállítottak orvosi vizsgálata kapcsán állapotot meg alapvető joggal összefüggő visszasságra utaló körülményt, és felkérte a Rendőrkapitányság vezetőjét, hogy gondoskodjon annak elkerüléséről, hogy az előállított személy orvosi vizsgálatán a kísérő rendőr az orvos és a fogvatartott közötti bizalmas kommunikációnak fültanúja legyen, illetve az előállítás során megsérült előállított orvosi vizsgálatra kísérését az előállítást fogatosító rendőr végezze el.

A megyei rendőr-főkapitányság vezetője válaszelevelében arról tájékoztatta a biztost, hogy a jelentésben megfogalmazott ajánlások az állomány részére ismertetésre kerültek, valamint hogy a jelentés, az ajánlásokban foglaltak megtartása érdekében a megyei rendőr-főkapitányság szervezeti egységei és helyi szervei részére is megküldésre került.

AJB-1109/2022. Az NMM munkatársai megtekintették a **Tatai Rendőrkapitányság** előállító helyiségét, hivatali helyiségeit, interjúkat készítettek a személyi állomány 3 tagjával és a vezetővel. A rendőrség vezetői állománya részére kiadott, szakmai iránymutatásként szolgáló egészség-megőrzési és közegészségügyi rendőrségi feladatokról szóló ORFK-eljárásrend alapján az Objektum bejáratánál szenzoros kézfertőtlenítő készüléket helyeztek el, a szolgálati gépkocsi csomagtartójában egyéni védőfelszerelések és fertőtlenítőeszközök rendelkezésre álltak. A fogvatartottak számára kijelölt mellékhelyiség higiénés állapota megfelelő volt.

A látogatáskor fogvatartott nem tartózkodott az épületben. A rendőrök a veszélyhelyzet kihirdetését követően fogatosított rendőri intézkedés során fertőzést gyanús személyt nem szállítottak az Objektumba. A Rendőrkapitányság vezetése a járványhelyzet kihívásaira reagálva az előállítás végrehajtásával érintett helyiségekben a fogvatartottak és a személyi állomány védelmét célzó előírásokat teljesítette, és az előállítottak jogainak érvényesülését biztosító feltételeket a válsághelyzet körülményei közt is megfelelően biztosította.

A biztos a jelentésében megfogalmazott ajánlásban a Rendőrkapitányság vezetőjét felkérte arra, gondoskodjon annak elkerüléséről, hogy az előállított személy orvosi vizsgálatán a kísérő rendőr az orvos és a fogvatartott közötti bizalmas kommunikációnak fültanúja legyen, továbbá hogy az előállítás során megsérült előállított orvosi vizsgálatra kísérését az előállítást fogatosító rendőr végezze el. Kérte továbbá azt is, hogy gondoskodjon az előállító helyiség bútorzatának cseréjéről, lehetőség szerint biztosítva, hogy a bútorzat tartós pihenésre is alkalmas legyen, valamint a személyi állomány által használt öltöző és mellékhelyiségek szükség szerinti bővítéséről és felújításáról, illetve az épület felújításáról annak állapota miatt.

A megyei rendőr-főkapitányság vezetője válaszelevelében arról tájékoztatta az ombudsmant, hogy az előállító helyiségben elhelyezésre került egy ágy, és a személyi állomány által használt öltöző melletti vizesblokk felújításra került. Az előállított személyek orvosi vizsgálatával kapcsolatban arról tájékoztatta a biztost, hogy a létszámhelyzet és egyéb feladatok miatt az előállított személyek kísérésébe bevonható állomány létszáma korlátozott.

A gyermekvédelmi intézmények látogatásaival összefüggésben kiadott jelentések

AJB-1106/2022. Az NMM feladatkörében eljáró alapvető jogok biztosa és két munkatársa 2020. június 4-én a **Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Gyermekvédelmi Központ** és **Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat központi gyermekotthonába** látogattak. A látogatás célja a fertőzés terjedésének megakadályozása érdekében tett intézkedések ellenőrzése, valamint annak vizsgálata volt, hogy az elrendelt korlátozások – látogatási és kijárási tilalom – milyen változásokat idéztek elő, és miként érintették a gyermekvédelmi szakellátásban gondozott gyermekeket. A helyszíni vizsgálat alatt a látogatócsoport tagjai védőfelszerelésben megtekintették a Befogadó, a Speciális és a Különleges gyermekotthonokat, interjúkat készítettek az ott tartózkodó gyermekekkel és a munkatársakkal.

A járványhelyzetben a fertőzésveszély elkerülése érdekében elrendelésre került a tisztaságra történő fokozott odafigyelés a központban és az intézmény minden telephelyén, ami a kézi higiéné szabályainak betartását, a kilincsek és kapcsolók 2 óránként történő fertőtlenítését is magában foglalta. Érintés nélküli fertőtlenítőadagolót helyeztek el minden bejáratnál.

A jelentés kiemelte, hogy a Speciális Gyermekotthonban a szakképesítések hiánya, illetve az NM rendelet I. számú mellékletében foglalt létszámnorma figyelmen kívül hagyása a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogával összefüggő visszasságot okozott. A helyettesítések miatti többletmunkavégzés, a szakdolgozók hosszú távú, jelentős mértékű többletmunkája a gondozott gyermekekkel való bánásmódra is hatással lehet. A kimerült dolgozó ugyanis nem tud kellő türelemmel fordulni a gyermekek felé, és az veszélyeztetheti a gyermekeknek a védelemhez és gondoskodáshoz való jogának érvényesülését.

Az étkeztetés kapcsán az étlapok alapján nem volt eldönthető, hogy az ellátottak a korosztályuknak megfelelő mennyiségű energiaszükséglethez hozzájutnak-e, és az elfogyasztott élelmiszerek minősége és mennyisége megfelel-e az egészséges táplálkozás követelményeinek. A távoktatás a járvány okozta helyzet kezdeti időszakában nem volt megoldott, mert internet, laptop vagy számítógép nem állt rendelkezésre, és ezeknek a beszerzésére, a távoktatás műszaki feltételeinek megvalósítására a járványhelyzet kialakulását követően, folyamatosan került sor.

Adományként is érkeztek elektronikai eszközök, ezeket elosztották az otthonok között. A vezető állítása szerint a látogatáskor minden otthonnak volt 1-2 számítógépe. A Befogadó Otthonban a távoktatást még a látogatáskor sem tudták megoldani.

A biztos felkérte a minisztert, hogy tegyen intézkedéseket a befogadó otthonokban elhelyezett tanköteles tanulók oktatásának biztosítása érdekében. Felkérte az SZGYF főigazgatóját mint a Speciális Gyermekotthon fenntartóját, hogy biztosítsa a dolgozók szupervízióval való részvételének lehetőségét. A Megyei Gyermekvédelmi Központ és Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat igazgatójánál kezdeményezte az NM rendelet mellékletében meghatározott szakmai létszámminimum betartását valamennyi csoport, valamennyi munkakör esetében, valamint a 3 év alatti gyermekek esetében a heti 3 órában maximalizált kapcsolattartás bővítését, illetve a gondozott gyermekeknek az egészséges táplálkozás követelményeinek megfelelő étkeztetését. Kérte továbbá, hogy a gyermek legjobb érdekének figyelembevételével törekedjenek a 12 év alatti gyermek nevelőszülői gondoskodásba helyezéséről.

AJB-1748/2022. A 2022. március 30-án a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Gyermekvédelmi Központ Mátészalkai Gyermekotthonában tett ombudsmani NMM-látogatás célja kettős volt: a gyermekvédelmi szakellátásban részesülő gyermekek ellátásának OPCAT-szemponthoz vizsgálata mellett az orosz-ukrán háború elől menekülő családok elhelyezési körülményeit is megtekintette az NMM munkatársiból álló látogatócsoport.

A 2015 óta használaton kívüli épületszárnyat jelölte ki a megyei védelmi bizottság 2022. március 1-jétől 30 napra a háború elől menekülő családok befogadására. Ez alatt az idő alatt 63 Ukrajnából menekülő személy, köztük 43 gyermek érkezett, akik közül néhányan csupán órákat, mások napokat töltöttek el a szálláshelyen, ahol napi háromszori étkezésben részesültek. A látogatócsoport tagjai megállapították, hogy a menekülők a szükséges segítséget megkapták, miközben a befogadásuk miatt nem érte hátrány a szakellátásban nevelkedő gyermekeket.

A 112 férőhelyes intézményben 47 gyermeket láttak el, akiknek az elhelyezési körülményei megfelelőek voltak, a látogatáskori lakóterük tiszta, de lelakott volt. Folyamatban volt a Gyermekotthon kitagolása. A 4 új lakóotthon (4 x 12 férőhelyen) 2 ágyas szobáival és esztétikus berendezésével már az átadásra várt. A kitagolással kapcsolatban a biztos felhívta a figyelmet, hogy a hivatalosan engedélyezett férőhelyszám nem volt összhangban a gyakorlattal.

A beköltözésre váró lakóotthonok

Az SZGYF főigazgatójának tájékoztatása szerint a gyermekek átköltöztetése megtörtént, és az engedélyezett férőhelyszámok már a valós helyzetet tükrözik. A levelében tájékoztatta a biztost a főigazgató arról is, hogy az ombudsmani jelzésre felhívta az OGYSZ Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területi Igazgatóságának figyelmét arra, hogy a gondozási helyre tett javaslattegelkor fokozott figyelmet fordítson a 12 éven aluli gyermekek nevelőszülőnél való elhelyezésére.

E Gyermekotthonban is problémát jelentett az NM rendelet I. számú melléklete által meghatározott szakmai létszámminimum betartása. A Gyermekvédelmi Központ vezetője tájékoztatta a biztost arról, hogy néhány munkatársa időközben megszerezte a szakképzettségét, az egyik üres nevelői állást sikerült betöltenie, de egy további nevelő, fejlesztőpedagógus és pszichológus státusz továbbra is betöltetlen alkalmas jelentkező hiányában. Részletezte a munkaerő megtartása érdekében hozott intézkedéseit, és reményét fejezte ki, hogy az időközben birtokba vett szép új lakókörnyezet, a lakóotthoni szervezeti struktúra is hozzájárul a dolgozók és a gyermekek jó közérzetének a fenntartásához, az engedély nélküli távollétek számának csökkenéséhez. Az igazgató megküldte a korábbi részletesebb tájékoztatást nyújtó étlapokat.

A biztos kezdeményezte, hogy a miniszter vizsgálja felül a gyermekvédelmi szakellátás intézményeire vonatkozó rendelet előírásait és az NM rendelet szakmai létszám irányszámait az élelmezéssel összefüggésben a rendelkezések összhangjának megteremtése érdekében.

A szociális intézmények látogatásával összefüggésben kiadott jelentések

AJB-2300/2022. Az NMM munkatársai 2021. november 23-án a Civil Konzultációs Testület tagjainak javaslatára előre be nem jelentett látogatást tettek Pölöskefőn, a Zala Megyei Szívárvány Egyesített Szociális Intézmény Nap-sugár Otthonában. Az Otthon összes lakója gondnokság alatt állt, így az intézményi feltételek és körülmények feltárása mellett a vizsgálat az iratok alapján hangsúlyt fektetett a gondnokság alá helyezési eljárás garanciáira.

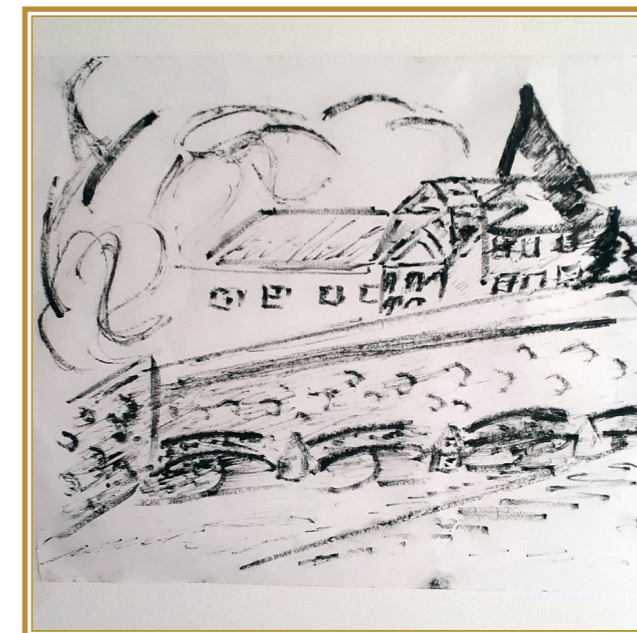
A látogatáskor az Otthonban 31 teljesen vagy részlegesen korlátozó gondnokság alatt álló ellátott élt. A biztos a jelentésében felkérte a belügyminisztert, hogy a Miniszterelnökséget vezető miniszterrel együttműködve adjon ki útmutatót a fővárosi és megyei kormányhivatalok számára arra vonatkozóan, hogy a gondnoksági perekben a keresetlevélben kért szakértői bizonyítás csak az orvosi szakértelmet igénylő kérdésekre vonatkozzon, egyúttal hívja fel a figyelmet arra, hogy az ügyei intézésében, döntései meghozatalában segítségre szoruló személy számára, a gondnokság alá helyezés alternatívájaként, kérelemre támogató személy kirendelése is megoldást nyújthat. Az ombudsman egyúttal felkérte a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamarát, hogy a gondnoksági perekben eljáró igazságügyi orvosszakértők számára készülő módszertani levél kidolgozása során vegye figyelembe a CRPD Bizottság által a CRPD Fakultatív Jegyzőkönyvnek 6. cikke alapján lefolytatott, Magyarországot érintő vizsgálatról szóló jelentésben foglaltakat, amely szerint a gondnoksági perek eldöntése nem alapulhat döntő mértékben a pszichiáter szakértő által készített szakvéleményen. A Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara válaszában biztosította az ombudsmant arról, hogy a CRPD jelentésében foglaltakat a módszertani levelet előkészítő bizottság kiemelten figyelembe fogja venni.

A szobák egy része otthonosnak mondható volt, az ágyakon plüssállatokkal és a polcokon személyes tárgyakkal, több helyen karácsonyfa is díszítette a szobát. Élettársak elhelyezésére lehetőséget biztosító szoba és intimszoba nem volt az Otthonban. Az Intézmény vezetőjének tájékoztatása szerint 2022-ben felújítást terveznek az Otthonban, a közösségi helyiségben térelválasztó lesz, hogy két közös helyiség álljon rendelkezésre, a nagyobb belmagasságú terekben pedig galériát alakítanak ki. A fürdő- és illemhelyiségek száma megfelelt a rendelet által előírtaknak, de leromlott állapotban voltak. Az Intézmény vezetőjének tájékoztatása szerint a vizes helyiségek felújítása tervezett felújítás keretében megvalósul.

Az ombudsman a jelentésben felkérte az SZGYF mint az Intézmény fenntartójának vezetőjét, hogy biztosítsa az Otthon tervezett felújítása során a fürdő- és mosdóhelyiségek felújítását, külön foglalkoztatóhelyiség és raktárhelyiség kialakítását, a rehabilitációs részleg lakói pedig lehetőség szerint külön

táralókonyhával rendelkezzenek. Kérte az Otthon számára hiányzó tárgyi eszközök (mosógép, ruhaszárító, ebédlőasztalok és -székek, foglalkoztatáshoz szükséges eszközök, dekoráció, laptop és számítógép) beszerzésének anyagi feltételeit biztosítani. A biztos felkérte a jelentésében az Otthon vezetőjét arra, hogy alakítsa ki az Otthonban élettársak elhelyezésére lehetőséget adó szobákat és intimszobát. A fenntartó és az Intézmény vezetője válaszleveleikben arról tájékoztatták a biztost, hogy a felújítás előkészítése folyamatban van, külön foglalkoztató-, raktárhelyiség, intimszoba és élettársi szoba az épület jellege és adottságai miatt azonban nem alakítható ki. A hiányzó tárgyi eszközök beszerzésre kerültek.

Az ápolók és gondozók létszáma (11 fő) – figyelembe véve, hogy a 31 ellátott között 6 súlyos, halmozottan sérült ellátott volt – alatta volt az SZCSM rendelet 2. számú mellékletében előírtak alapján számolt szakmai létszámnormának (11,7 fő). A látogatócsoport tapasztalata az volt, hogy az Otthonban az ápolók és gondozók idejének legnagyobb részét az autizmus spektrumzavarral élő férfi gondozása jelentette. Az NMM javasolta ezért egy, lehetőség szerint autizmus spektrumzavarral élő személyek ellátására felkészült szakmai dolgozó felvételét, valamint azt, hogy az Intézmény biztosítsa az ápolók és gondozók részére ilyen irányú továbbképzést. A terápiás munkatárs tartós távolléte okán a biztos javasolta helyettesítésére (akár határozott időre) még egy terápiás munkatárs foglalkoztatását. Az Intézmény vezetője válaszlevelében arról tájékoztatta a biztost, hogy a távollévő munkatárs helyettesítését megoldotta, az ápoló-gondozói létszámot 13 főre bővítette. Az autizmus spektrumzavarral élő ellátottak fejlesztése területén szakértő személy megbízási szerződés keretében biztosított továbbképzés útján bővítette az Otthonban dolgozó munkatársak szakmai ismereteit.

Az Otthonban élő ellátottak egyikének rajza

Az ellátottak rendszeres egyéni és csoportos, napi foglalkoztatásának hiánya az ellátottak emberi méltóságához, testi és lelki egészséghez fűződő jogával összefüggő visszaességet okozott. A biztos kérte az Otthon vezetőjét, hogy biztosítsa az ellátottak számára változatos napi elfoglaltságot szervezett foglalkozások keretében. A fenntartó tájékoztatása szerint törekednek programok, kirándulások szervezésére, a napi foglalkoztatást pedig az új terápiás munkatárs fogja biztosítani. A látogatócsoport nem látott az Otthonban panaszládát, és jelezte, hogy panaszláda hiányában az ellátottak vagy hozzátartozóik nem tudták név nélkül jelezni az intézményi körülményekkel kapcsolatos kifogásaikat. A fenntartó és az Intézmény vezetője válaszában arról tájékoztatta az NMM-et, hogy a panaszláda kihelyezése megtörtént.

AJB-1667/2022. Az NMM munkatársai 2022. március 24-én a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei „Viktória” Egyesített Szociális Intézmény mándoki Ápoló-Gondozó Otthonába, 2022. április 5-én az Intézmény fülpösdaróci Ápoló-Gondozó Otthonába és a Fülpösdaróc 6. Számú Támogatott Lakhatás Házba látogattak. A magyar–ukrán határ közelében lévő intézményekben az NMM speciális fókuszú látogatást tett, elsődlegesen – a mátészalkai jelentéshez hasonlóan – azt vizsgálta, hogy az orosz–ukrán háború miatt Magyarországra érkező menekültek ellátását és esetleges elhelyezését az intézmények hogyan segítik, és az mennyiben befolyásolja az ott élő ellátottak körülményeit. A látogatás másik fókuszpontja a járványra tekintettel az volt, hogy hogyan biztosított a lakók védelme a vírushelyzettel szemben.

A Mándoki Otthonban a látogatáskor az ápoló-gondozó otthonban 77 ellátott, a lakóotthonban 12 ellátott élt. Az ápoló-gondozó otthon 36 lakója, a lakóotthon 4 lakója volt pszichiátriai gondozott személy. A fogyatékkal élők között 8 autizmussal élő személy volt, közülük egy személy a lakóotthonban élt. A Fülpösdaróci Otthonban a látogatáskor 50 férőhelyen 56 idős gondozott személy lakott, közülük 38-an 2021-ben költöztek be az Otthonba. A lakók közül 52 fő volt demens és 4 fő volt átlagos szükségletű. A Fülpösdaróci Otthonból a látogatást megelőző év februárjában 60 ellátott költözhetett ki 5 db 12 férőhelyes támogatott lakhatás házba. A Fülpösdaróci Támogatott Lakhatás Házban 12 ellátott élt.

A biztos megállapította, hogy a Támogatott Lakhatás Ház lakóinak nagy része nem rendelkezett választójoggal, ami nem volt összhangban a CRPD politikai és közéletben való részvételt biztosító cikkével. A lakók számára szükséges jogi segítséget adni ahhoz, hogy a gondnokság alá helyezés felülvizsgálatára irányuló bírósági eljárásban a választójoguk gyakorlásának lehetőségét visszakapják, gondnokság megszüntetése iránti eljárást indíthassanak. A Támogatott Lakhatásban élők esetében indokolt lehet a gondnokság megszüntetése, a cselekvőkép-

ességüket nem érintő támogatott döntéshozatal útján segíteni őket az ügyekben.

A tárgyi feltételek tekintetében a Mándoki Otthonban nem volt biztosított a rendeletben előírt követelmény, hogy a lakószobában egy ellátottra legalább 6 m² lakóterületnek kell jutnia, továbbá az sem teljesült, hogy egy lakószobában legfeljebb négy személy helyezhető el. A személyi feltételek vonatkozásában fontos lenne, hogy a felelősségteljes és megterhelő munkát végző személyzet számára a Mándoki Otthonban is biztosított legyen szupervízió.

A Fülpösdaróci Otthon a régi, különálló kastélyépületben fogadott menekülőket. Ebben az épületben intézményi ellátottak már nem laktak. A látogatáskor egy 3 fős Ukrajnából érkezett család élt a kastélyépületben, kicsi gyermekkel. A látogatás napján további 25 menekülő fogadására készült az Otthon, akik között 15 fogyatékkal élő személy volt. A fogyatékkal élőek között vártak autizmussal élő kisgyermeket, kerekesszékekkel közlekedőket, és idős, demenciával élő embereket egyaránt. A vezetőség elmondása szerint a szobák beosztását a családok érkezését követően alakítják majd ki, lehetőség szerint figyelembe véve azt, hogy a családokat együtt helyezték el. Néhány szobában szekrény, asztal és mosdó is volt. A mozgásszervi betegséggel rendelkező menekültek biztonságos elhelyezése érdekében az Otthon a tábori ágyak mellett 10 fenyőággal, speciális betegágygal is rendelkezett. Az ágyakban matrac is volt. Kisbabák, kisgyermek fogadására készülve babakocsi is rendelkezésre álltak. A menekültek teljesen elkülönültek az Otthon ellátottaitól, számukra a személyzet felügyeletet nem tudott biztosítani, mert az Otthon idős lakóit gondozták a nap 24 órájában. Abban az esetben, ha valamilyen probléma merült fel – pl. a korábban itt lakó menekültcsoportnál előfordult, hogy egy kisgyermek belázadosott –, akkor átmentek a menekültek az Otthon épületében lévő személyzetnek szólni, és ők segítettek.

A menekültek elhelyezésére szolgáló régi kastélyépület

Az Otthonban kialakított fekhelyek

A járvány időszakában a megbetegedéseket mindkét Otthonban izolálni tudták, az ellátottak oltásokat kaptak. Az ellátottak számára a szükséges egészségügyi ellátásokat a járványidőszakban is biztosítani tudták. A tanulás, a foglalkoztatás, illetve a munkavégzés lehetősége a meglátogatott intézményekben biztosított volt a gyermekek, illetve az ellátottak számára. A látogatási tilalom időszakában a lakók telefonon és videóhívás formájában, vagy a kerítésen keresztül tudtak beszélni a hozzátartozóikkal, a tilalom feloldását követően pedig személyesen is tudták fogadni a látogatóikat a megfelelő óvintézkedések betartása mellett.

5.3.3. AZ OPCAT NMM TEVÉKENYSÉGÉHEZ KAPCSOLÓDÓ SZAKMAI RENDEZVÉNYEK

Az NMM két munkatársa 2022. május 4-én részt vett a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által szervezett, „A társadalmi kohéziót erősítő, reintegrációs, visszaesést csökkentő, bűnmegelőzési programok bemutatása” című videokonferencián. A rendezvényen a büntetés-végrehajtási szervezet munkatársai mutatták be a fogvatartottak számára biztosított reintegrációs programokat és azok legfontosabb eredményeit, majd a Nemzeti Büntelmegelőzési Tanács is bemutatta az e programokhoz való hozzájárulását. A szabadságvesztést kiváltó alternatív módszerek köréből a pártfogó felügyelet végrehajtásának gyakorlati kérdéseiről esett szó. Az NMM munkatársai az előadásokat követően kerekasztal-beszélgetésbe kapcsolódtak be, a helyszíni látogatások során szerzett tapasztalataikat osztva meg a résztvevőkkel.

2022. június 20. és 22. között az NMM munkatársa részt vett a Délkelet-európai NMM-ek Hálózata által szervezett konferencián, amely az idős és fogyatékkal élők fogvatartási helyekhez kapcsolódó különleges szükségleteit vette górcső alá.

2022. szeptember 7. és 9. között az NMM munkatársa részt vett az EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala által „A szexuális és nemi alapú erőszak problémakörének integrálása a fogvatartási helyek monitorozásának folyamatába” témakörű regionális tréningben. A résztvevők – európai és ázsiai országok NMM-jeinek munkatársai – nemzetközi szakértő tréner irányításával az elméleti előadásokon kapott ismereteket csoportos feladatmegoldás keretében, konkrét ese-

tek elemzése útján mélyíthették el. A tréning során lehetőség nyílt arra is, hogy a résztvevők látogatást tegyenek a lengyel Emberi Jogok Biztosának Hivatalában, és betekintést kapjanak a lengyel NMM, valamint a Hivatal egyéni panaszokat vizsgáló Büntetés-végrehajtási Ügyek Főosztálya munkájába.

2022. október 5. és 6. között az OPCAT NMM Főosztály megbízott vezetője részt vett az Európai NMM Fórumon Strasbourgban, amely valamennyi, szabadságuktól megfosztott, sérülékeny csoport (idősök, nők, fiatal- és gyermekkorúak, migránsok, etnikai kisebbséghez tartozók, LGBTQ-személyek) tekintetében tárgyalta a monitorozás módszertanát.

2022. október 13-án az NMM munkatársa részt vett a Nemzeti Közszolgálati Egyetem által rendezett kerekasztal-beszélgetésen, amelynek témája a fogvatartottakkal való bánásmód és annak jogi biztosítékai, valamint a panasztételre vonatkozó eljárások és hatékony nyomozás a rendőrségi bántalmazások ügyében volt. Az NMM munkatársa bemutatta az NMM vizsgálati módszereit, kitérve a rendőrségi fogdák és előállítók látogatására. Kiemelte, hogy a rendőri intézkedésekkel kapcsolatos panaszokat a Hivatalon belül a Rendészeti Igazgatóság vizsgálja.

2022. november 15. és 16. között az OPCAT NMM Főosztály vezetője részt vett a Nemzeti Megelőző Mechanizmusok Délkelet-európai Hálózata 2022. évi 2. ülésén, amelynek keretében a résztvevők a mentális és testi fogyatékkal élő gyermekekkel és kamaszokkal történő bánásmód, valamint a fiatalokkal és a mentális fogyatékkal élőkkel szemben alkalmazott kényszerítő intézkedések témájában osztották meg tapasztalataikat.

5.4. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTŐK JOGAINAK OMBUDSMANI VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉG

A Közérdekű Bejelentővédelmi Osztály nemzetközi kapcsolatait érintően említést érdemel, hogy 2019 májusában az uniós jog megsértését bejelentő személyek védelméről szóló irányelvnek átültetési folyamata kapcsán az Európai Unió tagországi közérdekű bejelentő-velelemmel foglalkozó szervezet, szakhatóságokat tömörítő hálózatot hoztak létre. A Hágában megalakult Network of European Integrity and Whistleblowing Authorities, a NEIWA megalakulását követően annak a Hivatal is tagjává vált. A NEIWA a tárgyév során többször ülésezett, többnyire online formában, amelyeken a Hivatal munkatársai is részt vettek.

5.4.1. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK MEGTÉTELÉRE ÉS NYILVÁNTARTÁSÁRA SZOLGÁLÓ ELEKTRONIKUS RENDSZER ÜZEMELTETÉSE A SZÁMOK TÜKRÉBEN

2022-ben a közérdekű bejelentések megtételére szolgáló elektronikus rendszeren keresztül az előző évhez hasonlóan **515** (2021-ben 537, 2020-ban 316) **beadvány** érkezett a Hivatal-

A közérdekű bejelentések legjellemzőbb tárgyai 2022-ben

hoz, amely **70%-kal több**, mint az elmúlt 5 év átlaga. A törvényi definíció figyelembevételével a **beadványok közel 60%-a** volt ténylegesen közérdekű bejelentés. A védett elektronikus rendszeren keresztül, közérdekű bejelentésként érkező, azonban tartalmuk, valamint az **ombudsmantörvény szerint** a Hivatal más szervezeti egységének hatáskörébe tartozó beadványok száma az összes beadvány 7 százalékát tette ki. A beadványok közel negyedét a biztos hatáskör hiányában elutasította, mivel azok panaszként sem voltak vizsgálhatóak. Az összes, védett elektronikus rendszeren keresztül érkezett beadvány további 2 százaléka közérdekű bejelentés vizsgálata miatt benyújtott felülvizsgálati kérelem volt.

A közérdekű bejelentő számára a rendszer által biztosított kiemelten fontos lehetőség, hogy **a bejelentést kivizsgáló szerv felé névtelen, anonim maradhat**. Éppen ezért **a bejelentők több mint 80%-a kérte, hogy személyes adataik kizárólag a Hivatal részére legyenek hozzáférhetőek**. Anonimitás kérése mellett papíralapon történő ügyintézésre nincs törvényi lehetőség, ezért érdemi ügyintézésre csak akkor van mód, ha a bejelentő a Hivatal felhívását követően igénybe veszi az **elektronikus rendszert**. Az elektronikus rendszer használata az Ügyfélszolgálaton is biztosított volt.

1. Kormányhivatalok (51)

2. Önkormányzatok (50)

3. Technológiai és Ipari Minisztérium/korábban ITM/ (31)

4. Belügyminisztérium /korábban EMMI/ (21)

5. Egyéb minisztériumok

A bejelentések kivizsgálását követően megállapítható, hogy **a beadványok körülbelül az esetek felében voltak megalapozottak**. Ezen ügyekben az eljáró szervek gondoskodnak az adott körülmény orvoslásáról, a veszélyeztetett társadalmi érdek érvényesítése érdekében.

5.4.2. KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK JELLEMZŐ ESETEI

A közigazgatás, valamint az élet teljes spektrumát lefedő körben a Hivatalhoz benyújtott közérdekű bejelentések széles köréből – a teljesség igénye nélkül és a publikus kivonatban feltüntetett ügyazonosító megjelölésével – a következő esetek említhetők.

Adatkezeléssel kapcsolatos bejelentés a következő volt.

A **1446394** számú bejelentésben a bejelentő álláspontja szerint egy cég a tulajdoni lapok jogellenes továbbértékesítése, illetve ezzel kapcsolatos szolgáltatások nyújtása során **jogosulatlan vagy a céltól eltérő személyes adatkezelés büntetőjogi tényállást** valósít meg.

Az ORFK Ellenőrzési Szolgálat a védett elektronikus rendszer útján továbbított beadványra azt a tájékoztatást adta, hogy a szükséges intézkedések megtétele céljából a bejelentést az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező rendőri szerv részére továbbította.

Fontos társadalmi kérdéseket érintő bejelentések a tárgyévben az alábbiak voltak.

A **1447825** számú bejelentésben a bejelentő egy **halmozottan sérült gyermek** édesapja volt, aki megírta, hogy **egészségügyi okból szükséges, tb-támogatott fogszabályozásra 4-5 éves várakozási idővel** regisztráltak.

A bejelentő sérelmezte, hogy a várakozási idő miatt az ellátás állami finanszírozásban gyakorlatilag elérhetetlen, azonnali forrás- és kapacitásbővítést és intézkedéseket javasol az érintett szakterületen. Az NNK a bejelentés vizsgálata kapcsán megírta, hogy vizsgálatot indított egészségügyi szolgáltatásnak a működési engedélyben foglaltaktól eltérő nyújtásának gyanúja miatt, amely során a bejelentést megalapozottnak találták. A Kórház telephelyén nyújtott fogszabályozás tekintetében a várakozási idő a bejelentésében foglaltakkal egyezően 4-5 év, ami miatt indokolt a kapacitások és ellátási területek újraosztása. A kivizsgálás eredményeként arra is fény derült továbbá, hogy nincs a hatóságnak információja arról, hogy a NEAK mely szolgáltatókkal kötött a fogyatékkal élő személyek fogszabályozására finanszírozási szerződést a jogszabály alapján, amely a szerződés megkötésére csupán lehetőséget ad. A bejelentésben foglaltak a halmozottan sérült gyermekek ellátását érintik, ezért az NNK indokoltan tartotta a NEAK megkeresését azzal kapcsolatban, hogy jelenleg mely szolgáltatók rendelkeznek finanszírozási szerződéssel ezen ellátás nyújtására. A fenti adatok ismeretében pedig **a fogyatékkal élő gyermekek fogszabályozására külön beutalási rendet határoztak meg**.

A **1444121** számú ügyben a bejelentő **mozgáskorlátozottként** azt sérelmezte, hogy a **győri vasútállomáson az aluljáró akadálymentesítése nem megoldott**.

Az első vágány kivételével csak aluljárón közelíthetőek meg a vágányok. A bejelentő korábban többször jelezte a problémát, de nem történt változás, ezért kérte a bejelentés kivizsgálását. A megkeresett ITM a bejelentést kivizsgálta, ennek nyomán megírta: a győri vasútállomás akadálymentességének hiánya ismert az érintett vasúti pályahálózat-működtető Magyar Államvasutak Zrt. és az ITM számára is. Jelezték azt is, hogy a probléma orvoslása érdekében 2021-ben tanulmányterv készült, amelyben meghatározták az állomás egyenlő esélyű hozzáférést biztosítani tudó műszaki megoldásokat. Az ITM továbbá tájékoztatta a biztost arról, hogy ha a vasútállomáson a felújítási munkálatokat elvégezték, akkor ezzel egyidejűleg a hatályos jogszabályoknak megfelelően és az elkészült tanulmányterv alapján a közösségi közlekedés használatához szükséges építményrészek akadálymentesítése is meg fog történni.

A **1445074** számú ügyben a bejelentő kifogásolta, hogy az iskolájukban több olyan tanköteles tanuló van, aki **rendbontó magatartásával, viselkedésével ellehetetleníti az oktatást**.

A családok bevonása, gyermekjóléti szolgálat, gyámhivatal, rendőrség eljárása nem vezetett eredményre, a tanköteles diákok fegyelmi tárgyalás után sem tanácsolhatóak el. Az

EMMI tájékoztatást adott a köznevelési törvény által rögzített fegyelmező intézkedésekről, azonban leszögezte, hogy további problémát eredményez és nem támogatható a tanulók oktatásból történő kizárása mint a bejelentő által vázolt válaszlehetőség. Az EMMI javasolta az iskolai konfliktusok feloldásában szerepet vállaló külső partnerekkel történő együttműködés erősítését. Az iskolai környezetben előforduló agresszív megnyilvánulások megfelelő kezelése érdekében elérhető az ENABLE-program keretében zajló képzés és segédanyagok, amelyek támogatni tudják a tanulói előrehaladást biztosító iskolai légkör kialakítását. Javasolta az iskola számára a „Van kihez fordulnod!” programhoz való csatlakozást, amelynek célja az iskolán belüli konfliktus, erőszak megelőzése, az erőszakos cselekmények következményeinek feldolgozása.

A **1449246** számú ügyben a bejelentő kifogásolta, hogy a hatályos jogi szabályozás engedélyezi a **társasházi lépcsőházakban** biztonsági rácsok felszerelését, így folyósórészek „önkéntes” leválasztását. Javasolta a **tűzvédelmi** hatóságok fokozott **ellenőrzését**, a rácsok leszerelését, és az érintett ingatlan tulajdonosok bírságolását.

Az eljáró Belügyminisztérium kifejtette, hogy a tűzvédelmi jogszabályok, valamint a Tűzvédelmi Műszaki Irányelvek a társasházak osztatlan közös tulajdonában lévő területeire vonatkozóan a vagyonvédelmet szolgáló rácsok elhelyezésére lehetőséget adnak. Feltétel ugyanakkor, hogy azok ne zárják el a beépített tűzvédelmi berendezés, felszerelés hozzáférhetőségét, a hő- és füstelvezető vagy a füstmentesítő rendszer kézi vezérlését működtető szerkezetet, ne befolyásolják kedvezőtlenül a hő- és füstelvezetést, továbbá a rács nyitott állapotban sem szűkítheti le a kiürítésre szolgáló útvonal minimális szélességét az Országos Tűzvédelmi Szabályzat előírásai alapján. A fenti követelmények teljesülését a tűzvédelmi hatóság a társasházak esetében rendszeresen ellenőrzi, szabálytalanság esetén az élet- és vagyonbiztonság biztosítása érdekében szükséges intézkedéseket megteszi.

A **1448103** számú ügyben a bejelentő az energia-veszéllyel összefüggő **kedvezményes lakossági villamosenergia- és földgázszolgáltatás szabályozása** kapcsán tett bejelentést.

Kifogásolta, hogy egy évtizedekkel ezelőtt épült többlakásos háznál – amelyben két különálló család lakik, de nem társasház – nem veszik figyelembe a családok létszámát az átlagos havi fogyasztási adatok számításakor. Így pedig egy fogyasztónak számítanak a kedvezmény igénybevevő annak ellenére, hogy a két lakásnak külön címe is van. A megkeresett ITM a bejelentést kivizsgálta: megírta, hogy – a bejelentésben kifogásolt orvoslására és az abban megjelölt személyi körre vo-

natkozó kedvezmények bevezetése érdekében – új jogszabály született, amely a négylakásos, annál kisebb családi fogyasztói közösségek, illetve tetőtér-beépítésre igénybe vehető családi otthontermelési kedvezmények felhasználását szabályozza.

A **1449951** számú ügyben a bejelentő kifogásolta, hogy egy Pest megyében működő egyesület elmulasztotta nyilvánosságra hozni a 2019. évre vonatkozó pénzügyi beszámolóját.

Az eljáró Budapest Környéki Törvényszék megállapította, hogy a bejelentés nem minősül közérdekű bejelentésnek. A bejelentésben megjelölt ügyben a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról szóló törvény alapján **törvényességi felügyeleti eljárás** indítható, ezen eljárásra okot adó körülményeket a bíróság megvizsgálja.

Környezetvédelemhez kapcsolódóan az alábbi bejelentések emelhetők ki.

A **1445605** számú ügyben a bejelentő egy balatoni parti villa előtti, **vélelmezetten jogellenes nádirtásra** hívta fel a hatóság figyelmét.

Vélelmezte, hogy a nádirtás valószínűsíthető célja, hogy az érintett ingatlanról a Balaton nyílt vize közvetlen megközelíthető legyen és a meder terhére a telket megnagyobbítsák. Kérte a nádas kivágása körülményeinek vizsgálatát a közérdekre, vízminőség-, élőhelyvédelemre tekintettel. Javasolta jogellenesség megállapítása esetén a Balaton és a parti zóna nádasainak védelméről, az ezeken folytatott nádgazdálkodás szabályairól szóló kormányrendeletben foglaltak figyelembevételét. A közérdekű bejelentésre az illetékes Kormányhivatal természetvédelmi hatáskörében eljárva adott tájékoztatást. Eszerint a bejelentésben megjelölt belterületi ingatlan előtti mederben történt nádasirtásra vonatkozó bejelentést megvizsgálta, hivatalból felügyeleti és ellenőrzési eljárást indított.

A **1447557** számú ügyben a bejelentő a 2022. évi EFOTT-rendezvény tapasztalatai kapcsán javasolja a környezetvédelmi előírások utóellenőrzését.

Álláspontja szerint a zöldfesztivál címszó alatt a nagy mennyiségű műanyag hulladék keletkezése, annak a szétszórót látványa társadalmi károkat okoz. Véleménye szerint a szervezés a „zöldre festés” technikájával élt, de érdemi lépéseket nem tett a környezettudatos megvalósítás irányába. Az egyes **egyszer használatos műanyagok szabályozása** kapcsán az ITM megírta, hogy 2019. július 2-án lépett hatályba az egyes műanyag termékek környezetre gyakorolt hatásának csökkentéséről

szóló európai parlamenti és tanácsi irányelv. A Klíma- és Természetvédelmi Akcióterv megvalósítása, az irányelv hazai jogrendbe való átültetése érdekében megszületett az **egyes egyszer használatos műanyagok forgalomba hozatalának betiltásáról szóló törvény**. A körforgásos gazdaság, a környezetvédelem, a hulladékgazdálkodás szempontjaiból valóban kedvezőbb környezeti teljesítményt nyújthat a repoharak alkalmazása egy rendezvényen, de kötelező használatukat jelenleg sem hazai, sem európai uniós jogszabály nem írja elő. Az ITM megírta azt is, hogy az Európai Bizottság azt a rendlettervezetet készíti elő, amely ezt hivatott kezelni. A mostani piaci környezetben azonban nem ismert, hogy a tervezet kiterjed-e a szolgáltatások, rendezvények körére. Az eljáró szerv információi szerint a fesztiválon biológiailag lebontható politejsav poharakat, tányérokot és evőeszközöket használtak, amelyeket helyben, önkéntesek segítségével gyűjtöttek, majd szintén helyben előkezeltek (aprítottak), végül elszállították az Egyetem gödöllői ipari méretű komposztálójába. A PET-palackok, papír- és alumíniumhulladékok szelektív gyűjtéséről, újrahasznosításáról gondoskodtak. A fesztiválról származó hulladék jelentős része (530 m³) maradhatott körforgásban. A Kormányhivatal az EFOTT-rendezvénnyel kapcsolatos közérdekű bejelentést hulladékgazdálkodási jogkörében vizsgálta, illetve megtekintette a rendezvény által érintett területeket. A Kormányhivatal a helyszíni bejárás során megállapította, hogy a tárgyi területen hulladék nincsen.

A **1442497** számú ügyben és további párhuzamos ügyekben a bejelentő kifogásolta, hogy több, áruház parkolójában található **elektromosgépjármű-töltőállomás** nem üzemel az országos településrendezési és építési követelményekről szóló kormányrendeletben (OTÉK) foglaltak ellenére.

A Kormányhivatal tájékoztatása szerint az OTÉK rendelkezése alapján az újonnan létesített várakozó- (parkoló-) helyeket úgy kell kialakítani, hogy 100 várakozó- (parkoló-) hely után legalább 10 várakozó- (parkoló-) hely vonatkozásában elektromosgépjármű-töltőállomás kiépíthető legyen a burkolat megbontása nélkül. A fenti időpont után építési engedélyt kapott, újonnan épített, bővített kereskedelmi épületeknél az építésügyi hatóság a használatbavételi engedélyezési eljárás során ellenőrzi a várakozóhelyek OTÉK által rögzítettek szerinti kialakítását. A bejelentéssel érintett ingatlanon a meglévő üzlet épülete már több éve használatbavételi engedéllyel rendelkezik. A várakozóhelyekre vonatkozóan az OTÉK által előírt elektromosgépjármű-töltőállomások létesítési kötelezettségének ellenőrzésére az építésügyi hatóság nincs kijelölve. Az elektromosgépjármű-töltőállomásokkal kapcsolatos szabályozás az innovációért és technológiáért felelős miniszter hatáskörébe tartozik, az ITM pedig hatáskörében nem nyilatkozott, kérte az ügy áttételét Kormányhivatalhoz.

5.4.3. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEK MEGFELELŐ INTÉZÉSÉNEK OMBUDSMANI FELÜLVIZSGÁLATA

A **biztos további jogositványokkal rendelkezik a közérdekű bejelentések területén**. A közérdekű bejelentés – arra jogosult által történt – kivizsgálását követően a bejelentő – az általa vélelmezett visszásság orvoslása érdekében – **beadvány nyal fordulhat a biztoshoz, ha véleménye szerint bejelentését az eljáró szerv nem vizsgálta ki teljeskörűen**, illetve ha **a vizsgálat eredményével nem ért egyet, vagy a bejelentését megalapozatlannak tartották**.

A kérelem alapján a biztos **vizsgálja a közérdekű bejelentés megfelelő intézését**. Az érintett szervezet megkeresésére kerülhet sor, tőle tájékoztatás, valamint az ügy kapcsán releváns dokumentumok becsatolása kérhető. Ha szükséges, az eljáró szerv képviselőjének személyes konzultáció keretében történő meghallgatására, illetve ha az ügy körülményei indokolják, helyszíni vizsgálatra is sor kerülhet. Ha a biztos a lefolytatott vizsgálat alapján visszásságot tapasztal, annak orvoslására ajánlást tehet az érintetthez, illetve annak felettes szervéhez.

Az **alapjogi biztos hivatalból vizsgálhatja a közérdekű bejelentések eljáró szervek általi kezelésének gyakorlatát**. Az elektronikus rendszeren keresztül tett közérdekű bejelentések, valamint az azt kivizsgáló szervek eljárásához kapcsolódó vizsgálatok legfontosabb adatai, jellemzői nyomon követhetők. Az adatok elemzése alapján következtetések vonhatóak le annak kapcsán, hogy az adott szervek által lefolytatott eljárások megfelelnek-e a jogszabályoknak, valamint szabályzatoknak. Alapjogi visszásság megállapítása esetén a biztos ajánlást tehet az érintetthez, illetve annak felettes szervéhez.

A **közérdekű bejelentéseket kivizsgáló szervek eljárásának felülvizsgálatára irányuló kérelem 81 esetben érkezett a Hivatalhoz, 4 esetben hivatalból indított felülvizsgálatot kezdeményezett a biztos**. A lezárt ügyek közül **18** esetben fordult elő, hogy a vizsgált hatóság eljárása nem felelt meg mindenben a vonatkozó jogszabályok előírásainak, ezáltal sérült a petíciós jog, a jogbiztonság és a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való jog.

5.4.4. A KÖZÉRDEKŰ BEJELENTÉSEKET KIVIZGÁLÓ SZERVEK ELJÁRÁSÁNAK FELÜLVIZSGÁLATA SORÁN JELENTÉSBEN MEGÁLLAPÍTOTT VISSZÁSSÁGOK

Az eljáró szervek közérdekű bejelentés intézésére irányuló gyakorlata leggyakrabban a **panasztörvényben meghatározott eljárási szabályok megsértése miatt** okoz a petíciós joggal, illetve a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való joggal összefüggő visszásságot.

A panasztörvény eljárási szabályainak megsértésére háromféle módon is sor kerülhet. Egyrészt akkor, ha a panaszt vagy a közérdekű bejelentést nem az eljárásra jogosult szervhez tették meg, a panaszt vagy a közérdekű bejelentést a beérkezésé-

től számított **nyolc napon belül az eljárásra jogosult szervhez át kell tenni**. Az áttételről a panaszt vagy a közérdekű bejelentőt az áttétellel egyidejűleg értesíteni kell. Másrészt akkor is sérülnek a panasztörvény eljárási szabályai, ha a panasz és a közérdekű bejelentés – ha törvény eltérően nem rendelkezik – az eljárásra jogosult szervhez történő beérkezésétől számított elbírálására **harminc napon belül nem kerül sor**. Alapvető garancia ennek kapcsán, hogy ha az elbírálást megalapozó vizsgálat előreláthatólag harminc napnál hosszabb ideig tart, erről a panaszt vagy a közérdekű bejelentőt – az elintézés várható időpontjának és a vizsgálat meghosszabbodása indokainak egyidejű közlésével – **tájékoztatni kell**. További lényeges eljárási garancia, hogy az eljárásra jogosult szerv a panasz vagy a **közérdekű bejelentés elintézésékor** – a minősített adat, illetve törvény alapján üzleti, gazdasági vagy egyéb titoknak minősülő adat kivételével – a megtett intézkedésről vagy annak mellőzéséről – az indokok megjelölésével – a panaszt vagy a **közérdekű bejelentőt haladéktalanul értesíti**. További kiemelésre érdemesek a **hivatalból indított felülvizsgálatok** során született jelentések.

A bejelentés áttétele védett elektronikus rendszerben

AJB-2136/2022. A bejelentő a Hivatal által üzemeltetett védett elektronikus rendszeren keresztül – anonimitás kérése mellett – vélelmezetten közterületen található, balesetveszélyes akna és a közlekedést nehezítő járdahiány miatt közérdekű bejelentést nyújtott be.

A rendszeren keresztül többszörösen áttett bejelentésre adott válaszokkal nem értett egyet, ezért felülvizsgálatot kért. Az elsőként eljáró Önkormányzat a hatásköre hiányáról 8 napon túl adott tájékoztatást és zárólevele nélkülözötte a közfeladatot ellátó szerv iratainak azonosíthatóságát szolgáló minimális formai követelményeket (fejléc, iktatószám, dátum, aláírás hiánya) is. A Hivatal a bejelentést főjegyző részére továbbította. A főjegyző a vasúti megállóhely közelében a gyalogos közlekedés kritikája tekintetében a bejelentést megalapozatlannak nyilvánította; a tényállástisztázási kötelezettségének eleget tett, a kiegészített kezdeményezésre a tájékoztatást határidőben megadta. A beszakadt fedelű akna tekintetében hatáskörrel és intézkedési jogosultsággal rendelkező állami szervet egyik eljáró szerv sem jelölt meg. A Kormányhivatal számára a bejelentés anonim kivonata a főjegyzői választ követően vált lekérdezhetővé.

A biztos a felülvizsgálat során megállapította, hogy az Önkormányzat a hatáskör hiányáról szóló és formailag hiányos zárólevelét nem határidőben töltötte fel a védett elektronikus rendszerbe, illetve a bejelentést párhuzamosan a panasztörvény szervi hatálya alá nem tartozó állami szerv részére is továbbította. A Kormányhivatal a tényállástisztázási és intézkedési kötelezettségének eleget tett; építésügyi hatáskörében eljárva, hivatalból indított eljárásban az érintett ingatlan tulajdonosait

a beszakadt fedelű akna veszélyes állapotának megszüntetésére kötelezte. A Kormányhivatal a bejelentő felé azonban a fennálló, határidőben történő tájékoztatási kötelezettségét késedelmesen teljesítette, nem adott olyan közbülső tájékoztatást, amely az eljárás meghosszabbodása indokainak megjelölte volna, illetve vizsgálata során az érdemi intézkedése határidejét nem rögzítette, amivel visszásságot idézett elő. A biztos felkérte az Önkormányzat jegyzőjét, illetve a Kormányhivatal vezetőjét, hogy ügyeljenek a védett elektronikus rendszerében rögzített bejelentések speciális eljárásjogi rendelkezései betartására.

Az eljáró szerv késedelmes, elmulasztott válaszadása, a petíciós jog, a jogbiztonság és a hatósági ügyek tisztességes intézéséhez való alapjogok sérelme

AJB-184/2022. A bejelentők közérdekű bejelentést nyújtottak be az Önkormányzathoz, amelyre nem kaptak választ.

A biztos a felülvizsgálat során megállapította, hogy a településen a helyi lakosok által – az utca vízelvezetési problémájának megoldása és a kapcsolódó útburkolat-javítás elvégzése érdekében – előterjesztett közérdekű bejelentés vizsgálatának és a tájékoztatás megküldésének elmaradásával az Önkormányzat jegyzője alapjogi visszásságot idézett elő. A biztos felkérte a jegyzőt, hogy intézkedjen a bejelentők beadványa alapján az abban foglaltak teljes körű vizsgálatának lefolytatása érdekében, vizsgálja meg a bejelentők javaslatainak megvalósíthatóságát és a megállapításairól a bejelentőket teljeskörűen tájékoztassa, valamint a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljen az előírások maradéktalan betartására. A jelentésre adott válaszában a jegyző az intézkedési javaslatokkal egyetértett, és a csapadékvíz elvezetésének megoldására tett és tervezett intézkedéseiről adott tájékoztatást.

AJB-193/2022. A bejelentő azonos tárgyban több közérdekű bejelentést nyújtott be közvetlenül az Önkormányzathoz.

Bejelentéseiben előadta, hogy a kifogásolt út szilárd burkolattal való ellátását korábban az utcában lakók készítették, azonban a folyamatos építkezések miatt az út jelentősen megrongálódott, a csapadékvíz-kimosások, kátyúk miatt balesetveszélyessé vált, amit a havazások és jegesedések csak tovább fokoztak. Megírta, hogy a bejelentéssel érintett utcában az elmúlt évek alatt a hóeltakarítást és a síkosság-mentesítést kizárólag az ott lakók végezték, de továbbra is szükségesnek tartja az Önkormányzat bevonását az évek óta fennálló probléma megoldásába. A biztos megállapította, hogy az Önkormányzat közérdekű bejelentést kezelő gyakorlata a hivatkozott alapjogok sérelmét okozta azzal, hogy a bejelentő felé fennálló tájékoztatási kötelezettségét elmulasztotta és ezzel a közérdekű bejelentő válaszhoz

való jogát kiüresítette. A biztos felkérte az Önkormányzat jegyzőjét, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljenek a panasztörvény szabályainak maradéktalan betartására, valamint a vizsgált ügyben gondoskodjon a bejelentő felé az elmaradt válasz megküldéséről.

AJB-304/2022. A bejelentő közérdekű bejelentéssel fordult az Önkormányzathoz, amelyre a jogszabály által megjelölt határidőn belül nem kapott választ, ezért felülvizsgálati kérelemmel fordult az ombudsmanhoz.

A biztos vizsgálata során megállapította a késedelmes válaszadás tényét, ezáltal az alapjogok sérelmét. Felkérte az Önkormányzat polgármesterét, hogy a jövőben fokozottan ügyeljenek a törvényi előírások megtartására. A polgármester válaszában az ajánlásban tett intézkedési javaslatot elfogadta, és a közérdekű bejelentések jogszabályszerű kezelését, a hivatal kiegyensúlyozott működését célzó intézkedésekről adott tájékoztatást.

AJB-658/2022. A bejelentő közérdekű bejelentést tett a szomszédjában lakó kozmetikus tevékenysége miatt, amely a védelmi intézkedések ideiglenes szigorításáról szóló kormányrendelet kivételi körébe nem tartozó szolgáltatásnak minősült.

Bejelentését közvetlenül Kormányhivatal részére küldte, majd azt a Rendőrkapitányság részére áttették. Felülvizsgálati kérelmében kifogásolta a bejelentése késedelmes kivizsgálását, ami miatt nem lehetett a szabálysértést megállapítani. A biztos megállapította, hogy a járványügyi szabályok megsértése miatt előterjesztett közérdekű bejelentés vizsgálata során a Rendőrkapitányság a beadványt nem minősítette azonnali intézkedést igénylő ügynek, ezért csak néhány nappal később tartottak helyszíni ellenőrzést, a panasztörvényben megállapított 30 napos határidőn belül. A helyszíni ellenőrzés során a kozmetikai tevékenység gyakorlása nem volt bizonyítható. A vizsgálatról azonban csak jóval ezután tájékoztatták a bejelentőt, és az nem tartalmazta a vizsgálat során begyűjtött és mérlegelt tényeket, csak az abból levont következtetést, hogy sem szabálysértés, sem bűncselekmény elkövetését nem állapították meg. Fentiek alapján a biztos megállapította az alapjogok sérelmét, és felkérte a Rendőrkapitányság vezetőjét, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljenek a vonatkozó előírások maradéktalan betartására. A jelentésre adott válaszban a Rendőrkapitányság vezetője az ajánlást elfogadta.

AJB-2120/2022. A bejelentő és az általa képviseltek több alkalommal közérdekű bejelentéssel fordultak az Önkormányzathoz egy, a környéken építeni tervezett transzformátorház ügyében.

A bejelentő álláspontja szerint az Önkormányzat nem a jogszabályokban foglaltaknak megfelelően és teljeskörűen intézkedett közérdekű bejelentéseik kivizsgálásáról, illetve a szükséges eljárások megindításáról és az azzal kapcsolatos tájékoztatásról. A biztos a felülvizsgálat során megállapította, hogy az Önkormányzat a tájékoztatási kötelezettséget elmulasztotta, mivel két beadványra egyáltalán nem, míg két beadványra késedelmesen válaszolt, ezzel visszásságot okozott. A biztos felkérte az Önkormányzat polgármesterét, hogy fokozottan ügyeljenek a törvényi előírások megtartására. A polgármester az ajánlásokat válaszában elfogadta.

AJB-2149/2022. A bejelentő közérdekű bejelentéssel fordult a Pénzügyminisztériumhoz, majd annak késedelmes megválaszolása miatt felülvizsgálati kérelemmel az ombudsmanhoz.

A biztos a vizsgálat során megállapította, hogy a szaktárca a panasztörvényben meghatározott 30 napos határidőn belül fennálló tájékoztatási kötelezettséget elmulasztotta, mivel a beadványra közel két év elteltével késedelmesen válaszolt, ezzel a hivatkozott alapjogokkal összefüggésben visszásságot okozott. A biztos felkérte a pénzügyminisztert, hogy a közérdekű bejelentések intézése során a jövőben fokozottan ügyeljen a vonatkozó törvényi előírások megtartására.

AJB-2174/2022. A bejelentő az Önkormányzathoz nyújtott be közérdekű bejelentést, amelyben a településen villanyoszlopok áthelyezését javasolta, kifogásolta továbbá, hogy a szolgáltató őszi kábelfektetési munkáit követően az utca járhatatlanná vált.

Egyik beadványára sem kapott választ, így kérelme értelmében a biztos felülvizsgálatot indított. A vizsgálat megállapította, hogy az Önkormányzat a tényállástisztázási és intézkedési kötelezettségének eleget tett, az utca burkolatának helyreállítását ellenőrizte, a villanyoszlopok áthelyezése ügyében egyeztetést kezdeményezett a szolgáltatóval. Az Önkormányzat a bejelentő felé fennálló – határidőben történő – tájékoztatási kötelezettségét azonban elmulasztotta, ezzel pedig alapjogi visszásságot idézett elő. A biztos felkérte az Önkormányzat polgármesterét, hogy a jövőben fokozottan ügyeljen a vonatkozó előírások maradéktalan betartására.

AJB-5577/2021. A bejelentő a településen a nem közművel összegyűjtött háztartási szennyvíz elszállítással kapcsolatban, a Hivatal által működtetett védett elektronikus rendszeren keresztül tett közérdekű bejelentést, amelyet a Polgármesteri Hivatal felé továbbított a Hivatal.

Felülvizsgálati kérelmében sérelmezte, hogy közérdekű bejelentése vizsgálatáról, annak elhúzódása okáról több mint fél évig semmilyen tájékoztatást nem kapott. A biztos megállapította, hogy a jegyző a – szakhatóságokkal történő egyeztetések miatt késedelmesen elkészített – tájékoztatását belső adminisztrációs hibából adódóan a védett elektronikus rendszerbe nem töltötte fel, a bejelentő csak a felülvizsgálat során kapott tájékoztatást a vizsgálat eredményéről. Ezzel a jegyző a hivatkozott alapjogi visszásságot okozta. A biztos felkérte a jegyzőt, hogy a jövőben a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljen az előírások maradéktalan betartására. *A jegyző a biztosi ajánlásokat elfogadta.*

AJB-2988/2022. A bejelentő két alkalommal nyújtott be közérdekű bejelentést, amelyben a Polgármesteri Hivatal tájékoztatását kérte egy feltehetően érvényes telephelyengedély nélkül működő autószerelviz kapcsán.

Megkeresésére a Polgármesteri Hivatal a telepekről vezetett nyilvántartás alapján tájékoztatta, hogy az érintett címen működő telepet melyik gazdasági társaság működteti. Második bejelentésében arra hívta fel a jegyző figyelmét, hogy a Polgármesteri Hivatal válaszlevelében megjelölt gazdasági társaságot törölték a cégnyilvántartásból, ami alapján feltételezhető, hogy az autószerelő érvényes telephelyengedély nélkül végzi a tevékenységét és tájékoztatást kért arról, hogy ennek a kivizsgálását hol kezdeményezheti. A biztos megállapította, hogy a Polgármesteri Hivatal tájékoztatási kötelezettségét elmulasztotta, mivel a második beadványra nem válaszolt, ezzel visszásságot okozott. A biztos felkérte a jegyzőt, hogy a jövőben fokozottan ügyeljen a törvényi előírások megtartására, intézkedjen a bejelentő számára a szükséges tájékoztatás megadásáról, amely a jelentés folyamánként megtörtént.

Hivatalból indított felülvizsgálatok nyomán kiadott jelentések

AJB-660/2022. Az ügyben a bejelentő a biztos által üzemeltetett védett elektronikus rendszeren keresztül közérdekű bejelentést nyújtott be, amelyben a Rendőrkapitányság intézkedését kérte.

Az eljáró szerv hosszú ideig nem válaszolt, ezért a biztos vizsgálatot indított, annak során megállapította, hogy a Ren-

dőrkapitányság részére az elektronikus rendszer első használatához a Hivatal postai, térítvevényes levél útján ún. regisztrációra felhívó levelet küldött, amelyben a bejelentkezéshez szükséges regisztrációs kódot, valamint a rendszer használatához szükséges technikai információkat is közölte. Fentiek alapján a bejelentő számára szükséges válaszadás elmaradása visszasságot okozott. A biztos felkérte a Rendőrkapitányság vezetőjét, hogy intézkedjen a visszasságok jövőbeni bekövetkezése lehetőségének megelőzéséről. *A jelentésre adott válaszban a Rendőrkapitányság vezetője az ajánlást elfogadta.*

A tárgyakat tekintve jelentősebb ombudsmani jelentések

A közérdekű bejelentések intézésének felülvizsgálata kapcsán a következő, tárgyakban is jelentősebb, a különleges ombudsmani hatásköröket érintő jelentések emelhetők ki.

Környezetvédelemhez kapcsolódó tárgyi bejelentések intézésének felülvizsgálata

AJB-2614/2022. A panasztörvény szervi hatálya, a közszolgáltatók közérdekű bejelentést kezelő gyakorlata.

A bejelentő a HÉV végállomásán történő hangosbmondást kifogásoló közérdekű bejelentést tett a MÁV-HÉV Zrt.-hez, majd az ITM Vasúti Hatóságához, amelyekkel az eljáró szervek érdemben nem foglalkoztak. A panaszos az ombudsmanhoz benyújtott felülvizsgálati kérelmében annak elősegítését kérte, hogy a zajszennyezés csökkentése érdekében korlátozzák a lakóhelyek hallótávolságán belül a figyelemfelhívó szignálok alkalmazását.

A vizsgálat során a biztos megállapította, hogy az ITM Vasúti Hatóságánál a beadvány alapján vizsgálat nem indult, intézkedés nem történt, a beadványt áttették az illetékes kerületi Önkormányzat jegyzőjének. A jegyző a beadványban foglaltakat megvizsgálta, majd szintén hatáskörének hiányát állapította meg, áttette a Kormányhivatal Környezetvédelmi Hatósága részére. A Környezetvédelmi Hatóság tájékoztatásában megírta, hogy a hangosbmondó keltette zaj, a MÁV-HÉV Zrt. hangosbmondói gyakorlata célszerűségi, észszerűségi, közösségi szabályainak való megfelelési, közlekedésbiztonságra gyakorolt hatása vizsgálata tekintetében nem rendelkezik hatáskörrel. A vizsgálat megállapította, hogy az ITM SZMSZ alapján a felülvizsgált közérdekű bejelentések teljes körű vizsgálata kapcsán több szervezeti egység érintettsége megállapítható volt, így mindez alapjogi visszasságot okozott.

A vizsgált közérdekű bejelentések intézése az érdemi intézkedés elmaradása miatt felvetette a **panasztörvény szervi hatálya felülvizsgálatának a szükségességét is**. A biztos álláspontja szerint erősítené a közérdekű bejelentők esetében a jogbiztonság követelményét, hogy ha a panasztörvény hatá-

lya kiterjedne a közszolgáltatásokat ellátó nem állami szervekre, így többek között a MÁV-HÉV Zrt.-re és a BKK Zrt.-re, mivel ezek nagy részben állami feladatellátáshoz, intézményfenntartói kötelezettséghez kapcsolhatóak. Ennek nyomán pedig megfontolandónak tartotta továbbá az ombudsmantörvényben szereplő korlátozás jogalkotói felülvizsgálatát, amely a biztos hatáskört kizárja a közszolgáltatók vonatkozásában.

A biztos felkérte a közlekedésért felelős technológiai és ipari minisztert, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljenek a vonatkozó előírások maradéktalan betartására és a BKK Zrt. panaszkezelését kifogásoló beadványok alapján a vasúti igazgatási szerve útján járjon el. A biztos felkérte továbbá az igazságügyi minisztert, hogy a jogbiztonság megerősítése és a petíciós jog szélesebb körű alkalmazása érdekében fontolja meg a panasztörvény szervi hatálya, valamint az ombudsmantörvényben szereplő korlátozás felülvizsgálatainak lehetőségét, kiterjesztését a közösségi közszolgáltatást biztosító szervekre.

Az igazságügyi miniszter a módosítást nem tartotta indokoltnak, ugyanakkor megírta, hogy a hivatkozott rendelkezés szervi hatálya ugyan nem terjed ki a közszolgáltatást végző szervekre, azonban a közszolgáltatást végző szerv alapvető jogot sértő, azt közvetlenül veszélyeztető tevékenységét, illetve mulasztását jelenleg is vizsgálhatja a biztos, amelybe beletartozik a közszolgáltatást végző társaságok bejelentés-, panaszkezelési tevékenysége is. A technológiai és ipari miniszter válaszában jelezte, hogy indokolt a környezeti zaj mérésére vonatkozó szabályozás koncepcionális felülvizsgálata, folyamatban van a hangosbmondó utastájékoztató rendszerek megfelelő kezelésének biztosítása érdekében való módosítása.

AJB-2660/2022. Vízvezetési funkció hiányossága okán fennálló folyóvíz-szennyeződési veszéllyel kapcsolatos beadvány vizsgálata.

A NIF Zrt. beadvánnyal fordult a Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatósághoz, amelyben egyrészt vázolta a megbízásából készülő útépitési projekttel összefüggő vízjogi engedélyezési eljárást megelőzően, a tervezés közben a felek között felmerülő vitás kérdéseket. Beadványának közérdekű része arra hívta fel az Igazgatóság figyelmét, hogy az ér – az útépitési projekt megvalósításától független – karbantartási feladatainak a tulajdonos általi elmulasztása miatt nem képes ellátni eredeti vízvezetési funkcióját, ezáltal fennáll a folyó szennyeződések veszélye. A NIF Zrt. felülvizsgálati kérelmében előadta, hogy álláspontja szerint az Igazgatóság a beadványa közérdekű részének elbírálásáról, a szükséges intézkedések megtételéről nem adott tájékoztatást. A biztos a vizsgálat során megállapította, hogy az Igazgatóság teljeskörűen és határidőben tájékoztatta a NIF Zrt.-t a tervezett vízjogi engedélyezési eljárásban a vonatkozó anyagi és eljárási jogszabályokról, a beadványa közérdekű részének – azaz, hogy a tulajdonos karbantartási feladatainak elmulasztásával fennáll-e a káros, illetve káros-

dás veszélyével fenyegető állapot – vizsgálatát elmulasztotta. Az Igazgatóság azonban a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságának utasítására a tényállás teljes körű tisztázását követően tájékoztatást nyújtott a panaszos részére a közérdekű bejelentése kapcsán. A biztos felkérte az Igazgatóság vezetőjét, hogy a közérdekű bejelentések intézése során ügyeljenek az előírások maradéktalan betartására. *Az ajánlást az Igazgatóság vezetője elfogadta.*

AJB-3871/2022. Akadálymentesítéssel kapcsolatos bejelentés vizsgálata.

A bejelentő az Önkormányzathoz nyújtott be két részből álló közérdekű bejelentést, amelyben kifogásolta, hogy az egyik utcai gyalogátkelő nem akadálymentesített, a fasorban található mozgássérült parkolóhelyek mellett található kerékpártároló és villanyoszlop akadályozzák a gépjárműből való ki- és beszállást. A vizsgálat során a biztos megállapította, hogy az Önkormányzat munkatársai a kifogásolt gyalogátkelőhelyet a helyszínen megtekintették, és megállapították, hogy az valóban nem akadálymentesített, annak átalakítása indokolt, amelyet a következő évre ütemezett akadálymentesítési feladatai között terveznek megvalósítani. A fasorban a kórház előtt található parkoló üzemeltetője a kifogásolt kerékpártárolót haladéktalanul eltávolította, a villanyoszloppal kapcsolatban pedig megállapította, hogy annak elhelyezése a mozgáskorlátozottak autóból történő kiszállását nem akadályozza, a parkoló területek az figyelembe vették. A biztos megállapította, hogy az Önkormányzat a tényállástisztázási és intézkedési kötelezettségének eleget tett. A kifogásolt gyalogátkelő akadálymentesítése ügyében hatósági eljárás van folyamatban az Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóságon, így az Önkormányzat ezen intézkedésének megítélése tekintetében érdemi megállapítást nem tett. Az Önkormányzat azonban a bejelentő felé fennálló tájékoztatási kötelezettségét elmulasztotta, ezzel visszasságot okozott. A biztos felkérte a polgármestert, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljenek a vonatkozó előírások maradéktalan betartására. *A bejelentő tájékoztatása a jelentés folyamánként megtörtént.*

AJB-354/2022. Egy akadálymentesítéssel kapcsolatos bejelentés kapcsán a biztos vizsgálatának akadályozása.

A bejelentő az Önkormányzathoz nyújtott be közérdekű bejelentést, amelyben egy felújított járda építése kapcsán az akadálymentesítés hiányát kifogásolta. Beadványa a közérdekű bejelentés intézésével összefüggésben egyéb információt nem tartalmazott. A felülvizsgálat során a biztos megállapította, hogy az Önkormányzat polgármestere a megkeresésére csak részben teljesítette válaszadási kötelezettségét, az ügy érde-

mi kivizsgálásában nem működött teljeskörűen együtt, így a közérdekű bejelentés intézésével, a bejelentő felé fennálló tájékoztatási kötelezettség teljesítésével összefüggésben, információ hiányában, érdemi megállapítást nem tudott tenni. A megkeresésekben foglalt kérések teljesítésének elmaradása a biztost akadályozta vizsgálati jogosultsága érvényesítésében, továbbá korlátozta alkotmányos jogköre gyakorlásában, ezáltal az Önkormányzat visszasságot okozott. A biztos felkérte a polgármestert, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljen a vonatkozó előírások maradéktalan betartására, továbbá a biztos megkeresésének a jövőben maradéktalanul tegyen eleget.

AJB-1878/2022. Egy élelmiszer-biztonsággal kapcsolatos bejelentés vizsgálata.

A bejelentő közérdekű bejelentést nyújtott be a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (Nébih) által működtetett ZöldSzámon. Megírta, hogy gyermekével fagyaltot vásárolt egy gyöngyösi cukrászdában, ahol kérése ellenére tejfehérjét tartalmazó fagyaltot kaphatott, mivel a vásárlást követően a gyermekén allergiás tünetek jelentkeztek. Álláspontja szerint a jelzését a cukrászda tulajdonosa nem kezelte a kellő felelősséggel. A közérdekű bejelentést a Nébih a panasztörvény rendelkezése, valamint a ZöldSzám-eljárásrend vonatkozó előírása alapján – a panaszos által rendelkezésre bocsátott valamennyi adattal együtt – áttette a Kormányhivatalhoz mint eljárásra jogosult szervhez, amelyről a bejelentőt tájékoztatta. A bejelentő ezt követően sérelmezte, hogy megkeresésére csak az ügy állásáról történő ismételt érdeklődést követően, 30 napon túl érkezett válasz, ezért felülvizsgálatot kezdeményezett, amely során a biztos megállapította a válaszadási kötelezettség elmulasztását, ebből következően az érintett alapvető jogok sérelmét. A biztos jelentésében felkérte a Kormányhivatal vezetőjét, hogy intézkedjen a vonatkozó előírások maradéktalan betartása érdekében, különös tekintettel arra, hogy a ZöldSzámon érkezett bejelentések alapján induló eljárásoknál azok befejezéséről és az abban tett megállapításokról a bejelentőt közvetlenül értesítsék. Fentiekben felkérte a Nébih elnökét, hogy vizsgálja felül a ZöldSzám-eljárásrend a panasztörvény vonatkozó előírásainak való megfelelését, a két szabályozás együttes alkalmazhatóságát, és amennyiben indokolt, úgy az előbbi megfelelően módosítsa. Mindezen túl felkérte a Nébih elnökét a Nébih szervezetén belül a közérdekű bejelentések eljáró szervekhez történő továbbítása körében kialakult gyakorlat felülvizsgálatára, az eljárásrendnek megfelelő helyes gyakorlat menetének kialakítása és alkalmazása érdekében. *A Kormányhivatal vezetője a jelentésben foglaltakkal egyetértett.*

AJB-767/2022. A közérdekű bejelentés mint a törvényességi felügyeleti eljárás megindítását megalapozó tudomásszerzés és a törvényességi felügyeleti eljárásra irányuló bejelentés.

A bejelentő az Önkormányzat rendeletalkotásának jogszerűsége kivizsgálása érdekében nyújtott be közérdekű bejelentést a Kormányhivatalhoz. A felülvizsgálati kérelmében sérelmezte, hogy a Kormányhivatal közel 3 hónap késedelemmel válaszolt, valamint nem tájékoztatta a határidő meghosszabbításáról és annak okairól sem. A biztos megállapította, hogy a Kormányhivatal a bejelentő beadványát – mivel abban önkormányzati rendelet megalkotásával kapcsolatos problémák jelzésére került sor – tévesen **törvényességi felügyeleti eljárás megindítására irányuló**, de nem közérdekű bejelentésnek minősítette, és megindította a felügyeleti eljárás vizsgálati szakaszát. A Kormányhivatal a hozzá benyújtásra kerülő beadványokat tartalmukra tekintettel minősíti, amely minősítés az ügyfél által használt megnevezéstől független. A törvényességi felügyeleti eljárás időbeni lebonyolítására nézve sem az önkormányzati törvény, sem a kormányrendelet nem állapít meg határidőt a Kormányhivatal számára. A bejelentővel való kapcsolattartásra vonatkozó előírásokat az előbbiekben hivatkozott jogszabályok egyike sem fogalmaz meg.

A biztos kihangsúlyozta, hogy ugyanazon beadvány, amely a panasztörvény rendelkezése alapján közérdekű bejelentésnek minősül, egyúttal megfelelhet a kormányrendeletben meghatározott „bejelentés” fogalmának is, és megalapozhatja a törvényességi felügyeleti eljárás megindítását. **Az államigazgatás rendszerében a közérdekű bejelentések a hivatalból induló eljárásokban a tudomásszerzés jelentős eszközének tekinthetők.** Az ombudsman felhívta a figyelmet arra, hogy szükséges és elégséges lezárását jelenti a közérdekű bejelentés intézésének, hogy amennyiben az eljáró szerv az ágazati eljárás megindításának szükségességét állapítja meg, az eljáró hatóság megnevezése mellett az ágazati eljárás megindításáról a közérdekű bejelentőt megfelelően tájékoztatja. A fentiek okán az eljárás alapjogi visszasságot idézett elő, ezért a biztos felkérte a Kormányhivatal vezetőjét, hogy intézkedjen arról, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljenek a vonatkozó előírások maradéktalan betartására. Felkérte továbbá a Miniszterelnökséget vezető minisztert, hogy az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében – a jelentés megküldésével – tájékoztassa a Kormányhivatalok vezetőit a bejelentés alapján indult törvényességi felügyeleti eljárásokban a közérdekű bejelentés jogszerű lezárására vonatkozó megállapításairól.

AJB-1470/2022. A törvényességi felügyeleti eljárás és a közérdekű bejelentés vizsgálata.

A bejelentő bejelentéssel fordult a Kormányhivatalhoz, amelyben kifogásolta, hogy az Önkormányzat fürödni tilos táblákat helyezett ki a tóparti sétányon. Álláspontja szerint a fürdési tilalomról való döntés a Kormányhivatal hatáskörébe tartozik, továbbá a tó a nemzeti vagyon részét képezi, így annak használatáról az Önkormányzat nem jogosult rendelkezni. Kérte a bejelentésében foglaltak kivizsgálását, megalapozottság esetén az önkormányzati törvény szerinti törvényességi felhívás kezdeményezését. A bejelentő felülvizsgálati kérelmében a közérdekű bejelentése nem megfelelő intézését kifogásolta. A jelentés rögzítette azt, hogy a Kormányhivatal nem megalapozottan hivatkozott arra, hogy a bejelentő beadványa tartalma szerint kizárólag **törvényességi felügyeleti eljárás megindítására irányuló bejelentésnek**, nem pedig a panasztörvény szerinti közérdekű bejelentésnek minősült, továbbá mulasztott, amikor hatásköre hiányára hivatkozással a bejelentés vizsgálatát mellőzte. A Miniszterelnökség utasítására lefolytatott újabb eljárásban már megfelelő tájékoztatást nyújtott a bejelentő részére a fürdést tiltó táblák elhelyezésének jogi megítélésével összefüggésben. A biztos mindezek nyomán felkérte a Kormányhivatal vezetőjét, hogy intézkedjen arról, hogy a közérdekű bejelentések intézése során fokozottan ügyeljenek a vonatkozó előírások maradéktalan betartására. *Az ajánlást a Kormányhivatal vezetője válaszában elfogadta.*

5.5. A JOGSZABÁLYOK VÉLEMÉNYEZÉSE, ILLETVE A JOGALKOTÁST ÉRINTŐ OMBUDSMANI TEVÉKENYSÉG

A jogalkotási folyamatban kiemelt jelentősége van a normaszöveg kidolgozásának, mert a jogszabályok szakmai tartalmát már ekkor meghatározzák. A biztos – tekintettel alkotmányos funkciójára és törvényi hatáskörére – kifejezett kodifikációs munkában csak kivételesen vesz részt. **Jogalkotási javaslatok megfogalmazásával, valamint jogszabálytervezetek alapjogi szempontú véleményezésével** azonban érdemben befolyásolhatja a jogszabályok előkészítését.

5.5.1. A JOGSZABÁLYTERVEZETEK OMBUDSMANI VÉLEMÉNYEZÉSE

2022 első felében a járványhelyzetre, majd 2022. május 24-től az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel kihirdetett **veszélyhelyzeti különleges jogrend** – ahogyan 2021-ben is – a **jogszabály-véleményezések gyakorlatában** is éreztette hatását. A jogalkotó gyors válaszokat kívánt adni a szabályozást igénylő jogviszonyokra, így a **jogszabályok egyeztetése háttérbe szorult**.

Az alapjogi biztost 2022-ben 30, míg 2021-ben 33 jogszabálytervezet véleményezésére kérték fel. Előfordult, hogy olyan, alapjogi szempontból fontos előterjesztések egyeztetése is elmaradt, amelyek tárgyában korábban ombudsmani jelentések készültek vagy állásfoglalások kiadására került sor. Arra is volt

példa, hogy az egyeztetést követően jelentősen átdolgozták az előterjesztést, a kiegészítéseket azonban már nem volt lehetősége véleményezni az alapvető jogok biztosának.

Sor került azonban **eredményes együttműködésre** is, így egyes szaktárcák visszajelezték arra vonatkozóan, hogy átvezetik a normaszövegben az alapvető jogok biztosának véleményében javasolt módosításokat, illetve kiegészítéseket.

A véleményezésre megküldött jogszabálytervezetek az előterjesztő szerint

Belügyminisztérium	14
Építési és Közlekedési Minisztérium	2
Honvédelmi Minisztérium	2
Igazságügyi Minisztérium	5
Innovációs és Technológiai Minisztérium	1
Kulturális és Innovációs Minisztérium	4
Miniszterelnökség	2

Az előterjesztéseket – a korábbi évekhez hasonlóan – 2022-ben is jellemzően **szűk határidővel küldték meg véleményezésre**.

A rövid véleményezési határidők megnehezítik az előterjesztésekről való érdemi véleményalkotást. Az ombudsman ezért a véleményezés során kifejtett álláspontjától függetlenül minden esetben fenntartotta magának azt a jogot, hogy **utólag is kezdeményezheti a már kihirdetett jogszabály módosítását**.

Az alapjogi biztos 2022-ben a részére megküldött előterjesztések több mint felében, 16 tervezet kapcsán fogalmazott meg érdemi véleményt. Ezek egy részében kisebb-nagyobb kodifikációs hiányosságokra, jogtechnikai problémákra hívta fel a figyelmet, de **esetenként az előterjesztés részleges vagy koncepcionális felülvizsgálatát javasolta**.

A jogalkotás során figyelembe vett vélemények közül említhető, hogy az **emberi fogyasztásra szánt víz minőségéről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelv átültetését célzó törvénymódosítás** egyeztetése során a jogalkotó elfogadta az alapvető jogok biztosának – a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes észrevételére figyelemmel – megfogalmazott javaslatát. Ennek eredményeként a vízgazdálkodásról szóló törvény kiegészült azzal a rendelkezéssel, hogy az állam feladata a megfelelő mennyiségű és minőségű ivóvízhez való hozzáférés biztosítása minden természetes személy számára.

A **szociális törvény módosításával bevezetett gondoskodási sorrend** kapcsán a biztos véleményében több koncepcionális jellegű javaslatot is megfogalmazott. A jogalkotó ezek egy részét figyelembe vette, és a törvény szövegébe nem került bele az egyén önhibájára utalás, valamint a hozzátartozók gondoskodási kötelezettségének tartalmát is pontosították.

A **szabálysértési eljáráshoz kapcsolódó egyszerűsített kártalanítási eljárás részletes szabályairól** szóló előterjesztés kapcsán az alapvető jogok biztosának véleményét figyelem-

be véve pontosították a kártalanítási per megindításának lehetőségére vonatkozó tájékoztatásra vonatkozó rendelkezéseket.

Az alapvető jogok biztosának észrevételeivel összhangban pontosították a **területi közigazgatás működésével, az ingatlan-nyilvántartással és a területfejlesztéssel összefüggő egyes törvények módosításáról szóló törvényben** a munkaügyi bírság tekintetében biztosítható kedvezményre vonatkozó szabályozást.

A jogszabálytervezetek ombudsmani véleményezésekor kiemelt figyelmet kap az egységessé vált intézmény **integrált szemléletének** érvényre juttatása. Ezt segíti elő, hogy a vélemények előkészítésében a biztos és biztoshelyettesek, valamint az egyes szakterületek szempontjai komplex módon, egymást kiegészítve jelenhetnek meg.

A belső szakmai egyeztetésnek fontos közreműködője a Független Rendészeti Panasztestület korábbi feladatkörébe tartozó ügyeket előkészítő Rendészeti Igazgatóság, a 2021. január 1-je előtt az Egyenlő Bánásmód Hatósághoz tartozott ügyekben eljáró Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság, valamint az OPCAT Nemzeti Megelőző Mechanizmus feladatait ellátó főosztály is. A vélemények előkészítésekor hangsúlyt kap az a kérdés, hogy a jogalkotás milyen hatással lehet a kiemelten védendő gyermeki jogokra, a jövő nemzedékek érdekeire, a nemzetiségek és a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogaira. Ezt a különös gondosságot kifejezi, hogy **2022-ben az érdemi észrevételek közel fele a gyermekjogi, esélyegyenlőségi, környezetvédelmi szabályozáshoz kapcsolódott**.

5.5.2. AZ OMBUDSMAN JOGALKOTÁST ÉRINTŐ JAVASLATAI

Az országgyűlési biztosok az intézmény létrejötte óta javasolhatták a jogalkotásra jogosult szervnél a jogszabály kiadását, módosítását vagy hatályon kívül helyezését, ha egy hatóság tevékenysége kapcsán feltárt visszasság a norma főlősleges, nem egyértelmű rendelkezésére vagy az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára volt visszavezethető.

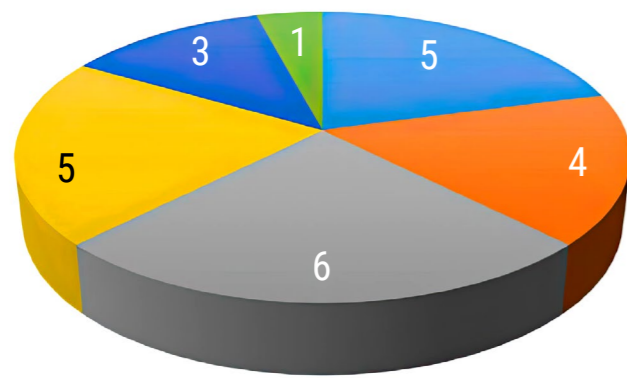
A hatályos törvény szélesíti a biztos intézkedési jogkörét azáltal, hogy a visszas hatósági jogalkalmazás kimutatása nélkül, vagyis önmagában a jogszabályok alapjogi szempontú vizsgálata alapján is tehet jogalkotási javaslatot.

A biztos 2022-ben 24 ügyben kezdeményezte valamely jogszabály módosítását vagy általánosságban a jogi környezet áttekintését.

A 2022. évi jogalkotási javaslatokat tartalmazó jelentések részletesebb bemutatása a beszámolóban az érintett kérdéskörökről szóló fejezeteiben található.

Általános jelleggel megállapítható, hogy a jogalkotási javaslatok tárgykörei széles kört ölelnek fel, mint például **gyermekjogi, egészségügyi, végrehajtási ügyek**, a Nemzeti Megelőző Mechanizmus keretében kiadott jelentések, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmével, illetve a nemzetiségi jogokkal kapcsol-

latos vizsgálatok, valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportokhoz tartozók alkotmányos jogainak védelme. Ebből is kitűnik, hogy az integrált intézmény hatékonyan látja el az egyes alkotmányos jogok védelmét.

- törvény
- miniszteri rendelet
- önkormányzati rendelet
- kormányrendelet
- általános jogalkotási javaslat
- több jogforrás is érintett

A jogalkotási javaslatok jogforrás szerinti csoportosítása

Az ombudsman – javaslattételi jogával élve – a jogszabály kiadására jogosult szervet, törvények esetében a **feladatköre alapján érintett minisztériumot** hívta fel a feltárt visszasság orvoslása érdekében szükséges jogalkotásra, annak előkészítésére. Az ombudsmantörvény rendelkezései alapján a jogalkotási javaslattal kapcsolatos érdemi álláspontjáról az érintett szervnek a jelentés kézhezvételétől számított **60 napon belül kell tájékoztatást adnia. E határidőt azonban több esetben is jelentősen túllépte a javaslat címzettje.** Az érintett szervek a jogalkotási javaslat elfogadása esetén is csak **kivételesen adtak tájékoztatást arról**, hogy milyen határidővel várható a jogalkotás vagy annak előkészítése.

A biztos e beszámolóban is felkéri a jogszabályok előkészítéséért felelős minisztereket, hogy a **jövőben nagyobb figyelmet fordítsanak érdemi válaszadási kötelezettségük teljesítésére**, az elfogadott ombudsmani javaslatok gyakorlati megvalósítására.

5.6. AZ ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSÁNAK NORMAKONTROLLT INDÍTVÁNYOZÓ JOGKÖRÉRŐL

Az Alaptörvény értelmében az **Alkotmánybíróság** az alapvető jogok biztosának kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját. Az alapvető jogok biztosáról szóló törvény lehetőséget ad arra, hogy a biztos

kezdeményezze az Alkotmánybíróságnál a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát, az Alaptörvény értelmezését, valamint a kihirdetéstől számított harminc napon belül az Alaptörvény és az Alaptörvény módosítása megalkotására és kihirdetésére vonatkozó, az Alaptörvényben foglalt eljárási követelmények megtartásának vizsgálatát.

Az ombudsman részéről 2022-ben nem került sor alkotmánybírósági indítvány benyújtására.

Az Alaptörvény értelmében az önkormányzati rendelet más jogszabállyal nem lehet ellentétes. Az alapvető jogok biztosáról szóló törvény az intézkedések között rendelkezik arról, hogy ha az alapvető jogok biztos a vizsgálata során észleli, hogy az alapvető jogokkal kapcsolatos visszasságot az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközése okozza, kezdeményezheti a **Kúriánál** az önkormányzati rendelet más jogszabállyal való összhangjának felülvizsgálatát.

2022-ben az alapvető jogok biztos több alkalommal is vizsgálta egyes önkormányzati rendeletek törvényességét. Ezekben az esetekben – jellemzően a kormányhivatalok közreműködésével – már a vizsgálat során orvoslásra került a biztos megkeresésében jelzett törvényt sértés, így **nem volt indokolt a Kúria felülvizsgálatának a kezdeményezése.**

5.7. A NEMZETBIZTONSÁGI ELLENŐRZÉSEK FELÜLVIZSGÁLATI ELJÁRÁSA

A biztos a nemzetbiztonsági törvényben meghatározottak szerint, alapjogi visszasság esetében a **nemzetbiztonsági ellenőrzés felülvizsgálati eljárásának elrendelését, lefolytatását vizsgálja.** Az érvényes biztonsgági szakvéleménnyel rendelkező, nemzetbiztonsági ellenőrzés alapjául szolgáló jogviszonyban álló, ilyen jogviszony betöltésére jelölt személy esetében a biztonsgági feltételek fennállása felülvizsgálati eljárás keretében vizsgálható. A felülvizsgálati eljárás alá vont személy a vizsgálat lefolytatására a felülvizsgálati eljárásról történő tudomásszerzést követő 6 hónapon belül fordulhat a biztoshoz.

A biztos emellett hivatalból is vizsgálhatja a **nemzetbiztonsági szolgálatok felülvizsgálati eljárásra vonatkozó gyakorlatát.** A felülvizsgálati eljárás irataiba a biztos betekinthez, ha az irat megismerése az eljárás eredményes lefolytatása érdekében elengedhetetlenül szükséges. A biztos vizsgálati jogköre nem terjed ki a nemzetbiztonsági kockázatok megállapításának szakszerűségére. Ha a biztos a felülvizsgálati eljárás elrendelése, lefolytatása körében alapjogi visszasságot állapít meg, akkor tájékoztatja a nemzetbiztonsági szolgálatot irányító minisztert, egyben kezdeményezi az általa szükségesnek tartott intézkedések megtételét. Ha ezt nem tartja megfelelőnek, akkor erről tájékoztatja az Országgyűlés Nemzetbiztonsági Bizottságát.

2022-ben 2 nemzetbiztonsági felülvizsgálatra került sor. A panaszosok több esetben az elrendelt, lefolytatott nemzetbiztonsági felülvizsgálati eljárást, és az ennek eredményeként bekövetkezett **kormányzati szolgálati jogviszony megszüntetését** sérelmezték.

AJB-2440/2022. A panaszos az elrendelt és lefolytatott nemzetbiztonsági felülvizsgálati eljárás, valamint az ennek eredményeként bekövetkezett szolgálati jogviszony megszüntetését sérelmezte.

A nemzetbiztonsági felülvizsgálati eljárás lefolytatásának alapjául a panaszossal szemben folyamatban lévő büntetőeljárás szolgált. A biztos megállapította, hogy az ügyben a munkáltató jogszerűen kezdeményezte a nemzetbiztonsági felülvizsgálati eljárás lefolytatását a panaszossal szemben, ezért az eljárás során alapjogi visszasság nem volt megállapítható.

AJB-165/2022. A nemzetbiztonsági felülvizsgálati eljárással kapcsolatos panasz elbírálása során a biztos megállapította, hogy a panaszos beadványaiban 2018-ban és 2019-ben történt eseményeket részletezett.

A nemzetbiztonsági törvény alapján felülvizsgálati eljárásról történő tudomásszerzést követő hat hónapon belül kérelmezhetette volna az alapvető jogok biztosának vizsgálatát, ezért az ombudsman a beadványt hatáskör hiányában elutasította.

6. BESZÁMOLÓ A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME ÉLLÁTÓ BIZTOSHELYETTES 2022. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

Dr. Szalayné Dr. Sándor Erzsébet
egyetemi tanár, ombudsmanhelyettes

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A 2022-es évet bizakodva kezdtük: reméltük, hogy a pandémia megfékezése utáni időszakban visszatérhetünk a nemzetiségi közösségekkel és szakmai partnereinkkel folytatott korábbi, megszokott személyes találkozások és helyszíni látogatások korszakához. Ebben nem is csalódtunk.

Február 24-én azonban itt, a közvetlen szomszédságunkban olyan történelmi időszak köszöntött ránk, amelyben azóta is emberek sokasága válik napi rendszerességgel gyökerelenné és szakad el otthonától. A rendkívüli történelmi körülmények végigkísérték és egész évben meghatározták a nemzetiségi biztoshelyettesi munkát is. A háború közvetett negatív hatásait nemzetiségi közösségeink mindegyike folyamatosan tapasztalta, a közvetlen lelki és fizikai teher viselői kétségkívül az ukrán közösség tagjai voltak. A megtámadott országból menekülő ukrán és roma származású személyek ügyeinek, főként a kiskorúak helyzetének különös figyelmet szenteltem. Hatásköröm keretei között együttműködtem minden olyan kezdeményezésben, amely e személyek és közösségeik jogainak és érdekeinek védelmét célozta.

Számomra emberként és jogászként is megrázó a szomszédságunkban zajló, halált, rombolást, mérhetetlen emberi szenvedést hozó háború. Az európai társadalmak és államok azonnal és többnyire önzetlen módon fogadták a sok millió menekülő személyt: az emberi méltóság védelmét és a nemzetközi kötelezettségek tiszteletben tartását középpontba helyező körülmintő, előrelátó állami magatartás elengedhetetlen és elvárható minden hasonló válsághelyzetben. Az emberi és kisebbségi

jogok azért vannak, hogy mindannyian egyformán védelemben részesüljünk bármely tulajdonságunktól vagy érdeklődésünktől függetlenül. A civil lakosság, az egyébként is hátrányos helyzetben lévő személycsoportok, kisebbségek, nemzetiségi közösségek szenvedéseivel szembeni fellépés jogvédő feladat békeidőben, fegyveres konfliktus idején humanitárius kötelezettség is. Ennek igyekezünk munkatársaimmal eleget tenni.

6.1. A NEMZETISÉGI JOGOK MAGYARORSZÁGI HELYZETE ÉS A BIZTOSHELYETTES TEVÉKENYSÉGÉNEK ÁLTALÁNOS KERETEI

Az elmúlt években a nemzetiségi biztoshelyettes beszámolója a nemzetiségi jogi rendszer kereteinek átfogó bemutatásával kezdődött, áttekintve a jogi szabályozás történetét, jelenét és az intézményrendszer fontosabb elemeit. Az elmúlt évtől ezt a feladatot **új, digitálisan hozzáférhető és rendszeresen megújuló online kiadványok** vették át, amelyek a nemzetiségi biztoshelyettes digitális kommunikációt megújító stratégiájának részei lettek.

1. A szakmai anyagok széles körű és folyamatos elérhetőségét két online felület biztosítja. A **www.nemzetisegijogok.hu** honlapon az érdeklődők a nemzetiségi jogterületet és a biztoshelyettesi szakmai dokumentumokat részletesen bemutató, folyamatosan kiegészülő és megújuló tudástárát találhatnak, míg a **www.facebook.com/ombudsmanhelyettes** oldalon elsősorban a napi események, a közlemények és üzenetek, valamint a frissen kiadott szakmai dokumentumok jelennek meg.
2. Az **INFO.lapok** rövid ismeretterjesztő és szakmai tájékoztató digitális kiadványok, amelyek közérthető módon ismertetik a nemzetiségi jogvédelmi rendszer struktúráját, állandó szabályozási elemeit és garanciális intézményeit. Az anyagok egyaránt szolgálják az általános tájékoztatást, egyúttal belépőt jelenthetnek a nemzetiségi jogok iránt komolyabban érdeklődők számára a terület alaposabb megismerése felé.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

3. A negyedévente digitálisan megjelenő **Hírlevél** segítségével a biztoshelyettes rendszeresen betekintést nyújt az adott időszakban ellátott aktuális tevékenységébe, így különösen a hazai, illetve nemzetközi szakmai eseményekbe és az ügyforgalmi tendenciákba, valamint bemutatja lezárt átfogó vizsgálatainak eredményeit. A kiadvány „Esetjogi Mozaik” című része szakmailag különösen izgalmas, konkrét, anonimizált panaszokat, illetve élethelyzeteket mutat be.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

6.2. ÜGYSTATISZTIKÁK ÉS TENDENCIÁK

6.2.1. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES 2022. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉNEK LEGFONTOSABB MUTATÓI

A 2021-es reményteli időszakot követően **2022 ismét a válságok éve** lett. A **pandémia utóhatásai** mellett a február végén kitört ukrán háború szörnyűségei és a **nagyszámú, traumatizált menekült** új kihívások elé állította hazánk lakosságát, köztük a nemzetiségi közösségeket is. A gyors és nagylelkű segítségnyújtás sokat jelentett a háború első hónapjaiban, de a tartósan hazánkban maradó menekültek életfeltételeinek – így különösen a lakhatásuk, munkalehetőségeik, egészségügyi ellátásuk és a gyermekek nevelés-oktatásának – biztosítása kifejezetten nehéz, összetett feladat elé állította az ellátásuk megszervezésében részt vevő minden szereplőt. Ezzel párhuzamosan a **szociális válsághelyzet** általános, gyors és elkerülhetetlen súlyosbodása minden társadalmi réteget érintett: az energiaárak jelentősen növekedtek, amelyet infláció és gazdasági válság követett. Mindezeknek ma már a mindennapi életet is megnehezítő következményei vannak, amelyek leg súlyosabban a hátrányos helyzetű lakosokat, kiemelten a roma nemzetiségű állampolgárokat érintik. A válságok mellett **az országgyűlési választások és a népszámlálás** is jelentős hatást gyakorolt a nemzetiségi közösségek mindennapjaira.

A társadalmi folyamatok **tovább erősítették** a nemzetiségi biztoshelyettes által évek óta tapasztalt **ügyforgalmi tendenciákat**. 2021-hez hasonlóan a **klasszikus nemzetiségi jogi ügyek** esetében az egyedi visszasságok helyett az általános, valamennyi nemzetiségi közösséget érintő, **alacsonyabb számú, de nagy elvi jelentőségű beadvány érkezése volt a jellemző**. E folyamat közvetlenül összefüggésbe hozható a nemzetiségi származású személyek jogtudatossá válásával, az online jogérvényesítési lehetőségek robbanásszerű terjedésével és a nemzetiségi jogvédelem egyéb szerveinek (helyi és országos önkormányzatok, nemzetiségi szószólók és képviselő) fokozó-

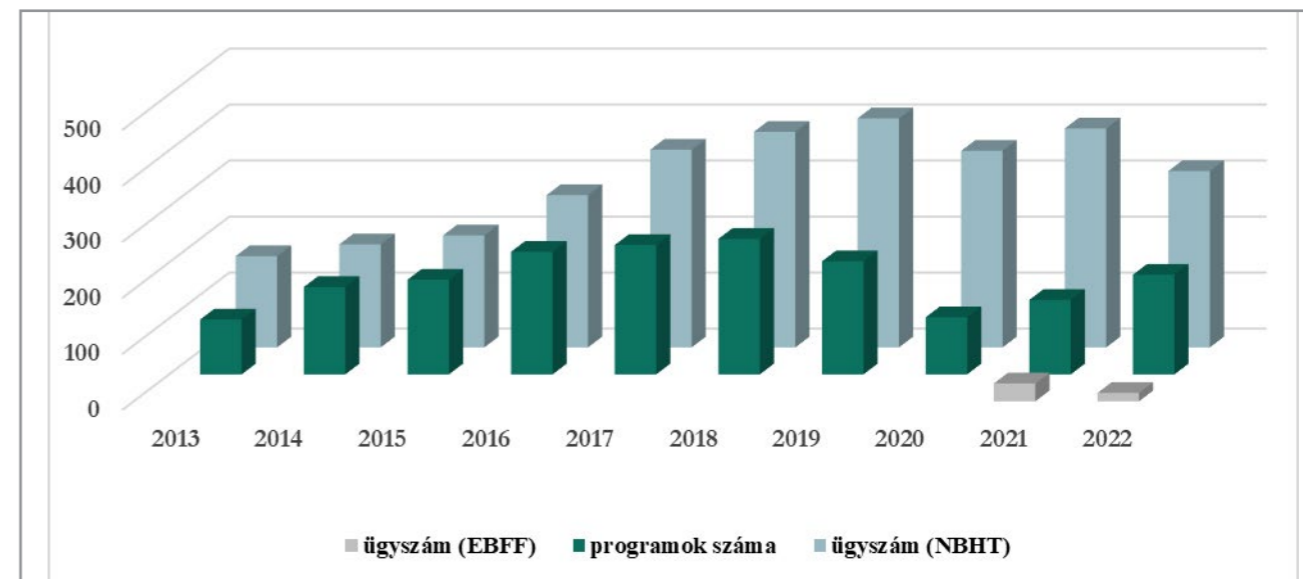
dó aktivitásával. Az érintettek egyedi ügyekben gyakrabban kértek segítséget választott vezetőiktől, illetve testületeiktől, a nemzetiségi önkormányzatok és intézmények jellemzően rendelkeztek megfelelő szakemberekkel és infrastruktúrával a felmerülő problémák kezelésére. A nemzetiségi biztoshelyetteshez így elsősorban kiemelt jelentőségű jogi kérdésekkel és visszasságokkal fordultak. Sok esetben több nemzetiségi közösség képviselője közösen kérte az ombudsmanhelyettes segítségét, közreműködését az összetettebb ügyekben, amelyek a struktúra teljes körű vizsgálatát tették szükségessé, speciális szakértői tudást, nagyobb elemzési kapacitást vagy rendszer szintű ismereteket igényeltek.

Az **egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ügyekben**, amelyek elsősorban a roma közösségtől érkeztek, a fenti jelenség **fordítottja volt tapasztalható**. A gyors és kompetens szakmai segítséghez való hozzáférés számukra több okból is korlátozott volt 2022-ben, a beadványok túlnyomó többsége egyedi élethelyzetekkel, főként szociális és lakhatási, nevelés-oktatási kihívásokkal függött össze. Az egyedi panaszok láncolata alapján az átfogó problémák felismerése, elemzése és szakpolitikai megoldások keresése a roma panaszosok által benyújtott ügyek esetén jellemzően a biztoshelyettes feladata maradt.

A panaszbeadványok száma

2022-ben a nemzetiségi érintettségű **ügyek – panaszbeadványok és hivatalból észlelt visszasságok – száma** 315 volt, ami 20%-os csökkenést jelent a 2021-es adatokhoz képest. A folyamat okai már most rekonstruálhatóak. A nemzetiségi jogokat érintő ügyszámcsökkenés a korábbi kisebbségi ombudsmanok gyakorlatában is megjelent a **választási években**, vélhetően az érintettek politikai ígéretkebe vetett bizalma és az új kormány nemzetiségpolitikájával kapcsolatos „kivárás” jelensége miatt. A szociális-lakhatási témájú beadványok száma paradox módon éppen a **romló társadalmi környezet** miatt csökkenhetett. A **látencia** a kiszolgáltatottsággal egyenes arányban nőtt: az érintettek életének és lehetőségeinek nagymértékű beszűkülése tovább csökkentette az egyébként is gyenge érdekérvényesítő képességüket. A segítségkérés már egyre kevésbé absztrakt jogsérellemmel kapcsolatos: a panaszok többsége a mindennapi életben maradáshoz szükséges anyagi vagy természetbeli javakra, az azokhoz való hozzájutás nehézségeire, hiányára vonatkozott – anyagi támogatást azonban a biztoshelyettes nem adhatott. Hangsúlyozandó, hogy a beadványok számának változása az Egyenlő Bánásmódot Felelős Főigazgatóság nemzetiségi érintettségű ügyein is figyelemmel kísérhető: 17 ügy volt folyamatban a közigazgatási hatósági eljárás valamely szakaszában, ahol a kérelmező arra hivatkozott, hogy roma nemzetisége miatt érte hátrány. Ez az előző évi 32 ügyhöz képest közel 50%-os csökkenést jelent.

A **levélforgalom** az ügyszámokhoz hasonlóan, de csak mérsékelten csökkent: 1852 darab papíralapú vagy elektronikus dokumentumot kezeltek a Nemzetiségi Biztoshelyettes Titkárságának munkatársai, ezek közül 810 bejövő (pl. beadvány,

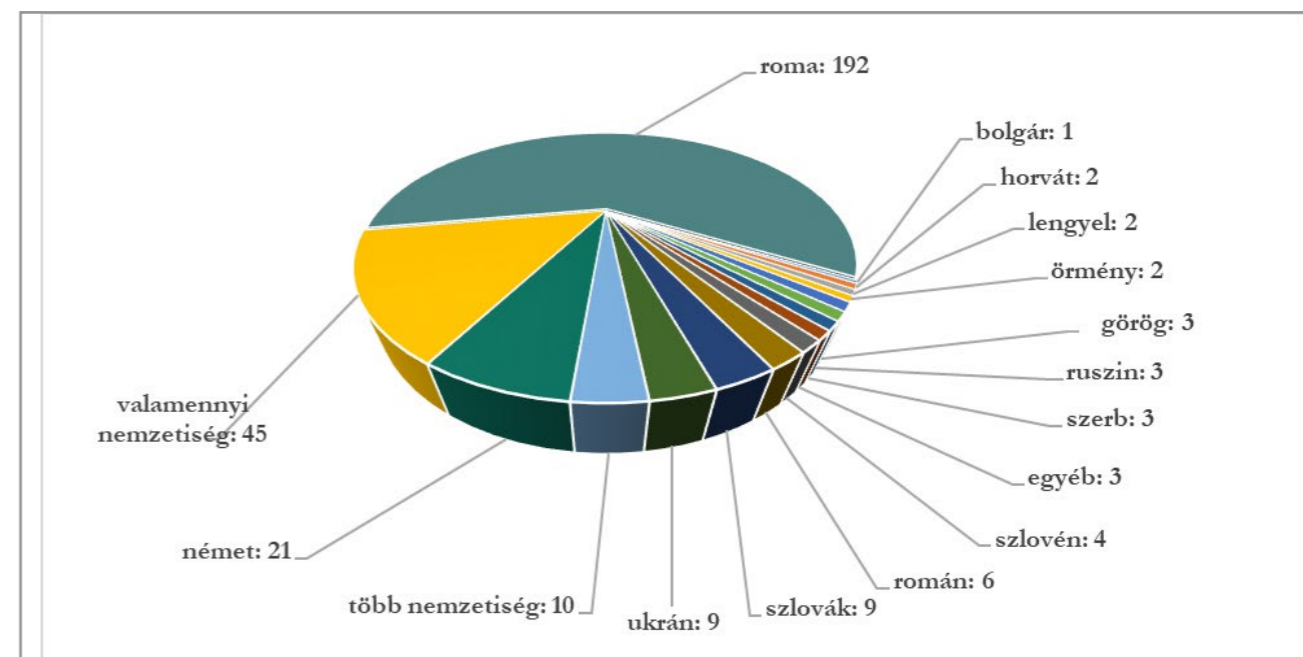
Az NBHT és az EBFF ügyszámai, valamint a biztoshelyettesi programok száma 2013–2022 között

megkeresett szervek válaszaival, szakértői anyagok) és 1042 ki-menő levél (pl. megkeresések, szakmai állásfoglalások, ügyzáró dokumentumok) volt.

A fenti folyamatok ellensúlyozása érdekében a biztoshelyettes fokozta a **kapcsolattartó és a helyi közösségeket célzó tevékenységét**: munkatársaival 178 szakmai eseményen és egyeztetésen vett részt, ami a megelőző évhez képest 26%-os emelkedést jelent. A látencia csökkentése érdekében az igazán kiszolgáltatott helyzetű személyek és közösségek közvetlen, helyszíni elérése is megerősödött. Reményei szerint a közvetlen kapcsolatfelvétel hatásai a 2023. évi ügyforgalmi tendenciákban már láthatóak lesznek.

A beadványozók nemzetisége

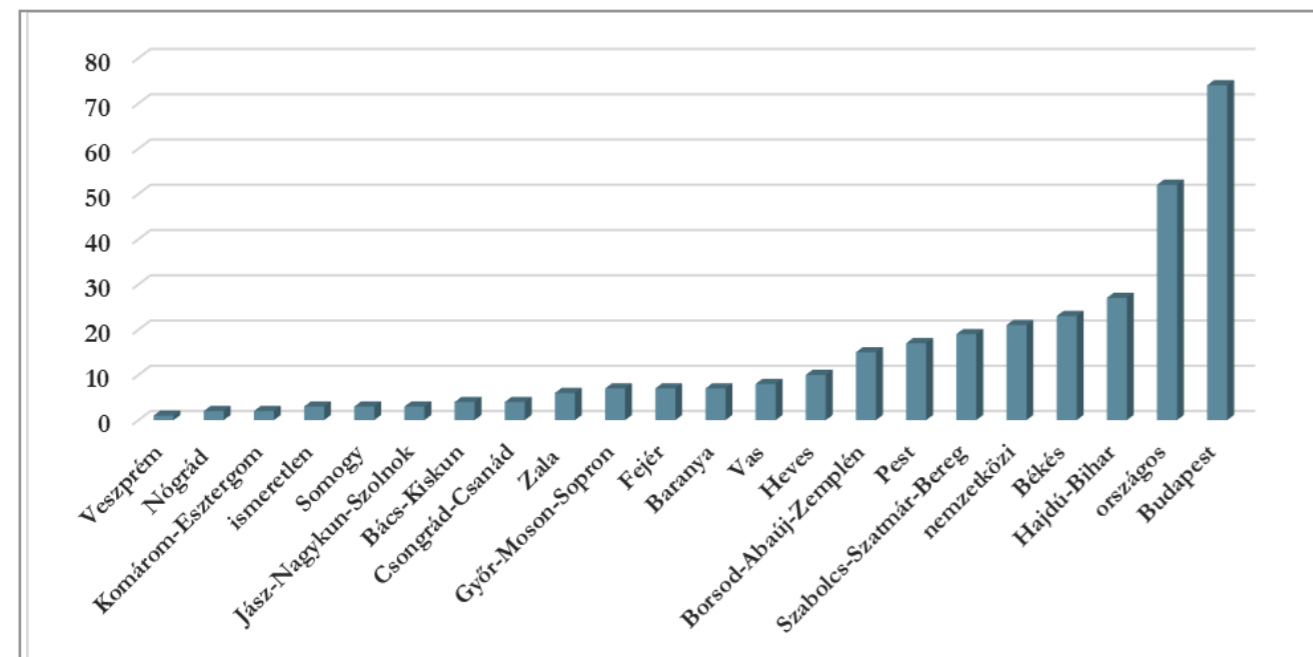
Az elmúlt évekhez hasonlóan 2022-ben is a roma nemzetiségű állampolgárokat érintő ügyek száma volt a legmagasabb:

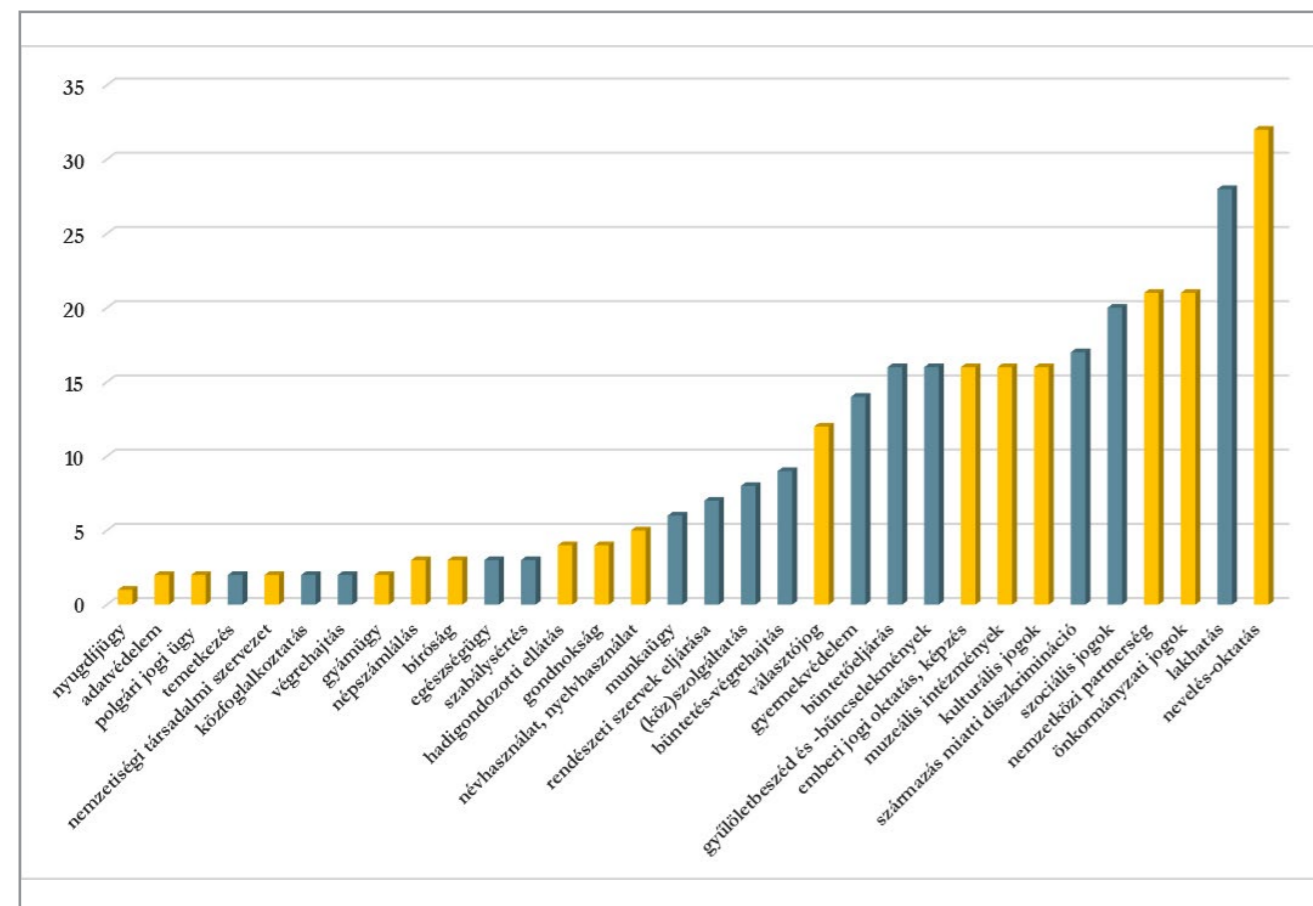
Az ügyek nemzetiségek szerinti megoszlása

A panaszbeadványok területi megoszlása

2022-ben is minden hazai megyéből érkezett beadvány, **Budapestre továbbra is sok panaszt nyújtottak be**, ami egyrészt a minisztériumok, központi hatóságok, az országos önkormányzatok székhelyeinek elhelyezkedésével magyarázható, másrészt pedig a Hivatal ismertségével, hozzáférhetőségével is összefügg a jelzett területi megoszlás. A tendencia változását a Hivatal területi irodái jelenthetik: a február 1-jétől Győrben, Szegeden és Debrecenben, illetve április 1-jétől Székesfehérváron, Miskolcon és Pécsen megnyílt egységek közvetlenebb hozzáférést jelenthetnek majd a megyeszékhelyeken lakó, illetve mobilisabb érintetti körnek. Továbbra is számos ügy érkezett a **romák által nagyobb arányban lakott**, egyben az Ukrajnából menekülők által kiemelten érintett, általában gazdasági és demográfiai kihívásokkal küzdő országrészekből.

A 2022. évi ügyek területi megoszlása

A 2022. évi ügyek típusai, tárgykörei

A panaszbeadványok típusai, tárgykörei

A 2022-es év tárgykörei és azok arányai hasonlóak voltak az előző évihez, és továbbra is jól mutatják a panaszügyekkel kapcsolatos, a fentiekben többször is jelzett **klasszikus nemzetiségi** (nemzetiségi nevelés-oktatás, kultúra, nemzetiségi önkormányzatok) és **roma esélyegyenlőségi, illetve egyenlőbánásmód-** (szociális, lakhatási, gyermekvédelmi, közfoglalkoztatási) **ügyek** közötti egyértelmű és nyilvánvaló megosztottságot, ami egyben a panaszfeldolgozás módszertanát is meghatározta. A diagram sárga mezői jellemzően az előbbi, míg a kék mezők az utóbbi kategóriába tartozó beadványokat jelzik. Megjegyzendő, hogy egyes nemzetiségi jogi ügyek – összetettségük következtében – technikai szempontból több területre is kapcsolódtak; ügytípusba sorolásuk a legjellemzőbb adataik mérlegelése alapján történt. A kiemelt ügycsoportokat elemző **6.5. fejezetben** részletesen is bemutatásra kerül a biztoshelyettes különböző típusú ügyekben végzett 2022. évi tevékenysége.

6.2. AZ EGYENLŐ BÁNÁSMÓDÉRT FELELŐS FŐIGAZGATÓSÁG FŐBB NEMZETISÉGI ÜGYFORGALMI ADATAI

A 2021. évi beszámolóban részleteztékhez hasonlóan a Főigazgatóság a tevékenysége során **köteles együttműködni** a nemzetiségi biztoshelyetttel. Ha nemzetiségi jogi tartalmú, illetve nemzetiségi érintettségű személy által kezdeményezett, az egyenlő bánásmód sérelmét jelző ügyben a beadványtevő nem nyilatkozik, vagy a biztoshelyettes és a Főigazgatóság eljárásának megindítását egyaránt kéri, a nemzetiségi biztoshelyettes tesz javaslatot a biztosnak arról, hogy mely eljárást indokolt megindítani. A Főigazgatóság a nemzetiségi tartalmú beadványok ügyintézésében a nemzetiségi biztoshelyetttel együttműködik: az egységes joggyakorlat érdekében a biztoshelyettes megismerheti a Főigazgatóság hatáskörébe tartozó nemzetiségi ügyeket, valamint kérésre vagy saját kezdeményezésére – a hatósági eljárás integritásának sérelme nélkül – szakmai álláspontot alakíthat ki és véleményt is nyilváníthat azokkal kapcsolatban. Ahogyan korábban jeleztük, 2022-ben a Főigazgatóságon 17 ügy volt folyamatban a közigazgatási hatósági eljárás valamely szakaszában, amelyekben a kérelmező arra hivatkozott, hogy roma nemzetisége miatt érte hátrány. A beadványok kapcsán az alábbi két specifikus tényezőt érdemes kiemelni.

Az érintettek roma származása melletti további védett tulajdonságok	Esetszám
csak nemzetiségi származás	15
vagyoni helyzet	1
társadalmi származás	1
politikai vagy más vélemény	1

Az élethelyzet, amely során az érintett diszkriminációt tapasztalt	Esetszám
foglalkoztatás	6
árúk forgalmazása és szolgáltatások igénybevétele	4
lakhatás	2
oktatás és képzés	1
szociális biztonság és egészségügy	0
egyéb	4

6.3. AZ ÉV KIHÍVÁSAI: KIEMELT SZAKMAI TÉMÁK

A nemzetiségi biztoshelyettes 2022-ben több olyan témát is kiemelt figyelemmel kísért, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a hazai nemzetiségi közösségekre. A korábbi évektől eltérően ezeknek csak egy része volt előre tervezhető, többségük aktuális társadalmi folyamatokra és strukturális problémákra való azonnali és szükség szerű szakmai válasz lépés volt. Hely hiányában a beszámolóban csak említésszerűen jelennek meg az egyes témák, a részletekről az aktuális események között, a korábban említett online fórumokon lehet tájékozódni.

6.3.1. AZ UKRAJNÁBÓL MENEKÜLŐ UKRÁN ÉS ROMA SZEMÉLYEK HELYZETE

A biztoshelyettes a háború kezdete óta kiemelten fontosnak tartotta a Magyarországra menekülő ukrán és ukrániai roma személyek, családok támogatását és a felmerülő problémák megoldását. 2022-ben ezért számos alkalommal egyeztetett az ukrán nemzetiségi szószóval, az Országos Ukrán Önkormányzattal, a Belügyminisztérium vezetőivel, a roma közösség országos és helyi vezetőivel, valamint a segítő tevékenységet végző civil szervezetekkel. **Helyszíni látogatásai** közül szakmai és szimbolikus értéke miatt is kiemelkedő volt a Langerné Victor Katalin akkori helyettes államtitkárral és Sztojka Attila kormánybiztossal tett körút, amelynek keretében három Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településre látogattak el. Nábárdban, Berkeszen és Záhonyban az Ukrajnából menekülő roma személyek helyzetét – így különösen szociális, lakhatási, egészségügyi igényeiket –, valamint az őket segítő ellátásokat és kihívásokat összetettségükben is megismerhette.

Az érintettekkel való beszélgetések, a szakmai találkozók, valamint a civil partnerektől érkező jelzések nyomán feltárt problémák, illetve akut kihívások kezelése érdekében a nemzetiségi biztoshelyettes folyamatosan egyeztetett a Kormány romaügyekért felelős vezetőivel, a migrációs helyzet akut ke-

zelésén fáradozó civil és a karitatív szervezetekkel is, valamint megkereste az érintett szakigazgatási szerveket.

Az év második felében új problémák, új élethelyzetek megoldása került a középpontba: a **tartósan hazánkban maradó menekült családok életkörülményeinek rendezése**, a megfelelő, folyamatos lakhatás és munkalehetőség megtalálása, valamint a gyermekek nevelési-oktatási szükségleteinek kielégítése. A biztoshelyettes a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM), az ENSZ Menekültügyi Főbiztosa (UNHCR), az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF) és a Gyermekjogi Civil Koalíció szakértő munkatársaival szoros együttműködésben kezdett el dolgozni a visszásságok, elsősorban az Ukrajnából menekült roma gyermekek oktatási helyzetének feltárása és megoldása érdekében.

6.3.2. ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK

A 2022 tavaszán tartott országgyűlési választások során már harmadik alkalommal nyílt lehetőség arra, hogy a nemzetiségek szószólót, illetve képviselőt válasszanak. A roma közösség kivételével a listaállítás, így az Országgyűlés munkájában való részvétel biztosítása valamennyi nemzetiség számára sikerült. A német nemzetiségű, regisztrált választópolgárok aktivitásának köszönhetően a közösség 2018-at követően ismét élni tudott az országgyűlési képviselők választásáról szóló törvény adta különleges mandátumszerzési lehetőséggel és Ritter Imre képviselőként folytathatta tevékenységét. Az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságában három új szószóló kezdte meg a munkáját, a görög szószóló visszatérő politikusként.

A biztoshelyettes folyamatosan figyelemmel kísérte a választások előkészítését, lebonyolítását és a helyi és országos választási szervek, jogorvoslati fórumok működését. Ennek keretében kapcsolatot tartott a nemzetiségi közösségek választott képviselőivel, és szakmai egyeztetéseket folytatott a Nemzeti Választási Bizottság és a Nemzeti Választási Iroda elnökével.

A biztoshelyettes évek óta együttműködik Sztojka Attila kormánybiztossal, akit 2022-ben szintén országgyűlési képviselőnek választottak, így a közös munka új keretek között folytatódott. A nemzetiségi biztoshelyettes a három újonnan megválasztott roma képviselővel, Lőcsei Lajossal, Varga Ferencsel és Berki Sándorral is egyeztetést folytatott. A találkozók elsősorban a nemzetiségi önkormányzatok működésének hatályos jogszabályi kereteiről, a gyakorlatban felmerülő problémákról, a népszámlálás roma vonatkozásairól és az önkormányzati, valamint országgyűlési érdekképviselési tevékenység lehetőségeiről esett szó. A konstruktív és nyitott szakmai beszélgetések fontos lépések voltak a roma közösség érdekében végzett együttműködés kialakításában.

6.3.3. NÉPSZÁMLÁLÁS

A népszámlálás kiemelt jelentőségű a Magyarországon élő nemzetiségi közösségek számára: a census során nyert hiteles, megalapozott és szakszerű hivatalos statisztikai adatok hozzájárulnak ahhoz, hogy a szakértők és a (szak)politikusok megismerjék, megértsék és értékeljék a hazai nemzetiségek társadalmi jelenségeit és folyamatait. Az adatok nélkülözhetetlenek a nemzetiségi önkormányzatok létrehozására vonatkozó jogok gyakorlásához. A biztoshelyettes a **2/2020. számú elvi állásfoglalásban** részletesen bemutatta a népszámlálás előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos nemzetiségi jogi vonatkozású komplex kérdéseket, szakmai javaslataival pedig támogatta a folyamat előkészítését. Az ezt követő másfél évben a Központi Statisztikai Hivatallal és az országos nemzetiségi önkormányzatokkal szoros együttműködve bekapcsolódott a meginduló, majd folyamatosan működő **szakmai konzultációs sorozatba**, valamint véleményezte és segítette a népszámlálás végrehajtásával kapcsolatos feladatokról szóló rendelet tartalmának meghatározását, emellett részt vett a „Vállaljunk közösséget!” elnevezésű, nemzetiségi identitás megváltására buzdító kampányban is.

6.3.4. EGYÉNI NEMZETISÉGI NYELVHASZNÁLAT

A nemzetiségi ombudsmanhelyettes az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Nyelvtudományi Kutatóközpontjával közösen 2022. október 20-án „Minek nevezzelek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései” címmel szervezett konferenciát a Hivatalban. Az eseményt kiemelt figyelem kísérte: a nemzetiségi közösségek vezetői és szakértői, valamint a nyelvtudomány képviselői közül 50 fő személyesen vett részt, további 40 érdeklődő pedig online kapcsolódott be. A konferencia apropóját a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználatról szóló 3/2021. számú elvi állásfoglalás adta, amely felszínre hozta és felerősítette az identitás szerkesztésével kapcsolatos párbeszéd szükségességét a nemzetiségi közösségek képviseletét ellátó önkormányzatok, valamint a nyelvtudomány szakemberei között. Az ombudsmanhelyettes kifejezett szándéka az volt, hogy a Magyarországon elismert nemzetiségek saját nemzetiségi nyelvi szabályainak megfelelő anyakönyvezés terén feltárja a névhasználat érvényesülésének komplex helyzetét, és a nyelvtudomány képviselőivel közösen bemutassa azokat a kihívásokat, elmentmondásokat, amelyekkel a nemzetiségi közösségek tagjai szembesülnek az említett jogok érvényre juttatása és gyakorlása során.

6.3.5. GYŰLŐLET-BŰNCSELEKMÉNYEK ELLENI FELLÉPÉS

Az előző két év eseményei számos szempontból átforgalmazták a globális és a lokális közösségeinket: a pandémia olyan kihívás volt, amely egyaránt okozott közvetlen gazdasági és ennél is súlyosabb közvetett társadalmi károkat, a háború pedig ezeket a tendenciákat tovább erősítette. Az egyéni és közösségi szinten egyaránt jelentkező megküzdési stratégiák hiányosságai, az egzisztenciális bizonytalanság és a társadalmi csoportok közötti növekvő távolság szomorú következményeként az előítélet motiválta cselekmények, különösen a gyűlölet-bűncselekmények többirányú expanzióját tapasztalhattuk. 2020 óta a biztoshelyettes gyakorlatában is jelentősen emelkedett a **gyűlölet-bűncselekmények és kísérőjelenségeik** száma, ezért szükségesnek tartotta az érintett jogalkalmazókkal (újra)értékelni a gyűlölet-bűncselekmények elleni jogalkotói és jogalkalmazói fellépés elmúlt évtizedes erőfeszítéseit.

2022. december 8-án több mint 150 érdeklődő részvételével sor került „**A gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés aktuális kihívásai és lehetőségei – a büntetőjog eszközeivel és azokon túl**” című hibrid (online és személyes) jelenléttel megvalósított konferenciára a Hivatalban. A nemzetiségi biztoshelyettes és a Res Iudicata – Bírák a Társadalmi Tudatosságért Egyesület közös szakmai rendezvénye a téma egyedülálló hazai eseménye volt: a területen dolgozó bírák, ügyészek, ügyvédek és civil szervezetek munkatársai vitathatták meg szakmai tapasztalataikat és ismerhették meg akadémiai szakértőktől a téma aktuális kihívásait. A konferencia célja az aktuális európai és magyar trendek, valamint intézkedések megismerése, a gyűlölet-bűncselekmények megítélésével kapcsolatos jogalkalmazói tapasztalatcsere, valamint az értelmezési kérdések és a fellépési lehetőségek megvitatása volt.

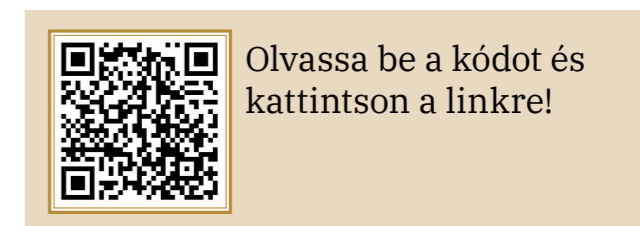
6.3.6. A KÖVETKEZŐ JOGÁSZGENERÁCIÓK OKTATÁSA

2022-ben folytatódott az egyetemista generáció nemzetiségi jogokkal kapcsolatos jogtudatosságának erősítése és szemléletformálása. Ennek keretében a nemzetiségi biztoshelyettes az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Pécsi Tudományegyetem joghallgatói számára is több előadást tartott az év folyamán, valamint szakmai gyakornokokat fogadott a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről és a Budapesti Corvinus Egyetemről. A biztoshelyettes és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kara között 2022 tavaszán kezdődött egy párbeszéd az **interdiszciplináris szakmai együttműködés** lehetőségéről, amelynek keretében a biztoshelyettes megoszthatja a nemzetiségi jogokkal, valamint az egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatait a leendő pedagógusokkal és kutatókkal. A kar oktatóinak szakmai tudása és széles körű tapasztalatai pedig a kisebbségi csoportokkal való munka hatékonyságának növelését és a sérülékeny csoportok elérésének növelését segít-

hetik. Első lépésként a biztoshelyettes előadást tartott munkájáról „Az emberi és kisebbségi jogok” című kurzus keretében a kar hallgatóinak, 2023-tól pedig terepgyakorlati helyet kíván biztosítani magyar és külföldi mesterszakos hallgatók számára a titkárságán.

6.4. KÖZÖS JELENTÉSEK ÉS ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSOK

A területi korlátokra való tekintettel a következő táblázatban tizenhat, 2022-ben kiadott kiemelt szakmai dokumentum listáját közöljük csupán, az alábbi QR-kód segítségével azonban a dokumentumok összegzése, teljes szövege és a kapcsolódó szakmai háttéranyagok is megismerhetők. A Kiemelt ügycsoportok a nemzetiségi jogi területen című, 6.5. alfejezetben az egyes szakterületek elemzése során külön is megjelennek a dokumentumok fontosabb megállapításai.

Olvassa be a kódot és kattintson a linkre!

A nemzetiségi biztoshelyettesnek az egyedi panaszok konkrét kezelése mellett lehetősége van jogi jellegű, általános szakmai anyagok kiadására is.

A biztossal együtt kiadott **közös jelentés** az adott egyedi ügyben folytatott vizsgálat részleteiről, a megállapított tényállásról és a felmerült jogsértésről ad részletes tájékoztatást, valamint rendelkezik az ombudsmentörvény által kínált, „ombudsmentípusú” eszközök alkalmazásáról.

Az **elvi állásfoglalás** célja, hogy a biztoshelyettes felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogoknak, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálhatják.

A fentiek mellett a biztoshelyettes a vizsgált szervnek küldhet **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** is, amely az adott egyedi ügyben részletesen feltárt tényállás bemutatása és a jogi helyzet elemzése után felhívja a figyelmet a tapasztalt jogalkalmazási koherenciazavarra, majd annak saját hatáskörben történő kijavítására kéri fel a szerv vezetőjét.

2022-ben a nemzetiségi jogterületen **hat közös jelentés** és **két elvi állásfoglalás** született, **nyolc ügyben** pedig **jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelet** adott ki a biztoshelyettes.

Közös jelentések	
1.	AJB-835/2022. számú közös jelentés a polgármester ellátási kötelezettségével összefüggésben a hatósági házi karantén elrendelése esetén (2022. november 28.)
2.	AJB-1134/2022. számú közös jelentés egy roma nemzetiségű személlyel szemben folytatott büntetőeljárás keretében a személyes szabadságkorlátozás törvényességét és a védelemhez való jog biztosítását érintően (2022. december 16.)
3.	AJB-1268/2022. számú közös jelentés a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott nemzetiségi köznevelési intézmények köznevelési szerződés keretében történő támogatásának vizsgálatáról (2022. november 28.)
4.	AJB-1358/2022. számú közös jelentés a nemzetiségi önkormányzati képviselők összeférhetlenségi szabályozásával összefüggésben (2022. december 20.)
5.	AJB-2946/2022. számú közös jelentés külföldi jog szerinti utónév anyakönyvezésével összefüggésben (2022. november 22.)
6.	AJB-4076/2022. számú közös jelentés a nemzetiségi önkormányzatok működési transzparenciájának vizsgálatával összefüggésben (2022. október 21.)
Elvi állásfoglalások	
1.	1/2022. számú elvi állásfoglalás a második világháború végén a Szovjetunióba, kényszermunkára elhurcolt német nemzetiségű személyek és hozzátartozóik hadigondozásáról (2022. január 19.)
2.	2/2022. számú elvi állásfoglalás az iskolai hiányzások miatt indítható szabálysértési eljárások és más szankciók vizsgálatáról (2022. április 25.)
Jogalkalmazási javaslatot tartalmazó zárólevelek	
1.	AJB-50/2022. számú ügy – külterületen fekvő szegregátum lakosságának ivóvízellátási problémái (2022. október 26.)
2.	AJB-226/2022. számú ügy – egyetértési jog gyakorlása a települési önkormányzat által fenntartott óvoda intézményvezetői pályázatának kiírása és elbírálása során (2022. december 19.)
3.	AJB-335/2022. számú ügy – felsőoktatási felvételi eljárás során nemzetiségi nyelvből szerzett nyelvvizsga elismerése és külföldi érettségi bizonyítvány honosítása (2022. február 15.)
4.	AJB-1433/2022. és 1434/2022. számú ügyek – gyűlöletbeszéd és gyűlölet-bűncselekmények veszélye egyes településeken tartott szélsőjobb oldali demonstrációkkal összefüggésben (2022. július 19.)
5.	AJB-1818/2022. számú ügy – roma származású gyanúsított kihallgatásának körülményei (2022. október 5.)
6.	AJB-2889/2022. számú ügy – roma származású személyek bírósági épületekbe történő akadálytalan bejutása, hirdetések hozzáférhetősége és az ügyfélszolgálatok hatékonysága (2022. december 13.)
7.	AJB-2992/2022. számú ügy – roma származású tanulókkal szembeni szegregáció és rossz bánásmód (2022. szeptember 9.)
8.	AJB-3373/2022. számú ügy – roma származású személyek előállításának és gyanúsított ki hallgatásának körülményei (2022. december 15.)

6.5. KIEMELT ÜGYCSOPORTOK A NEMZETISÉGI JOGI TERÜLETEN

A kiemelt ügycsoportok bemutatása – az elmúlt évekhez hasonlóan – a nemzetiségi biztoshelyettes éves munkájának áttekintését szolgálja. A korábban említett válságghul-

lámok és nehézségek a 2022-es év panaszügyeiben is megjelentek, így az egyes ügycsoportok bemutatásakor többször is történik utalás az **energia- és gazdasági válság hatására, következményeire**. Az alábbi hat ügycsoportban a 2022-es év általános tendenciáinak a felvázolására és konkrét ügyek bemutatására kerül sor.

6.5.1. NEMZETISÉGI NEVELÉS-OKTATÁS ÉS GYERMEKVÉDELEM

A biztoshelyettes 2022-ben is eljárt számos, különböző nemzetiségi közösségekhez tartozó gyermekek jogait érintő panaszügyben, amelyekben **a gyermekek** nemcsak **nemzeti-ségi hovartartozásuk**, de **életkorukból** adódó kiszolgáltatottságuk **okán is fokozottan veszélyeztetettek voltak**. Az ügyek egy része **egyedi panaszok** alapján indult, de több esetben a biztoshelyettes **hivatalból kezdeményezett vizsgálatot**, ha úgy ítélte meg, hogy a nemzetiségi jogok sérelmének veszélye az adott közösséghez tartozó gyermekek nagyobb csoportját érintette, illetve rendszerszintű, feltétlen odafigyelést érdemlő problémák esetén. 2022 folyamán, az elmúlt évekhez hasonlóan, minden olyan ügyben, amelynek érintettje gyermek volt, a biztoshelyettes fokozott érzékenységgel, **kiemelt figyelemmel járt el** a tények feltárása, elemzése során. Ebből következően a **nevelési-oktatási intézmények**, illetve azok **fenntartói mellett** a legtöbb esetben **tájékoztatást kért** az érintett **gyermekvédelmi szervektől**, illetve szükség esetén a **helyi nemzetiségi önkormányzattól** is a panasz hátterének alapos áttekintése érdekében.

A nevelés-oktatás területét érintő ügyek az elmúlt évekhez hasonlóan alapvetően két típusba sorolhatóak. A **klasszikus nemzetiségi nevelést-oktatást érintő ügyek** mellett 2022-ben a korábbi évekhez képest kiemelten nagy számban érkeztek olyan szülői panaszok, amelyek azt kifogásolták, hogy **a köznevelési intézményekben a gyermekek megalázó, rossz bánásmódtól, verbális vagy akár fizikai agressziótól, illetve kirekesztéstől szenvedtek**. Ezen ügyek minden esetben a **roma nemzetiség tagjait érintették**, azzal a kivétellel, hogy a háború kitörését követően az **ukrán gyermekekkel** szembeni rossz bánásmód, zaklatás miatt is érkezett jelzés a biztoshelyetteshez. A kezdeményezők elsősorban egyes pedagógusok magatartását kifogásolták, de előfordult több olyan ügy is, ahol a tanulók közötti bántalmazás, zaklatás miatt kért segítséget a szülő, mert úgy érezte, hogy az iskolától nem kap a gyermeke megfelelő védelmet, támogatást.

Szintén roma gyermekeket érintő problémaként jelentkeztek a rossz bánásmód mellett **a diszkrimináció egyéb megnyilvánulási formái**, kiemelten az intézményen vagy településen belüli elkülönítés, **szegregáció jelensége**. Közismert tény, hogy Magyarországon az oktatási szegregáció a halmozottan hátrányos helyzetű, kiemelten a roma nemzetiségű gyermekekkel szemben megvalósított leggyakoribb diszkriminációs mechanizmus. A roma gyermekeket érintő szegregált oktatás legtöbb esetben együtt jár a rosszabb, alacsonyabb minőségű oktatással és a kedvezőtlenebb infrastrukturális körülményekkel is. A szegregált iskolákban a gyermekek zöme súlyos tanulási és magatartásproblémákkal küzd, nincs számukra hűzóerő, a pedagógusok pedig ember feletti munkát végeznek alacsony megbecsülés mellett, így kiégették, elfásultak. Azok a gyermekek, akik szegregált iskolába kényszerülnek, olyan helyzetbe

kerülnek, amely gyakorlatilag egész későbbi életpályájukat kedvezőtlen irányba befolyásolja. **A szegregált oktatásból egyenes út vezet az aluliskolázottság, a munkanélküliség és a teljes depriváció felé.**

2022 folyamán a nemzetiségi biztoshelyettes látóterébe került ügyekben **még azokban az esetekben is megjelent a szegregáció problémája**, amikor a szülők alapvetően nem az elkülönítés ténye miatt kértek segítséget, hanem a fentiekben már jelzett rossz bánásmód miatt. Az érintett gyermekek gyakorlatilag teljes mértékben roma többségű intézményekbe jártak. Ezek az iskolák a legtöbb esetben olyan falusi vagy városkészi, a roma telep közelében lévő kisiskolák, ahonnan az évek során a nem roma szülők fokozatosan elvitték a gyermekeiket, így ott már csak a helyi cigány származású gyermekek tanultak.

A biztoshelyettes tapasztalata szerint **az iskolafenntartók legtöbbször tehetetlenek a spontán szegregációs folyamatokkal szemben**, és bár a jogszabály az iskolai körzethatárok kialakítása kapcsán próbál a szegregáció elkerülése érdekében szabályokat megfogalmazni, a gyakorlatban ezek a rendelkezések a fenntartó esetleges erőfeszítései ellenére sem vezetnek kellő eredményre.

A biztoshelyettes ezekben a panaszügyekben tényként rögzítette a szegregáció jelenségét, és felhívta a fenntartó figyelmét az antiszegregációs jogszabályi előírásokra, arra azonban nem volt lehetősége, eszköztára, hogy a helyi érdekekkel szemben a szegregált intézmények teljes átalakítására tegyen javaslatot. Már csak azért sem, mert ahhoz, hogy az ilyen intézményekben szocializálódott gyermekeket sikeresen integrálni lehessen, olyan motivált, felkészült pedagógusokra, és a pedagógusokat segítő intézményrendszerre (pszichológus, szociális munkás, fejlesztő szakemberek) lenne szükség, amellyel jelen pillanatban az érintett iskolafenntartók, illetve a hazai közoktatási rendszer szereplői többségében nem rendelkeznek.

A roma gyermekekkel kapcsolatos **rossz bánásmód**, kirekesztés egyébként sajnálatos módon sokszor **már az óvodában elkezdődik**, annak ellenére, hogy **az óvoda még a legtöbb településen integráltan működik**. 2022-ben több olyan panasz is érkezett a biztoshelyetteshez, amelyekben a roma nemzetiségű gyermekeket, illetve azok családját a helyi óvodákban érte hátrány.

Az oktatás színvonalának alacsonyabb volta és a rossz bánásmód mellett a roma gyermekek fokozottan veszélyeztetettek az **iskolai hiányzások** és az **iskolai lemorzsolódás** szempontjából is. Az iskolai hiányzások miatt nagy számban alkalmazott szankciókkal kapcsolatban indult egyedi ügy nyomán a biztoshelyettes **elvi állásfoglalást** adott ki (2/2022.), amelyben – a 2021. évi gyöngyöspatai állásfoglaláshoz hasonlóan – alapjaiban tárta fel és elemezte a hazai oktatási rendszer roma gyermekeket sújtó oktatási diszkrimináció mechanizmusait. A biztoshelyettes az egyedi ügyön túl általánosságban is megvizsgálta, hogy **a tankötelezettség teljesítésével kapcsolatos szülői mulasztásokra reagáló komplex szabálysértési, illetve gyermekvédelmi szankciórendszer mennyiben**

alkalmazható eredményesen, és mennyiben segíti elő az iskolai tanulmányok sikeres befejezését, illetve az iskola korai elhagyásának, azaz az iskolai lemorzsolódásnak a megakadályozását.

A biztoshelyettes elvi állásfoglalásában arra a következtetésre jutott, hogy az igazolatlan iskolai mulasztás komplex kérdésköre a probléma kezelése és következményei tekintetében jóval túlmutat az iskolai hiányzás témáján. Az igazolatlan mulasztás azoknak a gyermekeknek a körében a legmagasabb, akiknek a családjai szociálisan nehéz helyzetben vannak, akik számára a mélyszegénységből és a munkanélküliségből az egyetlen kivezető út épp az lehetne, ha tanulmányaikat befejezve továbbtanulnának vagy szakképzettséget szereznének.

A biztoshelyettes megállapította, hogy **az igazolatlan hiányzásokhoz kapcsolódó büntetőszankciókból fakadó hátrányok nagyobb arányban érintik a hátrányos helyzetű, köztük roma családokat.** A rossz szociális háttérű családoknál a tankötelezettség teljesítése érdekében, az igazolatlan hiányzás esetén alkalmazandó szankciórendszer, kiemelten a családi pótlék szüneteltetése, a szabálysértési bírság kifizetése, valamint a szülők közfoglalkoztatásból való kizárása súlyos anyagi problémákat okoz. A biztoshelyettes szerint **a szabályozás sajátos ellentmondása, hogy a gyermekek legfőbb érdekének érvényesítése céljából kezdeményezett intézkedések épp a gyermekek biztonságos, egészséges testi és lelki fejlődését akadályozhatják.** A biztoshelyettes az elvi állásfoglalásában arra a következtetésre jutott, hogy az iskolai hiányzások kezelésével kapcsolatos jogszabályi környezet – bár mindenkire kötelező előírásokat és szankciókat fogalmaz meg – arányaiban mégis egy jól körülírható társadalmi csoportot, a roma nemzetiségű gyermekeket érinti különösen hátrányosan, **felvetve ezzel a közvetett diszkrimináció veszélyét is.**

A feltárt problémák és hiányosságok alapján a biztoshelyettes kiemelt célként határozta meg olyan kutatások, vizsgálatok kezdeményezését, **szakmai párbeszéd elindítását,** amelyek lehetővé tennék e bonyolult témakör rendszerszintű áttekintését, elemzését. Mindezek mellett a nemzetiségi biztoshelyettes kezdeményezte **a tankötelesek igazolatlan mulasztásával kapcsolatos jogszabályok módosításának megfontolását** is, ez utóbbit azonban az illetékes szaktárca jelenleg nem tartja szükségesnek. Az elvi állásfoglalás teljes szövege a 6.4. fejezetben elérhető.

A roma nemzetiségű közösséghez tartozó gyermekeket érintő, elsősorban az egyenlő bánásmód követelményének sérelmével járó ügyek mellett 2022-ben számos olyan ügy vizsgálatára is sor került, amelyek a **nemzetiségi nevelés-oktatással voltak kapcsolatosak,** érintve a nemzetiségi anyanyelv és identitás megőrzésének a nehézségeit is.

2022-ben a biztoshelyettes **közös jelentést** adott ki a biztossal **az országos nemzetiségi önkormányzatok által fenn tartott nemzetiségi köznevelési intézmények köznevelési szerződés keretében történő támogatásának vizsgálatáról.** A tárgyalt év elején több országos nemzetiségi önkormány-

zat is jelezte, hogy a köznevelési szerződések megkötésének elhúzódása miatt a köznevelési intézményeik fenntartásával kapcsolatban problémák merültek fel. Bár az illetékes minisztérium a panaszolt elhúzódó szerződések megkötését idővel rendezte, a biztos és helyettese közös jelentésükben a hasonló jellegű nehézségek megelőzése érdekében, preventív céllal, fontosnak és szükségesnek tartották a felmerült problémák átgondolását, rendszerezését, és ehhez kapcsolódva intézkedések kezdeményezését.

A biztos és a biztoshelyettes véleménye szerint az oktatásért felelős minisztérium, illetve az országos nemzetiségi önkormányzatok képviselői között a tárgykörben szorosabb szakmai együttműködést kell kialakítani, a problémák világos és egyértelmű meghatározása, illetve a köznevelési szerződésekre vonatkozó egyeztetések időbeni megkezdése érdekében. Olyan **rugalmas kompenzációs rendszer kidolgozását és kialakítását is javasolták,** amely akár évenkénti elszámolás alapján, de biztosítaná az infláció és egyéb pluszkiadások követését és fedezését. Kiemelten hangsúlyozták, hogy **a jogbiztonság követelményének érvényesítését** a köznevelési szerződések előkészítése, megkötése és az ötéves végrehajtási folyamat során is garantálni szükséges az átláthatóság, a tervezhetőség és a nemzetiségi köznevelési intézmények folyamatos és megfelelő finanszírozásának biztosításával. A közös jelentés teljes tartalma elérhető a 6.4. fejezetben.

A fenti, átfogó jellegű ügyeken túl a biztoshelyettes számos, **nemzetiségi jogokat érintő egyedi oktatási ügyben** is eljár. Egy panaszos például a felsőoktatási felvételi eljárás során a **ruszin nyelvvizsga** elismerésével és a külföldön szerzett érettségi bizonyítvány honosításával kapcsolatban kért segítséget. Egy **német nemzetiségű** panaszos a pandémiához kapcsolódó ügyében a német nemzetiségi általános iskola ausztriai nyelvyakorló táborában való részvétel feltételét – **az oltás kötelező felvételét – kifogásolta.** Szintén a **német nemzetiséghez** kötődött az a panaszügy, amely a **nemzetiségi képzőhelyi támogatás** megvonásával volt kapcsolatos. Az ukrán nemzetiségi szószóló több esetben is jelzéssel élt a **menekült ukrán gyermekek** nevelési-oktatási és gyermeki jogait érintő ügyekben.

A nevelés-oktatási jogokat érintő panaszok mellett érkeztek a **gyermekvédelmi területekhez** szorosabban kapcsolódó beadványok is. Egyes ügyekben a panaszos szülő a vele szemben indult gyermekvédelmi eljárásokat kifogásolta, különösen olyan esetekben, amikor a **gyermek vagy gyermekek családból történő kiemeléséről** volt szó. Más ügyekben a vér szerinti szülő a már kiemelt gyermekének nevelőszülőnél történő elhelyezését, vagy a nevelőszülő magatartását kifogásolta, egy édesanya pedig a gyermektartásdíj behajtásával kapcsolatban kért ombudsmani segítséget. A gyermekvédelmi ügyekben kiemelt körültekintéssel járt el a biztoshelyettes, előfordult ugyanis, hogy a gyermek és a szülő érkei között ellentétek álltak fenn. Ilyen esetben a **biztoshelyettes eljárásában az el-**

sőbbiséget a gyermek legjobb érdeke és jóléte élvezte, akár a szülővel szemben is.

Biztoshelyettesi esetjog

1. A biztoshelyettest egy vidéki település pedagógusa kereste meg azzal, hogy iskolájában **a gyermekeket roma származásuk alapján külön osztályokban helyezik el, és ezen osztályokban a tanulók rosszabb körülmények között tanulnak, kedvezőtlenebb bánásmódban részesülnek.** A biztoshelyettes széles körű tényfeltárást végzett az ügyben, majd a rendelkezésre álló információk alapján megállapította, hogy a nemzetiségi alapon történő diszkrimináció ténye nem igazolható, az azonban igen, hogy a szóban forgó tagiskolában felmerülhet annak a veszélye, hogy **a gyermekek egyenlő bánásmóddhoz való joga képességeik, valamint társadalmi helyzetük okán mind a tagintézményen belül, mind a feladatellátási helyek között sérülhet.** A bekért információk arra utaltak ugyanis, hogy a szóban forgó tagiskola minden szempontból hátrányosabb helyzetben van az oktatási intézmény többi feladatellátási helyéhez képest, és az iskolán belül is kialakultak olyan osztályok, ahol gyakorlatilag csak rosszul teljesítő, tanulási és egyéb, szociokulturális hátrányokkal és nehézségekkel küzdő gyermekek tanultak.

A biztoshelyettes felkérte a tankerület vezetőjét, vizsgálja felül a településen a **körzethatárokat** abból a szempontból, hogy a feladatellátási helyek között arányosabban legyenek elosztva a különböző hátrányokkal küzdő gyermekek, hogy heterogénebb, a pozitív ösztönzés, húzóerő lehetőségét hatékonyabban biztosító tanulói összetétel alakulhasson ki valamennyi feladatellátási helyen. Felkérte arra is, hogy fokozottan működjön együtt az érintett intézmény vezetőjével a tagiskola osztálykialakítási módszereinek felülvizsgálatában, és amennyiben szükséges, az új tanév indításakor intézkedjen a szignifikánsan alulteljesítő osztályok heterogénebb összetételének kialakítása érdekében. A biztoshelyettes azt is kérte a tankerület vezetőjétől, hogy teremtsen meg annak feltételeit, hogy a tagintézményben a jogszabály szerinti keretek között biztosítsák a tanulók számára a szükséges fejlesztő nevelést-oktatást, és ha e feltételeket fenntartóként nem tudja biztosítani, kérje a középírányító szerv, illetve az ágazatért felelős szaktárca érdemi intézkedését.

2. Egy panaszos édesapa azzal fordult a biztoshelyetteshez, hogy **fia** a járvány alatti **digitális oktatási rendszerbe nem tudott megfelelően bekapcsolódni,** és így több tantárgy vizsgájára sem tudott eredményesen felkészülni. Emiatt az előírt követelményeket nem tudta teljesíteni, és az **intézmény döntése alapján évismétlésre szorult.** Ugyanakkor a speciális szakképzési program, amelynek hallgatója volt, időközben lezárult. A szülő panaszában kifejtette, hogy a járvány miatt bevezetett digitális oktatásra használt platformra való bekapcsolódás menetéről csak késve kapott felvilágosítást az intézmény részéről, ezért korábban nem tudta támogatni fiát az online oktatási

rendszerhez való csatlakozásban. Mindezekre figyelemmel, a nehézségeket jelezve, felkereste a tagintézmény igazgatóhelyettesét és fia osztályfőnökét is, az esetleges pótvizsgázás lehetőségét kérve. Érdemi segítséget azonban elmondása szerint nem kapott.

A biztoshelyettes az ügy átfogó kivizsgálását követően arra a következtetésre jutott, hogy a nemzetiségi jogok sérelme nem állapítható meg, az iskola ugyanis időben és számos alkalommal jelezte a hiányzásokat a szülő felé, és igyekezett bekapcsolni a gyermeket az online oktatásba. Ugyanakkor a **biztoshelyettes** az intézmény főigazgatójának küldött zárólevelében **felhívta a figyelmet arra, hogy a tagintézménynek** az oktatási esélyegyenlőség biztosítása érdekében **támogató, esélyt kiegyenlítő intézkedésekkel,** ha szükséges, a többi tanulóhoz viszonyítva speciális többletintézkedésekkel is **kötelessége elősegíteni a tanuló online oktatásba való bekapcsolódását.** Mindezekre tekintettel a biztoshelyettes **arra kérte a főigazgatót,** hogy továbbra is **kísérje figyelemmel** az érintett fiatal tanulmányi előmenetelét, és **a lemorzsolódás megelőzése érdekében támogassa a tanulmányai sikeres befejezésében.**

6.5.2. NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZATI JOGOK

A helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok működésére vonatkozó kérdésköröket a múlt évben is kiemelt figyelemmel kísérte a biztoshelyettes. 2022-ben a nemzetiségi önkormányzatok visszatérhettek a járvány miatt bevezetett veszélyhelyzet előtti működési rendjükhöz. Tavalay már nem az elnökök, hanem újra a képviselő-testületek, közgyűlések jártak el és hoztak döntéseket az adott nemzetiségi önkormányzatot érintő ügyekben.

A nemzetiségi önkormányzatok működésével összefüggésben jellemzően a járvány előtti problémák és nehézségek merültek fel újra: érkeztek **panaszok a nemzetiségi önkormányzat működése, a települési és a nemzetiségi önkormányzatok együttműködése, a nemzetiségi önkormányzat véleményezési és egyetértési jogainak gyakorlása kapcsán.** Az együttműködési problémákra vonatkozó ügyekben a biztoshelyettes több esetben is közvetíteni próbált a két önkormányzat között a megfelelő kommunikáció, hatékony egyeztetés kialakítása érdekében, amely a nemzetiségi jogok érvényesítése szempontjából kiemelten fontos.

Újabb kihívás elé állította a nemzetiségi önkormányzatokat a kialakult **energia- és gazdasági válság,** amelynek hatására növekedtek a finanszírozási gondjaik. Gazdálkodási nehézségei miatt egy országos nemzetiségi önkormányzat panaszszal fordult a biztoshelyetteshez, jelezve, hogy nem történt meg a költségvetési támogatása egy részének folyósítása, ami az önkormányzat működőképességét veszélyeztette. A biztoshelyettes az ügyben arról kapott tájékoztatást a Belügyminisztériumtól, hogy az országos nemzetiségi önkormányzat megkapta az elmaradt összegeket, és ezzel a finanszírozási problémáik átmenetileg rendeződtek. A tájékoztató levélben

a szaktárca azt is jelezte, hogy a felmerült elszámolási problémák ellenére többször is segítséget nyújtott az érintett országos nemzetiségi önkormányzat vezetésének a közgyűlésük és intézményeik törvényes működtetéséhez. Az energiaárak növekedéséből eredő többletköltségek a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott intézmények működtetésében is súlyos nehézségeket okoztak. A nemzetiségi biztoshelyettes ezért kiemelt figyelemmel kísérte a jelzett intézmények rezsikompensációjának kérdéskörét.

Az elmúlt évekhez hasonlóan a nemzetiségi önkormányzatokkal összefüggésben gyakran érkeztek olyan beadványok, amelyek jogi szabályozást is érintő alapjogi kérdéseket vetettek fel. 2022-ben egy ruszin nemzetiségű panaszos azt jelezte, hogy **a nemzetiségi önkormányzati képviselők összeférhetlenségi szabályozására** vonatkozó, korábban a biztos és biztoshelyettese által kiadott közös jelentésben feltárt alapjogi visszásságok továbbra is fennállnak. A konkrét esetben alkalmazott összeférhetlenségi előírások miatt a panaszos a megyei kormányhivatal kormánytisztviselőjeként dolgozva – elnökként, elnökhelyettesként, illetve képviselőként – nem vehetett részt a helyi, illetve országos nemzetiségi önkormányzat munkájában, annak ellenére, hogy kormánytisztviselőként nem tartoztak a feladatkörébe az adott nemzetiségi önkormányzatot érintő ügyek. A biztos és helyettese szükségesnek tartotta utóvizsgálat keretében áttekinteni a teljes jogszabályi környezetet, továbbá kikérni az igazságügyi miniszter véleményét, aki válaszlevelében megerősítette a szabályozási összhang hiányát.

Az **összeférhetlenségi szabályozás** évek óta fennálló elmentmondásosságának és többértelműségének rendezése érdekében a biztos és a biztoshelyettes fontosnak ítélte egy újabb **közös jelentés** kiadását, amelyben megállapították, hogy a vonatkozó jogszabályok kollíziója miatt a hazai nemzetiségi közösségek hasonló esetekben jelenleg is eshetnek a valós képviselőtük lehetőségétől. Vizsgálatuk eredményeként **felkérték az igazságügyi minisztert, hogy előzetes álláspontjának megfelelően tegye meg a szükséges intézkedéseket a vonatkozó jogszabályi rendelkezés módosítása érdekében**. A közös jelentés teljes szövege megtalálható a 6.4. fejezetben.

A nemzetiségi önkormányzatok működését áttekintve kiemelten fontos ügy volt 2022-ben **a nemzetiségi biztoshelyettes és a Nemzeti Adatvédelmi és Információs szabadság Hatóság (NAIH) elnökének közös jelentése a nemzetiségi önkormányzatok működési transzparenciájának vizsgálata tárgyában**. A Nemzetiségi Biztoshelyettes Titkársága partnerként vett részt a NAIH kiemelt projektjében. Az átfogó vizsgálat keretében a NAIH által folytatott információszabadsággal kapcsolatos vizsgálati és konzultációs eljárások elsősorban az adatigénylések teljesítésére, illetve a kötelező közzététel megvalósítására vonatkoztak. A nemzetiségi önkormányzatok vezetőhelyeztetben gyakorolt feladatai is a közös vizsgálat kiemelt kérdései voltak.

Az elnök és a biztoshelyettes pozitívumként értékelték, hogy több nemzetiségi önkormányzat jelen van a közösségi médiában, ahol közzéteszik a működésükre vonatkozó információkat. Valamennyi válaszadó nemzetiségi önkormányzat rendelkezett a nemzetiségi jogokról szóló törvény szerinti együttműködési megállapodással, közigazgatási szerződéssel. Ehhez kapcsolódva az elnök és a biztoshelyettes azt javasolta, hogy a jogalkotó a közigazgatási szerződés kötelező tartalmi elemei között külön is rendelkezzen a nemzetiségi önkormányzat transzparenciáját segítő feladatokról és azok megosztásáról. Megállapították azt is, hogy míg az országos nemzetiségi önkormányzatok mindegyike működtet saját honlapot, addig a települési és területi nemzetiségi önkormányzatok nem rendelkeznek ilyenekkel. Ehhez kapcsolódva a jegyző, illetve a hivatali apparátus aktív közreműködését javasolták a helyi nemzetiségi önkormányzatok működése során keletkező és az arra vonatkozó közérdekű és közérdekből nyilvános adatok nyilvánosságának biztosítását eredményező kötelező elektronikus közzététel, a közérdekű adatigénylések teljesítésében. Emellett szorgalmazták olyan tájékoztató, oktatóanyag kidolgozását, személyes és online képzések szervezését, amelyek a nemzetiségi önkormányzati képviselők számára megfelelő tudást és ismeretet biztosítanak a nemzetiségi önkormányzatok transzparens, az információs jogi törvénynek megfelelő működése érdekében. A közös jelentés teljes szövege a 6.4. fejezetben elérhető.

2022-ben is kiemelt jelentőségűek voltak azok a **beadványok, amelyek a nemzetiségi önkormányzatok véleményezési és egyetértési jogának gyakorlásával függtek össze**, például a nemzetiségi nevelési-oktatási területhez, illetve a helyi közfoglalkoztatás megszervezéséhez kapcsolódva. A beérkező panaszok azt erősítették meg, hogy a nemzetiségi önkormányzatok véleményezési és egyetértési jogával – amelyek gyakorlása meghatározó jelentőségű a kulturális autonómia tényleges megteremtése, megvalósítása szempontjából – összefüggésben visszatérően tapasztalhatóak nehézségek.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Egy német nemzetiségi önkormányzat elnöke beadványában azt sérelmezte, hogy a települési önkormányzat a fenntartásában működő **német nemzetiségi óvoda intézményvezetői pályázatának és intézményvezetői megbízásának eljárása során törvénysértően járt el**.

A beadvány szerint 2019 őszén a korábbi óvodavezető jelezte, hogy nem kíván újra pályázni a vezetői beosztásra. A 2020 áprilisában kiírt vezetői pályázatot a települési önkormányzat érvénytelennek nyilvánította a pályázó óvónő kinevezéséhez szükséges képzésének hiányában. A települési önkormányzat arról tájékoztatta a pályázót támogató német nemzetiségi önkormányzatot, hogy a képviselő-testület ismételten ki fogja írni az intézményvezetői pályázatot, amelynél újra kérni fogják a nemzetiségi önkormányzat egyetértését és határozathozata-

lát. A fenntartó önkormányzat ezt követően a vezetői feladatok ellátására az óvoda korábbi helyettes vezetőjének adott megbízást, ehhez azonban **nem kérte ki a nemzetiségi önkormányzat egyetértését**. A nemzetiségi önkormányzat által támogatott óvónő 2021 januárjában megszerezte az intézményvezetői feladat ellátásához szükséges végzettségét, ennek ellenére a fenntartó önkormányzat elutasította a német nemzetiségi önkormányzatnak a vezetői pályázat kiírására vonatkozó kérését, így azóta az intézmény vezetését a nemzetiségi önkormányzat egyetértése nélkül megbízott személy látja el.

A biztoshelyettes a beadvány alapján megkereséssel fordult az illetékes Kormányhivatal vezetőjéhez. Az ügygel összefüggésben **a Kormányhivatal megállapította, hogy a községi önkormányzat képviselő-testülete törvénysértően járt el, amikor a nemzetiségi intézménynek számító helyi óvoda ideiglenes vezetőjének megbízása során nem szerezte be a német nemzetiségi önkormányzat egyetértését**. A törvényességi felügyeleti eljárása eredményeként törvényességi felhívással élt a képviselő-testület felé.

A nemzetiségi biztoshelyettes észlelte azt, hogy a Kormányhivatal által tett törvényességi intézkedések a nemzetiségi önkormányzatot megillető egyetértési jog gyakorlásának biztosítását illetően lényegileg eredménytelennek bizonyultak, 2022 májusában levéllel fordult a német nemzetiségi önkormányzat elnökehez és elnökhelyetteséhez, részletes tájékoztatást nyújtva a rendelkezésre álló jogorvoslati lehetőségekről is. A biztoshelyettes szakmai tájékoztatására is figyelemmel, **a nemzetiségi önkormányzat egyetértési jogának megsértése miatt közigazgatási pert indított** a kifogásolt képviselő-testületi határozat hatályon kívül helyezése érdekében. A jelenlegi helyzet súlyos következményeit jól jellemzi, hogy a német nemzetiségi óvoda intézményvezetői kinevezését érintő, a települési önkormányzat és a települési német nemzetiségi önkormányzat között fennálló, több mint két éve húzódó jogvita következtében **tíz óvodapedagógus hagyta el az intézményt, és mindössze két német nemzetiségi óvodapedagógus látja el a német nemzetiségű gyermekek nevelését**.

A nemzetiségi biztoshelyettes a közigazgatási per megindítására tekintettel, annak jogerős lezárultáig nem folytat eljárást, az ügyet azonban – tekintettel annak fontos elvi jelentőségére a nemzetiségi önkormányzatok egyetértési jogának csorbitatlan biztosítása terén – továbbra is kiemelt figyelemmel kíséri és hatáskörének ismételt megnyílása esetén – amennyiben indokolt – a nemzetiségi jogok biztosítását érintő visszásság vizsgálatát 2023-ban folytatja.

2. Egy **dél-dunántúli település roma nemzetiségi önkormányzata** azzal a panasszal fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez, hogy **az évente megrendezésre kerülő roma hagyományörző kulturális rendezvényük megtartását a polgármester nem támogatta**. A panaszos azt tartotta a legnagyobb problémának, hogy a rendezvénysátort a polgármester a szóbeli ígérete ellenére sem bocsátotta a roma nemzetiségi önkormányzat rendelkezésére.

Az ügy háttérének teljesebb körű megismerése érdekében a nemzetiségi biztoshelyettes megkereste a település polgármesterét. A válaszleveléből az derült ki, hogy a roma hagyományörző rendezvény megszervezésével kapcsolatos nehézségeket a települési és a nemzetiségi önkormányzat vezetése közötti kommunikációs félreértések okozhatták. Mindezek ellenére a rendezvényt a nemzetiségi önkormányzatnak sikerült megtartania, amelyet végül a települési önkormányzat is támogatott kis sátrak és konyhai alapanyagok biztosításával.

A biztoshelyettes álláspontja szerint a panaszügyben felmerült problémák megoldása érdekében – a személyes vitákat, konfliktusokat rendezve – a két önkormányzat közötti együttműködést erősíteni kell. Változás akkor várható, ha a jövőben **mind a települési önkormányzat, mind pedig a nemzetiségi önkormányzat vezetése fokozott erőfeszítéseket tesz a testületek közötti eredményes együttműködés kialakítására**.

A biztoshelyettes azt javasolta a polgármesternek és a nemzetiségi önkormányzat elnökének, hogy az együttműködési megállapodást/közigazgatási szerződést vizsgálják felül, és tekintsék át, hogy a nemzetiségi jogokról szóló törvény szerint előírt kötelező tartalmi elemeken túl milyen további vállalásokra készek az érdemi együttműködés biztosítása érdekében.

6.5.3. EGYÉNI ÉS KÖZÖSSÉGI NEMZETISÉGI JOGOK

A 2022-es évben az **egyéni és közösségi nemzetiségi jogok sérelme kapcsán** valamivel **több egyéni beadvány érkezett** a nemzetiségi biztoshelyetteshez, mint a koronavírus-világjárvány időszakában. A beadványok számának növekedése egyrészt azzal függött össze, hogy a járványügyi korlátozások feloldásával lehetőség nyílt számos, a nemzetiségi kulturális autonómia szerves részét képző rendezvény megtartására, másrészt azzal, hogy **2022 tavaszán került sor az országgyűlési képviselők általános választására**, az év őszén pedig a 2021-ben elhalasztott **népszámlálásra**. Mind a nemzetiségi képviselők és szószólók választása, mind a népszámlálás szervesen összefüggnek az egyéni és közösségi nemzetiségi jogok érvényesítésével.

Az **országgyűlési képviselők 2022. évi általános választása** során a biztoshelyettes folyamatosan figyelemmel kísérte a választások előkészítését, lebonyolítását és a helyi és országos választási szervek, jogorvoslati fórumok működését.

Az országgyűlési képviselők általános választásán nemzetiségi listát az adott nemzetiség országos önkormányzata állíthat. **A listaállításra nyitva álló időszakban, 2021. október 1. és 2022. január 31. között – az Országos Roma Önkormányzat kivételével – valamennyi országos nemzetiségi önkormányzat nemzetiségi listát állított**. A listaállítás első szakaszának lezárását követően a biztoshelyettes 2022. február 1-jén üzenetet fogalmazott meg. Üzenetében amellelt, hogy üdvözölte az országos nemzetiségi önkormányzatok listaállítását, fel-

hívta a nyilvánosság figyelmét arra, hogy az elhúzódo, jogértelmezési vitáktól és személyes konfliktusoktól sem mentes folyamat, a roma nemzetiségi listaállítás meghiúsulása, a körülötte kialakult méltatlan helyzet figyelmeztető, önvizsgálatra készítő jel. A biztoshelyettes véleménye szerint ösztönözni kell a roma közösséget, a roma és nem roma politikai vezetőket, döntéshozókat az előzmények értékelésére, a következmények és az állami hatások felmérésére.

Az országgyűlési képviselők 2022. évi választásán kedvezményes mandátumszerzéshez 23 074 szavazatra volt szükség. Figyelemmel erre, a **Magyarországi Németek Országos Önkormányzata nemzetiségi listájának listavezetőjeként Ritter Imre szerzett kedvezményes mandátumot**, aki a megalkuló Országgyűlésben így képviselőként folytathatja a munkáját. **A nemzetiségi listát állító, kedvezményes mandátumot nem szerző nemzetiségi közösségek érdekeit továbbra is a nemzetiségi szószólók jelentik meg az Országgyűlésben.**

Egyedi beadványok és jelzések már az országgyűlési választások kiírását megelőzően, valamint azt követően is érkeztek a biztoshelyetteshez. Ezek egyrészt a választási szervek nemzetiségi névjegyzékbe vétellel kapcsolatos gyakorlatát kifogásolták; másrészt az országos nemzetiségi önkormányzatok jelölő szervezetként végzett kampánytevékenységének nehézségeire mutattak rá, különösen a központi névjegyzéki adatok kiadásával, az adatközlés hiányosságaival kapcsolatban.

A biztoshelyettes 2020-ban adta ki a 2/2020. számú elvi állásfoglalását a 2021. évi **népszámlálás** előkészítését és annak végrehajtását érintő, nemzetiségi jogi vonatkozású kérdésekről. Az elvi állásfoglalás abból a célból készült, hogy a népszámlálás előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatban a nemzetiségi jogterületet érintően felmerült komplex kérdéseket árnyaltan és objektív szakmai szempontokra alapozva bemutassa.

A népszámlálás adatai elvi és gyakorlati szempontból is rendkívül fontosak a nemzetiségi jogterület érintettjei számára. A népszámlálás számos, a nemzetiségi közösségek tagjait megillető alapvető jogot érint. Ebbe a körbe tartozik a nemzetiségi önazonosság szabad vállalásához és megőrzéséhez való jog, a magánszférához és a személyes, illetve a személyes különleges adatok védelméhez való jog, valamint a nemzetiségi önkormányzatok létrehozásának joga.

Az elvi állásfoglalás kiadását követően a biztoshelyettes szakmai javaslataival továbbra is aktívan támogatta az előkészítést. 2020 nyarán véleményezte és szakmai javaslatok megfogalmazásával segítette a népszámlálás végrehajtásával kapcsolatos feladatokról szóló végrehajtási rendelet tartalmának meghatározását. Pozitívan értékelhető, hogy annak 2. melléklete már tartalmazta – az elvi állásfoglalásban megfogalmazott javaslatra, illetve a nemzetiségi közösségek igényeire figyelemmel –, hogy a KSH a nemzetiséghez tartozás, az anyanyelv és a családi, baráti közösségben beszélt nyelv alapján vizsgálja Magyarország nemzetiségi összetételét.

A nemzetiségi közösségek jogainak érvényesülése szempontjából kiemelten fontos – amit a népszámlálásról szóló törvény rögzít is –, hogy az előkészítés, a végrehajtás, az adatok feldolgozása során a KSH együttműködött és együttműködik a nemzetiségi közösségek érdekképviselőivel, biztosítva a népszámlálással kapcsolatos tevékenységek átláthatóságát. Komoly eredménynek tekinthető, hogy a biztoshelyettes által megfogalmazott javaslat hatására a végrehajtási kormányrendelet értelmében a helyi népszámlálás végrehajtásának felelőseként a jegyző **együttműködésre volt köteles a helyi nemzetiségi önkormányzattal**, tájékoztatást adott az elvégzendő feladatokról, a számlálóbiztos hálózat létrehozása során pedig egyeztetett a helyi nemzetiségi önkormányzattal. Az eredetileg 2021. május–júniusra tervezett népszámlálást a Kormány a veszélyhelyzetre tekintettel elhalasztotta. A népszámlálás adatfelvételére 2022. október 1. és 2022. november 20. között került sor. A biztoshelyettes az elhalasztást követően is folyamatosan figyelemmel kísérte az előkészítést, ennek keretében a népszámlálás témaköréhez kapcsolódó több szakmai egyeztetésen is részt vett, szakmai javaslatokat fogalmazott meg. **A 2022. évi népszámlálás végrehajtásával kapcsolatban a biztoshelyettes komplex nehézségeket nem tapasztalt.**

A nemzetiségi biztoshelyettes még 2021-ben adta ki a nemzetiségi nyelven való **egyéni névhasználat**ról szóló 3/2021. számú elvi állásfoglalását, amelynek célja a nemzetiségi nyelven való egyéni névhasználat jogi szabályozásának, gyakorlati érvényesülésének, a témakör komplex helyzetének a bemutatása volt. Az elvi állásfoglalás felszínre hozta és felerősítette az identitás szerves részét képező, alaptörvényi védeltséget élvező névvisseléssel kapcsolatos párbeszéd szükségességét a nemzetiségi közösségek képviselőit ellátó önkormányzatok, valamint a nyelvtudomány szakemberei között. Az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Nyelvtudományi Kutatóközpontjával közösen **szervezett konferencia** 2022 októberében a **„Minek nevezzelek? – Az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdései”** címet viselte. Gyakorlati és elméleti szakemberek közreműködésével elemzések hangzottak el a névhasználatot és az anyakönyvi eljárásokat érintő hatályos jogszabályi környezetről, a nemzetiségi névhasználatot érintő nyelvtudományi szempontokról, illetve a névhasználat gyakorlati tapasztalatairól és anomáliáiról.

A konferencián a nemzetiségi kutatóközpontok képviselői, az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat Nyelvtudományi Kutatóközpontjának kutatói, a Miniszterelnökség, valamint Budapest Főváros Kormányhivatalának és a Nemzetiségi Biztoshelyettes Titkárságának munkatársai tartottak példákkal gazdagon illusztrált előadásokat. Az érdemi párbeszéd megteremtéséhez nagyban hozzájárult, hogy a konferencián az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságának tagjai, az országos nemzetiségi önkormányzatok elnökei, képviselői is nagy számban megjelentek, és a nemzetiségi közösségek érdekeit előtérbe helyező hozzászólásaikkal előmozdították a szakmai tanácskozás hitelességét, a téma aktuális

gyakorlati megközelítését. A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy az érintett területen továbbra is számos olyan kérdés van, amelyek tisztázása érdekében a nemzetiségi közösségek képviselőinek és az érintett szakterületek kutatóinak együttműködésével szűkebb körű és célzott egyeztetések szervezése is szükséges.

2022-ben a biztossal közösen a nemzetiségi biztoshelyettes egy **egyéni névhasználati jogot érintő** vizsgálatban adott ki **közös jelentést**. A **beadványozó** nagyszülő **az unokájának a – szülők által meghatározott – születési neve anyakönyvbe történő bejegyzésének anyakönyvvezető általi elutasítását** kifogásolva fordult a Hivatalhoz. A lánygyermek szülei – a francia nemzetiségű svájci állampolgárságú apa, valamint a német és francia nemzetiségű felmenőkkel is rendelkező magyar állampolgárságú anyja – a magyar utónévjegyzékben nem szereplő női utónevet kívántak bejegyeztetni a gyermekük születési anyakönyvébe. A beadványozó állítása szerint az eljáró anyakönyvvezető arról tájékoztatta a szülőket, hogy az anyakönyvvezetni kért utónév nem jegyezhető be Magyarországon és felszólította őket, hogy az újszülöttnek válasszanak másik utónevet.

Az ügyben a biztos és a biztoshelyettes közös vizsgálatot indított, amelynek keretében megkeresték az illetékes Kormányhivatal vezetőjét, és saját hatáskörében történő vizsgálat lefolytatására kérték fel. A beérkezett dokumentumok alapján megállapítható volt, hogy az anyakönyvi eljárás során az eljáró anyakönyvvezető az anyakönyvi eljárásról szóló törvény rendelkezéseit helyesen alkalmazta. Tekintettel arra, hogy a szülők – az anyakönyvi eljárásról szóló törvényben foglaltak ellenére – nem nyújtottak be az általuk választott utónév anyakönyvezhetőségét illetően igazolást, az anyakönyvvezető saját hatáskörében eljárva tájékozódott. Ennek során meggyőződött arról, hogy az érintett utónév a Svájci Államszövetségben anyakönyvezhető utónév, erre figyelemmel a születés tényét és a szülők által meghatározott utónevet határidőben anyakönyvezte.

A közös jelentés rögzítette, hogy **nem sérült a szülők név-választáshoz való joga**, hiszen élhettek az anyakönyvi eljárásról szóló törvényben biztosított lehetőséggel, amely alapján gyermekük utónevének anyakönyvezésére az apa állampolgárságához igazodó külföldi jog szerint irányadó szabályoknak megfelelően került sor. A gyermek a családi kapcsolatait és a nemzetiségi hovatartozását is kifejező utónevet kapott, **pozitív jelenséggként volt értékelhető, hogy a konkrét ügyben az eljáró anyakönyvvezető hivatalos tudomása hiányában, saját hatáskörében eljárva intézkedett** az utónév külföldi jog szerint irányadó szabályoknak való megfelelésségét igazoló információk beszerzéséről és határidőben anyakönyvezte a gyermek születésének tényét és a szülők által meghatározott utónevet.

A biztos és helyettese az ügy tanulságaira tekintettel javasolták **az anyakönyvi eljárásról szóló törvény vonatkozó rendelkezése olyan irányú módosításának megfontolását**, amely az **anyakönyvvezető feladatkörébe utalná annak vizs-**

gálatát, hogy a **szülő(k) által választott családi, illetve utónév megfelel-e** a szülő(k) nem magyar állampolgárságának okán érintett **külföldi jog szerint irányadó szabályoknak** és ennek megfelelően az anyakönyvbe bejegyezhető. A közös jelentés teljes szövege a 6.4. fejezetben érhető el.

A hazai nemzetiségi közösségeket érintő **kulturális jogok** közül kiemelkedően fontos a **muzeális intézmények** szerepe. A muzeális intézményrendszer a kulturális értékek, tárgyasult emlékek gyűjtésében, megőrzésében, átörökítésében tölt be kulcsfontosságú szerepet. A hazai nemzetiségi közösségek esetében ez kiemelt fontosságú az asszimilációs folyamatok elkerülhetetlen megjelenése, hatása okán. A nemzetiségi kulturális értékek ilyen formában történő feldolgozása, megőrzése a hazai nemzetiségi közösségek tagjainak lehetőséget nyújt a múltjuk, a gyökereik jobb megismeréséhez, illetve a magyarországi kisebbségi lét történeti hátterének feltérképezéséhez.

2022-ben a nemzetiségi kulturális jogok érvényesülésére, kiemelten a **muzeális intézmények nemzetiségi tartalmára vonatkozóan a biztos és helyettese hivatalból közös vizsgálatot indított**. A vizsgálat az érintett muzeális intézmények jogi szabályozásának, finanszírozásának hátterét, a gyakorlati működést, a szakmai tartalmat kívánja vizsgálni nemzetiségi szempontból, kitérve az állam, a települési önkormányzatok és a nemzetiségi önkormányzatok intézményfenntartásban betöltött kiemelt szerepére, valamint a 2010. évi nemzetiségi kulturális jogok érvényesülésére vonatkozó kisebbségi ombudsmani jelentés javaslatainak megvalósulására.

2022-ben az átfogó vizsgálat megindításaként **részletes vizsgálati terv készült**, illetve a nemzetiségi **biztoshelyettes a 13 országos nemzetiségi önkormányzat elnökéhez fordult** segítségüket és együttműködésüket kérve. A biztoshelyettes tájékoztatta az elnököket, hogy 2023 tavaszán a hiteles és teljes körű tájékoztató érdekében a kiválasztott muzeális intézményeknek kérdőívet kíván eljuttatni. Az országos nemzetiségi önkormányzatoknak megküldött megkereséseiben **a kérdőív szakszerű elkészítéséhez**, a felmerülő nehézségek minél részletesebb feltérképezéséhez, valamint részletes, nemzetiségi közösségenként összeállított **intézményi adatbázis létrehozásához kért segítséget**. A vizsgálat befejezése 2023-ban várható.

Biztoshelyettesi esetjog

A Magyarországi Görögök Országos Önkormányzata beadvánnyal fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez, mert a budai Várban történő építkezések során eltávolították egy Szentháromság téri épület elől Makrisz Agamemnónnak, a magyarországi görög közösség kiemelkedő alakjának a házzal egyidős, és kifejezetten oda tervezett, vörösréz lemezből készült Hermész-szobrát. A görög közösség és az érintett civil szervezetek azt kifogásolták, hogy a szobrot a bevonásuk nélkül távolították el eredeti helyéről, és a további sorsáról sem kaptak tájékoztatást.

A biztoshelyettes a panasz vizsgálata érdekében megkereséssel fordult a beruházás lebonyolításáért felelős alapítvány kuratóriumának elnökéhez. A válaszevel arról adott tájékoztatást, hogy a szervezet alapvető célkitűzéseinek egyike a magyarországi kulturális örökség megőrzése és fejlesztése, amelynek részét képezik a Magyarországon élő nemzetiségek számára emblematikus értékkel bíró művek, illetve a Magyarországhoz valamilyen módon kötődő külföldi művészek alkotásai is. Jelezte, hogy ezért is tekintette az alapítvány kiemelten fontosnak azt, hogy a birtokukba került Hermész-szoborról megfelelően gondoskodjanak. Válaszában kifejtette, hogy a kulturális örökség részét képező szobor eltávolítása szakszerűen történt, biztonságos tárolása megoldott és az alapítvány vállalni kívánja a műalkotás restaurálását is. A kuratórium elnökének tájékoztatása szerint az alapítvány a szobrot a Szépművészeti Múzeumnak kívánja ajándékozni, így a műalkotás a múzeum jelenkori gyűjteményébe kerülne és mindenki számára megtekinthető lenne. A nemzetiségi biztoshelyettes az alapítványnak és a beadványozónak írt válaszelevelében hangsúlyozta a párbeszéd és egyeztetés fontosságát a műalkotás végleges elhelyezésének kérdésében az alapítvány és az érintett nemzetiségi közösség képviselői között.

6.5.4. LAKHATÁS, MEGÉLHETÉS ÉS SZOCIÁLIS JOGOK

A nemzetiségi biztoshelyetteshez 2022-ben is számos összetett, lakhatási és **szociális** kérdéseket érintő **ügy** érkezett, amelyek panaszosai – néhány kivételtől eltekintve – kizárólag **a roma nemzetiség tagjai** közül kerültek ki. Ismert, hogy az ország lakosságának a becslések alapján megközelítőleg 8-10%-át kitevő roma lakosság a társadalom legszegényebb, leginkább kirekesztett és ebből is következően a legsérülékenyebb csoportja. A roma lakosság és a többségi társadalom közti szakadék a rendszerváltás óta lényegében folyamatosan nő, és a történelem során felhalmozott hátrányok, a társadalomban élő mély előítéletek, valamint az intézményes formában is jelentkező diszkrimináció következtében a mélyszegénységben élő roma lakosság lakhatási, szociális, egészségügyi és munkaerőpiaci problémái legtöbbször nem választhatóak el nemzetiségi hovatartozásuktól. Ebből következően is **a roma nemzetiségű beadványozók szociális jellegű panaszait** a biztoshelyettes minden esetben **a nemzetiségi hovatartozáshoz is kapcsolódó kontextus mentén vizsgálta.**

A korábbi évekhez hasonlóan 2022-ben is elsődlegesen **a lakhatási nehézségeket, a megfelelő szociális támogatások, ellátások hiányát** kifogásolták a panaszosok. **A lakásügyi beadványokban** a lakbér- és üzemeltetési költségek hátralékát, a kilakoltatást, illetve az ahhoz kapcsolódó végrehajtást, az önkormányzati bérlakás állapotát, a lakásszerződés megkötésének elmaradását, az önkormányzati cserelakásra való pályázatok elutasítását, az áram- és vízszolgáltatás hiányos elérését panaszolták a beadványozók. Az egyik panaszos alternatív lakhatási megoldásként konténerlakás/lakókocsi fel-

állításához kért segítséget a biztoshelyettéstől. Több jelzés is érkezett a szegregált lakókörnyezetek felszámolására irányuló pályázatokkal összefüggésben is, elsősorban azt kifogásolva, hogy a pályázatok megvalósítása a tényleges célt, a lakhatási szegregáció felszámolását nem segítette elő.

A szociális ellátások témakörében a pénzbeli és természetbeni szociális ellátásokkal, ideértve a szociális étkeztetést és a szociális tűzifa támogatást, továbbá adósságcsökkentési támogatással, közfoglalkoztatási programmal, valamint lakóhely ivóvízellátásával kapcsolatban érkeztek panaszok.

A nemzetiségi biztoshelyettes többször is kifejtette már, hogy a járvány következtében kialakult foglalkoztatási és gazdasági nehézségek nagyon súlyosan érintették a települések hátrányos helyzetű, köztük roma nemzetiségű lakosait. Erre figyelemmel a biztoshelyettes **a járvány gazdasági, társadalmi következményeit** 2022-ben is kiemelt figyelemmel kísérte. Ehhez kapcsolódva a múlt évben fejeződött be egy roma nemzetiségű panaszos beadványa alapján indult, **otthoni hatósági házi karanténnal**, illetve a települési önkormányzat polgármesterének **ellátási kötelezettségeivel** kapcsolatos vizsgálat. A panaszügyben a családjával együtt karanténba került panaszos azt sérelmezte, hogy a polgármester elutasította az ételkészítési és gyógyszervásárlásra vonatkozó, illetve az eseti települési támogatás iránti kérelmét, és a tíz napig tartó hatósági házi karantén során nem biztosított részükre semmilyen támogatást vagy szolgáltatást, illetve segítséget ahhoz, hogy gyógyszer- és ételkészítési vásárlásukat megoldják. Az ügy zárásaként készült **közös jelentésben** a biztos és a biztoshelyettes megállapította, hogy a polgármester mulasztása az élethez és emberi méltósághoz fűződő jog sérelmének közvetlen veszélyét okozta, illetve a megélhetési minimumot biztosító szociális ellátás elutasításával a szociális biztonság védelmével összefüggő alapjog sérelmének közvetlen veszélye is felmerült. A biztos és helyettese a közös jelentésben egyes szabályozási hiányosságokra is rámutatott: álláspontjuk szerint **a jogszabályok nem rögzítik egyértelműen, hogy a hatósági karanténba került, önmagukat átmenetileg ellátni nem képes állampolgárok esetében az önkormányzatnak, illetve a polgármesternek milyen ellátási kötelezettsége van.** Tekintettel arra, hogy a jövőben továbbra is előfordulhat olyan járványügyi, egészségügyi helyzet, amely során hatósági házi karantén elrendelésére kerülhet sor, a biztos és helyettese felkérték a Belügyminisztériumot annak megfontolására, hogy a vonatkozó jogszabályokat pontosítsák, illetve egészítsék ki. A jelentés teljes szövege a 6.4. fejezetben található.

2022-ben a pandémia utóhatása mellett a mélyszegénységben élő, hátrányos helyzetű lakosoknak, kiemelten a depresszív térségekben, szegregált körülmények között élő **roma nemzetiségű családoknak is szembesülniük kellett** az ukrajnai háború, az **energiaár-növekedés** és a **gazdasági válság következményeivel.** A beérkező szociális panaszok, azok tárgykörétől függetlenül, szinte minden esetben utaltak súlyos megélhetési gondokra, a romló élethelyzetekre, illetve az ön-

kormányzatok forráshiányára. **A beadványok többsége félelmet és reményvesztettséget sugallt.**

A lakhatási, megélhetési problémákat is elmélyítve, az elmúlt évben a legnagyobb gondot az **energiaárak drasztikus emelkedése**, illetve ehhez kapcsolódva a **lakossági rezsitámogatás részbeni eltörlése** okozta. A rossz műszaki állapotú, rosszul szigetelt lakások bérlői, tulajdonosai különösen kiszolgáltatottakká váltak a magas rezsiköltségek miatt. A **közüzemi díjak növekedése további díjhátralékok** felhalmozásához vezetett az önkormányzati bérlakásban élők között, ami minden esetben a kilakoltatás veszélyét hozta és hozza magával. Súlyos problémaként jelentkezett 2022 nyarán – amikor a veszélyhelyzet kezdetekor bevezetett kilakoltatási moratóriumot megszüntették – a lakásbérlői, illetve közüzemi díj- vagy hiteltartozások miatti **kilakoltatások számának emelkedése**, a lakhatási szegénységben élők bizonytalanságának, kiszolgáltatottságának növekedése. A lakhatási panaszok alapján újból bizonyosságot nyert az is, hogy **kevés** az önkormányzati, ezen belül is a **szociális jellegű** és lakhatásra alkalmas állapotban lévő **önkormányzati bérlakások aránya**, igénybevételi lehetősége.

Az energiaárak emelkedése és a gazdasági válság magas inflációt, ehhez kapcsolódóan pedig jelentős mértékű élelmiszerár-emelkedést eredményezett. Mindezek súlyosan érintették és érintik a hátrányos helyzetű, rászoruló lakosokat, köztük a roma nemzetiségű állampolgárokat. Az energia- és élelmiszerárak emelkedése azonban nemcsak a magánszemélyeknek okozott jelentős nehézséget, hanem a hátrányos helyzetű lakosoknak segítséget nyújtó **szociális intézmények működésével, fenntartásával kapcsolatban is merültek fel gondok.** A források hiánya megnehezítette, korlátozta az igénybe vehető szolgáltatások körét, illetve a helyi önkormányzatok támogatási lehetőségeit is.

Az **energia- és gazdasági válság hatása** az év második felében, különösen az őszi és téli időszakban olyan jellegű problémákat is felvetett, amelyek **figyelemmel kísérését a nemzeti- és biztoshelyettes kiemelten fontosnak tartotta.**

A jelenlegi válsághelyzet következményeként felmerült annak a veszélye is, hogy elsődlegesen a hátrányos helyzetű térségekben **nem lesz elegendő mennyiségű szociális tűzifa**, illetve hogy ahhoz a leghátrányosabb helyzetű roma lakosok nem jutnak majd hozzá.

A **szociális tűzifa támogatással**, különösen annak elosztásával kapcsolatban minden évben érkeznek panaszok az ombudsmani hivatalba. A kérdéssel kapcsolatban a **biztos már 2013-ban is átfogó jelentést adott ki**, 2018-ban pedig ehhez kapcsolódva utóvizsgálatot folytatott. A jelentések a támogatási rendszer olyan átalakítását szorgalmazták, amelynek révén minden szociális alapon rászoruló átlátható módon juthatna hozzá a lehetséges mennyiségű egészséges, száraz tűzifához. A korábbi jelentés szerint meg kellett volna teremteni azokat a finanszírozási eszközöket, amelyekkel a hátrányos helyzetű önkormányzatok meg tudnak felelni az előírt feladataiknak és a rászorulóknak való, a téli fűtést lehetővé tevő igényeinek. Ezzel

szemben **a szociális tüzelőanyagra fordítható költségvetési forrás összege 2022-ben nem emelkedett.** Ez azért is aggályos, mert a folyamatosan növekvő energia- és élelmiszerárak miatt a korábbiaknál is egyre **magasabb azoknak** a családoknak **a száma, akik a téli fűtésüket önerőből nem tudják megoldani.**

Az olcsó tüzelőanyag hiánya, az önerőből fűteni képtelen családok nagy száma, a rendkívül magas élelmiszerárak számra, már korábban is fennálló szociális problémát tovább erősítették. A hátrányos helyzetű, roma nemzetiségű lakosok esetében aggodalomra adott okot a rossz minőségű, hiányos étkezés, kiemelten a gyermekek körében.

Ehhez kapcsolódva a biztoshelyettes fontosnak tartotta 2022-ben **a szociális étkeztetés, illetve az ingyenes és kedvezményes gyermekétkeztetés témakörének teljes körű áttekintését** is. A rendelkezésre álló tapasztalatok alapján a szociális étkeztetés megszervezése a helyi viszonyok függvényében több nehézségbe is ütközik. Előfordulnak visszaélések a szolgáltatások működtetésével kapcsolatban, de arra is volt példa, hogy forrás hiányában **az ellátás átmenetileg vagy akár hosszabb távon elérhetetlenné** vált a rászorulóknak számára.

A szociális válsághelyzet ellenére az Országgyűlés 2022 novemberében a **szociális törvény módosításáról döntött.** A jogszabály-módosítás a szociális biztonság megteremtésére vonatkozóan **az egyén felelősségét hangsúlyozza, az ellátási kötelezettség tekintetében pedig új sorrendiséget határoz meg**, amelynek nem az elején, hanem a végén szerepel az állam. A módosítás ilyen formában azt a szemléletet sugallja, hogy az egyén szociális biztonságáért kizárólag önmaga felelős, és a szegénység kialakulása független a társadalmi környezettől és az egyént körülvevő szociokulturális adottságoztól.

A biztoshelyettes véleménye szerint továbbra is fontos, hogy az állam – az intézményvédelmi kötelezettségből adódóan – kiemelt felelősséget vállaljon a rászoruló állampolgárok szociális biztonságának megteremtésében, e nélkül ugyanis egyes depresszív térségekben teljesen **magukra maradhatnak a mélyszegénységben élő, kiszolgáltatott és hátrányos helyzetű személyek, köztük kiemelten a roma nemzetiségű állampolgárok.**

Biztoshelyettesi esetjog

Egy közép-dunántúli város külterületén fekvő **szegregátum lakója panasszal fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez a terület vízellátási problémái miatt.** A panaszos évek óta él a szóban forgó településrészen, ahol a lakosok egészséges ivóvízhez, valamint tisztálkodáshoz szükséges vízhez való hozzáférése korlátozott, **az itt élők jelenleg az egyetlen közkútról juthatnak csak vízhez.** A beadványozó jelezte, hogy a probléma nagy arányban érinti a település roma nemzetiségű lakosságát.

A biztoshelyettes megkereste a település polgármesterét, akinek tájékoztatása szerint a szegregátumban lakás céljára szolgáló építménynek tekinthető épületek nem találhatóak, a szóban

forgó terület nem minősül sem belterületnek, sem lakott területnek. Ettől függetlenül a **települési önkormányzat a lakossági igények kielégítésére egy közutat telepített a területre, hogy az ott élők közelebbi közkútról juthassanak ivóvízhez.** A polgármester tájékoztatása szerint a települési önkormányzat a jogszabályi előírásoknak megfelelően maradéktalanul eleget tesz az ivóvízellátási kötelezettségének az érintett településrészen, ugyanakkor jelezte, hogy az egészséges ivóvízhez való könnyebb hozzáférés érdekében a közkút áthelyezését tervezik, a vízközműhálózat kiépítésére azonban nincs lehetőségük. A polgármester leveléből az is kiderült, hogy a panaszban jelzett terület mellett több más olyan külterületi településrész is található, ahol vezetékes ivóvízhez való hozzáférés nélkül élnek hátrányos helyzetű, többségében roma nemzetiségű lakosok.

Mindezekre figyelemmel a nemzetiségi biztoshelyettes azt javasolta zárólevelében a polgármesternek, hogy **a települési önkormányzat készítsen intézkedési tervet és határozzon meg konkrét feladatokat azzal kapcsolatosan, hogy milyen módon fogja az ott élő, halmozottan hátrányos helyzetű lakosság lakhatási problémáit enyhíteni,** különös tekintettel a közegészségügyi, járványügyi veszélyforrások hathatósabb csökkentésének szükségességére.

6.5.5. HADIGONDOZÁS, TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI ELLÁTÁSOK, KÖZZSZOLGÁLTATÁSOK

Kiemelkedő jelentőséggel bír, hogy 2022-ben lezárult a Békés megyei, német nemzetiségű személyek **hadigondozási ügyeit érintő átfogó vizsgálat.**

A 2022 januárjában kiadott, **a második világháború végén a Szovjetunióba, kényszermunkára elhurcolt német nemzetiségű személyek és hozzátartozóik hadigondozásáról szóló elvi állásfoglalásában** a biztoshelyettes a hozzá benyújtott mintegy 70 panaszügy vizsgálata kapcsán – a releváns történelmi események és a hadigondozás jogtörténeti hátterének bemutatását követően – áttekintette az illetékes Kormányhivatal hadigondozási hatóságainak jogalkalmazói gyakorlatát, valamint a vonatkozó bírói gyakorlatot, és álláspontját összegezve a Kormányhivatal felé jogalkalmazási, az illetékes minisztériumok felé pedig jogalkotási javaslatokat fogalmazott meg. Az állásfoglalás szövege elérhető a 6.4. fejezetben.

Állásfoglalásával a biztoshelyettes fel kívánta hívni a nyilvánosság és az érintett intézmények **figyelmét** arra, hogy a történelmi, illetve jogtörténeti háttér pontos feltárása elengedhetetlenül szükséges a múlt sérelmeinek feldolgozásához, illetve (legalább részleges) orvoslásához.

Az **igazságügyi miniszter 2022 májusában tájékoztatta a biztoshelyettest szakmai álláspontjáról,** amely a szabályozásért felelős **Honvédelmi Minisztérium** és a jogalkalmazásban érintett kormányhivatalok irányításáért felelős **Miniszterelnökség** bevonásával készült. A miniszter a Kormányhivatal jogalkalmazói gyakorlatában felmerült jogértelmezési problémát illetően **egyetértett a biztoshelyettes álláspontjával,** amely szerint a ha-

digondozásról szóló törvény hatályos szabályai alapján már minden, 1949. január 1-je előtt bekövetkezett veszteség (halál vagy hadi eredetű fogyatkozás) megalapozhatja a volt hadiárva, volt hadigondozott családtagok és volt hadigyámoltak hadigondozását, vagyis nem a kérelmező születési ideje az irányadó.

A miniszter kifejtette továbbá, hogy önmagukban az 1944 végén, 1945 elején – embertelen módon – végrehajtott internálások megalapozhatják a hadigondozásra való jogosultságot, amennyiben a törvényben rögzített további feltételek fennállnak, így a rokkantság hadi eredete is megfelelő okiratokkal igazolt. Az internáltak testi épségének vagy egészségének károsodása az elhurcolásuk bármely szakaszában megtörténhetett, így ebben a vonatkozásban vélelmezhető a veszteség 1949. január 1-jét megelőzően történt bekövetkezése.

A miniszter álláspontja szerint az elvi állásfoglalásban kifejtett, hadigondozásba vételre vonatkozó aggály ugyanakkor nem áll fenn, törvényt módosítás ezért nem indokolt, a jogalkalmazást végző kormányhivatalok részére azonban szükségesnek mutatkozik az egységes jogértelmezés elősegítése, a Honvédelmi Minisztérium által kiadott módszertani útmutató felülvizsgálatával.

A biztoshelyettes válaszában rámutatott, hogy az elvi állásfoglalásban vizsgált **probléma** – a törvénynek a szülő hadirokkantsága bizonyítását megkövetelő kógens szabályaira és a Kúria vonatkozó döntéseire is figyelemmel – **kizárólag jogalkotási úton orvosolható, ezért az állásfoglalásban megfogalmazott szakmai javaslatát továbbra is fenntartotta.**

A biztoshelyettes hatáskörét szabályozó törvény kizárólag arra ad lehetőséget, hogy javaslatot tegyen a Magyarországon élő nemzetiségek jogait érintő jogszabályok módosítására, ugyanakkor nem teszi lehetővé a javasolt jogalkotás egyéb módon való kikényszerítését, mindazonáltal **a biztoshelyettes továbbra is napirenden tartja a hadigondozotti ellátások igénybevételenek megkönnyítésére és az egyenlő bánásmód sérelmének megszüntetésére irányuló javaslatait.**

Az állásfoglalásra hivatkozva – annak kiadását követően – **több panasz is érkezett** a biztoshelyetteshez, amelyekben más megyékben élő német nemzetiségű személyek is sérelmezték, hogy a volt hadigyámolti ellátás megállapítása iránti kérelmüket a hadigondozási hatóságok elutasították. A biztoshelyettes arról tájékoztatta a panaszosokat, hogy az állásfoglalásban foglalt szakmai javaslatok megvalósítása, ezáltal **a hadigondozással összefüggő sérelmek rendezése kizárólag jogalkotási úton lehetséges,** amellyel kapcsolatban az illetékes minisztériumoknak van hatáskörük, a biztoshelyettesnek csak arra van felhatalmazása, hogy feltárja és jelezze a hadigondozást érintő, összetett jogi és társadalmi problémákat.

A kiemelt ügycsoportok eddigi ügyeit áttekintve jól látható, hogy **a nemzetiségi biztoshelyettes 2022-ben is sokszínű, komplex tevékenységet végzett.** Eltérő jogterületeket érintve, a legkülönbözőbb típusú ügyekben is eljárta, amennyiben a panaszos utalt a nemzetiségi származására vagy nemzetisé-

gi hovatartozásával összefüggő hátrányos helyzetére, és kérte a nemzetiségi biztoshelyettes vizsgálatát.

A 2022-es év **közzszolgáltatási, társadalombiztosítási és más egyedi jellegű ügyei** szintén a **biztoshelyettesi munka összetettségére,** változatosságára **utaltak.** Az előző évekhez hasonlóan több panaszos fordult az ombudsmanhelyetteshez a nyugdíj összegének megállapításával, végrehajtási eljárással, álláskereséssel, gondnokság alá helyezési eljárással, jogi segítségnyújtással, egészségügyi ellátással összefüggésben. Csekély számban, de voltak ingatlan-nyilvántartási eljárást, kisajátítást sérelmező ügyek is.

Az elmúlt évben megnövekedett azoknak a panaszoknak a száma, amelyekben az energia- és gazdasági válság hatására az egyre nehezebb élethelyzetbe kerülő családok a közzszolgáltató szervek eljárását vagy döntéseit sérelmezték. A közzszolgáltatásokkal összefüggő beadványokban a többi között a víziközmű-, az áram-, a hulladékszállítási, temetkezési, tömegközlekedési szolgáltatásokat kifogásolták a panaszosok.

A biztoshelyettes részletes tájékoztatást nyújtott azokban az ügyekben is, amelyekben hatáskör hiányában nem járhatott el, vagy alapjogi visszásság megállapítására nem került sor. Ilyen esetekben informálta a panaszosokat az igénybe vehető jogorvoslatokról, a vonatkozó szabályozási háttérrel, valamint a panaszosok rendelkezésére álló egyéb jogi lehetőségekről.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Egy román nemzetiségű panaszos öregségi nyugellátásának összegét sérelmezve fordult a nemzetiségi biztoshelyetteshez. Beadványában megírta, hogy 1992-ben nevezték ki ortodox misszionárius pappá Magyarországon, ezért több éven át a magyar nyugdíjbiztosítási igazgatási szervnek is fizetett nyugdíjjarulékot. 2017-ben fordult nyugdíjigényével a nemzetközi nyugdíjbiztosítási ügyekben illetékes fővárosi kormányhivatal Nyugdíjbiztosítási Főosztályához, levele szerint három évvel később kapott választ a román nyugdíjbiztosítási szervtől, amely nyugellátása összegéről tájékoztatta. Többször jelezte a fővárosi kormányhivatalnak, hogy az öregségi nyugdíja mértékét nagyon alacsonynak tartja. A fővárosi kormányhivatal megállapította, hogy a magyar társadalombiztosítási nyilvántartási rendszerben csak 1997-től 2008-ig volt fellelhető adat a panaszos foglalkoztatását illetően, az 1992 és 1996 közötti időszakra vonatkozóan – adatszolgáltatás hiányában – azonban nem rendelkeztek információkkal. Erre tekintettel a fővárosi kormányhivatal még 2017-ben felkérte a munkavégzés helye szerint illetékes megyei kormányhivaltal a hiányzó adatok beszerzésére, amely továbbította a kérelmet a román nyugdíjbiztosítási társszerv részére, a panaszos ügyében érdemi előrelépés viszont nem történt. A nemzetiségi biztoshelyettes az ügyben megkereséssel fordult a nemzetközi nyugdíjügyekben illetékes fővárosi kormányhivatal vezetőjéhez, aki arról tájékoztatta, hogy a panaszos öregségi nyugdíj megállapítása iránti kérelmét a társadalombiztosítási nyugellátásról szóló törvény, va-

lamint a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló 883/2004/EK és a végrehajtására kiadott 987/2009/EK rendeletek alapján megvizsgálták. A biztoshelyettes megkeresését követően a fővárosi kormányhivatal 2022 júliusában ismételt vizsgálat lefolytatására kérte fel a munkavégzés helye szerint illetékes megyei kormányhivaltal, amelynek eredményeként **so-ron kívül intézkedtek a panaszos öregségi résznyugdíjra való jogosultságának megállapításáról.**

2. Egy roma nemzetiségű panaszos vízdíj tartozása miatt fordult beadvánnyal a biztoshelyetteshez. Sérelmezte, hogy az illetékes víziközmű-szolgáltató a járvány miatt két év után olvasta le a vízóráját, aminek eredményeként jelentős összegű tartozást állapítottak meg a terhére. A panaszos azt is kifogásolta, hogy a közzszolgáltató rendkívül rövid határidőt tűzött ki a fizetési felhívásában, és a vízellátás felfüggesztését is kilátásba helyezte. A biztoshelyettes az ügy minél részletesebb megismerése érdekében megkereste a közzszolgáltató szerv vezetőjét, aki megerősítette, hogy a járványhelyzet okán az esedékes leolvasásokat 2021-ben valóban elhalasztották, erről azonban több kommunikációs csatornán is tájékoztatták a felhasználókat. Értesítették a fogyasztókat arról is, hogy milyen lehetőségeik vannak a vízmérőállás bejelentésére a személyes kontaktus mellőzésével, továbbá hogy a házi ivóvízhálózat vonatkozásában a felhasználóknak az ellenőrzési kötelezettségük a járványhelyzetben is fennáll. A közzszolgáltató szerv vezetője válaszlevelében jelezte a biztoshelyettesnek, hogy **a panaszos részére részletfizetési kedvezményt tudnak biztosítani.**

6.5.6. BÜNTETŐ- ÉS SZABÁLYSÉRTÉSI ÜGYEK, BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁS

Büntetőügyekben 2022-ben elsősorban – nemzetiségi származású – gyanúsítottak (terheltek), (törvényes) képviselőik, **szabálysértési ügyekben** pedig eljárás alá vont személyek fordultak panasszal a biztoshelyetteshez, egy büntetőügyben tett panaszt egy roma származású sértett.

A biztoshelyettes – hatásköre hiányában is – minden esetben **teljes körű felvilágosítást nyújtott** a gyanúsítottak jogairól, kötelességeiről és az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségekről, a jogerős bírói ítéletekkel szembeni rendkívüli jogorvoslatok, illetőleg az összbüntetésbe foglalás törvényi feltételeiről, a kirendelt védő kijelölését érintő szabályokról, valamint a kirendelt védő díjának és költségeinek állam általi megelőlegezésére, illetve viselésére vonatkozó költségkedvezmény – jogi segítségnyújtó szolgáltatón keresztül – kérelmezésének lehetőségéről. Hatásköre keretein belül a biztoshelyettes egyes panaszügyekben eljárást is indított, és megkereste az érintett szerveket, majd a rendelkezésére álló iratok és a vonatkozó jogszabályok alapján fejtette ki az üggyel kapcsolatos álláspontját.

A biztoshelyettes folyamatosan figyelemmel kísérte egy roma származású, büntetlen előéletű panaszos ellen 2021 elején indított büntetőeljárást. A panaszos ügyében a biztos

és helyettese vizsgálatot folytatott, amelynek eredményeként **közös jelentést** adtak ki.

Megállapították, hogy **a nyomozó hatóság mulasztása visszásságot okozott a panaszos személyi szabadsághoz való alapjogával összefüggésben**, a nyomozó hatóság ugyanis elmulasztotta határozatba foglalni a panaszos előállításának elrendelését, vagyis a szabadságkorlátozásra nem törvényes eljárásban került sor. A biztos és a biztoshelyettes azt is megállapították, hogy a nyomozó hatóság – az irányadó büntető-eljárési szabályok ellenére – nem tette lehetővé az előállított panaszos számára, hogy védőt hatalmazzon meg, a nyomozó hatóság mulasztása így **visszásságot okozott a panaszos védelemhez való jogával összefüggésben**.

A panaszos ellen a büntetőeljárás megindítására egy névtelen bejelentés alapján került sor, ugyanakkor a névtelen bejelentő – szándékosan vagy gondatlanul – következmények nélkül vádolhat bárkit hamisan bűncselekmény elkövetésével. A biztos és a biztoshelyettes álláspontja szerint **a névtelen bejelentéseket** ennél fogva **csak különös körülmétek mellett lenne szabad bizonyítékként felhasználni** a büntetőeljárásokban. Megállapították azt is, hogy a panaszos letartóztatásának indítványozására **tett nyomozó hatósági előterjesztésben foglaltak több ponton** – a terhelt tettenérése, illetve a bűncselekmény elkövetésének beismerése és a bíróság elé állítás egyéb törvényi feltételeinek fennállása tekintetében – **sem feleltek meg a valóságnak**. A nyomozó hatóság törvényi kötelessége az is, hogy a terheltet mentő és a büntetőjogi felelősségét enyhítő körülményeket hivatalból figyelembe vegye. A panaszos több – a védekezését logikusan és objektíve is alátámasztó – bizonyítékot terjesztett elő, illetőleg ezek beszerzésére irányuló indítványt tett a nyomozó hatóságnál, amelyeket egyáltalán nem vagy csak jelentős késedelemmel vettek figyelembe, ami azt eredményezte, hogy **a panaszos indokolatlanul hosszú ideig állt a büntetőeljárás hatálya alatt**.

A panaszossal szemben folytatott nyomozást végül az illetékes ügyészség 2022-ben megszüntette, ugyanakkor a feltárt visszásságok jövőbeni elkerülése érdekében a biztos és helyettese a legfőbb ügyésznek ajánlást, a nyomozó hatóság vezetőjének pedig több kezdeményezést is tettek. A közös jelentés teljes szövege elérhető a 6.4. fejezetben.

Biztoshelyettesi esetjog

1. Egy büntetőügyben a panaszos – mind a nyomozó hatóságnál, mind az ombudsmannál – **sérelmezte a gyanúsított kihallgatásának módját és körülményeit**. Állítása szerint nem foglalták jegyzőkönyvbe a kérelmét, megfélemlítették és megalázták a kihallgatás során. A nyomozó hatóság vezetője a panasz alapján parancsnoki kivizsgálást rendelt el, és az iratokat megküldte az illetékes nyomozó ügyészségnek. A nyomozó ügyészség arról tájékoztatta a biztoshelyettest, hogy az ügyben – kényszervallatás miatt – nyomozást rendeltek el, amelyet később megszüntettek, mivel nem volt megállapítható a bün-

cselekmény elkövetése. A sértett nem tett panaszt az eljárás megszüntetése miatt. A biztoshelyettes a rendelkezésére álló dokumentumok alapján azt állapította meg, hogy a panaszos és az eljáró rendőrök között vita alakult ki egyes büntetőeljárési kérdésekben. Az egymásnak ellentmondó nyilatkozatokra tekintettel utólag már nem lehetett megállapítani, hogy a kihallgatás milyen hangnemben, illetve körülmények között zajlott, ugyanakkor arra utaló adat, hogy a rendőrök erőszakot vagy fenyegetést alkalmaztak volna a panaszossal szemben azért, hogy a vallomás-, illetve nyilatkozattételét megakadályozzák, nem merült fel. A biztoshelyettes ugyanakkor – a gyanúsított kihallgatásról készült jegyzőkönyvben foglalt pontatlanságokra tekintettel – **felhívta a nyomozó hatóság vezetőjének a figyelmét** a nyomozó hatóság – **büntetőeljárési szabályoknak megfelelő** – **tájékoztatási kötelezettségére**, valamint arra, hogy a közvetítői eljárás alkalmazhatóságának kérdésében nem a nyomozó hatóság, hanem az ügyészség jogosult és köteles döntést hozni.

2. Egy további büntetőügyben a panaszosok **sérelmezték, hogy az egyik szomszédjuk évek óta zaklatja, fenyegeti, bántalmazza őket**, ami miatt **több bejelentést tettek a rendőrségen**, a rendőrök ki is mentek a helyszínre, **de érdemi intézkedés nem történt**. A panaszosok többször is szerettek volna feljelentést tenni a rendőrségen, de egyszer sem vettek fel jegyzőkönyvet arra hivatkozva, hogy nincs ügyeletes tiszt. Egy újabb konfliktust követően, amelynek során a panaszosok – orvosi dokumentummal igazolt – sérülést is szenvedtek, ismételten bementek a rendőrségre feljelentést tenni, de ekkor előállították, majd – garázdaság miatt – gyanúsítottként hallgatták ki őket. A biztoshelyettes az ügyben megkereste az illetékes rendőrkapitányság vezetőjét, aki arról tájékoztatta, hogy a panaszosok által tett korábbi bejelentéseknek a rendőrségi nyilvántartásokban nincs semmi nyoma. A biztoshelyettes ezért azt javasolta a panaszosoknak, hogy a jövőben – lehetőség szerint – írásban tegyenek feljelentést (bejelentést) a rendőrségen.

A biztoshelyettes a rendelkezésére álló iratokat megvizsgálva megállapította, hogy a Rendőrségről szóló törvény alapján a panaszosok részére kiállított igazolásokon az előállított nyilatkozata az előállítás időtartama alatt keletkezett esetleges sérülése/panasza vonatkozásában („nem keletkezett/keletkezett”) nem kézzel, hanem előre, géppel van aláhúzva, a panaszosok csupán aláírták az igazolást, amely ráadásul a panaszjoggal összefüggésben sem a hatályos törvényi előírásoknak megfelelő tájékoztatást tartalmazza. A kapitányságvezető tájékoztatása szerint tévedésből adták ki a panaszosoknak a korábbi – nem a hatályos szabályok szerinti – igazolást. A jogorvoslathoz való jog megfelelő érvényesülése érdekében a biztoshelyettes felhívta a kapitányságvezető figyelmét, hogy a jövőben minden esetben olyan igazolásmintát használjanak, amelyen az érintett saját maga nyilatkozhat az esetlegesen keletkezett sérüléseiről, illetve panaszáról, valamint amely a hatályos törvényi szabályoknak megfelelő tájékoztatást tartalmazza a panaszjog gyakorlásával kapcsolatban.

A biztoshelyettes azt is észlelte, hogy az egy női panaszos ruházatának átvizsgálását az előállításakor – a rendőri jelentésben foglaltak szerint nem szeméremsértő módon – egy férfi rendőr hajtotta végre. A törvény értelmében **a ruházat átvizsgálását** – halaszthatatlan eset kivételével – az intézkedés alá vonttal **azonos nemű személy végezheti** nem szeméremsértő módon. Az emberi méltósághoz való jog érintettségére tekintettel a **biztoshelyettes felhívta a kapitányságvezető figyelmét a törvényben foglalt egyértelmű előírás betartásának szükségességére**. Az előállítás időtartama nem haladta meg a törvényben rögzített maximális időtartamot, ugyanakkor a rendőri jelentés egyik panaszos esetében sem tartalmazta az előállítás befejezésének pontos idejét. A személyes szabadsághoz való jog érintettségére tekintettel a biztoshelyettes nyomatékosan **felhívta a kapitányságvezető figyelmét a szabadságkorlátozást eredményező rendőri intézkedések tartamát érintően a pontos dokumentálás garanciális jelentőségére, valamint a parancsnoki kivizsgálások szakszerűségének fontosságára**.

A panaszban foglaltak szerint az egyik panaszos a betegségére gyógyszert szed, amit az előállítása során – jelzése ellenére – nem vettek figyelembe. A biztoshelyettes megállapította, hogy az előállító helyiségben elhelyezett fogvatartottak őrzésével és ellátásával kapcsolatos nyomtatványban rögzítették, hogy a panaszosnak gyógyszert kell szednie, és azt is, hogy milyen betegségeket szenved. Az iratokból ugyanakkor nem derült ki, hogy öt és fél óras fogvatartása alatt gondoskodtak-e a panaszos gyógyszerrel való ellátásáról. Tekintettel arra, hogy a biztoshelyettes az erre vonatkozó kérdésére a rendőri szervtől nem kapott választ, a panaszos állítását elfogadta, és **felhívta a kapitányságvezető figyelmét arra, hogy a hosszabb időtartamú szabadságkorlátozással járó rendőri intézkedések foganatosítása során legyenek tekintettel a fogvatartottak gyógyszerükségletére** is.

Szabálysértési ügyekben az eljárás alá vont panaszosok a rendőrség (szabálysértési hatóság) eljárását, illetve döntését sérelmezték. A biztoshelyettes részletesen tájékoztatta a panaszosokat arról, hogy a szabálysértési hatóság döntése ellen milyen jogorvoslati lehetőségekkel élhetnek, a pénzbírságot milyen feltételekkel lehet közérdekű munkával megváltani, továbbá melyek a pénzbírság elzárásra való átváltoztatásának törvényi feltételei, illetőleg az átváltoztatást kizáró törvényi okok. Arra is felhívta az érintettek figyelmét, hogy az elzárással is sújtható szabálysértések (pl. garázdaság, tulajdon elleni szabálysértés) miatt **a bíróságnak van hatásköre eljárni**, a rendőrség ilyenkor csak előkészítő eljárást folytat le. A bíróság eljárását, döntését ugyanakkor az ombudsman és helyettese nem vizsgálhatja.

Az előző évhez képest valamelyest csökkent a nemzetiségi származásukra hivatkozó fogvatartottaktól – **büntetés-végrehajtási vagy a fogva tartással kapcsolatos egyéb ügyben**

– érkezett panaszok száma, de 2022-ben is **többen kértek segítséget másik büntetés-végrehajtási intézetbe való átszállításukhoz**, fogvatartott-társaikkal, illetve a felügyelettel való konfliktusaikkal, a retorziótól és a bántalmazástól való félelmük miatt. Több fogvatartott is **beszámolt öngyilkossági kísérletéről, kilátástalannak érzett helyzetéről**; valamint az ellenük folytatott **fegyelmi eljárásokat** – ennek során a **fegyelmi elkülönítésüket – is sérelmezték**.

A biztoshelyettes – a panaszban foglaltakra figyelemmel – minden esetben tájékoztatta a fogvatartottakat az igénybe vehető jogorvoslati lehetőségekről, az elítéltek tartására fordított költségekhez való hozzájárulás szabályairól, a hozzátartozókkal való kapcsolattartás formáiról, valamint arról is, hogy pszichés problémáikkal való megbirkózás érdekében az intézetben pszichológus, illetve lelkész segítségét kérhetik. A biztoshelyettes arra is felhívta egyes panaszosok figyelmét, hogy a sérelmükre a büntetés-végrehajtási intézetben elkövetett bántalmazás hivatalos eljárásban gyanújának kivizsgálására az illetékes nyomozó ügyészség rendelkezik kizárólagos hatáskörrel és nyomozati jogkörrel, így – a hamis vád terhe mellett – ennél a szervnél tehetnek feljelentést. Az ombudsman és helyettese nyomozást nem folytathat, kizárólag alapjogi szempontból – a hatáskörére vonatkozó szabályok szerint – vizsgálhatja a nyomozó és a rendvédelmi szervek (hatóságok) tevékenységét.

6.6. A NEMZETISÉGI BIZTOSHELYETTES SZAKMAI KAPCSOLATTARTÁSÁNAK KERETEI

Jelen fejezet az összetett biztoshelyettesi tevékenység speciális kapcsolattartási, együttműködési formáira és a kapcsolódó tendenciákra összpontosít. Az aktuális események és korábbi programok összefoglalói a már jelzett Hírlevelekből ismerhetők meg, valamint a www.nemzetisegijogok.hu honlapon és a www.facebook.com/ombudsmanhelyettes oldalon érhetőek el.

A szakmai kapcsolattartás, valamint információszerezés és -feldolgozás a biztoshelyettes jogszabályi kötelezettsége, egyben kiemelt feladata, és elengedhetetlen a szakmai munka érdemi megalapozásához, megvalósításához. Legfontosabb eszközei a folyamatos jelenlét a nemzetiségi közösségek mindennapi életében, valamint az aktuális helyzetükkel és a nemzetiségi közélettel kapcsolatos információk nyomon követése, gyűjtése és rendszerezése. A következőkben **rendhagyó galéria segítségével** mutatunk be 15 pillanatot az év **178 szakmai találkozásából és eseményéből**. A fotók a közös események és értékek megjelenítői, az együttműködő partnereknek a biztoshelyettes ezzel is köszönetet kíván mondani.

Kapcsolattartás stratégiai érdekképviseleti szervekkel

A Gyermekjogi Civil Koalíció konferenciája a gyermekjogok világnapja alkalmából – Budapest

Nemzetközi konferencia az őshonos kisebbségek szerepéről – Gyula

Szakmai egyeztetés Daróczy Jánossal, a Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság vezetőjével – Budapest

Helyszíni látogatások

Helyszíni látogatás a magyar–ukrán határon – Záhony

A békéscsabai szlovák fiatalok képviselőivel a Szélerőzsa Találkozó kísérőrendezvényén – Gyula

Konferenciák

Közös konferencia az ELKH Nyelvtudományi Kutatóközponttal az egyéni nemzetiségi névhasználat aktuális kérdéseiről – Budapest

Közös konferencia a Res Judicata Egyesülettel a gyűlölet-bűnszekmények elleni fellépés aktuális kihívásairól és lehetőségeiről – Budapest

Kulturális rendezvények és megemlékezések

Az Országos Nemzetiségi Tanács képviselői a Justitia Regnum Fundamentum díj Nemzetiségi Tagozatának átvételkor – Budapest

Szent Száva-napi ünnepség a Szerb Országos Önkormányzatnál – Budapest

Nemzetközi kapcsolattartás

Az ENSZ Kisebbségi Fórumának 15. ülészaka – Genf

„Escape Van” magyar–holland együttműködés az emberkereskedelem elleni küzdelemért – Budapest

Sajtókapcsolatok

Interjú az „In Bewegung – Mozgásban” című képzőművészeti kiállítás megnyitójának alkalmából – Temesvár

Az AJBH-kórus előadásának felvétele a „Rondó” című műsor számára

Együtt-Egymásért református gyülekezeti roma munkatársképzés – Berekfürdő

Találkozó a The European Law Students' Association (ELSA) pécsi tagszervezetének hallgatóival – Budapest

7. A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME ÉS ELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES BESZÁMOLÓJA

BEVEZETŐ GONDOLATOK A JÖVŐ NEMZEDÉKEK JOGAIRÓL

Dr. Bándi Gyula biztoshelyettes,
a jövő nemzedékek szószólója – Fotó: Réti Dóra

A jövő nemzedékek érdekeinek védelme szempontjából ki-váltképpen meghatározó évként tekinthetünk 2022-re. Az ENSZ Közgyűlése ez év nyarán ismerte el végre emberi jogként az egészséges, tiszta és fenntartható környezethez való jogot, amelynek a jövő nemzedékek védelme is szerves összetevője. E kapcsolat még jobban érzékelhető az ENSZ olyan törekvéseiből, amelyek e nemzedékeknek valamilyen gondnokot biztosítanak, tehát olyan intézményt, mint amely a jövő nemzedékek szószólója hazánkban. Nem csoda, hogy egyre több figyelem irányul intézményünkre, ami a lehetséges jó gyakorlatoknak, példáknak egyik bevált megoldását mutatja. Írásban és szóban, nemzetközi és hazai szinten egyaránt törekszünk e sajátos fenntarthatósági intézmény megismertetésére, népszerűsítésére.

2022-ben tovább haladtunk az intézmény megalakulása óta megkezdett úton, amelynek elsődleges tere a stratégiai szintű gondolkodást támogató munka, az ehhez szervesen kapcsolódó klasszikus ombudsmani típusú – tehát az alapjogi panaszokat, megkereséseket vizsgáló-elemző és ennek folytán több alkalommal a stratégiai területre is közvetlenül ható – tevékenység. Az elmúlt évben számolnunk kellett egy merőben új kihívással is, amelyet a közvetlen közelünkben zajló háborús konfliktus jelent. Olybá tűnik, mintha állandósulnának a veszélyhelyzetek. Ennek kapcsán egyre többen prognosztizálják a környezeti – így klíma-, ökológiai – vészhelyzetek közeli megjelenését is.

A stratégiai kérdések forrásainak sokszínűsége tevékenységünk legjobb kovásza. Származhatnak egyszerű lakossági

panaszokból, avagy széles körű szakmai és társadalmi kapcsolati hálónkon belüli együttgondolkodásból, illetve az adott év figyelmet érdemlő kihívásai alapján saját kezdeményezésből. A helyi védett területekkel kapcsolatban kiadott állásfoglalás kiváló okai elsősorban az egyedi ügyek voltak, amelyek kapcsán az összegyűlt tapasztalatokat érdemes volt rendszerbe foglalni. A Natura 2000 területek kijelölésére és az ebből származó következményekre vonatkozó jogi értékelésre az MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságának felkérése vezetett, amely világossá tette, hogy a kérdéses védettségi kategória feltételeit és következményeit indokolt összefoglalni mindazok számára, akik kevésbé jártasak a nem éppen egyszerű jogi, alapjogi téren. A területhasználatok települési szintű szabályozásának vizsgálata és ennek nyomán rendszerbe foglalása vegyes – mindhárom jelzett forrást érintő – eredetű, amelyet tovább bonyolított a szabályozás éveken át húzódó folyamatos változásából származó nehézkes áttekinthetőség. Az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének jogrendszerbe illesztése viszont egy korábban általunk kezdeményezett közös munka adott állapotú eredményét tükrözi, amikor megérettnek láttuk a helyzetet arra, hogy köztes, strukturális javaslatokat fogalmazzunk meg. A szerteágazó egyéb tevékenységek között lényeges még példaként kiemelni – az ugyancsak több lépést átfogó folyamatként értékelhető – panelbeszélgetés-sorozat a körforgásos gazdaságra történő átállás elvárásairól, jogi következményeiről, alapjogi vonatkozásairól. Ismerve a probléma összetettségét, ez a sorozat 2023-ban is folytatódik.

A stratégiai vonatkozású munkában különös jelentősége van a környezetvédelmi társadalmi, illetve szakmai, avagy gazdasági szervezetekkel, valamint szakemberekkel folytatott – fentebb már említett – együttműködésnek, valamint nem kevésbé a különféle szintű – kormányzati, minisztériumi, hatósági, önkormányzati – állami szervezetrendszer lehetőség szerinti bevonásának. Megalapozott szakmai vélemények, stratégiai javaslatok csupán megfelelő ismereti háttérre, széles körű tudásbázisra alapozva készülhetnek, hiszen nagy a felelősségünk akkor, amikor befolyásolni igyekszünk a környezetpolitikai gondolkodást. Együttműködésünket a fenntartható fejlődésre szakosodó más szervezetekkel – így a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanáccsal, az Országos Környezetvédelmi Tanáccsal, illetve az MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottsággal – is ez határozza meg.

Jelen bevezető elején már szót ejtettem a veszélyhelyzetek, válsághelyzetek sokasodásáról is, ami 2022-ben háborús konfliktusokba torkollott. Szükségszerű, hogy ezek az extrém helyzetek a hagyományostól eltérő válaszokat indukáljanak, amelyek hatása többnyire a válság idejére szól. Amikor

azonban e válaszleépéseknek környezeti, a jövő nemzedékek életfeltételeit közvetlenül érintő következményei vannak vagy lehetnek, nem mellőzhető az elővigyázatosság, a hosszú távú gondolkodás és az erre alapozott reagálás, nehogy olyan hatásokat generáljunk, amelyek az adott – remélhetőleg időleges – válságon túlmutató negatív következményekkel járnak. Ezzel sérülhetnek ugyanis az Alaptörvény által biztosított, nemzetközi szinten ugyancsak jó példaként szolgáló jogok és értékek, és olyan helyzetbe kerülhetünk, ahol már a visszalépés tilalmának alkalmazása sem érvényesíthető. Ezért az arányos, átgondolt, megfontolt intézkedések e téren különösen kívánatosak.

7.1. A SZÓSZÓLÓ ESZKÖZTÁRÁNAK BEMUTATÁSA

A jövő nemzedékek érdekei védelmének jelentősége az Alaptörvényben számos helyen tükröződik. Már a Nemzeti Hitvallásban is megjelenik, hogy

„utódainkért felelősséggel tartozunk, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával is védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit”.

Emellett a nemzeti vagyon (állami és önkormányzati tulajdon) kezelését és védelmét illetően is alkotmányos követelmény, hogy annak célja nem lehet más, mint a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése, a természeti erőforrások megóvása és a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.

A biztoshelyettes (a jövő nemzedékek szószólója) mandátumának esszenciája a jövő nemzedékeket érintő alaptörvényi keretek feletti őrködés, amelynek keretében a fentiek mellett különösen a következő 3 alkotmányos cikk alapozza meg feladatát.

Az Alaptörvény **P) cikke** értelmében

- **a természeti erőforrások** – különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet,
- **a biológiai sokféleség** – különösen a honos növény- és állatfajok,
- valamint a **kulturális értékek**

a **nemzet közös örökségét képezik**, amelynek **védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése** az állam és mindenki kötelessége. A „különösen” határozószó egyértelművé teszi, hogy a nemzet közös öröksége természetesen nem zárt felsorolást fogalmaz meg.

Az Alaptörvény **XX. és XXI. cikkei** pedig a **testi és lelki egészséghez**, valamint közvetlenül és közvetve az **egészséges környezethez való alapvető jogról rendelkeznek**.

Az ombudsmantörvény alapján a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, ezen belül:

rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosságot a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól;

felhívja az alapvető jogok biztosát, az érintett intézményeket és a nyilvánosság figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját – különösen a jövő nemzedékeket – érintő jogsértés veszélyére;

az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja;

közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában;

javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosát az Alkotmánybírósághoz forduljon;

figyelemmel kíséri a fenntartható fejlődés Országgyűlés által elfogadott stratégiájának megvalósulását;

javaslatot tehet a jövő nemzedékek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására;

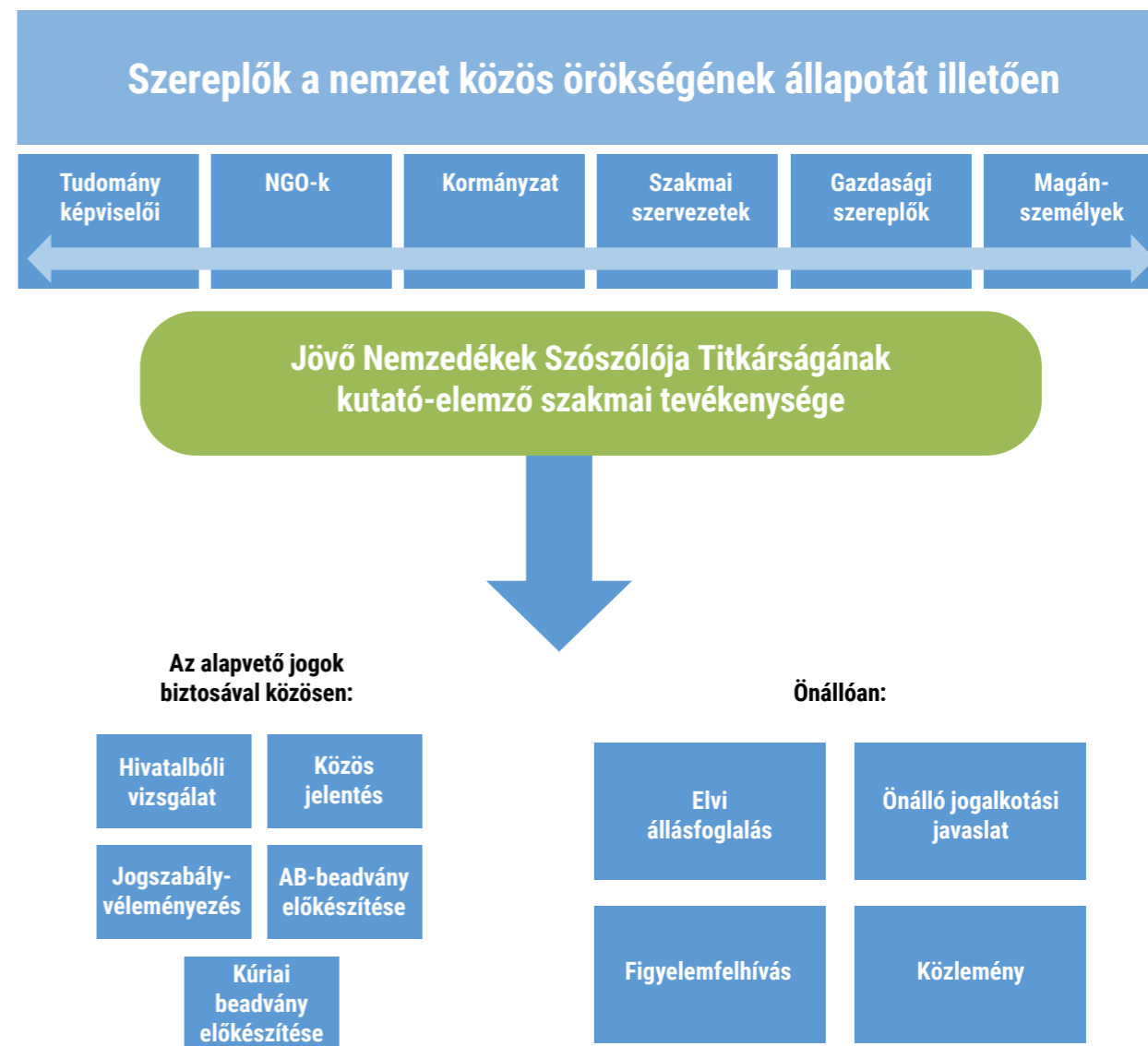
nemzetközi tevékenységével elősegíti a jövő nemzedékek érdekeivel kapcsolatos hazai intézményrendszer értékeinek bemutatását.

A szószóló alapjogi mandátuma tehát a **fenntarthatósággal kapcsolatos** széles spektrumon mozog. Az évek során előtérbe kerülő vagy hangsúlyosabban megjelenő területeket több tényező is tematizálja: egyrészt a beérkező állampolgári panaszok, valamint a rendszerszintű folyamatok során észlelhető események, jelenségek. A szószóló aktív kapcsolatrendszerében folyamatos szakmai párbeszédet tart fent a tudomány képviselőivel, zöld és egyéb civil szervezetekkel, a kapcsolódó szakmai és gazdasági szervezetekkel, a területért felelős jogalkotási szervekkel, valamint a jogalkalmazókkal. A szószóló és szakértői számos szakmai eseményen vesznek részt és tájékoznak az érintettek álláspontjáról, amely segíti a jelenségek komplexebb értelmezését, az esetleges generációk közötti konfliktusok feltárását.

A szószóló a fentiek révén megszerzett információkat is felhasználva él a számára elérhető jogi eszközökkel. A lefolytatott vizsgálatok végén **a biztossal közösen kiadott jelentések általános és egyedi jogalkotói, illetve jogalkalmazói ajánlásokat, intézkedéseket tartalmaznak**. Mindezek mellett az említett rendszerszintű visszasságokat, összetett problémákat illetően egyéb lehetőségei is vannak mind a konkrét, mind a jogilag absztraktabb szintű üzeneteket tartalmazó megszólalásokra, ahogyan azt a következő ábra is szemlélteti.

A fenti, a biztoshelyettes által használt jogi eszközök mellett az ombudsmantörvény a környezeti elemek és ezekkel összefüggésben a jövő generációk védelmének érdekében azt is lehetővé teszi, hogy az alapvető jogok biztosát a környezet állapotával összefüggő közigazgatási per során a perben beavatkozónak részt vegyen (hatályos jogi terminológia szerint: érdekeltként). E jogi lehetőség tehát nem újdonság, egy bírósági ügy eredményeként azonban 2022 februárjában a Kúria elvi jelentőségű végzésében mondta ki, hogy *„a jövő nemzedékek érdekeit közvetlenül érintő eljárásban az alapvető jogok biztosát a bíróságnak hivatalból értesítenie kell a perbelépés lehetőségéről”*. E döntés alapján a bíróságok 2022-ben több tucat perbelépésre hívó végzést küldtek a Hivatalnak, amelyek leginkább környezeti hatásvizsgálattal, természetvédelemmel és hulladékgazdálkodási bírsággal kapcsolatos témaköröket érintettek.

A perbelépés során az a meghatározó kérdés, vajon a szóban forgó ügynek van-e az általános környezetvédelmi, fenntarthatósági vonatkozásokon túlmutató olyan eleme,

amelyben megfelelően artikulálható lehet a környezethez való jog, a jövő nemzedékek érdekei védelmének sajátos, az Alaptörvény P), illetve XX. vagy XXI. cikkében tükröződő alapjogi vonatkozása. A Kúria fent jelzett elvi végzésében azt is megállapította, hogy a bíróságok az állam szervei, ezért kötelességük az Alaptörvény P) cikke szerinti jövő nemzedékek érdekei védelmét elősegíteniük. A bíróságok (valamint a perben

részt vevő minden fél) a P) cikkből fakadó e feladata akkor is fennáll, ha a biztos nem dönt a perbelépés mellett.

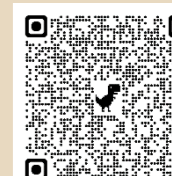
A komplexebb problémák kapcsán a 2022-ben kiadott **elvi állásfoglalásokat, figyelemfelhívásokat és jogalkotási javaslatokat** a mellékelt táblázat tartalmazza, csakúgy, mint a biztossal **közösen kiadott jelentéseket, amelyeket a 7.12. fejezet részletesen is tárgyal.**

A szószóló által kiadott elvi állásfoglalások, figyelemfelhívások és jogalkotási javaslatok

[Elvi állásfoglalás a helyi védett természeti területekkel kapcsolatban \(06. 01.\)](#)

[Jogi összefoglaló és jogalkalmazási útmutató a Natura 2000 területeket érintő tevékenységek kapcsán \(10. 26.\)](#)

Javaslat az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének jogrendszerbe való beépítéséhez (12. 05.)	
A területhasználatok települési szintű szabályozásának átalakításával kapcsolatos alapjogi összefoglaló, valamint a jogalkotást és jogalkalmazást támogató javaslatok (12. 13.)	
Közös jelentések	
Közös jelentés a településkép és az egészséges környezethez való jog védelmével összefüggésben (08. 23.)	
Közös jelentés egy társasház beltéri levegőszennyezésével kapcsolatos eljárással összefüggésben (11. 17.)	
Közös jelentés egy ügyfél civil szervezet tájékoztatáshoz való jogának gyakorlati érvényesülése tárgyában egy állatvédelmi hatósági eljárásban (12. 12.)	
Közös jelentés a „10 Nap Strand” szabadtéri szórakoztató zenei fesztivál zavaró zajhatásával összefüggésben (12. 21.)	
Közös jelentés egy gazdasági társaság hulladékgazdálkodási közszolgáltatási díj fizetésével kapcsolatban (12. 21.)	
Közös jelentés a lakóövezetben raktározás és szerszámgépekkel folytatott tevékenység zajvédelmi szabályozásával összefüggésben (12. 21.)	
Közös jelentés egy lőtér üzemeltetésével kapcsolatban (12. 21.)	

A szószóló tevékenységének sokszínűségét, a titkárság által ellátott egyes kiemelendő feladatok számszerűsített, típusok szerinti megoszlását a mellékelt táblázat mutatja be.

A szószóló titkársága által az év során kezelt ügyek száma	490
Kiemelendő tevékenységtípusok	
A biztos és a szószóló által kiadott közös jelentések, valamint a szószóló átfogó stratégiai elvi állásfoglalása, nyilvános figyelemfelhívása, jogi összefoglalója, jogalkotást és jogalkalmazást támogató javaslata a jövő nemzedékek érdekeit érintő kiemelt ügyekben	11
Saját szervezésű szakmai és tudományos esemény, előadás tartása külső rendezvényen	32
Saját szervezésű szakértői egyeztetések, szakmai-tudományos eseményen való részvétel	42
Az Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottsága, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács, valamint az Országos Környezetvédelmi Tanács ülésein való részvétel	14
Nemzetközi kapcsolattartás	24
Helyszíni látogatás, terepi jelenlét	5
Szakmai publikációk és a nyilvánosság tájékoztatása (interjúk, közlemények, publikációk)	35

7.2. A TERMÉSZET VÉDELME

Az ENSZ Biodiverzitási és Ökoszisztéma-szolgáltatási Kormányközi Tudományos Testülete (IPBES) által 2022 júliusában közzétett jelentés, valamint a World Wildlife Fund (WWF) 2022 októberében kiadott Élő Bolygó Jelentése **aggasztó adatokkal támasztotta alá azt a tényt, hogy a biológiai sokféleség jelenleg gyorsabban hanyatlik, mint az emberiiség történelmében bármikor.** Az emberi tevékenység miatt minden eddignél több, körülbelül egymillió fajt fenyeget a kipusztulás még a mi életünkben. Bolygónk erőforrásainak nem fenntartható felhasználása, a természet átalakítása, a nem megfelelő területhasználat, a vadon élő szervezetek túlhasználása, a szennyezés és nem utolsósorban a klímaváltozás miatt a biológiai sokféleség csökkenése a jelenlegi és a jövő generációk egészséges környezethez való jogait is veszélyezteti.

Mivel jövőnk és jólétünk is jelentős mértékben függ a biológiai sokféleségtől, kulcsfontosságú, hogy megtegyünk mindent a védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése érdekében, az Alaptörvény P) cikkének szellemében. Ennek megfelelően a szószóló 2022. évi tevékenysége során is **kiemelt hangsúlyt fektetett a természetvédelemre.**

A szószóló 2022-ben a **biológiai sokféleség nemzetközi napja, illetve más jeles napok** alkalmából kiadott közleményeiben is külön hangsúlyozta, hogy **a biológiai sokféleség védelme nem szűkíthető le egyes veszélyeztetett fajok megőrzésére, sokkal inkább az emberiség létalapját jelentő természeti rendszerek stabilitásának, működőképességének feltételeit kell megteremteni.**

A jelen és jövő generációk érdekei nemcsak az emberi élet védelmét követelik meg, hanem minden élet védelmét, mert csak így lehet közös jövőnk. Létünk és jólétünk erősen függ természetes környezetünkől, amely összefüggő rendszerként funkcionál. Az utóbbi években számos kutatás bizonyította, hogy a madarak, a fák, az erdők, a zöldterületek, a biológiai sokféleség úgy teszi, mint mentális egészségünk megőrzése szempontjából is kiemelt szereppel bírnak. A szószóló a világnapok alkalmából több közleményében felhívta a figyelmet arra, hogy **az Alaptörvény szerinti egészséges környezethez, valamint a testi és lelki egészséghez való jog fontos része a biológiai sokféleség, az élőhelyek, ökoszisztémák, ökoszisztéma-szolgáltatások megóvása, amelyek védelme, fenntartása és megőrzése az állam és mindenki kötelessége.**

Ökoszisztéma-szolgáltatások

A szószóló természetvédelemmel kapcsolatos hosszabb távú stratégiai munkájának egyik központi eleme, hogy hozzájáruljon az alapvető emberi szükségletek kielégítéséhez elengedhetetlen **ökoszisztéma-szolgáltatások tényleges értékelését lehetővé tevő jövőbeli jogszabályi környezet alapjainak megteremtéséhez.**

Egész életünk közvetve vagy közvetlenül összefonódik az élő és élettelen környezetünkkel, az ökoszisztémákkal, valamint az általuk nyújtott termékekkel és szolgáltatásokkal, tehát az ökoszisztéma-szolgáltatásokkal. Ezek a látszólag „ingyen” nyújtott javak nélkülözhetetlenek az emberi jóléthez és jól-léthez, mivel olyan ellátó (pl. faanyag, gombák), szabályozó (pl. vízmegtartás, víztisztítás, CO₂-megkötés, szennyezőanyagok kiszűrése), támogató (pl. tápanyagkörforgás, talajképzés) és kulturális (pl. rekreáció, művészi ihlet) szolgáltatásokat nyújtanak, amelyek fenntartják gazdaságainkat és társadalmainkat. A biológiai sokféleség napjainkban globális és helyi szinten is zajló drasztikus fogyása, az ökoszisztéma funkciók és szolgáltatások degradálódása közvetlenül az emberi jól-lét csökkenését vonhatja maga után. Most már tudjuk, hogy **csak a kedvező állapotban lévő ökoszisztémák képesek arra, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű szolgáltatást biztosítsanak az emberiség számára, ezért is nagyon fontos annak tudatosítása, hogy az állam és mindenki kötelezettsége az Alaptörvény P) cikkében külön is nevesített, a nemzet közös örökségébe tartozó elemek, köztük a biológiai sokféleség védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése.** Valójában a megőrzésre fordított erőforrás, költség lenne az az ellenérték, amelyet a szolgáltatásokért „fizetni” kellene. Ez azonban nemcsak a konkrét védendő érték számára biztosítaná a létfontosságát, hanem sokak számára is előnyökkel járna. Ezen túlmenően kiemelendő – ahogyan azt az Alkotmánybíróság megerősítette – „A fajok sokszínűsége megőrzésének kötelezettsége nem csupán azért fontos, mert azok az emberi tevékenység használatába állítható, kiaknázható erőforrásokként értelmezhetőek, hanem önmagukban is értékesek és védelemre méltóak.”

Az alaptörvényi rendelkezések értelmében biztosítani kell, hogy a nemzet közös örökségét érintő döntések során a természeti tőke, illetve az ökoszisztéma-szolgáltatások állaga, mennyisége, minősége, működőképessége és alapvető folyamatai a jelen és a jövő nemzedékek számára is fennmaradjanak. **Mindehhez elengedhetetlen az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének beépülése a hatályos normarendszerbe, így különösen a hosszabb távú tervek, programok, koncepciók kidolgozásába és végrehajtásába, adóntéshozatalba, a természetierőforrásokra hatást gyakorló beruházások engedélyezésébe.**

A 2022. szeptember 26-án az ökoszisztéma-szolgáltatásról megtartott műhelybeszélgetés – Fotó: AJBH

Mindezen célok gyakorlatba való átültetése érdekében a **szószóló 3 alkalmas szakmai konferenciasorozat**ot indított a témában jártas szakemberek és a tudományos élet magas szintű képviselői közreműködésével. Az egyeztetéssorozat harmadik állomásaként 2022 szeptemberében megtartott műhelybeszélgetésen az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésére vonatkozó szószólói elemzés és javaslat bemutatására és megvitatására is sor került.

A vonatkozó szakirodalom áttekintése, a szakértőkkel történt egyeztetések, illetve a beérkezett vélemények alapján a jövő nemzedékek jogainak érintettsége okán **az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének jogrendszerbe való beépítése tekintetében a szószóló 2022-ben jogalkotást és jogalkalmazást segítő javaslatot adott ki.** A szószólói javaslat célja, hogy jobban érvényre juttatható legyen az ökoszisztéma-alapú gondolkodás tervezési, engedélyezési rendszerbe való beépítése, amely jelentősen javíthatja hazánk környezeti, természeti állapotát, és mindezeket keresztül hozzájárulhat az Alaptörvény P) cikkében foglalt államcél megvalósításához is.

A szószóló a javaslatban áttekintette az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésére vonatkozó alaptörvényi követelményeket, az ökoszisztéma-szolgáltatások felmérése, értékelése, ágazati integrálása kapcsán megfogalmazott stratégiai szintű elvárásokat. Részletesen kitért a vonatkozó jogszabályi alapokra, koncentrálna elsődlegesen a természetvédelmi, a stratégiai környezeti vizsgálati (SKV) és a környezeti hatásvizsgálati (KHV) rendszerek uniós, illetve hazai jogi alapjainak ökoszisztéma-szolgáltatásokkal kapcsolatos előírásainak bemutatására. Fentiekben túl a biológiai sokféleség, az ökoszisztémák és az általuk nyújtott szolgáltatások hosszú távú megőrzése céljából szükséges egyes speciális jogi előírások kiegészítésének, felül-

vizsgálatának szükségességére mutatott rá, vázolta a lehetséges megoldási irányokat, kitért a helyes jogalkalmazási gyakorlat kialakítása érdekében szükséges lépések bemutatására is.

Helyi területi védelem

Ahogy már jeleztük, a biológiai sokféleség csökkenése, az állat- és növényfajok eltűnése, a természetes élőhelyek leromlása világszerte és hazánkban is egyre súlyosabb mértékű. Annak tudatában, hogy a jelenlegi gazdasági növekedés jelentős mértékben támaszkodik a természeti erőforrások minél hatékonyabb kiaknázására, a biológiai sokféleség csökkenésének megállítása csak jól szervezett, összehangolt intézkedésekkel érhető el. Hazánk természeti értékei megővésének egyik eszköze a területi védelem, amely jogi háttérrel és eszközökkel biztosít a megőrzés, a fenntartás és a helyreállítás gyakorlati érvényesítéséhez.

Forrás: <https://termeszetvedelem.hu>

A területi védelem megerősítése, hatékonyságának növelése érdekében a szószóló **elvi állásfoglalást adott ki 2022-ben a helyi védett természeti területekkel kapcsolatosan, amelyben áttekintette és összegezte a helyi védelem alatt álló területekkel, értékekkel kapcsolatos előírásokat és az Alaptörvényből eredő alapjogi kereteket.** Érintette az önkormányzati döntésekben – a védetté nyilvánítási eljárások és az oltalom esetleges feloldása során – kötelezően figyelembe vevendő és mérlegelendő szempontokat, továbbá a nemzet közös örökségének védelmére, fenntartására, továbbá a jövő nemze-

dékek számára történő megőrzésére irányuló egyetemes kötelezettségeket és általános követelményeket.

Felhívta a figyelmet arra, hogy a **települési önkormányzatoknak kiemelkedő szerepük van a helyi természeti értékek védelmében,** ugyanis az országos jelentőségű védett területekkel együtt – hálózatként – óvják a kiemelt oltalmat igénylő természeti területeket, amelyek együttesen járulnak hozzá ezen értékek és ennek révén az élhető környezet jövő nemzedékek számára való megőrzéséhez. A szószóló állásfoglalásában hangsúlyozta az önkormányzati környezet- és természetvédelmi tervezés jelentőségét, a helyi természetvédelmi oltalom alá helyezés szempontjából részletezte az önkormányzati védetté nyilvánítás folyamatát, a helyi védett természeti területek fenntartásával kapcsolatos feladatokat, illetve a védettség megszüntetésére irányuló eljárást. Rámutatott arra, hogy sem a helyi természetvédelmi oltalom alá helyezés, sem annak esetleges „visszavonása” nem lehet sem ad hoc jellegű, sem pedig gazdasági, politikai döntés, mivel ezeket hosszú távú és körültekintő tervezésnek kell megelőznie, szigorú szakmai alapokon, indokokon kell nyugodniuk és a döntés meghozatala során a törvényben rögzített eljárásrendet kell betartani. A helyi védelem intézménye – a vonatkozó jogszabályi háttér megfelelő alkalmazásával – kiemelten fontos természetvédelmi eszköze lehet az önkormányzatoknak, amelynek révén jelentősen elősegíthetik utódaink számára a helyi (és tágabb) közösségek természetvédelmi értékeinek megőrzését. A szószóló elvi állásfoglalása a 2022. évi 6. számú Önkormányzati Hírlevélben is megjelent, annak érdekében, hogy támogatást nyújtson az érintett önkormányzatok számára a jövő nemzedékek érdekeit érvényesítő, az Alaptörvénnyel szinkronban álló joggyakorlásukhoz.

Natura 2000 területek

Forrás: <https://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/resources/logos.htm>

Az Alaptörvényben foglalt biodiverzitás-védelmi feladatok ellátását az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 hálózat is jelentős mértékben segíti azzal, hogy egy összefüggő európai ökológiai rendszert hozott létre, amely

a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmén keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megővését és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához. A Natura 2000 hálózat ugyan egy összeurópai rendszert épít ki, de a hazánkra jellemző pannon biogeográfiai régió éppen arra hivatott, hogy ezen belül megőrizze a nemzeti sajátosságokat is, hiszen a hazai Natura 2000 területek kijelölését ennek révén, csak a nálunk természetes módon előforduló, itt élő, pihenő, táplálkozó, költő, szaporodó fajok, valamint a hazánkban elterjedt élőhelytípusok alapozzák meg. A Natura 2000 hálózat magyarországi elemei itt honos növény- és állatfajokból állnak, így a nemzet közös örökségét képezik, amelyek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése alaptörvényi köteleesség.

A szószóló a **Natura 2000 területeket érintő tevékenységek végzése kapcsán az MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságának felkérésére jogi összefoglalót és jogalkalmazási útmutatót készített a 2022. évben. A dokumentumban áttekintette és összegezte a Natura 2000 területekre vonatkozó, az Alaptörvényből, az alkotmánybírói döntésekből, illetve az Európai Unió Bírósága által hozott határozatokból fakadó követelményeket, valamint a Natura 2000 területekre hatást gyakorló tevékenységek elfogadásának, engedélyezésének menetét, legfontosabb alapelveit.**

A Natura 2000 területeken – amelyek az Unió és hazánk közös természeti örökségének a védelmét hivatottak ellátni – csak olyan jellegű tevékenységek, beruházások tervezhetők, engedélyezhetők, amelyek aránytalanul nem korlátozzák a jövő generáció természethez, természeti erőforrásokhoz és egészséges környezethez való jogát. Mindezekre tekintettel indokolt, hogy az elővigyázatosság elvének megfelelően a Natura 2000 területeket közvetve vagy közvetlenül érintő tevékenységek tervezése, engedélyeztetése során minden garanciális jellegű anyagi jogi és eljárásjogi szabály betartásra kerüljön. A szószóló figyelemfelhívása a 2022. évi 12. számú Önkormányzati Hírlevélben is megjelent, hogy minél több önkormányzathoz eljusson a Natura 2000 területeket érintő tevékenységek vizsgálatával kapcsolatos hazai és uniós elvárások rendszere.

A természetvédelem biztosítása büntetőjogi eszközökkel

Az Alaptörvény P) cikke szerinti védelmi kötelezettség **büntetőjogi területen történő érvényre juttatásához – ultima rációs eszközként – szükséges,** hogy az elkövetők felderítése és felelősségre vonása minél sikeresebb legyen, ezáltal viszsztatartó erőt jelentsen a jövőbeni elkövetésekkel szemben. A Büntető Törvénykönyv természetkárosítás tényállása szerint védendő jogtárgyak – a hazai, uniós, valamint a nemzetközi jogszabályok alapján természetvédelmi oltalom alatt álló értékek és területek – az Alaptörvény P) cikke szerinti védelem körébe tartoznak. Ennélfogva a nemzet közös örökségként az alaptörvényi előírás szerint védelmük, fenntartásuk és a jövő

nemzedékek számára való megőrzésük az állam és mindenki, így a rendőrség, nyomozó hatóságok, ügyészségek, bíróságok kötelessége is. A természeti értékek és természetvédelmi oltalom alatt álló területek a nemzeti vagyton sajátos és pótolhatatlan részei, az Alaptörvény alapján fenntartásuk, kezelésük, állapotuk javítása, a jelen és jövő nemzedékek számára való megőrzése, a természeti erőforrásokkal történő takarékos és észszerű gazdálkodás biztosítása, a természeti örökség és a biológiai sokféleség oltalma adott esetben büntetőjogi eszközökkel is védendő.

Forrás:
<http://magyarnemzetiparkok.hu/rolunk/termeszetvedelmi-oroszolgalat/>

A szószóló a nemzeti park igazgatóságoknál tett látogatások során észlelte, hogy a természetvédelem terén kiemelkedő szakértelemmel és tapasztalattal bíró nemzeti park igazgatóságoknak sok esetben nincs lehetőségük természetkárosítás ügyében zajló büntetőjogi eljárásokban kellő mértékben részt venni, hiánypótló ismereteiket megosztani, holott fontos lenne, hogy a jogszabályok adta kereteken belül minél hatékonyabb szerepet vállalhassanak az ilyen jellegű eljárásokban. Ennek megfelelően a szószóló a 2022. évben egyeztetést folytatott **a nemzeti park igazgatóságokkal és a Legfőbb Ügyészséggel a természetkárosítással kapcsolatos büntetőeljárások hatékonyságának növelése érdekében.**

Az együttműködés eredményeként a Legfőbb Ügyészség iránymutatást bocsátott ki az összes ügyészség számára a nemzeti park igazgatóságok büntetőeljárásban betöltött szerepének megerősítése és az egységes joggyakorlat kialakítása érdekében. Az iránymutatásban foglaltak szerint a természetkárosítással összefüggő eljárások során a nyomozási, ügyészi és bírósági szakban a nemzeti park igazgatóságok bevonása szélesebb körben, nagyobb intenzitással valósulhat

meg, így szaktudásuk, speciális ismereteik rendelkezésre bocsátásával érdemben elősegíthetik a büntetőeljárások sikerét.

Az intézkedés alapján a szószóló arra számít, hogy növekedni fognak a sikeresen felderített természetkárosítási ügyek, amelyek kellő visszatartó erővel bírnak majd a potenciális bűnelkövetőkkel szemben, és ezzel hosszú távon csökkenthető a védett értékek és területek ellen elkövetett bűncselekmények száma.

A szószóló az **európai nemzeti parkok napján kiadott közleményében** arra is felhívta a figyelmet, hogy a nemzeti parkok kiemelkedő szerepét nem csupán a biológiai sokféleség védelme határozza meg, hanem ennél jóval komplexebb funkciókat is betöltenek, egyszerre szolgálva ökológiai, kulturális örökségvédelmi, oktatási, szemléletformálási és rekreációs célokat is. A nemzeti parkok működtetése nem csupán természetvédelmi szempontból, hanem összetársadalmi szinten is nélkülözhetetlen, megfelelő állapotban tartásuk stratégiai feladat.

Erdővédelem

A szószóló **erdővédelmi tevékenysége a 2022. évben leginkább a tűzifaigények biztosításához szükséges eltérő szabályok alkalmazásáról hozott veszélyhelyzeti kormányrendeletre kapcsolódott.** A Kormány több – a témában közvetlenül érintett – tagjához levélben fordult a szószóló, amelyben kérte a minisztereket, hogy tegyék meg mindazon feladat- és hatáskörükbe tartozó intézkedéseket, amelyekkel a rendelet által nyújtott lehetőségek túlzott kihasználása miatt felmerülő káros következmények, folyamatok elkerülhetők. Kérte segítségüket abban, hogy a jogalkotó által kitűzött eredeti cél, az emberek támogatása, jól-létük és jólétük fenntartása, valóban megvalósulhasson úgy, hogy közben a természetvédelmi szempontból értékes hazai erdőállomány ne csökkenjen és minőségében se romoljon.

Pilis, erdőrészlet – Fotó: Bánszki Judit

A biztos és a szószóló a fenntartható erdőgazdálkodás fontosságára hívta fel a figyelmet a 2022. évi **erdők nemzetközi napja alkalmából kiadott közös közleményében.** Az erdő a szárazföld legösszetettebb ökológiai rendszere, sokkal több, mint a benne található fák összessége. Egy önmagát megújítani képes, önszabályozó környezeti rendszer, amely az emberi élet alapvető feltételeinek részét képezi. Az Alaptörvény P) cikke külön is nevesíti a nemzet közös örökségébe tartozó elemek felsorolásában az erdőket. A gyakorlatban ennek megfelelően az erdőtulajdonosokra, az erdőgazdálkodókra, de még az erdőt szabadon használókra is kötelezettségek hárulnak. A fenntartható erdőgazdálkodás és az erdei erőforrások kíméletes felhasználása kulcsfontosságú szerepet játszik a Fenntartható Fejlődési Célok (SDG) elérésében is. Törekedni kell az olyan módszerek alkalmazására, amelyek biztosítják, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetességét, termőképességét, felújuló képességét, életképességét, továbbá megfeleljen a társadalmi igényekkel összhangban levő védelmi, közjóléti és gazdasági követelményeknek. Az erdőt oly módon és ütemben kell hasznosítani, hogy a gazdálkodási lehetőségek a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak.

7.3. A TÁJ ÉS AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VÉDELME

Területhasználat és településrendezés

2022-ben az épített környezet alakítására és védelmére fordított kiemelt figyelem egyik oka az volt, hogy 2015 óta folyt a terület szabályozási reformja, amelyet a szószóló aktívan nyomon követett. A tárgyévben – egyfelől ezen, mintegy hatéves folyamat és abban a szószólói tevékenység, másfelől annak jövő nemzedékeket érintő vetületei összegzéseként – került sor **a területhasználók települési szintű szabályozásának átalakításával kapcsolatos alapjogi összefoglaló, valamint szószólói jogalkotási és jogalkalmazástámogató javaslatok megfogalmazására.**

Az említett hosszabb időszakban az egyes tervezetekhez a jogszabályok egyeztetése során tett véleményeken túl mintegy 9 alkalommal került sor az alapjogi szempontokat támogató szándékkal összegző elvi állásfoglalásra, a törvényi szabályozás alakítása kapcsán figyelemfelhívásra, vagy akár országgyűlési bizottság előtti személyes felszólalásra.

A 2022-es alapjogi összefoglaló – a többéves jogalkotás és a kapcsolódó szószólói tevékenység, illetve az alapjogi elemzés körében a releváns alkotmánybírói gyakorlat bemutatásával – vázolja szűkös erőforrásunk, a területeink használatára vonatkozó szabályozás alakításában a jövő nemzedékek érdekei érvényesíthetőségének kereteit, az Alaptörvény P) cikkében foglaltak érvényre juttatásának elmúlt évekbeli trendjeit, aktuális eredményeit és kihívásait.

A szószóló az említett időszakban következetesen jelezte, hogy **az épített környezet alakítása és védelme** mind tárgya szerint, mind jogdogmatikai szempontból **a környezet védelmének általános fogalmkörébe és szabályai közé sorolandó. Az Alaptörvény P) cikkében megjelenő értékvédelem a nemzet közös örökségének egységes szemlélete alapján azonos alapjogi keretek közt, azonos alkotmányos elvek – így különös tekintettel a visszalépés tilalmára, az elővigyázatosság és megelőzés vagy a tervszerűség elveire – mentén kezelendő,** úgy a jogalkotás, mint a jogalkalmazás tekintetében.

Az alapjogi összefoglaló fentebbieken túl részletesen kitér az „egy település egy terv” koncepció mentén bevezetett új jogintézményekre és jogi fogalmakra, a meglévők releváns módosításaira, azok alapjogi szempontból lényeges vetületeire. E szempontból három témakör emelkedik ki: **a településrendezési eljárásokban a környezeti hatásvizsgálati rendszer átalakítása, a partnerségi egyeztetés szabályainak módosítása,** továbbá a jogalkotási eredmények megvalósításának „kulcsaként” **az önkormányzatokra háruló feladatok.**

A településrendezésben a stratégiai környezeti vizsgálat – valóban változtatásra szoruló – rendszerét első ízben a törvényi szabályozás szintjén kívánta átalakítani a jogalkotó, lényegében e stratégiai környezeti vizsgálati eljárásokat tartalmi szempontból kiemelve a környezetvédelmi szabályozás alól és az építésügyibe beillesztve azt. A szószóló a törvényalkotás bizottsági szakában hívta fel a figyelmet a módosítással kapcsolatos nemzetközi, uniós és alapjogi vetületekre. A tervezett módosítás törvényi szinten elmaradt, ugyanakkor azonos céllal a végrehajtási rendeletek szintjén megvalósult. A jogforrás szintjétől függetlenül jelezni kell, hogy **a településtervezési és -rendezési tevékenységek, illetve döntések során a várható környezeti hatások vizsgálatának gyengítése a jövő nemzedékek érdekeinek védelme szempontjából (is) elfogadhatatlan.**

A partnerségi egyeztetési eljárás a társadalmi részvétel biztosításának egyik eszköze, kereteinek szűkítése a környezeti hatásvizsgálati eljárásban komoly nemzetközi és uniós jogi vetületekkel, jogkövetkezményekkel bír vagy bírhat. Az a módosítás, hogy az E-TÉR digitális egyeztető felületén kívül, a településen helyben csak az önkormányzat döntésének függvényében szükséges a partnerségi egyeztetési eljárás lefolytatása, a gyakorlatban azt jelenti, hogy az érintett lakosság helyben történő tájékoztatása és valós helyi részvételének biztosítása a döntéshozatalban esetleges. **A társadalmi részvétel ilyen mértékű szűkítése az Alaptörvény P) cikkében foglalt államcél megvalósítására törekvést közvetlenül gyengíti, mivel a nemzet közös örökségének védelmében, fenntartásában és jövő nemzedékek számára történő megőrzésében az állam és mindenki kötelezettségéből a „mindenki” bevonását és cselekvését veszélyezteti.** Mindezeket túl, az

egyedi panaszbeadványok tapasztalatai alapján a környezeti konfliktust hordozó helyzetek számának indokolatlan növekedéséhez vezethet.

A településtervezésre és -rendezésre vonatkozó szabályozás hatályosulása elsősorban a döntéshozói, **jogalkotói és hatósági feladatkörrel egyaránt rendelkező önkormányzatok tevékenységén múlik, ebből eredően a települési környezet minősége, a nemzeti vagyon és a nemzet közös örökségének állapota is.** A szószóló többször hangsúlyozta, hogy a szabályozás koherenciája, egyértelmű alkalmazhatóságának kérdése – jelenleg négy különböző kategóriában eltérő határidőkből és ehhez alkalmazandó szabályrendszerekből kell az önkormányzatoknak az alkalmazandókat kiválogatniuk – a jogállamiság elvéből következő jogbiztonsági kérdés. Ugyanakkor ezen esetekben **a szabályozás összetettségéből és rendkívül gyakori változásából fakadhat a jogalkalmazás bizonytalansága, ami más alapvető jog vagy alaptörvényi cél és érték – így az egészséges környezethez, a testi és lelki egészséghez való alapvető jogok, valamint a jövő nemzedékek érdekeinek védelme – sérelmével járhat.** Különös jelentősége van, és így különös mérlegelést érdemel, hogy új jogi fogalmak – településterv – és jogintézmények bevezetésekor a már meglévőket mennyire szilárdak és hogyan hatályosultak, mennyiben egységes a joggyakorlat, vagyis milyen mennyiségű, mértékű és mélységű feladattal állnak szemben az önkormányzatok. **Az önkormányzatokat a kötelező feladatellátáshoz igazodóan illeti meg az állam részéről az Alaptörvényben meghatározott, arányban álló költségvetési, más vagyoni támogatás. Az Alkotmánybíróság megfogalmazásában az államot az Alaptörvény P) cikke értelmében a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében egyfajta primátusként, elsőséggként terhelő kötelezettség.**

Az összefoglaló számos egyéb, alapjogi jelentőséggel bíró eredményt és kérdést is felvet a szabályozás átalakítása kapcsán, így a településrendezési illeszkedés alkalmazhatósága, a különböző fejlesztési és tervi eszközök formai követelményeiből eredő különböző joghatások kérdése, vagy a digitális egyeztető platformban rejlő lehetőségek és előremutató kihívások. Örömteli fejlemény, hogy az átfogó dokumentum következtetései alapján külön az önkormányzatok és külön a jogalkotás tevékenységének támogatására megfogalmazott **szószólói javaslatok közül több az év végén jogalkotási fejleményként köszönt vissza.**

Épített örökség védelme

2022 tavaszán hosszabb szünet után ismét lehetőség nyílt a Műemléki Világnap szakmai eseménnyel történő megünneplésére. Az alaptörvényi egységes és holisztikus értékvédelmi szemlélethez igazodó, a „Történeti kreativitás – Éghajlatváltozás” című rendezvényen a szószóló munkatársai is részt vettek. Az ICOMOS „Múltunk jövője” című jelentése szerint **örökségünk egyben a tudásunk forrása is,** egyebek

mellett az éghajlatváltozással szembeni alkalmazkodáshoz és ellenálló képességhez szükséges ismeretek egyik hordozója, ezért **a műemlékvédelemben a megőrzéshez kapcsolódóan kiemelt jelentőséggel bír a hitelesség kérdése, vagyis a tudás autentikus forrásként, adott állapotában való megőrzése és védelme. A szószóló ünnepi közleményben emlékeztetett rá, hogy a mindehhez való hozzájárulás biztosítása a jövő nemzedékek számára nem csupán az alaptörvényi kötelezettség teljesítését jelenti, hanem esélyt is arra, hogy a tudás birtokában, a valóság ismeretében alakítsuk környezetünket, a „szövetséget múlt, jelen és jövő magyarjai közt”.**

Természet alapú megoldások

A szószóló munkatársai 2022-ben aktív szerepet vállaltak a „zöld és kék települési infrastruktúra támogatása, természet alapú megoldások előmozdítása Magyarországon” tárgyú projektben. A környezeti, társadalmi és gazdasági problémákra, jellemzően településfejlesztési, -fenntartási kihívásokra egyfajta választ nyújtó természet alapú megoldások védik, fenntarthatóan kezelik vagy helyreállítják a természeti rendszereket, az ökoszisztéma-szolgáltatásokat. E megoldások elterjesztését elősegítő három szakmai műhelyen is részt vettünk. A szószóló munkatársai ennek keretében 2022 májusában bemutatták, hogy a természet alapú megoldások széles körű elterjesztése miként járul hozzá az Alaptörvény P), XX. és XXI. cikkei rendelkezéseinek érvényesüléséhez, a jövő nemzedékek érdekeinek biztosításához, a nemzet közös örökségének megővéséhez. Ezen túl a Természet-Alapú Megoldások Magyarországi Hálózata (TeAM HUB) létrehozása során felkérték a szószólót, hogy tanácsadói minőségben vegyen részt a hálózat működésének támogatásában.

Forrás:
<https://networknature.eu/team-hub-termeszetalapú-megoldások-magyarországi-hálózata>

A táj védelme

A szószóló a táj témakörének kiemelt figyelmet szentel tevékenysége során, így **a táj nemzetközi napjának népszerűsítésében is a kezdetektől aktív szerepet vállalt, évente eltérő módon – rendezvényekkel, szakmai műhellyel, kiállítás megnyitással, legutóbb a táj, valamint a táj védelme, kezelése és tervezése szabályozásának alapjogi vetületeit összegző elvi állásfoglalással – csatlakozva az Európa**

Tanács adott évre szóló felhívásaihoz. 2022-ben az ünnepi megemlékezésnek különös hangsúlyt adott, hogy az egészséges környezethez való jogot az ENSZ Közgyűlésének nyári döntése az egyetemes emberi jogok közé emelte. A szószóló ismételten hangsúlyozta, hogy **a táj sokszínűsége alkotóelemeinek diverzitásából,** az abban fellelhető értékek különböző karaktereinek harmonikus együttműködéséből **fakad, amit alapvetően és hosszú távon meghatároz a benne található elemek állapota. Az emberi jólét és jólét, az egészséges környezet alapja hosszú távon is mindezen – a tájban egységesen megjelenő – alkotórészek jó állapota,** amelyet a táji adottságokon alapuló **felelős tájhasználat kialakítása biztosít.** A táj képe az adott kor emberének előbbiekhez való viszonyulását is megjelenítő kulturális lenyomat, a táj az emberi mentális és fizikai egészség láttelepe és egyben gyógyszer. Az Alaptörvény P) cikke értelmében az állam és mindenki kötelezettsége, hogy a nemzet közös örökségének védelmével ez a lelet egyre kedvezőbb legyen.

7.4. LEVEGŐTISZTASÁG-VÉDELME

Közlekedési eredetű levegőszennyezés

A levegőtisztaság témakörében hangsúlyos volt a nagyvárosi közlekedés által okozott légszennyezés. **Számos panaszbeadvány érkezett Budapest közlekedési eredetű levegőszennyezésével összefüggő kérdésekkel kapcsolatosan.** A panaszok általában a belvárosi, rendszeres reggeli és délutáni torlódásokkal érintett útszakaszokon kifogásolták a levegő minőségét, felvetették annak szükségességét, hogy a probléma enyhítésére a legszennyezőbb gépjárműveket a belvárosi utak egy körülhatárolt részéről a közútkezelő tiltsa ki.

A **közlekedéstervezés területét** több olyan program alakítja, amelyek egymással való kölcsönhatásukban gyakran azt is befolyásolják, hogy közép- vagy hosszú távon például a belvárosi közútjain rendszeresen előforduló torlódások enyhülnek vagy fokozódnak inkább. A problémakör összetettségéhez hozzájárul az agglomerációs városszerkezet is, vagyis az, hogy a főváros mindennapos forgalmi terhelésének számottevő része elővárosi eredetű. A közlekedésre vonatkozó programok és tervek súlypontjai változhatnak is ciklusonként, attól függően, hogy a számos kapcsolódó és ellentétes érdek közül adott időben a döntéshozók által felállított preferenciaskála szerinti rangsorban éppen hol jelenik meg a környezetvédelmi fenntarthatóság szempontja. Ezeket az időben is változó programokat a maguk komplexitásában jelenleg az ombudsmannak nincsen sem lehetősége, sem hatékony eszközrendszere vizsgálni, s a panaszokban felvetett kérdések a levegőtisztaság-védelem ún. makroszintjén is csak közvetve értékelhetők.

Számos közelmúltbeli, a szószólóval közös jelentésében a biztos a WHO állásfoglalásai alapján hangsúlyozta, hogy **az**

alacsony kéményszinten elhelyezkedő, a földfelszínhez közeli források – mint a közúti közlekedés és a lakossági tüzelés – a levegő légszennyezőanyag-tartalmának felszín közeli koncentrációjához nagyobb mértékben járulnak hozzá, mint azok a források, ahol magas kéményszinten történik a kibocsátás. Fontos ezért a közlekedésből eredő, alacsony kéményszintű levegőszennyezés megelőzése érdekében olyan hatékony eszközöket biztosítani a döntéshozók számára, amelyek révén érdemben csökkenhet a közlekedési eredetű levegőszennyezés közvetlen hatásaival kapcsolatos környezet-egészségügyi kockázat.

E megfontolásból, a jelzett panaszok nyomán a szószóló feltárta, hogy a hatályos jogszabályok egy joghézag miatt nem biztosítják a közútkezelők számára annak lehetőségét, hogy a KRESZ szerinti „környezetvédelmi zónát” kijelölve kitiltásnak adott területről olyan korszerűtlen gépjárműveket, amelyek kedvezőtlen kibocsátási tulajdonságaik miatt fokozott mértékben járulnak hozzá a közutak menti levegőszennyezéshez. A KRESZ szabályozása ugyanis ezt a lehetőséget jelenleg még az ún. környezetvédelmi matricás szabályok alapján biztosítja, annak ellenére, hogy egy 2015-ös jogszabály-módosítás a környezetvédelmi matricákat megszüntette.

A szószóló 2022 decemberében ezért **kezdéményezte az építési és közlekedési miniszternél az ellentmondásos szabályozás kiküszöbölését és a KRESZ környezetvédelmi jogszabályokkal való összhangjának megteremtését,** annak érdekében, hogy a gépjárművek környezetvédelmi besorolásához igazodjon a KRESZ környezetvédelmi zónák kijelölését lehetővé tevő szabályozása.

Közreműködés levegőminőségi terv előkészítésében

A Pest Megyei Kormányhivatal „Budapest és környéke” légszennyezettség agglomeráció levegőminőségi tervének előkészítése, felülvizsgálata keretében a szószólótól a levegőminőségi tervet érintő közreműködés keretében tájékoztatást kért a levegővédelmi panaszügyekkel, vizsgálatokkal kapcsolatos statisztikai adatok mellett a szószólói kezdeményezésekről, jogalkotási javaslatokról. A szószóló összegzésében áttekintette azokat az ügyeket, amelyekben a levegőminőség javítására javaslatot, kezdeményezést tett, vagy tettek közösen az alapvető jogok biztosával, de amelyek változatlanul megoldatlanok maradtak. Így az e fejezetben említett jogalkotási témák mellett még a zöldhulladék kezelésére vonatkozó korábbi kezdeményezést, valamint a kis fűtőértékű és káros légszennyező anyagokat nagymértékben tartalmazó fosszilis szilárd tüzelőanyagok (lignit, tőzeg stb.) lakosság részére való forgalmazását korlátozó jogszabály megalkotását szorgalmazó korábbi állásfoglalást emelte ki.

Zöldhulladék-égetés

A szószóalotmánybírószági indítványra tett javaslatot az avar és kerti hulladék égetését lehetővé tévő törvényi rendelkezést illetően. Ennek előzményeként egy korábbi közös jelentésben már rámutatott arra, hogy a levegő védelméről szóló kormányrendeletben szabályozott, a hulladék nyílt téri égetésére vonatkozó általános tilalomba ütközik a környezetvédelmi törvény azon pontja, amely önkormányzati képviselő-testület hatáskörébe utalja az avar és kerti hulladék égetésének tilalma alóli mentesülést. A téma ismételt aktualitását az adja, hogy az időközben már hatályon kívül helyezett rendelkezés egy törvénymódosítással ismét visszakerült a környezetvédelmi törvénybe.

Azbeszttartalmú tetők bontása

2022-ben több panaszbeadvány is érkezett az azbeszttartalmú palatetők bontásával kapcsolatosan, jellemzően lakóházak tetejének bontása eseteire irányítva a szószóalotmányfigyelmét. Az azbeszttartalmú építőanyagokkal kapcsolatos környezetvédelmi szabályozást általánosan a munkavédelmi szabályozás tartalmazza, a munkavállalók egészségének védelme mellett a környezetben tartózkodók védelme érdekében megállapított feltételekkel kiegészítve, amelyek biztosítják, hogy az egészségre veszélyt jelentő azbeszttrostok levegőbe való kiporzása megelőzhető legyen. E speciális szabályok ugyanakkor a természetes személyek háztartásában egyszerűsített foglalkoztatás keretében történő bontás esetére nem vonatkoznak, ezért a szószóalotmány megkereste a jogalkotót. A válasz szerint, noha a speciális szabályok valóban nem vonatkoznak a fentebbi kategória szerinti munkavégzés keretében a lakóházak azbesztpala bontására, azonban a porral és vegyi anyagokkal szembeni általános munkavédelmi szabályok igen, amelyek mind a munkavállalók, mind a környezetben tartózkodók védelme érdekében a zárt technológiák alkalmazását, kollektív műszaki védelem, szervezési intézkedések és egyéni védőeszközök együttes alkalmazását írják elő.

Fentiekre figyelemmel a szószóalotmány hangsúlyozta az azbeszttartalmú pala bontásával kapcsolatos általános munkavédelmi és környezetvédelmi előírások betartásának fontosságát, annak érdekében, hogy a bontást végző szakemberek, a bontás környezetében tartózkodók tekintetében megelőzhető legyen az egészségre veszélyt jelentő azbeszttrostok levegőbe kerülése.

Épületek belső tereinek levegője

A beltéri levegőtisztaság-vevédelemmel kapcsolatosan beérkezett panasz alapján kiadott közös jelentés részletes ismertetését a 7.13. fejezet tartalmazza.

7.5. VÍZVÉDELEM

Az ENSZ 2022. évi jelmondata „Láthatóvá tenni a láthatatlant” volt. Ehhez kapcsolódott a biztos és a szószóalotmány **közleménye is a víz világnapja alkalmából**. A közlemény fő üzenetében kiemelte, hogy az Alaptörvény P) cikke az állam mellett az állampolgárok kötelességeként is megfogalmazza a nemzet közös örökségének (így vízkészletünk) védelmét, fenntartását és a jövő nemzedékek számára való megőrzését. Ennek értelmében mihamarabb mindennapi gondolkodásunk részévé kell válnia a tiszta, iható víz megbecsülésének, megővésának.

Aszály és öntözés

A csapadékban szegényebb 2021. évet az **aszályos 2022. év** követte (a Belügyminisztérium közleményben 2022. március 21-től az egész ország területére tartósan vízhiányos időszak kezdetét hirdette ki). Mindez sajnos nem csupán azt jelentette, hogy kevesebb eső esett. Szakértők megállapításait idézve, egyszerre jelentkezett meteorológiai (45%-kal kevesebb csapadék hullott), hidrológiai (a folyók vízhozama legfeljebb a közepes vízállást érte el) és légköri aszály (szokatlanul meleg levegő figyelhető meg, éves szinten emelkedik az ún. trópusi éjszakák száma). Ezek együttállása pedig veszélyes, különösen annak fényében, hogy ezek a folyamatok hazánkat érintően erősödő tendenciát mutatnak. Az átlagpolgár számára is érzékelhető volt a hazai vízkészletek megcsappanása, amikor indokoltá vált vízkorlátozások bevezetése településeken, vagy látni lehetett a felszíni vizek drasztikus vízszintcsökkenését (Balaton, Velencei-tó). És ezek csupán a látható vizeink. A felszín alatti vizek, amelyek – ivóvízünk forrásaiként még értékesebbek számunkra – szintén veszélyben vannak. Az elsivatagosodás és az aszály elleni küzdelem világnapján közzétett közleményében arra hívta fel a figyelmet a szószóalotmány, hogy a vízhiány hazánk számára is egyre nagyobb kockázati tényezőt jelent, annak kezelése, megelőzése komplex, preventív szemléletű stratégiai terv megalkotása és annak gyakorlati alkalmazása révén lehetséges. Ennek kapcsán emlékeztetett arra, hogy a Nemzeti Aszálystratégiát még nem fogadta el az Országgyűlés.

A jelenleg még leginkább a **mezőgazdaságot sújtó csapadékhiány** kezelésére kézenfekvő megoldásnak tűnik az öntözés fokozása, de az csak átgondoltan (elsősorban felszíni vízből) és mintegy végső megoldásként kerülhetne szóba. Sőt a vízmegtartó (pl. csapadékvíz-elvezetés helyett a helyben tározás), vízvisszatartó megoldásokat, technológiákat kell előtérbe helyezni.

2022-ben a „Magyarország KAP Stratégiai Terve 2023–2027 Stratégiai Környezeti Vizsgálat” című dokumentációt véleményezve egyetértettünk a dokumentációban foglalt, a felszíni és felszín alatti vizek állapotával, védelmével kapcsolatos megállapításokkal, javaslatokkal. Vagyis a táji adottságokhoz alkalmazkodó, a táji diverzitást fenntartó és javító mezőgazdasági gyakorlatokat lehet és kell támogatni. Csak az adaptív eljárások, földhasználat-váltás és a biológiai alapokban rejlő

lehetőségek kimerülése után kerüljön sor az öntözött területek bővítésére, öntözővizet biztosító műszaki berendezések telepítésére. Különösen vízhiányos, aszályérzékeny területeken korlátozni szükséges a nagy vízigényű kultúrák, illetve más vízhasználatok térnyerését.

Az elmúlt években több alkalommal is kiemelt figyelmet kaptak háztartási kutak engedélyezésével kapcsolatos szabályok. Nem idézve most vissza a részletes előzményeket, az Alkotmánybírószág 13/2018. (IX. 4.) AB határozata – több pontban is hangsúlyozta, hogy az engedélyezési rendszer megszüntetése miatt nem tekinthető az Alaptörvénnyel összhangban állónak – mérőföldkőnek számít. A szószóalotmány támogatásáról biztosította a hozzá forduló szakmai szervezeteket, amikor sajtóhírekből értesült az Országgyűlés T/559/7. irományszámú törvény módosítási szándékáról. Ez ugyanis felvetette, hogy a magáncélú kutak létesítéséhez, működtetéséhez ne legyen szükség engedélyre, sőt a hatósági ellenőrzést is kizárta volna. A szószóalotmány válaszlevelében hangsúlyozta, hogy nem vitatja a házi élelmiszer-ellátáshoz szükséges öntözést is biztosító kutak létesítésének szükségességét, ám azok kizárólag ellenőrzött körülmények között létesíthetők és tarthatók fenn, mert ez felel meg az államtól elvárt gondossági követelménynek, a P) cikk által támasztott kiemelt állami szerepnek, a tulajdonos nemzeti vagygon iránti kiemelt felelősségének, a közegészségügyi követelmények érvényesíthetőségének. A törvényjavaslatot végül az Országgyűlés nem támogatta.

Az ENSZ GLAAS felmérésében való részvétel

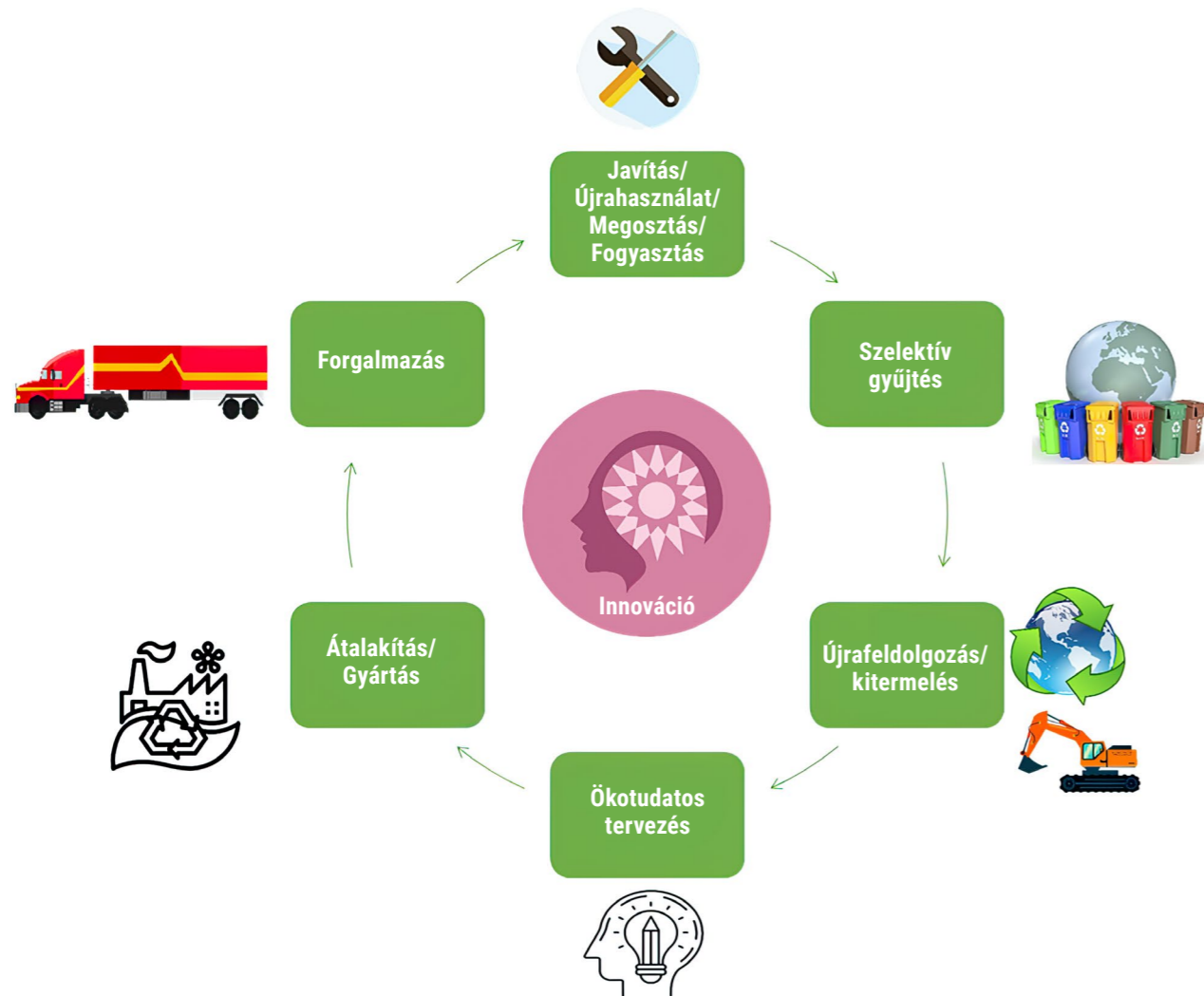
A WHO 2021 októberében ismét elindította az ENSZ víz, szanitáció és ivóvíz témájához tartozó újabb ún. UN-Water Global Analysis and Assessment of Sanitation and Drinking-Water (GLAAS) országos felmérését, ezúttal a 2021-22. évekre vonatkozóan, amelyhez kapcsolódóan adatszolgáltatásra kérte fel Magyarországot. A GLAAS célja, hogy segítséget nyújtson az országoknak a szennyvízelvezetési és ivóvíz-szolgáltatások nyújtásának és hatékonyságának elemzésében, kitérve a kormányzati tervek, szakpolitikákra és jogszabályokra, az intézményi intézkedésekre, valamint a pénzügyi és humán erőforrásokat érintő beruházásokra. Ehhez elengedhetetlen a rendelkezésre álló anyagi és emberi erőforrások, valamint a megvalósításhoz szükséges keretrendszer (törvényhozás, irányelvek és tervezetek, intézményi felépítés, monitoring) feltérképezése. Az elemzés részét képezi a folyamatot segítő és akadályozó tényezők feltárása az országok határain belül és nemzetközi viszonylatban. A GLAAS elismert, globális végrehajtási nyomonkövetési mechanizmusává vált a vízzel, szennyvízelvezetéssel és higiénéjával (WASH) kapcsolatos 6. fenntartható fejlődési cél (SDG), különösen a 6a. és 6b. cél vonatkozásában. Hazánk a 2018/2019-es ciklusban is részt vett a felmérésekben és a következő ciklusra is válaszadási kötelezettséget vállalt, egy részletes kérdőív kitöltésével. A kérdőív kitöltésére a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes titkárságának koordinációja mellett, a Hivatal más szervezeti egységeinek bevonásával került sor.

7.6. KÖRFORGÁSOS GAZDASÁG

Fogyasztói társadalmunkban egyre rövidül a megvásárolt termékek életciklusa, míg az ellátási láncok egyre hosszabbodnak. Túl sok, számos esetben szükségtelen árucikket vásárolunk, és túl hamar szabadulunk meg tőlük. Egyre nehezebb, vagy meg sem oldható a javítás a termékek összetettsége, vagy éppen az arra irányuló szándék hiányában, miközben erőteljesen buzdítják a fogyasztókat újabb és újabb termékek vásárlására. E folyamatok révén fokozódó nyomás nehezedik természeti erőforrásainkra, akár a kitermelés, az előállítás, akár a hulladékmennyiség növekedésének oldaláról.

A **körforgásos gazdaság célja** – szemben a jelenlegi lineáris gazdasági modellel –, hogy a termékek és azok alkotóelemei, alapanyagai minél hosszabb ideig és minél magasabb minőségben a gazdaság vérkeringésében maradjanak. A terméket már az életciklusuk további szakaszait szem előtt tartva úgy szükséges megtervezni, hogy minél tartósabbak, javíthatók, újrahasználatok, illetve hulladékká válásukat követően hasznosíthatók legyenek. E rendszerben természetesen nagyon fontos szerepe van a lakosságnak (fogyasztóknak) is. A vásárlás visszafogása, tartós termékek választása, javíttatás, újrahasználat, illetve a termék élettartamát meghosszabbító továbbadás révén ők tudják biztosítani ezek lehető legjobb kihasználását, hogy minél később és minél kevesebb termék váljon hulladékká. A szelektív hulladékgyűjtés, az anyagáramok elkülönült leadása által elsősorban ők teszik lehetővé a hulladék újrafeldolgozását, anyagában történő hasznosítását. Természetesen e tárgykörben nem csak a reflektorfénybe állított hulladékgazdálkodásról van szó, az csupán egy része, ha úgy tetszik, kezdete e rendszernek.

Az Alaptörvény P) cikke üzenetének megvalósításához elengedhetetlen a jelenleg nagy anyagigényű, lineáris gazdasági és fenntarthatatlan fogyasztási rendszereink átalakítása. Ez segíthet nekünk teljesíteni a Fenntartható Fejlődési Célok 12. célkitűzését, a fenntartható fogyasztás és termelés megteremtését, továbbá az Európai Unió erőforrás-hatékony és körforgásos gazdasághoz kapcsolódó, valamint az Európai Zöld Megállapodás révén születő új cselekvési irányok koncepciójának megvalósítását. Az Alkotmánybírószág következetes gyakorlata során hangsúlyozta, hogy az Alaptörvénybe foglalt, az állampolgárokat terhelő, a természeti erőforrások megőrzésére vonatkozó kötelezettségből az a tényleges elvárás származik, hogy a fogyasztók a véges természeti erőforrásokat takarékos módon, azt nem pazarolva használják. A jelenlegi, lineáris gazdasági rendszerünk átalakítása közvetlen kapcsolatban áll az Alaptörvény P), illetve XX. és XXI. cikkeivel, hiszen befolyásolja a jelen és a jövő nemzedékek életfeltételeit. A fentiekből következően a szószóalotmány kiemelt figyelemmel követi ezt a területet, tekintettel arra, hogy mindannyiunk alapvető érdeke a körforgásos gazdaság megteremtése, beleértve az e rendszerbe illeszkedő, a körforgásos gazdaság talaján álló, jól mű-

kődő hulladékgazdálkodási rendszert is. Ezért már 2021-ben elindította **műhelybeszélgetés-sorozatát a Magyar Tudományos Akadémia Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságának Fenntartható gazdaság munkacsoportja társszervezésével, amelynek során lehetőséget szeretne biztosítani mindenki számára a felmerült kérdések megvitatására. A 2022-ben megrendezett, sorrendben már 3. szakmai műhely témája a fenntartható fogyasztás volt.** A résztvevők körében egyaránt jelen voltak a tudomány és a gazdaság képviselői, valamint a tudatos fogyasztást ösztönző civil szervezetek. A felkért előadók a témát a környezetgazdaságtan, a vállalatok, a társadalmi szervezetek és a reklám/marketing szempontjából járták körül. A felvezető előadásokat követően hozzászólásokra és szakmai egyeztetésre volt lehetőség. A résztvevők egyetértettek abban, hogy a megvalósítás számos nehézségbe ütközik, hiszen a cégek számára egyszerűbbek, kényelmesebbek a technológiai megoldások, míg az üzleti modell megváltoztatása sokkal nehezebb feladat, amihez társadalmi innovációra is szükség volna. Pillanatnyilag az állam üzenetei sem egyértelműek, vagy nem a megfelelő irányba mutat a szabályozás és a kormányzati támogatások rendszere.

Napjainkra világossá vált, hogy **a fogyasztáshoz való hozzáállásunk, az ezzel kapcsolatos magatartásunk, szemléletünk** – magánszemélyként, intézmények, cégek dolgozóiként,

vezetőiként, állami döntéshozóként – **megváltozása** nélkül nem képzelhető el a körforgásos gazdaság megvalósulása. Szükséges a mértékletesség és takarékoság erényeinek újra előtérbe helyezése. A fenntartható termelés célja, hogy kevesebb erőforrásból ugyanakkora – vagy akár nagyobb – hozadékú gazdasági produktum keletkezzen, a fenntartható fogyasztási minták kialakítása pedig a hatékonyabb erőforrás-kiaknázást segíti. A törekvések ellenére a 21. század első évtizedének tapasztalata az, hogy nőtt a globális ökológiai lábnyomunk, a termeléshez felhasznált alapanyagok mennyisége. A probléma megoldásához nemzeti szinten megfelelő keretrendszerek kialakítása szükséges, amelyek integrálják a fenntartható termelési, fogyasztási normákat, közvetetten befolyásolják az üzleti szféra folyamatait és a fogyasztók szokásait.

Tudatos fogyasztás

A szószóló 2022-ben is **közlemény kiadásával** emlékezett meg az **Európai Hulladékcsökkentési Hétről**, amelynek célja, hogy a fenntartható erőforrás- és hulladékgazdálkodás területén minél több szemléletformáló, gyakorlati tevékenység valósuljon meg. A szervezők ösztönzik az önkéntesek kreatív kezdeményezéseit, amelyek révén felhívják a figyelmet a hulladékcsökkentésre, az újrahasználat és a hasznosítás jelentőségére, a tudatos fogyasztói magatartásra és hulladékgazdálkodás-

ra, az erőforrásokkal való takarékosagra. Ezek megvalósulása érdekében fontos a termékek egymással való megosztása, valamint a nulla hulladék szemlélet népszerűsítése is. A használt holmik vásárlása már sok esetben elterjedt gyakorlat, de azok továbbadása terén még bőven van kihívás. A szervezők 2022-ben a divatiparra helyezték a hangsúlyt, hiszen a divat-, avagy textiliparnak kiemelkedően jelentős az ökológiai lábnyoma, jelentős hatással van az éghajlatváltozásra, komoly hulladékgazdálkodási problémákat okoz. Az elmúlt években számos szakmai szervezet hívta fel a figyelmet az e terület által kiváltott problémákra, legyen az a túlfogyasztás, a zöldre festés vagy a mikroműanyagok kérdése.

A szószóló emlékeztetett arra, hogy a tudatos fogyasztás, a felelős hulladékgazdálkodás, a körforgásos gazdaság megvalósítása egész évben fontos feladat. Különösen lényeges felelősen vásárolni, valódi szükségleteinkre figyelemmel, lehetőleg kerülve a felesleges dolgok megvételét. Bátorított arra, hogy igyekezzünk a számunkra feleslegessé vált tárgyakat továbbra is körforgásban tartani, élettartamukat meghosszabbítani.

Hulladékgazdálkodási rendszer

Ahogy azt a szószóló többször hangsúlyozta, hazánk hulladékgazdálkodása, ezen belül a hulladékgazdálkodási közszolgáltatás – amellyel, hogy jelentős közegészségügyi célokat szolgál – szerves része annak az intézményrendszernek is, amelyet az állam az egészséges környezethez való jog biztosítása érdekében hozott létre. Ennek megfelelően folyamatosan nyomon követi a hulladékgazdálkodás rendszerének alakítását, jogi környezetének módosítását. E folyamat 2022-vel is folytatódott a **koncesszió meghirdetésével, a szerződés megkötésével, valamint a hiányzó részletszabályok kidolgozásával**. A szószóló ezért tájékoztatást kért a koncessziós pályázat nyertesétől, amelynek képviselői egy szűk körű szakmai egyeztetés keretében mutatták be a területet érintő rövid és hosszú távú terveiket, koncepcióikat. Egyeztetést folytatott továbbá a Felelős Élelmiszergyártók Szövetsége, a Magyar Márkaszövetség, a Magyar Kozmetikai és Háztartás-vegyipari Szövetség képviselőivel, hogy lehetőséget biztosítson számukra aggályaik kifejezésére.

A szószóló a 2022-ben benyújtott hulladékgazdálkodási törvény módosítását, továbbá az **EPR (Extended producers responsibility – Kiterjesztett gyártói felelősség), a SUP (Single-use plastics – Egyszer használatos műanyagok – EU-irányelv), a DRS (Deposit return system – betétdíjrendszer) részletszabályokat tartalmazó előterjesztéseket véleményezésre nem kapta meg a jogalkotótól.**

Fenntartható élelmiszeri rendszerek

A szószóló az Agrárminisztérium felkérésére 2022-ben is részt vett az **ENSZ Élelmiszeri Rendszerek Csúcstalálkozó kapcsán az élelmiszer-termelés és -fogyasztás fenntarthatóvá tételéről indult nemzeti dialógusban**, amelynek keretében most az élelmiszeri rendszerek fenntarthatóvá alakítását

célzó nemzeti menetrend felülvizsgálatának folyamata zajlott. A fenntartható élelmiszeri rendszer átfogó szakpolitikai megközelítés, amely nemcsak az élelmiszer-termelést és -fogyasztást foglalja magában, hanem azok gazdasági, környezeti és szociális következményeit is. A fenntartható mezőgazdasági termelés biztosítja az egészséges és tápláló élelmiszerekhez való hozzáférést, garantálja az élelmiszer-ellátási lánc valamennyi gazdasági szereplőjének méltányos kezelését, valamint csökkenti az élelmiszer-pazarlást. Érvényesülése az ENSZ 2030-ig tartó időszakra vonatkozó Fenntartható Fejlődési Céljainak eléréséhez is hozzájárul.

7.7. KLÍMAVÁLTOZÁS

Korunk egyik nagy kihívása az éghajlatváltozás hatásainak megértése, azok elkerülése, illetve az azokhoz való alkalmazkodás. Rendkívül összetett folyamatokról van szó, amelyek során különböző – így környezetvédelmi – alkotmányos követelmények konkurálnak egymással. Alapvető fókuszváltásra van szükség, és ebbe bizony beletartozik az is, hogy ne – vagy legalábbis ne kizárólag – a technikától, technológiai megoldásoktól várjuk a probléma megoldását, hanem komplex módon közelítsünk az igen összetett problémához, amelybe bele kell tartoznia az egyéni igények újragondolásának is.

A szószóló e területet is folyamatosan nyomon követi, amelynek keretében a többi között a témába vágó konferenciákon vett részt, adott elő, illetve szervezett is rendezvényeket.

A szószóló 2022-ben **„Klímafinanszírozás és az igazságosság” címmel szervezett konferenciát a Magyar Terméketvédők Szövetségével (MTVSZ) közösen**. A konferencián „Klímaigazságosság és teremtésvédelem” címmel tartott előadásában utalt arra, hogy a környezeti válság valójában nem technikai vagy gazdasági természetű, hanem sokkal inkább morális és erkölcsi gyökere van. Ennek alátámasztására számos egyházi dokumentum vonatkozó részét idézte. A környezeti igazságosság tisztességes bánásmódot, valamint az érintettek bevonását feltételezi. Az érintettek – különösen a jövő generációk – azonban nem szólhatnak bele az ügyekbe, ezért nem is vesszük figyelembe őket a döntéseknél. Pedig morális kötelességünk alapján minimalizálnunk kellene a károkat és úgy kellene cselekednünk, hogy mindenkinek előnyös megoldás szülessen. A konferencián a szószóló munkatársai is tartottak előadást: a klímapierek tanulságaival, illetve a hosszú távú tervezés fontosságával foglalkoztak.

A Társadalmi Reflexió Intézet 2022-ben indított **„A jogérvényesítés lehetőségei a klímaváltozás elleni küzdelemben Magyarországon”** elnevezésű projektjében a klímapierekkel foglalkozott. A kutatásban részt vevők arra keresték a választ, hogy az egyre sikeresebb nemzetközi példákhoz hasonlóan lehetséges-e Magyarországon is hatékonyan küzdeni a klímaváltozás ellen a tárgyalóteremben. A projektben szakértőként részt vettek a szószóló munkatársai is. Ismertették a nemzetközi klímapierek tanulságait a klímaváltozással kapcsolatos

mitigációs és adaptációs szükségletek tekintetében, a nemzeti és nemzetközi bírói fórumok vonatkozó gyakorlatát, az itthoni jogi környezetből fakadó lehetőségeket, valamint kitértek a nemzeti fenntarthatósági, klíma- és energiastratégiák koherenciájának vizsgálatára. A projekt során értékes tanulmányok születtek, illetve az eredményeket egy zárókonferencia keretében is bemutatták. A tanulmányok és az eseményen készült videó az interneten elérhetőek.

2021-ben az **Alkotmánybírósághoz érkezett utólagos normakontrollra** a klímavédelemről szóló 2020. évi XLIV. törvény (továbbiakban: **klímatorvény**). Az indítványozók szerint a klímatorvény Alaptörvény ellenes, illetve nemzetközi szerződésbe ütközik, ezért ennek megállapítását és megsemmisítését kérték az Alkotmánybíróságtól. A folyamatban lévő eljárás során 2022 őszén az **Alkotmánybíróság megkereste a szöszólót** is, hogy érdeklődjön az indítvánnyal kapcsolatos szakmai álláspontjáról, a szöszóló 2023 elején nyújtja be álláspontját a testületnek.

A **GreenDependent Intézet** egy európai uniós program magyar résztvevőjeként keresi a választ arra a kérdésre, miként lehet saját tudatosabb életmódunk révén a globális hőmérséklet emelkedését 1,5 °C alatt tartani. Az Intézet a projekt keretében több rendezvényt szervezett „*Másfélfokos Műhely*” címmel, hogy előmozdítsa e tudatosabb életmód elterjedését és segítse a 1,5 °C-os cél által megkövetelt átalakulásokat hazánkban. A december elsején rendezett alkalmon, amelyen a szöszólót képviselve egyik munkatársa is részt vett, a döntéshozók, az üzleti szféra, a média, szakértők és civilek képviselték magukat. A rendezvényen a „másfélfokos életmód” lehetőségeiről és korlátairól, valamint azokról a stratégiákról beszélgettek, amelyek szükségesek a társadalmi, gazdasági, politikai és technológiai változáshoz.

7.8. A KÖZIGAZGATÁS, GAZDASÁG ÉS AZ ÖNSZABÁLYOZÁS ESZKÖZEI A KÖRNYEZETVÉDELEM TERÜLETÉN

A szöszóló folyamatosan nyomon követi a közigazgatás rendszerének, a hatósági eljárásoknak az alakulását is, hiszen ezek jelentik az állam végrehajtó hatalmát, az anyagi, szervezeti és eljárási jogok teljessége biztosítja az Alaptörvény P), XX. és XXI. cikkeinek teljesülését, ennek révén a védelem alá helyezett értékek megóvását. Nagyon fontos azonban emellett a környezetvédelem területén a gazdasági eszközök alkalmazása, illetve az önszabályozásban rejlő potenciál kiaknázása is.

Az eddigi években tapasztalt tendencia, a **közigazgatás folyamatos átalakítása** továbbra is folytatódott. E folyamat során a szöszóló, amennyiben lehetősége volt, úgy jogszabályok véleményezése révén, illetve szükség szerint figyelemfelhívásokkal, közvetlen levelekkel hívta fel a döntéshozók figyelmét az esetleg problémás pontokra. Az Alaptörvény-ellenesség lehetséges veszélyére vonatkozó tájékoztatáson túl a nyomon kö-

vetés másik fontos célja, hogy a szöszóló minél teljesebb képet kapjon a gyakorlati jogalkalmazásról.

A szöszóló a zöld pénzügyek helyzetének követésére is figyelmet fordít. A **Magyar Nemzeti Bank** számos fenntarthatóságot, zöld pénzügyeket elősegítő intézkedést hozott már korábban is, a 2022-es évben pedig kiadta *zöld pénzügyi jelentését*, valamint a *klímaváltozással kapcsolatos pénzügyi jelentését*. A jövő nemzedékek érdekeinek védelmében rendkívül fontos a bankok klímakockázati felkészültségének vizsgálata, e kockázatok számszerűsítése, elemzése és kezelése, ebben jelent segítséget, iránymutatást az MNB zöld ajánlásainak való megfelelést.

A szöszóló e tevékenysége körében nem csupán passzív megfigyelő szerepet tölt be, hanem szakmai egyeztetéseken, tájékoztatókon is részt vesz, vagy képviselteti magát kollégái által.

A szöszóló folyamatosan együttműködik az **Önszabályozó Reklám Testülettel (ÖRT)**, aminek révén a 2022-es évben véleményezte a *Magyar Reklámetikai Kódex* új, aktualizált szövegtervezetét. Az új szövegtervezethez több fenntarthatósági gyökerű módosítást, kiegészítést javasolt. A többi között a környezetvédelemmel és fenntarthatósággal kapcsolatos reklámra vonatkozó egyik cikkelyt javasolta kiegészíteni. Javaslatára szerint a termék lebomlására vonatkozó környezeti állítás akkor elfogadható, ha a termék észszerű időn belül teljes mértékben lebomlik és visszatér a környezetbe úgy, hogy a lebomlás során nem bocsát ki környezetre kártékony anyagot, vegyületet magából. A termék komposztálhatóságára vonatkozó környezeti állítás pedig akkor elfogadható, ha igazolható, hogy a termék valóban felhasználható komposztta bomlik le. Az ilyen állításokban azt is egyértelműen a fogyasztó tudomására kell hozni, hogy a termék komposztálásához ipari vagy háztartási körülményekre van-e szükség. Emellett a szöszóló jelen volt a reklám- és marketingszakma által kezdeményezett „Green Pledge” vállalat indulásánál is.

A szöszóló nyomon követi a zöld állításokkal kapcsolatos marketing- és reklámtevékenység szabályozását, önszabályozását is. Ennek keretében 2022 folyamán az ÖRT-vel való együttműködés mellett megkereste a **Gazdasági Versenyhivatalt (GVH)** is, amelynek vezetőségével szakmai egyeztetést folytatott e témában. A GVH két évvel ezelőtt, még 2020 végén tette közzé az ún. „Zöld marketing” tájékoztatóját, amely a vállalkozásokat támogatja a környezetbarát jellegre és fenntarthatóságra vonatkozó, megfelelő reklámgyakorlat kialakításában. A tájékoztatót megelőzően pedig a fogyasztókat figyelmeztette, képezte a marketingstratégiákban használt zöld állításokkal kapcsolatban. Az útmutató összegezte, milyen szempontokat érdemes szem előtt tartani a reklámtervezéskor és kitért a többi között egyes jellemző zöld állítások (pl. „újrahasznosítható”, „bio”, „organikus”, „lebomló”) alátámasztásának követelményeire, illetve a tanúsító címkék alkalmazásának kereteire. A kellő felkészülési időt követően 2022 novemberében a GVH megkezdte a zöld reklámüzenetek vizsgálatát.

7.9. HAZAI SZAKMAI, VALAMINT TÁRSADALMI KAPCSOLATRENDSZER

A társadalom különböző csoportjaival való gazdag kapcsolatrendszer – miként a bevezetőben is szerepelt – kovászként hat a szöszólói tevékenységre. Ez pedig különféle csatornákon keresztül – reményeink szerint – visszahat a társadalom szereplőinek, különösen a döntéshozatalban közreműködők, a nemzet közös örökségének megőrzésén munkálkodók cselekvéseire.

Az **állami irányításban, döntéshozatalban meghatározó intézményekkel és szervezetekkel** való kapcsolatok sorában kitüntetett szerep jut az Országgyűlés bizottságainak. A szöszóló és munkatársai kiemelt figyelemmel kísérik az **Országgyűlés Fenntartható Fejlődés Bizottságának** munkáját, tekintettel arra, hogy az ott tárgyalt ügyek a jövő nemzedékek szempontjából különös fontossággal bírnak. E kapcsolat erősítése érdekében 2022 nyarán a Bizottság új elnöke tett látogatást a szöszólónál.

Jelentős múltra tekint vissza az Országgyűlés tanácsadó szerveként működő **Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanáccsal**, valamint a kormány környezetvédelmi tevékenységét támogató **Országos Környezetvédelmi Tanáccsal** való együttműködés. A szöszóló és munkatársai mindkét szervezet ülésein rendszeresen részt vesznek, szakmai munkájába bekapcsolódnak. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács jelenlegi titkárnak, dr. Bartus Gábornak a jövő nemzedékek és a környezet védelme érdekében végzett három évtizednyi munkáját a szöszóló javaslatára az alapvető jogok biztosa a 2022. évben **Justitia Regnorum Fundamentum** díjjal ismerte el.

Dr. Bartus Gábor, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács titkára Justitia Regnorum Fundamentum díjban részesült – Fotó: AJBH

A **minisztériumokkal és az államigazgatás egyéb szerveivel** való kapcsolatrendszer kiterjed szakmai anyagok, jogszabálytervezetek véleményezésére, szakértői egyeztetésekre, közös események szervezésére, egymás rendezvényein való részvételre, de akár tájékoztatáskérésre, figyelemfelhívásra, jogi iránymutatás, jogalkotási javaslat megküldésére. A környezetvédelem és a fenntarthatóság különféle szakterületeiért felelős szétszabdalt és 2022-ben ismét átalakított minisztériumi struktúra intézményeivel folytatódott a már meglévő szakmai kapcsolatok.

A **nemzeti park igazgatóságok** kiemelkedő szakmai szereplői a magyar természetvédelemnek, munkájuk kulcsfontosságú a természeti értékek és területek megőrzése terén. A biztos és a szöszóló 2022-ben folytatta a **nemzeti park igazgatóságokkal való személyes kapcsolatfelvételt**. Ellátogattak a Bükk, a Duna-Ipoly és a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóságokhoz, ahol tájékoztódtak szakmai tevékenységükről, sikerekről és kihívásokról, majd terepi programokon vettek részt.

A biztos és a szöszóló látogatást tett a Bükki Nemzeti Parkban

A biztos és a szószóló látogatást tett a Duna-Ipoly Nemzeti Parkban

A szószóló és munkatársai látogatást tettek a Nemzeti Biodiverzitás- és Génmegőrzési Központ tápiószelvi intézetében

A biztos és a szószóló látogatást tett a Körös-Maros Nemzeti Parkban

A szószóló a **BKM Budapesti Közművek Nonprofit Zrt.** Pusztazámori Regionális Hulladékkezelő Központjába is ellátogatott munkatársaival, ahol megismerkedtek a központ mű-

ködésével és bejárták a fővárosban évente keletkező mintegy 700 ezer tonna települési szilárd hulladék körülbelül felét ártalmatlanító üzem területét .

A szószóló és munkatársai látogatást tettek a Püspökladányi Regionális Hulladékkezelő Központban

A szakmai látogatások sorában szólni kell a **Nemzeti Biodiverzitás- és Génmegőrzési Központ** Tápíószelén működő Növények Génmegőrző Intézetének felkereséséről, ahol a szószóló és munkatársai a főigazgató vezetésével ismerhették meg

az intézmény történetét, a biológiai sokféleség védelmében kifejített, hazai és nemzetközi szempontból is jelentős tevékenységét, illetve megtekintették a botanikus kertet, a hűtött magtárolókat és a szabadföldi megőrzést biztosító területet .

Szakmai egyeztetés a Közbeszerzési Hatóság vezetőivel – Fotó: AJBH

Az államigazgatás egyéb szervei köréből kiemelendő a fenntarthatósági kérdéseket egyre inkább fókuszba helyező **Közbeszerzési Hatóság** és a **Gazdasági Versenyhivatal**. Mindkét szervezettel vezetői szintű megbeszélés zajlott a fenntarthatóság – tevékenységüket érintő – területei és a szószólói munka átfedéseiről, lehetséges szinergiákról. Emellett a szószóló felkért előadóként szerepelt a Közbeszerzési Hatóság nyári konferenciáján, amelyen olyan jelentős szervezetek képviselői is felszólaltak, mint az OECD, az Európai Bizottság, a francia pénzügyminisztérium vagy a cseh versenyhivatal. Munkatársai pedig őt képviselve vettek részt a Közbeszerzési Kiválósági Díj és a Közbeszerzési Nívódíj bírálatában. A Közbeszerzési Hatóság elnökével és munkatársaival folytatott szakmai megbeszélés témája az intézmények közötti együttműködési lehetőségek feltérképezése volt, és megállapodás született arról, hogy a jövőben egyes fenntarthatósági kérdésekben szakmai konzultációval segítjük a közös célok elérését.

A **tudomány és az oktatás szereplőivel** hagyományosan jó kapcsolatokat ápol a szószóló. Az év során több közös rendezvényt is szerveztek, a civil környezet- és természetvédelmi szervezetekkel is együttműködésben. Ezekről részletesebben a beszámoló tematikus fejezeteiben esett szó. Emellett számos előadást tartott, kerekasztal-beszélgetésen vett részt tudomá-

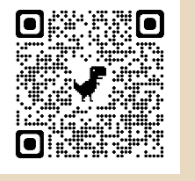

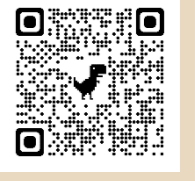

nyos, szakmai, vagy akár ismeretterjesztő rendezvényeken. Előadásaiban kiemelten foglalkozott a jövő nemzedékek jogainak és a jelen nemzedékek felelősségének kettős kérdéskörével, a fenntartható fejlődés és a környezetvédelem alapjogi hátterével, a környezetvédelmi jog fejlődésével, a hazai ombudsmani rendszer történetével, a szószóló feladataival és jogkörével, de olyan konkrét részterületekkel is, mint a tiszta levegő, a folyók jogai vagy a hazánkban engedély nélkül létesített kutak kérdésköre. Az ENSZ Közgyűlésének döntése – amely az emberi jogok sorába emelte a tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jogot –, illetve ennek jogi, valamint gyakorlati következményei szintén kiemelt témája volt előadásainak. A **Magyarhoni Földtani Társulat** ProGEO Földtudományi Természetvédelmi Szakosztálya kérésére a szószóló és munkatársa előadást tartott a természeti értékek védelmével kapcsolatos alapjogi szabályozásról, valamint a védetté nyilvánításra vonatkozó jogi környezetről, részletesen ismertette a védetté nyilvánítás menetét és várható következményeit. A szószóló munkatársai szakmai rendezvényeken a klímapercek, a biológiai sokféleség védelmének, továbbá az épített környezet alakításának és védelmének alapjogi vetületei kapcsán tartottak előadásokat. A saját szervezésű eseményekről, valamint a különféle rendezvényeken tartott előadásokról összesítő táblázatokban számolunk be. Az előadásokról, rendezvényekről szóló

A szószóló titkárságának (társ)szervezésében megvalósult események	
Esemény/(Társ)szervező	Téma, főbb gondolatok
Körforgásos gazdaság III. – Tudatos fogyasztás műhelybeszélgetés (05. 30.) MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottságának (MTA FFEB) Fenntartható gazdaság munkacsoportja	A körforgásos gazdaság kérdésében a szószóló műhelybeszélgetés-sorozatot kezdeményezett 2021 őszén. A fenntartható, tudatos fogyasztás témakörét a környezetgazdaságtan, a vállalatok, a társadalmi szervezetek és a reklám/marketing szempontjából körüljáró harmadik alkalmon egyaránt jelen voltak a tudomány és a gazdaság képviselői, valamint a tudatos fogyasztást ösztönző civil szervezetek.
Műhelybeszélgetés a jövő nemzedékek szószólójának ökoszisztéma-szolgáltatásokról szóló elemzése kapcsán (09. 26.) MTA FFEB, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Környezetgazdaságtan Tanszék	Az esemény a 2021 tavaszán indított szakmai egyeztetéssorozat harmadik állomása volt. Az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésére vonatkozó szószólói elemzés és javaslat bemutatását követően az előadók az ökoszisztéma-szolgáltatások értékelésének biológiai, biodiverzitás-védelmi, gyakorlati, stratégiai tervezési; illetve vállalati, közgazdasági, pénzügyi értékelési vonatkozásait tárgyalták. A szószólói elemzéssel kapcsolatban a jogalkotók és a különböző szakterületek képviselői jelezhetik szempontjaikat, javaslataikat.
Klímafinanszírozás és az igazságosság konferencia (10. 05.) Magyar Természetvédők Szövetsége, Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar	A rendezvény a jövő nemzedékek, valamint a jelen generációk sérülékeny csoportjainak jogaival, ezek érvényesítési lehetőségeivel, valamint az exporthitel-ügynökségek klímavédelemhez kapcsolódó tevékenységének kérdéseivel foglalkozott. A rendezvényen a szószóló és két munkatársa is tartott előadást.

összefoglalók, videók az előadás vagy esemény elnevezésére kattintva, valamint a QR-kódot beolvasva érhetőek el.

A szószóló és munkatársainak előadásai, felszólalásai rendezvényeken		
Esemény/(Társ)szervező	Téma, főbb üzenetek	Beszámoló, videó
Klímapercek: Kikényszeríthető-e a zöld vállalatok jogi eszközökkel? (03. 07.) <i>Mathias Corvinus Collegium (MCC) Jogi Iskola, Klímapolitikai Intézet</i>	Kerekasztal-beszélgetés Az elmúlt időszak klímapercei apropóján szervezett kerekasztal-beszélgetésen a szószóló kiemelte, hogy a jövő generációk jogainak befogadása számos jogrendszerben – a hazai Alaptörvénnyel ellentétben – még a deklarálásig sem jutott el. A klímapercek legnagyobb sikere, hogy foglalkozunk azzal, mit hagyunk a jövő generációkra. Az európai bíróságok nem egységesek a részleteket illetően, különösen mert a klímaváltozás ok-okozati kapcsolatában nincs kétséget kizáró bizonyosság. Az ügyek ráirányítják a figyelmet arra, hogy nincs jogunk beszűkíteni a jövő nemzedékek cselekvési lehetőségeit.	
Fenntartható városok – Az ismert ügyeken túl: települési problémák és veszélyek – Mit tehetünk lokálisan természeti értékeink megóvásáért? (03. 10.) <i>Fenntartható Községek Alapítvány</i>	Kerekasztal-beszélgetés A szószóló szerint globális problémák esetén is van egyéni felelősség, rá kell mutatni az egyéni, közösségi megoldási lehetőségekre. Az utóbbi időben csökkent a helyiek bevonása az őket érintő döntésekbe, sőt a kiemelt beruházások esetén lehetővé vált a helyi döntéshozatal elvonása magasabb szintre. Kétségtelen, hogy a gazdasági érdekek nem írhatják felül a helyiek egészséges környezethez való jogait, mégis a döntéshozók és a lakosság hézagos környezeti tudatossága miatt a környezeti szempontok gazdasági, kényelmi érdekekkel ütközés esetén gyakran vereséget szenvednek. A halogatás következtében a környezeti károk kompenzálására költendő összeg sokszorosa lehet a megelőzésének. E téren a szószóló vizsgálatai önmagában is hatással lehetnek a helyi döntések kedvező kimenetelére.	
XII. Országos Kéménykonferencia (03. 24.) <i>Kéményjobbítók Országos Szövetsége</i>	A tiszta levegő és a jövő nemzedékek jogai A szószóló az alapjogi keretek bemutatását követően a Hivatalhoz beérkezett jogeseteket is bemutatta. Szólt az emberi jogok rendszerének környezeti irányú bővítéséről az ENSZ keretén belül, ami nem csupán a jelen, hanem különösen a jövő nemzedékek életfeltételei szempontjából is fontos lépés. A megfelelő minőségű levegő e jognak kiemelkedő része. A jövő nemzedékek számára a jelen nemzedéket korlátozó kötelezettségek pontos és világos megjelenítése jelenthet garanciákat.	
Láthatóvá tenni a láthatatlant – Konferencia a felszín alatti vizekkel való gazdálkodásról (03. 25.) <i>Magyar Hidrológiai Társaság</i>	A vízhez való jog, különös tekintettel a felszín alatti vizekre és védelmük nehézségeire Az engedély nélkül létesített kutak kiemelten szerepeltek a konferencia programjában, így a szószóló előadásában is, alapozva az Alkotmánybíróság 13/2018. (IX. 4.) határozatára. Ez visszalépésként értékelte a kutak részben vagy egészben engedély és bejelentés nélküli létesítését, ami veszélyezteti a vizekkel mint a nemzet közös örökségének részét képező természeti erőforrással való jövőbeli gazdálkodás lehetőségét és a jövőben felmerülő vízhasználati igények fenntartható kielégítését. Egy másik (14/2020. (VII. 17.)) AB-határozat értelmében az állam a rá bízott természeti és kulturális kincsek egyfajta bizalmi vagyongazdálkodója, így használatukat a jelen generációk számára csak addig a mértékig teszi lehetővé, míg ezen értékek – mint önmagukért is védelemben részesítendő vagyontárgyak – hosszú távú fennmaradását nem veszélyezteti.	

<p>Online előadás (04. 07.)</p> <p><i>Centre for Climate Law and Sustainability Studies – CLASS</i></p>	<p><i>A unique institution: ombudsman for future generations in Hungary</i></p> <p>A szószóló angol nyelvű online előadásában a jövő nemzedékek védelmére szolgáló hazai ombudsmani rendszer felállításáról, fejlődéséről, a szószóló jogköréről, főbb feladatairól, valamint fenntarthatósági kapcsolódásairól számolt be, konkrét környezeti eseteket is említve.</p>	
<p>A testi-lelki egészség, ember és környezet kapcsolata – tudományos konferencia (04. 28.)</p> <p><i>PPKE Teremtésvédelmi Kutatóintézet</i></p>	<p><i>Kerekasztal-beszélgetés</i></p> <p>A szószóló szerint a környezet egészsége nélkül nem beszélhetünk egészséges környezethez való jogról, egészséges környezet nélkül pedig az élethez való jogról. Az egészséges környezethez való jog, bár a legfiatalabb, mégis az egyik legfontosabb alapjog, a többi alapjog érvényesülésének előfeltétele. Az Alaptörvény által biztosított elméleti keretek adottak, az erre épülő szabályozásban viszont hiányok tapasztalhatók, sőt még azokat is megpróbáljuk megkerülni vagy kijátszani.</p>	
<p>Zöld és kék települési infrastruktúra támogatása – természetalapú megoldások előmozdítása Magyarországon (05. 05.)</p> <p><i>Innovációs és Technológiai Minisztérium</i></p>	<p><i>Alapjogi feladatok a zöldinfrastruktúra területén – környezetvédelmi engedélyezés, fenntartás</i></p> <p>A szószóló munkatársai bemutatták a zöldombudsman jövő nemzedékek érdekeinek védelmében kifejtett tevékenységét, illetve hogy ez mely területeken ösztönzi a természetalapú megoldások elterjesztését. Részletesen elemezték a biológiai sokféleség védelmének, valamint az épített környezet alakításának és védelmének alapjogi vetületeit, szóba került a fás szárú növényzet védelmének kérdésköre is. A szakmai tartalmú stratégiák figyelmen kívül hagyása felvetheti az adott jogszabályváltozás Alaptörvény-ellenességének kérdését is.</p>	
<p>XXII. Környezetvédelmi és Iparbiztonsági Konferencia (05. 18.)</p> <p><i>IMSYS Mérnöki Szolgáltató Kft., Fővárosi Levegőtisztaságvédelmi Kft.</i></p>	<p><i>Egy elmélet valósága: a környezethez való jog gyakorlati haszna</i></p> <p>A szószóló áttekintette az egészséges környezethez való jog hazai és nemzetközi alapjait és ebben az ENSZ újabb fejlődési irányait, így a biztonságos, tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jog elismerése irányába tett lépéseket, amelyekre az EU 8. Környezetvédelmi Akcióprogramja is – mint a programban foglaltak megvalósulásának előfeltételére – hivatkozik. Ennek hazai értelmezése kapcsán egyebek mellett beszélt a visszalépés tilalmáról, az elővigyázatosság elvéről, az engedélyezés és bejelentés viszonyáról, eltérő szerepéről, az etikai szempontok figyelembevételéről. Az Alaptörvényből fakadó, a jövő nemzedékekkel szemben fennálló felelősség azt kívánja meg a jogalkotótól, hogy intézkedései várható hatását a tudományos ismeretek alapján, az elővigyázatosság és a megelőzés elvének megfelelően, hosszú távra értékelje és mérlegelje.</p>	
<p><u>A környezet és a jövő nemzedékek védelmére irányuló alkotmányos keretek a közép-európai országok szabályozásában és joggyakorlatában</u> – nemzetközi konferencia (05. 26.)</p> <p><i>Közép-Európai Akadémia (CEA), Közép-európai Összehasonlító Jogi Szövetség, PPKE JÁK Környezetjogi és Verenyjogi Tanszék</i></p>	<p><i>Fenntartható fejlődés, a jövő nemzedékek jogai, erkölcsi és jogi megfontolások</i></p> <p>A szószóló a környezet védelmének, a jövő nemzedékek érdekvédelmének kialakulását tekintette át a nemzetközi események, konferenciák, a teremtésvédelem, valamint a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata szempontjából. A Fenntartható Fejlődési Célokot ökológiai alapon kell értelmezni, hiszen az alapvető emberi jogok sem értelmezhetők az egészséges környezethez való jogtól, illetve a környezet védelmétől elkülönülten. A jövő nemzedékek érdekeinek védelme, jogai a jelen nemzedékek kötelezettségeként jelennek meg: nem használhatják korlátozás nélkül a rendelkezésre álló javakat, figyelemmel kell lenniük a jövő nemzedékek méltányos érdekeire, amelyek intézményesülési lehetőségeiről is beszélt.</p>	

<p>„Marton Géza plenáris nyitóelőadás” – <u>XVII. Debreceni Doktorandusz Konferencia</u> (05. 27.)</p> <p><i>Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola</i></p>	<p><i>Gondolatok a jövő nemzedékek jogai kapcsán</i></p> <p>A szószóló áttekintette a fenntartható fejlődés nemzetközi és hazai mérföldköveit, a jogi kereteket, megvalósítást biztosító elveket, köztük a jövő generációk védelme, a környezethez való jog, a társadalmi részvétel, az együttműködés, az integráció, az elővigyázatosság és a szubszidiaritás elveit. A jövő nemzedékek védelmében a jelen generációk kötelezettségeinek megállapítása, magatartási korlátok felállítása szükséges. A fenntarthatóság érdekében át kell rendezni a prioritásokat. A mostani doktoranduszoknak ezen a területen komoly jogi problémákat kell majd megoldaniuk.</p>	
<p><u>SzabadulÁSS – Juss ki a fogyasztás rabságából! vetélkedő döntő</u> (06. 03.)</p> <p><i>Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ)</i></p>	<p>A középiskolásoknak szervezett környezeti nevelési vetélkedő-sorozat döntőjében 9 csapat versengett a Fűvészkertben. A szószóló titkárságvezetője köszöntőjében kiemelte az egyéni fogyasztói döntések erejét, amelyek alulról jövő értékvalasztásként visszahatnak a gazdasági és politikai döntésekre. Üdvözölte, hogy ilyen mélyen foglalkoznak az iskolai tananyagban jelenleg alulreprezentált témával.</p>	
<p><u>Green Pledge projekt</u> – ünnepélyes megnyitó esemény (06. 07.)</p> <p><i>Önszabályozó Reklám Testület, Magyar Marketing Szövetség, Magyarországi Kommunikációs Ügynökségek Szövetsége</i></p>	<p>A szószóló köszöntőjében kiemelte, hogy „a jövő nemzedék számára kulcsfontosságú a fenntarthatóság és a környezetvédelem kérdésköre. Egy felelős társadalom minden szereplője részére a kihívás mellett egyben felelősség is, hogy tegyen az élhető jövőnk érdekében. Nagy öröm számomra, hogy a fogyasztói magatartást befolyásolni képes reklámpar felelősen, előremutatónan gondolkodik, a Green Pledge keretében pedig konkrét vállalásokat fogalmaz meg és csatlakozási felhívást tesz közzé a szakmai szereplők számára”.</p>	
<p><u>E.ON EnergiaKözösségek 2021–22. évad – zárórendezvény</u> (06. 11.)</p> <p><i>E.ON, GreenDependent Intézet</i></p>	<p>A szószóló köszöntőjében hangsúlyozta, az olyan globális problémák, mint a klímaválság, a háztartások mindennapi életével, fogyasztásával is szoros kapcsolatban vannak, ezért kiemelten fontosak az olyan programok, mint az E.ON EnergiaKözösségek, amelyek támogatják őket, hogy aktívan vegyenek részt a problémák megoldásában. E program a résztvevőknek segített gyakorlatba ültetni az elméleti tudást, hogy hitelesen tudjanak beszélni másoknak is a fogyasztás-csökkentésről, klímaváltozásról. A közösségben másokkal együtt változhattak.</p>	
<p><u>László Ervin 90 – Célok az emberiség számára</u> (06. 16.)</p> <p><i>MTA Regionális Tudományok Bizottság Regionális Fenntarthatóság Tudományos Albizottság, Budapest Klub</i></p>	<p><i>Felelősségünk a jövő nemzedékekért</i></p> <p>A szószóló szerint, bár lehetőségünk van elpusztítani a világot, jogunk azonban nincs hozzá. Jelenleg a társadalmat lebutított fogyasztónak, az ökoszisztémát igényeink kielégítőjének tartjuk. A Fenntartható Fejlődési Célok nem valósíthatók meg egyszerre, prioritási sorrendet kell felállítani. A jövő generáció védelmét a jelen generációk kötelezettségei felől kell közelíteni és korlátokat kell állítani magunk elé. A jövő nemzedékek iránti morális felelősségünk kapcsán egyházi dokumentumokra is hivatkozott.</p>	
<p><u>Közbeszerzési integritás a gyakorlatban – konferencia</u> (06. 22.)</p> <p><i>Közbeszerzési Hatóság</i></p>	<p>A szószóló beszélt a fenntartható fejlődés nemzetközi és európai szakpolitikai háttéréről, említve az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljait, az EU körforgásos gazdaságra vonatkozó rendelkezéseit, az Európai Zöld Megállapodást és az EU 8. Környezetvédelmi Cselekvési Programját. Utóbbi egy, a GDP-n túlmutató eredménytábla és mutatókészlet kidolgozását is célozza. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia 4. előrehaladási jelentése fenntarthatósági fordulatot sürget. Jó példaként említette, hogy a Közbeszerzési Hatóság 2021-ben elindította a Fenntartható Magyarországiért Programot, valamint elfogadta Környezetvédelmi Közbeszerzési Etikai Kódexet.</p>	

<p>V4 Law Student Summit (07. 17.) MCC</p>	<p><i>Sustainability and the law kerekasztal-beszélgetés</i> A szószóló dr. Szabó Marcellel beszélgetett a fenntarthatóság jogi kérdéseiről. A V4 Law Students Summit a visegrádi országok joghallgatóinak szóló szakmai konferencia, a térség szakmai és tudományos együttműködésének előmozdítása érdekében.</p>	
<p>A török ombudsmani hivatal munkatársainak szakmai tapasztalatszerzése a JNBH Titkárságon (09. 14-15.)</p>	<p>A találkozón a szószóló munkatársai három témát mutattak be részletesebben. <i>A jövő nemzedékek jogainak védelme Magyarországon</i> című előadásban a hazai zöldombudsmani rendszer alakulása, annak alkotmányos alapjai, a főbb feladatok és jogkörök, illetve a panaszügyekre vonatkozó általános információk szerepeltek kiemelten. Az Alkotmánybírósággal való együttműködés ismertetésére, valamint nemzetközi kitekintésre is sor került. <i>A természetvédelem szerepe a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében.</i> A prezentáció főképp az Alaptörvényben foglalt kötelezettségekről, valamint a természetvédelem jogi garanciáiról és intézményrendszeréről szólt. <i>Az épített környezet védelmének alapjogi tényezői, tekintettel a jövő nemzedékekre.</i> Bemutatásra kerültek a területi tervezés és területhasználat alkotmányossági alapjai, az Alkotmánybíróság vonatkozó gyakorlata, majd az épített környezet alakítását és védelmét biztosító jogi szabályrendszer, illetve mindezekkel kapcsolatban a szószóló lehetőségei, mozgástere, kitérve a megtett lépésekre, elért sikerekre is.</p>	
<p><u>Az evidenciák meghasadtak, kapcsolataink sérültek – A Magyar Bioetikai Társaság XXXII. Konferenciája</u> (09. 16.) <i>Magyar Bioetikai Társaság</i></p>	<p><i>Felelőségünk a jövő nemzedékekért</i> A szószóló az egyház tanításából mint etikai alapról kiindulva vizsgálta a jövő nemzedékek iránti felelőségünk kérdését. Közös örökségünket művelni, őrizni kell, mert az minden nemzedéket megillet. Ki kell alakítanunk saját kötelezettségeinket, korlátoznunk kell önmagunkat. Az Alaptörvény P) cikke hipotetikus örökséggel ruházta fel a jövő nemzedéket, amelyhez nekünk kell átörökítenünk a minőséget, a választás és a hozzáférés lehetőségét. Mindez emberi méltóságunk része, hiszen miként a természettel bánunk, úgy viselkedünk egymással is.</p>	
<p><u>Települési Fenntarthatóság Magyarországon – Fenntartható városok konferencia</u> (09. 16.) <i>Fenntartható Közösségek Alapítvány</i></p>	<p><i>Kerekasztal-beszélgetés</i> A szószóló szerint a települések élhető működését alapvetően befolyásolja a jogi háttér és stabilitása, ezért fontos lenne ezek tervszerű, átgondolt kialakítása úgy állami, mint helyi szinten. Komoly probléma a társadalmi részvétel lehetőségeinek szűkülése, a nem megfelelő értékrend, az együttműködés, szolidaritás hiánya. A környezet-gazdaság-társadalom kapcsolatát rendezni kellene, ami paradigmaváltást igényel. A szabályozásnak jelenlegi pazarló életmódunk megfékezésére kell törekednie.</p>	
<p><u>Gabcikovo–Nagyymaros Project Case Judgment – 25 Years On – nemzetközi konferencia</u> (09. 23.) <i>PPKE Európai Jog Tanszék</i></p>	<p><i>A Bős–Nagyymaros-ügy a jövő nemzedékek jogainak szemszögéből</i> A hágai Nemzetközi Bíróság 25 éve hozta meg ítéletét a bős–nagyymarosi vízlépcsőperben, amely a nemzetközi környezetvédelmi jog fejlődése szempontjából is nagy jelentőségű. A szószóló az ítéletből kiindulva a jövő nemzedékek jogairól, a Fenntartható Fejlődési Célok elfogadásáig tartó időszak főbb mérföldköveiről, a vonatkozó jogelvekről, illetve mindezzel kapcsolatos morális kötelezettségeinkről beszélt.</p>	

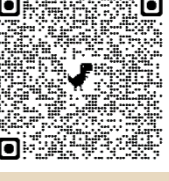
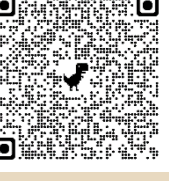

<p><u>Klímafinanszírozás és az igazságosság – konferencia</u> (10. 05.) <i>AJBH-JNBH, PPKE JÁK, MTVSZ</i></p>	<p><i>Klímaigazságosság és teremtésvédelem</i> A szószóló szerint a környezeti válság nem technikai vagy gazdasági természetű, inkább morális és erkölcsi válságról beszélhetünk. A környezeti igazságosság feltételezi a tisztességes bánásmódot, valamint az érintettek bevonását, mert morális kötelességünk minimalizálni a károkat és úgy cselekedni, hogy mindenkinek előnyös megoldás szülessen. A konferencián a szószóló munkatársai közül ketten is tartottak előadást. <i>Klímaigazságosság és nemzedékek közötti méltányosság a klímaperék gyakorlatában: Mit (nem) finanszírozhat az állam a dekarbonizációs átmenet idején?</i> Az előadás a klímaperék tanulságaiból kiindulva azt a kérdést feszegette, mennyire szabadon döntenek az államok a dekarbonizációs átmenet üteméről. A nem kellően ambiciózus vállalásokat több államban nemzeti bíróság előtt támadták meg, de indultak klímaperék a hatóságok döntései, sőt vállalatok és felelős tisztségviselők ellen is. <i>Hosszú távú gondolkodás, tervek és stratégiák szerepe – klímaigazságosság</i> A másik előadó azt vizsgálta, vajon a hosszú távú tervezés alkalmas lehet-e a jövő nemzedékek jogainak érvényesítésére a klímaváltozás kapcsán.</p>	
<p>Előadóiülés (10. 21.) <i>Magyarhoni Földtani Társulat ProGEO Földtudományi Természetvédelmi Szakosztálya</i></p>	<p><i>Az élettelen természeti értékek védelmével kapcsolatos alapjogi szabályozás</i> A szószóló ismertette az Alaptörvény vonatkozó részeit, valamint az Alkotmánybíróság kapcsolódó határozatait. <i>A földtani értékek megóvásának lehetőségei, a védetté nyilvánítás menete</i> témában a szószóló munkatársa ismertette a természet védelméhez kapcsolódó alapfogalmakat, a védetté nyilvánításra vonatkozó jogi környezetet, az egyes védett földtani értékeket és a rájuk vonatkozó szabályokat, részletesen taglalva a védetté nyilvánítás menetét és várható következményeit.</p>	
<p>Government Foresight Group meeting – online (10. 26.) <i>Finn Miniszterelnöki Hivatal</i></p>	<p><i>Protecting the Rights of Future Generations in Hungary</i> A szószóló beszélt a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó zöldombudsmani rendszer létrejöttéről, átalakításáról, a kapcsolódó alaptörvényi rendelkezésekről, a szószólói feladatkörökről, a rendelkezésre álló főbb jogi eszközökről. A panaszügyek, az érintett csoportokkal való párbeszéd és együttműködés lehetősége, az állásfoglalások, figyelemfelhívások, jogi iránymutatások, jogalkotási javaslatok is szóba kerültek, akárcsak az Alkotmánybírósággal való együttműködés. A beszélgetést nemzetközi kitekintés zárta.</p>	
<p><u>Tid(y)Up – Forrástól a torkolatig – INTERREG projekt zárókonferencia</u> (11. 08.) <i>KSZGYSZ, Természetfilm.hu Egyesület és IO-BAS</i></p>	<p><i>A folyók jogainak és a természeti értékek érdekképviseletének témájával foglalkozó kerekasztal-beszélgetés</i> A szószóló szerint a vizek felruházása jogi személyiséggel nem vezet erősebb védelmükhöz. Célravezetőbb a társadalom tagjait, legfőképp az államot, a kormányzatot a vizek védelme érdekében terhelő kötelezettségeket jogi rendszerbe foglalni. Bár könnyebb jogokról beszélni, mint kötelezettségekről, de előbbi nem fogja megoldani azt a problémát, hogy a jogok érvényesülését a kormányzati akaratra kell meghatározni, kikényszeríteni.</p>	
<p><u>Közig kedd 10. – Fellépés a környezet védelme érdekében</u> (11. 15.) <i>ELTE ÁJK, Magyar Jogász Egylet, Magyar Ügyvédi Kamara</i></p>	<p><i>Kerekasztal-beszélgetés</i> Az alapvető jogok biztosa a környezet állapotával összefüggő közigazgatási perekben érdekeltként részt vehet, amit a Kúria 2022. évi határozata meg is erősített. E jogintézmény hasznáról, gyakorlati alkalmazhatóságáról és problémáiról beszélgetett dr. Bögös Fruzsina kúriai bírő, dr. Kiss Csaba, az EMLA szakjogásza és a szószóló.</p>	

<p>A jövő nemzedékek védelme Közép-Európában: Jó gyakorlatok és fejlemények alkotmányos szinten, valamint a jogrend aktuális kihívásai – nemzetközi konferencia (11. 24.) CEA</p>	<p>A környezetvédelmi jogrend aktuális kihívásai A szószóló áttekintést adott a környezeti jogrendszerrel érintő főbb változásokról. Bár az ENSZ Közgyűlése 2022-ben emberi jogként ismer- te el a tiszta, egészséges és fenntartható környezethez való jogot, ez a döntés, lévén nem kötelező érvényű, további kérdések megválaszo- lását is igényli, például meg kell határozni az egyes összetevő fogal- makat. A környezetet érintő döntésekhez hosszú távú és átfogó gon- dolkodás szükséges. A krízisek gyakran kifogásul szolgálnak arra, hogy ne kelljen a környezeti problémákkal foglalkozni, sőt fokozni lehessen a környezetre nehezedő nyomást.</p>	
<p>Az európai jog 21. századi kihívásai – konferencia (12. 02.) NKE Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Európai Köz- és Ma- gánjogi Tanszéke</p>	<p>Az európai környezetvédelmi jog 21. századi kihívásai A szószóló a környezethez való jog kérdései kapcsán arra kereste a választ, hogy miként lehet meghatározni a tiszta, egészséges és fenntartható fogalmakat, illetve hogyan lehet ezeket mérni. Figyel- mettetett a hosszú távú és átfogó gondolkodás, valamint az ökoszisz- téma-szolgáltatások értékelésének szükségességére.</p>	
<p>Justitia Regnorum Fundamentum díjátadó (12. 09.)</p>	<p>Az emberi jogok napja alkalmából az Alapvető Jogok Biztosának Hi- vatalában tartott ünnepségen Justitia Regnorum Fundamentum dí- jat vehetett át a szószólótól dr. Bartus Gábor, a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács titkára. A szószóló díjazottnak minden évben olyan személyt vagy szervezetet javasol, aki/amely kiemelkedő teljesít- ményt nyújtott a jövő nemzedékek iránti felelősség gyakorlati érvé- nyesülésének érdekében.</p>	
<p>A jogérvényesítés lehetőségei a klímaváltozás elleni küzdelem- ben Magyarországon – konferencia (12. 14.) Társadalmi Reflexió Intézet</p>	<p>2015 óta több mint 1000 klímaper indítottak világszerte. A Társa- dalmi Reflexió Intézet 2022-ben kutatási projektet végzett, amelyben ezek hazai megvalósíthatóságát vizsgálta. A projekt eredményeit is- mertető zárókonferencián a szószóló két munkatársa is előadott. <i>Klímapererek a nemzeti és nemzetközi bírói fórumok gyakorlatában</i> A szószóló munkatársa felhívta a figyelmet, hogy az államok nem élveznek teljes szabadságot az üvegházhatású gázok csökkentése mértékének, ütemezésének meghatározása terén. A klímapererek ke- retében számos jogalap lehetősége merül fel a nem elég ambiciózus nemzeti mitigációs tervtől az adaptációs lépések elmaradásáig. <i>Második előadásának</i> témája az amicus curiae beadvány volt a klí- matörvény elleni utólagos normakontroll eljárásban. <i>Nemzeti fenntarthatósági, klíma- és energiastratégiák koherenciájának vizsgálata</i> A szószóló munkatársa a környezetvédelmi szabályozás terén tapasztalható problémák okait, a környezeti tervezés lépéseit és szükséges elemeit, a tervezést érintő hazai joganyagot, a kapcsolódó alaptörvényi rendelkezéseket és alkotmánybírói állásfoglalásokat tekintette át. Összegzőként megállapítható, hogy növelheti a hatékonyságot a stra- tégiák peresítésének és végrehajtásuk kikényszerítésének lehetősége.</p>	

Környezet- és természetvédő civil szervezetekkel, vala- mint **gazdasági szakmai szövetségekkel** is hosszú ideje ápol jó szakmai kapcsolatokat a szószóló. Ennek keretében is szá- mos szakmai megbeszélésre, rendezvényeken való részvétel- re, illetve előadások tartására került sor az év folyamán. Az idén 30 éves **Környezetvédelmi Szolgáltatók és Gyártók Szö- vetségével** (KSZGYSZ) való együttműködés keretében például a szószóló kerekasztal-beszélgetésen, valamint az évfordulóról megemlékező rövidfilmben megszólalva ismertette gondolata- it, munkatársai pedig a szövetség rendezvényein vettek részt. A **Magyar Természetvédők Szövetségével** (MTVSZ) – a korábbi

évek gyakorlatát folytatva – számos szakértői megbeszélést foly- tatott, több rendezvényüket figyelemmel kísérte, valamint Klí- mafinanszírozás és az igazságosság címmel közös rendezvényt is szervezett, amelyről részleteket a 7.8. Klímavédelem című fejezetben és a mellékelt összesítő táblázatokban ismertettünk.

Az év során a szószóló számos **közleményt** is kiadott jeles napokhoz kapcsolódóan, amelyekben az adott témakörhöz kapcsolódó szakmai álláspontját fogalmazta meg. Ezekről részben már említés történt a beszámoló tematikus fejeze- teiben, a teljes listát, QR-kódos elérhetőségükkel a mellékelt táblázat tartalmazza .

A biztossal közösen, illetve a szószóló által önállóan kiadott közlemények			
<p>01. 17. Közlemény a szilveszteri tűzijátékok hasz- nálatának veszélyeiről</p>		<p>02. 02. Közlemény a vizes élőhelyek vilá- gnapja alkalmából</p>	
<p>03. 03. Közlemény a vadvilág napja alkalmából</p>		<p>03. 10. Közlemény a beporzók napja alkal- mából</p>	
<p>03. 21. Közös közlemény az erdők nemzetközi napja alkalmából</p>		<p>03. 22. Közös közlemény a víz világnapja alkalmából</p>	
<p>04. 19. Közlemény a műemléki világnap alkalmá- ból</p>		<p>04. 22. Közös közlemény a Föld napja al- kalmából</p>	
<p>05. 10. Közlemény a madarak és fák napja alkal- mából</p>		<p>05. 22. Közlemény a biológiai sokféleség nemzetközi napja alkalmából</p>	
<p>05. 24. Közlemény az európai nemzeti parkok napja alkalmából</p>		<p>06. 05. Közös közlemény a környezetvédel- mi világnap alkalmából</p>	
<p>06. 17. Közlemény az elsivatagosodás és aszály el- leni küzdelem világnapja alkalmából</p>		<p>10. 20. Közlemény a Táj Nemzetközi Napja alkalmából</p>	
<p>11. 21. Közlemény az Európai Hulladékcsökken- tési Hét kapcsán</p>			

A szószóló a széles körű társadalmi szemléletformálást nem csupán a fent említett eszközök révén, de saját **közösségi oldalának** működtetésével, **szakmai publikációkkal** és szakmai **interjúk** keretében is megvalósítja. Ezekről – ahol lehet, az elérhetőséget is megadva – a mellékelt táblázat nyújt tájékoztatást.

Hírek, interjúk, publikációk	
A szószóló közösségi oldala	
Interjúk	
A környezetvédelem egyéni döntések sorozata – interjú (Figyelő, 2022. 02. 04.)	
A jövő nemzedékek érdekeinek védelme a jelen nemzedékek kötelezettsége – interjú (Fenntartható Városok, 2022. 02. 09.)	
Rövid interjú a Green Pledge díj átadása kapcsán – Híradó (2022. 06. 07. 19:30; a hír 44:22-nél kezdődik)	
Publikációk	
Bándi Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)	
Bándi Gyula: Harnessing the non-retrogression principle for setting environmental thresholds; RIVISTA QUADRIMESTRALE DI DIRITTO DELL'AMBIENTE Elérhető: https://www.rqda.eu/?dl_id=271	
Bándi Gyula: Erdők, tűzifa, alapjogok; Jogtudományi Közlöny 2022/9. szám Rövid értékelés: https://kozjavak.hu/tuzre-vele-fenntarthatosag	
Bándi Gyula: A tervszerűség alapvető jelentősége a környezetvédelemben; ACTA HUMANA Emberi Jogi Közlemények 2022/2. Elérhető: https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/actahumana/article/view/6442/5065	
Bándi Gyula: Emberi méltóság és teremtésvédelem; In: Kuminetz Géza (szerk.) Iustitia duce, caritate comite: Válogatott tanulmányok Erdő Péter bíboros, prímás-érsek 70. születésnapjára; Budapest, Szent István Társulat (2022)	
Bándi Gyula: Decision 28/2017. (X. 25.): Natura 2000; In: Gárdos-Orosz Fruzsina; Zakariás Kinga (szerk.): The main lines of the jurisprudence of the Hungarian Constitutional Court: 30 case studies from the 30 years of the Constitutional Court (1990-2020); Baden-Baden, Németország: Nomos (2022)	
Bándi Gyula: Környezetvédelem; In: Siket, Judit (szerk.): Az igazságügyi hivatásrendek tevékenységét érintő jogi alapfogalmak magyarázata; Igazságügyi Szolgálatok Jogakadémiája; Budapest, Magyar Közönlöny Lap- és Könyvkiadó (2022)	

Bándi Gyula: THE HUNGARIAN OMBUDSMAN FOR FUTURE GENERATIONS L'ombudsman ungherese per le generazioni future; P.A. Persona e Amministrazione Ricerche Giuridiche sull'Amministrazione e l'Economia Legal Research on Public Administration and Economics IX. (2022)
Elérhető: <https://journals.uniurb.it/index.php/pea/article/view/3333/2945>

Agócs Ilona: Területhasználat; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Agócs Ilona: Az épített környezet alakítása és védelme; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Szamek Gabriella: A gazdasági szabályozás eszközei; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Szamek Gabriella: Az ellenőrzés; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Szamek Gabriella: Hulladékgazdálkodás; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Szamek Gabriella: Energiajog; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Szamek Gabriella – Tahyné Kovács Ágnes – Teszár László: A környezetvédelem állami szervezetrendszerének alapjai; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

Szamek Gabriella – Teszár László: A megelőzést szolgáló közigazgatási jogintézmények; In: Bándi, Gyula (szerk.): Környezetjog; Budapest, Szent István Társulat (2022)

A szószóló széles szakmai bázisra támaszkodó tevékenységének jelentős szerepe lehet abban, hogy az Országgyűlés 2022. december 7-én, titkos szavazás keretében 163 igen és 4 nem arányában, 0 tartózkodás mellett – az érvényes megválasztáshoz szükséges 2/3-os arányt, azaz a 133 szavazatot messze meghaladva, széles támogatottsággal – **ismételten megválasztotta Dr. Bándi Gyulát** a jövő nemzedékek szószólójává. 2023. február 22-ével kezdődően tehát a **szószóló folytatólagosan, újabb hat évre töltheti be a tisztségét.**

Dr. Bándi Gyula aláírja az esküokmányt – Fotó: Országgyűlés Hivatala

7.10. NEMZETKÖZI JELENLÉT ÉS SZAKMAI TEVÉKENYSÉG

Forrás: <https://pixabay.com/hu/illustrations/ensz-embléma-szimbólum-nemzeti-6679346/>

2022. július 28-án, a globális túlfogyasztás napján az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának előző évi határozatával egyetértésben az **ENSZ Közgyűlése a tiszta, egészséges és fenntartható**

környezethez való jogot végre emberi jogként ismerte el. Az ENSZ Közgyűlésének határozata történelmi jelentőségű a fenntarthatóság és a jövő nemzedékek jogvédelme terén: bár jogilag nem bír kötelező erővel, ugyanakkor erős politikai és szimbolikus üzenetet hordoz, ezáltal erősítheti és formálhatja a jövőbeli nemzetközi környezetvédelmi normákat, valamint katalizátorul szolgálhat a jövődőlő környezet- és éghajlatvédelmi cselekvésekhez. Ehhez azonban szükséges, hogy nemzeti, regionális és nemzetközi szinten erős végrehajtási mechanizmussal, valamint ambiciózus szakpolitikával és hatékony nemzetközi végrehajtási eszközökkel párosuljon a döntés.

A szószóló alapjogvédelmi tevékenységével összecseng a friss ENSZ-határozat üzenete. A magyar ombudsmani intézményrendszer részeként a biztoshelyettesi tevékenységen keresztül megvalósuló intézményesített jogvédelem *globális szinten is egyedülálló és előremutató*, ennek megfelelően *gyakran szolgál nemzetközi jó példaként*.

Jövő Generációkért Felelős Intézmények Hálózata

Forrás: https://www.futuregenerations.wales/international_work/network-of-institutions-for-future-generations/

A Jövő Generációkért Felelős Intézmények Hálózata (Network of Institutions for Future Generations, NIFG Hálózat) egy – a korábbi biztoshelyettes kezdeményezésére létrejött – olyan nemzetközi együttműködés, amelyhez inspirációként az ENSZ-főtitkár 2013-ban kiadott jelentése szolgált. A „*Nemzedékek iránti szolidaritás és a jövő generációk szükségletei*” című ENSZ-jelentés felhívta a figyelmet a világ nyolc nemzeti intézményére, köztük a magyar intézményre, amelyek elsődleges célja a jövő nemzedékek érdekképviselete. A Hálózat a jövő nemzedékek érdekvédelmét elsődleges célként képviselő nemzeti intézmények közötti információáramlást, tapasztalatcserét szolgálja.

2022 folyamán a NIFG Hálózat megjelentetett egy átfogó publikációt „*Building our Common Future - the role of the Net-*

work of Institutions in safeguarding the future” címmel, amelyben bemutatásra került a jövő nemzedékek érdekvédelmének nemzetközi háttere, beleértve az ENSZ égisze alatt zajló kezdeményezéseket, valamint a világ egyes országaiban létrejött intézményi megoldásokat és a lehetséges szinergiákat. Az év során több nemzeti intézmény is jelezte érdeklődését a NIFG Hálózathoz való csatlakozás iránt, ezért a bővülés lehetőségeinek vizsgálata is hangsúlyos szerepet kapott 2022-ben.

Az ENSZ-főtitkár „*Our Common Agenda*” című 2021-es jelentésében hangsúlyosan szerepelt a jövő nemzedékek érdekvédelmének megerősítése, amelyhez egy többszereplős, jövőben felállítandó intézményes struktúrát vázolt, egyebek mellett egy, a jövő nemzedékeket előtérbe helyező nyilatkozat (Declaration for Future Generations) kiadásával, valamint egy új szervezet, az ENSZ Jövő Nemzedékekért Felelős Különmegbízott felállításával. A NIFG Hálózat – tekintettel a részt vevő intézmények egyedülálló küldetésére – lehetőséget kapott arra, hogy szakmai anyagaival segítse ezen ENSZ-szintű folyamatok kialakítását. Ennek keretében 2022 folyamán a NIFG Hálózat részt vett egy virtuális konzultáción az ENSZ „Declaration for Future Generations” alapvetéseinek lefektetése során, valamint beadványt készített a Jövő Nemzedékekért Felelős Különmegbízott pozíciójának kialakítása során figyelembe vehető szempontokról.

Klímavédelem nemzetközi szinten

A klímaváltozással együtt járó emberi jogokat érintő sokrétű kihívások már jó ideje a nemzetközi alapjogvédelem fókuszpontját jelentik. Ennek a folyamatnak a részeként az **ENNSZ ENNHRI Klímaváltozással foglalkozó munkacsoportjában** a szószóló munkatársai is részt vettek, és 2022 során az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt futó 4 klímaperben egy szakértője részt vett az ENNHRI égisze alatt beadott nemzetközi jogi szakmai anyag, ún. „amicus brief” előkészítésében.

Több, a klímaváltozást fókuszba helyező nemzetközi szakmai kerekasztal-beszélgetésen is részt vettek a szószóló munkatársai. Az ENSZ frissen kinevezett klímaváltozással foglalkozó **Speciális Jelentéstevőjének kerekasztal-beszélgetésén** az első éves jelentés sarokpontjai kerültek bemutatásra, amelyek egyben kitűzik a mandátuma következő prioritásait is, valamint a nemzeti emberi jogi intézményekkel való együttműködés lehetőségeiről volt szó. A GANHRI által az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának 51. üléséhez kötődően megtartott esemény pedig a nemzeti emberi jogi intézményeknek a klímaváltozás és emberi jogok összefonódásának terén végzett munkáját, valamint ennek kihívásait járta körül.

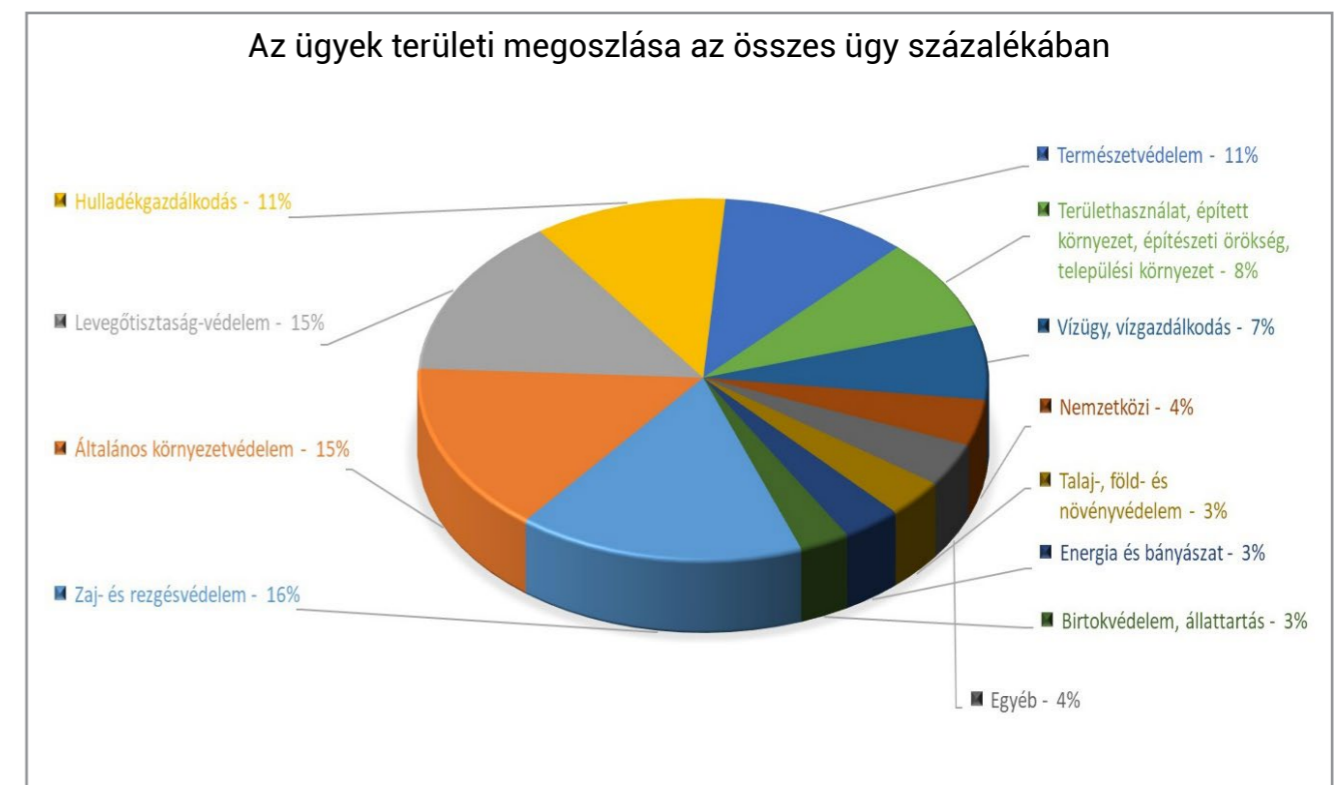
A **GANHRI a szószóló szakmai anyagát is belevette a „Klíma-
változás és az Emberi Jogok Kézikönyve” címen megjelent kiadványába**, amelynek célja, hogy globálisan is inspiráló jó gyakorlatként bemutassa egyes nemzeti alapjogvédelmi intézmények tevékenységét.

Az év során történt fontosabb nemzetközi megkereséseket a mellékelt táblázat tartalmazza.

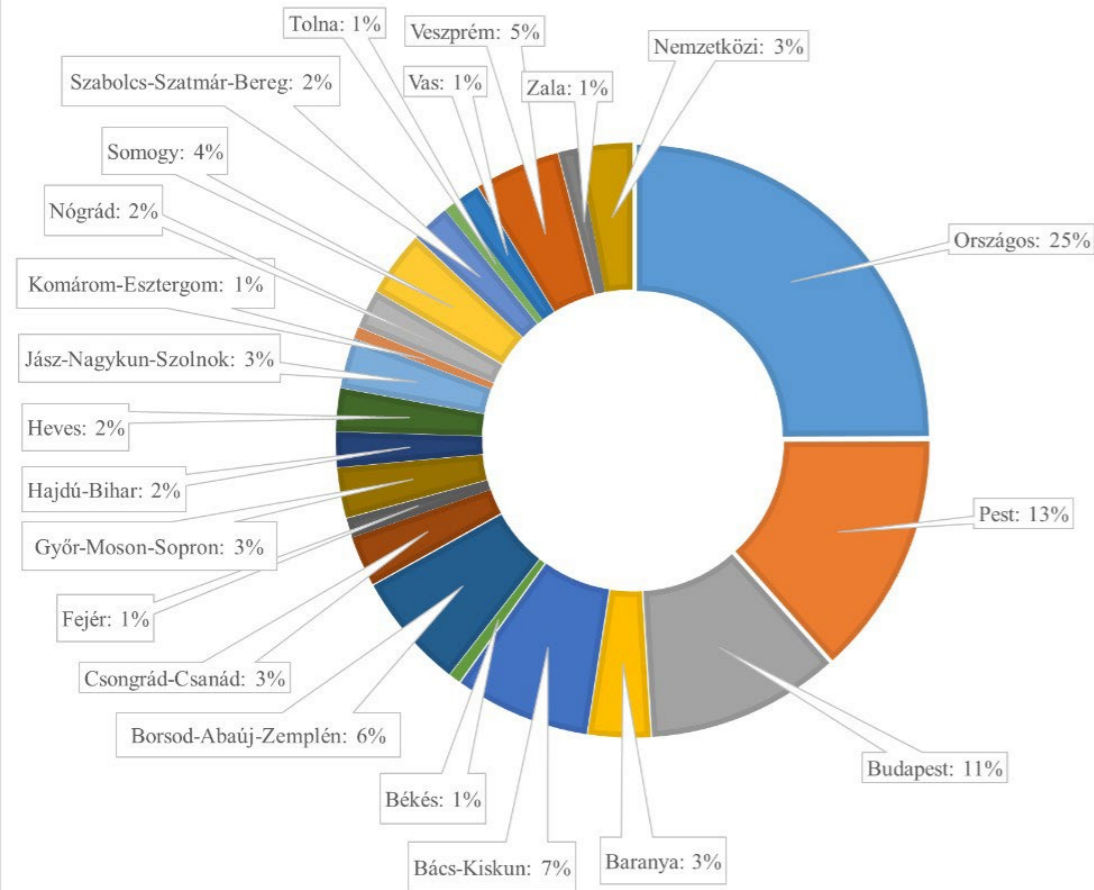
Főbb nemzetközi megkeresések	
Érdeklődő nemzetközi fél	Megkeresés témája és eredménye
GANHRI	Magyar intézményi jó gyakorlat a GANHRI emberi jogok és klímaváltozásról szóló kiadványába: „Practical Guidance on Human Rights and Climate Change”
GANHRI	Kerekasztal-beszélgetés az ENSZ Klímaváltozással Foglalkozó Speciális Előadójával (UN Special Rapporteur on Climate Change)
ENNHRI	Több, nemzetközi klímaperrel kapcsolatos szakmai háttéranyag elkészítése
GANHRI	Kerekasztal-beszélgetés: klímaváltozás és emberi jogok, az emberi jogi intézmények szerepe (Climate Change and Human Rights, and the role of National Human Rights Institutions)
Danish Institute for Human Rights	Webinárium a környezeti és emberi jogi átvilágításról (Implementing and interconnecting environmental and human rights due diligence processes)
Európa Tanács	Kérdőív a „Kultúra, Természet, Örökség és Katasztróforkockázat Csökkentése” témájában (Culture, Nature, Heritage and Disaster Risk Reduction)
Central European Academy	Konferencia: A Jövő Nemzedékek Érdekvédelme Közép-Európában: Alkotmányos Jó Gyakorlatok és Kihívások (Protection of Future Generations in Central Europe: Good Practices and Developments at Constitutional Level, and Current Challenges in the Legal Order)
Croatian Ombudsman	Természetvédelmi és környezetvédelmi büntetőjogi tényállásokkal kapcsolatos megkeresés
Finnish Government Foresight Group	Magyar intézményi tapasztalat bemutatása a Finn Miniszterelnöki Hivatal fenntarthatósági tanácsadói részére

7.11. KÖRNYEZETVÉDELMI PANASZOK, ESETJOG, VIZSGÁLATOK

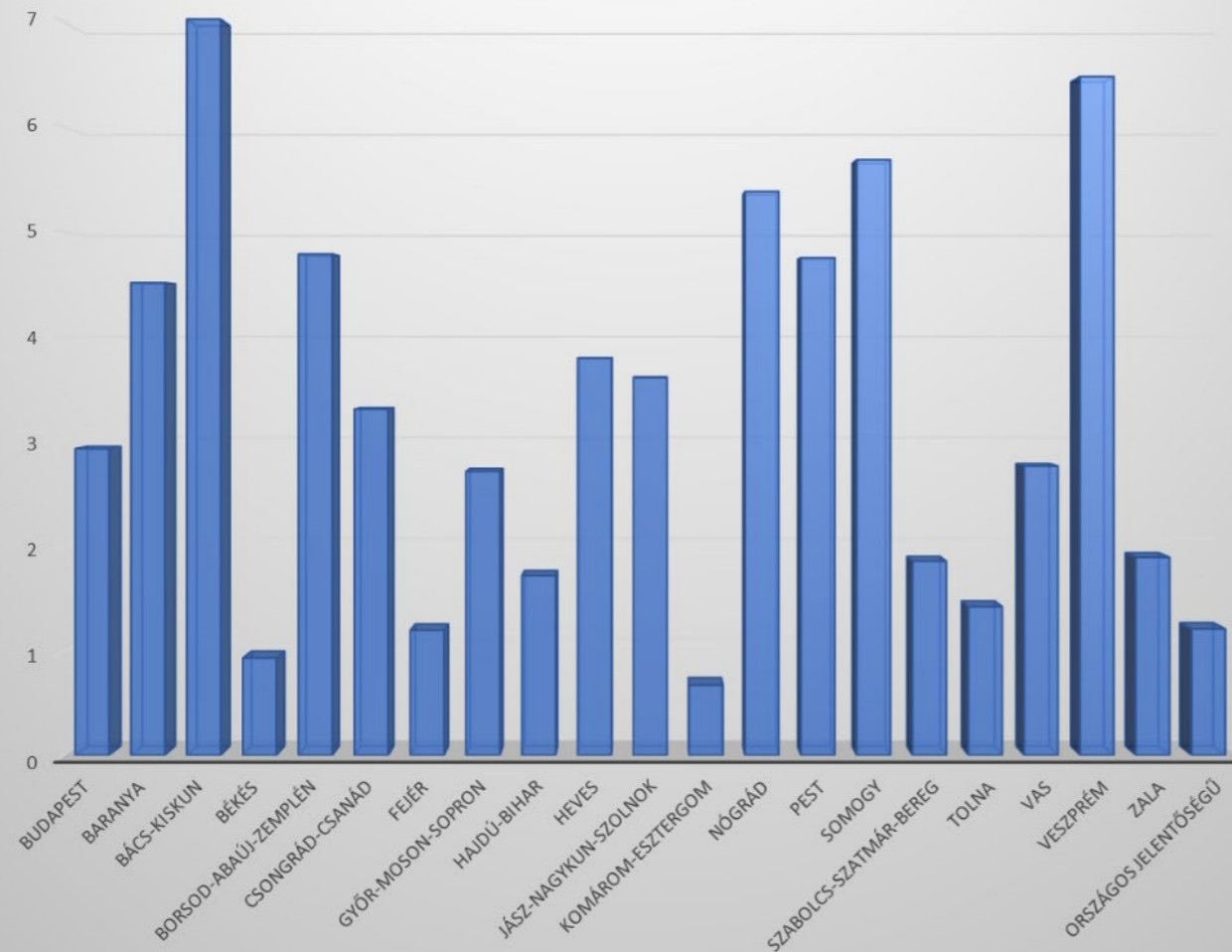
A következő rész a biztos és helyettese által **2022-ben kiadott közös jelentések legfontosabb megállapításait, valamint a jellemző panasztípusokat ismerteti**. Az esetek bemutatását megelőzően pedig a mellékelt diagramok mutatják be a **panaszbeadványok ügypont és területi megoszlás szerinti bontását**.

Az ügyek területi megoszlása az összes ügy százalékában

Az ügyek területi megoszlása az adott terület lakosságszámára (100 ezer fő) vetítve

Civil szervezet ügyféli jogállása

AJB-4149/2022. Egy állatvédelmi civil szervezet azért fordult a Hivatalhoz, mert egy állatvédelmi hatósági eljárásban az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvényben megállapított ügyfélképeség alapján fennálló tájékoztatáshoz fűződő jogát az eljáró hatóságok nem megfelelően, illetve nem egységesen ismerték el. A hivatkozott rendelkezés szerint azon civil szervezeteket, amelyek tevékenysége az állatok védelmére irányul, az állatvédelmi jogszabályok megsértése miatt általuk kezdeményezett hatósági eljárásokban az ügyfél jogállása illeti meg.

A civil szervezet egy eb tartásának körülményei miatt kezdeményezett eljárást. Az első fokon eljáró helyszíni ellenőrzést tartott, és mivel az állattartást megfelelőnek ítélte, nem indított az ügyben állatvédelmi hatósági eljárást.

A tájékoztatás és az ellenőrzés megfelelőségét vitatva az egyesület felügyeleti eljárást kezdeményezett az illetékes Kormányhivatalnál, amely megállapította, hogy a civil szervezet az eljárásban ügyfél, és ennek megfelelően utasította a jegyzőt az elsőfokú eljárás lefolytatására, ügyfélként bevonva az egyesületet, azonban erről a döntéséről az egyesületet nem tájékoztatta. Ennek elmaradása miatt az egyesület a Miniszterelnökség Hatósági Ügyekért Felelős Helyettes Államtitkárságához fordult. A helyettes államtitkár válasza szerint hivatalból indult eljárásokban, így a felügyeleti eljárásban is elegendő az eljárás alá vont hatóságot értesíteni, ezért nem állapítható meg mulasztás a civil szervezet tájékoztatásának elmaradása miatt.

A vizsgálat megállapította, hogy az ügyben érintett hatóságok eljárásaiban jogértelmezési bizonytalanság mutatható ki abban a tekintetben, hogy az egyesület beadványát közérdekű bejelentésként vagy eljárás kezdeményezésként kell értékelni. Szintén kérdéses, hogy az állatvédelmi civil szervezeteket megillető ügyfélképeség esetén, illetve a hivatalbóli eljárásokban a tájékoztatáshoz fűződő hatósági kötelezettség miként teljesítendő. A nem egységes joggyakorlat felveti a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmének veszélyét.

A biztos és a biztoshelyettes javasolta a szabályozásért felelős agrárminiszternek, hogy vizsgálja meg az ügyfélképeség gyakorlati érvényesülésének tapasztalatait abból a szempontból, hogy az eljáró hatóságok jogértelmezése megfelel-e az egységes és következetes joggyakorlatnak, valamint a jogalkotói célnak. Felkérték továbbá a Somogy Megyei Kormányhivatal vezetőjét, hogy felügyeleti eljárásaiban az állatvédelmi civil szervezetek számára a tájékoztatáshoz fűződő jogokat az Ákr. szerint biztosítsa.

A jelentés utóélete

A Kormányhivatal vezetője – válasza szerint – felhívással élt az érintett hatóságok vezetői felé, amely szerint az állatvédelemmel kapcsolatos eljárásaiban, a kezdeményezés formájától függetlenül vizsgálják meg az ügyfélképeség fennállását, és biztosítják az általános közigazgatási rendtartási

törvény szerinti ügyféljogositványok közül a tájékoztatáshoz fűződő jogokat. Az agrárminiszter válaszában jelezte, hogy a jelentés megállapításaival egyetért, a jogalkotói célnak a gyakorlat nem felel meg, ezért szakmai útmutató kidolgozását kezdi meg a Miniszterelnökség hatósági ügyekért felelős helyettes államtitkárának bevonásával.

Beltéri levegőminőség

AJB-1921/2022. A panaszosok azért fordultak a Hivatalhoz, mert a társasházukban az egyik lakás új tulajdonosa a lakás berendezéseit és nyílászáróit szellőztetés nélkül olajfestékekkel festette fagypont alatti külső hőmérséklet idején, holott az olajfesték biztonsági használati előírásai szerint beltéren való alkalmazása csak folyamatos szellőztetés mellett megengedett.

A beadvány szerint a szellőztetés hiánya miatt az oldószerből és a festékből kipárolgó káros anyagok a lépcsőházban és a társasház közös szellőzőrendszerén keresztül a többi lakás levegőjét szennyezték, ezért a panaszosok bejelentést tettek a levegőtisztaság-védelmi, valamint a népegészségügyi hatósághoz. Mire utóbbi hatóság a bejelentés megalapozottságának vizsgálatát megkezdte volna, a festés be is fejeződött. Az eljárás megszüntetését a panaszosok tudomásul vették.

A közös jelentés megállapította, hogy az illékony szerves vegyületek koncentrációja a beltéri levegőben átlagosan kétszer-ötször magasabb, mint a kültéri levegőben, bizonyos tevékenységek (például festés-mázolás) végzésekor és az azt követő órákban pedig akár ezerszerese is lehet. A zárt terek légszennyezettségének közegészségügyi vizsgálatával kapcsolatos eljárást a törvény a népegészségügyi hatóság hatáskörébe utalja ugyan, de az eljáráshoz szükséges anyagi jogi jogszabály hiányzik. Az egészségügyi törvényben és az építési törvényben foglalt, több mint 20 éves felhatalmazás ellenére nem született meg azon rendelet, amely tartalmazza a belső terek levegőjére vonatkozó légszennyezettségi határértékeket és szabályokat, s amely lehetővé tenné, hogy a népegészségügyi hatóság a zárt terek levegőminőségével kapcsolatos hatásköreit gyakorolhassa.

Egy ombudsmani vizsgálat már 2014-ben is foglalkozott a kérdéssel, az egészségügyért felelős miniszter akkor egyetértett a jogi szabályozás szükségességével és meg is kezdődött a jogszabály előkészítése, a jogalkotási folyamat azonban megszakadt.

A biztos és helyettese megállapította, hogy az épületek belső, zárt tereinek levegőminősége tekintetében a közegészségügyi és egészségvédelmi követelményeket, valamint a lakosság egészségvédelmét biztosító egészségügyi határértékeket szabályozó miniszteri rendelet hiánya a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével, a testi és lelki egészséghez, valamint az egészséges környezethez való alapvető joggal összefüggő visszasságot okoz,

ezért felkérték az egészségügyért felelős belügyminisztert, hogy alkossa meg a hiányzó jogszabályt.

Megújuló energia és településkép

AJB-481/2022. A panaszos beadványa szerint édesanyja 2019 májusában napelemrendszert telepített és üzemeltetett be ingatlanán. Az épület tetőszerkezete alkalmatlan volt napelemrendszer rögzítésére, így a szolárpaneleket az erkélykorláton helyezték el. Sérelmezte, hogy a paneleket az önkormányzat leszereltette, mert azok az önkormányzat álláspontja szerint sértették a helyi településképi előírásokat.

A jelentés megállapította, hogy a megújuló energia használata és a településképi védelme egyaránt szükséges az Alaptörvény P) cikkében megfogalmazott államcél megvalósításához, mindkettő a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét szolgálja. A leszerelést elrendelő határozat rendelkező része kifejezetten utalt arra, hogy a tulajdonosoknak lehetőségük van a napelemeket áthelyezni az ingatlan településképi rendeletben meghatározott részeire, az ott előírt módon, tehát élhetnek volna ezzel a megoldással az elbontás helyett. Így megfelelnek a településképi-védelmi előírásoknak, miközben a megújuló energia jövőbeli használata sem lehetetlenül el. A jelentés ugyanakkor megállapította, hogy a helyzet előzetes tisztázására lehetőséget adó, konzultációs eljárás a panaszos számára nem volt járható út, mivel a helyi rendelet egyoldalúan, objektív indok nélkül kizárja a háztartási méretű kiserőmű telepítőket a településképi konzultációs eljárás kezdeményezésére jogosultak köréből. Ez a helyi rendelkezés sérti egyrészt a jogbiztonság elvét, mivel magasabb szintű jogszabályba ütközik, valamint az ügyfelek tisztességes eljáráshoz való jogával összefüggő visszasságot okoz. A biztos és a biztoshelyettes ezért **jelentésében felkérte a polgármestert, hogy intézkedjen a helyi településképvédelmi rendelet megfelelő módosításáról, a konzultációs eljárás lehetőségének kiterjesztéséről a településképet érintő építési tevékenységekre.**

A jelentés utóélete

A polgármester a javaslattal egyetértett, és válaszában a rendelet tervezett módosításáról adott tájékoztatást.

Lőtérrel kapcsolatos panasz

AJB-1373-27/2022. A panaszos a lakókörnyezetében működő lőtér zajhatásait, valamint – a lőtérrel kirepülő lőszermaradványok miatt – közveszélyes működését és a hatáskörrel rendelkező hatóságok intézkedésének hiányát kifogásolva fordult a Hivatalhoz.

A panasz alapján indult vizsgálat megállapításait a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes és a biztos közös jelentésben összegezte, a vizsgálatot a biztos részéről a Rendészeti Igazgatóság végezte. Az önkormányzat helyi rendeleti formában szabályozta a lakosságot érintő zaj időbeli kiterjedését. Mivel a konfliktus enyhítésére a működési körébe eső intézkedéseket a helyi szabályozás megalkotásával megtette, eljárásával kapcsolatos visszasság nem merült fel. A lőtérrel kirepülő lőszermaradványok tekintetében a vizsgálat feltárta, hogy az érintett Rendőrkapitányság legalább két esetben maga is rögzítette a jogszerűtlen helyzet bizonyítékát, azaz a lövedékmaradványoknak a panaszos kertjében, illetve a lőtér mögötti területen való fellelhetőségét, ennek ellenére nem indította meg hivatalból a törvényben előírt hatósági eljárást. A jelentés felkérést fogalmazott meg a Rendőrkapitányság vezetőjének, hogy hatósági ellenőrzés keretében hivatalból vizsgálja meg, miként kerülnek lőszerrelemek a lőtér közvetlen környezetébe, és tegye meg a szükséges intézkedéseket.

Szabadtéri zenés rendezvények

AJB-257/2022. A panaszosok azért fordultak az alapvető jogok biztosához, mert egy Balaton-parti nyári zenés szabadtéri rendezvény napkeltéig tartó zajszennyezése a több kilométer távolságban lévő településeken is zavaró hatást okozott.

A biztos és a jövő nemzedékek érdekeinek védelméért felelős helyettese megállapította, hogy a jegyző helyszíni ellenőrzése során felvett zajmérési jegyzőkönyvek a jogszabályok szerint szükséges mérőpontok kijelölésére, a megítélési időre, mérési módszerre és a vizsgálati eredmények értékelési módszerre vonatkozó adatokat nem tartalmazták. Szintén megállapították, hogy mivel a rendezvény helyszínéül szolgáló ingatlanok a Magyar Állam tulajdonában állnak és közterületnek minősülnek, a zajvédelmi kormányrendelet hatálya a vizsgált eseményre nem terjedt ki, így a jegyző a zaj- és rezgésvédelmi eljárás lefolytatására nem is rendelkezett hatáskörrel.

A jelentés szerint a jegyző tényállástisztázási, valamint a hatáskörének vizsgálatával kapcsolatos kötelezettségének elmulasztásával, illetve a mulasztás következményeként a határozatban a közterületen megrendezett szabadtéri rendezvényre az általánosnál megengedőbb, magasabb zajkibocsátási határérték jogszabályba ütköző megállapításával a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével, az egészséges környezethez való joggal, továbbá a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszasságot okozott.

A vizsgálat során a biztos és helyettese az egyedi ügyel is összefüggésben áttekintette a szabadtéri rendezvényekkel kapcsolatos zajvédelmi szabályozás kérdéseit, a 2018-ban kiadott átfogó közös jelentés megállapításaira, valamint az Alkotmánybíróság e jelentés kiadását követő zajvédelmi tárgyú határozatára és a WHO által kiadott környezet-egészségügyi

tanulmányokra is figyelemmel. Ráműtettek arra is, hogy a kizárólag közterületen tartott és a nem, vagy részben közterületen tartott alkalmi rendezvények közötti jogszabályi megkülönböztetés a zajvédelmi szabályozást indokolatlanul kettőssé és ellentmondásossá teszi. A szabályozással kapcsolatosan emellett felvetették több kérdés, probléma továbbgondolásának szükségességét, egyebek mellett a WHO legújabb, zajvédelmi tárgyú, az éjszakai zajra irányadó ajánlásai alapján.

A biztos és a szószóló jelentésében kezdeményezte, hogy a jegyző a jövőben zaj- és rezgésvédelmi hatáskörét a jelentés megállapításaira figyelemmel gyakorolja.

Hulladékgyűjtés

AJB-4476/2022. A panaszosok egy könyveléssel foglalkozó betéti társaságot (Bt.) képviselnek, amely 1996-ban történt megalakulása óta a jelenlegi székhelyén található, ennek ellenére 2021-ben kaptak először hulladék-elszállításról szóló számlát. Természetes személyként hulladék-közszolgáltatási díjat fizetnek, ezért véleményük szerint az ugyanabban az ingatlanban székhelyként bejelentett Bt-t nem terheli hulladékgyűjtési díj fizetési kötelezettség.

A közös jelentés hangsúlyozta, hogy a hulladékgyűjtési közszolgáltatás szerves részét képezi a környezet védelmére létrejött rendszernek, egyben komoly közegészségügyi vonatkozásai is vannak. A testi és lelki egészséghez, valamint az egészséges környezethez való jogot csak egy stabil, kiegyensúlyozottan és fenntarthatóan működő hulladékgyűjtési közszolgáltatási rendszer szolgálja. A gazdálkodó szervezetek esetében is okkal feltehető, hogy keletkezik hulladék, ezért e hulladékok elszállításáról, kezeléséről, ártalmatlanításáról megfelelően gondoskodni kell. Az ehhez kapcsolódó részletszabályokat, mentesüléseket, mentesítéseket az önkormányzati rendeletekben szükséges szabályozni.

A vizsgálat feltárta, hogy a hulladékgyűjtési közszolgáltatásról szóló helyi önkormányzati rendelet alapján a gazdasági társaság tekintetében a közszolgáltatási szerződés szükséges írásba foglalása elmaradt, ahogy annak igazolása is, hogy milyen módon, hogyan kezeli a gazdálkodó szervezet a potenciálisan keletkező hulladékát. A vizsgálat során a vonatkozó helyi önkormányzati rendelet módosult. A hatályos rendelkezések szerint, ha a társaság tulajdonosai természetes személyként ugyanazon ingatlan vonatkozásában igénybe veszik a közszolgáltatást, úgy a társaság bizonyos feltételek alapján mentesülhet a közszolgáltatás igénybevétele alól.

A módosításra tekintettel a biztos és helyettese nem tett javaslatot, a konkrét ügyön túlmutató jelleggel ugyanakkor megállapították, hogy ha indokolt lehet egy gazdasági társaság mentesítése a közszolgáltatás igénybevétele alól, úgy szükséges egy ehhez kapcsolódó részletes önkormányzati

rendeleti szintű szabályozás. Ha viszont az önkormányzatok nem, vagy nem megfelelően szabályozzák rendeleteikben a gazdálkodó szervezetekre vonatkozó eltéréseket, azok is kötelesek a közszolgáltatás igénybevételére és a közszolgáltatási díj megfizetésére.

Zajpanasz

AJB-8/2022. A panaszos azt sérelmezte, hogy a szomszédos ingatlan udvarán rendszeresen kőművesipari tevékenységgel összefüggő rakodást, anyagmegmunkálást végeznek. Az ingatlan lakoszájának nyílászáróitól 8-10 méterre folytatott rakodás, fúrás, flexelés, kalapálás zaja a kora reggeli órákban, alkalmanként napközben és este, illetve a hétvégi napokon is zavarja a nyugalmaikat.

A biztos és helyettese megállapította, hogy a zavaró zajhatások miatt a jegyzőhöz érkezett bejelentések megalapozottságát nem a bejelentésben foglalt lényeges tényálláslemnek megfelelően, vagyis nem a kora reggeli időszakban vizsgálta a hatóság, amikor a zavaró hatások rendszeresek voltak. A raktározáshoz kapcsolódó rakodási tevékenység – bejelentés szerinti időszakban történő – vizsgálata az iparhatósági eljárásban a tényállás tisztázása szempontjából is releváns lett volna. A mulasztással a jegyző a petíciós és a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggő visszasságot okozott.

A panasszal összefüggő iparhatósági eljárásban az eljáró első- és másodfokú hatóság azt állapította meg, hogy a tevékenység nem tartozik az iparhatósági engedély- vagy bejelentésköteles tevékenységek közé, így az okozott zajhatás nem értékelhető üzemi zajként. A biztos és helyettese ezért megvizsgálta azt a kérdést is, hogy amennyiben a zavaró zajhatás a magánszemélyek háztartási tevékenységével összefüggő zajhatásnak minősül, miként biztosított a zajvédelem a vonatkozó önkormányzati rendeletben.

A helyi zajvédelmi rendelet ugyan előírja, hogy védendő homlokzattól 25 méteren belül zajt vagy rezgést okozó tevékenység nem folytatható, a tilalom megsértéséhez semmiféle jogkövetkezményt nem fűz, így nem felel meg a jogalkotás szakmai szabályainak, mert valós normatív tartalom hiányában nem biztosítja a jogérvényesítés lehetőségét. A jelentés szerint a helyi zajvédelmi rendelet számos rendelkezése jogszabályba ütköző, egyoldalúan leszűkítő rendelkezést tartalmaz, illetve olyan kérdés szabályozására irányul, amire a képviselő-testület felhatalmazása nem terjed ki. A jelentés megállapította, hogy a helyi zajvédelmi rendelet a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével és az egészséges környezethez való joggal összefüggő visszasságot okoz.

A biztos és a szószóló kezdeményezte, hogy a polgármester gondoskodjon olyan helyi zajvédelmi rendelet megalkotásáról, amely a megállapított visszasságokat a megelőzés elve szerint kiküszöböli és biztosítja a jogérvényesítés lehetőségét, míg a jegyzőt felkérték, hogy a jövőben a bejelentések és

panaszok megalapozottságának vizsgálatát a jelentés megállapításaira figyelemmel végezze.

A közös **jelentéssel lezárt vizsgálatokon túl** érdemes megemlíteni, kiemelni néhány egyéb területet, **panaszügytípust, amelyek jellemzőnek mondhatóak a biztoshelyettesi esetjog szempontjából**, bár sok esetben az iránymutató eljárási szabályok alapján **hatáskör hiányában vizsgálat nem indulhatott**.

Természetvédelem

Az Alaptörvény P) cikkében rögzített **biodiverzitás-védelmi, természetvédelmi feladatokat** érintő tevékenység során a beérkező panaszbeadványok igen sokrétűek, a többi között érintenek védett fajokkal (pl. solymásmadár, hód, védett növények), illetve valamilyen szempontból természetvédelmi oltalom alatt álló területekkel (pl. helyi védett természeti terület, nemzeti park, Natura 2000 terület, ex lege lápterület) kapcsolatos tevékenységeket. 2022-ben leggyakrabban azért fordultak a panaszosok beadvánnyal, mert természetvédelmi szempontból értékes területen szerettek volna megakadályozni egy jelentős mértékű beavatkozást (új bánya nyitását, fák kivágását, tarvágást az erdőben, további beépítés engedélyezését stb.).

A panaszbeadványok alapján látható, hogy a lakosság egyre környezet- és természettudatosabb, mivel számos esetben azért kéri a hatósági döntések, eljárások vizsgálatát, mert nem szeretnék, ha tovább romolna a közvetlen lakókörnyezetük környezeti, természeti állapota, minősége. Ilyen esetekben az érintett szervek megkeresése mellett vizsgáljuk az eljárások jogszerűségét, az érintett alapjogi vonatkozásokat, és ez alapján válaszolunk a panaszosnak, illetve megtesszük a hatáskörünkbe tartozó intézkedéseket.

A **természetvédelmi tárgyú panaszok másik nagy csoportja** 2022-ben a **tulajdonjogi kérdések vizsgálatára** terjedt ki. Többen is azért éltek a panasz lehetőségével, mert úgy vélték, hogy a tulajdonuk korlátozása nem az Alaptörvénynek, jogszabályoknak megfelelően történt. E tekintetben a panaszosoknak adott válaszok során minden esetben ki kell emelni, hogy **az Alaptörvény P) cikke alapján a biológiai sokféleség, az erdők (továbbá a nemzet közös örökségébe tartozó egyéb jogtárgyak) védelme érdekében az állam korlátozhatja a tulajdonhoz kapcsolódó jogosultságok szabad gyakorlását, mivel a P) cikk körébe tartozó természeti értékek védelme az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint közérdeknek minősül**. Az Alaptörvényben foglalt természetvédelmi, biodiverzitás-védelmi célok megvalósítása érdekében az ilyen értékekkel rendelkező területeket a tulajdonosainak, használóinak és kezelőinek a **társadalmilag felelős tulajdonlás** alkotmányos követelményének összhangját figyelembe véve lehet csak hasznosítani.

Településrendezés

Településrendezési eljárás miatt érkezett beadványokra a szószóló részletes tájékoztatást adott a panaszosok számára az **érintett önkormányzati eljárásról, az abban és a lakossági fórumon való részvétel lehetőségéről, továbbá a lakossági szempontok képviseletéről** a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében. A **helyi településrendezési eszközök** folyamatban lévő módosításai miatt is érkeztek különböző beadványok, amelyek nyomán a szószóló a módosítás szabályairól és menetről is részletes felvilágosítást adott.

Egy folyamatban lévő településrendezési eljárás kapcsán a hozzánk forduló civil szervezeteket arról tájékoztatta a szószóló, hogy **a településrendezési eszközökben hosszabb ideje beépítésre szánt területként szerepelő területek – függetlenül azok jelenlegi természeti állapotától – jogi és építésügyi szempontból nem tekinthetők zöldterületi övezetnek**. A hatályos jogszabályi előírások továbbá nem teszik lehetővé, hogy egy településrész több ingatlanára közel egy időben tervezett, különböző előkészítési fázisban lévő fejlesztések esetén azok eltérő tulajdonosait a terület egészére együttesen kötelezzék egységes környezeti vizsgálat készítésére. Ugyanakkor a várható hatások felmérésének körében az egyes vizsgálatok esetében is követelmény a területen érvényesülő kumulált hatások leírása és vizsgálata, bár ennek során a magánberuházók kizárólag a már megvalósult, nem pedig a területen tervezett környezethasználatból és -terhelésből tudnak kiindulni.

Helyi környezetvédelmi program

Önkormányzati környezetvédelmi program elfogadása miatt érkezett beadványa nyomán a szószóló arról tájékoztatta a panaszost, hogy az Alkotmánybíróság az Alaptörvény P) cikkében foglalt érvényesülése kapcsán több határozatában alapvetőnek minősítette a környezetügyi stratégiai tervezést és stratégiákat, míg **a környezetvédelmi program elkészítése a helyi önkormányzatok törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége. Ennek hiányát a Kúria** az illetékes Kormányhivatal által – a 2017-es közös jelentést követően – benyújtott indítvány alapján határozatában **súlyos jogsértésnek minősítette**. A szószóló felhívta a figyelmet arra is, hogy a hatályos jogszabályok alapján a helyi környezetvédelmi szabályozásba az érintett társadalmi nyilvánosságot be kell vonni, vagyis a helyi lakosság aktívan részt vehet a környezetvédelmi program elfogadásának társadalmi egyeztetésében.

8. ALAPJOGVÉDŐ SZERVEZETEK ÖSSZESÍTETT STATISZTIKÁJA

Az alapjogi adatgyűjtés jogszabályi alapja

Az ombudsmantörvény nyomán az alapvető jogok biztosa **áttekinti és elemzi az alapvető jogok magyarországi helyzetét, az alapvető jogokkal összefüggő, Magyarországon történt jogsértésekről statisztikai kimutatást készít**. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) és az oktatási jogok biztosa (OJB) által közölt adatok mellett az alapvető jogok biztosának (AJB) egyes statisztikai kimutatásait is itt tesszük közzé.

A jogvédő szervezetek tevékenységének alapadatai

Alapjogi statisztika	AJBH	NAIH	OJB
Beérkezett ügyek*	5740	3622	1028
Hivatalból indított ügyek	298	121	1
Elutasított beadványok	3860	431	209
Érdemi vizsgálat alá vont ügyek	844	1111	43
Megállapított sérelmek	174	340	19
Elmarasztalás, intézkedés, határozat	165	279	8
Jogorvoslat-kezdeményezések	17	13	0

* A beérkezett ügyek nem tartalmazzák a rövid úton (személyesen vagy telefonon) elintézett ügyeket. Ezek a Hivatalnál további 9938, az OJB-nál pedig további 536 ügyintézészt jelentenek.

A jogvédő szervezetek eltérő feladat- és hatásköréből értelemszerűen **eltérő statisztikai adatgyűjtési módszer** következik. A Hivatal az alapjogok érintettségét csupán akkor rögzíti, ha legalább egy alapjog sérelmének alapos gyanúja miatt a vizsgálatot meg is indítja, és ezek esetleges sérelmét a jelentéseiben állapítja meg. A NAIH és – az EBH integrációját követően, hatósági jogköréből adódóan – az alapvető jogok biztosa is határozatokat is hoz, amelyekkel szemben biztosított a bírósági jogorvoslati út igénybevitelének lehetősége.

A jogvédő szervezetekhez forduló területi megoszlása

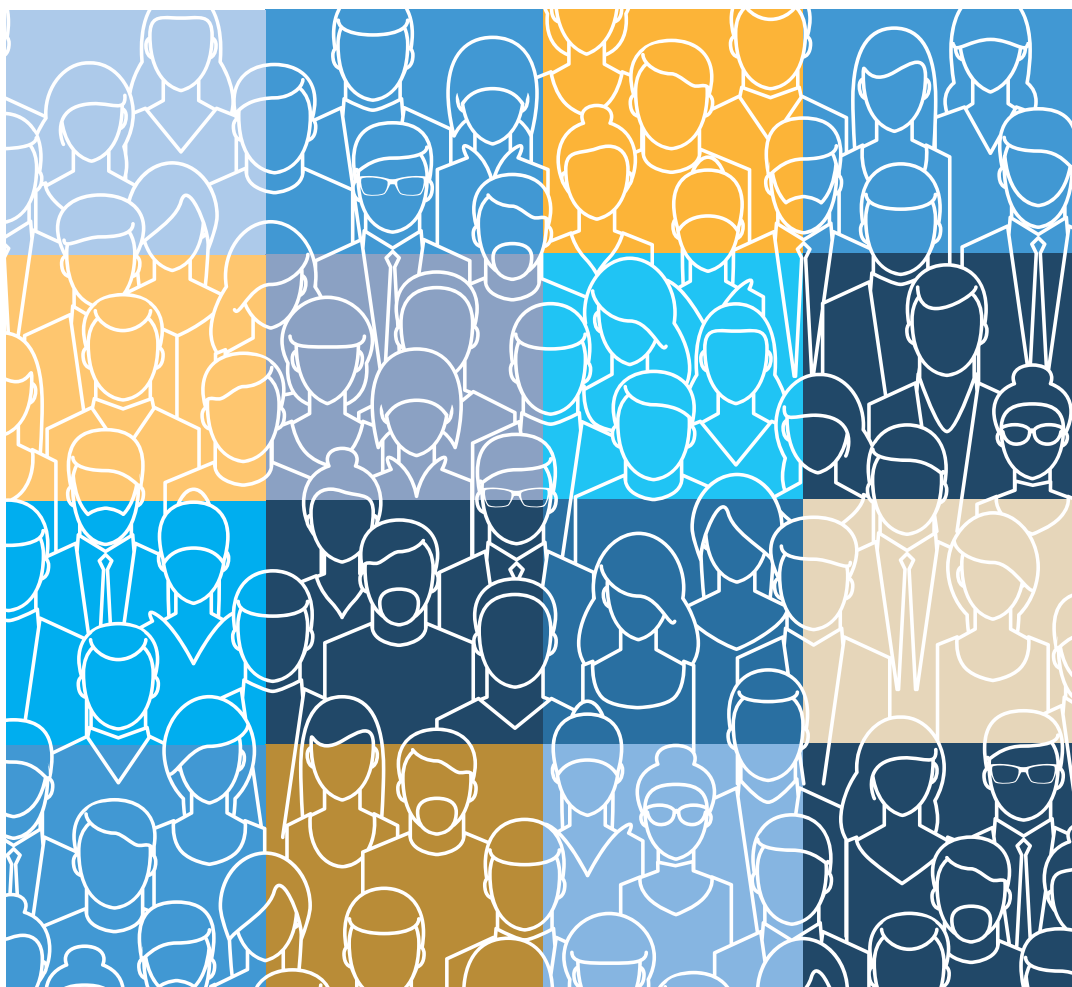
Beadványok területi megoszlása	AJBH	NAIH	OJB
Budapest	1121	600	132
Baranya megye	165	28	9
Bács-Kiskun megye	161	27	11
Békés megye	100	19	3
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	243	46	9
Csongrád-Csanád megye	160	47	13
Fejér megye	176	48	9
Győr-Moson-Sopron megye	228	33	14
Hajdú-Bihar megye	281	37	11
Heves megye	132	26	5
Jász-Nagykun-Szolnok megye	82	21	5
Komárom-Esztergom megye	83	29	8
Nógrád megye	49	17	2
Pest megye	618	151	40
Somogy megye	130	11	3
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	156	37	10
Tolna megye	47	13	2
Vas megye	85	16	5
Veszprém megye	101	39	12
Zala megye	82	15	4
Ismeretlen*	1540	2362	185
Összesen	5740	3622	492

* e-mailen és/vagy külföldről érkezett

A beadványokban érintett alapjogok

Alapjogok		AJBH		NAIH		OJB	
§	Megnevezés	Érintett alapjog	Jogsérelem	Érintett alapjog	Jogsérelem	Érintett alapjog	Jogsérelem
B) cikk	Jogállamiság, jogbiztonság követelménye	67	16			1	
C) cikk	Hatalommegosztás elve						
E) cikk	Közösségi és uniós jogi aktusok kötelező ereje						
G) cikk	Állampolgársághoz való jog						
L) cikk	Házasság és a család intézményének védelme						
M) cikk	Verseny szabadsága, fogyasztóvédelem	9					
P) cikk	A jövő nemzedékek védelme	77	2				
I. cikk	Alapvető jogok védelme	12				1	1
II. cikk	Élethez és emberi méltósághoz való jog	76	31			107	2
III. cikk	Kínzás, kegyetlen, megalázó bánásmód tilalma	7	6			21	
IV. cikk	Személyes szabadsághoz, biztonsághoz való jog	21	9				
VI. cikk	Magánszférához való jog, személyes adatok védelme	9	6	3017	260	1	
VI. cikk	Információs jogok (vegyes)	4		187	80	11	
VII. cikk	Lelkiismereti és vallásszabadság					2	
VIII. cikk	Gyülekezés, egyesülés szabadsága	2	1			1	
IX. cikk	Véleménynyilvánítás és sajtószabadság					3	
X. cikk	Tudományos és a művészeti élet szabadsága					6	
XI. cikk	Művelődéshez, oktatáshoz való jog	11	6			478	10
XII. cikk	Foglalkozás szabadsága	2				31	
XIII. cikk	Tulajdonhoz való jog és az öröklés	26	2			3	
XIV. cikk	Kiutasítás tilalma és korlátai, menedékjog						
XV. cikk	Törvény előtti egyenlőség, esélyegyenlőség	98	5			62	4
XVI. cikk	Gyermekvédelemhez, gondoskodáshoz való jog	13	11			34	
XVII. cikk	Sztrájkjog és a szervezkedés szabadsága	2				2	
XVIII. cikk	Gyermekmunka tilalma						
XIX. cikk	Szociális biztonsághoz való jog	5				1	
XX. cikk	Testi és lelki egészséghez való jog	25	3			26	
XXI. cikk	Egészséges környezethez való jog	112	4				
XXII. cikk	Lakhatás, közszolgáltatások biztosításának joga	3					
XXIII. cikk	Választójogosultság	8					
XXIV. cikk	Tisztességes eljáráshoz való jog	297	62			8	2
XXV. cikk	Kérelmezési és panaszjog	7	3			1	0
XXVII. cikk	Tartózkodási hely megválasztásának joga	1				0	0
XXVIII. cikk	Tisztességes bírósági eljáráshoz való jog	13	1			22	0
XXIX. cikk	Nemzetiségi jogok	211	5			0	0
XXX. cikk	Köztelhivatali kötelezettség	7	1			0	0
XXXI. cikk	Honvédelmi kötelezettség					0	0
Az érintett jogok összesen		1125*	174	3204	340	822	19

* Az alapvető jogok biztosa a beadványok áttekintését követően 1125 alapjog érintettsége miatt indított vizsgálatot, és ennek eredményeként készült 226 jelentéssel lezárt 264 ügyből 169 ajánlásban 174 alapjog sérelmét fogalmazta meg.

„A szabadságszerető ember [...] szüntelenül szem előtt tartja, hogy az emberi szabadság és az emberi méltóság egy és oszthatatlan és az egyik ember ellen akár társadalmi helyzete, akár származása, akár neme vagy kora címén elkövetett minden sérelem mindenki más szabadságát, méltóságát is veszélyezteti: ezért az emberi szabadság minden korlátozása, önkényes letartóztatás, fogvatartás, egyéni vagy hatósági hatalmaskodás, s az emberi méltóság mindenféle megalázása ellen azonnal együttesen, de ha az rögtön nem lehetséges, magában is fellép.”

(Bibó István: A szabadságszerető ember politikai tízparancsolata, részlet)